MUZEUL JUDEȚEAN GORJ

„Alexandru Ștefulescu”

LITUA

STUDII ŞI CERCETĂRI

XVIII

Târgu-Jiu • 2016

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

MUZEUL JUDEȚEAN GORJ
„Alexandru Ștefulescu”

LITUA

STUDII ŞI CERCETĂRI

XVIII

Târgu-Jiu 2016

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

REFERENŢI ŞTIINŢIFICI:

Prof. Univ. Dr. CRISTIAN SCHUSTER
Porf. Univ. Dr. SABIN ADRIAN LUCA
Prof. Univ. Dr. PETRE GHERGHE
Prof. Univ. Dr. NICOLAE PANEA

COLEGIUL DE REDACŢIE:

GHEORGHE CALOTOIU
DUMITRU HORTOPAN
TITUS ZAMFIROIU
VICTOR ALBINEL FIRESCU
DUMITRU-VALENTIN PĂTRAŞCU
ION CATANĂ

Tehnoredactare:
ROBERT ADRIAN CATANĂ

Autorii răspund de forma ştiinţifică şi stilistică a lucrărilor.

GENEVA, 8
210136, Târgu-Jiu
Gorj, România
Tel./Fax: *0253/212044*
e-mail: *muzeulgorjului@gmail.com*

www.muzeulgorjului.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

I. ARHEOLOGIE

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Câteva contribuţii la istoricul cercetărilor orizontului toartelor pastilate din zona deluroasă şi montană a Olteniei

Ion Tuţulescu

Key words: *history research, ceramics, Sălcuţa IV, Cernavodă I, Bodrogkeresztúr, the sight of the pill shape handle, eneolitic.*

Abstract: *In the present article, there are presented the findings belonging to the sight of the pill shape handle (a Sălcuţa IV-Herculane II-III type manifestation). The author of this study reviews the main theories about the appearance and the evolution of this manifestation without any restriction to the geographic space studied, also presenting the findings from the balkan area. Even though, as manifestation it has been identified in the past century, the lack of solid evidence prevented us from tracing a precise evolution of the sight in the hilly and mountain area of Oltenia.*

Cercetările arheologice de la Sălcuţa-*Piscul Cornişorului*[1] din anul 1951 atrăgeau atenţia arheologului Dumitru Berciu după două zile de investigaţii: „*Prima impresie este că acest nivel reprezintă o nouă fază a culturii Sălcuţa pe care ar trebui să o numim Sălcuţa IV. Ceramica acestei etape a intrat într-o fază de degradare faţă de vremurile bune ale ceramicii Sălcuţa*”[2], orizontul cu toarte pastilate fiind pentru prima oară sesizatat. Principalele rezultate ale investigaţiilor de aici sunt tratate în lucrarea „*Contribuţii la cunoaşterea neoliticului din România în lumina noilor cercetări*”, autorul trasând ca arie de răspândire a culturii Sălcuţa IV, Oltenia, Banatul, dar şi zona de la est de Olt, identificând la Retevoieşti ceramică asemănătoare cu cea din staţiunea eponimă[3]. Tot în rândurile materialului publicat în anul 1961 se încearcă un sincronism cu grupurile înrudite Krivodol, Bubanj şi Gumelniţa; astfel tabelul sincronismelor era următorul[4]:

- Sălcuţa IV-Krivodol IV-Bubanj III-Gumelniţa IV.

În acelaşi an cu publicarea volumului dedicat cercetării neoliticului din România, Dumitru Berciu susţine la Praga, în cadrul unui congres internaţional, acelaşi paralelism, introducând alţi factori, adăugând în discuţie contemporaneitatea cu civilizaţia Vinča sau Cernavodă II[5]:

---

[1] Cercetările arheologice din aşezarea eponimă de la Sălcuţa au debutat în anul 1916, coordonatorul săpăturilor fiind Ioan Andrieşescu, abandonate şi reluate în anii 1919-1920. În timpul ocupaţiei germane din perioada Primului Război Mondial aici sapă arheologul german C. Schuchhardt în anul 1917; piesele sunt luate şi duse la Berlin. Din ambele cercetări nu s-au publicat rezultatele investigaţiilor. După cel de-al Doilea Război Mondial,i mai exact în anul 1947, cercetările sunt reluate de către un colectiv din alcătuirea căruia făceau parte Hortensia Dumitrescu, Constantin S. Nicolaescu Plopşor şi Dumitru Popescu.

[2] Berciu 1961, p. 309; În sondajul cu numărul IV au fost descoperite nivelele 7-8, corespunzătoare fazelor a, b ale culturii Sălcuţa IV.

[3] Berciu 1961, p. 129.

[4] Berciu 1961, p. 107, 112.

[5] Pătroi 2009, p. 34.

- Sălcuţa IV-Krivodol IV-Bubanj III-Gumelniţa IV-orizontul timpuriu Cernavodă II (Vinča D, E).

Investigaţiile colectivului arheologic de la Verbicioara[6], coordonate de Dumitru Berciu, duc la descoperirea unor fragmente ceramice tipice manifestării în cauză, emiţând ipoteza că aşezarea din punctul respectiv este de scurtă durată în raport cu cea de la Sălcuţa-*Piscul Cornişorului*.

Obiectivul arheologic de la Băile Herculane-*Peştera Hoţilor* a fost supus investigaţiilor arheologice între anii 1954-1955 şi 1960-1961 de un colectiv coordonat de Constantin S. Nicolăescu Plopşor[7]. După patru ani, cercetările sunt reluate sub coordonarea cercetătorului Petre Roman (1965-1969). Un prim articol redactat pe baza lor apare în anul 1967: autorul investigaţiilor subliniază prezenţa unui orizont cronologic, fără a-i preciza aria de răspândire, datorită cercetării deficitare[8]. După definitivarea şi valorificarea rezultatelor[9], arheologul bucureştean afirma existenţa unui orizont cu o mare întindere, sensul evoluţiei sale fiind dat de un proces de uniformizare, debutând cu faza târzie a culturii Tiszapolgár şi încheindu-se cu pătrunderea comunităţilor Cernavodă III[10].

În anul 1969 sunt publicate unele repere cronologice din perioada finală a eneoliticului şi epocii bronzului de către Sebastian Morintz şi Petre Roman, pe baza tabelului cronologic manifestarea supusă studiului fiind contemporană cu civilizaţiile Gumelniţa IV şi faza târzie a culturii Cernavodă I[11].

Demararea cercetărilor arheologice cu caracter de salvare de la Brăteşti de Sus-*Coasta bisericii* din anul 1972 de către Ersilia Tudor conduc la apariţia unui nou aspect cultural, care după opinia cercetătoarei îmbină elemente ale culturilor eneolitice Gumelniţa, Sălcuţa, îndeosebi Sălcuţa IV[12].

În anul 1978, acelaşi cercetător Petre Roman face câteva precizări cronologice, semnalând faptul că Cernavodă I este contemporană cu fazele Sălcuţa II-IV, iar etapele clasice ale ultimei culturi sunt mai noi decât Gumelniţa. Tot acum se menţionează că formarea Bodrogkeresztúr este anterioară Sălcuţa IV[13].

Doi ani mai târziu, arheologul bucureştean revine asupra raporturilor dintre orizont şi cultura Cernavodă I, subliniind că purtătorii ultimei manifestări vor fi asimilaţi[14].

[6] Berciu *et alii* 1957.
[7] Luca *et alii* 2004, p. 119.
[8] Roman 1967, p. 12. Autorul menţionează că tehnica împunsăturilor succesive trebuie căutată undeva în Europa centrală.
[9] Roman 1971. Cercetătorul sistematizează descoperirile de la acea perioadă, susţinând şi ipoteza că vasul globular miniatural descoperit la Traian din mediul cucutenian este străin în mediul Bodrogkeresztúr, acesta fiind preluat din arealul Sălcuţa IV. Referitor la aceeaşi discuţie, Vladimir Dumitrescu nu respinge teoria lui Petre Roman, dar atrage atenţia lipsei unui teritoriu care ar despărţi direct civilizaţiile Cucuteni şi Sălcuţa (Dumitrescu 1981, p. 29).
[10] Sălceanu 2008, p. 7.
[11] Morintz, Roman 1969, p. 68.
[12] Tudor 1977, p. 37-54; Sunt găsite de autoare analogii în repertoriul ceramicii ca: străchini larg deschise sau utilizarea ca degresant a nisipului cu pietricele.
[13] Roman 1978; Sălceanu 2008, p. 9.
[14] Roman 1980, p. 15.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În anul 1981, Petre Roman afirma că evoluţia manifestării culturarele supuse studiului se leagă de perioada eneoliticului final şi se întinde până la limita inferioară a perioadei de tranziţie spre epoca bronzului[15]. Tot în acelaşi an autorul menţionează că elemente de acest tip au influenţat mediul cucutenian de la Traian[16].

După un timp, cercetătorul revine asupra acestei afirmaţii, menţionând că Sălcuţa IV are ca strămoşi fazele clasice ale aceleaşi culturi, iar aportul ei va duce la apariţia culturii Bodrogkeresztúr. Elementele din ultima cultură care se diferenţiază de cele din mediul Tisapolgar au fost preluate de la comunităţiile sălcuţene[17].

Pentru zona actuală a judeţului Gorj, un rol important în identificarea unor noi puncte ce aparţin manifestării în cauză îl ocupă articolul redactat de Eugen Comşa în anul 1982[18].

Cercetările arheologice din aşezarea de la Ostrovul Corbului-*Botul Cliucilui* (aici se află şi necropola de tip Herculane II), sunt publicate de Mihai Simon; cercetătorul semnalează o cantitate importantă de scoică utilizată în pasta ceramicii din nivelul III, considerând-o ca o tehnică preluată din cultura Cernavodă I. Mai mult, prin studierea materialului ceramic (forme, decor), semnatarul studiului identifică analogii în orizontul Sălcuţa IV (castroane şi oale decorate cu impresiuni alveolate pe buză şi margini), avansând ipoteza existenţei unui nivel anterior Sălcuţa IV de la Piscul Cornişorului, care ar sta la baza acestei faze[19].

Pentru cunoaşterea manifestării în cauză, importante sunt cercetările de la Bistreţ, comuna Deveselu, punctul *La punţi,* unde colectivul format din Sabin Adrian Luca şi Gabriel Crăciunescu au descoperit trei locuinţe incendiate încadrate cronologic în faza Herculane II[20].

Referitor la situaţia de la sud de Dunăre, din Bulgaria, descoperirile de acest gen sunt grupate în cultura Galatin, prezentate în studiile semnate de P. Georgieva[21].

Publicarea tezei de doctorat a domnului Sabin Adrian Luca cu referire la cultura Bodrogkeresztúr din spaţiul intracarpatic aduce unele lămuriri la stadiul de cercetare de până în anul 1999, problematica sincronismului şi contactelor cu orizontul toartelor pastilate rămânând după opinia noastră încă neelucidată pe deplin[22]. De aceaşi părere este şi cercetătorul Sorin Oanţă[23].

---

[15] Roman 1981a, p. 242.
[16] Roman 1981b, p. 26.
[17] Roman 1995, p. 17-18.
[18] Comşa 1982, p. 39. Sunt amintite descoperirile din peşterile de la Polovragi şi Baia de Fier.
[19] Şimon 1989. Deosebirile dintre materialul de la Ostrovul Corbului şi cel de la Piscul Cornişorului constau în lipsa torţilor pastilate din prima aşezare, dar scoica pisată în pasta vaselor îşi face semnalată prezenţa în ambele aşezări.
[20] Luca, Crăciunescu 1992; Crăciunescu 2006.
[21] Georgieva 1993.
[22] Luca 1999. Autorul menţionează că finalul manifestării în cauză se datorează culturii cu toarte pastilate-aplicate (p. 47).
[23] Oanţă-www.archaeology.ro/so.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Valorificarea ştiinţifică a rezultatelor cercetărilor arheologice din Peştera Cauce, judeţul Hunedoara, de către colectivul coordonat de S. A. Luca, vor aduce o nouă interpretare a orizontului toartelor pastilate şi inclusiv a necropolei de la Ostrovul Corbului. Astfel, descoperirile din România sunt incluse în orizontul BSCHP[24] (Bodrogkeresztúr - Sălcuţa IV - Herculane II-III - Cheile Turzii-Pecica-Şanţul Mare), stabilind faptul că orizontul cu torţi pastilate reprezintă faza a III-a şi ultima a culturii Bodrogkeresztúr[25]. Prezentarea principalelor descoperiri aparţinând manifestării culturale sunt alcătuite pe variante; cele din Oltenia, şi implicit, din zona supusă studiului nostru sunt catalogate în „varianta olteană”. Caracteristicile acesteia din urmă, după opinia cercetătorilor, ar fi lipsa sau apariţia foarte rară a ornamentelor realizate prin împunsături succesive, mica varietate tipologică şi rarele descoperiri de unelte din cupru[26]. Referitor la descoperirile de la Traian, colectivul cercetărilor de la Peştera Cauce consideră că vasele de aici pot fi încadrate mai degrabă fazei A-B a culturii Cucuteni, contemporane cu faza finală a Bodrogkeresztúr B, corespunzând nivelului Herculane II – parţial III din Transilvania[27].

În anul 2007, Gheorghe Lazarovici şi Cornelia Magda Lazarovici, publică cel de-al doilea volum intitulat *Arhitectura neoliticului şi Epocii cuprului din România*, aici unificând descoperirile specifice orizontului cu cele ale culturii Bodrogkeresztúr, zona menţionată fiind Transilvania[28].

2008 este anul în care se va publica teza de doctorat a cercetătorului Ilie Sălceanu, numită Sălcuţa IV-Herculane II-III, unde autorul, printr-o muncă laborioasă, strânge majoritatea descoperirilor din România, Grecia, Bulgaria, Serbia, Slovacia[29] etc. Pentru definitivarea culturii, Sălceanu propune următoarele etape[30]:

- Sălcuţa IVa - aspectul Galatin al fazei Sălcuţa IV;
- Sălcuţa IVb (Herculane II)-Bodrogkeresztur B;
- Sălcuţa IVc (Herculane III)-Hunyadi-Halom-Laznany;
- Protocernavodă III-Protoboleraz.

Reluând problematica necropolei de la Ostrovul Corbului, Petre Roman şi Ann Dodd-Opriţescu dezbat problematica eneoliticului final, având ca punct principal al studiului descoperirea de aici; menţionând că urme de aşezări cărora le pot aparţine cimitirele de tip Ostrov s-au aflat la Bistreţ, Izvorul Bârzei, Herculane-*Peştera Hoţilor*, mai multe puncte din nord-vestul Bulgariei, la Hissar în vestul Serbiei şi în unele peşteri din Transilvania[31]. Tot în lucrarea de faţă, autorii aduc argumente prin care ceramica de tip Galatin este identică cu descoperirile de la

[24] Luca *et alii* 2004, p. 126-143.
[25] Luca *et alii* 2004, p. 116.
[26] Luca *et alii* 2004, p. 135-136. În „varianta olteană ” este inclusă şi necropola de la Ostrovul Corbului.
[27] Luca *et alii* 2004, p. 140-141.
[28] Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 259-282.
[29] Sălceanu 2008, p. 33-50.
[30] Sălceanu 2008, p. 159-160.
[31] Roman, Opriţescu 2008, p. 78.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sălcuţa-*Piscul Cornişorului*, cele de tip Herculane II-Cheile Turzii, Hissar şi Hunyadi-Halom[32].

Pentru nordul Olteniei, pe lângă preocupările mai vechi ale părintelui Gheorghe Petre-Govora[33], menţionăm o încercare de repertoriere a descoperirilor efectuată de Claudiu Tulugea[34].

Vasele cu toarte pastilate descoperite din arealul culturilor Ariuşd-Cucuteni, dar şi evoluţia şi cronologia lor sunt tratate într-un articol redactat în anul 2010[35] autorii făcând trimiteri şi la spaţiul Olteniei deluroase şi montane.

Studierea culturii Sălcuţa în Oltenia este prezentă, în ultima vreme, prin studii publicate de către Cătălin Pătroi, de multe ori cercetătorul menţionat făcând trimiteri la orizontul supus analizei noastre[36].

Tratarea metalurgiei cuprului în perioada eneoliticului este legată de numele unor cercetători, ca: Alexandru Vulpe[37], Cătălin Pătroi[38], Constantin Enea[39], Ion Mareş[40], Ion Nania[41] etc. Apartenenţa topoarelor de tip Jászladány la manifestarea în cauză este problematică, datorită lipsei aproape în totalitate a contextului clar arheologic[42], dar descoperirile din nord-estul Olteniei[43], unde sunt atestate cu predilecţie aşezări de acest gen, par să atribuie utilizarea lor şi în perioada următoare.

Referitor la cercetarea necropolelor aparţinând orizontului toartelor pastilate în zona deluroasă şi montană a Olteniei, aceasta se rezumă la cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului-*Botul Cliuciului*. Sub forma unor cercetări de salvare, o mare parte din necropola de aici a fost distrusă de formarea lacului de acumulare al Hidrocentralei Porţile de Fier II începând cu anul 1984[44]. Numărul mormintelor studiate în timpul investigaţiilor arheologice atinge cifra de 53, un număr de patru

---

[32] Roman, Opriţescu 2008, p. 79-80.
[33] Petre-Govora 1995, p. 14-15.
[34] Tulugea 2009; Tulugea 2010, p. 18-25; Omite descoperirile de acest gen din punctul *Cosota*-Ocnele Mari.
[35] Lászlo, Sztáncuj 2010; Reliefează stabilirea unor relaţii şi conexiuni între „mediile sursă" (culturile Bodrogkeresztúr-Herculane II şi Hunyadi-Halom-Herculane III), pe de o parte şi fazele A-B2 şi B1 ale culturii Cucuteni. Referirtor la cultura Ariuşd autorii precizează sincronismul Ariuşd Târziu - Cucuteni A-B – Bodrogkeresztúr - Orizontul toartelor pastilate. Pentru ceştile cu toarte pastilate descoperite în ultimul nivel de la Ariuşd prezintă afinităţi mai degrabă cu vasele etapei mai târzii de tip Herculane III-Hunyadi-Halom.
[36] Pătroi 2005; Pătroi 2006; Pătroi 2007; Pătroi 2009; Pătroi 2010; Pătroi 2011; Pătroi 2015.
[37] Vulpe 1975, p. 39, 41-42, 45.
[38] Pătroi 2006.
[39] Enea 2008. Cercetătorul cataloghează topoarele de armă cu braţe în cruce sau de tip Jászladány ca simboluri ale puterii, precizând că descoperirile din Oltenia pot fi puse pe seama relaţiilor dintre culturile Bodrogkeresztúr cu Sălcuţa evoluată (sau târzie, Sălcuţa IV).
[40] Mareş 2002.
[41] Nania 2000. Arheologul menţionează că topoarele cu braţe în cruce ar reprezenta primele unelte pomiviticole din ţara noastră.
[42] Pentru Oltenia singura descoperire într-un context clar arheologic este documentată la Reşca, la baza valului de apărare a unui aşezări de tip Sălcuţa III.; Vulpe 1973, p. 227.
[43] Dumitraşcu, Manea 1978; Petre-Govora 1983, p. 287; Petre-Govora 1995, p. 15.
[44] Roman, Opriţescu 1989, p. 11.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

aparţinând cel mai probabil culturii Sălcuţa. Astfel, Petre Roman, cercetătorul cel mai îndreptăţit să ne prezinte o imagine amplă şi cooerentă a necropolei, atribuie culturii Sălcuţa: M. 57-59, M. 62-63[45]; iar mai nou Cătălin Pătroi: M.17, M.19-23, M.26-29, M. 35-38[46].

Problematica apartenenţei necropolei dela Ostrovul Corbului nu este definitiv rezolvată, existând păreri diferite de încadrare:

- apartenenţa la orizontul Herculane II;
- apartenenţa la cultura Bodrogkeresztúr.

Încă de la publicarea primelor sondaje de la Ostrovul Corbului, majoritatea mormintelor erau atribuite orizontului toartelor pastilate şi anume fazei Herculane II[47], menţionându-se că principalele componente ale ritualului funerar sunt de origine sau derivaţie sălcuţeană. Revenind asupra cercetărilor de aici, Petre Roman susţine plasarea cimitirului eneolitic într-o fază sau perioadă iniţială a fenomenului cristalizat în Herculane II, când Bodrogkeresztúr clasic nu era încă alterat de influenţele de tip Sălcuţa IV, fapt ce îl separă de viitoarele unităţi Herculane III-Pecica, stratul inferior – Hunyadihàlom – Lažňany[48]. Aderând la aceaşi teorie, Sălceanu încadrează necropola în cultura Sălcuţa IV-Herculane II-III[49], fără a stabili un palier cronologic clar.

Cinci ani mai târziu, Sabin Adrian Luca[50] atribuie descoperirile din zona Ostrovul Corbului în cultura Bodrogkeresztúr, ipoteză consemnată şi în publicaţiile anterioare[51]. Tot la această teorie includem opinia şi studiul lui Ann Dodd-Opriţescu care identifică 30 de morminte din cele 53, stabilind pe baza materialului ceramic trei faze evolutive ale necropolei[52] de tip Bodrogkeresztúr.

Deşi în anul 2008 cimitirul eneolitic era plasat la orizontul toartelor pastilate, şi anume fazei Herculane II, Petre Roman îl încadrează doi ani mai târziu culturii Bodrogkeresztúr.

Teorii diferite observăm şi la modalitatea de încadrare a manifestării culturale:

- o părere diferită este susţinută de Mircea Petrescu-Dâmboviţa, care o încadrează în

[45] Roman, Opriţescu 1989, p. 24.
[46] Pătroi 2010, p. 34-35.
[47] Roman, Opriţescu 1989, p. 37; Schuster et *alii* 2008, p. 42.
[48] Roman, Opriţescu 2008, p. 82.
[49] Sălceanu 2008, p. 59-61.
[50] Luca 1994, p. 10.
[51] Luca 1999, p. 36-39; Luca 2006, p. 51.
[52] Dodd-Opriţescu 2008, p. 101-105; într-o primă fază se observă vasele cu toarte uşor înălţate, vase patrulatere, decor în benzi haşurate; a doua fază considerată de cercetătoare „clasică" cuprinde toate elementele specifice culturii Bodrogkeresztúr: oala de lapte, ceştile cu două toarte, vase de suspensie, vase de flori – cel mai elocvent mormânt de aici fiind, după opinia cercetătoarei, M. 22 (după Pătroi 2010, p. 35: M. 22 este atribuit culturii Sălcuţa), cu inventar bogat; ultima etapă sesizată la Ostrovul Corbului îl reprezintă M. 38, inventarul constând dintr-un vas globular scund cu câte două toarte pastilate împerecheate şi decorat cu împunsături succesive în registre. În ultima fază sesizată aici, olăria Bodrogkeresztúr se lasă contaminată de fenomenul Herculane, începând un „proces de depersonalizare".

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

eneoliticul dezvoltat, în categoria culturilor cu ceramică pictată crud[53]. La acest cercetător eneoliticul este împărţit în 2 faze: eneolitic timpuriu, eneolitic final.

- aceaşi teorie şi opinie o are şi N. Ursulescu care încadrează eneoliticul dezvoltat[54].
- în lucrarea „Neo-eneolticul în Transilvania”, cercetătoarea Zoia Maxim o încadrează

în eneoliticul final, denumindu-l „Aspectul Cultural Al Toartelor Pastilate” [55].

- istoriografia bulgară stabilieşte că evoluţia sa se înscrie în finalul de cupru III. Sălcuţa

IV, Herculane II în cuprul final I şi Herculane III în cupru final II[56].

- în lucrarea dedicată arhitecturii cuprului, Lazarovici include alături de cultura

Bodrogkeresztúr, toarte pastilate perioadei mijlocii a epocii cuprului[57].

Cercetările deficitare, cât şi stadiul actual al cercetărilor ridică mari probleme în elucidarea eneoliticului final în zona supusă studiului nostru şi nu numai. Dacă acceptăm părerile unor anumiţi specialişti cu privire la încadrarea necropolei de aici la un anumit orizont, am remarca veridicitatea parţială sau totală a altora, fapt ce ne-a determinat acceptarea noţiunii de „orizont al toartelor pastilate” care are la bază cele trei mari culturi atestate în zonă sau imediata apropiere: Cernavodă I, Sălcuţa, Bodrogkeresztúr.

[53] Petrescu-Dîmboviţa 2001, p. 155, 166.
[54] Ursulescu 1998, p. 132.
[55] Maxim 1999, p. 127.
[56] Nikolova 1999, p. 88-89, 92-93.
[57] Lazarovici, Lazarovici, 2007, p. 269-288.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie:

Berciu 1961	D. Berciu, *Contribuţii la problemele neoliticului din România în lumina noilor cercetări*, Bucureşti.
Berciu *et alii* 1957	D. Berciu, S. Morintz, I. Maximilian, *Şantierul arheologic Verbicioara (reg. Craiova, r. Pleniţa)*, Materiale, III, p. 179-187.
Comşa 1982	E. Comşa, *Unele date cu privire la descoperirile din epoca neolitică de pe teritoriul jud. Gorj,* LITUA II, p. 38-41.
Crăciunescu 2006	Gr. Crăciunescu, *The eneolithic settlement of Bistreţ, Mehedinţi County*, Analele Banatului, XIV, 1, 2006, p. 203-209.
Dodd-Opriţescu 2008	A. Dood-Opriţescu, *Raporturi cronologice între unele culturi eneolitice transilvane şi de la sud de Carpaţi în lumina cercetărilor de la Ostrovul Corbului (perioada până în 1980)*, Roman, Oprişescu, *Ostrovul Corbului între Km. fluviali 911-912. Morminte şi unele aşezări preistorice*, p. 101-105.
Dumitraşcu, Manea 1978	A. Dumitraşcu, Ghe. Manea, *Un topor de aramă descoperit la Dobriceni, jud. Vâlcea*, SCIV, 29, 3, p. 433-435.
Dumitrescu 1981	Vl. Dumitrescu, *Însemnări în legătură cu unele sincronisme*, MemAnti, VI-VII, 1974-1978, p. 23-36.
Enea 2008	S. C-tin Enea, *Simboluri eneolitice ale puterii. Despre topoareele de aramă cu braţele „în cruce" din România*, Rev. Arheologică, IV, 2, p. 5-32.
Georgieva 1993	P. Georgieva, *Galatin Culture*, The fourth Millenium B.C. Proceedings of the International Symposium, Sofia, 109 – 116.
Lazarovici, Lazarovici 2007	C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România, II, Epoca cuprului*, Iaşi.
Lászlo, Sztáncuj 2010	A. Lászlo, S. J. Sztáncuj, *Vase cu torţi pastilate, descoperite în ara Ariuşd-Cucuteni.Unele probleme privind evoluţia şi cronologia culturii Ariuşd în sud-estul Transilvaniei*, Acta Siculica, p. 171-19
Luca 1994	S. A. Luca, *Rit şi ritual de înmormântare la cultura Bodrogkeresztúr şi la grupul Decea Mureşului în România,* Studii de istorie a Transilvaniei. Specific local şi deschidere europeană, Cluj-Napoca, p. 9-16.
Luca 1999	S. A. Luca, *Sfârşitul eneoliticului pe teritoriul intracarpatic al României – Cultura Bodrogkeresztúr-*, Alba Iulia.

Luca 2000	S. A. Luca, *Répertoire des découvertes de la culture Bodrogkeresztur sur le tertoire de la Roumainie*, C. A, XI, I, 1998-2000, p. 305-316.
Luca 2006	S. A. Luca, *A short prehistory of Transylvania (Romania)*, Heidelberg-Sibiu.
Luca, Crăciunescu 1992	S. A. Luca, G. Crăciunescu, *Aşezarea eneolitică de la Bistreţ,* SympThrac. 9, p. 76.
Luca et *alii* 2004	S. A. Luca, Cr. Roman, D. Diaconescu, *Cercetări arheologice în Peştera Cauce, I,* Sibiu.
Mareş 2002	I. Mareş, *Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României*, Suceava.
Maxim 1999	Z. Maxim, Neo-Eneoliticul din Transilvania. Date arheologice şi matematico-statistice. Cluj-Napoca.
Morintz, Roman 1969	S. Morintz, P. Roman, *Über die cronologie der übergangseit vom äneolithikum zur bronzezeit zur Rumänien*, Dacia, N.S, XIII, p. 61-71.
Nania 2000	I. Nania, *Prima unealtă pomoviticolă folosită în ţara noastră*, Argesis, IX, p. 15-17.
Nicolova 1999	L. Nicolova, *The Balkans in Later Prehistory, Periodization, Chronology, and Cultural Development in the Final Copper and Early Bronze Age (Fourt and Third MillenniaB.C.)*, Bar. International Series, 791.
Pătroi 2005	C. Pătroi, *Evoluţii culturale în neoliticul târziu din Oltenia. Contribuţii*, Drobeta, XV, p. 5-15.
Pătroiu 2006	C. Pătroi, *Metalurgia cuprului în cadrul complexului cultural eneolitic Sălcuţa-Bubanj-Krivodol*, în Drobeta, XVI, p. 87-111.
Pătroi 2007	C. Pătroi, *Catalogul aşezărilor şi descoperirilor aparţinând culturii Sălcuţa*, Drobeta, XVII, p. 17-35.
Pătroi 2009	C. Pătroi, *Repere cronologice privind cercetarea culturii Sălcuţa*, Drobeta, XIX, p. 32-45.
Pătroi 2010	C. Pătroi, *Manifestări religioase în cadrul culturii eneolitice Sălcuţa*, Drobeta, XX, p. 33-52.
Pătroi 2011	C. Pătroi, *Elemente noi privind catalogul aşezărilor şi descoperirilor culturii eneolitice Sălcuţa*, Drobeta XXI, p. 5-12.
Pătroi 2015	C. Pătroi, *Cultura Sălcuţa în Oltenia*, Craiova.
Petre Govora 1983	Gh. Petre Govora, *Un nou topor de cupru din nord estul Olteniei II*, SCIVA, 34, 3, p. 287-289.
Petre Govora 1995	Gh. Petre Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea.
Petrescu-Dâmboviţa 2001	M. Petrescu-Dâmboviţa, *Eneoliticul dezvoltat*, M. Petrescu-Dâmboviţa, Al. Vulpe (coordonatori), *Istoria Românilor. Vol. I. Moştenirea timpurilor îndepărtate*, Bucureşti, p. 154-168.
Roman 1967	P. Roman, *Unele probleme ale neoliticului târziu şi perioadei de tranziţie în lumina săpăturilor de la Băile Herculane – Peştera Herculane*, Comunicări, I, Craiova, 1967.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Roman 1971	P. Roman, *Strukturänderungen des Endäneolithikums im Donau-Karpaten-Rau*, Dacia, XV, p.31-170
Roman 1978	P. Roman, *Modificări în tabelul sincronismelor privind eneoliticul final*, SCIVA, 29, 2, p. 215-221.
Roman 1980	P. Roman, *Substratul cultural al bronzului tracic*, Ahar, 1, p. 13-21.
Roman 1981a	P. Roman, *Modificări în structura etnoculturală a Europei de sud-est în eneoliticul târziu*, SCIVA, 32, 2, p. 241-245.
Roman 1981b	P. Roman, *Forme de manifestare culturală din eneoliticul târziu şi perioada de tranziţie spre epoca bronzului*, S.C.I.V.A, 32, 1, p. 21-42.
Roman 1995	P. Roman, *Das spätäneolitische Sălcuţa IV-Phänomen und seine Beziehungen*, Th. D., XVI, 1-2, p. 17-23.
Roman, Opriţescu 1999	P. Roman, A. D. Opriţescu, *Interferenţe etnoculturale din perioada indoeuropenizării reflectate în cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului*, Th-D, X, 1-2, p. 11-38.
Roman, Opriţescu 2008	P. Roman, A. D. Opriţescu, *Ostrovul Corbului între Km. fluviali 911-912. Morminte şi unele aşezări preistorice*, Bucureşti.
Sălceanu 2008	I. Sălceanu, *Sălcuţa IV-Herculane II-III*, Satu Mare.
Schuster *et alii* 2008	Cr. Schuster, R. Kogălniceanu, *Al. Morintz, The Living and the Dead. An analysis of the relationship between the two worlds during Prehistory at the Lower Danube*, Târgovişte.
Şimon 1989	M. Şimon, *Aşezarea sălcuţeană de la Ostrovul Corbului, jud. Mehedinţi*, SCIVA, 40, 2, p. 107-145.
Tudor 1977	E. Tudor, Un aspect cultural post-gumelniţean descoperit în zona de dealuri a Munteniei (săpăturile de la Brăteşti „Coasta bisericii", judeţul Dâmboviţa), SCIVA, 28, 1, p. 37-54
Tulugea 2009	Cl. A. Tulugea, *Câteva contribuţii la istoriografia preistoriei nordului Olteniei*, LITUA, XII, p. 7-34.
Tulugea 2010	Cl. A. Tulugea, *Repertoriul arheologic din nordul Olteniei (Neolitic, Eneolitic)*, Buridava, VIII, p. 16-28.
Ursulescu 1998	N. Ursulescu, *Începuturile istoriei pe teritoriul României*, Iaşi.
Vulpe 1973	A. Vulpe, *Începuturile metalurgiei aramei în spaţiul carpato-dunărean*, SCIVA, 24, 2, p. 217-237.
Vulpe 1975	A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, PBF, IX/5.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Repertoriul așezărilor și descoperiririlor Culturii Coţofeni în Oltenia
(Record of settlements and discoveries in Coţofeni Civilization in Oltenia)

Cătălin Nicolae Pătroi

English Abstract: In 40 years since the issue of **Coţofeni Civilization**'s monograph (Roman P. 1976) the large number of archaeological finds in Oltenia reopens the premises to update the record of settlements and discoveries in Coţofeni civilization. The idea of this record starts from a necessity namely to achieve a uniform easily accessible material on settlements and discoveries in Coţofeni Civilization in Oltenia, and to facilitate the access to recent or already studied discoveries.
Rezumat română: La 40 de ani de la apariția monografiei **Cultura Coțofeni** (P. Roman 1976) numărul mare de descoperiri arheologice din Oltenia redeschide premisele actualizării repretoriului de așezări şi descoperiri al culturii Coțofeni. Ideea acestui repertoriu pornește dintr-o necesitate și anume aceea de a realiza un material unitar cu privire la așezările și descoperirile culturii Coțofeni din Oltenia, ușor accesibil și care să faciliteze accesul la descoperirile recente ori despre care deja există un punct de vedere.
Keywords: report, tumulus, Coţofeni civilization, Kostolač, fortification system, systematic research, isolated discoveries, final Neolithic, Early Bronze Age.
Cuvinte cheie: repertoriu, tumuli, cultura Coțofeni, Kostolač, sistem de fortificație, cercetări sistematice, descoperiri izolate, eneolitic final, bronz timpuriu.

Fără îndoială monografia **„Cultura Coțofeni„** (P. Roman 1976) reprezintă unul din cele mai importante repere în ceea ce privește cercetarea acestor comunități umane preistorice și cuprinde referiri la întreg spațiul românesc dar și despre vecinii contemporani culturii Coțofeni. Şi teritoriul Olteniei este supus analizei autorului acesta repertoriind un număr însemnat de așezări și descopriri. Fie că este vorba de situri cercetate sistematic ori prin sondaje arheologice, fie că sunt descoperiri întâmplătoare ori datorate unor periegheze, toate acestea ilustrează o intensă locuire de tip Coțofeni în Oltenia.

La 40 de ani distanță de apariția primei monografii, în anul 2016 fenomenul Coțofeni în Oltenia este în continuare extrem de atractiv din punct de vedere al cercetarii și al numărului mare de vestigii atribuite acestor comunități.

Cercetarea românească din ultimii ani a abordat subiectul Coțofeni fragmentar, pe provincii istorice ori areale geografice restrânse datorită competențelor administrative ale muzeelor județene ori regionale sau lipsei resurselor financiare și a specialiștilor din instituțiile de profil. Informațiile noi despre cultura Coțofeni în Oltenia sunt puține și disproporționate tocmai datorită caracterului redus al cercetărilor de lungă durată.

Pentru intervalul de timp 1976-1989 se remarcă cercetările de la Buridava dacică, jud. Vâlcea (Gh. P. Govora 1976, M. Iosifaru 1980, D. Berciu 1981, Gh. Andreescu 1984), Ocniţa, jud. Vâlcea (D. Berciu, M. Iosifaru 1980), Râmnicu-Vâlcea, jud. Vâlcea (M. Iosifaru 1982), Rast, jud. Dolj (Vl. Dumitrescu 1980), Verbiţa, jud. Dolj (D. Berciu, P. Roman 1984), Locusteni, jud. Dolj (Gh. Popilian, M. Nica, M. Tătulea 1979, *Idem* 1980), Bîzdîna, jud. Dolj (C. M. Tătulea 1983, *Idem* 1984), Bistreț, jud. Dolj –campaniile 1983-1989 (I. Chicideanu-Moţoi, M. Şandor-Chicidenu, S. Oanţă 2000), Grojdibodu, jud. Olt (I. Chicideanu 1983), Sucidava-Corabia, jud. Olt (D. Tudor, O. Toropu, C. Tătulea, M. Nica 1980), Vârţ, jud. Gorj (P. Gherghe 1982), Runcu–Valea Mare, jud. Gorj (V. Smeu 1988), Cuina Turcului-Dubova, jud. Mehedinți (Al. Păunescu 1979).

Ca și lucrări generale menționez volumul „**Mărturii arheologice în Gorj**„ (Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987) dar și studii precum cele publicate de Gh. P. Govora (1978, 1982), M. Nica (1987)și alții, enumerate în bibliografie.

Pentru anii 1990-2010 consemnez cercetările de la Ostrovul Corbului, jud. Mehedinţi (P. Roman, A. D. Opriţescu, M. Dogaru, M. Şimon 1992), Rogova-campaniile 1995-1997, 2000, 2002, 2005-2006, jud. Mehedinți (G. Crăciunescu 2002, C. Manea 2003, C. Manea, O. Pădurean 2005), Oreviţa Mare, jud. Mehedinţi (G. Crăciunescu 2003), Piatra-Olt, jud. Olt (S. Lazăr 1997), Bâzdâna-Calopăr „*La Cetate*„ jud. Dolj (V. V. Zira, D. Pop 1995, V. V. Zira, D. Pop, S. Oanţă 1996) și cele din zona lacului Bistreț din județul Dolj - campaniile arheologice 1990-1996 (I. Chicideanu-Moţoi, M. Şandor-Chicidenu, S. Oanţă 2000), 1999-2004 ((I. Chicideanu-Moţoi și colectivul).

Dintre lucrările generale se remarcă: „**O preistorie a nord-estului Olteniei„** (Gh. P. Govora 1995), volum ce curpinde și un capitol referitor la așezările și descoperirile culturii Coțofeni din zona județului Vâlcea; „**Ostrovul Corbului**„ (P. Roman 1996); „**Govora,**

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

de la primii oameni la contemporani„ (Gh. P. Govora 1997) , despre descoperirile Coțofeni din zona Govora-sat; **„Arheologia peşterilor şi minelor din România„** (V. Boroneanț 2000), cu referiri la locuirile preistorice printre care si vestigii Coțofeni din peşterile din zona Dubova, jud. Mehedinți; **„Mărturii peste timp„** (M. Butoi 2002) - volum în care se regăsesc și o serie de descoperiri Coțofeni din județul Olt; **„Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României„** (I. Mareș 2002) – sunt prezentate toate descoperirile de piese din cupru atribuite culturii Coțofeni; „**Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România„** (C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici 2007); „**Ostrovul Corbului între km. fluviali 911-912. Morminte şi unele aşezări preistorice„** (P. Roman, A D. Oprițescu 2008) și „**Săpăturile arheologice în bazinul dunărean al Porţilor de Fier**. **Ostrovul Corbului între km. fluviali 911-912„** (P. Roman 2010).

O serie de lucrări speciale abordează problemele culturii Coțofeni pentru diverse microregiuni din Oltenia – județul Mehedinți (D. Liciu 2002), bazinul Oltului inferior (C. Fântâneanu 2007), zona Râmnicu-Vâlcea (I. Tuțulescu 2008), Ocnița, județul Vâlcea (I. Tuțulescu 2009).

În ultimii ani cercetările despre cultura Coțofeni din Oltenia s-au restrâns putând consemna doar săpăturile arheologice din zona Râmnicu-Vâlcea și Ocnele Mari, județul Vâlcea (M. Iosifaru 2011). „**Preistoria Nordului Olteniei**„ (C. Tulugea 2014) menționează descoperirile Coțofeni din județul Vâlcea. Sunt publicate și informații despre inventar litic atribuit culturii Coțofeni descoperit la Berislăvești, jud. Vâlcea (M. Iosifaru, N. Stan, F. Niță 2012) dar și despre exploatarea sării în nord-estul Olteniei, în special la Ocnele Mari (C. Schuster, I. Tuțulescu 2012).

O atenție specială pentru cultura Coțofeni din zona de munte a Olteniei o are Muzeul Județean Vâlcea și colegul I. Tuțulescu (2011, 2012, 2013).

Evident, toate aceste preocupări despre studiul culturii Coțofeni din arealul Olteniei trebuiesc raportate și la cercetările din zona Transilvaniei, deloc puține la număr și cu rezultate deosebite. Menționez doar câteva lucrări care consolidează cunoștințele despre cultura Coțofeni și anume: „**Eneoliticul final în Transilvania şi Banat–Cultura Coţofeni**„ (H. Ciugudean 2000), „**Cercetări arheologice în Peștera Căuce, II, sat Cerişor, comuna Lelese, judeţul Hunedoara**„ (S. A. Luca, C. Roman, D. Diaconescu, H. Ciugudean, G. El Susi, C. Beldiman 2005), **Contribuţii la preistoria Văii Sebeşului: locuiri Coţofeni din zona deluroasă** (C. I. Popa 2012).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ideea acestui repertoriu pornește dintr-o necesitate. Aceea de a realiza un material unitar cu privire la așezările și descoperirile culturii Coțofeni din Oltenia, ușor accesibil și care să faciliteze accesul la descoperirile recente ori despre care deja există un punct de vedere. Nu voi face referiri legate de cultura materială ori de aspecte cronologice și structurale ci doar observații punctuale care se desprind fie și dintr-o analiză primară a hărților fizico-geografice și a arealelor naturale în care au fost semnalate descoperirile.

Metodologia după care vor fi prezentate așezările și descoperirile este una simplă (vor fi enumerate în ordine alfabetică) și cuprinde trei repere:

a – punctul în care au apărut vestigiile.

b – informații despre reperele de localizare, autorul/ii descoperirii, colectivul de cercetare, tipul descoperirii, încadrarea cronologică (acolo unde există), materialele descoperite.

c. – bibliografie.

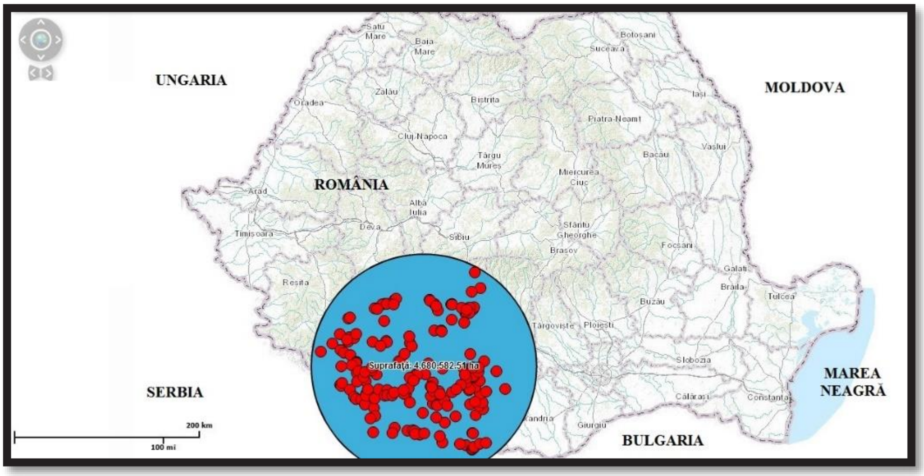

Harta 1. Arealul de răspândire al culturii Coţofeni în Oltenia.
Realizat C. N. Pătroi. Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro

*

Com. Afumaţi (Judeţ Dolj)

a. ,,*Dealul Maciului*,,
b. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice Coţofeni şi un pumnal din metal.

Com. Almăj (Judeţ Dolj)

b. Sondaje arheologice în anii 1957, 1964 realizate de Gh. Popilian lângă podul de cale ferată, pe Valea Almăjului.
Materiale Coţofeni, Cernavoda III, Verbicioara, Hallstatt şi Latene.
c. C. N. Plopşor 1923: 299; D. Berciu 1939: 288; D. Berciu et *al.* 1952: 175; D. Berciu 1961 b : 227-228; D. Galbenu 1972; 263; P. Roman 1976: 79; Fl. Ridiche 2000: 41; S. Oanţă-Marghitu 2003: 17.

Com. Aninoasa (Judeţ Gorj)

b. Fragment topor piatră şi materiale ceramice Coţofeni. D. Berciu plasa descoperirile de la Aninoasa în com. Fărcăşeşti, jud. Dolj. Urmare a reorgnizărilor administrativ-teritoriale ulterioare localitatea se aflâ în Gorj.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 79; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:28; C. Tulugea 2010: 18; M. Chitonu şi *al.* 2011: 22; C. A. Tulugea 2014: 52, 138.

Com. Baia de Fier. 1. (Judeţ Gorj)

a. ,,*Peştera Muierilor*,,
b. Locuire atribuită de P. Roman fazei Coţofeni III.
c. D. Berciu 1939: 43, 76; P. Roman 1976: 79; D. Berciu, P. Roman 1984: 19;C. Tulugea 2010: 18;I. Tuţulescu 2011: 95; *Idem* 2013: 51.

Com. Baia de Fier. 2. (Judeţ Gorj)

a. ,,*Peştera Pârcălabului*,,.
b. Locuire atribuită de P. Roman fazei Coţofeni III.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 43, 79; D. Berciu, P. Roman 1984: 19; I. Tuţulescu 2011: 95; *Idem* 2013: 51.

Sat Baloteşti, Com. Izvorul Bârzii (Judeţ Mehedinţi)

c. D. Liciu 2002: 12; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 74.

Com. Balta Verde (Judeţ Mehedinţi)

c. D. Berciu 1939: 76; D. Berciu, E. Comşa 1956: 253-489; P. Roman 1976: 79; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Basarabi, Oraş Calafat (Judeţ Dolj)

a. „*Cetate*„
b. Aşezare Coţofeni III şi tumuli. Au fost decopertate locuinţe de formă rectangulară.
c. P. Roman 1976: 13, 79, pl. 97-2; D. Liciu 2002: 9, nota 18; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227, 231; C M. Lazarovici, Gh. Lazarovici 2007: 299; A. Frânculeasa și *al*. 2015: 77.

Oraş Băbeni (Judeţ Vâlcea)

b. Descoperire întâmplătoare a unui topor de piatră atribuit de autori culturii Coţofeni.
c. I. Tuţulescu, C. Tulugea 2014: 72.

Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti (Judeţ Dolj)

a. „*La cazane*„ sau „*La mal*„.
b. Periegheză realizată de D. Bondoc în urma căreia a fost identifictă o aşezare Coţofeni I, parţial distrusă. Numeros material ceramic a fost descoperit pe proprietăţile locuitorilor Barbu Nicolae şi Alexandru Bobonete.
c. D. Bondoc 1999: 54;

Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti (Judeţ Dolj)

a. „*Spatele pajiştii*„.
b. Periegheză realizată de D. Bondoc în urma căreia a fost identifictă o aşezare Coţofeni II. Vestigiile sunt localizate la ieşire din sat, spre Bratovoieşti, dincolo de cimitir, pe un deal ce coboară lin spre un pârâu.
c. D. Bondoc 1999: 54-55;

Sat Bălăneşti (Judeţ Olt)

c. P. Roman 1976: 79;

Com. Bâlvăneşti (Judeţ Mehedinţi)

c. D. Berciu 1939: 73; *Idem* 1951 a: 590; P. Romn 1976: 79; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX ; C. Tulugea 2010: 18; *Idem* 2014: 138.

Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti (Judeţ Vâlcea)

a. „*Chiciurla*„
b. Aşezare pe un promontoriu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

c. P. Gheorghe-Govora 1967: 645-647; *Idem* 1982: 23; *Idem* 1995: 19; *Idem* 1997: 11; P. Romn 1976: 79; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 18; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 138.

Sat Bâzdâna, Com. Calopăr (Judeţ Dolj)

a. ,,*La Cetate*,,
b. Aşezare pe un bot de deal ce se află la aprox. 1-1,5 km, pe malul drept al Jiului, pe marginea platformei sale de eroziune care în această zonă coboară prin pante abrupte către luncă.
Cercetările sistematice au fost începute de C. M. Tătulea în 1981-1989 şi au fost reluate din 1993 de un colectiv de cercetare condus de Vlad V. Zirra. Depunerile arheologice din punctul "*La Cetate*" aparţin culturii Coţofeni şi celei de a doua epoci a fierului, sec. IV - III a. Chr. şi I a. Chr. - I p. Chr.
Sunt semnalate şi materiale izolate de tip Glina sau din perioada hallstatt târzie.
c. C. M. Tătulea 1984: 94; V. V. Zira, D. Pop 1995: 13; V. V. Zira, D. Pop, S. Oanţă 1996: 5-19; I. Tuţulescu 2013: 51. http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1163&d=Bazdana-Calopar-Dolj-La-Cetate-2000;

Com. Bîlta (Judeţ Gorj)

c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 401; P. Romn 1976: 79; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987: 27; C. A. Tulugea 2014: 52.

Oraş Bechet (Judeţ Dolj)

c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2003.

Com. Bistreţ. 1 (Judeţ Dolj)

a. ,,*Malu mare/Mortărie*,,
b. Locuirea se află lângă capătul de răsărit al lacului Călugăreni, stratul Coţofeni având grosimea de 1 m. Situl este distrus parțial de un canal.
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1467&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-Ferma-2-2001

Com. Bistreţ. 2 (Judeţ Dolj)

a. grindul ,,*Ciumaţi-Brânză Vest*,,
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 3 (Judeţ Dolj)

a. grindul „*Gârla Boii*„
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 4 (Judeţ Dolj)

a. „*Cabana de metal*„
b. Pe malul de sud al lacului Bistreţ se află o necropolă de incineraţie. Stratigrafie - material amestecat, Latene, Basarabi, hallstattian timpuriu, Gârla Mare şi sporadic Coţofeni.
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=909&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-1999

Com. Bistreţ. 5 (Judeţ Dolj)

a. „*Groapa puricelui*„ ori „*Botu Puriceanului*„.
b. Pe malul de sud al lacului Bistreţ, la cca. 1 km est de punctul "*Cabana de metal*", în dreptul satului Plosca. Datorită eroziunii malului aşezarea este distrusă aproape în totalitate.
Stratigrafia aşezării – nivelul inferior aparţine culturii Coțofeni, nivelul superior prezintă un amestec cultural Coţofeni, Basarabi şi medieval.
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3200&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-2004
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1016&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-2000

Com. Bistreţ. 6 (Judeţ Dolj)

a. „*Ferma 3*„
b. Pe malul de sud al lacului Bistreţ.
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 7 (Judeţ Dolj)

a. „*Grindul lui Purcea*„
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 8 (Judeţ Dolj)

a. „*Grindul lui Dănilă*„
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 9 (Judeţ Dolj)

a. „*Grindul Baba Opriţa*„

c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 10 (Judeţ Dolj)

a. ,, *Şofrul pescarilor*,, b. Pe grindul Ostrovogania. c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 11 (Judeţ Dolj)

a. grindul ,,*Prundu Măgarilor*,, b. Materiale sporadice. c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 12 (Judeţ Dolj)

a. grindul ,,*Branişte*,, b. Materiale sporadice. c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 13 (Judeţ Dolj)

a. ,,*Movila Fircanii*,, b. Mormânt Coţofeni pe grindul ,,*Branişte*,,. c. Gh. Bichir 1958: 101-112; I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Com. Bistreţ. 14 (Judeţ Dolj)

a. ,,*Bazin 4*,, b. Aşezare Coţofeni pe malul de sud al fostei bălţi Nasta. c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2000.

Sat Boişoara (Judeţ Vâlcea)

a. ,,*La Duroeşti*,, b. Materiale Coţofeni descoperite în urma unor cercetări de suprafaţă. Aşezarea se află pe un bot de deal, pe partea stângă a drumului ce urcă spre sat, acolo unde pârâul Găuşani se intersectează cu Valea Boişoarei. C. Tulugea prezintă acelaşi sit şi cu numele de ,,*Găuşani*,, com. Boişoara. c. P. Roman 1968: 8, pl. 1; *Idem* 1976: 80; P. Gheorghe-Govora 1995: 36; C. Tulugea 2010: 18, 21; *Idem* 2014: 138.

Sat Boroşteni, Com. Peştişni (Judeţ Gorj)

c. C. N. S. Plopşor, C. Mateescu 1955: 401, pl. 1; P. Roman 1976: 80;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Brăneţ, Com. Bârza (Judeţ Olt)

a. „*Piscul Rusului*„
b. Aşezare de terasă se află la 600m nord de localitate. Staţiunea a fost descoperită în urma unei periegheze din anul 1971. Cercetări în anii 1972-1974. Este atribuită fazei Coţofeni III.
c. A. Ulanici 1975 a: 45-76; *Idem* 1975 b: 243-255; *Idem* 1976: 33-72; P. Roman 1976: 14, 80; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227, fig. 32, Harta; I. Tuţulescu 2013: 51.

Com. Brebeni (Judeţ Olt)

a. „*La Miloveanu*„
b. A fost descoperită o lingură din lut ars ce a fost atribuită de M. Butoi culturii Coţofeni.
c. P. Roman 1976: 80; M. Butoi 2002: 7;

Com. Broşteni (Judeţ Mehedinţi)

c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 403; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:27;

Com. Bucura (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Sat Budăneşti (Judeţ Mehedinţi)

c. D. Berciu 1939: 73; P. Ciobanu 1996: 14.

Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Ceair 1*„.
b. Cercetări realizate în anii 1964-1965 în locul *„Ogaşul lui Bâzică„* punct *„Ceair 1„* într-o aşezare Coţofeni. Locuire este atribuită de P. Roman fazei Coţofeni III. Au fost descoperite locuinţe şi un bogat inventar material. Situl conţine şi nivele de locuire Glina III şi Verbicioara.
c. L. Roşu 1968: 3-15; P. Roman 1976: 44, 80; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX; P. Gherghe, R. A. Popa 2013:33.

Sat Buiceşti. 2, Com. Butoieşti (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Mangu*„.
b. La 1 km de punctul *„Ceair 1„* a fost identificată o altă aşezare Coţofeni atribuită de P. Roman fazei Coţofeni III. Situl conţine materiale asemănătoare cu cele din punctul *„Ceair 1„*. Au fost descoperite şi două morminte Coţofeni.

c. L. Roşu 1968: 3-15; P. Roman 1976: 44, 80; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX; P. Gherghe, R. A. Popa 2013:33.

Sat Buletea (Judeţ Vâlcea)

a. „*Chiciurla*„
b. Este documentată faza II Coţofeni.
c. P. Gheorghe-Govora 1967: 647; D. Berciu 1972: 13; P. Gheorghe-Govora 1976: 21; I. Tuţulescu 2009: 51.

Com. Buneşti (Judeţ Vâlcea)

b. Aşezare pe un bot de deal.
c. P. Gheorghe-Govora 1967: 652; *Idem* 1982: 23; *Idem* 1995: 19; *Idem* 1997: 11; P. Roman 1976: 80; I. Tuţulescu 2013: 51.

Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa (Judeţ Dolj)

a. „*Cetăţuia de la Matei Bârdău*„ sau „*La Cetate*„
b. Aşezare Coţofeni III fortificată cu şanţuri şi valuri de apărare situată la 300m est de localitate.
c. D. Berciu 1961: 131-132; P. Roman 1976: 14, 80; C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici 2007: 312; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227, fig. 32; I. Tuţulescu 2013: 51.

Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 1 (Judeţ Vâlcea)

a. *,,Fabrica de cărămidă,,* sau *,,Cărămidărie,,*
b. Aşezare pe un bot de deal, pe dreapta şoselei Râmnicu-Vâlcea – Căzăneşti - Horezu, între km. 186-187. Cercetări începute de P. Gh. Govora din anul 1958. Materiale atribuite culturii Coţofeni, fazele II-III. Din acest sit provin şi o serie de piese din cupru descoperite în nivel de locuire Coţofeni.
c. P. Gheorghe-Govora 1967: 645-647; *Idem* 1970: 482; *Idem* 1976: 10; *Idem* 1982: 23; *Idem* 1995: 22; P. Roman 1976: 80; I. Mareş 2002: 208-209, pl. 1/22-23, pl. 55/8; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 19; I. Tuţulescu 2011: 95; *Idem* 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 53, 139.

Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 1 (Judeţ Vâlcea)

a. „*Săveasca*„
c. C. Fântâneanu 2007: 16;

Com. Cârcea. (Judeţ Dolj)

a.„*Hanuri*„

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

b. Pe malul stâng al pârâului Cârcea, în zona izvoarelor. c. Fl. Ridiche 2000: 47.

Com. Cârna. 1 (Judeţ Dolj)

a. „*Malul Bălţii Nasta*„ b. Morminte. c. P. Roman 1976: 81; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227, 231, Harta.

Com. Cârna. 2 (Judeţ Dolj)

a. „*Grindul Branişte*„ b. Materiale Coţofeni descoperite într-o aşezare cu aspect de *tell* care se găseşte la nord-vest de satul Cârna. P. Roman consideră că este vorba de un tumul. c. P. Roman 1976: 81; I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2003.

Com. Cârna. 3 (Judeţ Dolj)

a. „*Măgura Tomii*„ b. Mormânt de incineraţie. c. P. Roman 1976: 32;

Com. Cârna. 4 (Judeţ Dolj)

b. Un străpungător din cupru atribuit de P. Roman fazei Coţofeni III. c. P. Roman 1976: 32; I. Mareş 2002: 209, pl. 4/43;

Com Cerăt (Judeţ Dolj)

b. Sit amplasat în lunca Desnăţuiului, la 3km distanţă de sat. Nivele de locuire Sălcuţa şi Coţofeni, fragmente ceramice Cernavoda III. Cercetări realizate de D. Galbenu în anul 1967. c. D. Popescu 1968: 678-679; D. Galbenu 1972: 267; P. Roman 1976: 80; S. Oanţă-Marghitu 2003: 17;

Com. Cireşu (Judeţ Mehedinţi)

c. L. Roşu 1968; P. Roman 1976: 81; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Sat Celaru (Judeţ Dolj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 80;

Cartier Celei, Oraş Corabia (Judeţ Olt)

b. Cercetări de suprafaţă.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

c. P. Roman 1976: 80;

Com Cetate (Judeţ Dolj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 80;

Sat Cornu, Com. Orodel (Judeţ Dolj)

a. „*Eleşteu*„
b. Periegheză.
c.D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 81;

Com. Coţofenii din Dos. 1 (Judeţ Dolj)

a. „*Botu Mare*„
b. Locuire atribuită de P. Roman fazei Coțofeni III.
c. P. Roman 1976: 44, 81;

Com. Coţofenii din Dos. 2 (Judeţ Dolj)

a. „*Cetatea Jidovilor*„ sau „*La Jidovii*„ sau „*Botu Mic*„
b. Aşezarea se află la 20 km la nord de Craiova, pe malul drept al râului Jiu. Au fost descoperite vestigii din perioada getică timpurie (sec. IV-III a. Chr.); materiale sporadice aparţinând epocii timpurii a bronzului (cultura Coţofeni III).
c. I. Nestor 1933: 61-67; P. Roman 1976: 81; V. Zirra şi *al*. 1993: 79-157; http://www.cimec.ro/Arheologie/SiteNaeni/cotofeni.htm

Com. Costeşti. 1 (Judeţ Vâlcea)

a. „*Măgura Costeştilor*„
b. Aşezare pe un bot de deal.
c. Al. Vulpe 1967: 190; I. Tuţulescu 2013: 51.

Com. Costeşti. 2 (Judeţ Vâlcea)

a. „*Peştera Costeşti*„
c. G. Procopie 1982: 56-64; D. Bondoc 2002: 26; I. Tuţulescu 2013: 51.

Com. Costeşti. 3 (Judeţ Vâlcea)

a. „*Peştera Sf. Grigore Decapolitul*„
c. D. Bondoc 2002: 26; I. Tuţulescu 2013: 51.

Com. Coşoveni (Judeţ Dolj)

c. D. Berciu 1939: 76, pl. 1; P. Roman 1976: 81;

Sat Cozia veche, Oraş Călimăneşti (Judeţ Vâlcea)

a. „*Poiana Cozia Veche*„
b. Aşezare Coţofeni.
c. D. Berciu 1972: 13; P. Gheorghe-Govora 1995: 20; C. Tulugea 2010: 20; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 53, 139.

Oraş Craiova 1. Cartier Făcăi (Judeţ Dolj)

b. La nord de cimitirul din localitate au fost decoperite în urma unor cercetări sistematice vestigii neolitice, Coţofeni, fragmente Verbicioara şi un nivel dacic.
c. O. Toropu şi *al*. 1971: 54; Fl. Ridiche 2000: 53.

Oraş Craiova 2. (Judeţ Dolj)

b. Materiale Coţofeni III la Obedeanu „*Sf. Dumitru*„.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 44, 81;

Oraş Craiova 3. (Judeţ Dolj)

a. „*Hanul Doctorului*„
b. Materiale semnalate de Gh. Popilian pe un bot de deal în apropierea aeroportului.
c. P. Roman 1976: 81;

Sat Crivina, Com. Burila Mare (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Pichetul Vechi*„.
b. Descoperiri de fragmente ceramice.
c. D. Liciu 2002: 8.

Com. Cujmir (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Moara Veche*„.
b. Descoperiri de fragmente ceramice.
c. D. Liciu 2002: 8.

Sat Curpen, Com. Stăneşti (Judeţ Gorj)

c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 401, pl. 1; P. Roman 1976: 81;

Com. Curtişoara (Judeţ Olt)

c. P. Roman 1976: 81; M. Butoi 2002: 7;

Sat Dâlbociţa, Com. Ilovăţ (Judeţ Mehedinţi)

b. Materiale descoperite pe vârful unui deal.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

c. D. Berciu 1951 a: 590; D. Liciu 2002: 12; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 72.

Com. Dârvari (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Cetăţuie*„ b. Situl se află la aprox. 1km de localitate şi conţine materiale de tip Coţofeni şi din perioada dacică. c. P. Roman 1976: 81; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Desa (Judeţ Dolj)

a. „*Castraviţa*„ b. Materiale ceramice aparţinând culturiilor Coţofeni şi Glina găsite pe malul Dunării în zona punctului „*Castraviţa*„. c. D. Bondoc 1999 a: 65, fig. 1; P. Gherghe, M. Nica, F. Ridiche 2004: 13;

Com. Devesel (Judeţ Olt)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 81; M. Butoi 2002: 7;

Sat Dobriţa, Com. Runcu (Judeţ Gorj)

c. D. Berciu 1939: 76, 93; P. Roman 1976: 81; C. Tulugea 2010: 21; *Idem* 2014: 140.

Oraş Drăgăneşti-Olt (Judeţ Olt)

a. „*Corboaica*„ b. În stratul vegetal au fost descoperite şi materiale Cernavoda III, Coţofeni, Verbicioara. c. http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=783&d=Draganesti-Olt-Corboaica-1983--1992; M. Nica şi *al*. 1995; G. Crăciunescu 2004: 27.

Oraş Drobeta Turnu Severin (Judeţ Mehedinţi)

c. D. Berciu 1951 a: 592; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Dubova.1 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Peştera Climente I*„ b. Pe versantul de sud-est al dealului Ciucarul Mare, unde se află „*Proluca lui Climente*„ este o aşezare Coţofeni suprapusă de nivel Verbicioara şi un nivel Basarabi. A fost cercetată în 1965 de V. Boroneanţ.

c. V. Boroneanţ 2000: 84; Fl. Ridiche 2000: 53; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 52.

Com. Dubova. 2 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Peştera Climente II*,,
b. A fost cercetată în 1964 de C. N. Plopşor, V. Boroneanţ. Pe lângă materiale aparţinând perioadei pleolitice au fost descoperite şi fragmente ceramice Coţofeni, Kostolač, perioada romana, feudală.
c. V. Boroneanţ 2000: 86; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 52-53.

Com. Dubova. 3 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Peştera Cuina Turcului*,,
b. Se află la o distanţă de 74m de Peştera Climente II. A fost cercetată în 1965 de C. N. Plopşor, V. Boroneanţ. Au fost descoperite fragmente ceramice neolitice dar şi Coţofeni, Kostolač, Vucedol. Tot din acest sit provin şi câteva piese din cupru – patru străpungătoare, un cârlig de pescuit, un vârf de săgeată – descoperite în nivelul atribuit Coţofeni III.
c. E. Comşa 1974; P. Roman 1976: 81; Al. Păunescu 1979: 46; V. Boroneanţ 2000: 87; I. Mareş 2002: 233-234; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 53.

Com. Dubova. 4 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Peştera Gaura lui Carafil*,,
b. A fost cercetată între anii 1964-1968 de V. Boroneanţ. Au fost descoperite fragmente ceramice ale culturii Coţofeni dar şi din perioadă medievală.
c. V. Boroneanţ 2000: 87; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 53.

Com. Dubova. 5 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Ponicova*,,
b. Aflată la est de şoseaua Orşova-Moldova Veche, a fost cercetată între anii 1965-1968 în sectorul „*Galeria Liliecilor*,,. Au fost descoperite vestigii din paleolitic, neolitic – Starčevo-Criş, eneolitic finl-Coţofeni şi Kostolač, bronz – Vucedol, epoca fierului şi cea medievală.
c. V. Boroneanţ 2000: 88; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 53.

Com. Dubova. 6 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Veterani*,,

b. A fost cercetată între anii 1964-1969 de V. Boroneanţ. Au fost descoperite vestigii din paleolitic, neolitic – Starčevo-Criş, eneolitic finl-Coţofeni şi Kostolac, bronz – Vucedol, Hallstatt – cultura Basarabi, perioadele geto-dacă şi romană şi cea medievală. c. V. Boroneanţ 2000: 90; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 53.

Sat Fărcaşele, Com. Hotărani (Judeţ Olt)

c. P. Roman 1976: 81;

Sat Frăsinetul de Pădure, Com. Dobrosloveni (Judeţ Olt)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 82; M. Butoi 2002: 7;

Com. Găneasa (Judeţ Olt)

a. *,,La Vâlcea,,* b. La 500m vest de satul Corneş pe malul pârâului Corneş. Aşezarea se află pe un bot de deal. Nivelul de cultura Coţofeni este de cca. 0,15-0,25cm şi este atribuit fazei Coţofeni II. Sondaj arheologic 1963. c. P. Roman 1976: 82; M. Butoi 1999: 14; *Idem* 2002: 7; Fl. Ridiche 2000: 55; C. Fântâneanu 2007: 26; I. Tuţulescu 2013: 51.

Com. Gătăjeşti (Judeţ Vâlcea)

b. Aşezarea se află pe un bot de deal şi este atribuită fazei Coţofeni III. c. P. Gheorghe-Govora1970: 482; *Idem* 1982: 23; *Idem* 1995: 20; C. Tulugea 2010: 21; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 53, 140.

Com. Gârla Mare. 1 (Judeţ Mehedinţi)

a. ,,*Km. Flv. 839,,* b. Descoperiri de fragmente ceramice. c. D. Berciu 1939: 75; D. Liciu 2002: 8.

Com. Gârla Mare. 2 (Judeţ Mehedinţi)

a. ,,*Gârloacă,,* b. Descoperiri de fragmente ceramice în zona Km. Flv. 840-841. c. D. Liciu 2002: 9.

Com. Gârla Mare. 3 (Judeţ Mehedinţi)

a. ,,*Malul Mare,,* b. Sit cu nivele de locuire atribuite culturilor Sălcuţa şi Coţofeni.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

c. D. Berciu 1942: 61; C. N. Patroi 2007: 14–30; *Idem* 2013: 48-49.

Com. Gârla Mare. 4 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Ostrov,,* sau *,,Insulă,,*
b. Descoperiri de fragmente ceramice pe plajă.
c. D. Liciu 2002: 9.

Sat Ghimpeţenii Noi, Com. Ghimpeţeni (Judeţ Olt)

b. Sit cu nivel de locuire atribuit culturii Coţofeni.
c. Lista Monumentelor Istorice a judeţului Olt, an 2010.

Sat Glodeni, Com. Melineşti (Judeţ Dolj)

c. Gh. Popilian 1955; P. Roman 1976: 82;

Sat Golenţi, Oraş Calafat (Judeţ Dolj)

b. Periegheză realizată în vara anului 1969 în zona curburii şoselei Calafat-Craiova dintre satele Basarabi şi Maglavit, pe o terasă abruptă a lacului Golenţi. Au fost identificate materiale Coţofeni I, Gârla Mare, Basarabi, geto-dacice şi medievale – sec. X-XI.
c. P. Roman 1976: 82; P. Gh. Govora 1978: 108-111.

Sat Govora, Com. Mihăeşti (Judeţ Vâlcea)

a. *,,Dealul Săpunarului,,*
b. Cercetări sistematice realizate de către D. Berciu în anul 1961 au dus la descoperirea unor materiale atribuite culturii Coţofeni III.
c. D. Berciu 1962: 387-397; P. Gheorghe-Govora 1967: 645; *Idem* 1982: 23; D. Berciu 1972: 13; P. Roman 1976: 43, 82; *Idem* 1985: 279-297; C. Tulugea 2010: 21-22; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 52, 140.

Sat Grădiştea (Judeţ Vâlcea)

a. „*La Cetate*„
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 82; C. Tulugea 2010: 22; *Idem* 2014: 53, 140.

Com. Grojdibodu (Judeţ Olt)

a. „*Coasta lui Cuzma*„
b. Primele cercetări arheologice au fost realizate în anul 1978 de I. Chicideanu şi C. Buzdugn. În anul 1980 s-au reluat cercetările pe culmea falezei fostei Bălţi Potelu, la 200m vest a fost descoperită o aşezare cu două niveluri de locuire – Coţofeni I şi Orlea-Sadovec.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

c. I. Chicideanu 1983: 98-102; Fl. Ridiche 2000: 59.

Com. Gruia (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Hinova. 1 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Stârmina*„ c. D. Berciu 1939: 75; P. Roman 1976: 82; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Hinova. 2 (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Pichetul grănicerilor*„ c. D. Berciu 1939: 75; *Idem* 1951 a: 591; P. Roman 1976: 82;

Sat Iablaniţa, Com. Pădina Mare (Judeţ Mehedinţi)

b. Materiale preistorice aduse de elevii din localitate în colecţia şcolii. Sunt semnalate culturile Sălcuţa, Coţofeni, Gârla Mare. c. P. Gherghe 1999: 64; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Ioneşti (Judeţ Gorj)

a. „*La bordeie*„ ori „*La peri*„ b. Ceramică de tip Coţofeni alături de materiale Glina şi din perioada geto-dacă. c. Gh. Calotoiu 2012: 90; P. Gherghe 2015: 67-73.

Com. Ipoteşti (Judeţ Olt)

b. La sud de pârâul Oboga, pe o suprafaţă de 2-3km s-au descoperit materiale de tip Boian, Sălcuţa, Coţofeni, Verbicioara, Hallstatt, La tene şi din sec. IV. c. D. Berciu, M. Butoi, P. Roman 2010: 8;

Com. Isverna (Judeţ Mehedinţi)

c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 401; P. Roman 1976: 82; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

fost Sat Jupalnic, Oraş Orşova (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Leu (Judeţ Dolj)

b. Cercetări de suprafaţă. c. P. Roman 1976: 82;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Lişteava, Com. Ostroveni (Judeţ Dolj)

c. P. Roman 1976: 82;

Sat Livezi, Com. Podari (Judeţ Dolj)

c. P. Roman 1976: 82;

Sat Locusteni, Com. Daneţi (Judeţ Dolj)

a. „*Dealul Predeştilor*„

b. Pe malul drept al pârâului Predeşti, într-o zonă de dune, se află o aşezare cu nivele de locuire Cernavoda III, Celei, Coţofeni I, Basarabi, Verbicioara –sectorul B din cercetările sistematice dintre anii 1969-1979.

c. M. Tătulea, M. Nica 1974; P. Roman 1976: 82, no. 186, pl. 59-61; 62/1-4; *Idem* 1976a: 160; Gh. Popilian et *al*. 1979: 207; Gh. Popilian et *al*. 1980: 254; Fl. Ridiche 2000: 63-64; I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2003; S. Oanţă Marghitu 2003: 19.

Com. Mateeşti (Judeţ Vâlcea)

b. Aşezare amplasată pe un promontoriu ce are un singur nivel de locuire..

c. I. Tuţulescu 2013: 51, 53.

Com. Măceşu de Jos (Judeţ Dolj)

b. Morminte de incineraţie.

c. Vl. Dumitrescu 1960: 69; P. Roman 1976: 82; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227, Fig. 30, 32, Harta.

Sat Mărăcineni, Com. Perişor (Judeţ Dolj)

a. „*Dealul Siliştii*,

b. Aşezare fortificată.

c. P. Roman 1976: 83;

Sat Mărgăriteşti, Com. Voineasa (Judeţ Olt)

a. „*Cetate*„

b. Pe terasa dreaptă a Oltului este o cetate dacică cu şanţ şi val de apărare. La extriorul sistemului de apărare cercetările arheologice realizate de M. Butoi in anii 1970-1973 au scos la suprafaţă nivele de locuire Coţofeni şi Glina.

c. M. Butoi 1999: 34-35.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Com. Milostea (Judeţ Vâlcea)

a. „*Câmpul Polovragilor*„
b. Necropolă tumulară a culturii Yamnaia. Au fost găsite şi materiale specifice culturii Coţofeni.
Situl este amplasat de o parte şi de alta a DN67, Râmnicu-Vâlcea-Târgu Jiu, între km. 60-62.
c. xxx **Istoria Românilor** 2001: 226-227, Fig. 30, Harta; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 22-23; A. G. Cotorogea 2013: 67;

Sat Modoia, Com. Cernişoara (Judeţ Vâlcea)

a. „*Vârful Cuculici*„.
b. Aşezare Coţofeni nefortificată.
c. P. Gheorghe-Govora 1995: 20; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 22; I. Tuţulescu 2013: 52; C. A. Tulugea 2014: 53, 140.

Sat Mogoşeşti, Oraş Scorniceşti (Judeţ Olt)

b. Materiale Coţofeni descoperite pe malul pârâului Plapcea Mare.
c. P. Roman 1976: 83; M. Butoi 2002: 7;

Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1 (Judeţ Vâlcea)

a. *„Fundătura Cosotei„*
b. Pe versantul nordic al oraşului s-au găsit materiale Coţofeni, Glina şi Verbicioara.
c. P. Roman 1976: 83; D. Berciu 1980:13; D. Berciu et *al*. 1990:135; P. Gheorghe-Govora 1995: 15; Fl. Ridiche 2001: 38; C. Tulugea 2010: 20; M. Iosifaru 2011: 83-86; I. Tuţulescu 2011: 95; *Idem* 2013: 51.

Oraş Ocnele Mari. 2. (Judeţ Vâlcea)

a. „*Coasta Ungurenilor*„ ori „*Ocnele Mici,*„
b. Sit descoperit în anul 1970 de P. Gh. Govora. Este amplasat la mijlocul pantei de sud-est a unui deal situat la cca. 1km est de punctul „*Zdup*„. Au fost descoperite materiale Sălcuţa II-III, Coţofeni III, Glina şi Verbicioara.
c. P. Gheorghe-Govora 1976: 15; *Idem* 1982: 9-10; *Idem* 1995: 20; Fl. Ridiche 2001: 38; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 23; M. Iosifaru 2011: 87; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 141.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Oraş Ocnele Mari. 3. (Judeţ Vâlcea)

a. „*Zdup*„
b. Sit aflat la 50-100m nord de actualul ştrand pe proprietatea cetăţeanului Hurezeanu, pe partea stângă a drumului ce intră în satul Buda. Cercetări arheologice între anii 1973-1975. Materiale de tip Coţofeni I (P. Roman 1976: 38), III, Glina III şi Gornea-Orleşti.
c. P. Roman 1976: 83; P. Gheorghe-Govora 1976: 16-17; *Idem* 1982: 9-10, 23-26; *Idem* 1995: 18-19, 38-41; Fl. Ridiche 2001: 38; C. Fântâneanu 2007: 16; M. Iosifaru 2011: 87; I. Tuţulescu 2011: 95; C. A. Tulugea 2014: 52.

Sat Ocniţa 1., Oraş Ocnele Mari (Judeţ Vâlcea)

a. „*Baraj aval*„
b. Cercetări arheologice preventive din anul 2009 realizate pe terasa de pe partea stângă a pârâului Sărata. Aşezarea romană a distrus lucuirile Coţofeni şi Glina, fiind recuperate puţine materiale arheologice.
c. M. Iosifaru 2011: 87.

Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari (Judeţ Vâlcea)

a. „*Buridava*„
b. Aşezarea geto-dacă este amplasată la sud de pârâul Sărat şi la nord de pârâul Cosota şi este inconjurată de trei vârfuri de deal fortificate numite *Cetatea 1*, *Cetatea 2* şi *Cetatea 3*. Materialele culturii Coţofeni încep să apară în două puncte – *Cetatea 1-Acropola* şi în aşezarea civilă şi zona sacră.
c. M. Iosifaru 1980: 7; D. Berciu şi *al.*1981:13; I. Tuţulescu 2009: 46; C. A. Tulugea 2014: 52.

Com Oprişor (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Cetăţuie*„
b. Aşezare pe un promontoriu.
c. P. Roman 1976: 83; D. Liciu 2002: 12; I. Tuţulescu 2013: 51.

Sat Oreviţa Mare, Oraş Vânju Mare (Judeţ Mehedinţi)

a. *„Păuleşti„*
b. Pe „*Delul Măroiu*„ la 2km est de localitatea Oreviţa Mare au fost descoperite vestigii Glina, Verbicioara şi Basarabi. Un singur fragment ceramic Coţofeni a fost descoperit în partea de vest a suprafeţei cercetate de G. Crăciunescu între anii 1987-1988 şi 1994-

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1995, autorul considerând că undeva mai spre vest poate să fie şi o locuire a acestei culturi. c. G. Crăciunescu 2003: 58.

Com. Orlea. 1 (Judeţ Olt)

a. *,,Grindu Iancu Muşat,,* b. Au fost descoperite apucători late ornamentate cu benzi incizate umplute cu liniuţe paralele. c. M. Butoi 2002: 7, 9;

Com. Orlea. 2 (Judeţ Olt)

a. *,,Măgura Grădişte,,* b. Au fost descoperite apucători late ornamentate cu benzi incizate umplute cu liniuţe paralele. c. M. Butoi 2002: 7, 9;

Com. Orlea. 3 (Judeţ Olt)

a. *,,Răcarul Mare,,* b. Au fost descoperite materiale Coţofeni timpurii. c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 83;

Com. Orlea. 4 (Judeţ Olt)

a. *,,Vii,,* b. Au fost descoperite materiale Coţofeni timpurii. c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 83;

Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin (Judeţ Mehedinţi)

b. Materiale Coţofeni izolate și urmele unor sisteme de locuit. P. Roman, C. M. Lazarovici şi Gh. Lazarovici vorbesc despre existenţa unor colibe pe Ostrovul Banului. c. P. Roman 1976: 15, 83; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX; C M. Lazarovici, Gh. Lazarovici 2013: 299.

Ostrovul Corbului, Com. Hinova (Judeţ Mehedinţi)

a. *,,Botu Cliuciului,,* b. Locuirea culturii Coţofeni III a fost surprinsă în cele două sectoare A şi B din zona km. flv. 911. P. Roman menţionează faptul că după tipologia materialului arheologic, cele mai vechi niveluri de locuire Coţofeni par a fi în sectorul A. c. P. Roman 1976: 43; D. Berciu, P. Roman 1984: 19; P. Roman 1987: 335-365; P. Roman, A. D. Opriţescu 1989: 11-38; *Idem* 2008:

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

123-168; P. Roman şi *al.*1992: 101-107; D. Liciu 2002: 12; I. Tuţulescu 2011: 95.

Ostrovul Corbului, Com. Hinova (Judeţ Mehedinţi)

a. *„Botu Piscului„*
c. Al. Bărcăcilă 1924: fig 161, 166-180; D. Berciu 1951 a: 630, 641; P. Roman 1976: 83;

Sat Ostrovul Mare. 1, Com. Gogoşu (Judeţ Mehedinţi)

a. *„Pichetul Ars„*
b. Descoperiri de suprafaţă de fragmente ceramice în zona Km. flv. 867,5.
c. D. Berciu 1939: 65; P. Roman 1976: 84; D. Liciu 2002: 9.

Sat Ostrovul Mare. 2, Com. Gogoşu (Judeţ Mehedinţi)

b. Descoperiri de suprafaţă de fragmente ceramice Coţofeni şi Basarabi în zona Km. flv. 873,3.
c. D. Liciu 2002: 9.

Ostrovul Şimian, Com. Şimian (Judeţ Mehedinţi)

a. *„Insula„*
b. Vestigii din perioada mezolitică, eneolitică – cultura Sălcuţa, Coţofeni sau epoca bronzului – Verbicioara, Gârla Mare. Au fost identificate şi materiale Hallstatt şi La tene. Este atestat un cimitir atribuit culturii Coţofeni. Defuncţii sunt fie înmormântaţi, fie incineraţi. Cercetările au fost realizate în anii 1966-1967 de către o echipă alcătuită din M. Davidescu, Gh. Popilian, M. Nica, St. Roman, sub coordonarea lui C. S. N. Plopşor.
c. D. Berciu 1939: 60, 75; *Idem* 1951 a: 592; P. Roman 1976: 84; Gh. Popilian 1999: 55-64; D. Liciu 2002: 12; L. Roşu 2002-2003: -5-7; G. Crăciunescu 2004: 43; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 90-91.

Sat Padea (Judeţ Dolj)

b. O ceaşcă de tip Coţofeni.
c. D. Galbenu 1972: 263; P. Roman 1976: 84;

Sat Pârşani, Com. Pieleşti (Judeţ Dolj)

b. În grădina şcolii şi bisericii au fost descoperite materiale Coţofeni şi Glina.
c. M. Nica 1972: 204; P. Roman 1976: 84; Fl. Ridiche 2001: 42;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Com. Petreşti-Bărbăteşti (Judeţ Gorj)

c. D. Berciu 1939: 73; P. Roman 1976: 84; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987: 27; C. Tulugea 2010: 24; *Idem* 2014: 52.

Sat Piatra, Oraş Piatra Olt (Judeţ Olt)

a. „*Vadul Codrii*„ b. Descoperiri de suprafţă de materiale Cernavoda III şi Coţofeni pe o terasă. c. S. Lazăr 1997: 13; S. Oanţă Marghitu 2003: 19; I. Tuţulescu 2013: 51.

Oraş Pleniţa. 1 (Judeţ Dolj)

b. Aşezare Coţofeni fortificată cu şanţuri şi valuri de apărare situată între oraş şi Castrele Traiane. c. P. Roman 1976: 14, 84; C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici 2007: 312; **xxx Istoria Românilor** 2001: 226-227; I. Tuţulescu 2013: 51.

Oraş Pleniţa. 2 (Judeţ Dolj)

b. Movila I de la Pleniţa este un tumul ce avea materiale Coţofeni în manta şi la suprafaţa solului. Este un mormânt cu ocru roşu. c. D. Berciu 1939: fig. 96; P. Roman 1976: 32; A. Frânculeasa şi *al*. 2015: 77.

Com. Plopşor (Judeţ Dolj)

b. Tumuli menționați de C. N. Plopșor. c. C. N. Plopșor 1923: 373-378; I. Nestor 1933: 67; A. Frânculeasa și *al*. 2015: 77.

Sat Plosca, Com. Bistreţ (Judeţ Dolj)

a.„ *"Botul puriceanului"* b. Pe malul de sud al lacului Bistreţ, în urma cercetărilor de suprafaţă din anii 1983-2000, au apărut mai multe puncte cu descoperiri de tip Coţofeni. Campania arheologică începe în anul 2000 colectivul fiind format din Ion Motzoi-Chicideanu şi Sorin Oanţă. Aşezarea are două niveluri de locuire: nivelul I (inferior) de tip Coţofeni şi nivelul superior cu materialele ceramice sunt amestecate fiind atribuite culturilor Coţofeni, Basarabi. Au fost găsite şi vestigii de epocă medievală. c. http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1016&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-2000

Sat Polovragi, Com. Polovragi (Judeţ Gorj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 84; C. Tulugea 2010: 24;

Sat Popânzăleşti, Com. Drăgoteşti (Judeţ Dolj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 84; M. Butoi 2002: 7;

Sat Potcoava, Com. Sineşti (Judeţ Olt)

c. M. Butoi 2002: 7;

Sat Potelu, Com. Ianca (Judeţ Olt)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 84; M. Butoi 2002: 7;

Sat Priseaca, Com. Priseaca (Judeţ Olt)

c. M. Butoi 2002: 7;

Com. Punghina (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Sat Puţuri, Com. Catranova (Judeţ Dolj)

a. „*Valea Fântânii*„
b. Aşezarea este la 4km nord-est de sat, spre localitatea Zănoaga, în jurul unei fântâni cu cumpănă.
c. LMI 2010 jud. Dolj, cod DJ-I-m-B-07880.02.

Com. Rast. 1 (Judeţ Dolj)

a. „*Grindul Ţifarului*„
b. De o parte şi de alta a gârlei Ţifarului materiale Coţofeni, Gârla Mare şi Verbicioara.
c. Vl. Dumitrescu, C. S. Nicolăescu–Plopşor 1944: 84–87; C. S. Nicolăescu–Plopşor, Vl. Dumitrescu 1951: 267–268; P. Roman 1976: 84; Vl. Dumitrescu 1980: 110; *Idem* 1992; Fl. Ridiche 2001: 43;

Com. Rast. 2 (Judeţ Dolj)

a. „*Măgura Barbului*„
b. Mormânt cu ocru roşu în tumul. Tumulul conţinea ceramică Coţofeni în manta şi la suprafaţa solului.
c. P. Roman 1976: 32; A. Frânculeasa și *al*. 2015: 77.

Sat Rădăcineşti, Com. Berislăveşti (Judeţ Vâlcea)

a. „*Făgeţel*„

b. Pe malul stâng al pârâului Valea Vâlceanca o perieghеză din anul 2006 a dus la descoperirea unor fragmente ceramice Coţofeni III. Staţiunea este una de înălţime
c. M. Iosifaru, N. Stan, I. F. Niţă 2012: 25; M. Iosifaru, N. Stan 2013: 48;

Oraş Râmnicu-Vâlcea. (Judeţ Vâlcea)

a. „*Cetăţuia*„
b. Punct semnala de Gh. P. Govora în anul 1970 când s-au realizat lucrări pentru un bazin de apă. În anul 1979 au fost realizate noi sondaje arheologice. O altă săpătură de salvare a fost realizată în anul 1994 de M. Iosifaru în punctul „*Biserica Cetăţuia*„. S-au descoperit fragmente ceramice, unelte şi podoabe încadrate cronologic din neolitic până în La Tène: cult. Sălcuţa IV; cult. Coţofeni III; cult. Glina III; cult.Verbicioara; Hallstatt; geto-daci,
c. P. Roman 1976: 84; P. Gh. Govora 1982: 10; M. Iosifaru 1982: 30-32;http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=824&d=Ramnicu-Valcea-Cetatuia-1983--1992; Fl. Ridiche 2001: 44; C. Fântâneanu 2007: 16; C. Tulugea 2010: 19;

Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea. (Judeţ Vâlcea)

a. „*Valea Răii*„
b. Cercetări arheologice de salvare au avut loc în anul 2002 iar în anul 2003 s-au continuat printr-o săpătură sistematică. Colectivul de cercetare a fost alcătuit din Mariana Iosifaru, Cristinel Fântâneanu. În anul 2002 au fost trasate 10 secţiuni. În S I a fost descoperit un strat cu material sporadic aparţinând culturii Coţofeni I.
c. http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2324&d=Ramnicu-Valcea-cartier-Copacelu-Valea-Raii-2003

Sat Reşca, Com. Dobrosloveni (Judeţ Olt)

a. „*Villa suburbana*„
b. Au fost identificate urme de locuire aparţinând neoliticului (cultura Boian V), perioadei de tranziţie la epoca bronzului (cultura Coţofeni), epocii bronzului (cultura Vericioara, fazele finale), Latene-ului geto-dacic şi sec. XIV-XVI.
c. D. V. Rosetti 1938:16; E. Condurachi, Vl. Dumitrescu, M. Matei 1975: 22-23; M. Nica 1995: 37; R. R. Andreescu, K. Moldoveanu, S. Popovici 2011: 25; C. N. Pătroi 2013: 105-106. http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2325&d=Resca-Dobrosloveni-Olt-Villa-suburbana-Atelierele-ceramice-2003; http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3743&d=Resca-

Dobrosloveni-Olt-Sectorul-de-nord-Cartierul-de-productie-ceramica-2006

Com. Rogova (Judeţ Mehedinţi)

a. „*La cazărmi*„ b. Locuirea Coţofeni III este semnalată iniţial de D. Berciu. Descoperiri de fragmente ceramice făcute de G. Crăciunescu în profilul unui şanţ de irigaţii. Aşezarea a fost cercetată sistematic în intervalele 1995-1998, 2000-2001 de G. Crăciunescu. c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 84; D. Liciu 2002: 10; G. Crăciunescu 2002: 19-61; C. Manea 2003: 48-54; G. Crăciunescu 2004: 48; C. Manea, O. Pădureanu 2005: 47-56. Cronica Cercetărilor Arheologice din România: http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=273&d=Rogova-Mehedinti-La-Cazarmi-1995 http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=547&d=Rogova-Mehedinti-La-Cazarmi-1997 http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1113&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2000 http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2070&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2002 http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3483&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2005 http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3744&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2006

Com. Roşiile. 1 (Judeţ Vâlcea)

a. ,,*Biserică*,,. b. Aşezare a culturii Coţofeni localizată la vest de răul Şaşa pe o terasă neinudabilă. În apropiere este curtea bisericii din localitate. c. I. Tuţulescu 2010: 32; I. Tuţulescu, C. Tulugea 2012: 72-73; I. Tuţulescu 2013: 51

Com. Roşiile. 2 (Judeţ Vâlcea)

a. ,, *Crivina*,, b. Aşezare a culturii Coţofeni descoperită în anul 1971. Se află la 2km sud de situl Coţofeni de lîngă curtea bisericii din Roşiile. c. P. Gheorghe-Govora 1980: 23; I. Tuţulescu, C. Tulugea 2012: 72-73.

Com. Runcu (Judeţ Gorj)

a. ,,*Cracul Răchiţelei*,,
b. Fragment topor piatră descoperit în urma unei periegheze în anul 1979 alături de cearmică a culturii Coţofeni pe teritoriul satului Valea-Mare.
c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 393, 401; P. Roman 1976: 85; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987: 27-28; V. Smeu 1988: 5-9; C. Tulugea 2010: 25; M. Chitonu şi *al.* 2011: 24; I. Tuţulescu 2013: 51; C. A. Tulugea 2014: 53, 142.

Com. Salcia (Judeţ Mehedinţi)

a. ,,*Livada Satului*,,
b. Materiale ceramice Sălcuţa, Coţofeni şi Vârtop.
c. D. Berciu 1939: 76; *Idem* 1942: 61; *Idem* 1951 a: 592; P. Roman 1976: 85; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com Sălcuţa (Judeţ Dolj)

a. ,,*Piscul Cornişorului*,,
b. Fragmente ceramice sporadice Coţofeni, Glina, Verbicioara şi Gârla Mare.
c. D. Berciu 1939: 76; *Idem* 1961: 164, 338-339 fig. 150-5-7, 9; P. Roman 1976: 85; I. Tuţulescu 2013: 52.

Sat Săpata, Com. Măceşu de Jos (Judeţ Dolj)

a. ,,*Grindul Rostii*,,
b. Materiale Coţofeni.
c. I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2003.

Sat Săuleşti, Com. Săuleşti (Judeţ Gorj)

c. Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:28;

Sat Schela, Com. Gornăcelu (Judeţ Gorj)

c. Al. Ştefulescu 1904: pl. II; D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 85; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:27; C. Tulugea 2010: 25;

Sat Schitu, Com. Pleşoiu (Judeţ Olt)

a. ,,*Fântâna Cucoanei*,,.
b. Materialele Coţofeni şi Ipoteşti-Cândeşti se găsesc la est de sat, pe malul pârâului Podişorul, lângă fostul CAP.
c. M. Butoi 1999: 21; Fl. Ridiche 2001: 46;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Seliştea, Com. Isverna (Judeţ Mehedinţi)

b. Fragmente ceramice.
c. D. Berciu 1939: 73; P. Roman 1976: 85; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX ; C. Tulugea 2010: 25;

Sat Sârsca, Com. Sopot (Judeţ Dolj)

b. Aşezarea se află află pe un bot de deal la vest de satul Sârsca, la 2,6km de biserica din satul Milovanu.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 85;

Cartier Siliştioara, Oraş Corabia (Judeţ Olt)

b. Situl se afla la marginea de vest a localității, pe marginea Dunării, între şosea şi râpă. La momentul cercetărilor în zonă se afla soclul unui monument neterminat. Materiale Coţofeni descoperite într-o aşezare atribuită culturii Cernavoda III. Aşezarea are două nivele de locuire Cercetări arheologice realizate înainte de lucrările de la hidrocentrala de la Islaz.
c. E. Comşa 1967: 207-221; P. Roman 1981a: 33; M. Butoi 2002: 12;

Oraş Slatina.1 (Judeţ Olt)

a. *,,Crişan II,,*
b. Materiale Coţofeni alături de vestigii neolitice şi din epoca bronzului.
c. M. Butoi 1999: 24-26; Fl. Ridiche 2001: 47;

Oraş Slatina. 2 (Judeţ Olt)

a. *,,Botu Calului,,*
b. Materiale Coţofeni alături de vestigii neo-eneolitice şi din epoca bronzului –Verbicioara, Glina.
c. M. Butoi 1999: 24-26; Fl. Ridiche 2001: 47;

Sat Slaşoma, Com. Pădina Mare (Judeţ Mehedinţi)

a.*,,La Fântâni,,*
b. Aşezare amplasată pe un bot de deal apărat natual pe trei laturi în partea de est a satului.
După materialul ceramic descoperit autorul atribuie aşezarea fazei III Coţofeni şi culturii Verbicioara.
c. D. Berciu 1939: 76; D. Liciu 2002: 10; G. Crăciunescu 2004: 50.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Com Sopot (Judeţ Dolj)

a. „*Brezoaica*„
c. P. Roman 1976: 85;

Sat Stăneşti, Com. Stăneşti (Judeţ Gorj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 85; C. Tulugea 2010: 25; C. A. Tulugea 2014: 142.

Sat Stigniţa, Com. Poroina Mare (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Com. Stoeneşti (Judeţ Olt)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 85; M. Butoi 2002: 7;

Cart. Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea (Judeţ Vâlcea)

b. Fragment ceramic Coţofeni descoperit întâmplător.
c. I. Tuţulescu, C. Tulugea 2012: 74.

Cartier Cireaşov, Oraş Slatina (Judeţ Olt)

a. *„Cioacle„*
b. Materiale ceramice Coţofeni şi dacice.
c. M. Butoi 1999: 28;

Cartier Clocociov, Oraş Slatina (Judeţ Olt)

c. P. Roman 1976: 81;M. Butoi 2002: 7;

Sat Suharu, Com. Vela (Judeţ Dolj)

b. Mormânt de inhumaţie.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 32-33, 85; I. Chicideanu-Moţoi şi *al*. 2003; A. Frânculeasa și *al*. 2015: 77.

Sat Sura, Com. Slivileşti (Judeţ Gorj)

c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 85; C. Tulugea 2010: 26; C. A. Tulugea 2014: 142.

Sat Şiacu, Com. Slivileşti (Judeţ Gorj)

a. „*Fosta Moşie Bungeţeanu*„
b. Fragment topor piatră. Perieghezele arheologilor de la Târgu Jiu din anii 1979-1980 au dus la identificarea unei aşezări Coţofeni B ce este fortificată cu şanţ şi val de apărare. Începând cu anul 1980 Muzeul Judeţean Gorj realizează cercetări sistematice în colaborare

cu Institutul de Arheologie Bucureşti. Săpăturile sunt conduse de I. Chicideanu. Au fost descoperite complexe de locuit, ceramică, etc.
c. Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987: 27; C. Tulugea 2010: 26; M. Chitonu şi *al.* 2011: 21; C. A. Tulugea 2014: 53, 142.

Com. Şimnic (Judeţ Dolj)

a. „*Staţiunea Experimentală*„
b. O groapă în exteriorul unei locuinţe în care au fost găsite fragmente mici de cupru şi care este atribuită culturii Coţofeni. Locuire este atribuită de P. Roman fazei Coțofeni II.
c. D. Galbenu 1975 a: 15; P. Roman 1976: 59, 85; I. Tuţulescu 2013: 60, nota 143.

Sat Teiu, Com. Orodel (Judeţ Dolj)

a. „*Fântâna jupânesei*„
c. D. Berciu şi *al*. 1951: 238; P. Roman 1976: 85;

Com. Terpeziţa (Judeţ Dolj)

c. P. Roman 1976: 85;

Comuna Teslui. 1 (Judeţ Olt)

b. În partea de nord a comunei, în stânga şoselei Teslui-Oporelu, în apropiere de fostele grajduri de la CAP s-au făcut cercetări în anul 1963 într-o aşezare Coţofeni. Au mai fost descoperite şi fragmente ceramice dacice.
c. M. Butoi 1999: 30;

Comuna Teslui. 2 (Judeţ Olt)

a. „*La Curte*„
b. Pe Dealul Cherleştilor au apărut materiale de tip Sălcuţa şi Coţofeni.
c. M. Butoi 1999: 30;

Sat Tismana, Com. Devesel (Judeţ Mehedinţi)

a. „*Cetate*„.
b. Aşezare identificată în zona km. flv. 906-906+500 pe o terasă a Dunării. Pe plajă au fost găsite materriale Criş şi Gârla Mare, iar în săpăturile realizate au fost descoperite vestigii Coţofeni, Verbicioara şi medievale - sec. XIV.
c. Informaţii primate de la G. Crăciunescu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Topeşti, Com. Tismana (Judeţ Gorj)

a. „*Cetate*„
c. C. S. N. Plopşor, C. Mateescu 1955: 403; P. Roman 1976: 85; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:27; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Sat Topolniţa, Com. Izvorul Bârzii (Judeţ Mehedinţi)

b. Topoare de piatră.
c. D. Berciu 1939: 73;

Com. Turburea (Judeţ Gorj)

c. Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:28;

Turnu (Judeţ Vâlcea)

c. D. Berciu 1972: 13;

Sat Valea Anilor, Com. Corlăţel (Judeţ Mehedinţi)

c. G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Comuna Valea Mare (Judeţ Olt)

b. Materiale ceramice Coţofeni şi Vădastra descoperite la suprafaţa terenului, la 400m vest de satul Recea, între Dârjov, calea ferată şi şoseaua Slatina-Bălteni.
c. M. Butoi 1999: 30;

Com. Vădastra. 1 (Judeţ Olt)

a. ,,*Măgura Cetate*,,
b. Este atestată ceramica ornamentală cu „*boabe de linte*„ specifică fazei Coţofeni II.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 86; M. Butoi 2002: 7, 9;

Com. Vădastra. 2 (Judeţ Olt)

a. ,,*Măgura Fetelor*,,
b. Este atestată ceramica ornamentală cu „*boabe de linte*„ specifică fazei Coţofeni II.
c. V. Christescu 1927-1932: fig. 27-1, 3-4; D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 86; M. Butoi 2002: 7, 9;

Com. Vâlcelele de Sus (Judeţ Olt)

a. ,,*Dealul Cişmelelor*,,

b. Pe Valea Iminogului, în partea de est a localităţii au fost descoperite vestigii Coţofeni, Verbicioara şi Chilia.
c. P. Roman 1976: 86; M. Butoi 1999: 32; *Idem* 2002: 7; Fl. Ridiche 2001: 49;

Sat Vânători. 1, Com. Vânători (Judeţ Mehedinţi)

a.„*Belci*„
b. Aşezare amplasată pe un teren ridicat la est de localitate, se găseşte la cca. 500m de fostele solarii ale Asociaţiei Legumicole. Sunt atestate vestigii de tip Coţofeni, Verbicioara, perioada daco-romană. Materialele culturii Coţofeni sunt atribuite fazei finale de evoluţie.
c. D. Liciu 2002: 10-11; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 95.

Sat Vânători . 2, Com. Vânători (Judeţ Mehedinţi)

a.„*Măgura lui Lulea*„
b. Vestigii ale culturii Coţofeni au fost descoperite în partea de sud-est a localităţii. Sunt atestate şi materiale de tip Verbicioara şi din epocă romană.
c. G. Crăciunescu 2004: 53; P. Gherghe, R. A. Popa 2013: 95.

Com. Vânjuleţ (Judeţ Mehedinţi)

b. Materiale ceramice pe malul Blahniţei.
c. D. Berciu 1933: 76; *Idem* 1939: 76; P. Roman 1976: 86; G. Crăciunescu 2002: 29, 61, pl. XXX.

Sat Vârţ, Oraş Rovinari (Judeţ Gorj)

a. „*Cioaca lui Meilă*„
b. Aşezare pe un bot de deal numit „*Cioaca cu bani*„ ce are un singur nivel de locuire. Cercetările încep în anul 1977. Au fost descoperite complexe de locuit, vetre, ceramică ce datează din faza a doua Coţofeni.
c. I. Moisil 1926: 130; D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 86; P. Gherghe 1982: 39-45; Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987: 25-27; C. Tulugea 2010: 26; I. Tuţulescu 2013: 51, 54; C. A. Tulugea 2014: 54, 143.

Com. Văgiuleşti (Judeţ Gorj)

c. Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu 1987:28;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sat Văleni, Com. Brâncoveni. 1 (Judeţ Olt)

b. La 500m sud-est de centrul satului, pe un mal înalt al terasei Oltului se găseşte un cimitir Coţofeni.
c. M. Butoi 1999: 10.

Sat Văleni, Com. Brâncoveni. 2 (Judeţ Olt)

b. La sud-est de mănăstirea din sat, la marginea localităţii pe o movilă s-au descoperit materiale Coţofeni, Glina şi din perioada romană.
c. M. Butoi 1999: 10.

Sat Vela (Judeţ Dolj)

b. Materiale Coţofeni descoperite între Valea Stucărului şi fântâna Stupiniţei.
c. D. Berciu 1939: 76; P. Roman 1976: 86;

Sat Verbicioara, Com. Verbiţa (Judeţ Dolj)

a. *,,La Trestii,,*
b. Situl *,,C,,*amplasat la vest de situl *,,A,,* conţine nivele de locuire de tip Sălcuţa IV, Coţofeni III (P. Roman 1976: 44), Glina. În anul 1955 crcetările arheologice au arătat că în anumite zone de locuire cultura Coţofeni suprapune mterialele Sălcuţa III.
c. D. Berciu 1950: 103–107; E. Comşa, D. Berciu, S. P. Ialomiţa 1951: 229–248; *Idem* 1952: 141-191; D. Berciu, S. Morintz, I. Maximilian 1957: 179-188, fig. 2; D. Berciu 1961: 117, 131-132; P. Roman 1976: 44, 86; Fl. Ridiche 2001: 50;

Com. Verguleasa (Judeţ Olt)

a. ,,*Muchia Bojilor*,,
b. Pe teritoriul fostei localităţi Dumitreşti, actual Verguleasa, se află o aşezare Coţofeni. Cercetări realizate de I. Nania.
c. P. Roman 1976: 86; M. Butoi 1999: 13.

Sat Vrata, Com. Vrata (Judeţ Mehedinţi)

a.
b. Sit descoperit în urma unui diagnostic arheologic realizat de M. Neagoe în anul 2015. Conţine nivele de locuire Coţofeni şi Verbicioara.
c. Raport de diagnostic arheologic Comuna Vrata 2015 depus la Direcţia pentru Cultură a Judeţului Mehedinţi.

*

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Discuţii

Comparativ cu anul 1976 când P. Roman a publicat monografia culturii Coţofeni numărul aşezărilor şi descoperirilor din Oltenia este aproape dublu. Cu toate acestea, cercetarea siturilor noi nu a realizat progrese şi rezultate spectaculoase. Sfârşitul eneoliticului în partea de sud a Olteniei, cu precădere în zona dintre Jiu şi Olt, este extrem de complex, evoluţia culturii Coţofeni trebuind raportată și la elementele Cernavoda III şi Orlea-Celei.

Pentru partea de vest a Olteniei, în special zona Cazanelor Dunării, elementele de tip Kostolač constituie o variabilă ce trebuie luată în calcul. Astfel de vestigii sunt semnalate în „*Peştera Climente II*,,, „*Peştera Cuina Turcului*,,, Peştera „*Ponicova*,, de la Dubova, jud. Mehedinţi (V. Boroneanţ 2000: 86-88).

Vis-a-vis, peste Dunăre, în Serbia materialele aparținând culturii Coțofeni și Kostolac sunt numeroase. La nivelul anului 2012 se cunoșteau 79 de situri în zona de nord-est a Serbiei: Čoka Morminc; Mali Krivelj, kod vodenice; Čoka lu Balaš; Čoka Kormaroš; Šarbanovac, Selište; Lazareva pecina; Vernjikica; Bogovinska pecina i naselje; Crnajka; Kulmja Škjopuluji; Kljanc; Jezero; Kapetanova pecina; Rajkova pecina; Pešcera mare; Arija babi–Košobrdo; Velike livadice 2; Lepenska potkapina; Katarinine livade; Vlasac; Pecina kod Trajanove table; Turija, Stenje; Neresnica, Velika čuka; Dobra, Manastir; Padina; Malo Golubinje, Rečica; Hajdučka vodenica; Abri ispod Banjske stene; Gamzigradska banja, Njiva Z. Brzanovic; Gamzigrad, Varzari; Smiljkova glavica; Selište; Vratna, Veliki most; Šarkamen, Duge livade; Popovica, Veliko brdo; Brusnik, Glavica; Kapu Daluluj; Kovilovo, Ćetaće; Mokranjske stene, Kamenolom; Mokranjske stene, potkapina; Prahovo, Ideće; Smedovac, Grabar–Svračar; Sikole, Gradište; Karataš, Dijana; Donje Butorke; Kladovo, Brodoimpeks–nekropola; Mala Vrbica, Livade; Mala Vrbica, 500 m odsela; Korbovo; Zbradila–Fund; Korbovo, Obala; Korbovo, Glamija–Obala; Vajuga–Pesak; Ušće Jakomirskog potoka; Velesnica, Biljevina; Ljubičevac, Obala; Ljubičevac, Ostrvo; Grabovnica, Brzi prun; Uše Slatinske reke; Knjepište; Ruźenjka; Kusjak, Bordej; Kusjak, Motel; Kusjak, Vrkalj; Majdanpek, Kameni rog; Knjaźevac, Dubrava; Rgošte, Bolvan; Donje Zuniče, Adźijsko; Mokranje, Lalunj; Tanda, la Tufek; Brestovačka banja; Niš, Bubanj; Donji Milanovac, Veliki Gradac; Humska Čuka; Donja Vreźina; Donja Bela reka; Rudna glava, Šetace; Rgošte, Višnjar; Dobra, Gospodin vir; Kusjak; Grle (A. Kapuran, A. Bulatov 2012: 2, harta 1). S-au obținut numeroase informații ce pot fi corelate cu datele cunoscute de la nord

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

de Dunăre din mediul culturii Coțofeni spre o întelegere mult mai bună a fenomenului.

Revenind la descoperirile din Oltenia, o primă constatare este aceea a unei locuiri intense a ostroavelor și grindurilor Dunării, vestigii Coțofeni fiind semnalate la Ostrovul Banului, Ostrovul Șimian Ostrovul Corbului, Ostrovul Mare, jud. Mehedinți, zona Bălții Bistreț, jud. Dolj, zona fostei Bălţi Potelu şi Orlea, jud. Olt. **Harta 30.**

Descoperirile de vestigii Coțofeni de după anul 1983 din zona de luncă a Dunării a județului Dolj au reliefat faptul că pe lângă cele câteva repere de la Rast și Cârna, unde au fost semnalate în special elemente funerare, zona este foarte populată comunitățile Coțofeni preferînd potențialul oferit de Lacul Bistreț. Potențialul economic nu este de neglijat atât din punct de vedere al resurselor cât și al schimburilor comerciale și pe axa nord-sud dar în special pe cursul fluvial. Același scenariu se repetă cîteva zeci kilometri în aval în zona fostului Lac Potelu unde, pe lângă descoperirile inițiale de la Potelu, Celei și Orlea, au mai apărut vestigii Coțofeni importante şi la Grojdibodu, Cartier Siliştioara, Oraş Corabia, jud. Olt.

Cele două poluri de locuire din județele Dolj și Olt din zona de luncă a Dunării pot fi interpretate ca punct de pornire al unei roiri de populații spre interior, pe Jiu și Olt, intensitatea de comunități de pe ambele maluri ale celor două mari râuri din Oltenia confirmând acest aspect. În sens invers, așezările Coțofeni din zona Dunării sunt punctul terminus al ramificației comunităților de pe râurile interioare putând fi și corolarul activiăților de schimb și tranzit. De ce să nu ne gândim la faptul că sarea din zona Ocnele Mari nu tranzita aceste locuri și urma cursul Dunării, în ambele sensuri, ori ajungea în Balcani?

Un fapt curios, sesizat după finalizarea hărţii cu descoperirile Coţofeni din judeţul Olt este aceela că de la vărsarea râului Olt în Dunăre, pornind în amonte pe Olt, nu avem semnalată nici o descoperire pe o distanţă de câteva zeci de kilometri pentru ca apoi să avem de a face cu o explozie de aşezări Coţofeni, pe ambele maluri ale Oltului în Câmpia Romanațiului, zonele Drăgăneşti-Olt şi Slatina. Probabil fosta Baltă Potelu şi grindurile dunărene au fost mai atractive din punct de vedere al resurselor pentru comunităţile Coţofeni decât gurile Oltului. Şi de ce nu, vecinătatea vechilor vetre de locuire de la Vădastra, încă active şi în perioada eneolitică târzie, să fi constituit un pol ori centru regional pe care comunităţile Coţofeni să-l fi perpetuat în detrimentul altor zone.

Urmând cursul Oltului spre izvoare, în zona subcarpatică a judeţului Vâlcea, polul de locuire Coţofeni se grupeză pe Olt, la Râmnicu-Vâlcea şi în arealul Ocnele Mari, Ocniţa, Govora unde a fost

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

atestată exploatarea resurselor de sare. Este un pol demografic Coţofeni de perioadă târzie care are legături puternice cu spaţiul Transilvaniei şi care în ultimii ani este valorificat ştiinţific. Folosirea Oltului ca o cale de acces intra/extra carpatică şi de către comunităţile Coţofeni este sugerată de descoperirile din satul Boişoara, satul Rădăcineşti, Com. Berislăveşti şi satul Cozia veche, Oraş Călimăneşti, jud. Vâlcea.

O situație extrem de interesantă am surprins în județul Dolj. Siturile Coțofeni semnalate la Coțofenii din Dos sunt amplasate în dreapta Jiului într-un cadru geografic colinar dat de Podișul Getic ale cărui limite coboară până lângă Jiu. Peste Jiu, în lunca acestuia, la câțiva kilometri distanță este atestat situl de la Almăj. În aval de aceste situri, la o distanță nu mai mare de 20km întâlnim același algoritm de dispunere. Așezarea de la Bâzdâna „*Cetate*„ amplasată pe o înălțime și fortificată, iar peste Jiu la o distanță de până la 3km două situri în zona de luncă la Bădoşi, Com. Bratovoieşti. Fără a avea deocamdată o dovadă a legăturii dintre așezările fortificate, amplasate pe înălțimi și cele din luncă, deschise și înconjurate de câmpuri cu potențial agricol, oare în caz de pericol nu avem de a face cu așezări cu rang și statut special în jurul cărora au gravitat comunități precum cele de la Almăj ori Bădoși?

Zona de vărsare a Jiului în Dunăre oferă acelasi aspect ca şi în cazul Oltului. Slaba densitate de locuire Coţofeni, confirmată doar prin situl de la Măceşu de Jos, jud. Dolj este compensată de explozia demografică din jurul Lacului Bistreţ. Alte două poluri demografice Coţofeni se conturează pe teritoriul administrativ al judeţului Dolj, în Platforma Jiului, subdiviziune geografică a Podișului Getic: siturile de pe Jiu din zona Craiova și cele de pe cursul pârâului Desnățui și bazinul său hidrografic. Spre exemplu, în bazinul hidrografic al Desnățuiului cultura Coțofeni este semnalată printre altele la Verbicioara, Sălcuța, Verbița, Vela, Terpezița, toate centre de locuire ale culturii Sălcuța. Din păcate, cercetarea slabă referitoare la cultura Coțofeni din aceste puncte este compensată cu rezultatele de excepție de la Castrele Traiane unde avem atestată o așezare fortificată dar și de tumulii de la Plenița, probabil o manifestare a practicilor funerare Coțofeni.

Interesant este și faptul că deocamdată în Câmpia Băileștiului nu avem semnalate vestigii Coțofeni. Poate este vorba de o insuficientă aprofundare a zonei. Cert este faptul că din punct de vedere hidrografic unitatea de relief este mai puțin bogată în râuri comparativ cu alte regiuni, partea sa de est fiind marginită de pârâul Desnățui și nu a fost atractivă pentru culturile bronzului timpuriu. Din punct de vedere morfogenetic această subunitate de relief a Câmpiei Olteniei este una

de eroziune și acumulare fiind în strânsă dependență de acțiunile Dunării, probabil fiind o zonă de revărsare a acesteia în eneolitic și epoca bronzului. Pentru perioada eneoliticului târziu în care evoluează culturile Sălcuța și Sălcuța IV aceeași câmpie a Băileștiului este extrem de puțin populată și în special în zona extremităților sale: descoperiri de topoare de cupru Jaszladany la Moțăței, jud. Dolj, cuptoare și un mormânt la Curmătura, jud. Dolj, decoperiri ceramice de suprafață la Urzicuța, jud. Dolj.

Pornind pe Jiu în amonte, acesta străbate dealurile sudice ale Platformei Getice urcând spre zona subcarpatică (Dealul Bran, Măgura Slătioarei, Dealurile Gorjului, Dealul Bârzei) și depresiunile (Novaci, Tismana, Târgu Jiu). Așezări Coțofeni, nu multe la număr, sunt semnalate în acest areal și sunt grupate distinct în două zone: în partea de sud în localitățile Sura, Com. Slivileşti, Şiacu, Com. Slivileşti, Com. Turburea, Com. Văgiuleşti, Com. Ioneşti, Com. Petreşti-Bărbăteşti, Com. Aninoasa, jud. Gorj și în nord, la poalele Carpaților, în Com. Bîlta, Sat Boroşteni, Com. Peştişni, Sat Curpen, Com. Stăneşti, Sat Dobriţa, Com. Runcu, Sat Schela, Com. Gornăcelu, Sat Stăneşti, Com. Stăneşti, jud. Gorj. Slab cercetată, Cultura Coțofeni este documentată în special prin descoperiri de suprafață ori descoperiri întâmplătoare de utilaj litic atribuite acestor comunități (topoare, ciocane în special).

Etaloane pentru studiul culturii Coțofeni din Podișul Getic sunt siturile de la Şiacu, com. Slivileşti, unde a fost identificată o aşezare Coţofeni II ce este fortificată cu şanţ şi val de apărare și situl de la Vârţ, Oraş Rovinari, jud. Gorj cercetate sistematic și care au oferit o imagine la care să fie raportate celelalte descoperiri Coțofeni din acest areal geografic.

Tabloul este întregit de locuirile Coțofeni din peșterile de la Baia de Fier și Polovragi.

Pornind de la Calafat, pe Dunăre în amonte, putem observa o salbă de situri Coțofeni amplasate la distanțe mici între ele. Cercetările de la Basarabi, Oraş Calafat, jud. Dolj ilustrează faptul că în general este vorba de locuiri serioase, cu numeros inventar arheologic și complexe deosebite. Astfel, urcând pe Dunăre înspre Cazane, semnalez așezările de la Golenţi, Oraş Calafat, Com. Cetate, jud. Dolj, Com. Salcia, Com. Gârla Mare, Com. Balta Verde, Sat Ostrovul Mare. 1, Com. Gogoşu, sat Ostrovul Corbului. 1, Com. Hinova, sat Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, Com. Hinova. 1, Com. Hinova. 2, Ostrovul Şimian, Com. Şimian, Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, Com. Dubova.3 (P. Roman 1976) la care se adaugă siturile Com. Gârla Mare. 1, Com. Gârla Mare. 2, Com. Gârla Mare. 3, Com. Gârla Mare.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

4, Com. Gruia, fost Sat Jupalnic, Oraş Orşova și Com. Dubova.1-Com. Dubova.6. Prin urmare malul Dunării și lunca sa sunt ocupate și exploatate intens de comunitățile Coțofeni. **Harta 30.**

Descoperirile arheologice de după anul 1976 marchează penetrarea populațiilor și spre înteriorul Podișului Mehedinți, una din căile folosite fiind valea pârâului Drincea. De o parte și de alta a acestui curs de apă au fost semnalate și uneori cercetate o serie de situri Coțofeni din: Sat Bucura, Oraş Vânju Mare, Com. Cujmir, Sat Iablaniţa, Com. Pădina Mare, Sat Oreviţa Mare, Oraş Vânju Mare, Com. Punghina, Com. Salcia, Sat Slaşoma,Com. Pădina Mare, Sat Stigniţa, Com. Poroina Mare, Sat Valea Anilor, Com. Corlăţel, Sat Vânători. 1, Com. Vânători, Sat Vânători. 2, Com. Vânători. Drumul nu este unul nebătut zona fiind anterior locuită de culturile Sălcuța și Sălcuța IV (C. N. Pătroi 2015). Nu întâmplător una din componentele culturii materiale Coțofeni este de sorginte eneolitică finală, mai precis Sălcuța.

O altă direcţie spre interiorul Podişului Mehedinţi şi spre zona de nord, Baia de Aramă, unde sunt semnalate zăcăminte cuprifere, a fost cursul pârâului Topolniţa. O serie de descoperiri arheologice Coţofeni au fost făcute la Baloteşti, Com. Izvorul Bârzii, Com. Bâlvăneşti, Sat Budăneşti, Com. Cireşu, Sat Dâlbociţa, Com. Ilovăţ, Isverna, Sat Seliştea, Com. Isverna.

În acest areal geografic, Oltenia, cultura Coţofeni nu se raportează numai la aşezări ori descoperiri izolate de artefacte (utilaj litic și ceramică). Există consemnate și elemente cu caracter funerar, morminte de inhumație ori de incinerație, în necropole plane şi tumuli funerari, ambele practici împletindu-se și având rădăcini și în eneolitic. Dificil de identificat va fi care sunt atributele funerare specifice culturii Coțofeni în condițiile numărului mic de astfel de descoperiri și al cercetărilor sumare ale unor tumuli din Oltenia. În cadrul acestui tip de descoperiri arheologice intră necropola de la Ostrovul Șimian, jud. Mehedinți unde au fost atestate ambele practici funerare, două morminte în punctul „*Mangu*„ de la Buiceşti. 2, Com. Butoieşti, jud. Mehedinți, tumulii de la Rast, Plenița, Plopșor, Basarabi, Oraș Calafat, necropolă de incinerație la Bistreț „*Cabana de metal*„ mormânt Coţofeni pe grindul Branişte „*Movila Fircanii*„ Bistreț, mormânt de incinerație la „*Măgura Tomii*„ și altele la „*Malul Bălţii Nasta*„ din Cârna, mormânt cu ocru roșu în tumulul din „*Măgura Barbului*„ din Rast, morminte de incinerație la Măceșu de Jos, mormânt de inhumație la Suharu, Com. Vela, jud. Dolj și un cimitir la Văleni, Com. Brâncoveni. 1, jud. Olt. **Harta 29.**

Pentru a înțelege mult mai bine perioada în care au evoluat comunitățile culturii Coțofeni o scurtă referire la regimul climatic din Holocen. Periodele care ne interesează sunt caracterizate astfel:

- veri reci și scurte – 3700-3400cal. BP, 3300-2100 cal. BP
- veri secetoase – 3900-3700 cal. BP, 3000-2900 cal. BP.
- veri ploioase – 3350-3000 cal. BP și 2900-2150 cal. BP.

Alternanțele de perioade calde și reci sunt numeroase:

- răciri - 3100-2800/2600 cal. BC.
- încălziri – 2800/2600- 2400 cal. BC. (C. Schuster 2004: 9).

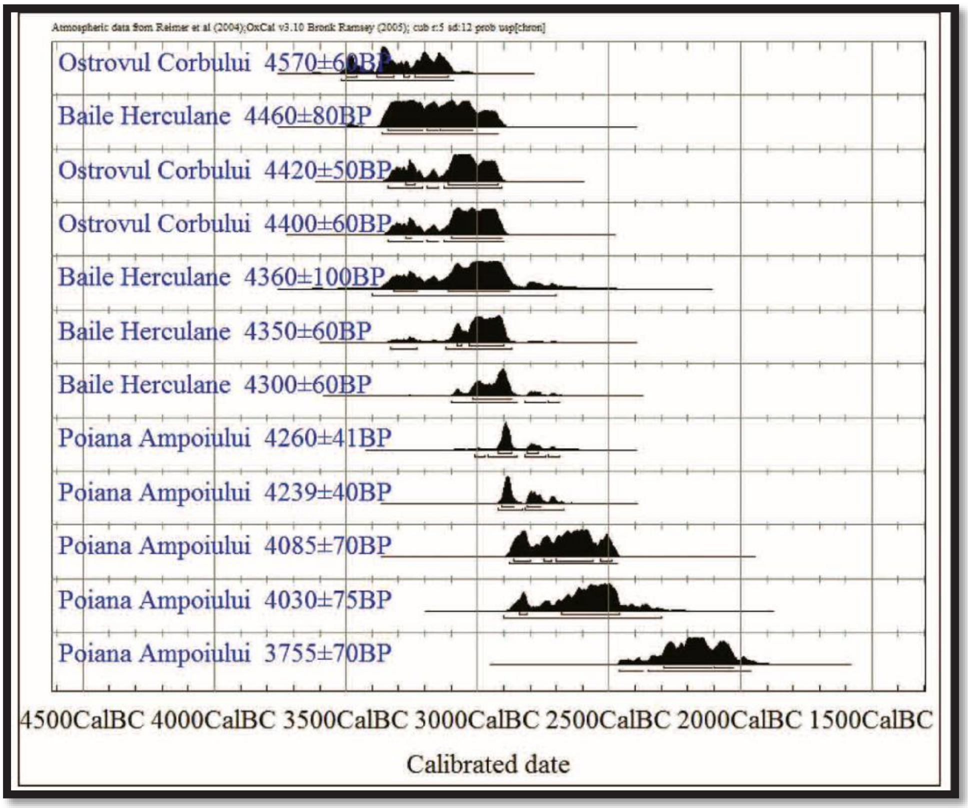

Fig. 1. Date radiocarbon calibrate pentru situri Coţofeni din România.
Apud A. Frânculeasa și *al*. 2015: 79, fig. 14.

Produsul unei lumi în schimbare, în căutarea proprii matrice, Cultura Coţofeni se hrăneşte din eneoliticul târziu şi simbolizează începutul unei noi perioade, bronzul timpuriu. O voi numi cultură de nişă tocmai datoită dificultăţii de a o atribui unei perioade sau alteia. Am speranţa că cercetările viitoare asupra culturii Coţofeni din arealul Olteniei vor fi mai numeroase, mai aplicate şi parte a unei strategii de cercetare şi pot aduce noi contribuţii ştiinţifice.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

BIBLIOGRAFIE

Volume de autor

Berciu, D.
1939 – **Arheologia preistorică a Olteniei.** Editura Ramuri. Craiova.
1961 **- Contribuţii la problemele neoliticului din România în lumina noilor cercetări**. Editura Academiei R.P.R., Bucureşti.
1966 – **Zorile istoriei în Carpaţi şi la Dunăre**. Editura Ştiinţifică Bucureşti.
1981 – **Buridava dacică**. Bucureşti.
Bondoc D.
2002 – **Costeşti-Vâlcea, 45 secole de istorie**. Râmnicu-Vâlcea.
Boroneanţ V.
2000 – **Arheologia peşterilor şi minelor din România.** Bucureşti.
Butoi M.,
1999 **- Neoliticul târziu (eneoliticul) din judeţul Olt**. Slatina.
2002 – **Mărturii peste timp**. Editura Fundaţiei „Universitatea pentru Toţi,, Slatina. ISBN 973-9259-14-2.
Ciobanu P.
1996 – **Plaiul Cloşani**. Vol IV. Centrul Creaţiei Populare Mehedinţi.
Ciugudean H.,
2000 – **Eneoliticul final în Transilvania şi Banat – Cultura Coţofeni**. Timişoara.
Crăciunescu G.
2004 – **Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei**. Seria Biblioteca Thracologica, XLI, Editura MJM Craiova. ISBN 973-680-049-0.
Dumitrescu Vl.
1980 **- The Neolithic Settlement at Rast.** BAR, International Studies, 72.
Gheorghe-Govora P.
1995 **- O preistorie a nord-estului Olteniei.** Editura Petras. Râmnicu-Vâlcea. ISBN 973-96478-2-0.
1997 – **Govora, de la primii oameni la contemporani**. Râmnicu-Vâlcea.
Mareş I.
2002 **- Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României**. Suceava, Editura Bucovina Istorică. ISBN 973-86046-0-5.
Pătroi C. N.
2013 - **Neo-eneoliticul în Oltenia. Repertoriu de aşezări şi descoperiri**. Editura Sitech, Craiova. ISBN 978-606-11-3376-5.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2015 – Cultura Sălcuța în Oltenia. Editura Sitech, Craiova.
Roman P.
1976 – **Cultura Coţofeni**. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti.
1996 **- Ostrovul Corbului**. Editura Caro;
2010 – **Săpăturile arheologice în bazinul dunărean al Porţilor de Fier**. **Ostrovul Corbului între km. fluviali 911-912.** Editura Artemis, Bucureşti. ISBN 978-973-566-188-5
Ştefulescu Al.
1904 – **Gorjul istoric şi pitoresc**. Târgu-Jiu.
Tulugea C. A.
2014 – **Preistoria Nordului Olteniei**. Editura Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea. ISBN 978-606-8161-25-9.
Vulpe Al.
1967 – **Necropola hallstattiană de la Ferigile. Monografie**. Bucureşti.

Volume în colaborare

Bulatović, A.,
2007–**ВРАЊЕ. Културна стратиграфија праисторијских локалитета у Врањској регији** (**Vranje. Cultural Stratigraphy of Prehistoric Sites in the Vranje Region**), ВРАЊЕ Археолошка грађа Србије III, Belgrade–Vranje.
Bulatović, A., Jović, S.,
2009–**ЛЕСКОВАЦ**. **Културна стратиграфија праисторијских локалитета у Лесковачкој регији (Leskovac.** Cultural Stratigraphy of Prehistoric Sites in the Leskovac Region), Археолошка грађа Србије V, Београд–Лесковац.
Bulatović, A., Kapuran, A., Janjić, G.,
2013 – **НЕГОТИН. Културна стратиграфија праисторијскихлокалитета Неготинске Крајине** (**Negotin. Cultural Stratigraphy of Prehistoric Archaeological Sites in Negotinska Krajina**), Неготин Археолошка грађа Србије, VIII, Belgrade–Negotin.
Calotoiu, Gh. Mocioi, I. Marinoiu V.
1987 – **Mărturii arheologice în Gorj**. Târgu-Jiu.
Condurache E. et *al.*
1972 - **Hărţile arheologice ale României**. Bucureşti.
Gherghe P., Popa R. A.
2013 – **Repertoriul informaţiilor şi descoperirilor arheologice din judeţul Mehedinţi**. Editura Sitech,Craiova.ISBN 978-606-11-3694-0.
Lazarovici C. M., Lazarovici Gh.

2007 – **Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România**. II. Iaşi.
Popa C. I,
2012 - **Contribuţii la preistoria Văii Sebeşului: locuiri Coţofeni din zona deluroasă.** Editura Altip Alba Iulia, ISBN 978-973-117-421-1.
Roman P., Oprіţescu A. D.
2008 - **Ostrovul Corbului între km. fluviali 911-912. Morminte şi unele aşezări preistorice.** Bucureşti. ISBN 978-973-27-1748-6.
Roman P., Opriţescu A. D., Pal J.,
1992 - **Beitrage zur Problematik der Schnurverziert Keramik Sudosteuropas**. Heidelberg Akademie der Wissenschaften. Monographien III. Mainz am Rhein.

Lucrări în reviste de specialitate

Băjenaru R.,
2010 – *About the Terminology and Periodization of the Earlz Bronze Age in the Carpathian-Danube Area*. **Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila Lasylo septuagesimo anno**. Edited by N. Bolohan, F. Mâţu, F. Tencariu. Honoraria, 9, Iaşi, p. 203-212.
Bărcăcilă Al.
1924 - *Antiquites pre et protohistorique des environs de Turnu-Severin*, Dacia, I, p. 280-297.
Berciu D.
1933 – *Cercetări şi descoperiri nouă în Mehedinţi*. Arhivele Olteniei, Anul XII, aprilie-iunie, p. 74-81.
1942 - *Scurte cercetări arheologice în judeţul Mehedinţi*. AO, p. 61.
1950 **-** *Aşezări şi cimitire din societatea primitivă în Oltenia. Şantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*. SCIV*,* 1, p. 103-107.
1951 a - *Catalogul Muzeului Arheologic din Turnu Severin*. MCA, I, p. 588-693.
1951 b **-** *Şantierul arheologic de la Verbicioara*, *jud. Dolj*. SCIV, II, 1, p. 229-248.
1958 a **-** *Săpături şi cercetări arheologice între 1944-1947*. Apulum, III, p. 42.
1958 b **-** *Sãpãturile de la Verbiţa*. MCA, 5, p. 75–82.
1959 - *Sãpãturile de la Verbiţa*. MCA, 6, p. 85–94.
1962 – *Dva glinneanîh ,,iakorea,, I voprosi v sveazi s kulturami Koţofeniin Cerna-Vodă*. Dacia, N.S., p. 287-396.
1972 – *Cercetări privind preistoria judeţului Vâlcea*. Buridava. Studii şi materiale. 1, p. 11-28.

1980 – *Quelques problemes de l age du bronze dans l espace carpato-danubien*. Actes du I-le Congres International de Thracologie, I, Bucureşti, p. 57-61.
Berciu D., Butoi M.
1961 - *Cercetări arheologice în oraşul Slatina şi în împrejurimi*. MCA, 7, p. 139–141.
Berciu D. şi *al*.
1951 – *Şantierul arheologic Verbicioara-Dolj*. SCIV, II, 1.
Berciu D., Morintz S.,
1952 – *Şantierul Verbicioara*. SCIV, 3, p. 141-191.
Berciu D., Comşa E.
1956 - *Săpăturile arheologice de la Balta Verde şi Gogoşu*. MCA, II, p. 253-489.
Berciu D., Iosifaru M.,
1980 – *Săpăturile arheologice de la Ocniţa, jud. Vâlcea*. MCA, A XIV-a Sesiune Anuală de Rapoarte Arheologice, Tulcea, p. 183-185.
Berciu D, Roman P.
1984 – *Mormintele tumulare de la Verbiţa, jud. Dolj*. Thraco-dacica, V, 1-2, p. 15-21.
Berciu D., Morintz S., **Maximilian I.**
1957 **-** *Şantierul arheologic Verbicioara*. MCA, III, p. 179-187.
Berciu D., Iosifaru M., Purece S.,
1990 – *Descoperiri şi însemnări de la Buridava dacică. VIII*. Thraco-Dacica, XI, 1-2, p. 135-138.
Berciu D., M. Butoi, P. Roman.
2010 - *Cercetări arheologice în raionul şi oraşul Slatina*. Buridava, VIII, p. 7-15.
Berciu D., Iosifaru M., Purece S., Andreescu Gh.,
1984 – *Descoperiri şi însemnări de la Buridava dacică. II*. Thraco-Dacica, V, 1-2, p. 177-186.
Bichir Gh.
1958 - *Un mormînt cu ocru la Cîrna*. SCIV, 9, p. 101-112.
Bondoc D.
1999 – *Cercetări arheologice de suprafaţă pe raza localităţii Bădoşi, Com. Bratovoieşti, judeţul Dolj*. Oltenia. Studii şi Comunicări. Arheologie-Istorie. XI, p. 54-64.
1999 a – *Colecţia de arheologie a muzeului şcolar Desa, jud. Dolj*. Oltenia. Studii şi Comunicări. Arheologie-Istorie. XI, p. 65-73.
Butoi M.,
1999 - *Săpăturile arheologice de la Brebeni, raport final prescurtat 1970*. **Neoliticul târziu (eneoliticul) din judeţul Olt**. Slatina. p. 13–16.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Calotoiu Gh.,
2012 – *Repertoriul descoperirilor arheologice din epoca geto-dacică în județul Gorj*. Drobeta. Arheologie-Istorie, XXII, p. 86-96.
Chicideanu I.,
1983 – *Săpăturile arheologice de la Grojdibodu*, (jud. Olt). MCA, p. 98-102.
Chitonu M., Hortopan D. Calotoiu Gh.
2011 – *Unelte de piatră şlefuită din colecţiile Muzeului Alexandru Ştefulescu Tg. Jiu, judeţul Gorj*. Litua. Studii şi Cercetări. XIII. p.19-32.
Comşa E.
1967 - *Unele date cu privire la sfârşitul perioadei de trecere de la epoca neolitică la epoca bronzului în sud-estul Olteniei (în lumina săpăturilor de la Siliştioara)*. SCIV, 18, 1, p. 207-221.
1968 **-** *Unele date despre descoperirile din Peştera Muierilor de lângă Baia de Fier*, Comunicări, seria arheologică. Craiova, VIII, p. 10.
1974 **-** *Unele date privind începutul folosirii aramei în neoliticul României*. **In memoriam Constantin Daicoviciu**. Cluj. p. 73-93.
Cotorogea A. G.
2013 – *Consideraţii asupra înmormântărilor tumulare din depresiunea subcrpatică a Polovragilor – necropola de la Milostea*. Litua. Studii şi Cercetări. XV, p. 67-85.
Crăciunescu G.
2002 – *Locuirea Coţofeni de la Rogova, Judeţul Mehedinţi*. Drobeta, XI-XII, p. 19-61.
2003 – *Descoperiri arheologice în zona localitǎii Oreviţa Mare, jud. Mehedinţi*. Drobeta. XIII, p. 55-102.
Christescu V.
1927-1932 - *Les stations prehistoriques de Vădastra*, Dacia, III-IV, (1927-1932), p. 210.
Dumitrescu Vl.
1960 – *La plus ancienne tombe a incineration trouvee en R. P. R*. Dacia, N.S., IV, p. 69-88.
Dumitrescu Vl., Nicolăescu–Plopşor C. S.
1944 - *Dare de seamă asupra cercetărilor şi săpăturilor din anul 1943. Raport asupra activităţii ştiinţifice a Muzeului Naţional de Antichităţi în anii 1942 şi 1943*. Bucureşti, p. 84–87.
Fântâneanu C.,
2007 – *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinul Oltului inferior*. Buridava. Studii şi Materiale. V, p. 15-31.
Frînculeasa A., Preda B., Volker H.

2015 - *Pit-Graves, Yamnaya and Kurgans along the Lower Danube: Disentangling IVth and IIIrd Millennium BC Burial Customs, Equipment and Chronology*. Praehistorische Zeitschrift, 90 (1–2), p. 45–113.

Galbenu D.

1972 - *Câteva probleme ale perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului în Oltenia*. SCIV, 23, 2, p. 262-269.

1975 a - *Aşezările eneolitice de la Şimnic*. Cercetări Arheologice, I, 1, p. 9-41.

1975 b - *Câteva precizări în legătură cu neoliticul târziu din Muntenia şi Oltenia*. MN, II.

Gheorghe-Govora P.

1967 – *Ceramica decorată prin împunsături succesive din raionul Râmnicu-Vâlcea*. SCIVA, 4, 18, p. 645-654.

1969 – *Dovezi de locuire neolitică în judeţul Vâlcea*. Revista Muzeelor, 2, p. 154-158.

1970 – *Contribuţii la cunoaşterea culturii Coţofeni în nord-estul Olteniei*. SCIVA, 21, 3, p. 481-487.

1976 – *Începuturile epocii bronzului în nord-estul Olteniei*. Buridava. Studii şi Materiale. 2, p. 7-33.

1978 – *Cercetări arheologice în zona de sud-vest a judeţului Dolj*. Drobeta.p. 108-113.

1982 – *Noi descoperiri aparţinând culturii Coţofeni în nord-estul Olteniei*. Buridava, IV, p. 9-26.

Gherghe P.,

1982 – *O nouă aşezare de tip Coţofeni la Vârţ, judeţul Gorj*. Oltenia, 4, p. 39-45.

1999 – *Repertoriul descoperirilor şi informaţiilor arheologice pentru epoca geto-dacă din judeţul Mehedinţi*. Drobeta, IX, p. 57-72.

2015 – *Descoperiri arheologice întâmplătoare în perimetrul Comunei Ioneşti, Judeţul Gorj*. Litua. Studii şi Cercetări, XVII, p. 67-73.

Gherghe P., Nica M., Ridiche F.

2004 – *Cercetările arheologice sistematice din punctele ,,Castraviţa,, şi ,,La Ruptură,, localitatea Desa, judeţul Dolj – campania 2001*. Oltenia. Studii şi Comunicări. Arheologie-Istorie. XV, p. 13-22.

Iosifaru M.

1980 – *Buridava. Jurnal de şantier*. Studii Vâlcene, IV, p. 5-8.

1982 - *Descoperiri arheologice geto-dace pe raza municipiului Râmnicu Vâlcea*. Buridava, 4, p. 30-32.

2011 – *Situri arheologice din oraşul Ocnele Mari, judeţul Vâlcea*. Buridava. Studii şi Materiale. IX, p. 82-94.

Iosifaru M., Stan N.,

2012 – *Despre două ciocane-topor din piatră, cu şanţ, descoperite întâmplător, în jud. Vâlcea şi jud. Hunedoara*. Litua. Studii şi Cercetări. XIV, p.71-83.

Iosifaru M., Stan N., Niţă I. F.,

2012 – *Unelte litice descoperite întâmplător în comuna Berislăveşti, judeţul Vâlcea*. Buridava. Studii şi materiale, X, p. 24-30.

Kapuran A., Bulatović A.

2012 – *Coțofeni-Kostolac culture on the territory of north-eastern Serbia*. Starinar, LXIII, p. 1-30.

Kapuran A., Jevetić M., Borić D.,

2007 – *Eneolithic and Iron Age pottery from two newly discovered caves in the Danube gorges*. Journal of the Serbian Archaeological Society, 23, p. 103–124.

Lazarovici C. M., Lazarovici Gh.

2007 **- Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România**. Vol II, Editura Trinitas, Iaşi.

Lazăr S.

1997 – *Câteva consideraţii cu privire la aşezările preistorice de la Piatr-Olt, jud. Olt*. Arhivele Olteniei, 12, p. 13-22.

Liciu D.

2002 – *Noi descoperiri aparţinând culturii Coţofeni pe teritoriul judeţului Mehedinţi*. Drobeta. XI-XII, p. 7-18.

Manea C.

2003 – *Locuirile sitului arheologic de la Rogova, judeţul Mehedinţi*. Drobeta. XIII, p. 48-54.

Manea C., Pădurean O.,

2005 – *Şantierul arheologic Rogova. Campania 2005*. Drobeta. Arheologie-Istorie. XV, p. 47-56.

Mantu C. M.

1995 – *Câteva consideraţii privind cronologia absolută a eneoliticului din România*. SCIVA, tom 46, nr. 3-4, p. 222-223, fig. 2-3.

Moisil I.,

1926 – *Repertoriu de localităţile istorice, preistorice ş.a. din judeţul Gorj*. Arhivele Olteniei, anul V, nr. 24, martie-aprilie, p. 125-131.

Nestor I.

1933 – *Der Stand der Vorgergeschichtssforschung in Rumanien*. Ber. R.K.G., 22, p. 61-67.

Nica M.

1972 **-** *Cercetări arheologice de suprafaţă pe Valea Tesluiului*. Contribuţii Istorice, Craiova, p. 200–218.

1987 - *Noi dovezi de continuitate în evoluţia civilizaţiilor epocii bronzului în Oltenia*. Symposia Thracologica 5, p. 109.

Nica M., Zorzoliu T., Schuster C.
1995 - *Cercetările arheologice în tell-ul gumelniţean-sălcuţean de la Drăgăneşti-Olt*. Cercetări Arheologice în Aria Nord Tracă, p. 10-19;
Niţu E., C. Tulugea A. C.
2011 - *Analiza ansamblului litic cioplit din aşezarea Copăcelu-Valea Răii (judeţul Vâlcea, România)*. Buridava, 9, p. 43–62.
Pătroi C. N.
2007 **-** *Catalogul aşezărilor şi descoperirilor aparţinând culturii Sălcuţa din Oltenia*, Drobeta. Arheologie-Istorie, XVII, p. 14–30.
Păunescu Al.
1979 – *Cercetările arheologice de la Cuina Turcului-Dubova, jud. Mehedinţi*. Tibiscus, 5, p. 11-56.
Plopşor C. S. N.
1923 - *Oltenia preistorică. Insemnări mărunte*. Arhivele Olteniei, Anul II, nr. 9, sept.-oct., p. 373-378.
Nicolăescu–Plopşor, C.S., Dumitrescu Vl.,
1951 – *Şantierul arheologic Rast, Dolj*. SCIV, II, 1.
Plopşor C. S. N. et *al.*
1957 – *Şantierul arheologic Baia de Fier*. Materiale, III, p.13-27.
Plopşor C. S. N., Mateescu C.
1955 – *Şantierul arheologic Cerna–Olt*. SCIV, VI, 3-4, p. 391-407.
Popescu D.,
1968 - *Săpăturile arheologice din R.S.R.–1967*, SCIV, 19, 4, p. 678-679.
Popilian Gh.
1955 – *Cercetări arheologice de suprafaţă la Glodeni, reg. Craiova*. SCIV, VI, 1-2.
1999 – *Decouvertes archeologiques dans la L isle Şimian*. **Le Djerdap. Les potes de fer a la deuxieme moitie du premier milleneire av. J. Chr., jusq aux la guerres daciques**. Beograd, p.55-64.
Popilian G., Nica M., Tătulea M.,
1979 - *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, jud. Dolj*. MCA (Oradea, 1979), p. 207–213.
1980 **-** *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, jud. Dolj*. MCA (Tulcea, 1980), p. 254–260.
Procopoie G.
1982 – *Cultura Coţofeni în Peştera neolitică de pe Valea Bistriţei*. Studii şi cercetări speologice, vol. 2, p. 56-64.
Ridiche Fl.
2000 - *Noi date cu privire la cunoaşterea culturii Verbicioara (partea I)*. Oltenia. Studii şi Comunicări, vol. XII, p. 41–73.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2001 - *Noi date privind cunoaşterea culturii Verbiciora (partea a-II–a)*. Oltenia. Studii şi Comunicări. Arheologie–Istorie, vol. XIII, p. 33–63.

Roman P.

1968 – *Cercetări arheologice de suprafaţă în Ţara Loviştei*. Comunicări. Seria Arheologică. Craiova, IV.

1976 a - *Complexul Orlea-Sadovec*. SCIVA, 27, 2, p. 147-169.

1981 a - *Forme de manifestare culturală din eneoliticul târziu şi perioada de tranziţie spre epoca bronzului*. SCIVA, 32, 1, p. 21-42.

1981 b - *Modificări în structura etnoculturală a Europei de sud-est în eneoliticul târziu,* SCIVA, 32, 2, p..

1982 – *Raportul cronologic dintre Ezero şi Troia în lumina cercetărilor de la nord de Balcani*. SCIVA, 33, 4, p. 402-414.

1985 – *Cercetări la Govora-sat – Runcuri în 1977*. SCIVA, 36, 4, p. 279-297.

1986 - *Aşezări cu ceramică şnurată din Tracia, Macedonia, Thesalia şi raporturile lor cu evoluţia culturilor din regiunea carpato–danubiană*. Thraco-Dacica, VII, 1-2, p. 14-30.

1987 – *Despre istoricul cercetărilor şi stratigrafia unor aşezări de la Ostrovul Corbului*. SCIVA, 38, 4, p. 335-365.

Roman, P., Opriţescu, **A., D**.

1989 - *Interferenţe etnoculturale din perioada indoeuropenizării reflectate în cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului*, Thraco-Dacica, X, 1–2, p. 11-38.

Roman P., Opriţescu A. D., **Dogaru M. Şimon M.,**

1992 – *Descoperirile de la Ostrovul Corbului, jud. Mehedinţi*. MCA, XVII, p. 101-107.

Roşu L.

1968 – *Rezultatele preliminare ale cercetărilor arheologice de la Buiceşti-Mehedinţi*. Comunicări. Seria Arheologică. Craiova, VII, p. 3-15.

2002-2003 – *On Rites and Rituals during the Transitional Period from the Neolithic to the Bronze Age – Archaeological Discoveries at Ostrovul Şimian, Romania*. Oltenia. Studii şi Comunicări. Arheologie-Istorie. XIV, p. 5-8.

Schuster C.

2004 – *Mediul înconjurător la Dunărea de Jos în Preistorie. Câteva gânduri.* Drobeta. Arheologie-Istorie. XIV, p. 5-16.

Schuster C., Tuțulescu I.,

2012 – *Zum Salz im Nordosten Olteniens (Rumänien) in der Vorgeschichte bis ins Mittlelalter. Eine Einfuhrung*. **Salt and Gold:**

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

The Role of Salt in Prehistoric Europe. Edited by V. Nikolov, K. Bacvarov, Provadia. Veliko Tarnovo, p. 201-212.
Smeu V.
1988 - *Cadru natural şi aşezarea neolitică de la Runcu–Valea Mare*. Litua, Studii şi Cercetări. IV, p. 5–9.
Spasić M.,
2010 – *Coţofeni communities at their southwestern frontier and their relationship with Kostolac population in Serbia*. Dacia, N.S., tome LIV, p. 157-175.
Tătulea C. M.
1983 - *Sondaj arheologic în cetatea geto-dacă de la Bîzdîna, jud. Dolj*. MCA, XV, p. 218-225.
1984 – *Aşezarea geto-dacică fortificată de la Bîzdîna, judeţul Dolj. Consideraţii preliminare*. Thraco-Dacica, 5, 1-2, p. 92-94.
Tudor D., Toropu O., Tătulea C., Nica M.,
1980 – *Şantierul arheologic Sucidava-Corabia*. MCA, p. 357 -363.
Tulugea C. A.,
2007 a – *Cercetări arheologice la bolniţa cu hramul ,,Schimbarea la Faţă a lui Isus,, Mănăstirea Bistriţa, comuna Costeşti, judeţul Vâlcea*. Buridava. Studii şi Materiale.V, p. 55-60.
2007 b – *Cronica cercetărilor arheologice din anii 2006-2007 în judeţul Vâlcea*. Buridava. Studii şi Materiale.V, p. 70-81.
2010 **-** *Repertoriul arheologic din nordul Olteniei (Neolitic, Eneolitic)*. Buridava. Studii şi Materiale, 8, p. 16-28.
Tuţulescu I.,
2008 – *Câteva contribuţii la cunoaşterea culturii Coţofeni de pe raza Municipiului Râmnicu-Vâlcea. Cercetările arheologice din anul 2002 de la Valea Răii-Copăcelu*. Studia Universitatis Cibinensis. Sibiu, 5, p. 17-27.
2009 – *Reprezentări plastice zoomorfe aparţinând culturii Coţofeni descoperite la Ocniţa, judeţul Vâlcea*. Drobeta. Arheologie-Istorie, XIX, p. 46-56.
2010 – *Contributions to the Archaeological Repertoire of Vâlcea County. 2008 Field Research*. Studia Universitatis Cibinensis. Sibiu, 7, p. 31-40.
2011 – *Ceramica orizontului final al culturii Coţofeni în zona deluroasă şi montană a Olteniei. Cu specială privire asupra arealului de nord-est*. Buridava. Studii şi materiale, IX, p. 95-117.
2012 – *Forms of habitat belonging to Coţofeni culture in the hill and mountain area of Oltenia*. Buridava. Studii şi materiale, X, p. 7-23.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2013 – *Forme de habitat aparţinând culturii Coţofeni în zona deluroasă şi montană a Olteniei*. Litua. Studii şi Cercetări. XV, p. 49-65.
Tuţulescu I., Tulugea C.
2012 – *Câteva descoperiri arheologice din judeţul Vâlcea*. Litua. Studii şi Cercetări. XIV, p.71-83.
Ulanici A.
1975 a – *Săpăturile arheologice de la Braneţ, judeţul Olt*. Cercetări Arheologice, 1, p. 45-76.
1975 b – *Aşezarea de tip Coţofeni de la Brăneţ, judeţul Olt*. Muzeul Naţional, II, p. 243-255.
1976 – *Noi cercetări arheologice la Braneţ*. Cercetări Arheologice. 2, p. 33-72.
Ursulescu N.,
1993 – *Continuitate şi restructurări cultural-etnice în neoliticul şi eneoliticul României*. Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei, XX, p. 14-21.
Zira V.V., Pop D.,
1995 – *Săpăturile de la Bâzdâna-Calopăr „La Cetate,, jud. Dolj. Campania 1993*. Arhivele Olteniei, SN, 10, p. 13-28.
Zirra V., Conovici, N. Trohani, G. Gherghe, P. Alexandrescu, P. Gâta, Gh., Zirra V. V.
1993 - *La station fortifiée de "Cetatea Jidovilor" (Cotofenii din Dos, dép. de Dolj)*. Dacia 37, p. 79-157.
Zira V. V, Pop D., Oanţă S.
1996 – *Săpăturile de la Bâzdâna-Calopăr, punctul "La Cetate". Campania 1994.* Arhivele Olteniei, SN., 11, p. 5-19.
***
2001 – **Istoria românilor**. Vol. I, Editura Enciclopedică Bucureşti. ISBN 973-45-0382-0.

Surse Internet
http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie/viewer
Sat Bâzâna, Com. Calopăr, Jud. Dolj
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1163&d=Bazdana-Calopar-Dolj-La-Cetate-2000
Oraș Drăgănești-Olt, jud. Olt
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=783&d=Draganesti-Olt-Corboaica-1983--1992
Com. Bistreț, jud. Dolj.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1016&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-2000

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3200&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-2004
Sat Plosca, Com. Bistreț, jud. Dolj.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=909&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-1999
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1467&d=Plosca-Bistret-Dolj-Cabana-de-metal-Ferma-2-2001
Oraș Râmnicu-Vâlcea, jud. Vâlcea.
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=824&d=Ramnicu-Valcea-Cetatuia-1983--1992;
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2324&d=Ramnicu-Valcea-cartier-Copacelu-Valea-Raii-2003
Sat Reșca, Com. Dobrosloveni, Jud. Olt
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2325&d=Resca-Dobrosloveni-Olt-Villa-suburbana-Atelierele-ceramice-2003
Com. Rogova, Jud. Mehedinți
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=273&d=Rogova-Mehedinti-La-Cazarmi-1995
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=547&d=Rogova-Mehedinti-La-Cazarmi-1997
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=1113&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2000
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=2070&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2002
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3483&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2005
http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=3744&d=Rogova-Mehedinti-La-cazarmi-2006
Com. Coțofenii din Dos, Jud. Dolj
http://www.cimec.ro/Arheologie/SiteNaeni/cotofeni.htm
Chicideanu-Moţoi I., Şandor-Chicidenu M., Oanţă S.
2000 - *Cercetările arheologice din zona Lacului Bistreţ. Campaniile din 1983-1996.* European Archaeology-online 2003. www.archaeology.ro
http://www.archaeology.ro/pagini/revista_EA_18.html

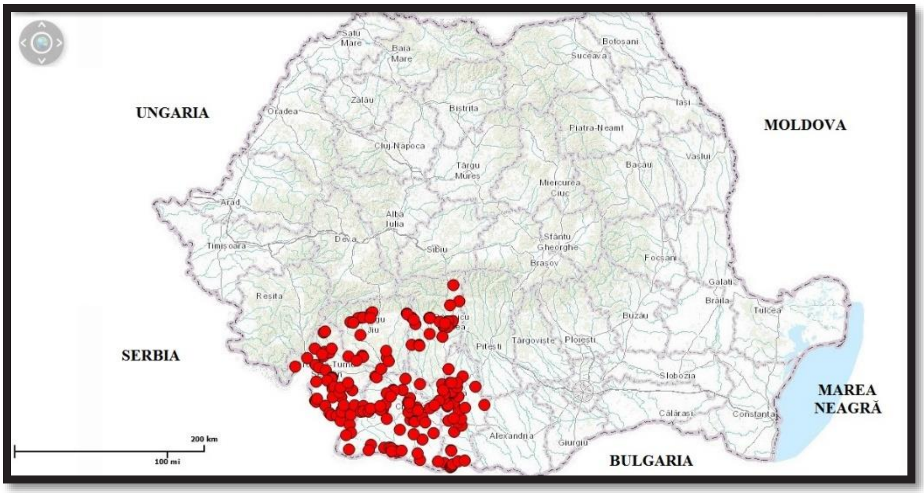

Harta 2. Aşezările şi descoperirile culturii Coţofeni din Oltenia.
Realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

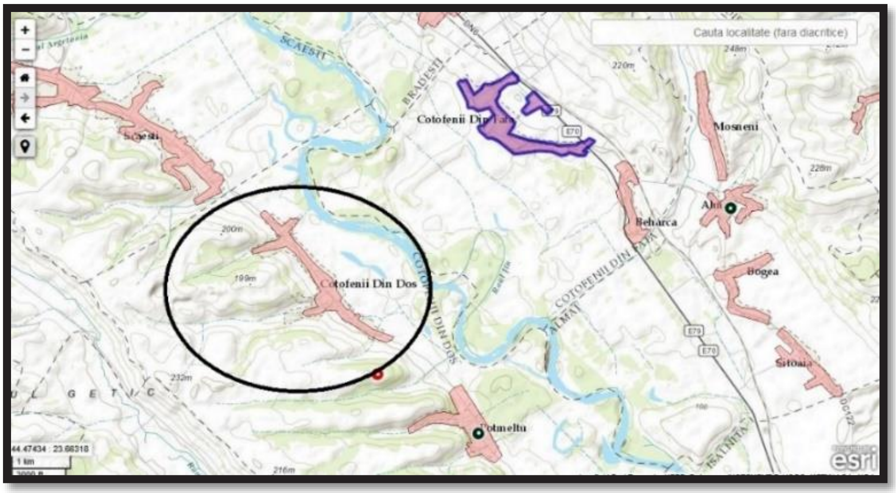

Harta 3. Siturile de la Coţofenii din Dos din judeţul Dolj.

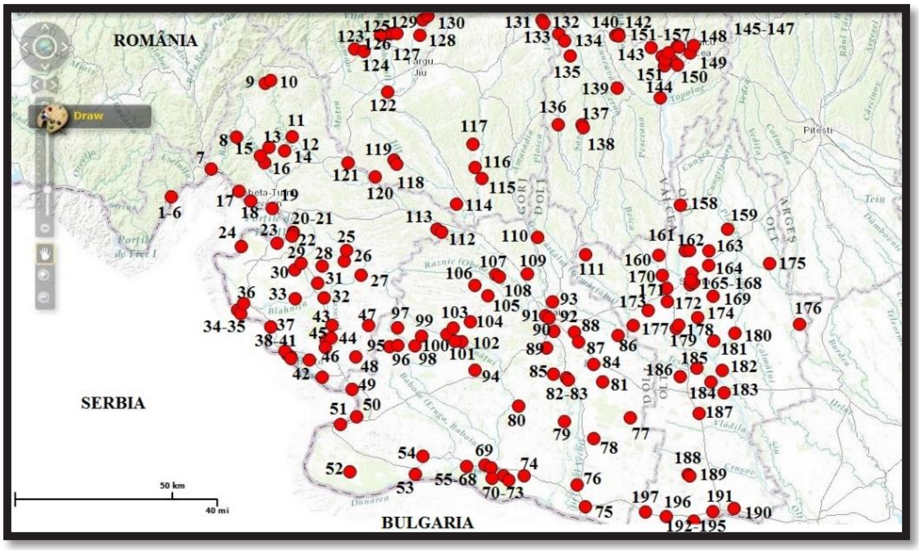

Harta 4. Aşezările şi descoperirile culturii Coţofeni din Oltenia - 2016.
1-6, Com. Dubova. 1- Com. Dubova. 6, **7 -** fost Sat Jupalnic, Oraş Orşova, **8 -** Com. Cireşu, **9 -** Com. Isverna, **10 -** Sat Seliştea, Com. Isverna, **11 -** Com. Ilovăţ, **12 -** Sat Dâlbociţa, Com. Ilovăţ, **13 -** Com. Bâlvăneşti, **14 -** Sat Budăneşti, **15 -** Sat Topolniţa, **16 -** Sat Baloteşti, Com. Izvorul Bârzii, **17 -** Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, **18 -** Oraş Drobeta Turnu Severin, **19 -** Ostrovul Şimian, Com. Şimian, **20-21 -** Com. Hinova. 1- Com. Hinova. 2, **22 -** Ostrovul Corbului. 1, Com. Hinova, **23 -** Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, **24 -** Sat Crivina, Com. Burila Mare, **25 -** Sat Iablaniţa, Com. Pădina Mare, **26 -** Sat Stigniţa, Com. Poroina Mare, **27 -** Sat Slaşoma, Com. Pădina Mare, **28 -** Sat Oreviţa Mare, Oraş Vânju Mare, **29 -** Com. Rogova, **30 -** Com. Vânjuleţ, **31 -** Sat Bucura, Oraş Vânju Mare, **32 -** Sat Valea Anilor, Com. Corlăţel, **33 -** Com. Pătulele, **34-35** Sat Ostrovul Mare. 1- Ostrovul Mare. 2, Com. Gogoşu**, 36 -** Com. Balta Verde**, 37-** Com. Vrata, **38-41-** Com. Gârla Mare. 1- Com. Gârla Mare. 4, **42 -** Com. Salcia, **43-** Com. Punghina, **44-** Sat Vânători. 1, Com. Vânători, **45-** Sat Vânători. 2, Com. Vânători, **46 -** Com. Cujmir, **47 -** Com. Oprişor, **48 -** Com. Dârvari, **49** – Com. Cetate, **50 -** Sat Golenţi, Oraş Calafat, **51 -** Sat Basarabi, Oraş Calafat, **52 -** Com. Desa, **53 -** Com. Rast. 1, **54 -** Com. Rast. 2, **55-68 -** Com. Bistreţ. 1 - Com. Bistreţ. 14, **69 -** Sat Plosca, Com. Bistreţ, **70-73-** Com. Cârna. 1 - Com. Cârna. 4, **74 -** Oraş Bechet, **75 -** Sat Lişteava, Com. Ostroveni, **76 -** Com. Măceşu de Jos, **77 -** Sat Celaru, **78 -** Sat Locusteni, Com. Daneţi, **79 -** Sat Padea, **80 -** Com Cerăt, **81 -** Sat Puţuri, Com. Catranova, **82-83 -** Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti - Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti, **84 -** Com. Leu, **85 -** Sat Bâzdâna, Com. Calopăr, **86 -** Sat Popânzăleşti, Com. Drăgoteşti, **87 -** Com. Coşoveni, **88 -** Sat Pârşani, Com. Pieleşti, **89 -** Sat Livezi, Com. Podari, **90 -** Oraş Craiova 1. Cartier Făcăi, **91-** Oraş Craiova 2. – 3., **92 -** Com. Cârcea, **93 -** Com. Şimnic, **94 -** Sat Mărăcini, Com. Perişor, **95 -** Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa, **96 -** Oraş Pleniţa, **97 -** Sat Verbicioara, Com. Verbiţa, **98 -** Sat

Cornu, Com. Orodel, **99 -** Sat Teiu, Com. Orodel, **100 -** Sat Vela, Com. Vela, **101 -** Sat Suharu, **102 -** Com Sălcuţa, **103 -** Com. Vela, **104 -** Com. Terpeziţa, **105 -** Sat Sîrsca, Com. Sopot, **106 -** Com. Sopot, **107 -** Com. Coţofenii din Dos. 1, **108 -** Com. Coţofenii din Dos. 2, **109 -** Com. Almăj, **110 -** Sat Godeni, Com. Melineşti, **111-** Com. Curtişoara, **112-** Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti, **113 -** Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti, **114 -** Com. Ioneşti, **115 -** Com. Turburea, **116 -** Com. Aninoasa, **117 -** Sat Săuleşti, Com. Săuleşti, **118 -** Sat Şiacu. Com. Slivileşti, **119 -** Sat Sura, Com. Slivileşti, **120 -** Com. Văgiuleşti, **121 -** Com. Broşteni, **122 -** Sat Vârţ, Oraş Rovinari, **123 -** Sat Topeşti, Com. Tismana, **124 -** Com. Bîlta, **125 -** Sat Boroşteni, Com. Peştişni, **126 -** Com. Runcu - Sat Dobriţa, Com. Runcu, **127 -** Sat Curpen, Com. Stăneşti, **128 -** Sat Polovragi, Com. Polovragi, **129 -** Com. Baia de Fier. 1, **130 -** Com. Baia de Fier. 2, **131 -** Com. Costeşti. 1, **132 -** Com. Costeşti. 2, **133 -** Com. Costeşti. 3, **134 -** Sat Grădiştea, **135 -** Com. Milostea, **136 -** Sat Modoia, Com. Cernişoara, **137 -** Com. Roşiile. 1, **138 -** Com. Roşiile. 2, **139 -** Com. Mateeşti, **140-142 -** Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1 - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 3, **143 -** Com. Gătăjeşti, **144 -** Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti, **145 -** Sat Cozia veche, Oraş Călimăneşti, **146 -** Sat Rădăcineşti, Com. Berislăveşti, **147-** Sat Boişoara, **148 -** Oraş Râmnicu-Vâlcea, **149 -** Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **150 -** Cart. Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **151-157-** Sat Buletea; Sat Ocniţa. 1, Oraş Ocnele Mari; Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari; Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti; Sat Govora, Com. Mihăeşti; Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea; **158 -** Com. Verguleasa, **159 -** Sat Priseaca, Com. Priseaca, **160 -** Sat Schitu, Com. Pleşoiu, **161 -** Com. Teslui. 1, **162 -** Com. Teslui. 2, **163 -** Comuna Valea Mare, **164 -** Cartier Cireaşov, Oraş Slatina, **165-168 -** Oraş Slatina.1 - Oraş Slatina. 3, Cartier Clocociov, Oraş Slatina, **169 -** Com. Brebeni, **170 -** Sat Gradistea, Com. Gradistea, **171 -** Com. Găneasa, **172 -** Sat Piatra, Oraş Piatra Olt, **173 -** Sat Văleni, Com. Brâncoveni. 1, **174 -** Sat Potcoava, Com. Sineşti, **175 -** Sat Mogoşeşti, Oraş Scorniceşti, **176 -** Sat Ghimpețenii Noi, Com. Ghimpețeni, **177 -** Sat Brăneţ, Com. Bârza, **178-** Com. Ipoteşti, **179 -** Sat Mărgăriteşti, Com. Voineasa, **180 -** Com. Vâlcelele de Sus, **181 -** Sat Bălăneşti, **182 -** Oraş Drăgăneşti-Olt, **183 -** Sat Bârseşti, Com. Sprâncenata, **184 -** Sat Fărcaşele, Com. Hotărani, **185 -** Sat Reşca, Com. Dobrosloveni, **186 -** Sat Frăsinetul de Pădure, Com. Dobrosloveni, **187 -** Com. Devesel, **188 -** Com. Vădastra. 1, **189 -** Com. Vădastra. 2, **190 -** Cartier Siliştioara, Oraş Corabia, **191-** Cartier Celei, Oraş Corabia, **192-195-** Com. Orlea. 1. - Com. Orlea. 4., **196 -** Com. Grojdibodu, **197-** Sat Potelu, Com. Ianca.

Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartographic: http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

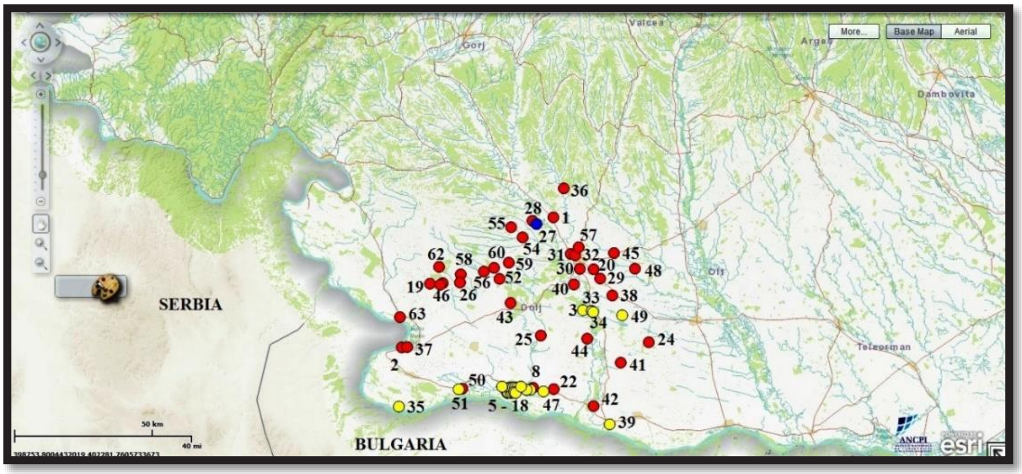

Harta 5. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Dolj – anul 2016-
1- Com. Almăj, **2**- Sat Basarabi, Oraş Calafat, **3**- Sat Bâzdâna, Com. Calopăr, **4**- Oraş Bechet, **5**- Com. Bistreţ. 1, **6**- Com. Bistreţ. 2, **7**- Com. Bistreţ. 3, **8**- Com. Bistreţ. 4, **9**- Com. Bistreţ. 5, **10**- Com. Bistreţ. 6, **11**- Com. Bistreţ. 7, **12**- Com. Bistreţ. 8, **13**- Com. Bistreţ. 9, **14**- Com. Bistreţ. 10, **15** - Com. Bistreţ. 11, **16** - Com. Bistreţ. 12, **17** - Com. Bistreţ. 13, **18** - Com. Bistreţ. 14, **19** - Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa, **20** - Com. Cârcea, **21** - Com. Cârna. 1, **22**- Com. Cârna. 2, **23**-Com. Cârna. 3, **24** - Sat Celaru, **25**- Com Cerăt, **26** - Sat Cornu, Com. Orodel, **27** - Com. Coţofenii din Dos. 1, **28**- Com. Coţofenii din Dos. 2, **29** - Com. Coşoveni, **30** - Oraş Craiova 1. Cartier Făcăi, **31** - Oraş Craiova 2, **32** - Oraş Craiova 3, **33** - Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti, **34** - Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti, **35** - Com. Desa, **36** - Sat Godeni, Com. Melineşti, **37** - Sat Golenţi, Oraş Calafat, **38** - Com. Leu, **39** - Sat Lişteava, Com. Ostroveni, **40** - Sat Livezi, Com. Podari, **41**- Sat Locusteni, Com. Daneţi, **42**- Com. Măceşu de Jos, **43** - Sat Mărăcineni, Com. Perişor, **44** - Sat Padea, **45** - Sat Pârşani, Com. Pieleşti, **46** - Oraş Pleniţa, **47** - Sat Plosca, Com. Bistreţ, **48** - Sat Popânzăleşti, Com. Drăgoteşti, **49** - Sat Puţuri, Com. Catranova, **50** - Com. Rast. 1, **51** - Com. Rast. 2, **52** - Com Sălcuţa, **53**- Sat Săpata, Com. Măceşu de Jos, **54** - Sat Sîrsca, Com. Sopot, **55** - Com Sopot, **56** - Sat Suharu, **57** – Com. Şimnic, **58** - Sat Teiu, Com. Orodel, **59** - Com. Terpeziţa, **60** - Com. Vela, **61** - Sat Vela, Com. Vela, **62** - Sat Verbicioara, Com. Verbiţa, **63** – Cetate. Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. Hartă realizată de C. N. Pătroi.

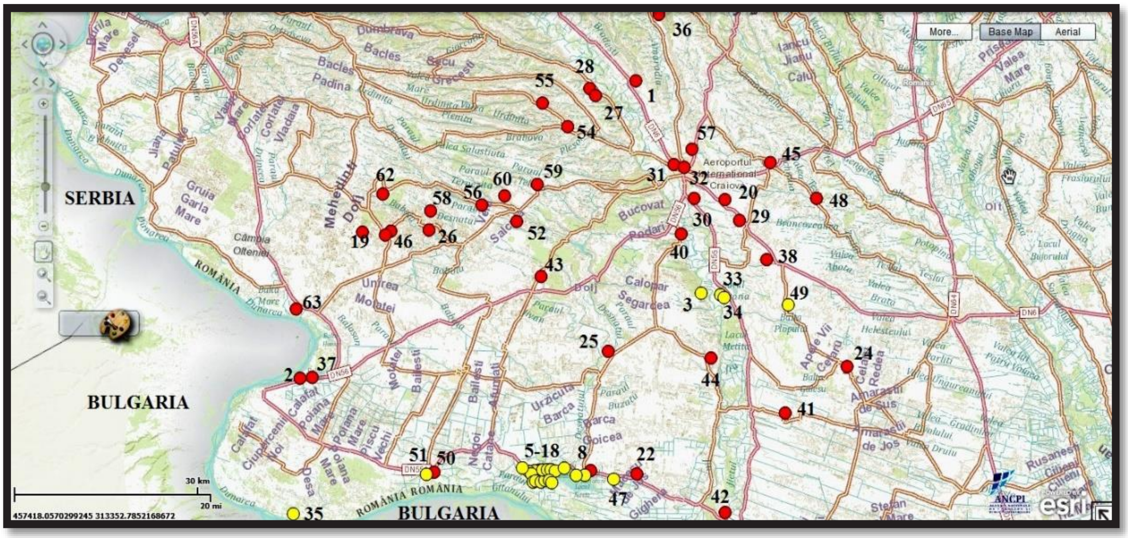

Harta 6. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Dolj. Detaliu – anul 2016 –
1 - Com. Almăj, **2**- Sat Basarabi, Oraş Calafat, **3**- Sat Bâzdâna, Com. Calopăr, **4**- Oraş Bechet, **5**- Com. Bistreţ. 1, **6**- Com. Bistreţ. 2, **7**- Com. Bistreţ. 3, **8**- Com. Bistreţ. 4, **9**- Com. Bistreţ. 5, **10**- Com. Bistreţ. 6, **11**- Com. Bistreţ. 7, **12**- Com. Bistreţ. 8, **13**- Com. Bistreţ. 9, **14**- Com. Bistreţ. 10, **15** - Com. Bistreţ. 11, **16** - Com. Bistreţ. 12, **17** - Com. Bistreţ. 13, **18** - Com. Bistreţ. 14, **19** - Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa, **20** - Com. Cârcea, **21** - Com. Cârna. 1, **22**- Com. Cârna. 2, **23**-Com. Cârna. 3, **24** - Sat Celaru, **25**- Com Cerăt, **26** - Sat Cornu, Com. Orodel, **27** - Com. Coţofenii din Dos. 1, **28**- Com. Coţofenii din Dos. 2, **29** - Com. Coşoveni, **30** - Oraş Craiova 1. Cartier Făcăi, **31** - Oraş Craiova 2, **32** - Oraş Craiova 3, **33** - Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti, **34** - Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti, **35** - Com. Desa, **36** - Sat Godeni, Com. Melineşti, **37** - Sat Golenţi, Oraş Calafat, **38** - Com. Leu, **39** - Sat Lişteava, Com. Ostroveni, **40** - Sat Livezi, Com. Podari, **41**- Sat Locusteni, Com. Daneţi, **42**- Com. Măceşu de Jos, **43** - Sat Mărăcineni, Com. Perişor, **44** - Sat Padea, **45** - Sat Pârşani, Com. Pieleşti, **46** - Oraş Pleniţa, **47** - Sat Plosca, Com. Bistreţ, **48** - Sat Popânzăleşti, Com. Drăgoteşti, **49** - Sat Puţuri, Com. Catranova, **50** - Com. Rast. 1, **51** - Com. Rast. 2, **52** - Com Sălcuţa, **53**- Sat Săpata, Com. Măceşu de Jos, **54** - Sat Sîrsca, Com. Sopot, **55** - Com Sopot, **56** - Sat Suharu, **57** – Com. Şimnic, **58** - Sat Teiu, Com. Orodel, **59** - Com. Terpeziţa, **60** - Com. Vela, **61** - Sat Vela, Com. Vela, **62** - Sat Verbicioara, Com. Verbiţa, **63** - Cetate.
Cerc roşu – situri menţionate de P. Roman. Cerc galben – situri descoperite după anul 1976.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. Hartă realizată de C. N. Pătroi.

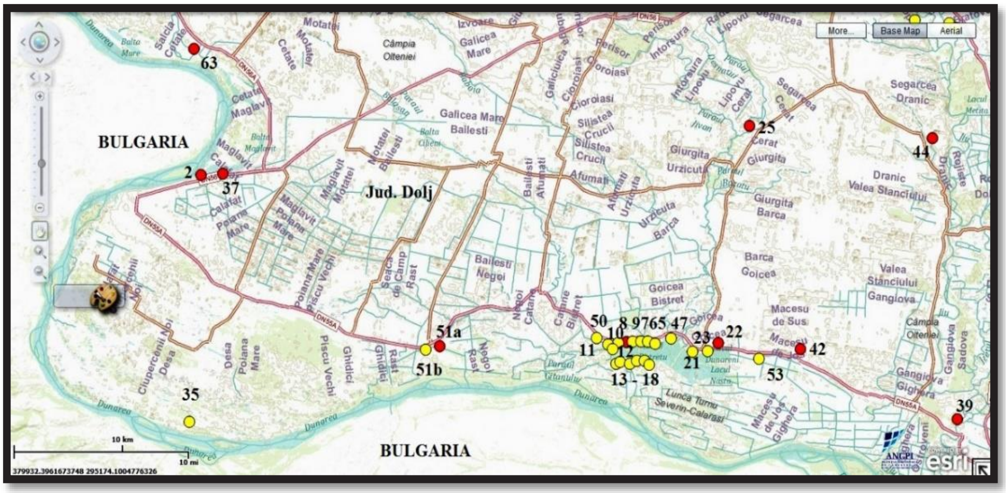

Harta 7. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Dolj – anul 2016- zona Dunării. **2** - Sat Basarabi, Oraş Calafat, **5**- Com. Bistreţ. 1, **6**- Com. Bistreţ. 2, **7**- Com. Bistreţ. 3, **8**- Com. Bistreţ. 4, **9**- Com. Bistreţ. 5, **10**- Com. Bistreţ. 6, **11**- Com. Bistreţ. 7, **12**- Com. Bistreţ. 8, **13**- Com. Bistreţ. 9, **14**- Com. Bistreţ. 10, **15** - Com. Bistreţ. 11, **16** - Com. Bistreţ. 12, **17** - Com. Bistreţ. 13, **18** - Com. Bistreţ. 14, **21** - Com. Cârna. 1, **22**- Com. Cârna. 2, **23**-Com. Cârna., **37** - Sat Golenţi, Oraş Calafat, **39** - Sat Lişteava, Com. Ostroveni, **42**- Com. Măceşu de Jos, **44** - Sat Padea, **47** - Sat Plosca, Com. Bistreţ, **50** - Com. Rast. 1, **51** - Com. Rast. 2, **53**- Sat Săpata, Com. Măceşu de Jos, **63** - Cetate. Cerc roşu – situri menţionate de P. Roman. Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. Hartă realizată de C. N. Pătroi.

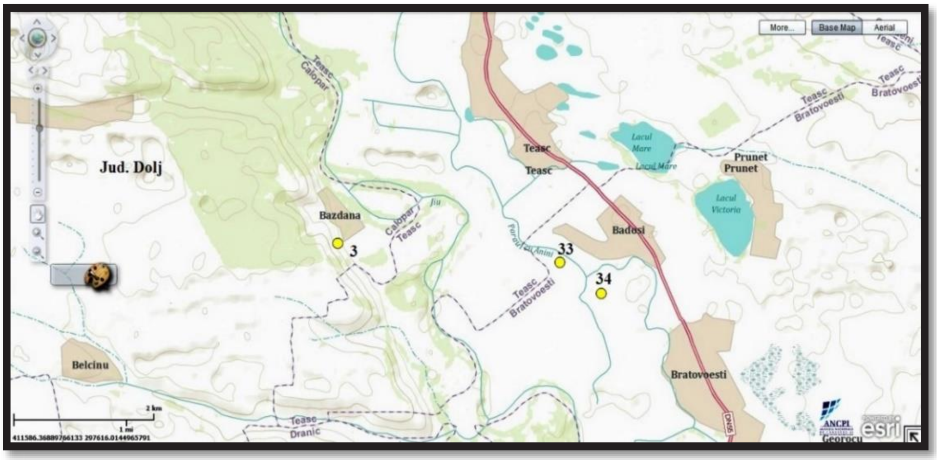

Harta 8. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Dolj – anul 2016- microzona Bâzdana. **3**- Sat Bâzdâna, Com. Calopăr, **33** - Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti, **34** - Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. C. N. Pătroi.

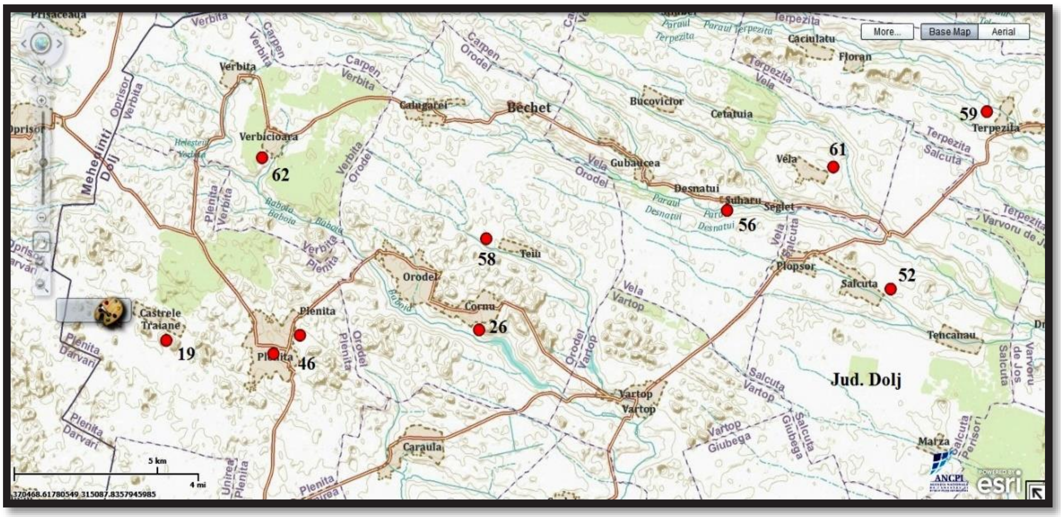

Harta 9. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Dolj – anul 2016- microzona bazin hidrografic Desnăţui – 19 - Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa, **26** - Sat Cornu, Com. Orodel, **46** - Oraş Pleniţa, **52** - Com Sălcuţa, **56** - Sat Suharu, **58** - Sat Teiu, Com. Orodel, **59** - Com. Terpeziţa, **61** - Sat Vela, Com. Vela, **62** - Sat Verbicioara, Com. Verbiţa. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. Hartă realizată de C. N. Pătroi.

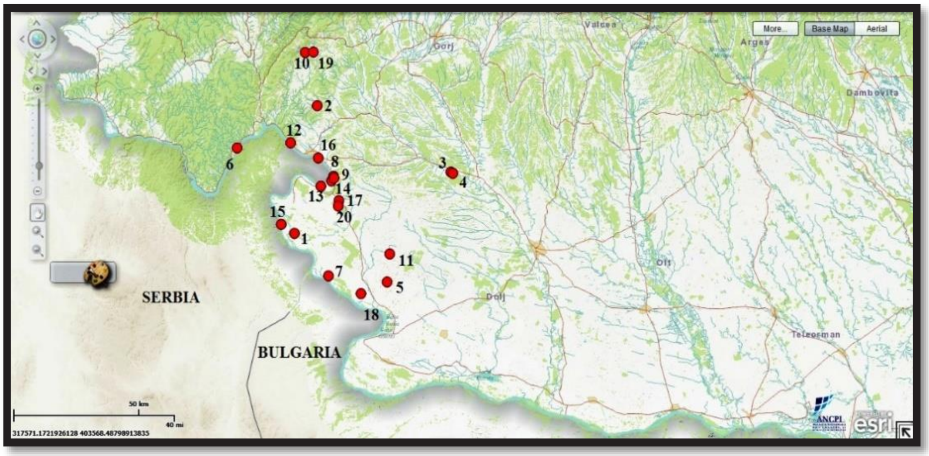

Harta 10. Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în judeţul Mehedinţi - 1 - Com. Balta Verde, **2** - Com. Bâlvăneşti, **3** - Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti, **4** - Sat Buiceşti. 2, Com. Butoieşti, **5** - Com. Dârvari, **6** - Com. Dubova.3, **7** - Com. Gârla Mare, **8** - Com. Hinova. 1, **9** - Com. Hinova. 2, **10** - Com. Isverna, **11** - Com. Oprişor, **12** - Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, **13** - Ostrovul Corbului. 1, Com. Hinova, **14** - Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, **15** - Sat Ostrovul Mare. 1, Com. Gogoşu, **16** - Ostrovul Şimian, Com. Şimian, **17** - Com. Rogova, **18** - Com. Salcia, **19** - Sat Seliştea, Com. Isverna, **20** -Com. Vânjuleţ. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie. Hartă realizată de C. N. Pătroi.

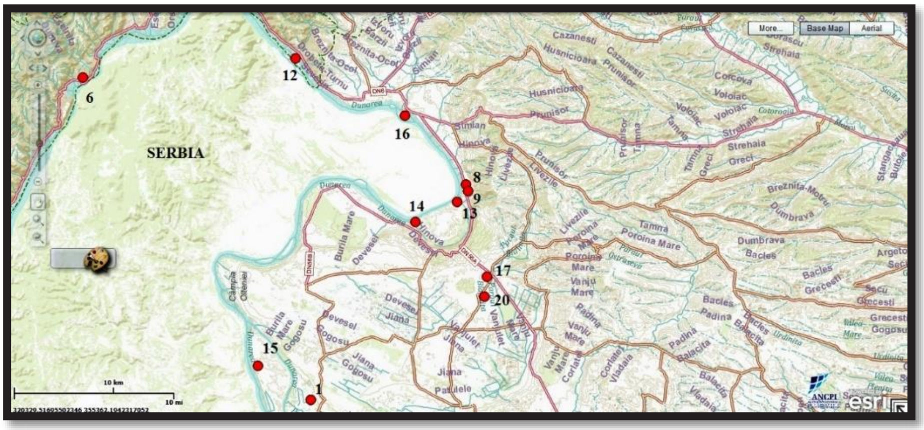

Harta 11. Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în judeţul Mehedinţi – malul Dunării.
1-Com. Balta Verde, **6**-Com. Dubova.3, **8**-Com. Hinova. 1, **9**-Com. Hinova. 2, **12**-Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, **13**-Ostrovul Corbului. 1, Com. Hinova, **14**-Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, **15**-Sat Ostrovul Mare. 1, Com. Gogoşu, **16**-Ostrovul Şimian, Com. Şimian, **17**-Com. Rogova, **20** - Com. Vânjuleţ. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

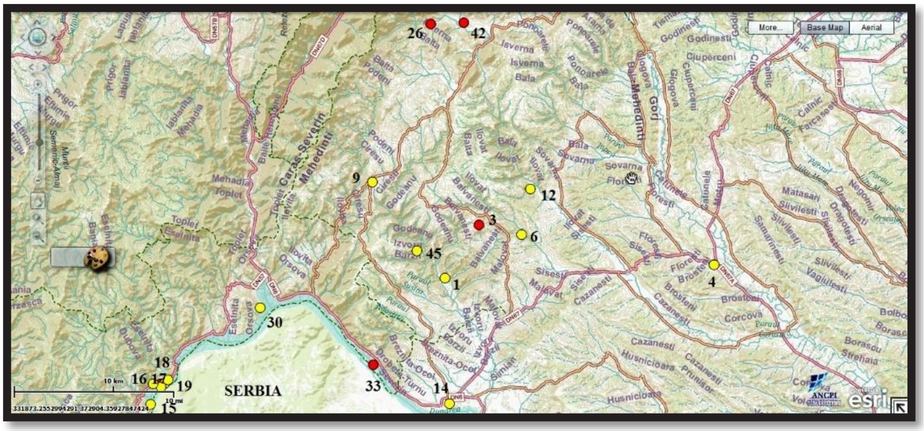

Harta 12.
Aşezări Coţofeni din judeţul Mehedinti – zona de nord. An 2016.
1- Sat Baloteşti, Com. Izvorul Bârzii, **3**- Com. Bâlvăneşti, **6** - Sat Budăneşti, **9**- Com. Cireşu, **12**-Sat Dâlbociţa, Com. Ilovăţ, **26**-Isverna, **42**-Sat Seliştea, Com. Isverna. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Cerc roşu – situri menţionate de P. Roman.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

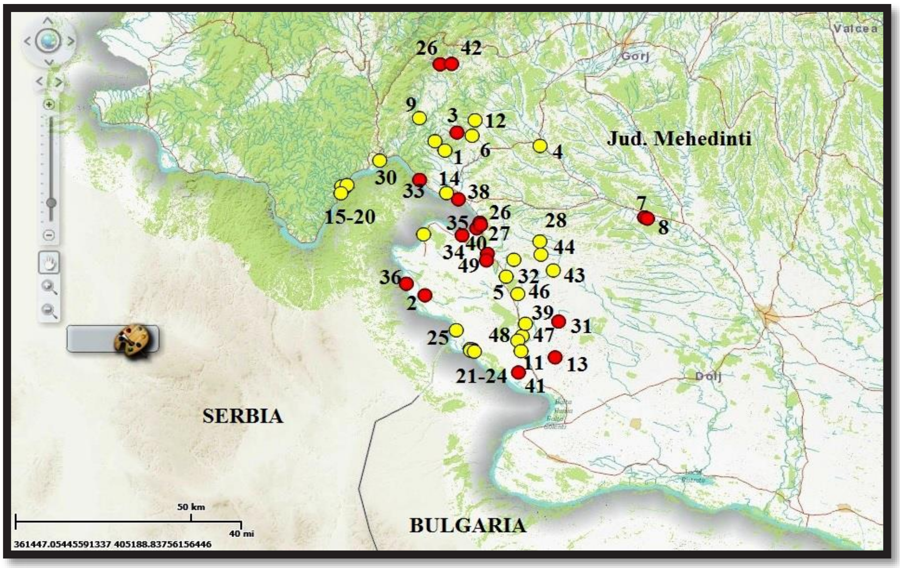

Harta 13.
Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Mehedinţi anul 2016.
1- Sat Baloteşti, Com. Izvorul Bârzii, **2** - Com. Balta Verde, **3** - Com. Bâlvăneşti, **4** - Com. Broşteni, **5** - Sat Bucura, Oraş Vânju Mare, **6** - Sat Budăneşti, **7** - Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti, **8** - Sat Buiceşti. 2, Com. Butoieşti, **9** - Com. Cireşu, **10** - Sat Crivina, Com. Burila Mare, **11** - Com. Cujmir, **12** - Sat Dâlbociţa, Com. Ilovăţ, **13** - Com. Dârvari,**14** - Oraş Drobeta Turnu Severin, **15** - Com. Dubova.1, **16** - Com. Dubova. 2, **17** - Com. Dubova. 3, **18** - Com. Dubova. 4,**19** - Com. Dubova. 5, **20** - Com. Dubova. 6, **21** - Com. Gârla Mare. 1, **22** - Com. Gârla Mare. 2, **23** - Com. Gârla Mare. 3, **24** - Com. Gârla Mare. 4, **25** - Com. Gruia, **26** - Com. Hinova. 1, **27** - Com. Hinova. 2, **28** - Sat Iablaniţa, Com. Pădina Mare, **29** - Com. Isverna, **30** - fost Sat Jupalnic, Oraş Orşova, **31** - Com. Oprişor, **32** - Sat Oreviţa Mare, Oraş Vânju Mare, **33** - Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, **34** - Ostrovul Corbului. 1, Com. Hinova, **35** - Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, **36** - Sat Ostrovul Mare. 1, Com. Gogoşu, **37** - Sat Ostrovul Mare. 2, Com. Gogoşu, **38** - Ostrovul Şimian, Com. Şimian, **39** - Com. Punghina, **40** - Com. Rogova, **41** - Com. Salcia, **42** - Sat Seliştea, Com. Isverna, **43** - Sat Slaşoma,Com. Pădina Mare, **44** - Sat Stigniţa, Com. Poroina Mare, **45** - Sat Topolniţa, Com. Izvorul Bârzii, **46** - Sat Valea Anilor, Com. Corlăţel, **47** - Sat Vânători . 1, Com. Vânători, **48** - Sat Vânători . 2, Com. Vânători, **49** - Com. Vânjuleţ, **50** – Vrata.
Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Cerc roșu – situri menționate de P. Roman.
Cerc galben – situri descoperite după anul 1976.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

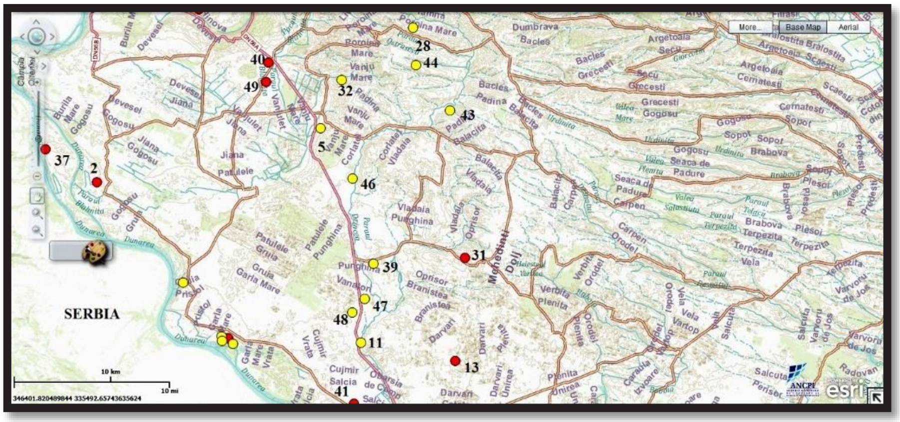

Harta 14. Aşezări Coţofeni din judeţul Mehedinţi localizate pe râul Drincea. 5 - Sat Bucura, Oraş Vânju Mare, **11** – Com. Cujmir, **28** – Sat Iablaniţa, Com. Pădina Mare, **32**- Sat Oreviţa Mare, Oraş Vânju Mare, **39**- Com. Punghina, **41** - Com. Salcia, **43** –Sat Slaşoma,Com. Pădina Mare, **44** - Sat Stigniţa, Com. Poroina Mare, **46** –Sat Valea Anilor, Com. Corlăţel, **47** –Sat Vânători . 1, Com. Vânători, **48** - Sat Vânători . 2, Com. Vânători. Hartă realizată de C. N. Pătroi. Cerc roșu – situri menționate de P. Roman. Cerc galben – situri descoperite după anul 1976.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

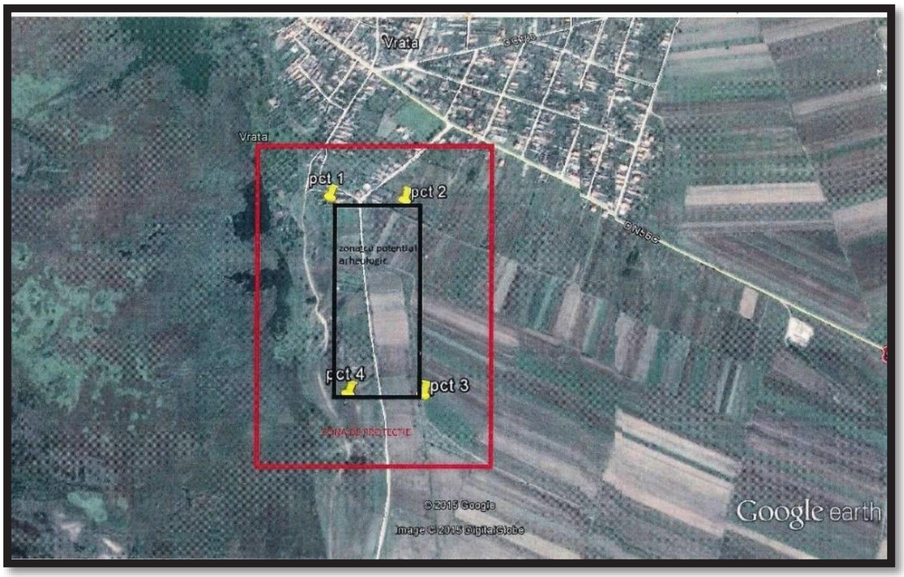

Harta 15. Sit cu nivel de locuire Coţofeni din judeţul Mehedinti – Vrata. Descoperire din anul 2015. Apud Raport Diagnostic Arheologic Comuna Vrata. M. Neagoe.

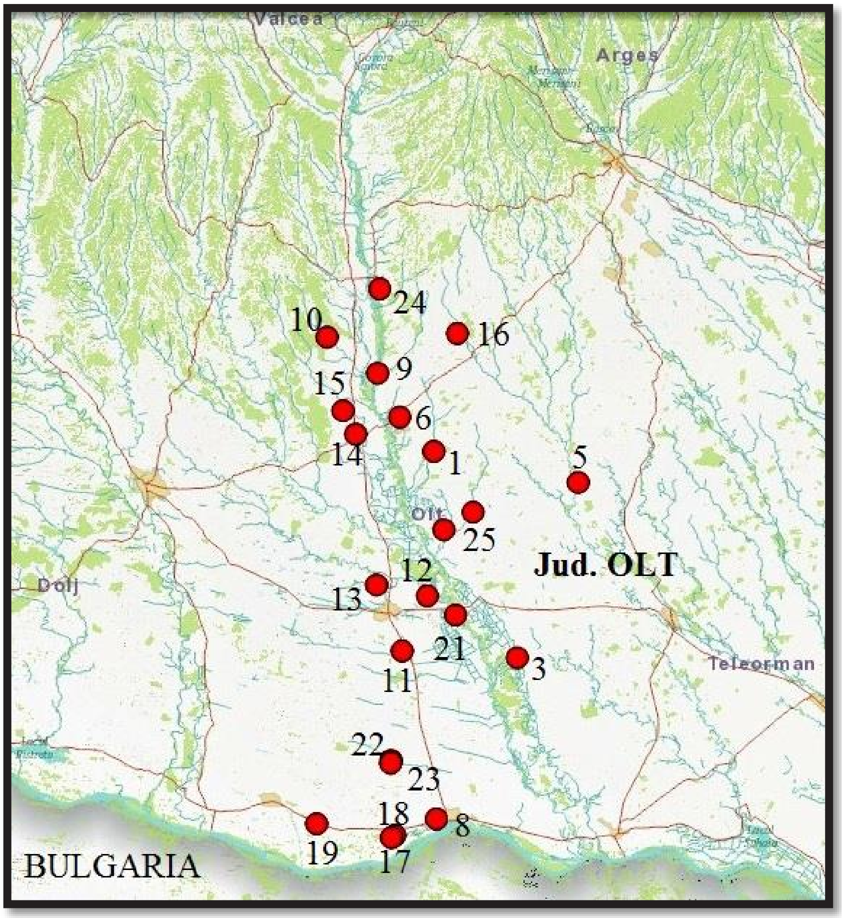

Harta 16.
Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în judeţul Olt.
1 - Sat Bălăneşti, **2** - Com. Bîlta? Jud. Gorj, **3** - Sat Bârseşti, Com. Sprâncenata, **4** - Sat Boişoara? Judet Valcea, **5** - Sat Brăneţ, Com. Bârza,**6** - Com. Brebeni, **7** - Com. Buneşti?, **8** - Cartier Celei, Oraş Corabia, **9** - Cartier Clociociov, Oraş Slatina, **10** - Com. Curtişoara, **11** - Com. Devesel, **12** - Sat Fărcaşele, Com. Hotărani, **13** - Sat Frăsinetul de Pădure, Com. Dobrosloveni, **14** - Com. Găneasa, **15** - Sat Grădiştea, Com. Grădiştea, **16** - Sat Mogoşeşti, Oraş Scorniceşti, **17** - Com. Orlea. 3, **18** - Com. Orlea. 4, **19** - Sat Potelu, Com. Ianca, **20** - Sat Stăneşti, Com. Lungeşti? Jud. Valcea, **21** - Com. Stoeneşti, **22** - Com. Vădastra. 1, **23** - Com. Vădastra. 2, **24** - Com. Verguleasa, **25** - Com. Vâlcelele de Sus.
Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

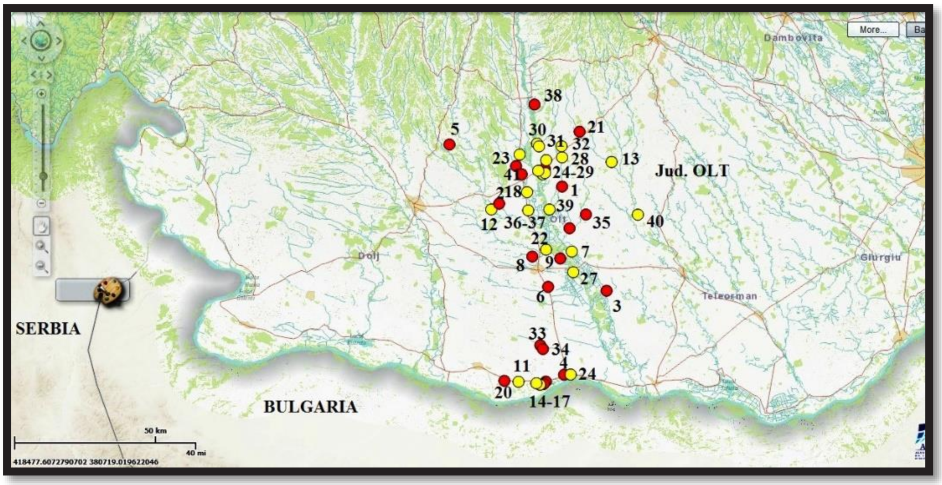

Harta 17. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Olt – anul 2016-
1 - Sat Bălăneşti, **2** - Sat Brăneţ, Com. Bârza, **3** - Com. Brebeni, **4** - Cartier Celei, Oraş Corabia, **5** - Com. Curtişoara, **6** - Com. Devesel, **7** - Oraş Drăgăneşti-Olt, **8** - Sat Frăsinetul de Pădure, Com. Dobrosloveni, **9** - Sat Fărcaşele, Com. Hotărani, **10** - Com. Găneasa, **11** - Com. Grojdibodu, **12** - Sat Mărgăriteşti, Com. Voineasa, **13**- Sat Mogoşeşti, Oraş Scorniceşti, **14** - Com. Orlea. 1, **15** - Com. Orlea. 2, **16** - Com. Orlea. 3, **17** - Com. Orlea. 4, **18** - Sat Piatra, Oraş Piatra Olt, **19** - Sat Potcoava, Com. Sineşti, **20** - Sat Potelu, Com. Ianca, **21** - Sat Priseaca, Com. Priseaca, **22** - Sat Reşca, Com. Dobrosloveni, **23** - Sat Schitu, Com. Pleşoiu, **24** - Cartier Siliştioara, Oraş Corabia, **25** - Oraş Slatina.1, **26** - Oraş Slatina. 2, **27** - Com. Stoeneşti, **28** - Cartier Cireaşov, Oraş Slatina, **29** - Cartier Clocociov, Oraş Slatina, **30** - Com. Teslui. 1, **31** - Com. Teslui. 2, **32** - Comuna Valea Mare, **33** - Com. Vădastra. 1, **34** - Com. Vădastra. 2, **35** - Com. Vâlcelele de Sus, **36** - Sat Văleni, Com. Brâncoveni. 1, **37** - Sat Văleni, Com. Brâncoveni. 2, **38** - Com. Verguleasa, **39** – Com. Ipoteşti, **40** – Sat Ghimpetenii Noi, Com. Ghimpeteni, **41** - Sat Gradistea, Com. Gradistea.
Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Șablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

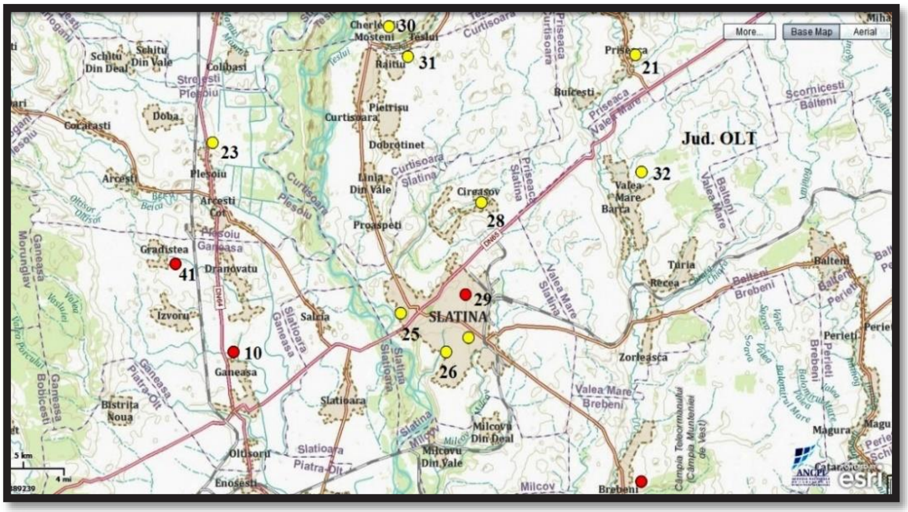

Harta 18. **Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Olt – anul 2016- zona Slatina. 10** - Com. Găneasa, **21** - Sat Priseaca, Com. Priseaca, **23** - Sat Schitu, Com. Pleşoiu, **25** - Oraş Slatina.1, **26** - Oraş Slatina. 2, **28** - Cartier Cireaşov, Oraş Slatina, **29** - Cartier Clocociov, Oraş Slatina, **30** - Com. Teslui. 1, **31** - Com. Teslui. 2, **32** - Comuna Valea Mare, **41** - Sat Gradistea, Com. Gradistea. Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

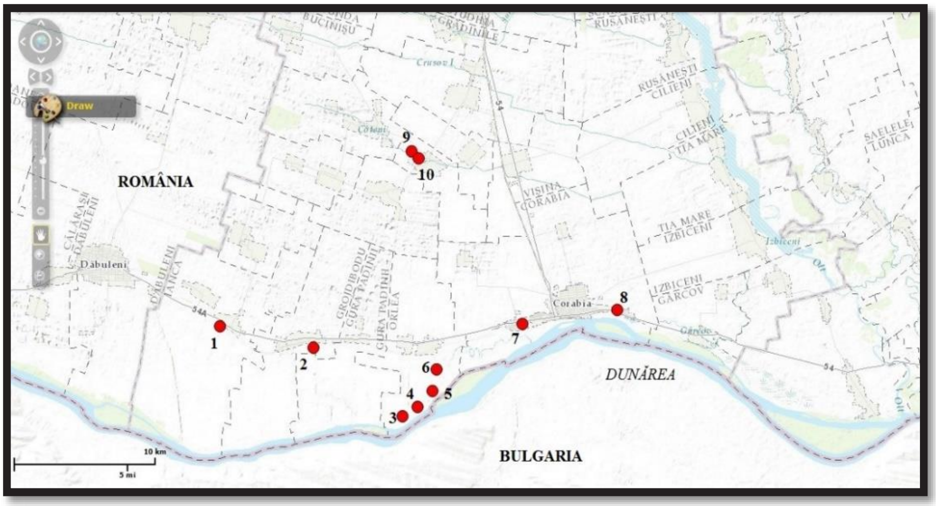

Harta 19. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Olt –anul 2015- zona Valea Dunării. 1 - Sat Potelu, Com. Ianca, **2** - Com. Grojdibodu, **3** - Com. Orlea. 1, **4** - Com. Orlea. 2, **5** - Com. Orlea. 3, **6** - Com. Orlea. 4, 7 - Cartier Celei, Oraş Corabia, **8** - Cartier Siliştioara, Oraş Corabia, , **9** - Com. Vădastra. 1, **10** - Com. Vădastra. 2. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

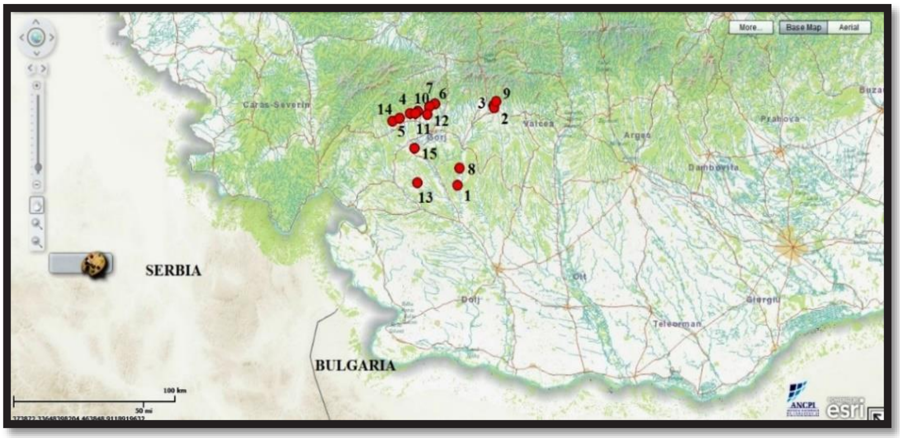

Harta 20. Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în judeţul Gorj.
1 - Com. Aninoasa, **2** - Com. Baia de Fier. 1., **3** - Com. Baia de Fier. 2., **4** - Com. Bîlta, **5** - Sat Boroşteni, Com. Peştişani , **6** - Sat Curpen, Com. Stăneşti, **7** - Sat Dobriţa, Com. Runcu, **8** - Com. Petreşti-Bărbăteşti, **9** - Sat Polovragi, Com. Polovragi, **10** - Com. Runcu, **11** - Sat Schela, Com. Gornăcelu, **12** - Sat Stăneşti, Com. Stăneşti, **13** - Sat Sura, Com. Slivileşti, **14** - Sat Topeşti, Com. Tismana, **15** - Sat Vârţ, Oraş Rovinari. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

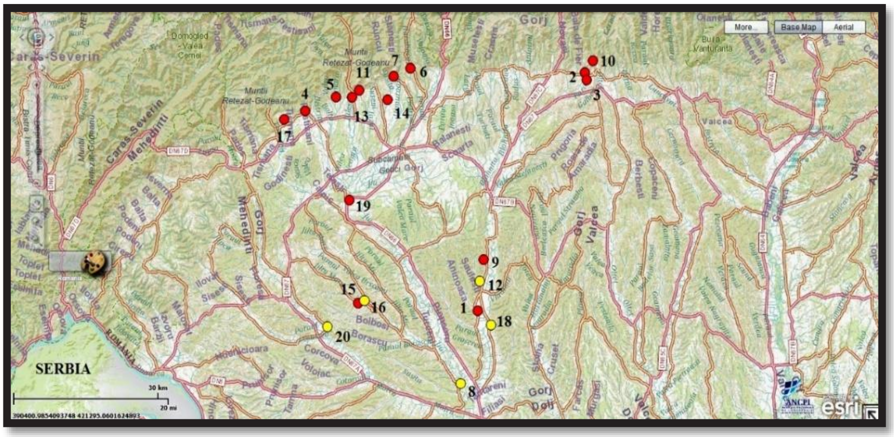

Harta 21. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Gorj – anul 2016. 1 - Com. Aninoasa , **2** - Com. Baia de Fier. 1., **3** - Com. Baia de Fier. 2., **4** - Com. Bîlta, **5** - Sat Boroşteni, Com. Peştişni, **6** - Sat Curpen, Com. Stăneşti, **7** - Sat Dobriţa, Com. Runcu, **8** - Com. Ioneşti, **9** - Com. Petreşti-Bărbăteşti, **10** - Sat Polovragi, Com. Polovragi, **11** - Com. Runcu, **12** - Sat Săuleşti, Com. Săuleşti, **13** - Sat Schela, Com. Gornăcelu, **14** - Sat Stăneşti, Com. Stăneşti, **15** - Sat Sura, Com. Slivileşti, **16** - Sat Şiacu. Com. Slivileşti, **17** - Sat Topeşti, Com. Tismana, **18** - Com. Turburea, **19** - Sat Vârţ, Oraş Rovinari, **20** - Com. Văgiuleşti. Cerc galben – situri descoperite după anul 1976. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

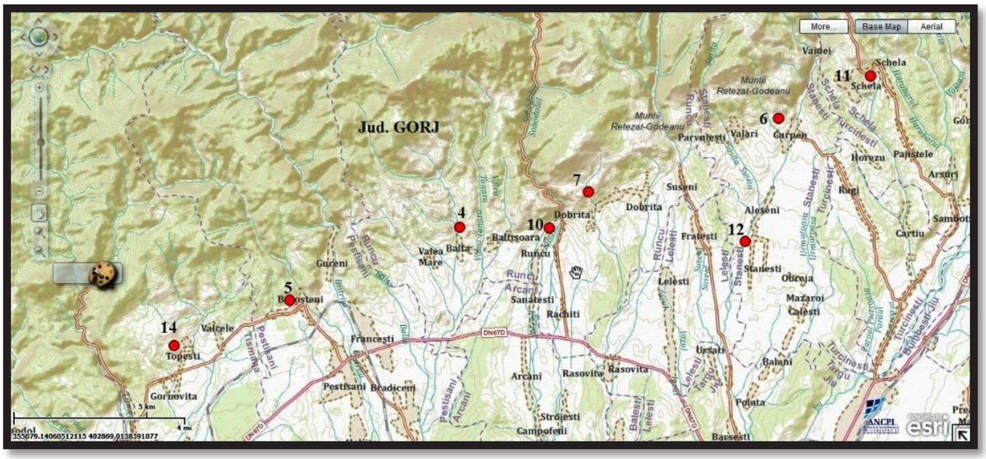

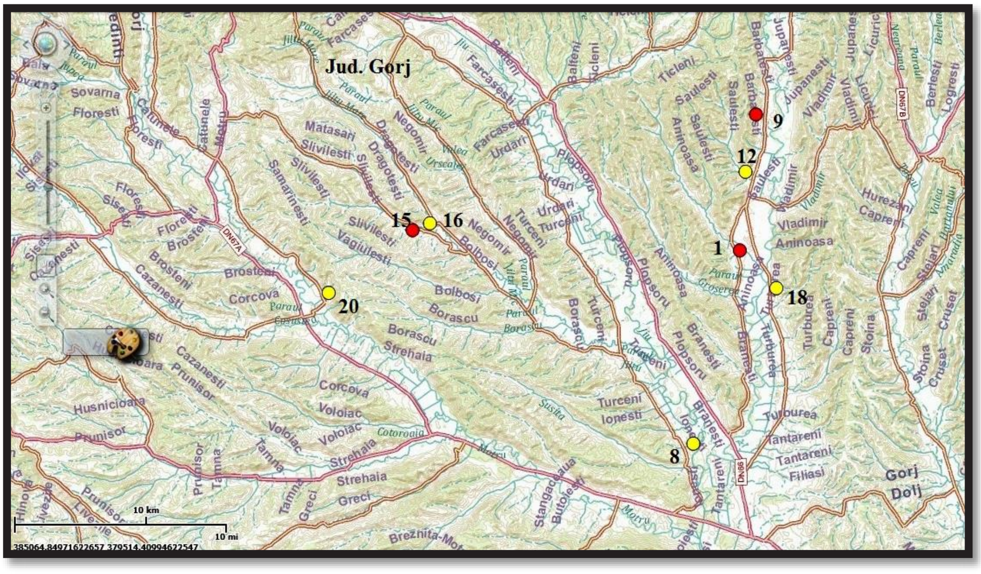

Harta 22. Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în judeţul Gorj – zona subcarpatică. **4** - Com. Bîlta, **5** - Sat Boroşteni, Com. Peştişni, **6** - Sat Curpen, Com. Stăneşti, **7** - Sat Dobriţa, Com. Runcu, **10** - Sat Polovragi, Com. Polovragi, **11** - Com. Runcu, **12** - Sat Săuleşti, Com. Săuleşti, **14** - Sat Stăneşti, Com. Stăneşti. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

Harta 23. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Gorj – anul 2016- bazin hidrografic Jiu. **1** - Com. Aninoasa, **8** - Com. Ioneşti, **9** - Com. Petreşti-Bărbăteşti, **12** - Sat Săuleşti, Com. Săuleşti, **15** - Sat Sura, Com. Sliviileşti, **16** - Sat Şiacu. Com. Sliviileşti, **18** - Com. Turburea, **20** - Com. Văgiuleşti. Cerc galben – situri descoperite după anul 1976. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

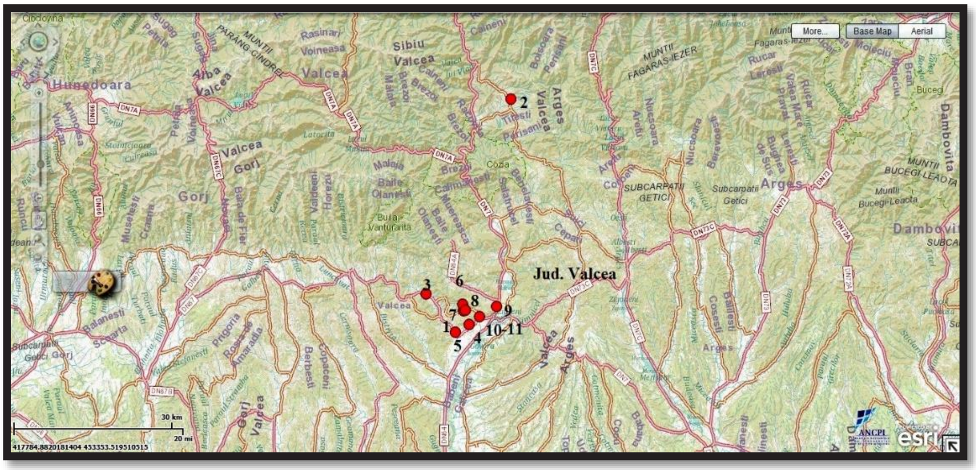

Harta 24. Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în Judeţul Vâlcea. **1** - Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti, **2** - Sat Boişoara, **3** - Com. Buneşti, **4** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **5** - Sat Govora, **6** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1, **7** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 2, **8** - Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari, **9** - Oraş Râmnicu-Vâlcea, **10** - Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **11** - Cartier Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

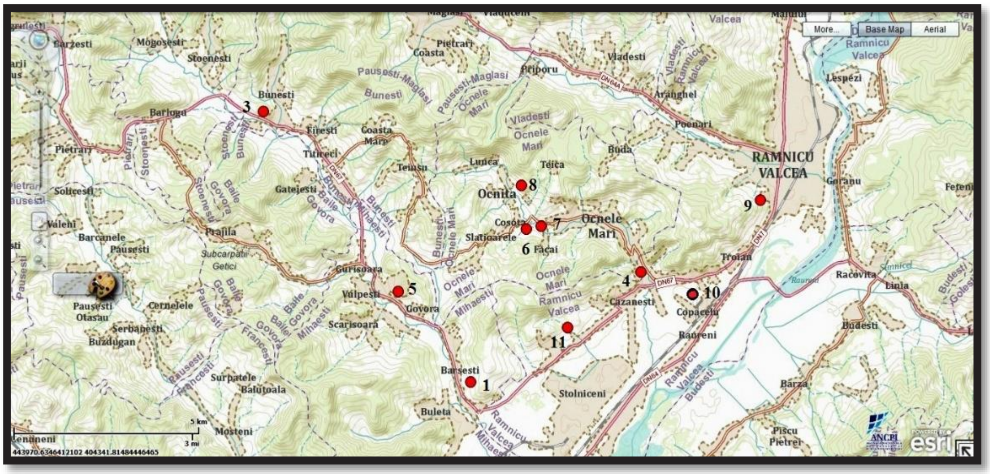

Harta 25.
Aşezări Coţofeni consemnate de P. Roman în 1976 în Judeţul Vâlcea - detaliu.
1 - Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti, **3** - Com. Buneşti, **4** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **5** - Sat Govora, **6** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1, **7** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 2, **8** - Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari, **9** - Oraş Râmnicu-Vâlcea, **10** - Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **11** - Cartier Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea. Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

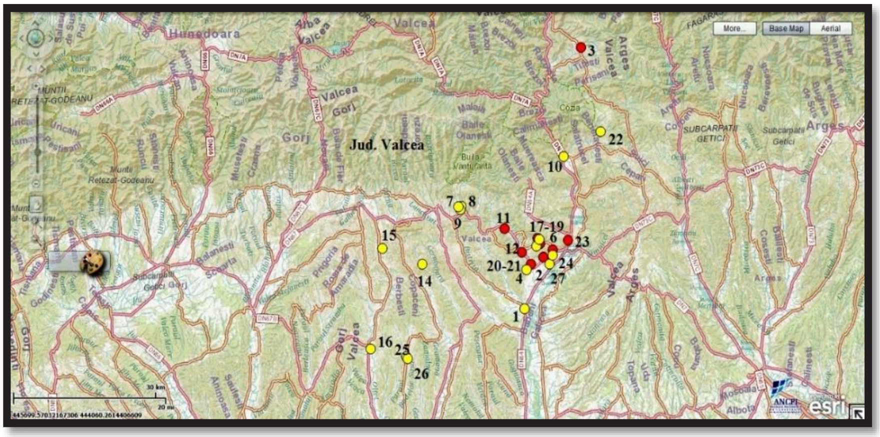

Harta 26. Aşezări şi descoperiri Coţofeni din judeţul Vâlcea – anul 2016-
1 - Oraş Băbeni, **2** - Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti, **3** - Sat Boişoara, **4** - Sat Buletea, **5** - Com. Buneşti, **6** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 1, **7** - Com. Costeşti. 1, **8** - Com. Costeşti. 2, **9** - Com. Costeşti. 3, **10** - Sat Cozia veche, Oraş Călimăneşti, **11** - Com. Gătăjeşti, **12** - Sat Govora, Com. Mihăeşti, **13** - Sat Grădiştea, **14** - Com. Mateeşti, **15** - Com. Milostea, **16** - Sat Modoia, Com. Cernişoara, **17** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1, **18** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 2, **19** - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 3, **20** - Sat Ocniţa. 1, Oraş Ocnele Mari, **21** - Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari, **22** - Sat Rădăcineşti, Com. Berislăveşti, **23** - Oraş Râmnicu-Vâlcea, **24** - Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **25** - Com. Roşiile. 1, **26** - Com. Roşiile. 2, **27** - Cart. Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **28** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 2. Cerc galben – situri descoperite după anul 1976. Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartografic http://www.geoportal-mediu.ro/arheologie.

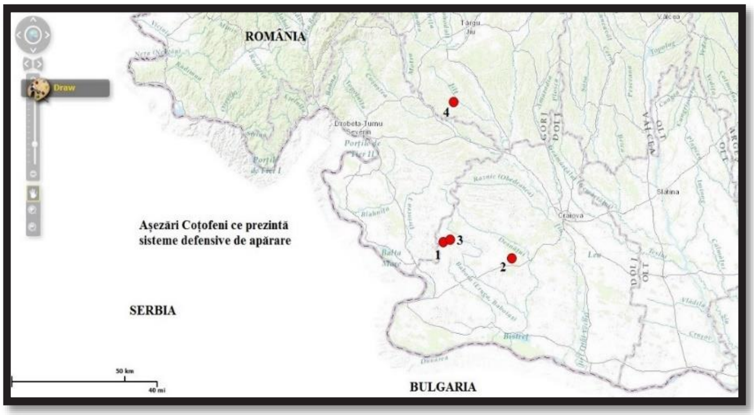

Harta 27.
Așezări Coțofeni din Oltenia ce prezintă sisteme defensive de apărare:
1 - Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa (Judeţ Dolj), **2** - Sat Mărăcineni, Com. Perişor (Judeţ Dolj), **3** -Oraş Pleniţa. 1 (Judeţ Dolj), **4** - Sat Şiacu, Com. Slivileşti (Judeţ Gorj). Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

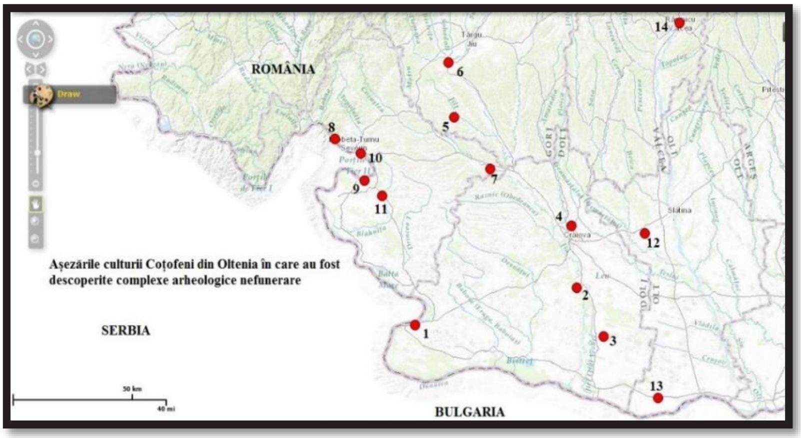

Harta 28. Aşezările culturii Coţofeni din Oltenia în care au fost descoperite complexe arheologice nefunerare.
1 - Sat Basarabi, Oraş Calafat (Judeţ Dolj), **2** - Sat Bâzdâna, Com. Calopăr (Judeţ Dolj), **3** - Sat Locusteni, Com. Daneţi (Judeţ Dolj), **4** - Com. Şimnic (Judeţ Dolj), **5** - Sat Şiacu, Com. Slivileşti (Judeţ Gorj), **6** - Sat Vârţ, Oraş Rovinari (Judeţ Gorj), **7** - Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti (Judeţ Mehedinţi), **8** - Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin (Judeţ Mehedinţi), **9** - Ostrovul Corbului, Com. Hinova (Judeţ Mehedinţi), **10** - Ostrovul Şimian, Com. Şimian (Judeţ Mehedinţi), **11** - Com. Rogova (Judeţ Mehedinţi), **12** - Sat Brăneţ, Com. Bârza (Judeţ Olt), **13** - Com. Grojdibodu (Judeţ Olt), **14** - Oraş Râmnicu-Vâlcea. (Judeţ Vâlcea). Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

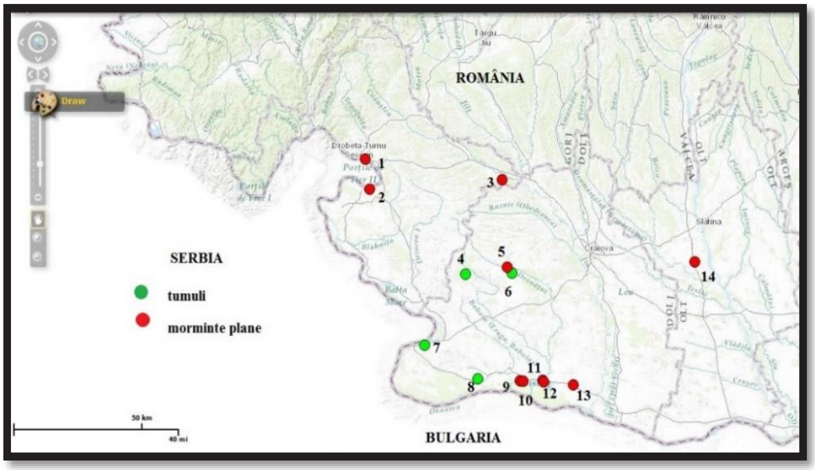

Harta 29. Descoperiri funerare atribuite culturii Coţofeni: 1 - Ostrovul Şimian, **2** – Ostrovul Corbului, **3** – Buiceşti, jud. Mehedinţi, **4** – Pleniţa, **5** – Suharu, **6** – Plopşor, **7** – Basarabi, **8** – Rast, **9–10** – Bistreţ, **11–12** – Cârna, **13** – Măceşu de Jos, jud. Dolj **14** – Văleni, Com. Brâncoveni, jud. Olt. Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

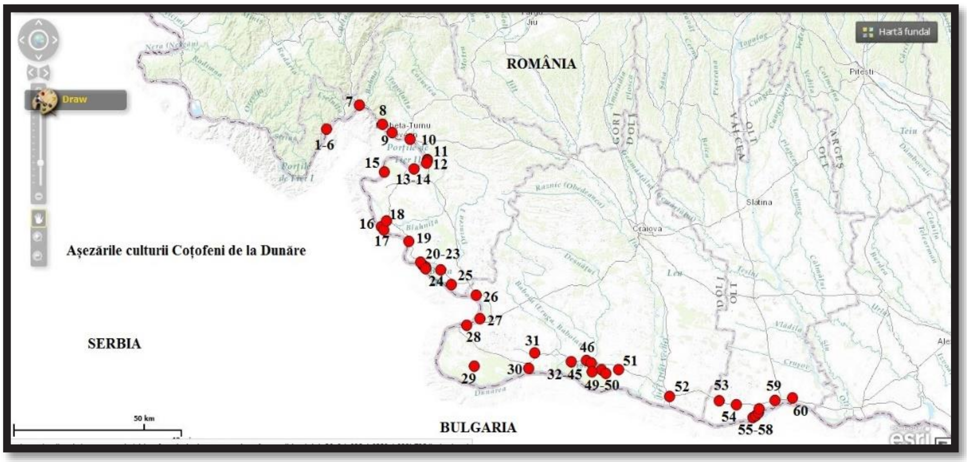

Harta 30. Așezările culturii Coțofeni din Oltenia din zona Dunării.
1-6 - Com. Dubova.1 - Com. Dubova.6, **7** - fost Sat Jupalnic, Oraş Orşova, **8** - Ostrovu Banului, Oraş Drobeta Turnu Severin, **9** - Oraş Drobeta Turnu Severin, **10** - Ostrovul Şimian, Com. Şimian, **11-12** - Com. Hinova. 1- Com. Hinova. 2, **13-14** - Ostrovul Corbului. 1 - Ostrovul Corbului. 2, Com. Hinova, **15** - Sat Crivina, Com. Burila Mare, **16-17** - Sat Ostrovul Mare. 1 - Sat Ostrovul Mare. 2, Com. Gogoşu, **18** - Com. Balta Verde, **19** - Com. Gruia, **20-23** Com. Gârla Mare. 1 - Com. Gârla Mare. 4, **24** – Com. Vrata, **25** – Com. Salcia (Județ Mehedinți), **26** – Cetate, **27** - Sat Golenţi, Oraş Calafat, **28** - Sat Basarabi, Oraş Calafat, **29** - Com. Desa, **30-31** Com. Rast. 1 - Com. Rast. 2, **32–45** Com. Bistreţ. 1 - Com. Bistreţ. 14, **46** - Sat Plosca, Com. Bistreţ, **47 – 50** - Com. Cârna. 1 - Com. Cârna. 4, **51** - Com. Măceşu de Jos, **52**- Oraș Bechet (Județul Dolj), **53** - Sat Potelu, Com. Ianca, **54** - Com. Grojdibodu, **55 – 58** Com. Orlea. 1 - Com. Orlea. 4, **59** - Cartier Celei, Oraş Corabia, **60** - Cartier Siliştioara, Oraş Corabia (Județul Olt). Hartă realizată de C. N. Pătroi. Șablon cartografic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

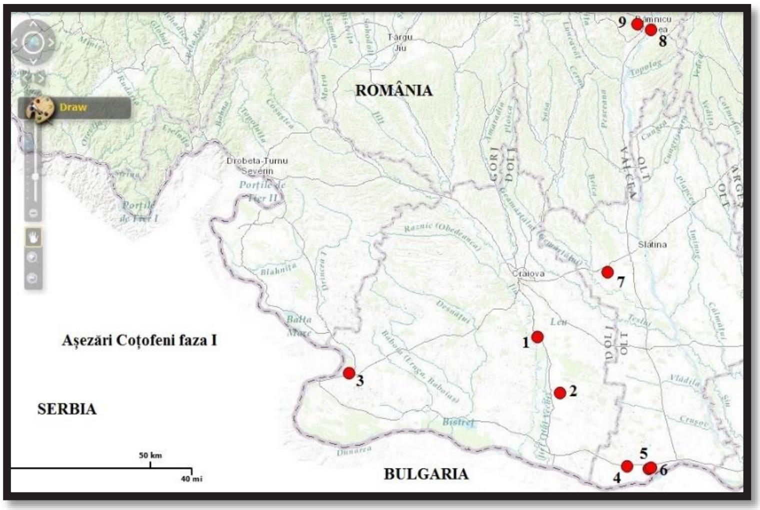

Harta 31. Așezări Coțofeni faza I.
1 - Sat Bădoşi. 1, Com. Bratovoieşti (Judeţ Dolj), **2** - Sat Locusteni, Com. Daneţi (Judeţ Dolj), **3** - Sat Golenţi, Oraş Calafat (Judeţ Dolj), **4** - Com. Grojdibodu (Judeţ Olt), **5-6** Com. Orlea. 3 (Judeţ Olt), Com. Orlea. 4 (Judeţ Olt), **7** - Sat Brăneţ, Com. Bârza (Judeţ Olt), **8** - Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea. (Judeţ Vâlcea), **9** - Oraş Ocnele Mari. 3. (Judeţ Vâlcea). Hartă realizată de C. N. Pătroi. Şablon cartographic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

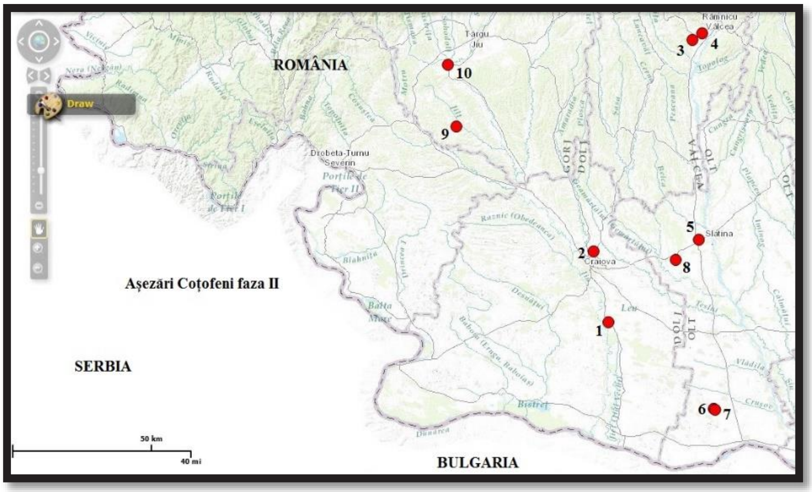

Harta 32. Așezări Coțofeni faza II.
1 - Sat Bădoşi. 2, Com. Bratovoieşti (Judeţ Dolj), **2** - Com. Şimnic (Judeţ Dolj), **3** - Sat Buletea (Judeţ Vâlcea), **4** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 1 (Judeţ Vâlcea), **5** - Com. Găneasa (Judeţ Olt), **6-7** Com. Vădastra. 1 (Judeţ Olt), Com. Vădastra. 2 (Judeţ Olt), **8** - Sat Brăneţ, Com. Bârza (Judeţ Olt), **9** - Sat Şiacu, Com. Slivileşti (Judeţ Gorj), **10** - Sat Vârţ, Oraş Rovinari (Judeţ Gorj).
Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Şablon cartographic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

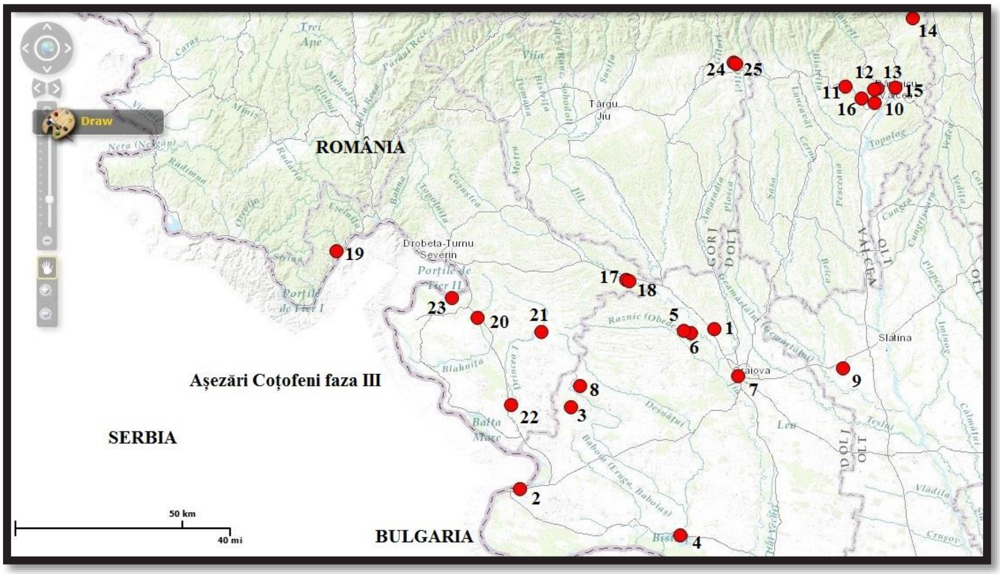

Harta 33. Așezări Coțofeni faza III.

1 - Com. Almăj (Judeţ Dolj), **2** - Sat Basarabi, Oraş Calafat (Judeţ Dolj), **3** -Sat Castrele Traiane, Oraş Pleniţa (Judeţ Dolj), **4** - Com. Cârna. 4 (Judeţ Dolj), **5-6** Com. Coţofenii din Dos. 1 (Judeţ Dolj), Com. Coţofenii din Dos. 2 (Judeţ Dolj), **7** - Oraş Craiova 2. (Judeţ Dolj), **8** - Sat Verbicioara, Com. Verbiţa (Judeţ Dolj), **9** - Sat Brăneţ, Com. Bârza (Judeţ Olt), **10** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea. 1 (Judeţ Vâlcea), **11** - Com. Gătăjeşti (Judeţ Vâlcea), **12-13** Oraş Ocnele Mari. 2. (Judeţ Vâlcea), Oraş Ocnele Mari. 3. (Judeţ Vâlcea), **14** - Sat Rădăcineşti, Com. Berislăveşti (Judeţ Vâlcea), **15** - Oraş Râmnicu-Vâlcea. (Judeţ Vâlcea), **16** - Sat Govora, Com. Mihăeşti (Judeţ Vâlcea), **17-18** Sat Buiceşti. 1, Com. Butoieşti (Judeţ Mehedinţi), Sat Buiceşti. 2, Com. Butoieşti (Judeţ Mehedinţi), **19** - Com. Dubova. 3, (Judeţ Mehedinţi), **20** - Com. Rogova (Judeţ Mehedinţi), **21** - Sat Slaşoma, Com. Pădina Mare (Judeţ Mehedinţi), **22** - Sat Vânători. 1, Com. Vânători (Judeţ Mehedinţi), **23** - Ostrovul Corbului, Com. Hinova (Judeţ Mehedinţi), **24 – 25** Com. Baia de Fier. 1. (Judeţ Gorj), Com. Baia de Fier. 2. (Judeţ Gorj).

Hartă realizată de C. N. Pătroi.

Șablon cartographic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

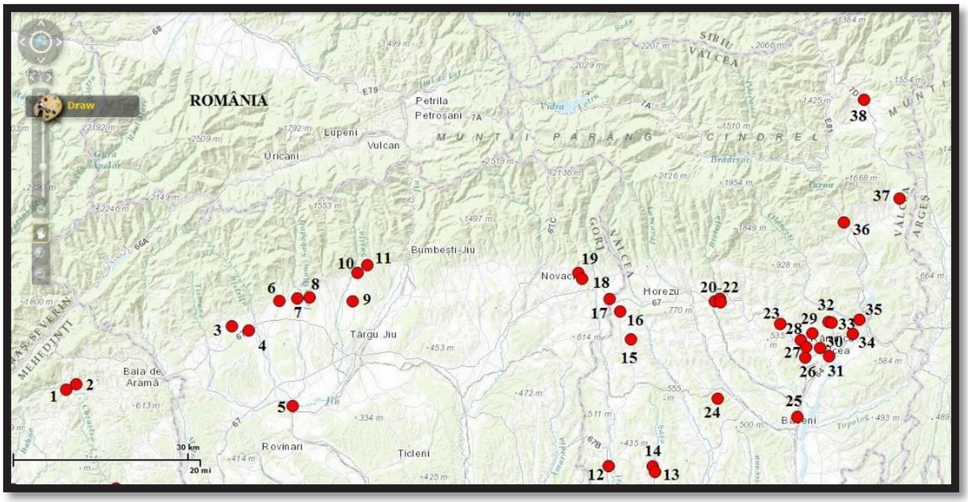

Harta 34. Așezările culturii Coțofeni din zona subcarpatică.
1 - Sat Topeşti, Com. Tismana, **2** - Com. Bîlta, **3** - Sat Boroşteni, Com. Peştişani, **4** - Com. Runcu, **5** – Sat Vârţ, Oraş Rovinari, **6** - Sat Schela, Com. Gornăcelu, **7** - Sat Dobriţa, Com. Runcu, **8** - Sat Curpen, Com. Stăneşti, **9**- Sat Stăneşti, Com. Stăneşti, **10** - Sat Polovragi, Com. Polovragi, **11**- Com. Baia de Fier. 1. - Com. Baia de Fier. 2., **12** - Sat Modoia, Com. Cernişoara, **13** - Com. Roşiile. 1, **14** - Com. Roşiile. 2, **15** - Com. Milostea, **16** - Com. Buneşti, **17** - Com. Costeşti. 1, **18** - Com. Costeşti. 2, **19** - Com. Costeşti. 3, **20-22** Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 1 - Sat Cosota, Oraş Ocnele Mari. 3, **23** - Com. Gătăjeşti, **24** - Com. Mateeşti, **25** - Oraş Băbeni, **26** - Sat Bârseşti, Com. Mihăeşti, **27**- Sat Buletea, **28** – Sat Grădiştea, **29** – Sat Ocniţa. 1, Oraş Ocnele Mari; **30** - Sat Govora, Com. Mihăeşti; **31** - Sat Căzăneşti, Oraş Râmnicu-Vâlcea; **32** - Sat Ocniţa. 2, Oraş Ocnele Mari; **33** - Cartier Copăcelu, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **34** - Cart. Stolniceni, Oraş Râmnicu-Vâlcea, **35** - Oraş Râmnicu-Vâlcea, **36** - Sat Cozia veche, Oraş Călimăneşti**,** **37** - Sat Rădăcineşti, Com. Berislăveşti, **38** - Sat Boişoara.
Hartă realizată de C. N. Pătroi.
Șablon cartographic http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html

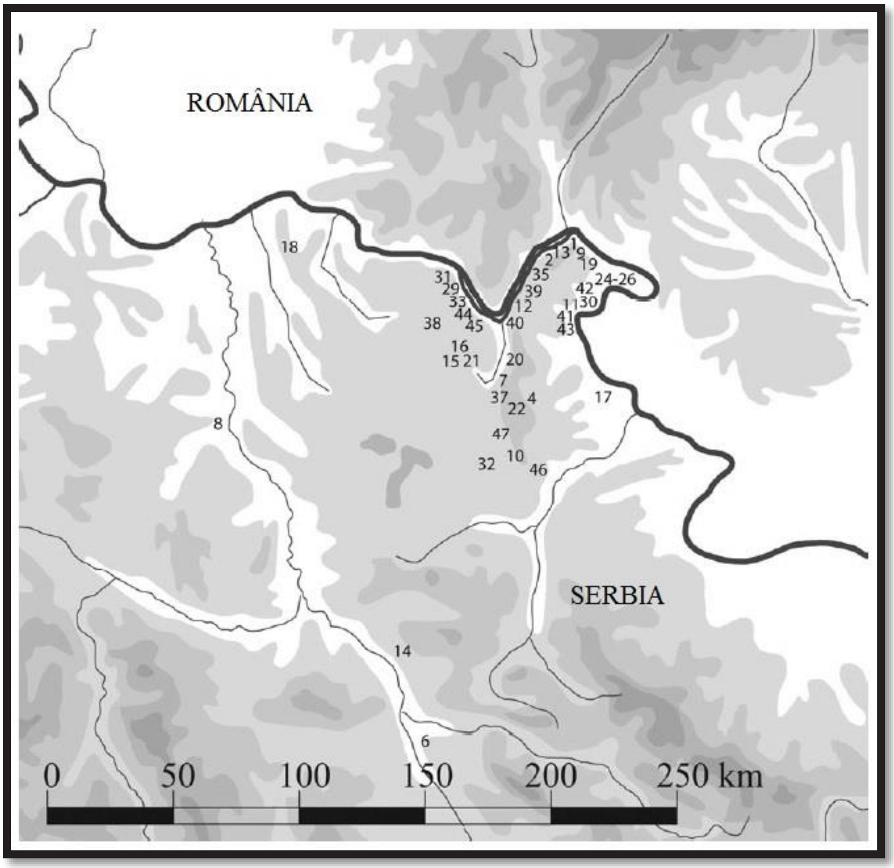

Harta 35. Siturile Coțofeni în partea din Serbia. **1**-Ajmana, **2**-Barače, **3**-Biljevina, **4**-Bogovinska pečina, **5**-Bordjej, **6**-Bubanj, **7**-Crnajka-Pjatra Kosti, **8**-Čot-Popović, **9**-Donje Butorke-Kladovo, **10**-Grabar-Smedovac, **11**-Grabovica-Brzi Prun, **12**-Hajdučka Vodenica, **13**-Jakomir, **14**-Jelenac, **15**-Jezero, **16**-Kapetanovo Pećina, **17**-Kapu Djaluj-Veljkovo, **18**-Kasidol-Požarevac, **19**-Kladovo-Fetislam, **20**-Klokočevac – Culma Sciopului, **21**-Kljanc, **22**-Krivelj, **23**-Knjepiš, **24**-Korbovo-Obala, **25**-Korbovo-Zbradilo Fund, **26**-Korbovo-Rive, **27**-Kupasto Brdo-Popovica, **28**-Laznica, **29**-Lepenska-Potkapina, **30**-Ljubičebac-Obala, **31**-Manastir-Gospodjin Vir, **32**-Mokranjske Stene, **33**-Padina, **34**-Peštera Mare, **35**-Rečica-Malo Golubinje, **36**-Ruženka, **37**-Smiljkova glavica–Štubic, **38**-Stenje-Turija, **39**-Trajanova pećina, **40**-Ušće Porečke reka, **41**- Ušće Slatinske reka**,** **42**-Vajuga-Pesak, **43**-Velesnika, **44**-Velike Livadice, **45**-Vlasac, **46**-Vrkanj, **47**-Zlotska pecina. Apud M. Spasić 2010: 173, harta 1.

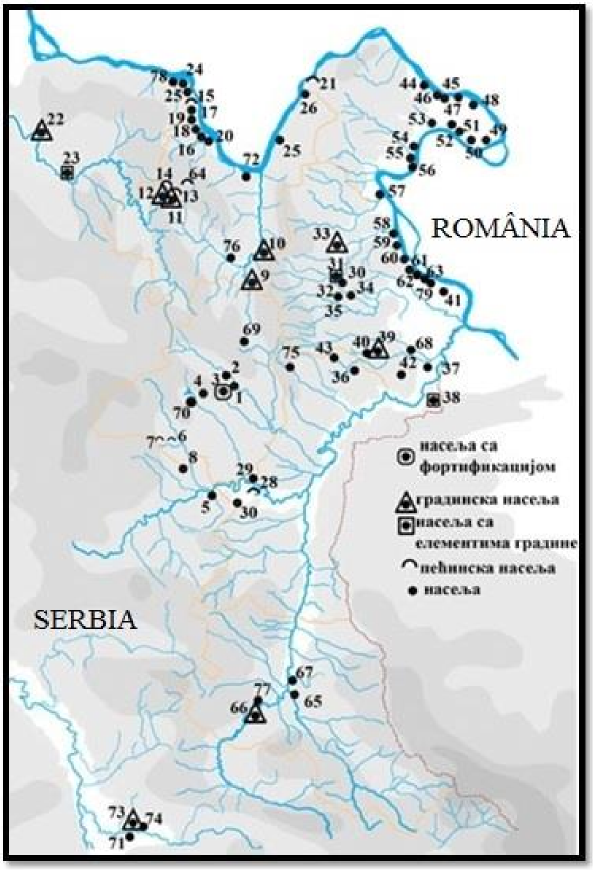

Harta 36.
Siturile Coțofeni – Kostolač în partea de nord-est a Serbiei. **1**.Čoka Morminc; **2**. Mali Krivelj, kod vodenice; **3**. Čoka lu Balaš; **4**. Čoka Kormaroš; **5**. Šarbanovac, Selište; **6**. Lazareva pecina; **7**. Vernjikica; **8**. Bogovinska pecina i naselje; **9**. Crnajka; **10**. Kulmja Škjopuluji; **11**. Kljanc; **12**. Jezero; **13**. Kapetanova pecina; **14**. Rajkova pecina; **15**. Pešcera mare; **16**. Arija babi–Košobrdo; **17**. Velike livadice 2; **18**. Lepenska potkapina; **19**. Katarinine livade; **20**. Vlasac; **21**. Pecina kod Trajanove table; **22**. Turija, Stenje; **23**. Neresnica, Velika čuka; **24**. Dobra, Manastir; **25**. Padina; **26**. Malo Golubinje, Rečica; **27**. Hajdučka vodenica; **28**. Abri ispod Banjske stene; **29**. Gamzigradska banja, Njiva Z. Brzanovic; **30**. Gamzigrad, Varzari; **31**. Smiljkova glavica; **32**. Selište; **33**. Vratna, Veliki most; **34**. Šarkamen, Duge livade; **35**. Popovica, Veliko brdo; **36**. Brusnik, Glavica; **37**. Kapu Daluluj; **38**. Kovilovo, Ćetaće; **39**. Mokranjske stene, Kamenolom; **40**. Mokranjske stene, potkapina; **41**. Prahovo, Ideće; **42**. Smedovac, Grabar–Svračar; **43**. Sikole, Gradište; **44**. Karataš, Dijana; **45**. Donje Butorke; **46**. Kladovo, Brodoimpeks–nekropola; **47**. Mala Vrbica, Livade; **48**. Mala Vrbica, 500 m odsela; **49**. Korbovo; Zbradila–Fund; **50**. Korbovo, Obala; **51**. Korbovo, Glamija–Obala; **52**. Vajuga–Pesak; **53**. Ušće Jakomirskog potoka; **54**. Velesnica, Biljevina; **55**. Ljubičevac, Obala; **56**. Ljubičevac, Ostrvo; **57**. Grabovnica, Brzi prun; **58**. Uše Slatinske reke; **59**. Knjepište; **60**. Rużenjka; **61**. Kusjak, Bordej; **62**. Kusjak, Motel; **63**. Kusjak, Vrkalj; **64**. Majdanpek, Kameni rog; **65**. Knjaźevac, Dubrava; **66**. Rgošte, Bolvan; **67**. Donje Zuniče, Adźijsko; **68**. Mokranje, Lalunj; **69**. Tanda, la Tufek; **70**. Brestovačka banja; **71**. Niš, Bubanj; **72**. Donji Milanovac, Veliki Gradac; **73**. Humska Čuka; **74**. Donja Vreźina; **75**. Donja Bela reka; **76**. Rudna glava, Šetace; **77**. Rgošte, Višnjar; **78**. Dobra, Gospodin vir; **79.** Kusjak; Grle. Apud A. Kapuran, A. Bulatov 2012: 2, harta 1.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Some considerations regarding the bone, antler and dental-bone objects of the Bronze Age from Central and Western Muntenia

Cristian Schuster

Key words: Bronze Age, Glina and Tei Cultures, Middle and Western Muntenia, objects of hard animal materials.
Cuvinte cheie: epoca bronzului, culturile Glina şi Tei, centrul şi vestul Munteniei, obiecte din materii dure animale.

Abstract: In the present paper there are presented the few objects made of hard animal materials (bone, antler, teeth) of the Glina culture, in the Early Bronze Age and Tei culture in the Middle and Late Bronze Age, both situated in the central and Western part of Muntenia. There are also discussed objects from older archaeological investigations, as well as more recent ones. There are mentioned the different categories of artifacts, being pointed out their functionality, where it was possible.
Rezumat: În prezenta intervenţie sunt prezentate puţinele obiecte lucrate din materii dure animale (os, corn dinţi) din mediile culturilor Glina, din Bronzul Timpuriu, şi Tei, din Bronzul Mijlociu şi Târziu, din partea centrală şi vestică a Munteniei. Au fost luate în discuţie piese descoperite în cercetările arheologice mai vechi, precum şi cele recente. Sunt amintite diferitele categorii de artefacte, indicându-se acolo unde este cazul funcţionalitatea lor.

Despite that in most sites of the Glina (Early Bronze Age) and Tei (Middle and Late Bronze Age) cultures in Central Muntenia an important lot of osteological materials had been discovered, the objects made of hard animal materials are in a rather small number.

Even if the items made of bone, antler or teeth had been mentioned in some contributions dedicated to the mentioned manifestations[1], they were never subjected to a special approach. In the present paper, we will try to present the artifacts of this category, rendering some details, where it is possible, regarding the hard materials used, its functionality and analogies with other cultural milieus.

I. Glina Culture

I.1. *Bone objects*:

I.1.1. *Needels*: Bucureşti-*Ciurel*[2] and *Fundeni*[3], Mihăileşti-*Tufa*[4], Varlaam (pl. I/1)[5], Schitu-*La Conac*[6];

[1] Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14-16; Băjenaru 2014, p. 251-252.
[2] Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14;
[3] Morintz, Rosetti 1959, p. 21; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.
[4] Schuster 1997, p. 55: fragmentary; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14; Schuster, Popa 2010, p. 81.
[5] Schuster 1995, p. 54, fig. 2/c; Schuster 1997, p. 55, fig. 36/4; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 3/4; Schuster, Popa 2010, p. 81; Schuster, Popa, Barbu 2012, pl. XXXIX/1.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

I.1.2. *Awls*: Bucureşti-*Fundeni* (pl. II/2a, c)[7], Varlaam (pl. I/3)[8], Schitu-*Gaura Despei*[9], Udeni, Drăgăneşti Olt-*Corboaica*[10]. Such tools had been recovered also from the Glina sites from Oltenia (Govora Sat-*Runcuri*, Morăreşti, Ostrovul Corbului)[11].

I.1.3. *Chisels*: Bucureşti-*Fundeni* (pl. II/2b, d)[12], Varlaam (pl. I/7)[13], Drăgăneşti Olt-*Corboaica*[14]. Other Glina chisel were discovered in Oltenia, at Govora Sat-*Runcuri*[15] and Ostrovul Corbului[16].

I.1.4. *Dorn/borers*: Bucureşti-*Roşu*[17] and *Ciurel*[18], Căscioarele-*Cătălui*[19], Varlaam (pl. I/8)[20], Schitu-*La Conac*[21], Drăgăneşti Olt-Corboaica[22]. Items of the same category had been recovered in the Oltenian sites from Morăreşti and Govora Sat-*Runcuri*[23].

I.1.5. *Knitting needle* (?):Bucureşti-*Fundeni*[24];

I.1.6. *Knifes/daggers*: Bucureşti-*Fundeni*[25], Odaia Turcului[26];

I.1.7. *Arrow point*: Bucureşti-*Fundeni*[27];

I.1.8. *Spear point*: Bucureşti-*Fundeni*[28];

---

6 Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14; Schuster, Popa 2009, p. 26; Schuster, Popa 2010, p. 81.

7 Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/9, 11; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14;

8 Schuster 1995, p. 53, fig. 2/a; Schuster 1997, p. 55, fig. 36/1; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 3/6; Schuster, Popa 2010, p. 81; Schuster, Popa, Barbu 2012, pl. XXXIX/4.

9 Schuster 1997, p. 55: fragmentary; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14; Schuster, Popa 2010, p. 81

10 Nica, Schuster, Zorzoliu 1995, p. 14-15, 18-19; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

11 Roman 1985, fig. 9/6; Roman 2011, p. 26, pl. 11/5, 28/9; Schuster, Nica 1995, p. 115: fragmentary;

12 Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/4, 10, 12; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

13 Schuster 1995, fig. 2/e; Schuster 1997, p. 55, fig. 36/6; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 3/6; Schuster, Popa 2010, p. 81; Schuster, Popa, Barbu 2012, pl. XXXIX/3.

14 Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

15 Roman 1985, p. 280, fig. 9/5; Petre-Govora 1986, p. 158, fig. 6/6; Petre-Govora 1995, fig. 6/6; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

16 Roman 2011, p. 26, pl. 32/18.

17 Constantiniu, Panait 1963, p. 303, pl. I/4; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 5/1.

18 Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 5/1.

19 Perianu, Udrescu 1989, p. 62; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

20 Schuster 1995, p. 54, fig. 2/d; Schuster 1997, p. 55, fig. 36/2; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14, pl. 3/2; Schuster, Popa 2010, p. 81; Schuster, Popa, Barbu 2012, pl. XXXIX/5.

21 Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14; Schuster, Popa 2010, p. 81

22 Schuster 1997, p. 55: fragmentary.

23 Roman 1985, fig. 8/4; Schuster, Nica 1995, p. 115: fragmentary; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

24 Morintz, Rosetti 1959, p. 21; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

25 Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/5; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15.

26 Tudor 1982, p. 61, fig. 6/16-17; Schuster 1997, p. 55, fig. 36/3, 9; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15, pl. 3/3, 9.

27 Morintz, Rosetti 1959, p. 21; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

28 Morintz, Rosetti 1959, p. 21; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

I.1.9. *Arm protector*: Bucureşti-*Fundeni*[29];
I.1.10. *Adornments* (?): Bucureşti-*Fundeni*[30].

I.2. *Antler objects*:
I.2.1. *Hammers*: Bucureşti-*Fundeni* (pl. II/4)[31];
I.2.2. *Axes*: Varlaam (pl. I/9)[32], Floreşti-*Staţia de Pompare*[33];
I.2.3. *Hoes*: Bucureşti-*Fundeni* (pl. II/3)[34], Schitu-*Gaura Despei*[35];
I.2.4. *Planters*: Varlaam[36], Schitu-*La Conac* and *Gaura Despei*[37];
I.2.5. *Knitting needle* (?): Bucureşti-*Tei* (pl. II/1)[38].

I.3. *Teeth-bone object*: *pendant:* Varlaam-*La Bazin* (pl. I/6)[39].

II. Tei Culture
II.1. *Bone objects*:
II.1.1. *Needels*: Bucureşti-*Băneasa*[40], Mogoşeşti (pl. I/2a-b)[41], Mironeşti-*Coastă*[42] and *La Panait*[43];
II.1.2. *Awls*: Bucureşti-*Bucureştii Noi*[44], *Fundenii Doamnei*[45] and *Tei*[46], Chitila-*Cărămidărie*[47], Greci[48], Frăteşti-*Dealul Lagărului*[49], Daia[50], Mogoşeşti (pl. III/1a-f)[51];

---

[29] Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/7; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.
[30] Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/2, 6, 8; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 14.
[31] Morintz, Rosetti 1959, p. 21, pl. XVII/1; Schuster 1997, p. 55; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15.
[32] Schuster 1995, p. 54, fig. 2/f; Schuster 1997, p. 56, fig. 36/7; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15, pl. 3/7: Schuster, Popa 2010, p. 82; Schuster, Popa, Barbu 2012, pl. XXXIX/6.
[33] Schuster 1997, p. 56; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15; Schuster, Popa 2010, p. 82.
[34] Morintz, Rosetti 1959, pl. XVII/3.
[35] Schuster 1997, p. 56; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15; Schuster, Popa 2010, 82.
[36] Schuster 1995, p. 54; Schuster 1997, p. 56; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15; Schuster, Popa 2010, p. 82.
[37] Schuster 1997, p. 56; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 15; Schuster, Popa 2010, p. 82.
[38] Morintz, Rosetti 1959, p. 22, pl. XX/18.
[39] Schuster, Popa, Barbu 2010, pl. XXXIX/2.
[40] Leahu 1966, pl. 2/2; Leahu 2003, ; Schuster 2007, p. 43.
[41] Schuster, Popa 2000, p. 60, fig. 14/2-3: had been discovered in complexes (*Dwellings 1* and *2/1989* and *Pit 1/1993*) and cultural layer; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXIII/1b-f, LXIV/3; Schuster 2007, p. 43.
[42] Schuster, Popa 2008, p. 26: two fragmentary pieces; Schuster, Popa 2010, p. 81.
[43] Schuster, Popa 2008, p. 28: two pieces, from among which one had been broken in old times; Schuster, Popa 2010, p. 81.
[44] Leahu 1966, pl. 7/1; Schuster 2007, p. 43.
[45] Leahu 1966, pl. 7/2; Schuster 2007, p. 43.
[46] Leahu 1966, pl. 7/4-6; Leahu 2003, pl. X/4; Schuster 2007, p. 43, pl. 32/4.
[47] Boroneanţ 1981, pl. IX/3, 5, 12; Schuster 2007, p. 43.
[48] Ulanici 1979b, fig. 2/7; Schuster 2007, p. 43.
[49] Leahu 1979, p. 44, fig. 2/7; Schuster 2007, p. 43; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXII/3.
[50] Leahu 1981, p. 31, fig. 1/1; Leahu 1982, p. 46, pl. I/1; Leahu 2003, pl. X/2-3; Schuster 2007, p. 43, pl. 32/2-3; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXII/4-5.

II.1.3. *Chisels*: Mogoşeşti[52];
II.1.4. *Needels storage tube*: Mogoşeşti (pl. III/4)[53];
II.1.5. *Whistle pipe*: Mogoşeşti (pl. I/4)[54];
II.1.6. *Cheek pieces*: Bucureşti-*Tei* (pl. II/5)[55], Mogoşeşti (pl. I/5)[56];
II.2.7. *Pendant*: Mogoşeşti (pl. III/3)[57];
II.2.8. *Objects with unknown function*: Bucureşti-*Tei*[58];

II.2. ***Antler objects*:**
II.2.1. *Hoes*: Bucureşti-*Tei*[59], Mogoşeşti (pl. III/5-6)[60], Mironeşti-*Coastă*[61] and *La Panait*[62];
II.2.2. *Hammer*: Mironeşti-*Coastă*[63];
II.2.3. *Planter*: Mironeşti-*La Panait*[64];
II.2.4. *Awls*: Bucureşti-*Tei*[65], Mogoşeşti[66];
II.2.5. *Chisel*: Bucureşti-*Bucureştii Noi*[67];
II.2.6. *Needel*: Bucureşti-*Tei*[68];
II.2.7. *Objects with unknown function*: Bucureşti-*Tei*[69] and *Bucureştii Noi*[70].

II.3. ***Teeth-bone objects*:**
II.3.1. *Pendant*: Mogoşeşti (pl. III/3)[71];

---

51 Schuster, Popa 2000, p. 60, fig. 17/2: discovered in the *Dwellings 2/1993*, *4/1995*, *1* and *2/1998*; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXIV/6; Schuster 2007, p. 43, pl. 31/2.
52 Schuster, Popa 2000, p. 60: fragmentary, discovered in the *Pit 3/1995*; Schuster 2007, p. 43.
53 Schuster, Popa 2000, p. 63, fig. 17/3: discovered in the *Dwellings 1* and *3/1995* and *2/1998*; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXIII/4, LXIV/8; Schuster 2007, p. 43, pl. 31/1.
54 Schuster, Popa 2000, p. 61-62, fig. 5: discovered in the *Dwelling 1*, near the *Oven 3*; Schuster, Popa 2003; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXIV/4; Schuster 2007, p. 43.
55 Rosetti 1936, p. 11, pl. 15/88; Morintz, Rosetti 1959, fig. 9; Boroffka 1998, p. 89, fig. 6/9; Leahu 2003, p. 103, pl. XXII/1; Schuster 2007, p. 44.
56 Schuster, Popa 2000, p. 61, fig. 14/4: fragmentary; Schuster, Popa 2010, p. 81, ; Schuster 2007, p. 44.
57 Schuster, Popa 2000, p. 63, fig. 18/4: fragmentary, discovered in the *Dwelling 7*; Schuster, Popa 2010, p. 81, pl. LXIII/2; Schuster 2007, p. 45.
58 Rosetti 1936, pl. 15/87; Leahu 2003, p. 103-104, pl. XXII/5: four cylindrical objects, made from three eagel bones; Schuster 2007, p. 44.
59 Leahu 1966, fig. 8; Leahu 2003, pl. X/1; Schuster 2007, p. 44, pl. 32/1.
60 Schuster, Popa 2000, 63, fig. 17/1: discovered in the *Dwelling 1*, near the *Oven 3*; Schuster, Popa 2010, p. 82, pl. LVIII/3-4, LXIII/5-6; Schuster 2007, p. 44, pl. 31/1, 4.
61 Schuster 2007, p. 44: fragmentary; Schuster, Popa 2008, p. 26; Schuster, Popa 2010, p. 82.
62 Schuster, Popa 2008, p. 28: fragmentary; Schuster, Popa 2010, p. 82.
63 Schuster, Popa 2008, p. 26: fragments from three pieces; Schuster, Popa 2010, p. 82.
64 Schuster, Popa 2008, p. 26: fragmentary; Schuster, Popa 2010, p. 82.
65 Leahu 1966, pl. II/6; Schuster 2007, p. 44.
66 Schuster, Popa 2000, 63, fig. 18/3: discovered in the *Dwelling 2*; Schuster 2007, p. 44.
67 Leahu 1966, pl. II/1; Schuster 2007, p. 44.
68 Leahu 1966, pl. II/3; Leahu 2003, p. 98; Schuster 2007, p. 44.
69 Leahu 2003, p. 103, pl. XXII/1: with elongated body and a little „ear"; Schuster 2007, p. 44.
70 Leahu 2003, p. 104: perforated, elongated object; Schuster 2007, p. 44.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

II.3.2. *Appliqué*: Popeşti-*Nucet*[72].

III. Discussions:

As we could observe, the lot of bone, antler and teeth is rather limited[73]. We could say the same about their variety. Both in the Glina and in the Tei milieus, these hard materials had been used for making some tools, weapons (?) and adornments.

The tools had been used in agriculture (hoes, planters), meat butchering, skin processing, making of clothing and foot wear. In the category of the possible weapons used for hunting or in conflicts with the oponents, could be included the axes/hammers, the knives. Such artifacts are specific to all manifestations of the Bronze Age on the territory of Romania[74].

A small part of the mentioned objects seem to be unusual occurences. We refer here at those used as bone containers from Mogoşeşti, used for keeping the pins (made of metal), but these are also objects specific to the neighboring manifestations of the Middle and Late Bronze Age, like: Wietenberg, Noua and Otomani[75]. The boar tusks had been used as amulets, having analogies in the Wietenberg, Monteoru, Mureş, Otomani, Noua cultures[76].

Other interesting occurences for the Tei milieu from Mogoşeşti were the flute, respectively the horse bits from the same site, but also from Bucureşti-*Tei*. Musical instruments of the same category had been identified, for instance in the sites of the Wietenberg (Sighişoara-*Dealul Turcului*) and Noua cultures (Cavindeşti), being made out of bones coming from oicaprines and birds, but also from stag antler.

As concerns the horse birs, they had been assigned by Boroffka to the *Type IVb2*, or North-Pontic origin, being considered as occurences of the Late Bronze Age[77]. This aspect, as I also maintained on another occasion[78], raises some questions regarding he discovery from Mogoşeşti, which belongs to the Middle Bronze Age.

Bibliography

Băjenaru 2014	- R. Băjenaru, *Sfârşitul bronzului timpuriu în regiunea dintre Carpaţi şi Dunăre*, Cluj-Napoca, 2014.
Boroffka 1998	- N.G.O. Boroffka, *Bronze- und früheisenzeitliche Geweihtrensenknebel aus Rumänien und ihre*

[71] Schuster, Popa 2000, p. 63, fig. 18/4: boar tusk, discovered in the *Dwelling 7*; Schuster, Popa 2010, p. 82, pl. LXIII/3 = LXIV/7; Schuster 2007, p. 45.
[72] Vulpe 1959, p. 321: made of an enamel of a boar razor.
[73] Still, they are not missing even in the Tei milieu,as considered by a colleague: Băjenaru 2014, p. 281.
[74] Schuster, Fântâneanu 2007, p. 16 with lit.; Schuster 2007, p. 44 with lit.
[75] Schuster, Popa 2000, p. 63 with lit.; Schuster 2007, p. 44.
[76] Schuster, Popa 2000, p. 63 with lit.; Schuster 2007, p. 45.
[77] Boroffka 1998, p. 109, fig. 14.
[78] Schuster 2007, p. 44.

	Beziehungen, Eurasia Antiqua 4, 1998, p. 81-135.
Boroneanţ 1981	- V. Boroneanţ, *Cercetările arheologice privind cultura Tei de la Chitila-Cărămidărie*, Cercetări Arheo-logice în Bucureşti III, 1981, p. 195-225.
Constantiniu, Panait 1963	- M. Constantiniu, P. Panait, *O aşezare din epoca bronzului de la Roşu*, Cercetări Arheologice în Bucureşti I, 1963, p. 301-338. 1963
Leahu 1966	- V. Leahu, *Cultura Tei*, Bucureşti, 1966.
Leahu 1979	- V. Leahu, *Sondajul arheologic de la Frăteşti*, Cercetări Arheologice III, 1979, p. 43-50.
Leahu 1981	- V. Leahu, *Sondajul arheologic efectuat în 1979 la Daia, jud. Giurgiu*, Cercetări Arheologice IV, 1981, p. 30-39.
Leahu 1982	- V. Leahu, *Săpăturile arheologice efectuate la Daia*, Cercetări Arheologice V, 1982, p. 43-51.
Leahu 2003	- V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica XXXVIII, Bucureşti, 2003.
Morintz, Rosetti 1959	- S. Morintz, D.V. Rosetti, *Bucureştii de odinioară*, Bucureşti, 1959.
Perianu, Udrescu 1989	- M. Perianu, M.S. Udrescu, *Studiul antropologic şi arheozoologic al materialului osteologic din mormîntul de la Căscioarele (jud. Călăraşi). Epoca bronzului (cultura Glina III)*, CCDJ V-VII, 1989, p. 55-59.
Petre-Govora 1986	- Gh. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica VII, 1986, p. 154-166.
Petre-Govora 1995	- Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1995.
Roman 1985	- P. Roman, *Cercetările de la Govora Sat – „Runcuri” în 1977*, SCIVA 36, 4, 1985, p. 279-297.
Roman 2011	- P. Roman, *Ostrovul Corbului între kilometrii fluviali 911-912. Locuiri din epoca bronzului*, Bucureşti, 2011.
Rosetti 1936	- D.V. Rosetti, *Civilizaţia de tip Bucureşti. Die Bukarester*-Kultur. Din preistoria Bucureştilor 1, Bucureşti, 1936.
Schuster 1995	- C. Schuster, *Cercetări arheologice în aşezarea culturii Glina de la Varlaam*, CCDJ XIII-XIV, 1995, p. 53-63.
Schuster 1997	- C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeşului şi Ialomiţei Superioare*, Bibliotheca Thracologica XX, Bucureşti, 1997.
Schuster, Fântâneanu 2005	- C. Schuster, C. Fântâneanu, *Die Glina-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu, *Zur Bronzezeit*

	in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. I, Târgovişte, 2005, p. 21-83.
Schuster, Fântâneanu 2007	- C. Schuster, C. Fântâneanu, *Die Glina-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Târgovişte, 2007, p. 9-74.
Schuster, Popa 2000	- C. Schuster, T. Popa, *Mogoşeşti. Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiu-vensis I, Giurgiu, 2000.
Schuster, Popa 2003	- C. Schuster, T. Popa, *Erwägungen zu Klang und Ton in der Bronzezeit (I). Die Knochenflöte von Mogoşeşti, Bezirk Giurgiu*, Annales d'Université „Valahia" Târgovişte, Section d'Archeologie et d'Histoire IV-V, 2003, p. 60-66.
Schuster, Popa 2009	- C. Schuster, T. Popa,*Cercetări arheologice pe Câlniştea*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis IV, Giurgiu, 2009.
Ulanici 1979	- A. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Greci, jud. Ilfov*, Cercetări Arheologice III, 1979, 9-26.
Vulpe 1959	- R. Vulpe, *Şantierul arheologic Popeşti (r. Domneşti, reg. Bucureşti)*, Materiale VI, 1959, p. 307-324.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

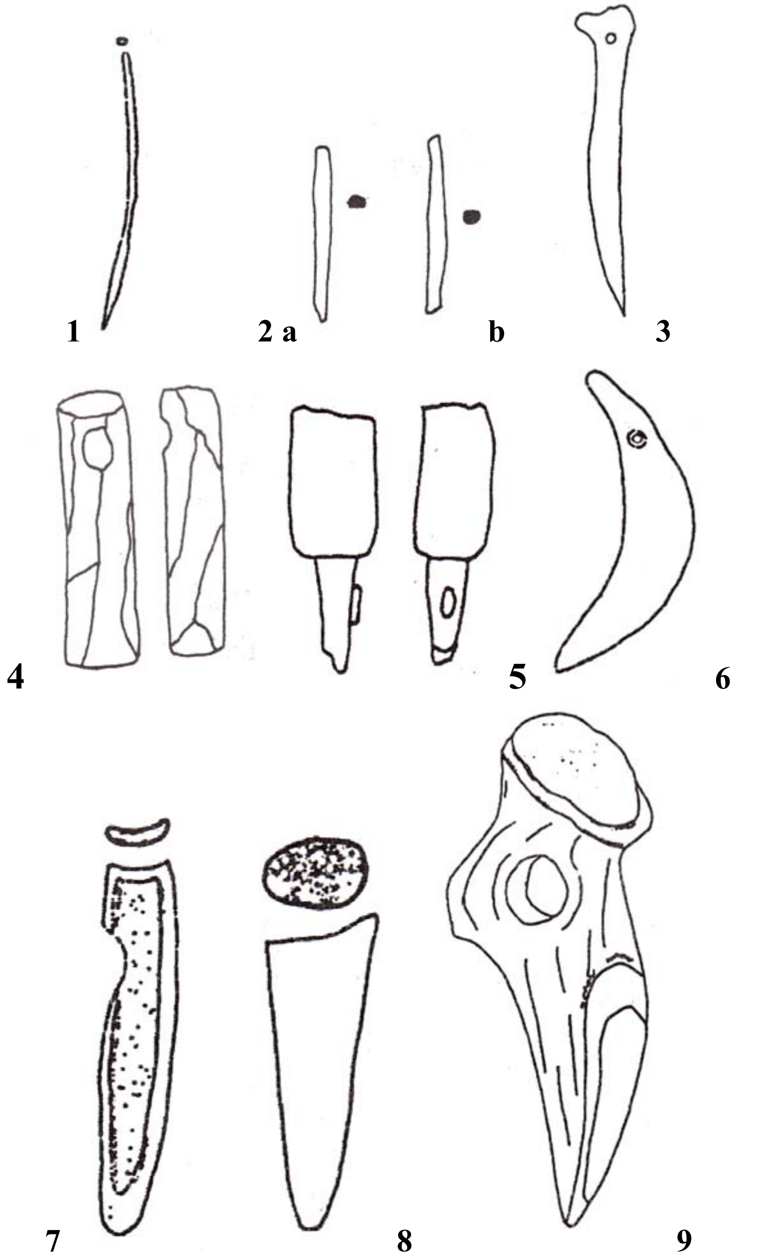

Pl. I. Bone, antler and teeth-bone objects. Glina Culture: 1, 3, 6-9 Varlaam-*La Bazin* (after Schuster 1995); Tei Culture: 2, 4-5 Mogoşeşti (after Schuster, Popa 2000). Different scales.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

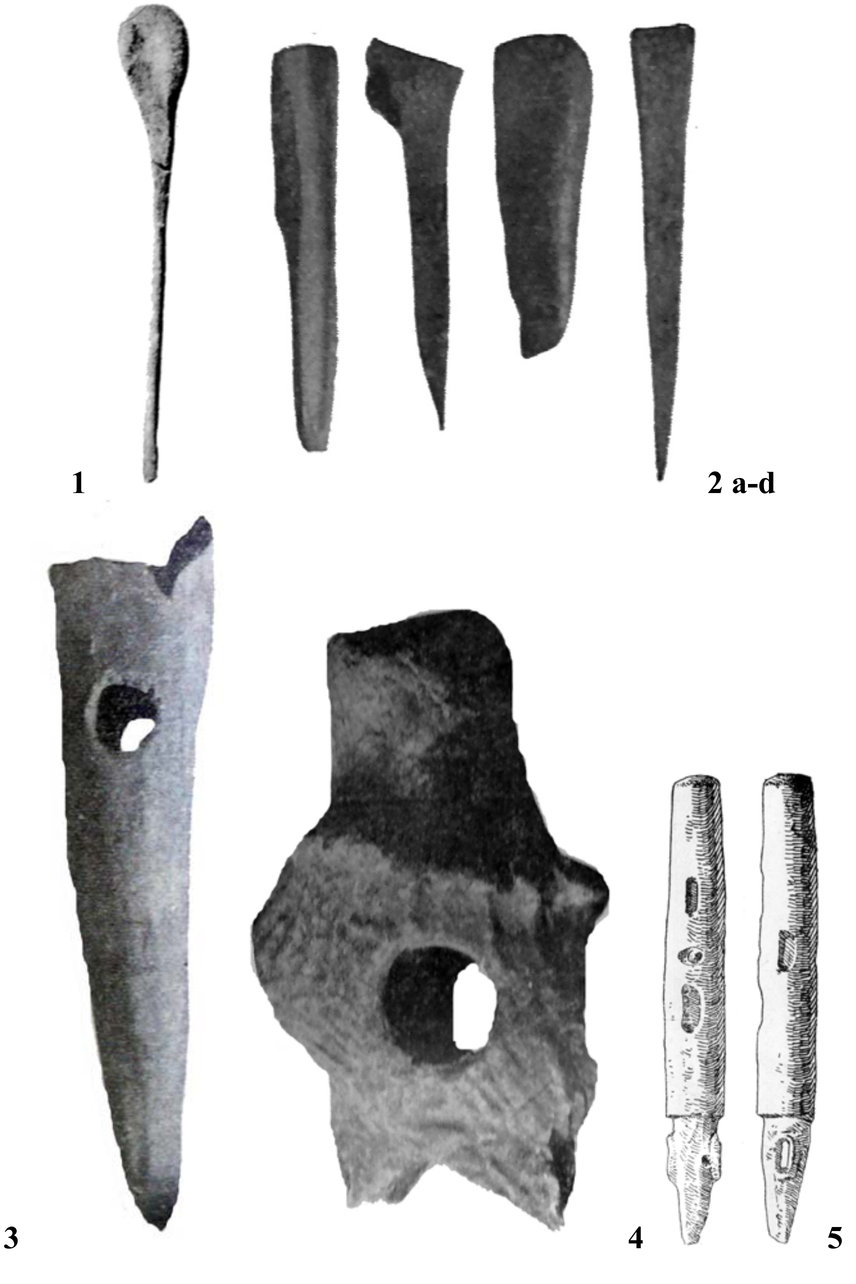

Pl. II. Bone and antler objects. Glina Culture: 2-4 Bucureşti-*Fundeni*; Tei Culture: 1, 5 Bucureşti-*Tei*. After Morintz, Rosetti 1959). Different scales.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1 a-f

2

3

4

5

6

Pl. III. Bone, antler and teeth-bone objects. Tei Culture: 1-6 Mogoşeşti. Different scales. Photo Gh. Chemec.

Notă cu privire la plastica zoomorfă a culturii Glina

Andrei-Cosmin Mocanu-Irimiţă

Cuvinte cheie: cultura Glina, reprezentări zoomorfe, reinterpretări.
Schlüsselwörter: Glina-Kultur, Tierdarstellungen, neue Bewertungen.

Rezumat: În contribuţie sunt prezentate şi analizate figurinele zoomorfe din lut ars descoperite în mediul Glina. Se insistă asupra reprezentării lor (ovicaprine, vite, câini, suine) şi analogiile lor în manifestările învecinate şi contemporane.
Zusammenfassung: Im Beitrag werden die zoomorphen gebrannten Tonfigurinen, welche im Glina-Millieu entdeckt wurden, vorgestellt und analysiert. Es wird auf ihre Dargestellungen (Schafe/Ziegen, Rinder, Hunde, Schweine) und die Analogien in den benachbarten und zeitgleichen Erscheinungen hingewiesen.

Cu alt prilej am zăbovit asupra plasticii antropomorfe a culturii Glina[1]. De data aceasta ne vom referi la cea zoomorfă. Chiar de la început însă, trebuie arătat că, figurine de lut ce reprezintă animale, se întâlnesc în mediul cultural luat spre analiză la fel de rar ca şi plastica antropomorfă.

În opinia diferiţilor specialişti, respectivele descoperiri evidenţiind moştenirea culturală anterioară, dar şi faptul că noile reprezentări religioase nu se cristalizaseră încă într-un mod clar[2]. Mai vechile abordări ale acestui subiect, când vorbesc de ceea ce redau respectivele piese, sunt amintite mai ales cornute mari şi mici[3].

Repertoriul figurinelor se prezintă după cum urmează:

1. Descoperiri făcute în siturile de pe teritoriul actualului oraş Bucureşti:
   1.1. punctul *Mihai Vodă*[4] - figurina ce a fost socotită ca fiind o ovicaprină (pl. II/3)[5];
   1.2. punctul *Fundeni*[6]:
      1.2.1. - o primă piesa este interpretată ca fiind o ovicaprină (pl. I/1)[7];
      1.2.1. - o a doua figurină atribuită tot ovicaprinelor (pl. I/4)[8].

[1] Mocanu-Irimiţă, Schuster 2015.
[2] Schuster, Popa 2010, p. 103.
[3] Schuster 1997, p. 79; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22; Băjenaru 2014, p. 252.
[4] Cu privire la cercetările de la Bucureşti-*Mihai Vodă*, vezi: Morintz, Cantacuzino 1953, p. 333; Morintz, Rosetti 1959, p. 22; Schuster 1997, p. 176; Schuster, Fântâneanu 2005, p. 24; Băjenaru 2014, p. 48.
[5] Schuster 1998, p. 23, fig. 2/2.
[6] Cu privire la cercetările de la Bucureşti-*Fundeni*, vezi: Rosetti 1932, p. 10; Morintz, Rosetti 1959, p. 22; Schuster 1997, p. 178; Schuster, Fântâneanu 2005, p. 25; Băjenaru 2014, p. 48.
[7] Morintz, Rosetti 1959, fig. 3/7; Schuster 1997, p. 79, fig. 53/1; Schuster 1998, p. 23, fig. 2/7; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22, pl. 8/1.
[8] Morintz, Rosetti 1959, fig. 3/8; Schuster 1997, p. 79, fig. 53/6; Schuster 1998, p. 23, fig. 2/8; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22, pl. 8/6.

2. Schitu-*La Conac*[9], jud. Giurgiu: - figurină atribuită canidelor (câine) (pl. I/6)[10], descoperită în *Locuinţa nr. 5*.
3. Văcăreşti[11], jud. Dâmboviţa - piesă socotită a fi ovicaprină (pl. I/2)[12].
4. Odaia Turcului[13], jud. Dâmboviţa – figurină atribuită ovicaprinelor (pl. II/5)[14]; sunt de remarcat punctele care decorează în trei şiruri zona umărului, a bazinului şi a burţii, precum şi membrele animalului.
5. Bârseşti[15], jud. Vâlcea;
   5.1. o primă piesă socotită a fi ovicaprină (pl. I/7)[16];
   5.2. a doua figurină atribuită vitelor (pl. I/8)[17].

După cum s-a putut observa, reprezentările animaliere din mediul Glina, au fost recuperate atât din situri din Muntenia cât şi din Oltenia. Se impune însă o remarcă: descoperirile de la Bârseşti pot fi puse sub semnul întrebării, Ion Tuţulescu evitând a le include între artefactele manifestării în cauză[18].

Interpretarea figurinelor de la Bucureşti-*Fundeni* şi *Mihai Vodă* şi Văcăreşti ca fiind ovicaprine ni se pare justă. Probleme ridică piesele de la Odaia Turcului și de la Bârsești (prima figurină). Atribuirea lor credem că trebuie pusă sub semnul întrebării, atât datorită formei pe care o are coada animalelor, cât și a poziției picioarelor în raport cu aceasta. Având în vedere aspectele amintite mai sus, ni se pare mai plauzibil să vedem în figurina de la Bârsești un animal din specia canidelor. Piesa descoperită la Odaia Turcului, în schimb, datorită curburii spatelui, poate fi inclusă în familia suinelor.

Justă este interpretarea celei de a doua piese de la Bârseşti. Chiar dacă se păstrează doar capul animalului, la acesta pot fi observate cu uşurinţă ochii și nările, tipice pentru bovidee. La fel de corectă este şi supoziţia cu privire şi la câinele de la Schitu-*La Conac*. Argumente în acest sens sunt poziția capului și a cozii animalului, dar şi ochii, indicaţi prin puncte adâncite.

Aşadar, este lesne de observat că toate figurinele din lut ars ilustrează animale domestice, fie ele ovicaprine, vite, suine sau canide. De fapt, în realitate,

---

[9] Despre sit, vezi Schuster, Popa 1995, p. 26 sqq.; Schuster, Popa 2000, p. 149; Schuster, Popa 2009, p. 21 sqq.; Schuster 1997, p. 204; Schuster, Fântâneanu 2005, p. 36; Băjenaru 2014, p. 107.

[10] Schuster 1997, p. 79; Schuster 1998, p. 23, fig. 10/4; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22; Schuster, Popa 2009, p. 26.

[11] Cu privire la cercetările de, vezi Tudor 1972, p. 93 sqq.; Schuster 1997, p. 213-214; Olteanu, Cârstina, Căprăroiu 2003, p. 113; Schuster, Fântâneanu 2005, p. 113; Băjenaru 2014, p. 117.

[12] Tudor 1972, fig. 8/8; Schuster 1997, p. 79, fig. 54/4; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22, pl. 8/4.

[13] Tudor 1982, p. 59 sqq.; Tudor 1983, p. 108 sqq.; Schuster 1997, p. 199 sqq.; Băjenaru 2002; Băjenaru 2003; Băjenaru 2014, p. 89; Schuster, Fântâneanu 2005, p. 34;.

[14] Tudor 1972, p. 61; Schuster 1997, p. 79, fig. 53/5; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22, pl. 8/ 5.

[15] Despre sit, vezi Petre-Govora 1976, p. 14, 17; Petre-Govora 1988, p. 146; Petre-Govora 1995, p. 24-25; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 39; Băjenaru 2014, p. 37-38.

[16] Petre-Govora 1985, fig. 2/4; Petre-Govora 1995, p. 34, fig. 2/4; Schuster 1998, p. 23, fig. 2/5; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22.

[17] Petre-Govora 1985, fig. 2/5; Petre-Govora 1995, p. 34, fig. 2/5; Schuster 1998, p. 23, fig. 2/1; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 22.

[18] Tuţulescu 2013.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

toate aceste animale au jucat un rol important în viaţă membrilor comunităţilor Glina[19]. Acest fapt este confirmat şi de lotul de material osteologic descoperit în mai toate aşezările culturii. Vitele au fost folosite drept hrană, dar şi pentru lapte, piele, precum şi în cultivarea câmpului şi în transport. Ovicaprinele au furnizat carne, lapte şi materiale pentru confecţionarea hainelor. Carne a fost dată şi de suine. În schimb câinele a ajutat omul în stăpânirea turmelor de cornute, în apărarea avutului, la vânătoare şi, nu este exclus, a fost şi consumat[20].

Cu privire la funcţionalitatea figurinelor zoomorfe, cu greu pot fi emise aprecieri ultimative. Cum am arătat mai sus, unii specialişti le consideră piese care au jucat un rol în viaţa magico-religioasă a posesorului/posesorilor. Nu poate fi exclusă nici ipoteza că măcar o parte dintre figurine să fi fost jucării.

Bibliografie

Băjenaru 2002	- R. Băjenaru, *Date noi privind cronologia bronzului timpuriu în jumătatea sudică a României*, Apulum XXXIX, 2002, p. 107-143.
Băjenaru 2003	- R. Băjenaru, *Die Siedlung von Odaia Turcului und die südlichen Beziehungen der norddonauländischen Frühbronzezeit*, Prähistorische Zeitschrift 78, 2, 2003, p. 140-155.
Băjenaru 2014	- R. Băjenaru, *Sfârşitul bronzului timpuriu în regiunea dintre Carpaţi şi Dunăre*, Cluj-Napoca, 2014.
Mocanu-Irimiţă, Schuster 2015	A.-C. Mocanu-Irimiţă, C. Schuster, *Zu den anthropomorphen Darstellungen der Glina-Kultur*, Litua XVII, 2015, p. 57-65.
Morintz, Cantacuzino 1953	- S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Şantierul arheologic Bucureşti. Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă a Dealul Mihai Vodă (Arhivele Statului)*, Bucureşti. Rezultatele săpăturilor arheologice şi ale cercetărilor istorice din anul 1953, Studii şi Referate 1, 1953, p. 322-409.
Morintz, Rosetti 1959	- S. Morintz, D.V. Rosetti, *Bucureştii de odinioară*, Bucureşti, 1959.
Petre-Govora 1976	- Gh. Petre-Govora, *Aspecte ale începutului epocii bronzului în nord-estul*

[19] Schuster 1997, p. 135 sqq.; Schuster, Fântâneanu 2007, p. 33 sqq.; Schuster, Popa 2008, p. 62; Schuster, Popa 2009, p. 54 sqq.; Schuster, Popa 2010, p. 49-50.
[20] Schuster, Popa 2009b, cu lit. mai veche.

	Olteniei, Buridava 2, 1976, p. 7-33.
Petre-Govora 1985	- Gh. Petre-Govora, *Apărătoare de braţ în mediul culturii Glina*, SCIVA 36, 4, 1985, p. 346-350.
Petre-Govora 1988	- Gh. Petre-Govora, *Descoperiri arheologice din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*, Thraco-Dacica VII, 1-2, 1988, p. 137-147.
Petre-Govora 1995	Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1995.
Rosetti 1932	- D.V. Rosetti, *Câteva aşezări şi locuinţe preistorice din preajma* Bucureştilor. Asupra tehnicei, tipologiei şi cronologiei lor, Bucureşti, 1932.
Schuster 1997	- C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeşului şi Ialomiţei Superioare*, Bibliotheca Thracologica XX, Bucureşti, 1997.
Schuster 1998	- C. Schuster, *Despre obiectele din lut ars din aria culturii Glina*, Angustia 3, 1998, p. 19-39.
Schuster, Fântâneanu 2005	- C. Schuster, C. Fântâneanu, *Die Glina-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Târgovişte, 2005, p. 21-83.
Schuster, Fântâneanu 2007	- C. Schuster, C. Fântâneanu, *Die Glina-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Târgovişte, 2007, p. 9-74.
Schuster, Popa 1995	- C. Schuster, T. Popa, *Cercetări privind epoca bronzului în judeţul Giurgiu (investigaţiile din anii 1986-1994)*, Buletinul Muzeului Judeţean „Teohari Antonescu” Giurgiu I, 1, 1995, p. 20-54.
Schuster, Popa 2000	- C. Schuster, T. Popa, *Mogoşeşti. Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000.
Schuster, Popa 2008	- C. Schuster, T. Popa, *Mironeşti. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente şi personaje istorice*, Bibliotheca Musei

	Giurgiuvensis III, Giurgiu, 2008.
Schuster, Popa 2009a	- C. Schuster, T. Popa, *Cercetări arheologice pe Câlniştea. Schitu-Bila-Cămineasca*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis IV, Giurgiu, 2009.
Schuster, Popa 2009b	- C. Schuster, T. Popa, *Notă cu privire la Canis familiaris în mediul Glina*, Drobeta XVIII, 2009, p. 33-44.
Schuster, Popa 2010	- C. Schuster, T. Popa, *Fingerprints of the Past in the Giurgiu County. The Bronze Age*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis V, Giurgiu, 2010.
Tudor 1972	- E. Tudor, *Săpătura de salvare din comuna Văcăreşti, judeţul Dîmboviţa – 1971*, Scripta Valachica 4, 1972, p. 93-107.
Tudor 1978	- E. Tudor, *Neue Angaben zur frühen Bronzezeit in Südrumänien*, Dacia N.S. XXVI, 1982, p. 59-75.
Tudor 1983	- E. Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud. Dîmboviţa)*, Materiale XV, 1983, p. 108-111.
Tuţulescu 2013	- I. Tuţulescu, *Eneoliticul Final-Bronzul Timpuriu în zona deluroasă şi montană a Olteniei*, Bucureşti, 2013 (teză de doctorat).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

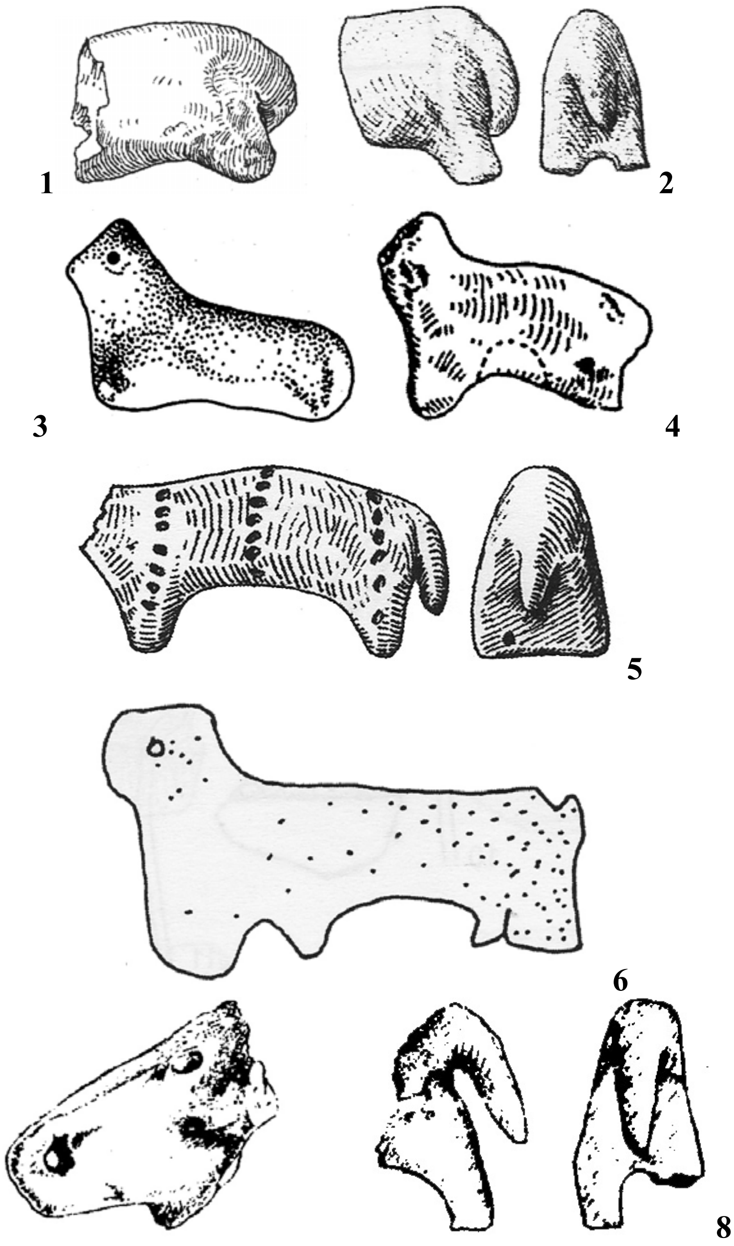

Pl. I. Cultura Glina. Plastica zoomorfă: 1, 4 = Bucureşti-*Fundeni* (după Morintz, Rosetti 1959), 2 = Văcăreşti (Tudor 1972), 3 = Bucureşti-*Mihai Vodă* (după Morintz, Rosetti 1959), 5 = Odaia Turcului (Tudor 1982), 6 = Schitu-*La Conac* (după Schuster 1998), 7-8 = Bârseşti (după Petre-Govora 1985). Diferite scări.

Cercetări arheologice la Tismana, județul Mehedinți

Gabriel Crăciunescu

Rezumat

Cercetările de teren din perioada 1976-1982 au dus la descoperirii unor materiale care aparțin culturilor: Criș, Coțofeni, Verbicioara, Žuto Brdo-Gârla Mare,dacilor, romanilor, feudalismului timpuriu.

Cercetări arheologice sistematice desfășurate în anul 1978, pentru reperarea urmelor castrului roman din localitate, amintit în literatura de specialitate, au dus la descoperirea unor materiale ceramice aparținând epocii bronzului și epocii fierului.Cele mai bogate materiale aparțin culturii Verbicioara.

În anul 2007 au fost desfășurate alte cercetări arheologice sistematice care au pus în evidență existența unor locuiri Verbicioara, Žuto Brdo-Gârla Mare și din feudalismul timpuriu.

Cercetările de teren din perioada 1976-1982 au dus la descoperirii unor materiale care aparțin culturilor: Criș, Coțofeni, Verbicioara, Žuto Brdo-Gârla Mare, dacilor, romanilor, feudalismului timpuriu.

Cuvinte cheie: *Oltenia, Tismana, epoca bronzului*

Localitatea Tismana face parte din comuna Devesel, județul Mehedinți, dar înainte de ultima modificare administrativă a făcut parte din comuna Batoți. Poate că acesta este motivul pentru care D. Tudor localizează castrul roman[1] din zonă, la Batoți. Descrierea locului de amplasare a castrului și situația din teren i-a determinat pe specialiști[2] să considere că acest castru era situat în localitatea Tismana, în punctul *Cetățuie,* situat la km fluvial 906. Se consideră că motive strategice i-a determinat pe romani să ridice aici un castru, pentru a avea o legătură vizuală cu castrul de la Hinova în vederea supravegherii liniei Dunării. D. Tudor nu uită nici de localitatea Tismana. Afirmă că la nord de grajdurile CAP se află o mare așezare rurală romană[3] datată în sec. II-III d. Chr. În realitate grajdurile CAP se află în localitatea Batoți. Acestea sunt situate la circa 50 m de malul Dunării iar în spatele lor se întinde un teren în pantă pe o lungime de circa 400 m după care încep dealuri abrupte. Pe acest teren în pantă au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturilor Criș, Gârla Mare și unui Hallstatt târziu. Revenind la localitatea Tismana și la km fluvial 906 – 906+500, vom prezenta pe scurt situația zonei în ultimii 50 de ani.

Fiind localitate de frontieră și situată la granița cu Iugoslavia, s-a bucurat de o ”atenție” deosebită din partea autorităților comuniste. Se cunoaște faptul că toată granița româno-iugoslavă a fost împânzită cu cazemate de diferite tipuri, de la locașe individuale pentru mitraliori până la centre de comandă cu mai multe

[1] Tudor 1978, p. 265
[2] Davidescu 1989, p. 106
[3] Tudor op. cit, p. 221

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

încăperi. Toate aceste construcții erau situate sub nivelul solului și acoperite cu pământul împins de buldozere din zonele vecine. În felul acesta au fost distruse mai multe situri decât numărul cazematelor construite. Cazematele erau lucrate din blocuri de piatră și beton, fiind amplasate adesea și pe câte două linii de apărare și producând și mai multe distrugeri siturilor arheologice. În plus, tot malul Dunării era permanent arat pentru a se putea sesiza amprenta pașilor celor care ”treceau granița”. Mai adaug faptul că în dreptul acestei localități malul Dunării este foarte înalt, se ajunge și la 15 m iar în plus această terasă înaltă este formată din pietriș la nivelul oglindei de apă. La aceste elemente trebuie să mai adaug faptul că după construirea barajului Porțile de Fier II, nivelul Dunării a crescut și a măcinat permanent pietrișul care forma baza terasei. În felul acesta Fâșia trupelor de grăniceri s-a tot deplasat către interior distrugând, în colaborare cu apa, siturile arheologice existente în zonă. În momentul acesta nu se mai află pe teren urma unor cazemate, dovadă că malul a fost foarte mult erodat iar cazematele au rămas undeva în apa Dunării.

În intervalul 1976-1982 m-am deplasat de mai multe ori în această zonă. Cu acele ocazii am constatat că sub Fâșia trupelor de grăniceri s-a aflat o așezare Verbicioara și o necropolă feudală. La una din aceste deplasări, un localnic, Ion Medrea, mi-a dat un cuțut dacic din fier, o *sica* pe care o găsise cu mult timp în urmă. Mi-a spus că a găsit-o pe fâșia trupelor de grăniceri, în zona actualei așezări.

Cu câțiva ani în urmă un cetățean a găsit pe plajă, în punctul ”Cetate”, un fragment de statuetă antropomorfă aparținând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare. Fragmentul acesta a ajuns în colecția muzeului din Deva împreună cu alte materiale arheologice[4].

În 2007 am condus un șantier arheologic în această localitate. Cu prilej recunoașterilor de teren pentru familiarizarea tinerilor arheologi din echipa de la Muzeul Regiunii Porților de Fier cu zona și potențialul ei arheologic, am constatat că în terasa înaltă, prăbușită parțial, se aflau resturi de locuințe din sec. X-XI d. Chr. Datorită numărului redus de fragmente ceramice Verbicioara descoperite în zona fostei Fâșii a trupelor de grăniceri, nu exclud posibilitatea ca în acea zonă să se fi aflat o necropolă a acestei culturi, nu o așezare care presupune numeroase fragmente ceramice. Această supoziție este întărită și de faptul că, la câteva sute de metri de locul descris, la km fluvial 906 a fost descoperită întâmplător o urnă funerară aparținând culturii Verbicioara[5].

Primele cercetări arheologice au fost întreprinse aici în anul 1978 de M. Davidescu, directorul de atunci al Muzeului Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin. Scopul acelor cercetări era acela de a repera urmele castrului roman amintit de D. Tudor. Directorul M. Davidescu mai făcuse cercetări și la alte castre de pe linia Dunări: Ostrovul Mare, Izvoarele și Izvorul Frumos. La ultimul dintre acestea a lucrat doar cu muzeografi și personal de la Muzeul Regiunii Porților de Fier. Dacă la toate castrele la care a făcut asemenea cercetări a avut rezultate, la

---

[4] Popa 2001, Fig. 2
[5] Crăciunescu 1996, p. 43, Pl. VII/3

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Tismana nu a reuşit să descopere nici un fragment de zid din fostul castru. Acesta este, probabil, motivul pentru care acest autor nu aminteşte nimic despre cercetările de la Tismana.

În urma unei cercetări de teren efectuată în 1982, am descoperit fragmente de olan, mai multe fragmente de cărămidă romană şi fragmente ceramice dacice în zona cuprinsă între km fluvial 904+600 şi 905. Fragmente de cărămidă şi ţiglă romană am mai descoperit la km fluvial 902+800 şi între km fluviali 901+200 şi 902+200. În schimb M. Davidescu a descoperitîn 1978 doar materiale preistorice care nu prezentau interes pentru domnia sa. Bănuiesc că acesta este şi motivul pentru care nu a publicat aceste materiale. De fapt nici un arheolog de atunci al muzeului nu a avut cunoştinţă de aceste materiale. Cu prilejul pregătirii întregului material arheologic de mutare în noua locaţie în vederea intrării clădirii muzeului în reabilitare, am dascoperit aceste materiale în anul 2009. Pentru a nu rămâne necunoscute încă 30 de ani sau mai mult, m-am hotărât să le public.

Un alt moment în cercetarea arheologică a zonei a fost reprezentat, aşa cum am amintit, de anul 2007. În acel an, împreună cu câţiva colegi mai tineri de la Muzeul Regiunii Porţilor de Fier am deschis un şantier arheologic în puctul numit de localnici *Cetate,* punct situat la km fluvial 906. Am denumit această zonă Sectorul A, pentru a o deosebi de zona de la km fluvial 906+500 unde am considerat că se află Sectorul B. Din păcate nu am reuşit să facem rost de prea multă forţă de muncă iar fondurile erau mai mult decât modeste. În anul 2007 acest platou, Sectorul A, avea dimensiunea de 95 m pe direcţia est-vest, adică paralel cu Dunărea, cu menţiunea că pe ultimii 40 m terenul coboară în pantă lină către est. Perpendicular pe Dunăre, adică de la nord la sud, terenul nu mai măsoară decât 30 m. Tot platoul a fost presărat cu gropi făcute probabil de grăniceri, acele locaşuri de tragere atât de ”îndrăgite” de soldaţi. Acesta este motivul pentru care nu au putut fi observate urmele celor două secţiuni trasate de M. Davidescu în 1978. În funcţie de ceea ce oferea terenul am trasat şase secţiuni: S I (8x1 m); S V (30x1 m); S VI (15x1 m) cu orientare est-vest apoi: S II (13,5x1 m); S III (9x1 m); S IV (4x1 m) cu orientare nord-sud. Un tânăr din echipa de arheologi, M. I. Neagoe, a profitat de faptul că nu am fost pe şantier o zi şi a trasat o secţiune la baza de sud a platoului, zonă asupra căreia insistasem de câteva ori că nu poate avea material arheologic. A săpat un fel de secţiune până la adâncimea de 0,15-0,20 m, nu a găsit nivel arheologic şi a astupat repede secţiunea. Alt arheolog mi-a prezentat acestă informaţie. Pentru că această ”secţiune” nu corespundea cu strategia mea, nu am luat-o în considerare şi o amintesc ca fapt divers.

În cel mai înalt punct al platoului, unde se afla S I, nivelul viu începea la adâncimea de 0,25 m. În partea de vest a platoului, unde se aflau S II şi S V au fost descoperite fragmente ceramice Verbicioara. În ultimele patru carouri, cele dinspre vest, ale lui S V au apărut materiale ceramice Coţofeni. În partea estică a acestei secţiuni, unde erau materiale Verbicioara, am descoperit un străpungător din bronz (Pl.II/5) şi fragmente dintr-o vatră exterioară.

Prin secţiunile trasate am sondat terenul pe o lungime de 40 m pe direcţia est-vest şi pe 31 m pe direcţia nord-sud. Nu am găsit nivele compacte cu material

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

arheologic. Este posibil ca partea superioară a platoului să fi fost erodată şi spălată de apa pluvială combinată cu lucrările agricole desfăşurate aici până în anul 1989.

În cadrul campaniei amintite am vrut să verific şi zona unde se presupunea că se află o aşezare Verbicioara şi o necropolă feudală. Aceste situri erau identificate în teren la km 906+500, în sectorul B, cum l-am denumit. În acest sens am trasat două secţiuni perpendiculare pe Dunăre şi la o distanţă de 40 m de fluviu. Acestea erau separate de un martor de 0,50 m, aveau o lungime totală de 20 m iar lăţimea era de un metru. Nu am găsit nici o dovadă a existenţei necropolei feudale sau al unei aşezări Verbicioara. Dar dovada existenţei necropolei se putea observa chiar şi în 2007 în malul foarte înalt al Dunării: diferite oase ale unor schelete se zăreau din loc în loc. În secţiunile acestea două au apărut câteva fragmente ceramice din vase diferite aparţinând culturii Gârla Mare. Această situaţie arheologică din acest punct ne determină să considerăm că apa a măcinat mult din uscat, distrugând aşezările Verbicioara şi Gârla Mare precum şi necropola feudală. Ceea ce am mai descoperit eu reprezintă marginea interioară a siturilor. Această situaţie este foarte asemănătoare cu cea din situl de la Crivina[6], unde apa a distrus cea mai mare parte a necropolelor de aici.

De pe plajă, în malului înalt de circa 15 m am observat cum se profilau diferite materile arheologice. Pentru a-i putea familiariza cu situaţii diferite pe tinerii arheologi din echipa cu care lucram, am taluzat o zona în care se afla un pietrar din feudalismul timpuriu. Acesta era lucrat din piatră de râu şi cărămizi romane dispuse în straturi alternative. Unele cărămizi erau aşezate pe cant şi în poziţie verticală. În momentul demontării cărămizile se desfăceau în mici fragmente. Stratul de piatră şi cărămidă avea grosimea de 0,40 m şi era lucrat direct pe sol. Pe pietrar se aflau câteva fragmente ceramice dintr-un singur vas precum şi un bogat material osteologic. În malul înalt se mai afla încă un pietrar dar era dificil de ajuns la el. Aceste ultime materiale demonstrează că în zonă se afla şi o aşezare din feudalismul timpuriu.

În continuare voi prezenta o selecţie din materialul arheologic descoperit de M. Davidescu în timpul campaniei din 1978. Nu dispun de caiet de şantier, de profile sau planuri. Singurele informaţii de care am beneficiat au fost însemnările de pe pachetele cu material arheologic. Trebuie să menţionez că o mare cantitate de material ceramic era atipic dar în general acesta era bogat, spre deosebire de situaţia din 2007 când am descoperit destul de puţină ceramică.

Cea mai veche ceramică care a apărut în timpul cercetărilor din 1978 a aparţinut culturii Coţofeni. Din materialul relativ bogat, am selectat două piese: o ceaşcă şi un vas, ambele fragmentare. Ceaşca are profilul caracteristic, cu o toartă ce se ridică brusc de pe buză (Pl. I/2). Fiind fragmentară, nu putem fi siguri că nu este un căuc. Este lucrată din lut de bună calitate, amestecat cu mult nisip şi este decorată cu incizii verticale care acoperă tot corpul piesei. Are analogii în toate staţiunile arheologice ale acestei culturi din Oltenia[7]. Fragmentul de vas pe care îl

[6] Crăciunescu 2015, p. 136

[7] Roman 1976, Pl. 17/ 4, 9, 10; Crăciunescu 2002, Pl. XIV/1,2; Liciu 2002, Pl. I/3

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

prezentăm, sugerează o formă bitronconică (Pl. I/1) dar este dificil să ne pronunțăm asupra tipului exact de vas. Este un vas la care combinația de decor se întâlnește mai rar și anume, canelura este combinată cu linia punctată. Totuși acest decor punctat este întâlnit la Basarabi și Ostrovul Corbului[8], dacă ne raportăm doar la sudul Olteniei. În schimb canelura este întâlnită pe un vas lucrat destul de elaborat și descoperit la Rogova[9]. Tot între materialele aparținând acestei culturi a fost găsită și o mică piatră plată perforată către margine (Pl. I/3). Ținând seama de mărimea piesei, aceasta nu putea fi decât un pandantiv. În afara acestor materiale au mai fost găsite fragmente ceramice, nedecorate sau decorate cu inciziile caracteristice acestei culturi.

De departe cel mai bogat material ceramic descoperit a aparținut culturii Verbicioara. Aria în care au fost descoperit materiale aparținând acestei culturi este situată în estul Porților de Fier[10] cât și în estul Banatului[11]. Materialul de la Tismana, cu puține excepții, este destul de fărâmițat. Este și motivul pentru care am putut identifica puține forme ceramice. Castroanele sunt destul de bine reprezentate. Unele exemplare au pereții ușor curbați către interior (Pl. III/5) pe când la altele această curbură este mai accentuată (Pl. III/2). Castroane cu corpul ușor curbat către interior se întâlnesc frecvent la Rogova[12]. Cănile sunt reprezentate de un fragment de vas cu corp relativ sferic și o toartă lată care coboară de pe buză până pe umărul vasului (Pl. III/6). Deși materialul ceramic este mult fragmentat, considerăm că putem afirma faptul că o serie de fragmente aparțin unor vase bitronconice (Pl. II/1-4). Din păcate nu s-a păstrat prea mult din corpul acestora dar consider că se aseamănă cu vase de la sud de Dunăre[13] precum și de la Bucura[14] și Rogova[15]. Vasele sferice sunt mai clar reprezentate de fragmentele păstrate. Unul din acestea (Pl. II/5) are gâtul înalt și buza ușor răsfrântă către exterior iar pe corpul său se află o apucătoare. Însă cu adevărat impresionant prin dimensiuni este un exemplar (Pl. IV/1, 2) care are gâtul aproape cilindric și două torți late ce coboară de sub buză și se prind pe umărul său. Vasul este lucrat din pastă amestecată cu nisip cu bobul mare, destul de prost finisat la interior unde a și crăpat în procesul de ardere. Un vas de o formă asemănătoare și de dimensiuni apropiate a fost descoperit și în punctul „Livade” din stațiunea arheologică Mala Vrbica din Serbia[16]. Amintesc mai departe și o greutate de plasă de forma unei piramide cu patru laturi (Pl. IV/3) dar care este comună mai multor perioade de timp.

Decorul acestei ceramici se întâlnește în toate stațiunile primei faze a culturii Verbicioara, atât la nord cât și la sud de Dunăre. Cel mai răspândit motiv decorativ este reprezentat de grupele de două linii incizate dispuse în zigzag (Pl.

[8] Roman 1976, Pl. 90/2; 98/2
[9] material inedit
[10] Roman 1998, Fig. 6; Tasić 1998, Fig. 1, 2; Crăciunescu 1998, V/1; VII/4; VIII/2
[11] Boroneanț 1976, p. 14-29
[12] Crăciunescu 2000, Pl. XVIII/2
[13] Vukmanović, Popović 1986, Fig. 5/14
[14] Crăciunescu 1999b, Pl. IX/1
[15] Crăciunescu 2004, Pl. VIII/1; XVI/1
[16] Vukmanović, Popović 1986, Fig. 5/6

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

II/3; IV/1, 2) dar și vertical (Pl. III/2, 3, 7). Aceste grupe sunt distanțate între ele așa cum se întâmplă și cu grupele de câte trei linii incizate (Pl. III/4). Acest decor se întâlnește în mai vechile săpături de la Verbicioara[17], la Orodel[18], Crivina[19], Rogova[20], Korbovo[21], Mala Vrbica[22].

Unele linii sunt realizate prin imprimarea unor unelte cu capete de formă diferită (Pl. II/2, 4, 5; III/1, 5; IV/1). Și acest mod de decorare a ceramicii acestei faze este cunoscut în stațiunile menționate până acum. Triunghiurile hașurate se găsesc pe un singur fragment de vas (Pl. III/2) dar motivul este comun pe un spațiu larg ocupat de cultura Verbicioara. Cele mai multe fragmente ceramice decorate cu acest motiv se întâlnesc la Rogova[23], situație normală deoarece aici a fost cercetată o parte dintr-o mare așezare. Există asemenea motive și în nord-estul Olteniei, la Ocnele Mari *Ștrand*[24]. Unele vase sunt decorate cu benzi umplute în mod diferit. O astfel de bandă este umplută cu incizii în rețea (Pl. III/3) iar alta are trei benzi despărțite de câte o incizie, fiecare bandă fiind umplută cu incizii dispuse în rețea (Pl. IV/1, 2). Benzile hașurate cu incizii în rețea se întâlnesc la sud de Dunăre[25] și la Rogova[26]. Există benzi delimitate de căte o linie dublă pe fiecare latură. În interiorul lor se află romburi unite la capete și care au interiorul hașurat cu incizii (Pl. III/7). Și acest decor se întâlnește destul de des: la Rogova[27] și Mala Vrbica[28].

În cercetările din 1978 nu au fost descoperite materiale cu decor specific aparținând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare. Erau mai multe fragmente ceramice din această cultură dar fără decor. Singurul material care amintește clar de această cultură este un fragment dintr-o tăviță (Pl. V/1, 2), sau tigaie de pește cum era cunoscută până acum. Se cunoaște faptul că acest tip de vas este specific așezărilor acestei culturi. Și amintim aici descoperirile de la Cârna[29] punctele *Nasta* și *Rampă*, Ostrovul Corbului[30], Ostrovul Mare *Colonie*[31] și Izvoarele[32]. Acest fragment de tavă, împreună cu fragmentul de statuetă antropomorfă amintit și fragmentele descoperite de mine în Sectorul B, sugerează faptul că aici a fost o așezare destul de mare care în acest moment este distrusă de factori naturali și antropici.

[17] Berciu 1961, Fig. 2/1; 3/1, 2
[18] Nica 1996, Fig. ¾, 15
[19] Crăciunescu 2004, Pl. XII/3
[20] idem 1999a, , Pl. IX/2, 3
[21] Krstić 1980, Fig. 81/3, 4
[22] Vukmanović, Popović op. cit., Fig. 5/3, 11, 14
[23] Crăciunescu 2004, Pl. XIII/1,4
[24] Petre Govora, 1995, Fig. 2/6
[25] Vukmanović, Popović op. cit., Fig. 5/12
[26] Manea 2003, Pl. III/3
[27] Crăciunescu 2004, Pl. XIII/3; XXVI/1
[28] Vukmanović, Popović op. cit., Fig. 5/1, 11
[29] Șandor-Chicideanu, op. cit., p. 88
[30] Hänsel Roman 1984, fig, 21/4-7
[31] Crăciunescu 1980, fig. 12
[32] idem 1992, Pl. 3/5

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Printre materialele selectate de mine din cercetările d-lui M. Davidescu din 1978, se află și un fragment din buza fațetată oblic a unui castron (Pl. V/3). Acest fragment documentează o prezență hallstattiană, posibil Basarabi, în această zonă. Fragmente din această perioadă au mai fost decoperite în zonă.

În concluzie, situl din localitatea Tismana, județul Mehedinți este cunoscut de mai mult timp. Aici sunt documentate locuiri din neoliti, epoca bronzului, prima și a doua epocă a fierului, epoca romană, feudalismul timpuriu și feudalismul dezvoltat. Toate aceste locuiri se află situate pe marginea Dunării, pe o distanță de circa 600 m. O mare parte din acest sit arheologic a fost distrus de apa lacului Porțile de Fier II și de acțiunea omului. Un câștig, destul de firav, este acela că prin cercetările realizate aici în diferite etape, au fost identificate locuiri aparținând culturilor Verbicioara și Žuto Brdo-Gârla Mare. Descoperirea întâmplătoare a unei urne Verbicioara face plauzibilă și existența unei necropole a acestei culturi în zona pe care am prezentat-o. Din păcate nu a mai fost posibilă verificarea existenței unui rest din castrul roman semnalat aici cu mult timp în urmă. În condițiile în care siturile de pe marginea Dunării, din partea de vest a Oltenei, au dispărut și dispar într-un mod alert, este de mare importanță orice informație despre arheologia acestei zone.

În cadrul unei cercetări de teren pe care am făcut-o în 1982 timp de mai multe zile, am descoperit numeroase puncte cu material arheologic, între localitățile Izvorul Frumos, Tismana și Vrancea. Toate aceste puncte erau situate chiar în marginea Dunării. În afara celor deja menționate, în 1982 am mai găsit material ceramic aparținând culturii Criș în zona cuprinsă între km fluviali 902+700 și 902+850. În cadrul altei cercetări de teren desfășurată în 16 octombrie 2006, am făcut altă descoperire. La km fluvial 903+500, în zona a doi pomi, se află o așezare sau o necropolă aparținând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare. Între sit și Dunăre se află un canal de irigație, cred eu, paralel cu Dunărea. Tot acolo malul înalt al Dunării este săpat și permite accesul la fluviu. În stânga/dreapta pantei creată de om, malul este abrupt. Este posibil ca o parte din siturile menționate să fi fost parțial erodate de apă, astfel încât respectivele puncte să fie mai greu de identificat în prezent. De aceea este important ca datele culese de pe teren cu ani în urmă să fie înregistrate și să se facă tot posibilul ca acele puncte să fie idenificate prin coordonate topografice. În felul acesta se evită ”descoperirea” unor situri arheologice de generațiile de după noi.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Explicația planșelor:

Pl. I materiale ceramice cultura Coțofeni 1-3
Pl. II materiale ceramice cultura Verbicioara 1-4,6; străpungător din bronz (cercetări sistematice G. Crăciunescu, 2007) 5
Pl. III materiale ceramice cultura Verbicioara 1-7
Pl. IV materiale ceramice cultura Verbicioara 1-3
Pl. V material ceramic cultura Žuto Brdo-Gârla Mare 1,2; fragment castron hallstattian 3

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie

BERCIU **1961** D. Berciu, *Die Verbicioara-Kultur*, în Dacia, N. S., V, 1961, p. 123-161

BORONEANȚ **1976** V. Boroneanț, *Descoperiri aparținând culturii Verbicioara din Regiunea Porților de Fier,* în Drobeta, II, 1976, p. 14-29

CRĂCIUNESCU **1980** G. Crăciunescu, *Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului de la Ostrovul Mare,* în Drobeta, IV, 1980, p. 43-58

CRĂCIUNESCU **1992** G. Crăciunescu, *Așezare a culturii Gîrla Mare la Izvoarele,* în Thraco-Dacica, XIII, 1-2, 1992, p. 43-47

CRĂCIUNESCU **1996** G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți,* în Drobeta, VII, 1996, p. 35-48

CRĂCIUNESCU **1998** G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes de Fer,* în Rumänisch – Jugoslawische Kommision für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, II, Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, Kolloquium in Drobeta Turnu Severin (November 1997), București, 1998, p. 115-138

CRĂCIUNESCU **1999a** G. Crăciunescu*, Contributions à l'étude de la culture Verbicioara. La station archéologique de Rogova (dép. de Mehedinți)* în Thraco-Dacica, XX, 1-2, 1999, p. 79-108

CRĂCIUNESCU **1999b** G. Crăciunescu, *Cercetări arheologice în satul Bucura,* în Drobeta, IX, 1999, P. 7-24

CRĂCIUNESCU **2000** G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara la Rogova, jud. Mehedinți,* în Drobeta, X, 2000, p. 9-64

CRĂCIUNESCU **2002** G. Crăciunescu, *Locuirea Coțofeni de la Rogova, județul Mehedinți,* în Drobeta, XI XII, 2002, p. 19-61

CRĂCIUNESCU **2004** G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în*

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

jumătatea vestică a Olteniei, Bibliotheca Thracologica, XLI, Editura MJM, Craiova, 2004

CRĂCIUNESCU	**2015**	G. Crăciunescu, *Un nou mormânt de incinerație din necropola de epoca bronzului de la Crivina, județul Mehedinți,* în Litua studii și cercetări, XVII, 2015, p. 135-150
DAVIDESCU	**1989**	M. Davidescu, *Cetatea romană de la Hinova*, București, 1989
HÄNSEL, ROMAN	**1984**	B. Hänsel, P. Roman, *Siedlungsfunde der bronzezeitlichen Gârla Mare Gruppe bei Ostrovu Corbului östlich der Eisernen Tores,* în PZ, 59, 1984, 2, p. 188-229
KRSTIĆ	**1984**	D. Krstić, *Obala-Korbovo,* în Đerdapske sveske, 2, 1984, p. 101-107
LICIU	**2002**	D. Liciu, *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni pe teritoriul județului Mehedinți,* în Drobeta, XI-XII, 2002, p. 7-18
MANEA	**2003**	C. Manea, *Locuirile sitului arheologic de la Rogova, județul Mehedinți,* în Drobeta, XIII, 2003, p. 48-54
NICA	**1996**	M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara,* în Drobeta, VII, 1996, p. 18-34+ 18 planșe
PETRE GOVORA	**1995**	Gh. Petre Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei,* Ed. Petras, Râmnicu Vâlcea, 1995
POPA	**2001**	C. I. Popa, *O statuetă de tip Gârla Mare descoperită la Tismana, com. Devesel (jud. Mehedinți)*, în Carpica, XXX, 2001, p. 39-42
ROMAN	**1976**	P. Roman, *Cultura Coțofeni,* Biblioteca de Arheologie, XXVI, 1976
ROMAN	**1998**	P. Roman, *Aufzeichnungen aus den Grabungsheften zu den Forschungen in den bronzezeitlichen Ansiedlungen von Ostrovul Corbului und Ostrovul Moldova Veche,* în Rumänisch – Jugoslawische Kommision für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, II, Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, Kolloquium in Drobeta-Turnu

		Severin (November 1997), București, 1998, p. 17-32
ȘANDOR-CHICIDEANU	**2003**	M. Șandor-Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo-Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară,* Ed. Nereamia Napocae, Cluj Napoca, 2003
TASIĆ	**1998**	N. Tasić, *Die Entwicklung der Bronzezeit im Raum des Eisernen Tores (Djerdap),* în Rumänisch – Jugoslawische Kommision für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, II, Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (November 1997), București, 1998, p. 33-46
TUDOR	**1978**	D. Tudor, *Oltenia romană,* ediția a IV-a, Editura Academiei R.S.R., București, 1978
VUKMANOVIĆ, POPOVIĆ	**1986**	M. Vukmanović, P. Popović, *Recherches archeologiques sur la localite ”Livade” pres de Mala Vrbica,* în Cahiers des Portes de Fer, Beograd, 1986, p. 7-26

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

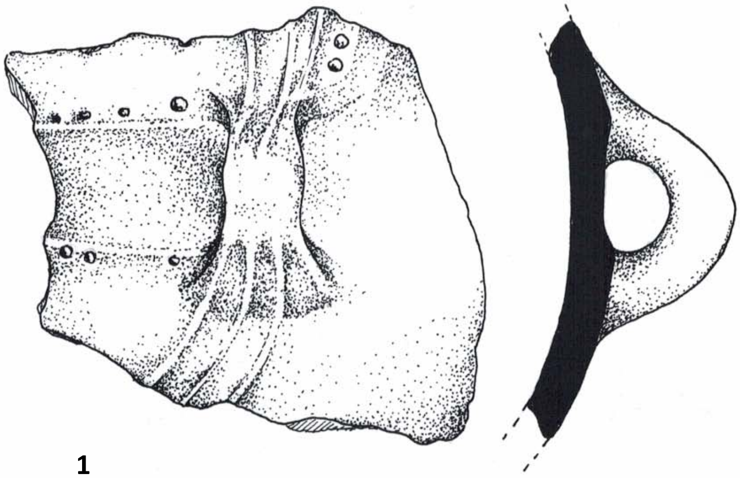

1

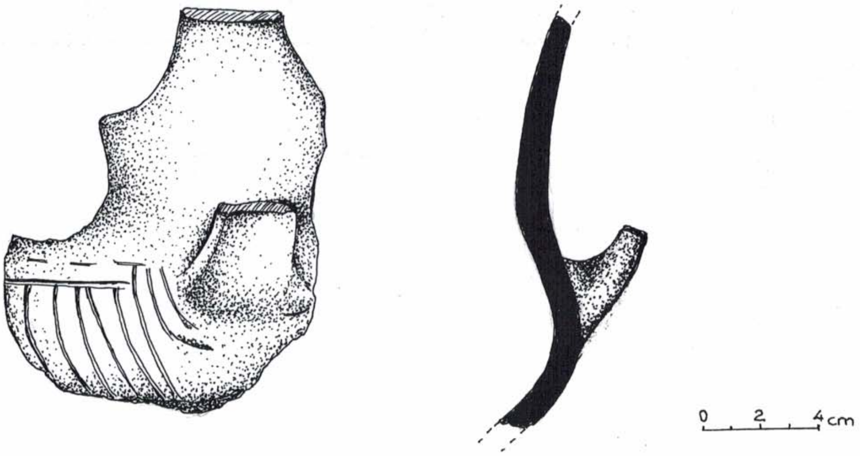

2

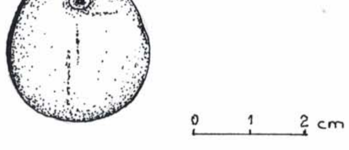

3

Planșa I

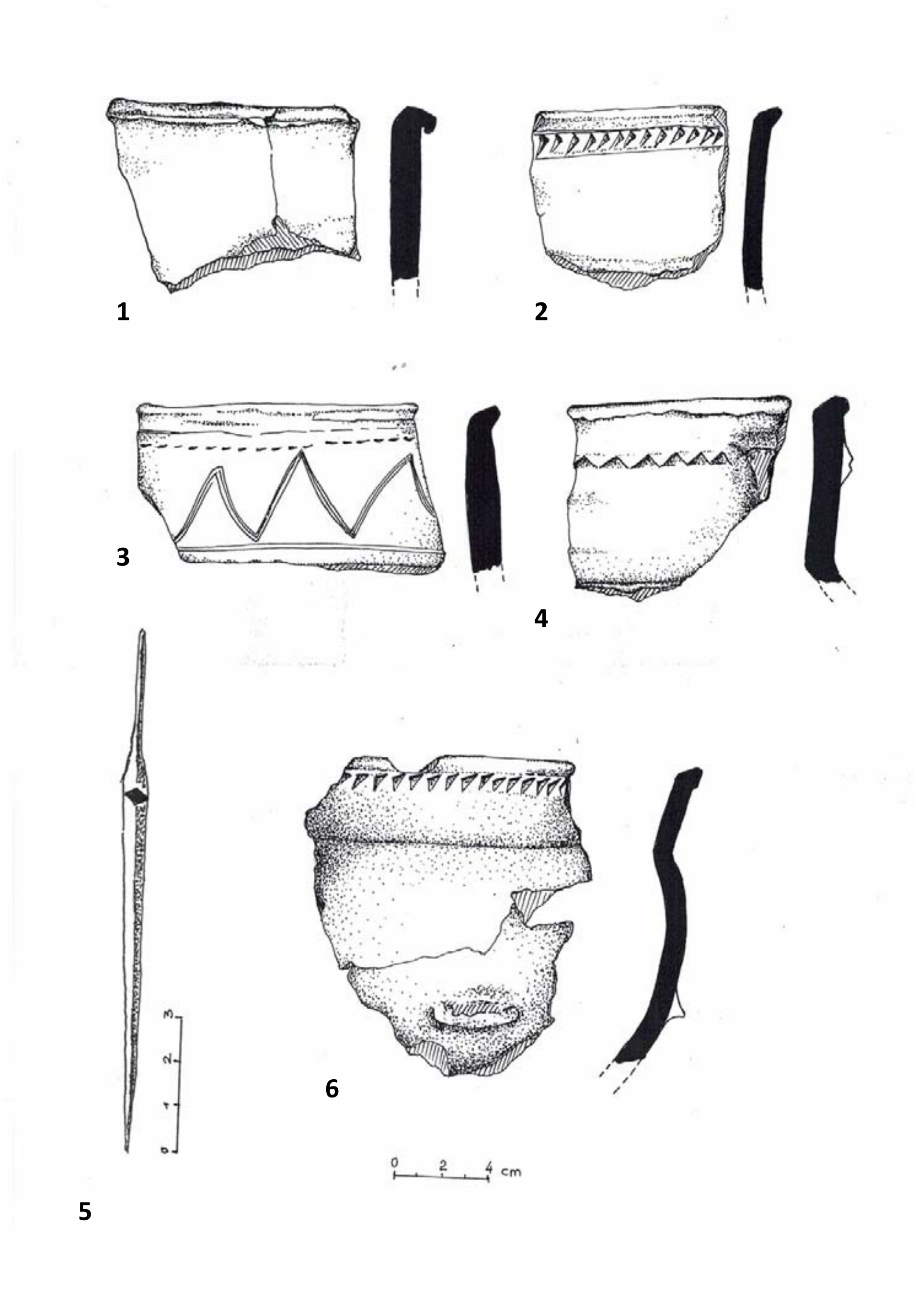

Planșa II

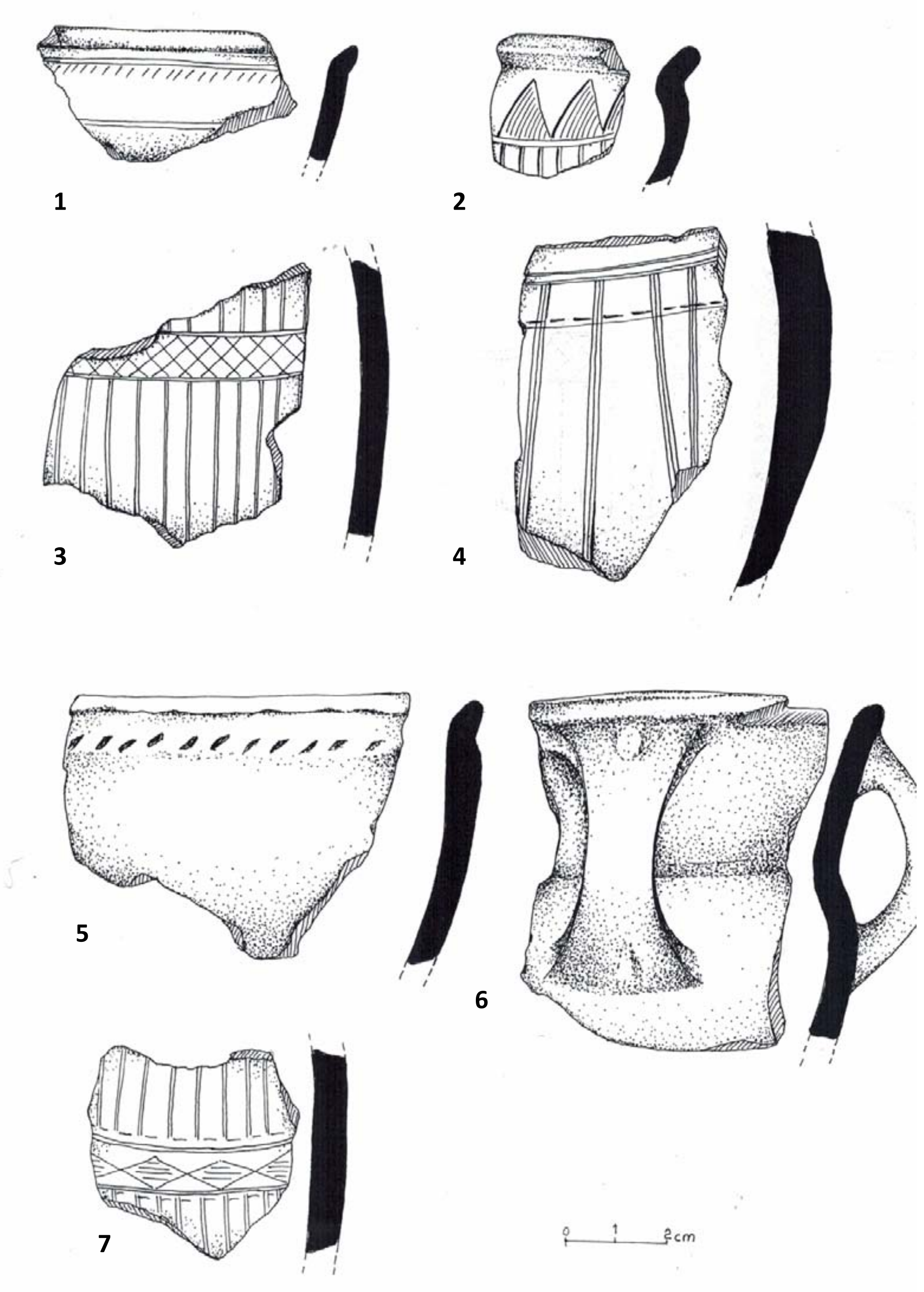

Planșa III

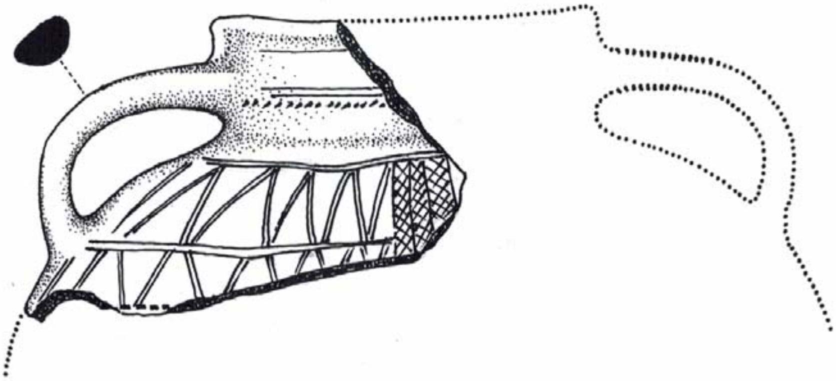

1

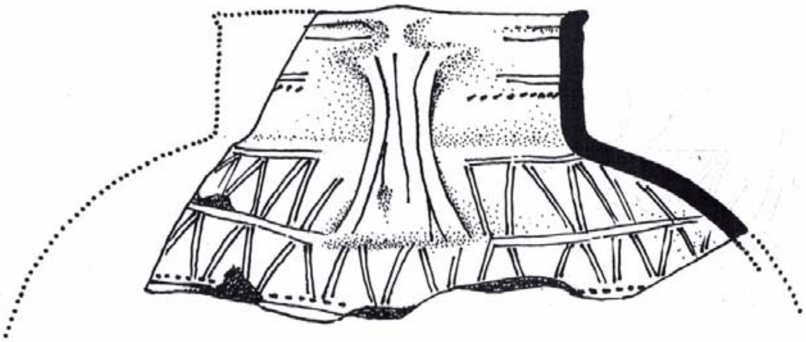

2

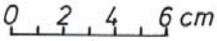

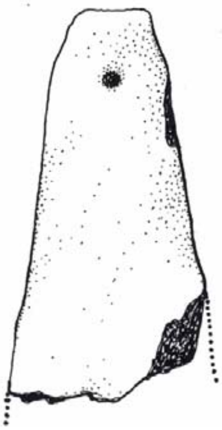

3

Planșa IV

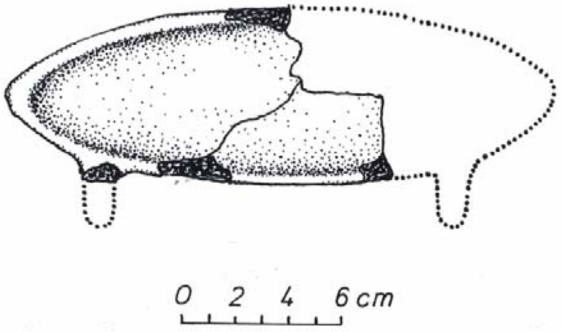

1

2

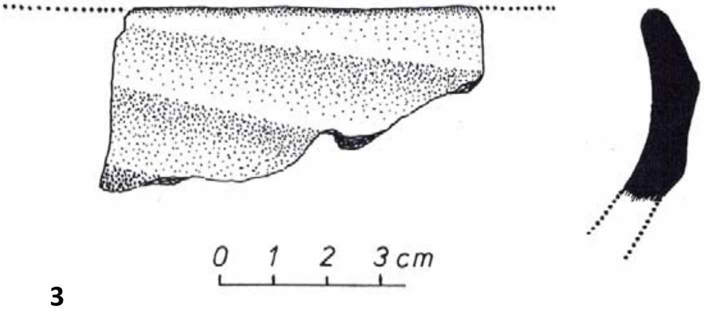

3

Planșa V

Din nou despre cultura Verbicioara pe teritoriul oraşului Râmnicu Vâlcea şi un nou sit de Epoca Bronzului

Carol Terteci

Keywords: *Bronze Age, Glina and Verbicioara culture, Râmnicu Vâlcea-Cetățuie site, Troianu, new archaeological site.*

Abstract: ***Again on Verbicioara culture in the town of Ramnicu Valcea and a new Bronze Age site.*** *In literature are already known the Bronze Age sites from Ramnicu Valcea-Cetățuie and Copăcelu, assigned to the late phases of Verbicioara culture/ Govora group. The cremation tomb from Cetățuie is published with a ceramic inventory consisting either of the two vessels, or three, which they are stored in Aurelian Sacerdoteanu Valcea County Museum. In the following lines, we will bring clarifications on how this discovery has been published and quoted incorrectly.*

In the second part of the article, we will make a brief presentation of a Glina and Verbicioara site discovered in 2014 in the city of Ramnicu Valcea.

Municipiul Râmnicu Vâlcea este astăzi aşezat în regiunea dealurilor subcarpatice, pe ambele maluri ale Oltului, la confluența acestuia cu râul Olăneşti. Altitudinea la nivelul întâlnirii râului Olăneşti cu Oltul este de 232 m, dar altitudinea medie a municipiului este de 240-280 m, acesta fiind înconjurat de dealuri cu înălțimi de 400-600 m.

Astăzi ocupă o suprafață construită de 8866 ha şi include cartierele: Aranghel, Buda, *Cetățuia*, CPL, Dealul Malului, Fețeni, Goranu, Inăteşti, Lespezi, Libertății, Morilor, Nord, Ostroveni, Petrişor, Poenari, Sălіştea, Sticlăria, Traian, Zăvoi. La acestea se adaugă cartierele şi satele din sud: *Căzăneşti*, *Copăcelu*, *Râureni*, Stolniceni, Colonia Nuci şi Platforma chimică.

În literatura de specialitate sunt deja cunoscute siturile de Epoca Bronzului de la Râmnicu Vâlcea-*Cetățuie*[1] şi Copăcelu[2], atribuite fazelor târzii ale culturii Verbicioara/grupului Govora. Deşi principalele situri Verbicioara din zona supusă studiului nostru[3] sunt cele de la Râmnicu Vâlcea-*Cetățuie,*

* **Carol Terteci**, arheolog, Muzeul Județean *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea, doctorand Institutul de Arheologie *Vasile Pârvan* Bucureşti, e-mail: terteci.carol@gmail.com.

[1] Berciu 1972, p. 15, pl. 3/1-3; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 6/11-13; Morintz 1978, p. 70; Petre Govora 1995, p. 14, 19, 48, Fig. 6/3, 6, 9, Fig. 7/8; Ridiche 2001, p. 44; Crăciunescu 2004, p. 47; Motzoi-Chicideanu 2004; Lazăr 2011, p. 251-252; Terteci, Tulugea 2013, p. 112, 116.

[2] Berciu 1976, p. 175-176; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 30; Morintz 1978, p. 68; Petre-Govora 1995, p. 53; Crăciunescu 2004, p. 23; Ştefan 2005, p. 92, 94, nota 56; CCA 2009, nr. 145, p. 293-295; Lazăr 2011, p. 217-218; Terteci, Tulugea 2013.

[3] vezi Harta 1.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Copăcelu, Căzăneşti-*Săveasca* şi Vlădeşti, ne vom referi doar la primele două, deoarece prezintă câteva aspecte cel puțin confuze.

Discuții pe marginea descoperirilor de la Râmnicu Vâlcea-*Cetățuie*

Mormântul de incinerație de pe Cetățuie apare publicat cu un inventar ceramic constând fie din două vase, fie din trei, acestea fiind depozitate în Muzeul Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea. Mai mult, după cum se observă într-o lucrare mai recentă[4], trimiterile bibliografice fac referire la două campanii de săpături distincte.

Prima campanie este cea soldată cu descoperirea mormântului de incinerație publicat de D. Berciu în 1972[5] dar al cărui material a fost studiat de B. Hänsel şi ulterior publicat în lucrarea din 1976[6]. Ion Motzoi-Chicideanu îl consideră singular și cu o fișă arheologică nemulțumitoare, ce stopează orice discuție[7]. Dar, majoritatea cercetătorilor care au scris despre această descoperire îl citează frecvent pe Dumitru Berciu care, în articolul din 1972, publică greşit acest mormânt (sau este vorba de o eroare de tehnoredactare din acea vreme? - n.n.). Pentru a demonstra acest lucru, este necesară o comparație cu lucrarea lui Hänsel din 1976, unde sunt publicate 3 vase, şi nu 2, ca la Berciu (vezi Foto 2-4).

În Berciu 1972, din cele 2 vase (Pl. 3/1-2), doar vasul 1 se regăsește și la Hänsel 1976 ca provenind din mormânt. Deşi vasul nr. 3, care se regăseşte la ambii autori, este ilustrat de Berciu, în text nu se face nicio referire la el. Acest vas, la momentul actual, are toarta restaurată nesatisfăctor, numai la o privire mai atentă şi o curățare a ei dându-ne seama că este vorba de vasul respectiv restaurat (vezi Foto 6).

Hänsel prezintă 3 vase din mormânt (Taf. 6/11-13), nr. 11 neregăsindu-se la Berciu. Mulțumește lui D. Berciu și P. Purcărescu pentru materialul arheologic pus la dispoziție şi permisiunea de a publica inventarul mormântului[8]. Aceste nepotriviri între cele 2 studii au dus la confuzii repetate privind atât numărul de vase din mormânt, cât și identificarea precisă a acestora. Mai mult, unul din vasele atribuite de Berciu mormântului de pe Cetățuie[9] a fost identificat de noi, atât în literatura de specialitate[10] cât și în colecțiile muzeului vâlcean, ca provenind de la Govora Sat şi nu din mormântul în discuție. Ilustrația pe care o prezentăm la sfârşitul acestor rânduri este, credem noi, edificatoare în acest caz, chiar dacă vasul este fotografiat de cei doi arheologi din două părți diferite (vezi Foto 5).

---

[4] Lazăr 2011, p. 251-252.
[5] Berciu 1972, p. 15, pl. 3/1-3.
[6] Hänsel 1976, p. 57, Taf. 6/11-13.
[7] Motzoi-Chicideanu 2004.
[8] Pentru traducerea din limba germană a notei 49 de la pagina 57 a lucrării lui B. Hänsel din 1976, aduc mulțumiri profesorului Eduard Nemeth de la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj Napoca.
[9] Berciu 1972, pl. 3/2.
[10] Hänsel 1976, Taf. 4/3.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cea de-a doua campanie este din 1978, desfăşurată cu ocazia amplasării unor bazine de apă potabilă, când s-au descoperit materiale Sălcuța, Coțofeni, Glina, hallstattiene şi geto-dacice, amestecate, şi nu face obiectul acestui studiu ci al unuia viitor[11].

Discuții pe marginea descoperirilor de la Copăcelu

La Copăcelu, avem următoarele săpături arheologice:

- În 1969, a fost degajată parțial o colibă ovală, cu vatră interioară, din zona căreia s-a recoltat material ceramic cu elemente specifice unei faze târzii a culturii Verbicioara. S-a mai descoperit şi un celt de bronz, varianta A_2, după M. Rusu[12].
- În 2003-2004, 2006 şi 2007 au fost sesizate locuiri din faza finală a culturii Verbicioara, pe mai multe proprietăți.
- În 2008, pe str. Ghioceilor, a fost descoperită parțial o locuință Sălcuța în fața locuinței cu nr. 62, resturile unei locuințe Verbicioara I, la 30 m est de pârâul Valea Goruneilor şi două locuințe cu material Verbicioara I şi IV –V situate la cca 6 vest de locuința amintită anterior[13].

În 2005, Cristian Eduard Ştefan, în studiul *Cultura Verbicioara. Câteva observații,* la nota 56 descrie (şi dăm textul autorului) *un fapt cel puțin bizar: D. Berciu publică în acelaşi an cu cel al apariției cărții lui B. Hänsel (Beiträge…) un articol în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie", 27,2, 1976, p. 171-180 (Date noi privind sfârşitul culturii Verbicioara). Câteva fragmente ceramice prezentate de Hänsel ca provenind din complexul închis de la Râureni sunt ilustrate de Berciu ca fiind descoperite la Copăcelu, jud. Vâlcea! Compară Hänsel, op. cit., pl. 30, fig. 1, 3, 4, 7, 8 cu Berciu, în „Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie", 27, 2, 1976, fig. 4/5,6 şi 6/1,2. Se poate remarca lesne că fragmentele ceramice 3, 7 şi 8 ilustrate de Hänsel, op. cit., la planşa 30 provin de fapt de la acelaşi vas (D. Berciu, în „Studii şi cercetări de istorie vecheşi arheologie", 27, 2, 1976, fig. 4/5)*[14].

Explicația noastră este următoarea:

Prin *Legea pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului R.P. Române* din 22-24 decembrie 1960, *Râmnicu-Vâlcea* era oraş de subordonare regională şi reşedință de raion iar Râureni era comună *inclusă în mediul urban*, formată din satele Bravița, Căzăneşti, Copăcelu, Râureni şi Stolniceni.

Ulterior, *Legea nr. 2 din 16 februarie 1968*, cu modificările ulterioare privind organizarea administrativă a teritoriului R. S. România, stipulează că *Râmnicu-Vâlcea – municipiu,* reşedință a județului Vâlcea, are ca localități componente: Oraşul RÂMNICU-VÂLCEA, Aranghel, Căzăneşti, Copăcelu, Dealu Malului, Poenari, Priba, Râureni, Stolniceni, Troianu.

---

[11] pentru trimiteri la literatură, vezi nota 1.
[12] Berciu 1976, p. 175-176; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 30.
[13] CCA 2009, nr. 145, p. 293-295; Terteci, Tulugea 2013.
[14] pentru comparație, vezi Foto 7.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Credem că de aici pleacă faptul semnalat de Cristian Eduard Ştefan. Aşadar, în ambele cazuri, este vorba de actualul cartier Copăcelu al municipiului Râmnicu Vâlcea.

Discuții pe marginea unui nou sit de Epoca Bronzului la Troianu

A fost descoperit un nou sit de Epoca Bronzului în urma semnalării făcute de cetățeanul Cezar Aspru în primăvara anului 2014.

Este situat la cca. 500 m sud de schitul Troianu, pe partea dreaptă a DN67, pe direcția Rm. Vâlcea-Horezu-Tg. Jiu (vezi Harta 1-2).

Este afectat parțial de lucrări antropice (construcții de locuințe), materialele ceramice fiind culese cu ocazia ridicării unei locuințe la limita de N-E a sitului (vezi Foto 8) şi are o suprafață de aprox. 250 mp.

Au fost culese materiale ceramice Glina și Verbicioara, de factură grosieră dar și fină, cele ilustrate aparținând fazelor târzii ale culturii Verbicioara/grupului Govora, provenind în mare parte de la ceşti cu una sau două torți (vezi Foto 9-10).

Ceramica fină este de culoare neagră, cu o ardere bună, având în compoziție nisip mărunt, fiind bine lucrată. Decorul este realizat prin incizii şi are ca motive romburi şi triunghiuri haşurate, benzi din linii orizontale şi oblice, dispuse sub buză şi toartă (Foto 9/1-3).

Ceramica grosieră este de culoare cărămizie, grosolan lucrată, cu pastă având în compoziție nisip şi pietricele, miezul fiind negru-cenuşiu din cauza arderii insuficiente. Unele fragmente de la ceşti prezintă sub buză un decor sub forma unei linii realizate prin împunsături (Foto 10/3).

Nu a fost analizată ceramica Glina, ea nefăcând obiectul acestui studiu, ci al unuia viitor, aparținând unui specialist pe această cultură arheologică.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

BIBLIOGRAFIE

Berciu 1972 – D. Berciu – *Cercetări privind preistoricul judeţului Vâlcea*, în *Buridava. Studii şi materiale*, I, Rm. Vâlcea, 1972, p. 11-27.

Berciu 1976 – D. Berciu, *Date noi privind sfârşitul culturii Verbicioara*, în *Studii şi Cercetări de Istorie Veche şi Arheologie*, 27, 1976, 2, p. 171-180.

CCA 2009 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2008), raportul nr. 145, p. 293-295.

Crăciunescu 2004 – Gabriel Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.

Hänsel 1976 – B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an den unteren Donau*, Bonn, 1976.

Lazăr 2011 – Simona Lazăr, *Sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.

Morintz 1978 – Sebastian Morintz, *Contribuţii arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, Bucureşti, 1978.

Motzoi-Chicideanu 2004 – Ion Motzoi-Chicideanu, *Cu privire la descoperirile funerare ale grupei Verbicioara*, în European Archaeology online, 2004, [http://www.archaeology.ro/imc_verb.htm].

Petre-Govora 1995 – Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.

Ridiche 2001 – Florin Ridiche, *Noi date privind cunoaşterea culturii Verbicioara (partea a II-a)*, în *Oltenia. Studii şi comunicări*, arheologie-istorie, XIII, Craiova, 2001, p. 33-63.

Ştefan 2005 – Cristian Eduard Ştefan, *Cultura Verbicioara. Câteva observaţii*, în *Argesis. Studii şi comunicări*, XIV, Piteşti, 2005, p. 89-100.

Terteci, Tulugea 2013 – Carol Terteci, Claudiu A. Tulugea, *Materiale ceramice Verbicioara din colecţiile Muzeului Judeţean Aurelian Sacerdoţeanu Vâlcea*, în *Litua. Studii şi cercetări*, XV, 2013, p. 109-116.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

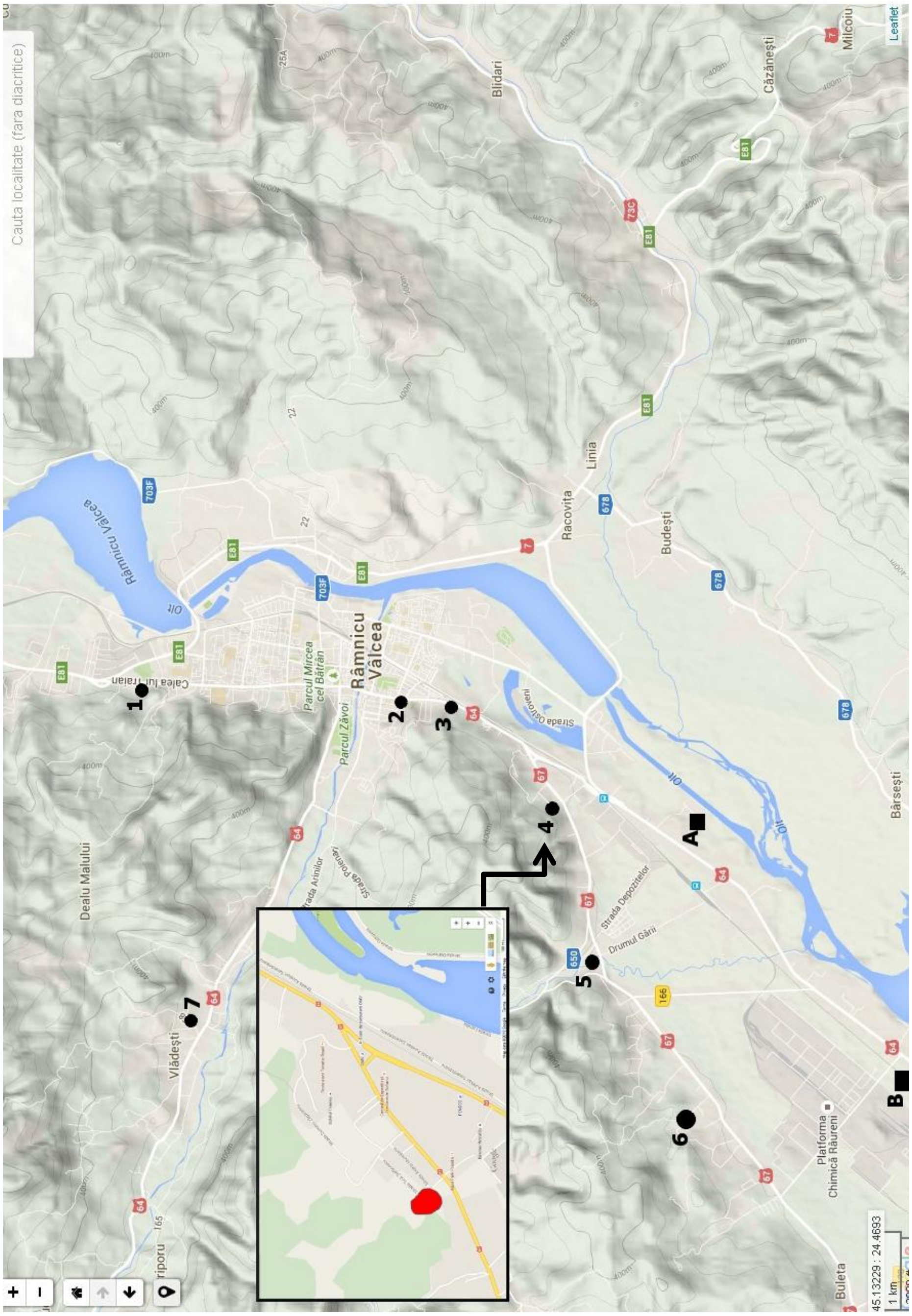

Harta 1 - Situri Verbicioara în Rm. Vâlcea (1. Cetățuie-mormântul de incinerație; 2. Liceul Economic; 3. Liceul Industrial; 4. Troianu; 5. Copăcelu; 6. Căzănești-*Săveasca*); Situri Verbicioara limitrofe mun. Rm. Vâlcea (7. Vlădești); Alte situri din mun. Rm. Vâlcea (A. Râureni-necropolele hallstattiene; B-Stolniceni-*Buridava romană*)

Foto 1 - Rm. Vâlcea-*Cetățuie*, mormântul de incinerație

Foto 2 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (1-3, după Terteci, Tulugea 2013)

Govora-Gruppe: 1–10 Brebeni, Jud. Olt; 11–13 Rimnicu Vîlcea, Jud. Vîlcea. M. 2:5.

Foto 3 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (după Hänsel 1976, Taf. 6/11-13)

Foto 4 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (după Berciu 1972, Pl. 3/1-2)

a

b

c

d

e

Foto 5 - Vas din depozitul de la Govora Sat (**a** - după Hänsel 1976, Taf. 4/3; **b** - după Berciu 1972, Pl. 3/2; **c-e** - vedere din ambele părți, marcaj de şantier şi nr. de inventar, foto Carol Terteci).

Foto 6 - Vas din mormântul de pe Cetățuia (foto Carol Terteci)

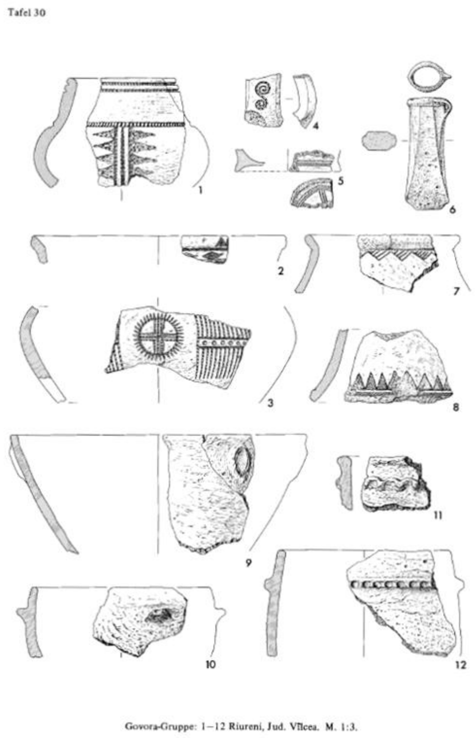

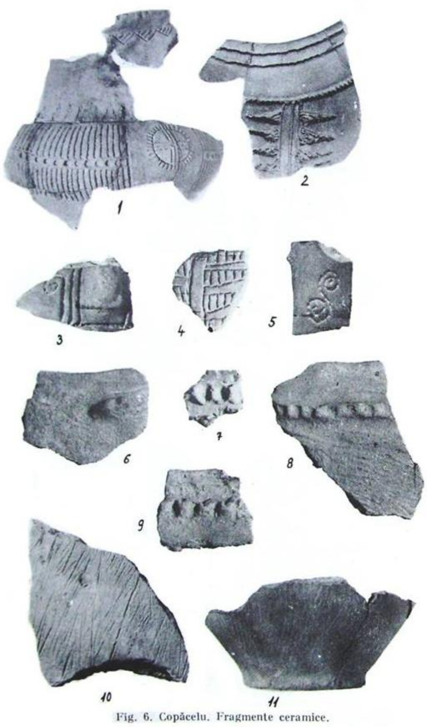

a b

Foto 7 - Fragmente ceramice descoperite la Copăcelu (**a** - după Hansel 1976, **b** - după Berciu 1976)

Harta 2 - Vedere Google Earth cu situl de Epoca Bronzului recent descoperit de la Troianu (Glina şi Verbicioara)

Foto 8 - Situl de Epoca Bronzului de la Troianu

1

2

3

4

Foto 9 - Ceramică Verbicioara din situl de Epoca Bronzului de la Troianu

1

2

3

Foto 10 - Ceramică Verbicioara din situl de Epoca Bronzului de la Troianu

Cercetările de diagnostic arheologic desfăşurate în 2015 în gropile de împrumut din zonele Romaneşti şi Curtişoara, pentru proiectul „Varianta de ocolire a municipiului Târgu Jiu”

Marinoiu Vasile, Sana Daniel,
Colțeanu Petre, Georgescu Ștefan

Summary,

The archaeological diagnostic research from around Târgu Jiu â, as a result of the ” By-passing road of Târgu Jiu Project,, took place at the ”Lunca Romanești,, and ”Curtișoara,, points. The research was determined by the intention of the constructor to lay out two graved pits in order to ensure the building materials for the investment project.

The research had the main puropose to determine the presence or absence of archaeological remainings in the area that was afected by the project.

As a result of these archaeological diggins we discovered many archaeological complexes which belong to Geto-dacic Age and Middle Age.

The discoveries contribute to topographic and archaeological enrichment of the Gorj county.

Diagnosticul arheologic a fost determinat de intenția antreprenorului general, S.C. Collini Lavori S.p.A. Trento – sucursala București, de a realiza două balastiere, în scopul asigurării materialelor de construcție pentru viitorul obiectiv de investiţie „Varianta de ocolire Târgu-Jiu”. Lucrarea noastră a avut drept obiective, determinarea prezenţei sau absenţei vestigiilor arheologice în zona afectată de proiect.

De asemenea, realizarea acestui diagnostic, precum și a supravegherii arheologice în aceste perimetre de exploatare a materialului granular pentru umpluturi terasamente și taluzări,, constituie o etapă preliminară obligatorie în vederea obținerii certificatul de urbanism .

Diagnosticul arheologic a constat în executarea de sondaje cu dimensiuni variabile, realizate cu mijloace mecanice (utilaj de tip excavator, dotat cu lamă de taluz), sub îndrumarea unei echipe de arheologi de la Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu (dr Marinoiu Vasile) și firma ”Vanderlay Arheo,, din Hunedoara (dr. Sana Daniel, drd. Georgescu Ștefan și drd. Colțeanu Petre).

În ansamblu, am optat pentru o cercetare combinată invazivă și noninvazivă (periegheză), precedată de o verificare riguroasă a tuturor datelor disponibile (bibliografice, cartografice, documente administrative și juridice etc.), care fac

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

referire la patrimoniul arheologic al localității sau care indică un potențial arheologic.

Cercetarea era menită să acopere cu secțiuni de sondaj, o suprafață cât mai mare din zona afectată de proiectul investițional. Problemele legate de mediul natural și antropic (ex.: cursuri de apă, căi ferate, rețele electrice etc.), au impus însă adaptarea lucrărilor de diagnostic arheologic la aceste restricții, determinând evitarea unor mici sectoare. Cu toate acestea, datorită stratigrafiei generale care indică faptul că ne aflam în aria unor foste zone inundabile, unde probabilitatea unor descoperiri este extrem de mică, nu considerăm că se impunea în mod obligatoriu realizarea de secțiuni pe aceste segmente.

Pentru fiecare dintre segmentele cercetate prin diagnostic arheologic, s-a procedat inițial la cercetarea prin periegheză a suprafețelor care urmează a fi afectate de lucrări, acţiune menită să verifice şi să înregistreze eventualele anomalii ale reliefului (diferenţe de culoare ale vegetaţiei, amenajări antropice ale solului etc.) sau prezenţa unor materiale arheologice (ceramică, piese litice sau din metal, resturi de materiale de construcţie etc.). Concomitent s-au realizat mai multe secțiuni de sondaj cu mijloace mecanice.Acestea au fost dispuse în general la intervale de 25 – 50 m, alternativ, pe ambele părți ale perimetrului de exploatare. Densitatea, lungimea şi orientarea unităţilor de săpătură a fost determinată în mod special de particularităţile reliefului. Au fost vizate cu prioritate zonele cu potențial arheologic major reprezentate de grinduri. Pentru toate unităţile de săpătură executate cu mijloace mecanice s-a realizat curăţarea manuală a profilelor relevante, în vederea fotografierii şi desenării acestora . La descoperirea unor complexe arheologice, majoritatea surprinse parțial, s-a recurs strict la conturarea manuală a acestora, evitându-se cercetarea lor. Desfacerea/conturarea integrală a acestora și săparea urmează a fi realizată în etapa de cercetare arheologică preventivă. În astfel de situaţii, diagnosticul a avut ca scop delimitarea spaţială a vestigiilor, înregistrarea stratigrafiei verticale şi stabilirea caracterului descoperirilor. Pentru fiecare unitate de săpătură în parte, s-au executat fotografii digitale de ansamblu (la finalizare), de profil, după caz şi detalii, iar pentru unităţile de săpătură în care au fost descoperite vestigii arheologice s-au realizat desene ale planurilor și profilelor relevante, la scara 1:20. Planul unităţilor de cercetare arheologică a fost realizat digital, pe baza punctelor topografice înregistrate (pentru conturul unei secţiuni - minim patru puncte topografice). În cazul complexelor arheologice, s-au realizat desene la conturare, integrate în planul general al secțiunii de sondaj.

Diagnosticul arheologic s-a efectuat în două perimetre în punctele :

- 1.”Lunca Romaneşti,, (în apropierea sitului arheologic numărul 6 de pe varianta ocolitoare Târgu Jiu) :
- 2. ”Sub Podurile Mici,,- Curtișoara (în apropierea sitului arheologic numărul 3, de pe aceeași variantă).

- 1. Prima zonă cercetată de noi, se află la sud-est de localitatea Romanești, în extravilan, pe o serie de grinduri și în lunca inundabilă a râului Amaradia, la sud de municipiul Târgu Jiu.. Elevația zonei variază între 187 și 190 m față de nivelul mării.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Suprafața care a făcut obiectul diagnosticului arheologic este de cca. 4,68 ha.. Lățimea suprafețelor este de cca. 50 m, iar lungimea totală de aprox. 1200 m. Pe întreg tronsonul au fost realizate 28 secțiuni stratigrafice, cu ajutorul cărora a fost identificată prelungirea sitului arheologic nr. 6, alături de un alt punct cu descoperiri de materiale arheologice sporadice, rulate de aluviuni. Zona este delimitată spre nord-est de albia majoră a râului Amaradia, iar spre sud-vest, de un canal de desecare.

Geomorfologic, zona este una de afundare, parțial de formație aluvionară și de mlăștinire, rod al modificărilor suferite de hidrografia zonei în trecut, cu numeroase meandre și părăsiri de albii.

Stratigrafia zonei este destul de unitară, fiind formată în general dintr-un strat vegetal, cu o grosime cuprinsă între 0,25 și 0,30 m, ce suprapune pe alocuri un strat brun închis, friabil, steril din punct de vedere arheologic, uneori înlocuit de un nivel brun deschis, cenușos (- 0,25/0,30 - 0,70/0,80 m), compact în unele cazuri, urmat de nivel brun deschis, lutos, cu pigmenți de fier nativ sau cu concrețiuni calcaroase și prundiș în unele cazuri, steril arheologic (-0,70/0,80-0,90/1,45 m).

În zona extensiei vestice a sitului arheologic nr. 6 (km 0 + 650 – 0 +550), din viitoarea variantă ocolitoare, pe o întindere ce măsoară 80 m pe nord, respectiv 90 m la sud de tronson, am observant că între nivelul vegetal și stratul de cultură se intercalează un nivel aluvionar, brun-gălbui, steril (-0,25 -0,75 m), care a contribuit la conservarea vestigiilor și protejarea lor de distrugerile antropice. În această zonă s-au efectuat 9 secțiuni de diagnostic, fiind descoperite 6 complexe arheologice. Existența unui strat de cultură și tipologia complexelor arheologice descoperite (gropi menajere, gropi de stâlp și o anexă gospodărească), indică faptul că avem de-a face cu o așezare.

Înspre capătul sud-vestic al sitului, în sondajele S14, S16 și S18, între -0,80 și -1/1,30 m adâncime, au fost descoperite câteva fragmente ceramice preistorice, rulate într-un strat aluvionar, fapt ce atestă prezența unui sit în imediata vecinătate. În plus, la metrul 8, în profilul de nord-est al secțiunii S16, s-a conturat un complex arheologic cu multă arsură și chirpici. Groapa nu se adâncește mai mult de 0,12-0,13 m de la nivelul de conturare, iar arsura și bucățile de lut ars din umplutură nu par a fi rezultatul unei arderi pe loc. Groapa, lipsită de alt inventar arheologic, continuă și dincolo de profil, fiind surprinsă doar parțial. O descoperire similară s-a făcut și în secțiunea S18. Aici, între metrii 5-7, spre profilul de nord-est, a fost identificat un complex arheologic diform, cu arsură și cărbune.

Cu excepția zonelor menționate la punctele anterioare, în restul zonelor, sondajele de diagnostic nu au pus în evidență existența unor descoperiri arheologice.

Așa cum am mai menționat, materialul ceramic descoperit la conturarea complexelor și în straturile de cultură din prelungirea sitului nr. 6, este unul destul de fragmentar și majoritar atipic. Pe baza facturii ceramicii, acestea putând fi atribuite epocii La Tène (sec. II-I a. Chr.) și Evului mediu timpuriu (sec. VI –VII). Nu același lucru se poate spune despre materialele rulate în aluviunile din zona sudică care, rulate și lipsite de elemente de decor, le atribuim, cu rezervele de rigoare, Epocii bronzului.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În ce privește complexele descoperite în secțiunile S16 și S18, prin formă și conținut, acestea se aseamănă izbitor cu Cx175 din situl nr. 6, complex ce avea ca inventar un fragment ceramic lucrat la roată, ce poate fi datat la sfârșitul sec. al XIX-lea sau începutul sec. XX. În lipsa altor elemente de datare și prin analogie cu Cx175, propunem o cronologie identică și pentru cele două gropi cu arsură, pe care le considerăm resturi ale unor structuri de combustie de la începutul secolului trecut și le atribuim păstorilor din zonă.

În concluzie, lucrările de diagnostic arheologic realizate pentru o viitoare exploatare de suprafață a nisipurilor și pietrișurilor, activitate conexă viitorului obiectiv de investiţie „Varianta de ocolire Târgu-Jiu", au condus la descoperirea unei prelungiri a sitului arheologic nr. 6 și a unor complexe arheologice la sud și nord de centura ocolitoare. Cel mai probabil acestea din urmă reprezintă depuneri aluvionare, rulate de vechi cursuri de apă, din zona unor situri amplasate în proximitatea obiectivului de investiție.Ca urmare a acestor descoperiri s-a propus cercetarea preventivă a extensiei sitului numărul 6 și eliberarea de sarcină arheologică a acestei zone, precum și supraveghere și cercetare preventivă în perimetrul gropii de împrumut.

Importanța vestigiilor arheologice identificate, rezidă prin prisma noutății descoperirilor, contribuind la îmbogăţirea topografiei arheologice a municipiului Târgu-Jiu şi a Repertoriului arheologic naţional. Cercetarea arheologică preventivă a acestora este esențială în documentarea istoricului locuirii umane din zona respectivă, aducând, cu siguranţă, noi informaţii despre perioadele istorice menţionate mai sus.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Plan de încadrare în zonă pentru proiect - 1:50.000

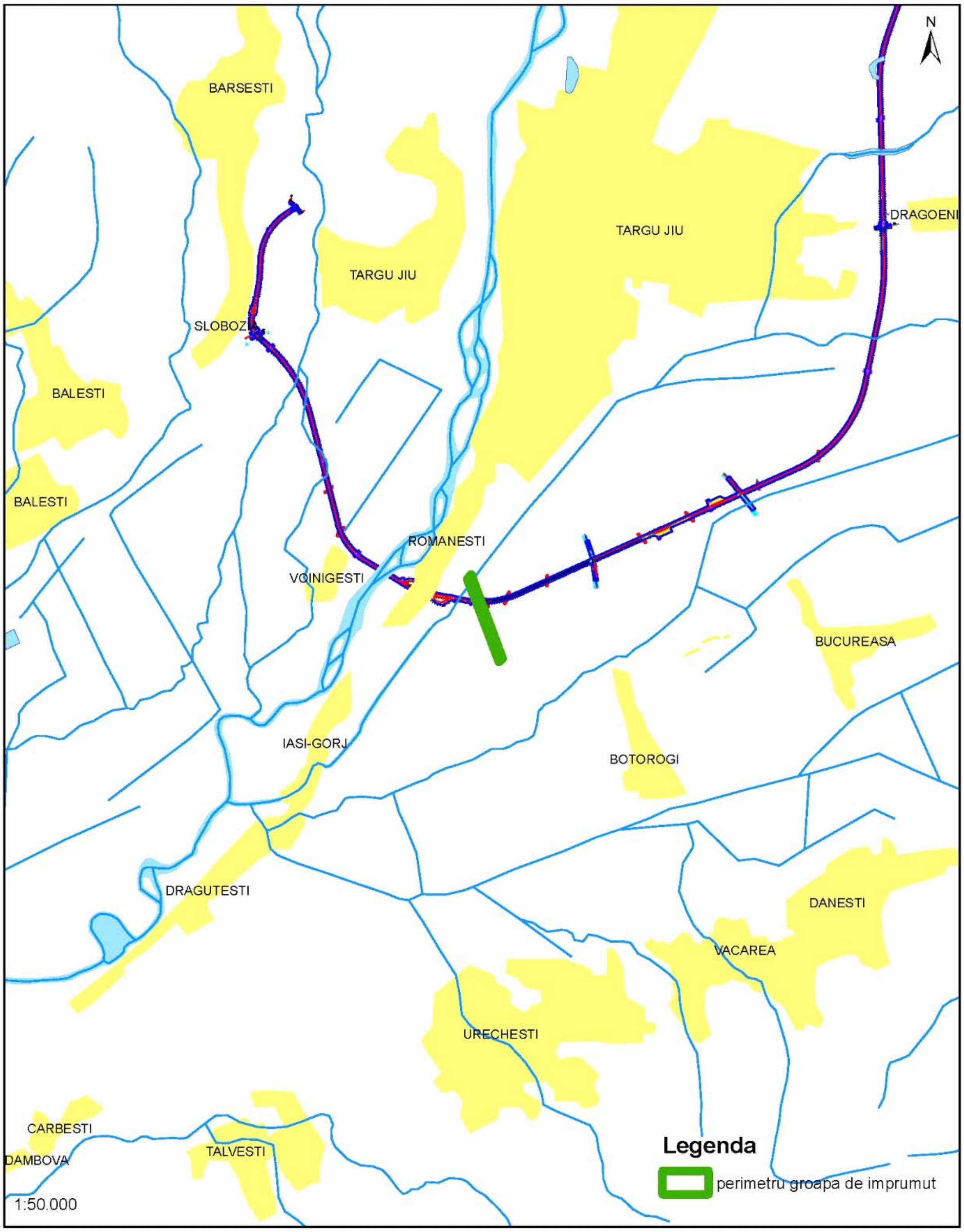

Harta 3

Plan general al suprafeței cercetate prin lucrări de diagnostic arheologic

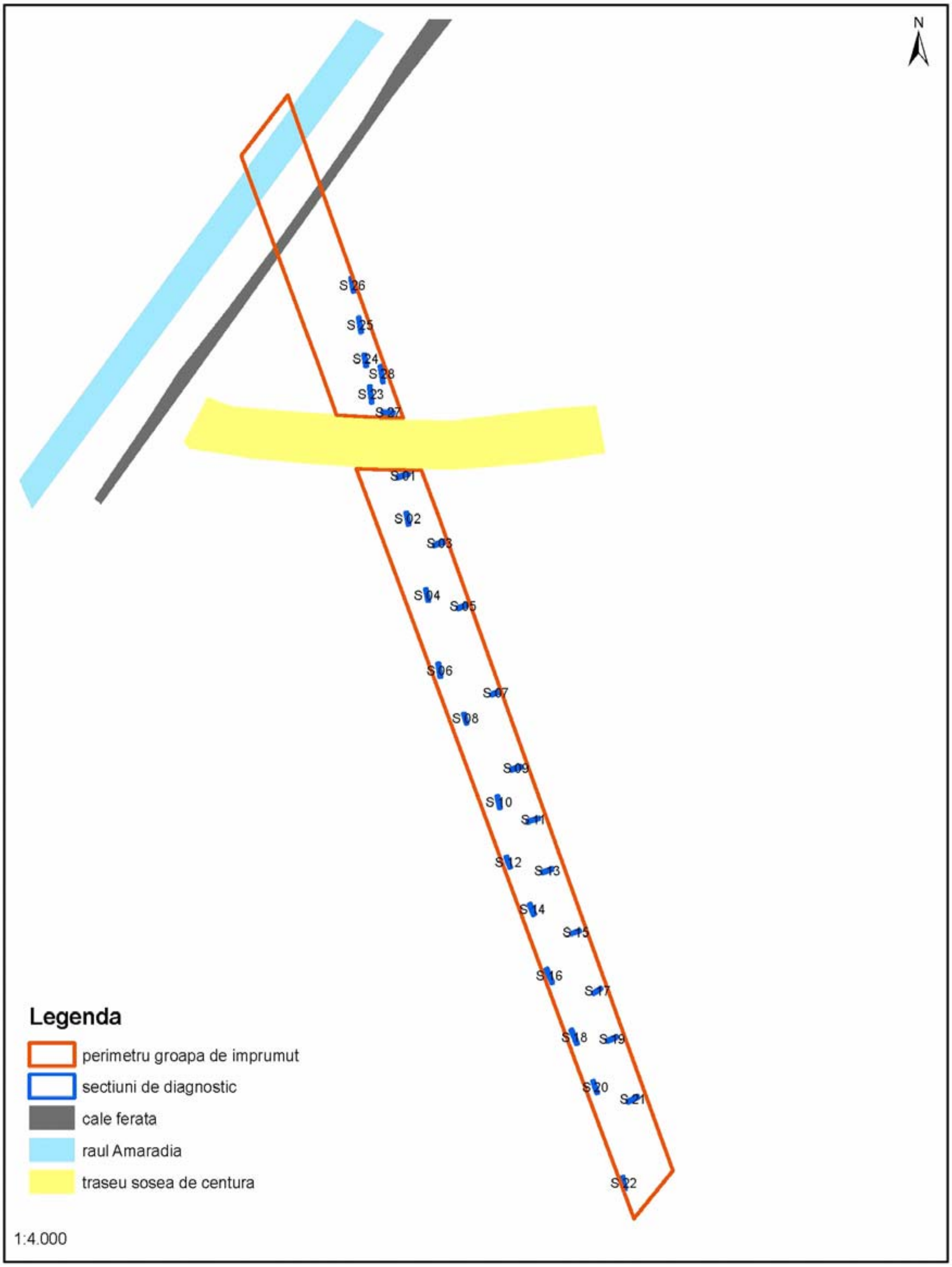

Harta 7

Groapa de împrumut Romanești (mun. Târgu Jiu), jud. Gorj - zonele propuse pentru avizare

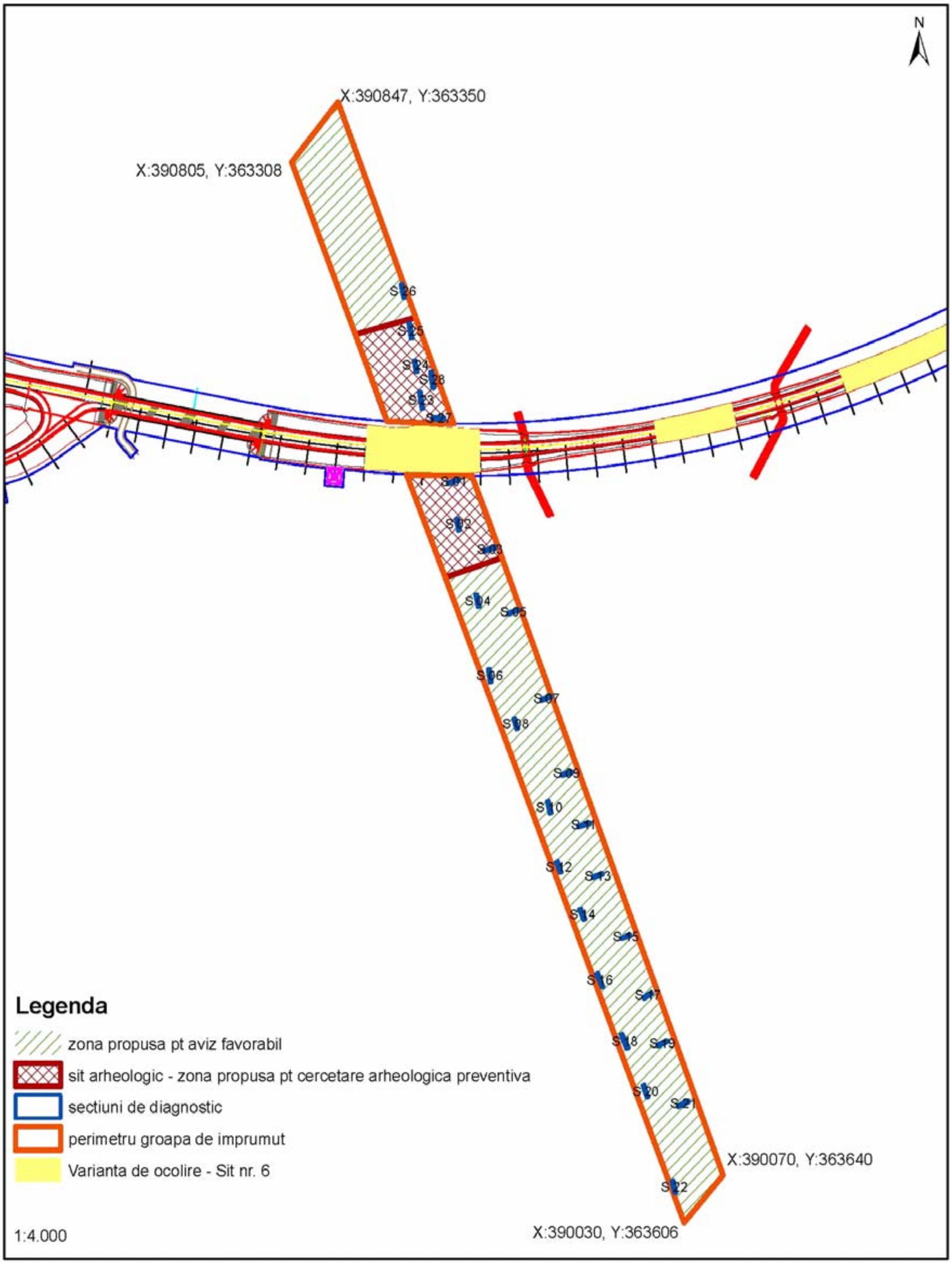

- Secțiunea S/1 cu detaliu Cx 1.

- Secțiunea S/18 cu detaliu complex arheologic

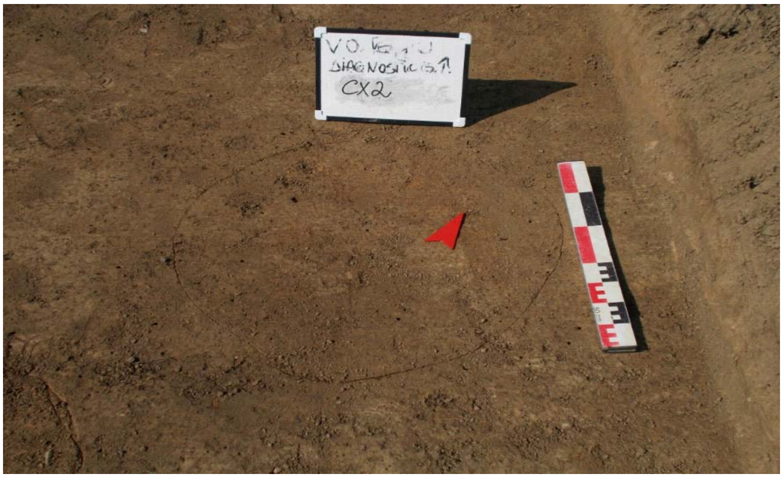

- Secțiunea S/23 cu complexul arheologic Cx 2

Pl. 1. Romanești, „Lunca Romanești”, material arheologic din secțiunile de diagnostic.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

- 2. Cea de-a doua groapă de împrumut unde s-a efectuat un alt diagnostic arheologic, se află în punctul ”Sub Podurile Mici„ între localitățile Curtișoara și Iezureni, la nord de municipiul Târgu Jiu. Diagnosticul arheologic a fost determinat de intenția S.C. Collini Lavori S.p.A. Trento – sucursala București de realizare a unei exploatări de nisipuri și pietrișuri, în scopul asigurării agregatelor de construcție pentru viitorul obiectiv de investiţie „Varianta de ocolire Târgu-Jiu”. Lucrarea noastră a avut drept obiective determinarea prezenţei sau absenţei vestigiilor arheologice în zona afectată de proiect. În ce privește perimetrul cercetat arheologic, acesta se află la sud-vest de localitatea Curtişoara, în extravilan, în stânga văii Iazului/Iazul Topilelor, într-o zona mai înaltă, unde relieful se ridică uşor faţă de mlaștina formată datorită hidrografiei bogate a zonei. Suprafața totală a obiectivului de investiție cercetat prin diagnostic arheologic, a fost de cca. 4,16 ha. Lățimea variază de la 142,38 m pe est, la 132 m, pe latura de vest. Lungimea totală perimetrului de exploatare este de aproximativ 300 m. Lucrările de diagnostic au condus la identificarea unui nou sit arheologic, datat în evul mediu, la un orizont contemporan cu o parte din descoperirile medievale de la Situl nr. 3 și a celor de la Situl nr. 4. Acesta este situat înspre limitele de est și sud-est ale perimetrului de exploatare, într-o zona mai înaltă, unde relieful se ridică ușor față de mlaștina care acoperă cea mai mare parte a suprafeței cercetate , fiind situate pe o terasă joasă, cu o elevație de 250 m față de nivelul mării. În secțiunile notate cu indicativele S1, S2, S3, S4, S5, S7, S8, S9, S12, S13 și S14, au fost identificate patru complexe arheologice din categoria gropilor de stâlp. Tot în zona acestor secțiuni, a fost documentată existența unui strat de cultură, cu grosimi variabile și materiale arheologice sporadice (ceramică fragmentară, chirpici ars și lipitură de vatră). De asemenea, spre latura de vest, în secțiunea S28, cercetările au mai pus în evidență și existența unor mici fragmente ceramice antice (posibil dacice), rulate în stratul vegetal/arabil. Tot în această zonă, la mică distanță, în secțiunea S27, pe capătul estic, sub stratul vegetal, a fost identificată o lentilă cu cărbune și câțiva pigmenți de pământ ars/chirpici (?), demonstrând prezența unui sit arheologic în imediata apropiere.

Geomorfologic, zona este una de afundare, de formație aluvionară având, așa cum am mai spus, o hidrografie bogată. Se remarcă în acest sens descoperirile din secțiunile S10, S11, S16 – S26, unde sterilul se compune în mare parte argilă (mâl de mlaștină), pe alocuri cu bolovani de râu și pietriș aluvionar.

Vegetația spontană este una specifică zonelor cu hidrografie ridicată (ierburi hidrofobe). La mai puțin de 50 metri depărtare, spre sud-est, se află o importantă pădure de foioase, reminiscență a unor mari păduri ce acopereau în trecut zona.

Lucrările de diagnostic în cele 28 de secțiuni, au condus la identificarea unui nou sit arheologic, datat în evul mediu. Acesta este situat în jumătatea estică a perimetrului de exploatare, ocupând în special limitele sale de est și sud-est. Aici zona este mai înaltă, relieful ridicându-se ușor față de mlaștina care acoperă cea mai mare parte a suprafeței cercetate. În secțiunile notate cu indicativele S1, S2, S3, S4, S5, S7, S8, S9, S12, S13 și S14, au fost identificate patru complexe arheologice din categoria gropilor de stâlp.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În ce privește amplasamentul cercetat de noi prin diagnostic arheologic, singurele zone cu vestigii, cele medievale, se leagă cronologic de descoperirile similare din siturile arheologice nr. 3 și nr. 4, situri identificate în luna noiembrie a anului 2014, în contextul lucrărilor de diagnostic arheologic și cercetate pe parcursul acestui an. Situația nu este una de natură să ne surprindă, din moment ce localizarea descoperirilor noastre se află la mai puțin de 150 m nord-est de Situl nr. 3 și la cca. 250 m, sud-est de Situl nr. 4. În 11 secțiuni cercetate (din numărul total de 28), s-au descoperit patru complexe arheologice. Situl este amplasat la capătul estic al primei terase a văii Iazului, într-o zonă ușor mai înaltă. Existența unui strat de cultură, a chirpiciului ars și a fragmentelor de lipitură de vatră, precum și tipologia complexelor arheologice descoperite (gropi de stâlp), indică faptul că avem de-a face cu o așezare. Materialul ceramic descoperit, majoritatea atipic, permite doar o încadrare cronologică aproximativă, în Evul mediu clasic (sec. XIV - XV).

Înspre capătul vestic al perimetrului de exploatare, zonă ce reprezintă și capătul primei terase a văii mai sus menționate, în secțiunea S28, cercetările au mai pus în evidență și existența unor mici fragmente ceramice antice (posibil dacice), rulate în stratul vegetal/arabil. Acest fapt poate fi explicat prin distanța de numai 120 m față de Situl nr. 3 de pe traseul șoselei ocolitoare. Nu putem exclude chiar o prelungire a acestui sit, pe prima terasă a văii, înspre zona noastră de interes, cu atât mai mult cu cât, în apropiere, în secțiunea S27, pe capătul estic, sub stratul vegetal, a fost identificată o lentilă cu cărbune și câțiva pigmenți de pământ ars/chirpici (?). Din păcate, cele cinci secțiuni realizate aici, la mică distanță unele de altele, nu au adus informații suplimentare de natură să ne lămurească pe deplin. Din acest motiv, zona cu descoperiri, precum și întreaga suprafață a gropii de împrumut, cu excepția sitului deja delimitat, a fost propusă pentru supraveghere arheologică de specialitate. Stratigrafia zonei joase este destul de unitară, fiind formată în general dintr-un strat vegetal, cu o grosime cuprinsă între 0,15 și 0,30 m, ce suprapune în zona joasă, un sediment de argilă cenușie, cu pigmenți de lut brun și oxid de fier în stare nativă („fier de baltă”), cu o grosime de cca. 0,40 m, sub care apare un strat brun-cafeniu, lutos.

În zona sitului arheologic, după nivelul vegetal, gros de cca. 0,20-0,30 m și stratul de cultură, apare un nivel brun-cafeniu, lutos (cca. 0,20 m grosime), ce reprezintă sterilul zonei. Excepție face limba mică de pământ din zona secțiunii S13, care pătrunde ușor în mlaștină, unde sterilul constă dintr-un sol cafeniu, nisipos, cu pigmenți de oxid de fier în stare nativă.

Stratul de cultură al sitului constă dintr-un sediment cenușiu închis, cu pigmenți de cărbune și ceramică măruntă cu o grosime medie de cca. 0,15 m

Așa cum am mai menționat, materialul ceramic descoperit în stratul de cultură sau rulat în nivelul arabil, este unul destul de fragmentar, în majoritate atipic. Ceramica aparține speciei uzuale, lucrată la roata cu turație rapidă, din pastă cu aspect zgrunțuros. Sub aspectul formei, vasele care pot fi reconstituite aparțin aproape exclusiv categoriei de „oală-borcan”, de dimensiuni medii. Buza este profilată și răsfrântă spre exterior, iar gâtul este scurt și arcuit. Motivele ornamentale sunt amplasate pe umărul vaselor și constau din linii incizate, dispuse în val sau,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

într-un alt caz, din linii orizontale intercalate cu linii oblice. Aceste motive ornamentale se regăsesc printre descoperirile noastre din siturile nr. 3 şi nr. 4. Pe baza acestora apreciem datarea lor, cu rezervele de rigoare, în Evul mediu clasic (sec. XIV - XV).

N concluzie, cercetările de diagnostic arheologic realizate pentru viitoarea exploatare de suprafață a nisipurilor și pietrișurilor de la Curtișoara, activitate conexă viitorului obiectiv de investiţie „Varianta de ocolire Târgu-Jiu", au condus la descoperirea unui nou sit arheologic și a unor materiale sporadice spre sud. Cel mai probabil acestea din urmă reprezintă depuneri aluvionare, rulate din zona Sitului nr. 3 din proximitatea obiectivului de investiție.

Materialul arheologic descoperit (preponderent ceramică, la care se adaugă chirpici ars, cărbune, lipitură de vatră, piese fragmentare din fier şi bronz etc.) se datează în Evul mediu.

Importanța vestigiilor arheologice identificate, rezidă prin prisma noutății descoperirilor, contribuind la îmbogăţirea topografiei arheologice a municipiului Târgu-Jiu şi a Repertoriului arheologic naţional. Cercetarea arheologică preventivă a acestora este esențială în documentarea istoricului locuirii umane din această zonă.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 1

Groapa de împrumut Curtișoara (oraș Bumbești-Jiu), jud. Gorj - proiect

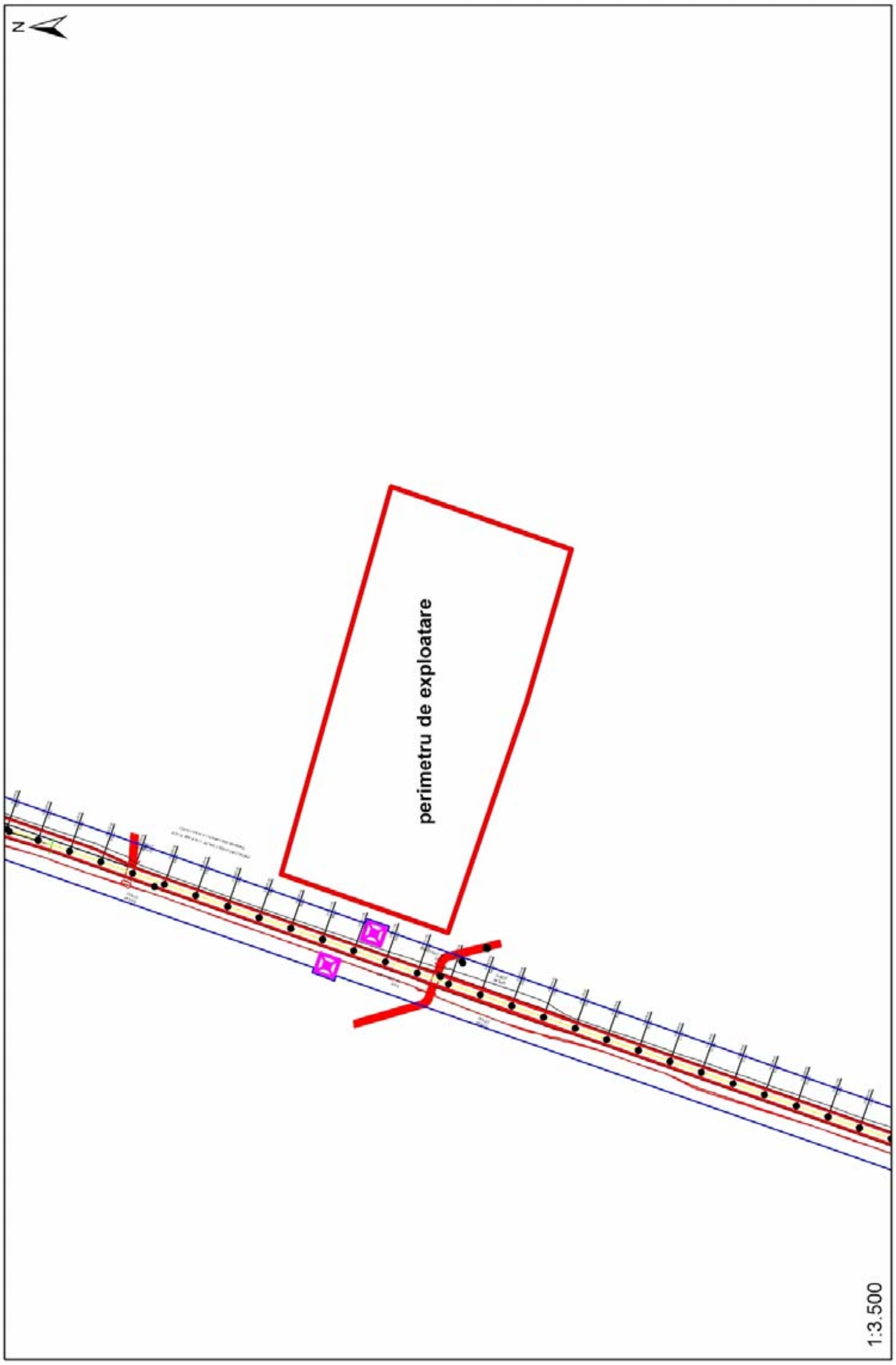

Harta 3

Groapa de împrumut Curtişoara (oraş Bumbeşti-Jiu), jud. Gorj – plan de situaţie (încadrare pe ortofotoplan)

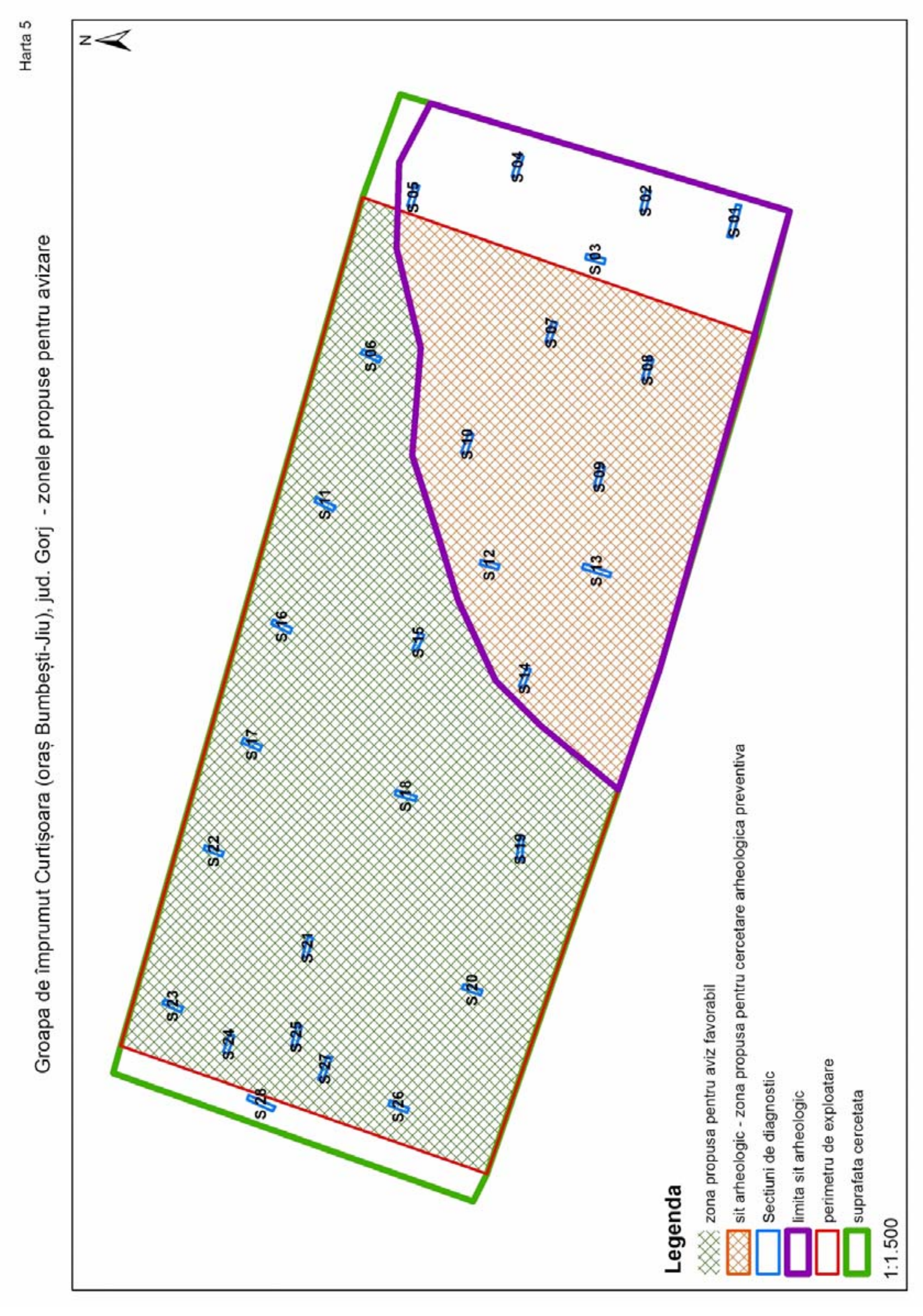
Harta 5
Groapa de împrumut Curtișoara (oraș Bumbești-Jiu), jud. Gorj - zonele propuse pentru avizare
N
Legenda
zona propusa pentru aviz favorabil
sit arheologic - zona propusa pentru cercetare arheologica preventiva
Sectiuni de diagnostic
limita sit arheologic
perimetru de exploatare
suprafata cercetata
1:1.500

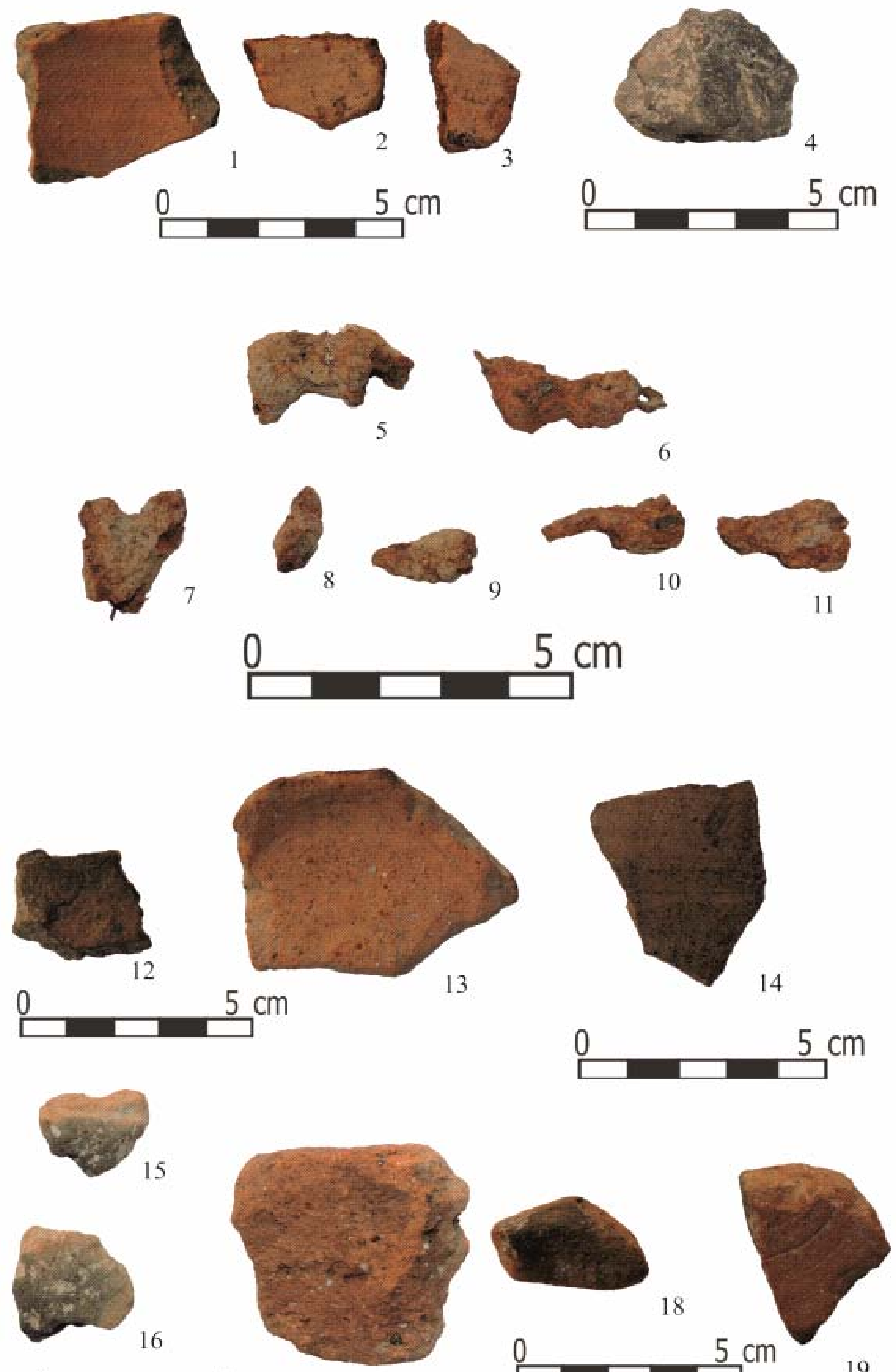

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

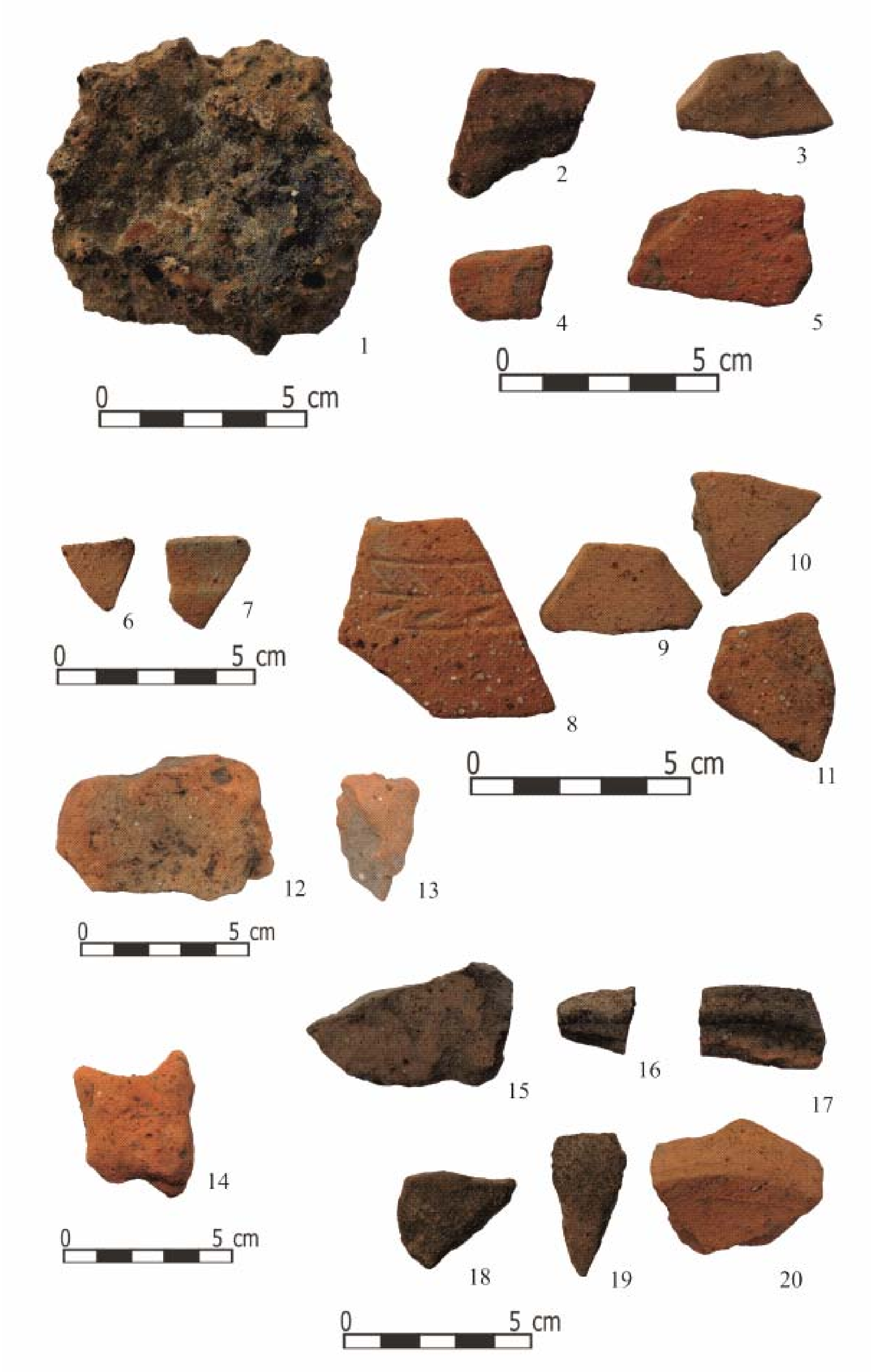
1
2
3
4
5
0 5 cm
0 5 cm
6
7
8
9
10
11
0 5 cm
0 5 cm
12
13
0 5 cm
14
15
16
17
18
19
20
0 5 cm
0 5 cm

Bibliografie

Alexandrescu 1984: V. Alexandrescu, *Habitatul urban din Oltenia. Considerații geografice asupra structurii teritoriale*, în Terra, XVI, 2, 1984.
Fodorean 2006: F. Fodorean, *Drumurile din Dacia romană*, Cluj-Napoca, 2006.
Gherghe 1997: P. Gherghe, *Așezări și cetăți dacice în Oltenia*, Craiova, 1997.
Marinoiu 2004: V. Marinoiu, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Târgu Jiu, 2004.
Marinoiu et al. 2015: V. Marinoiu, D. Sana, R. Petcu, P. Colțeanu, *Cercetările pentru diagnostic arheologic, desfășurate în lunile noiembrie-decembrie 2014, în perimetrul de construcție a variantelor de ocolire a municipiului Târgu Jiu*, în Litua, 17, 2015, p. 75-133.
Plan 2012: *Planul Local de Dezvoltare Durabilă a Municipiului Târgu-Jiu,* Târgu-Jiu, 2012.
Rădulescu 1997: V. Rădulescu, *Date arheologice referitoare la așezarea medievală de la Polata, municipiul Târgu Jiu, județul Gorj*, în CA, nr. X, București, 1997, p. 249-254.
Ștefulescu 1904: Al. Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, Târgu Jiu, 1904.
Tocilescu, Polonic 1897: G. Tocilescu, P. Polonic, Cetăți și castre romane din Oltenia și din județele de munte ale Țării Românești, *mss.* 5.159, Biblioteca Academiei Române, p. 63-72.
Toropu 1976, Octavian Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică, sec. III – X,* Craiova, 1976.
Tufescu 1966: V. Tufescu, Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei, București, 1966.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Date preliminare privind cercetările arheologice preventive din anul 2015 în siturile de pe ”Varianta de ocolire a municipiului Târgu Jiu„ județul Gorj.

Sana Daniel Vasile, Marinoiu Vasile,
Georgescu Ștefan Viorel și Colțeanu Petre

Summary

Thanks to the execution of the intrusive archaeological diagnostic (between November – December 2014), on the Târgu Jiu municipality Detour Road we discovered six new archaeological sites, which were unknown until the present.

As a result of these findings, starting March 2015, we researched these sites with the main purpose to safeguard the archaeological remnants and to discharge the archaeological presence from the surfaces affected by the works on the road.

These sites lie in the Eastern part of the detour road, near Drăgoieni, Iezureni and Romanești which belong to Târgu Jiu municipality.

The preventive archaeological research reports show the research methods, the technical describing of the digging, the found complexes but also the main discovered artifacts. The report is accompanied by a rich graphic and photo material, containing images of the most important complexes and pictures of some archaeological findings.

From the chronologic point of view the six researched sites belong to the beginning of Bronze Age and continue with the Iron Age, Geto-Dacic Age and Middle Age.

The new findings resulted from the preventive archaeological research will contribute to a better understading of the archaeological remnants from Târgu Jiu.

Cercetările de diagnostic arheologic intruziv desfășurate la sfârșitul anului 2014, în cei peste 20 de km ai viitoarei centuri ocolitoare a municipiului Târgu Jiu, au dus la descoperirea a șase situri arheologice, necunoscute până în prezent.

Cercetările arheologice preventive în perimetrul acestor situri, s-au desfășurat în perioada martie – noiembrie 2015, de către arheologi de la Muzeul Județean Gorj ”Alexandru Ștefulescu„ din Târgu Jiu (dr. Marinoiu Vasile, responsabil științific) și de la firma ”Vanderlay Arheo„ din Hunedoara (dr. Sana Daniel Vasile, drd. Georgescu Ștefan Viorel și drd. Colțeanu Petre). Paralel cu acestea, s-au realizat și cercetări de supraveghere arheologică în zona de decopertă a viitorei centuri, atât de pe varianta de vest cât și cea de pe de est, în perimetrele dintre siturile reperate, precum și cercetări de diagnostic arheologic intruziv în

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

perimetrul gropilor de împrumut (de unde se extrage material necesar pentru compactarea în plan orizontal și înclinat a terasamentelor viitoarei centuri), din apropierea siturilor cu numerele 3 și 6.

Obiectivele principale al cercetării preventive din aceste șase situri l-a constituit atât salvarea vestigiilor istorice din perimetrul afectat de viitoarele lucrări de infrastructură rutieră, în vederea descărcării terenului de sarcină arheologică, cât și descoperirea, înregistrarea și studierea prin metode specifice a structurilor, complexelor, artefactelor sau ecofactelor din perimetrul proiectului. De asemenea, s-a avut în vedere distribuţia lor spaţială, caracterul şi starea lor de conservare.

O atenție deosebită a fost acordată și indiciilor care pot ajuta la determinarea caracterului sitului și a cadrului cronologic în care se desfăşoară evoluţia sa. Nu în ultimul rând, ne-am propus să precizăm succesiunea fazelor evolutive şi relaţia cu alte descoperiri similare din zonă, contribuind astfel la îmbogățirea imaginii evoluției comunităților umane din perioadele istorice cercetate aici. Descoperirile arheologice din aceste situri se încadrează din punct de vedere cronologic, între începutul epocii bronzului și evul mediu mijlociu.

În cele ce urmează vă vom prezenta câteva date preliminare privind cercetările arheologice preventive desfășurate în anul 2015.

Situl numărul 1.

Acest sit este situat în punctul Ferma 3 (zona stațiunii pomicole), în localitatea Drăgoieni, sat aparţinător municipiului Târgu Jiu. Din punct de vedere geografic, situl este amplasat pe a treia terasă a Jiului, la cca. 150 m sud de pârâul Dobra. Situl se află la cca 300 m nord de localitate și la cca 3 km est de municipiul Târgu Jiu, în extravilan, pe o terasă cu o elevație de cca. 250 m.

Cercetarea arheologică preventivă s-a realizat între km 7 + 600 și 7 +850 al traseului proiectat al viitoarei șosele de centură, pe o suprafață de peste 7182 m..p. . Aici au fost deschise trei suprafețe de decopertă notate cu indicativele Su 1, Su 2 și Su 3, de forma unor poligoane neregulate. Geomorfologic, acest perimetru este unul de afundare, de formație aluvionară. Se remarcă în acest sens descoperirile din zona nordică a suprafeței Su 1 și din întreaga suprafață Su 3, unde sterilul se compune în mare parte din bolovani de râu și pietriș aluvionar.

Decopertarea mecanică s-a realizat cu ajutorul unui excavator, dotat cu cupă de taluz, până la nivelul sterilului, la cca. 0,50-0,60 m, adâncime, fapt ce a permis conturarea complexelor arheologice. Pe alocuri, într-o zonă cu o adâncitură naturală a solului, colmatată în preistorie și nivelată în anii ’80, s-a coborât până la -1 m.

Activitățile antropice (scarificarea solului pentru plantarea de viță de vie), au degradat partea superioară a sitului, distrugând stratul de cultură și o bună parte din inventarul complexelor arheologice și al situațiilor stratigrafice. La acestea se mai adaugă și eroziunea naturală a solului, favorizată de înclinația terenului, relativ domoală, orientată atât spre sud, cât și spre nord și spre vest.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În ceea ce privește cercetarea arheologică preventivă din acest sit, în primele două din cele trei suprafețe deschise, au fost cercetate arheologic 447 de anomalii, din care, un număr de 407 au fost confirmate ca fiind de natură antropică, cu valoare arheologică. O bună parte din cele 40 de numere anulate îl reprezintă grupări de complexe cu umplutură identică (exemplu: Cx48 și Cx49 inițial care, datorită umpluturii unitare, a devenit un singur complex). Restul sunt, fie alveolări ale solului, fie intervenții recente (Cx14, Cx20, Cx50 etc.). În lipsa verificării întregului material ceramic, până în preznt, datarea complexelor se bazează în mare parte pe observațiile din teren. La acestea se adaugă și datele din 61 de complexe, pentru care s-a reușit spălarea materialului arheologic și verificarea lui în timp util. Dintre acestea, 16 aparțin culturii Verbicioara (fazele I-III), 36 grupului Govora/Verbicioara (fazele IV-Va), trei grupului Bistreț-Ișalnița, trei aparțin grupului Vârtop, iar alte trei, culturii Basarabi. Un număr însemnat din totalul complexelor cercetate (123), reprezentând în mare parte gropi de stâlp, nu conțineau inventar arheologic. O parte dintre acestea din urmă, sunt amplasate în proximitatea unor complexe Verbicioara și Govora, fapt care ne face să presupunem o relație de contemporaneitate cu acestea și, implicit, o datare similară.

În ceea ce privește artefactele descoperite, în pofida numărului mare de complexe cercetate aici, nu putem să nu subliniem numărul extrem de mic de piese din bronz. Printre puținele piese de acest fel menționăm un ac de tip „Rollenkopfnadeln”, din complexul Cx329, un ac din Cx398, două fragmente din tablă de bronz și o aplică descoperită la conturarea complexului Cx252. Toate acestea s-au păstrat în stare fragmentară, majoritatea fiind nedeterminabile ca tipologie. La ele se adaugă două resturi de turnare, descoperite în Cx442 și Cx439, resturi ce oferă indicii privind prelucrarea bronzului în acest sit. Existența unei activități metalurgice este susținută și de o parte a unui mic tipar bivalv, realizat dintr-o gresie fină, ce păstrează urme de utilizare și de un fragment dintr-o duză .

Resturile osteologice constau mai ales din dentiție de animale de talie mare (probabil bovine și cabaline), majoritatea friabile, făcând imposibilă prelevarea lor. Într-o situație similară s-au aflat și cele două mici fragmente din coarne de cerb, descoperite în Cx294 .

S-au descoperit și unelte din piatră, de genul topoarelor descoperite în complexele Cx78 , Cx282 și Cx399 sau un rest de prelucrare a unui astfel de obiect, rezultat ca urmare a operației de perforare . Lor li se alătură câteva lame din silex și un mic cuțit curb, de tip ”Krummesser„. Tot în rândul obiectelor din piatră se înscriu și râșnițele, unele masive și cu urme de utilizare îndelungată .

În categoria obiectelor din lut merită menționate aici un vas miniatural , un fragment dintr-o piesă nedeterminată, posibil picior de vas, parțial gol pe interior, câteva fusaiole, sau greutăți piramidale (majoritatea fragmentare), cu o perforație îngustă în jumătatea superioară. Din complexul Cx48 provine o piesă din lut ars, asemănătoare fusaiolelor, fără ca perforația acesteia să fie completă . Deosebit de importantă este o reprezentare a piciorului uman, frumos decorat cu ornamente geometrice, ce provine probabil de la un vas utilizat în practicile magico-religioase.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pe lângă cele de mai sus, cea mai mare parte a inventarului arheologic descoperit în situl de la Drăgoieni, punctul „Ferma 3“, este constituită din ceramică, chirpici ars și lipitură de vatră, extrem de fragmentară, sugerând caracterul menajer al majorității complexelor investigate.

Numeroasele descoperiri arheologice din situl investigat de noi oferă indicii pentru plasarea acestora, pe parcursul a cinci etape de locuire, din care, cea mai veche se plasează în Bronzul mijlociu, iar cea mai recentă, poate fi atribuită etapei mijlocii a primei epoci a fierului.

Încă de la început trebuie spus însă că analiza materialului ceramic descoperit aici, extrem de bogat și variat, s-a realizat doar într-o formă primară, astfel încât, concluziile referitoare la evoluția particulară a fiecărei etape de locuire, nu pot avea decât un caracter tranzitoriu. La aceasta se adaugă și slaba reprezentare a pieselor de metal cu valențe cronologice și a cercetărilor de amploare, care să vizeze și să clarifice problemele de ordin cultural și cronologic ale acestor epoci. Singura piesă determinabilă din bronz, este un ac de tip „Rollenkopfnadeln mit rundem Schaftquerschnitt”, cu o datare însă extrem de largă, din Bronzul timpuriu până la sfârșitul primei epoci a fierului. Doar falera din Cx252 are o cronologie mai scurtă, astfel de piese apărând în depozite de bronzuri precum Band, Pecica IV sau Uioara de Sus, din Ha A1..

Revenind la ceramică și la cele cinci etape evolutive ale sitului de la Drăgoieni, punctul „Ferma 3“, așa cum spuneam, cea mai veche dintre acestea se plasează în Bronzul mijlociu și aparține culturii Verbicioara. Descoperirile acestei etape sunt constituite din fragmente ceramice (tipul grosier), piatră și lut ars. În ce privește ceramica, arderea acestora este oxidantă (incompletă în unele cazuri), ce a generat nuanțe de cărămiziu sau brun. Degresantul utilizat în mod curent este nisipul cu granulație mare și pietricelele. Pasta este slab omogenizată, iar netezirea suprafețelor este una superficială, textura prezentând astfel numeroase asperități. Există însă și ceramică de bună calitate, din categoria celei fine și semifine, arsă reducător în unele cazuri. În ciuda fragmentării excesive a majorității descoperirilor noastre, putem să reconstituim câteva dintre formele ceramice și din elementele de decor. Recunoaștem aici vasele uzuale, pentru gătit, tronconice sau cu corpul ușor bombat, prevăzute cu proeminențe-apucători sau cu brâuri alveolate dispuse sub buză , unele decorate cu striuri (descoperite în Cx150) sau cu ornamente de tip textil (Cx185) sau „scoarță de copac”. Ceștile de diverse forme și dimensiuni (Cx429, Cx432), ca și vasele cu corpul bombat, sunt și ele prezente în așezarea noastră. Decorul acestora constă din linii fin incizate, dispuse în zona buzei unor cești, în grupe verticale de câte șase (Cx295) sau sub formă de benzi umplute cu linii în rețea, asociate cu romburi verticale hașurate (Cx185). Pe vase similare, mai apar de asemenea, șiruri de impresiuni alungite, dispuse orizontal și intercalate de benzi incizate sau triunghiuri umplute cu hașuri (Cx351). Striurile și impresiunile textile sunt considerate elemente timpurii, de tradiție Gornea-Orlești sau chiar mai vechi, analogiile acestui decor fiind destul de numeroase. Tot la începutul acestei culturi se datează și grupele de linii incizate, benzile umplute cu linii în rețea sau triunghiurile umplute cu hașuri.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Etapa a doua de locuire, la fel de consistentă, aparţine grupului Govora, sau fazelor Verbicioara IV-Va, aşa cum a fost ea definită iniţial. Descoperirile sale constau în principal din ceramică şi câteva obiecte de inventar casnic. Sub aspectul tehnicii de confecţionare, se remarcă o dominare netă a categoriei de uz comun, în dauna ceramicii fine şi semifine, mai slab reprezentate. Se remarcă în mod special vasele acestor ultime categorii, în special străchinile, castroanele sau ceştile (arse inoxidant), lustruite puternic şi decorate prin incizii sau împunsături succesive în canal îngust. Reprezentative pentru ceramica acestei etape sunt motivele spiralice, redate în diferite forme (spirală înlănţuită şi spirală înfăşurată , cele solare şi meandrul), unele având incrustaţie cu alb. Aşa cum se poate vedea, decorul spiralic este bine documentat în situl 1, fiind larg răspândit în zona grupului Govora, dar şi în mediul culturii Tei din Muntenia sau în Banat, în aria Gârla Mare. Decorul în meandru, frecvent întâlnit în spaţiul de care ne ocupăm, ca şi cel anterior, este pus pe seama influenţelor culturii Wietenberg din Transilvania. Cercurile realizate prin incizie sau impresiuni, interpretate drept motive solare apar la Govora, Cârcea şi Verbicioara.

Schimburile cu mediul Gârla Mare sunt atestate printr-un fragment decorat cu împunsături succesive în arcadă şi spirală cu incrustaţie, descoperit în complexul Cx133 , cu analogii în necropolele acestei culturi.

Toate aceste elemente permit o încadrare a descoperirilor noastre în Bronzul târziu, pe parcursul etapelor Reineke Bz. C-D, fără posibilitatea unei datări mai stricte în acest moment.

Descoperirile grupului Bistreţ-Işalniţa, nu foarte numeroase, ocupă cel de-al treilea orizont de locuire de la Drăgoieni şi constau aproape exclusiv din ceramică. Se remarcă aici, străchinile lobate şi ceştile cu corpul pătrat, simple sau decorate cu caneluri fine, dispuse vertical , cu bune analogii la Işalniţa, Plosca, Oreviţa şi Secu. De subliniat este şi prezenţa unui fragment dintr-un vas cu proeminenţă, cu decor imprimat de tip Insula Banului.

Exceptând acest ultim fragment, pentru care nu avem încă analogii mai apropiate din punct de vedere cronologic, materialele de aici succed locuirea anterioară, de tip Govora şi se datează în etapele Bronz D – început de Ha A1.

Locuirii de mai sus îi urmează la scurt timp, o alta, atribuită etapei timpurii a primei epoci a fierului, destul de slab documentată printre descoperirile noastre.

Ca şi în cazurile precedente, ceramica domină numeric şi descoperirile acestei etape. La acesta se adaugă însă şi fragmentul de faleră din bronz. În ce priveşte ceramica, se remarcă în primul rând un vas, parţial întregibil, bitronconic, cu caneluri pe umăr , un fragment de vas bitronconic, cu decor compus din caneluri dispuse orizontal, asociate cu caneluri în ghirlandă şi un altul, din buza unui vas probabil cu decor similar. În spaţiile învecinate, decorul apare încă din bronzul târziu în Banat şi mai frecvent pe diverse forme de vase de la Susani. Acest tip de decor este bine documentat şi în aria intracarpatică unde, în opinia lui H. Ciugudean, este considerat drept un element definitoriu pentru faza timpurie a culturii Gáva. Pentru acest decor găsim bune analogii între descoperirile de tip

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Vârtop sau Susani-Vârtop din Oltenia, cele mai apropiate geografic fiind cele de la Măru și Călugăreni (jud. Gorj). Vasul decorat cu caneluri orizontale pe umăr se aseamănă cu cel în care s-a descoperit tezaurul de piese din aur de la Hinova. Pe baza analogiilor, considerăm că și descoperirile noastre se înscriu în cadrul acestui grup cultural din Hallstatt A.

Ultimul orizont de locuire cercetat de noi aparține așa cum spuneam, etapei mijlocii a primei epoci a fierului. Materialul ceramic descoperit în puținele complexe de acest fel, provine de la străchini cu marginea invazată și fațetată orizontal, prevăzute în unele cazuri cu proeminențe, de la vase tronconice, cu brâuri crestate sau de la vase bitronconice, de dimensiuni reduse, decorate prin incizie sau împunsături succesive în arcadă . Cele mai bune analogii pentru aceste materiale ceramice le avem în mediul culturii Basarabi, extrem de slab reprezentată până în prezent în nordul Olteniei.

În concluzie, cu toate că s-au descoperit complexe arheologice din cinci perioade istorice, cu mici excepții, nu s-a putut constata existența unui strat de cultură. Acolo unde acest strat s-a mai păstrat, pe zone restrânse, s-a constatat aspectul său unitar, ce nu a permis o diferențiere cromatică a fiecărei etape de locuire în parte. Situația se datorează în primul rând lucrărilor agricole și a eroziunii solului.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 1 - km. 7+600 - 7+850 Est.
Plan de încadrare în zonă 1:50.000

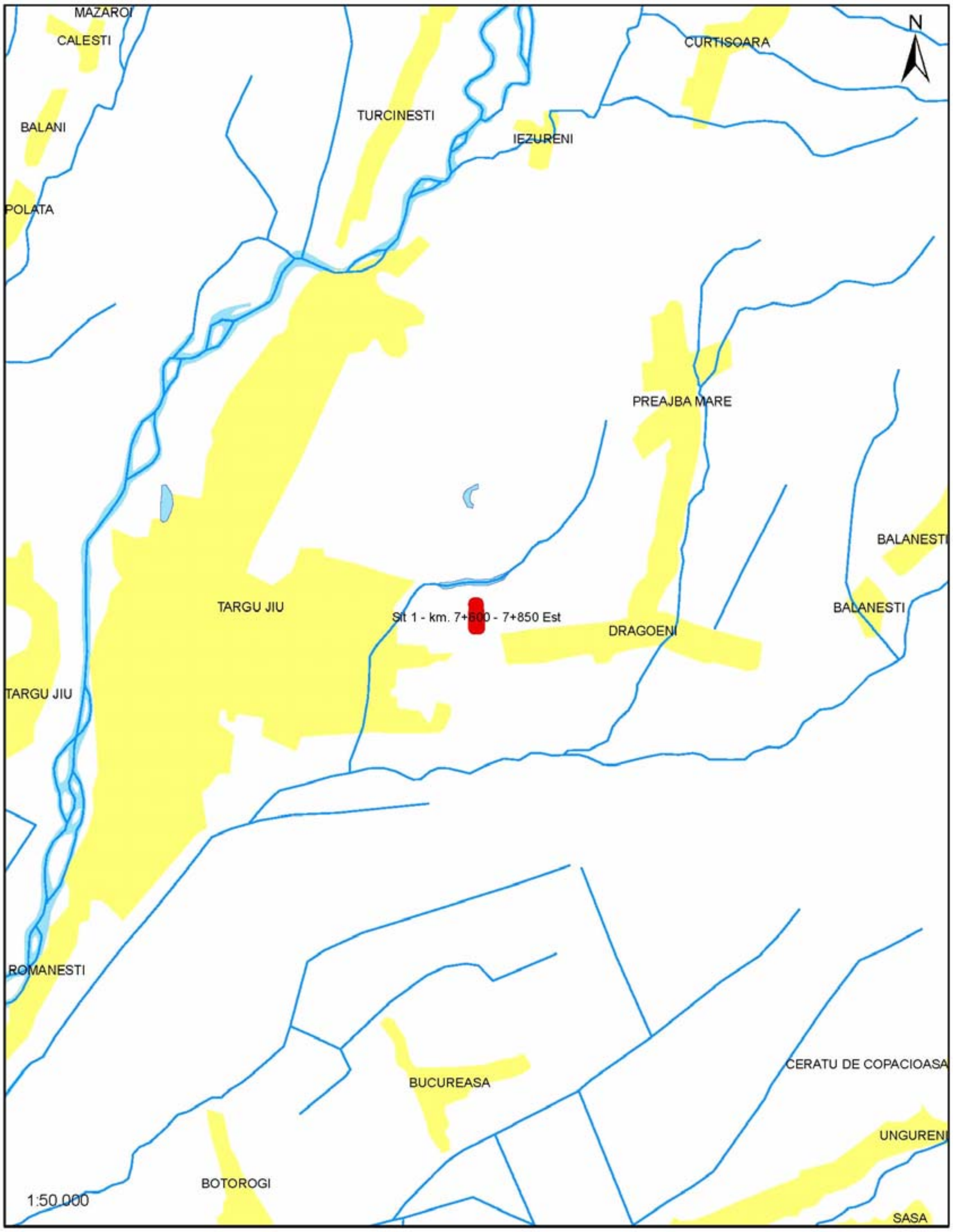

Harta 10

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 1 - km. 7+600 - 7+850 Est.
Plan general. Încadrare cronologică a complexelor cercetate

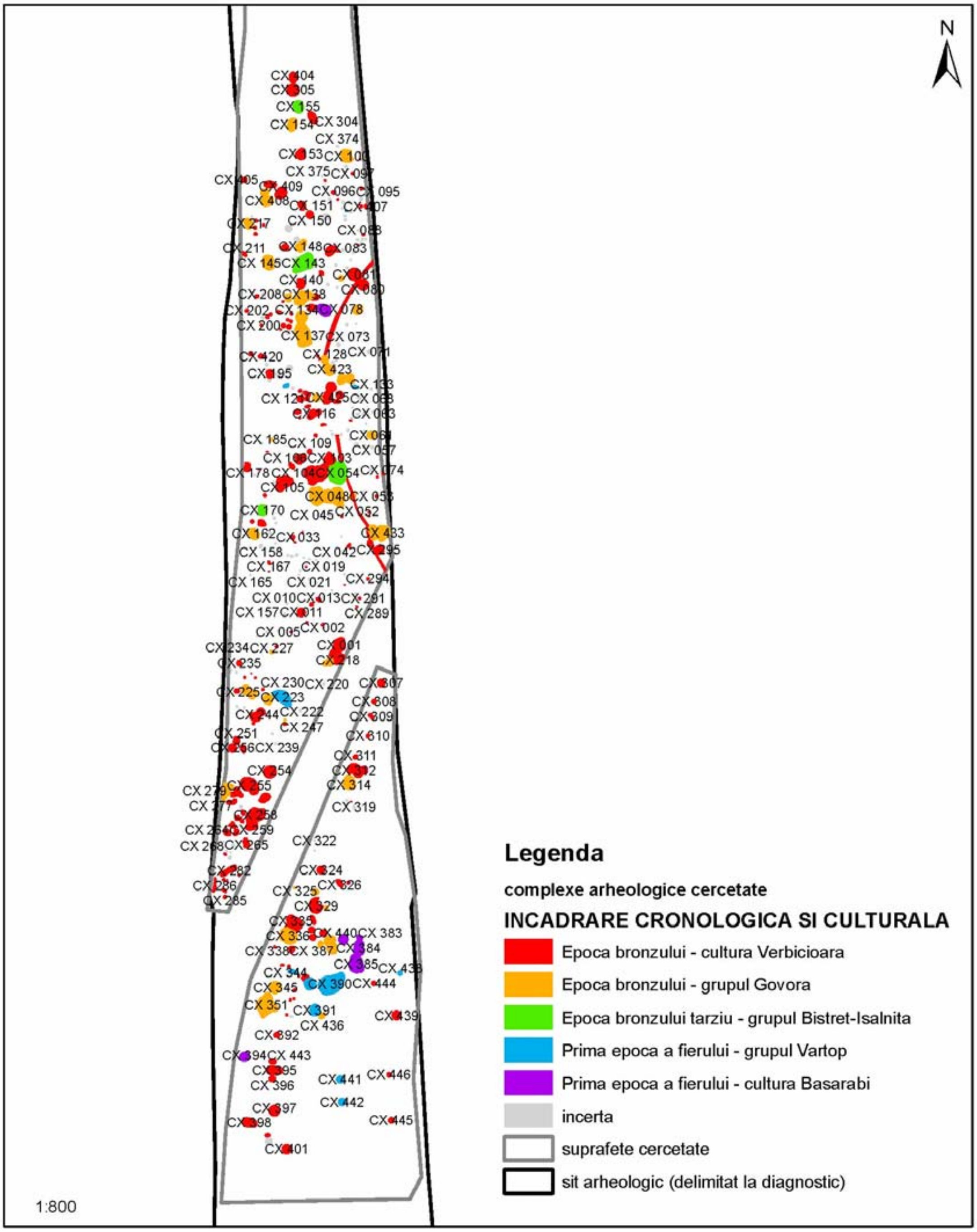

Pl. 1. Drăgoieni, „Ferma 3“, material special.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

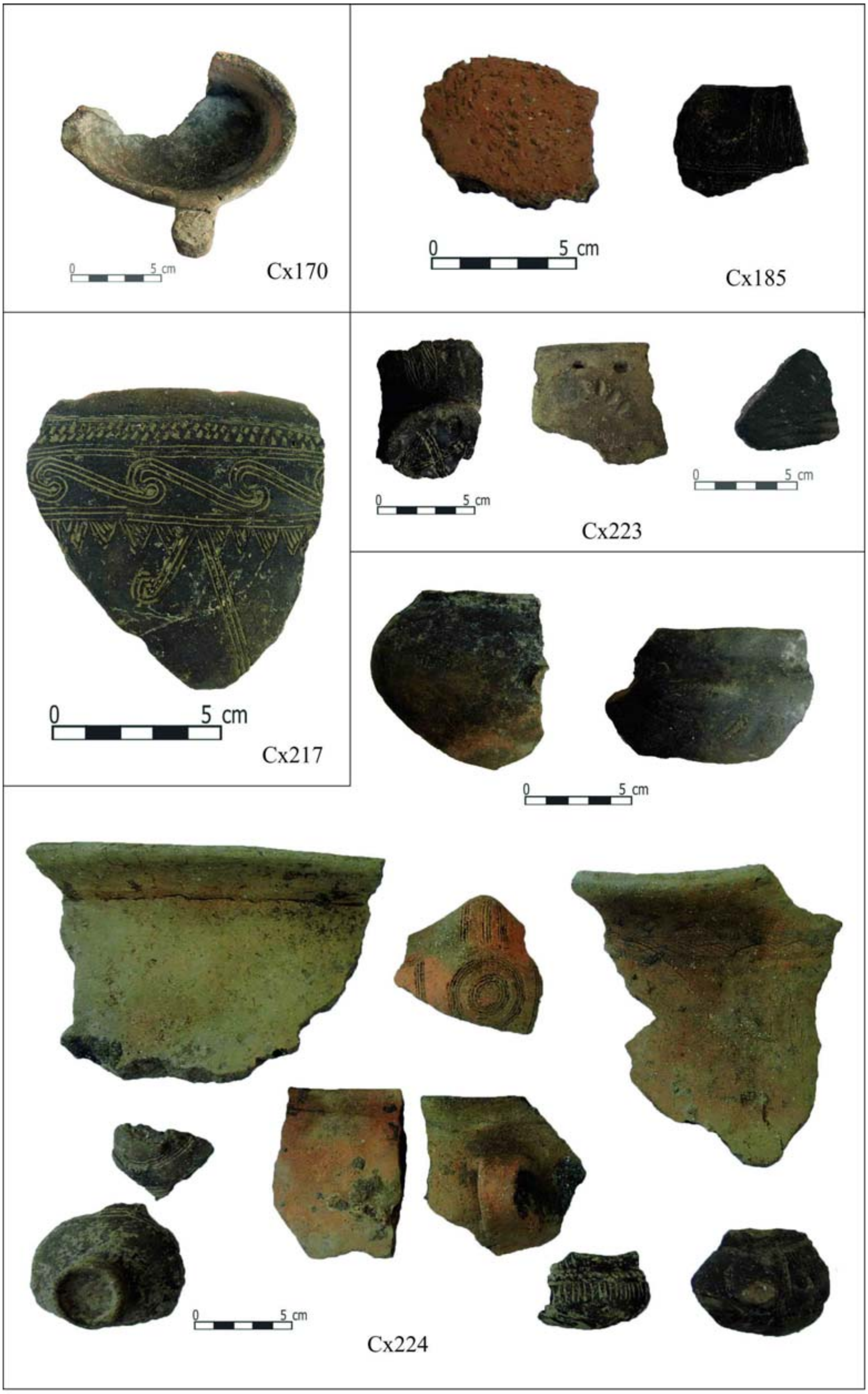

Pl. 9. Drăgoieni, „Ferma 3“, ceramică.

Situl numărul 2.

Se află în punctul ”Stația de asfalt„- Drăgoieni, la sud de DN 67 Târgu Jiu – Râmnicu Vâlcea (la cca. 100 m). Limitele sitului arheologic au fost estimate între km. 7+075 – 7+125, fiind situat la marginea estică a unui mic grind din lunca Amaradiei, aflată în prezent la o distanță de cca. 1 km spre sud. Zona, cu o elevație de cca. 215 m, este una cu hidrografie bogată în lunile ploioase.

Aici a fost cercetată o suprafață de 2040 m.p. (notată cu indicativul Su 1) , până la nivelul sterilului (cca. 0,30-0,50 m) și conturarea complexelor arheologice (partea superioară a acestora fiind afectată de arăturile adânci din anii colectivizării).

Au fost cercetate arheologic 19 anomalii, dintre care, 15 au fost confirmate ca fiind de natură antropică (complexe arheologice). Din punct de vedere al funcționalității complexelor, în acest sit au fost cercetate un număr de trei gropi cu resturi menajere, două posibile morminte de tip cenotaf și 10 gropi de stâlp. În ce privește cronologia acestora, trei dintre complexe se datează în prima epocă a fierului și aparțin culturii Basarabi. Cele mai numeroase complexe (12), din lipsă de inventar, au însă o datare incertă. Datarea lor trebuie să fie similară cu cea propusă mai sus, cu atât mai mult cu cât și materialele descoperite în stratul de cultură aparțin acestei culturi.

Numărul extrem de redus de complexe descoperite și concentrarea acestora mai ales pe latura de est, susțin ideea că ne aflăm la periferia vestică a unui sit, iar nucleul de locuire se află dincolo de suprafața afectată de proiectul de construire.

În urma cercetărilor arheologice efectuate în acest sit au rezultat importante vestigii ale culturii materiale din prima epocă a fierului, în cadrul cărora se detașează în primul rând ceramica. Cea grosieră , este lucrată din pastă slab omogenizată, având în compoziție nisip cu granulație mare și pietricele. Din punct de vedere cromatic întâlnim nuanțe de brun, brun-cărămiziu sau brun-negricios, rezultat al arderii de tip oxidant. Forma caracteristică acestei specii ceramice este vasul de „tip sac”, materialul fragmentar nepermițând însă considerații asupra dimensiunii și decorului. Excepție face un fragment din buza unui vas decorat cu un șir de impresiuni circulare și un altul decorat pe buză cu linii crestate oblic .

Ceramica fină și semifină se diferențiază de cea dintâi prin pasta omogenă, bine frământată, amestecată cu nisip cu granulație mică. Suprafețele sunt bine netezite, prezentând lustru pe una sau chiar pe ambele fețe. Culoarea vaselor este brună sau brun-negricioasă, dovedind o ardere de tip oxidant. În unele cazuri se remarcă prezența vaselor cu colorit dublu, negru la interior și brun la exterior, trădând o ardere parțial reducătoare.

Din punct de vedere al formelor, se disting vasele de „tip urnă”, de dimensiuni reduse, cu gâtul tronconic și corpul combat, trecerea dintre cele două făcându-se printr-un umăr mai puțin proeminent. Buza era răsfrântă spre exterior și

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

fațetată în unele cazuri. Între descoperirile noastre avem vase simple, nedecorate , iar altele care prezintă pe umăr un decor compus din caneluri orizontale sau din așa numitul „șnur fals” (benzi de linii paralele crestate oblic), dispus oblic sau în ghirlandă . Acest ultim ornament apare într-un singur caz și la baza gâtului unui vas din categoria mai sus menționată .

Din acest sit, cele mai numeroase vase ale ceramicii fine și semifine sunt străchinile cu corpul probabil tronconic sau arcuit și buza puțin îngroșată, întoarsă ușor spre interior. În rândul acestora se remarcă un fragment bine lustruit pe ambele părți și un altul, decorat cu două rânduri de „șnur fals”, dispus orizontal, pe exteriorul buzei .

Singura piesă din fier, descoperită însă ca urmare a decopertei, deci fără un context arheologic clar, este un „călcâi” de lance. Piesa, relativ bine păstrată, măsoară aproximativ 9 cm. Ea este confecționată din fier, având corpul piramidal și partea de prindere circulară.

Apartenența acestui sit în rândul monumentelor culturii Basarabi are la bază puținele elemente tipice descrise mai sus. Trebuie spus însă că ele au fost descoperite exclusiv în stratul de cultură, motiv pentru care păstrăm anumite rezerve asupra datării complexelor fără inventar. În rândul acestor materiale se remarcă vasele de „tip urnă”, decorate pe umăr cu caneluri orizontale, cu analogii în Banat la Iaz, Gornea și Remetea Mare. Decorul constituit din „șnur fals” dispus pe două rânduri, pe corpul unor vase de „tip urnă”, apare la Iaz, Gorneni și Bulbucata.

Străchini decorate cu „șnur fals”, dispus orizontal, pe exteriorul buzei provin de la Iaz și Gornea, iar străchini simple, nedecorate, cu buza îngroșată și trasă spre interior menționăm tot din această ultimă localitate, alături de un mic exemplar de la Basarabi.

Impresiuni circulare dispuse sub buza unor vase de uz comun cunoaștem de la Iaz. Decorul format din linii crestate oblic, dispus pe buza unor astfel de vase este unul larg răspândit încă din epoca bronzului. Pentru analogii Basarabi ne rezumăm să cităm doar câteva dintre descoperiri precum cele de la Cârcea, Iaz, Gornea, Stenca Liubcovei.

Pentru „călcâiul” de lance nu cunoaștem momentan analogii apropiate ca formă, care să se dateze în prima epocă a fierului. „Călcâie” de lance, cu secțiune rotundă însă, apar în necropola tumulară de la Ișelnița din Hallstattul târziu. Într-o formă diferită, dar cu secțiune patrulateră sunt o serie de piese celtice datate în La Tène-ul timpuriu. Cele cu secțiune patrulateră ne parvin de la Costești și Fețele Albe, din mediul dacic al secolelor II a. Chr. – I p. Chr..

În concluzie, situl , contribuie într-o oarecare măsură la o mai bună cunoaștere a locuirii Basarabi din zona Olteniei subcarpatice. Astfel de descoperiri sunt extrem de rare până în prezent pentru acest spațiu geografic, ele fiind mult mai bine documentate pentru sudul și sud-vestul Olteniei.

.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 2 - km. 7+075 – 7+125 Est.
Plan de încadrare în zonă 1:50.000

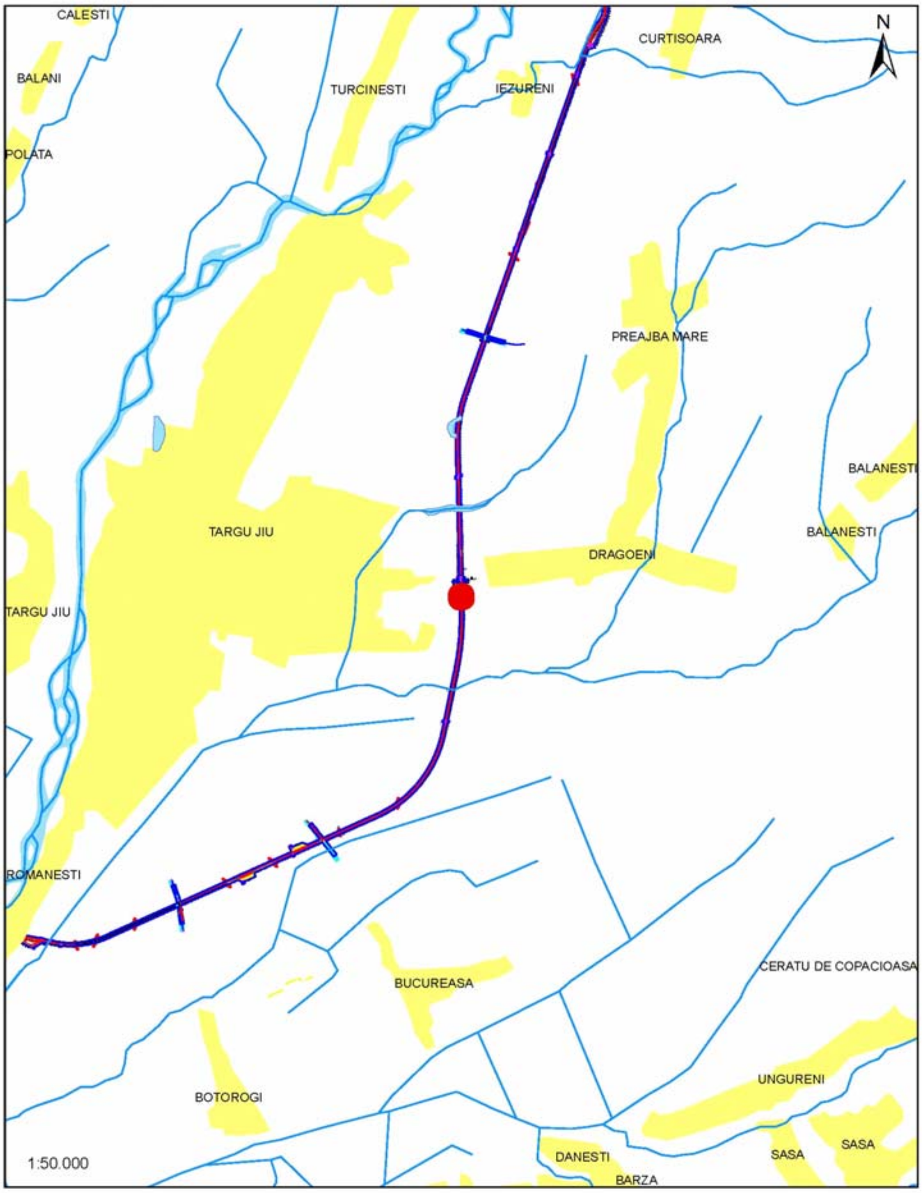

Harta 9

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 2 - km. 7+075 – 7+125 Est.
Plan general. Încadrare cronologică a complexelor cercetate

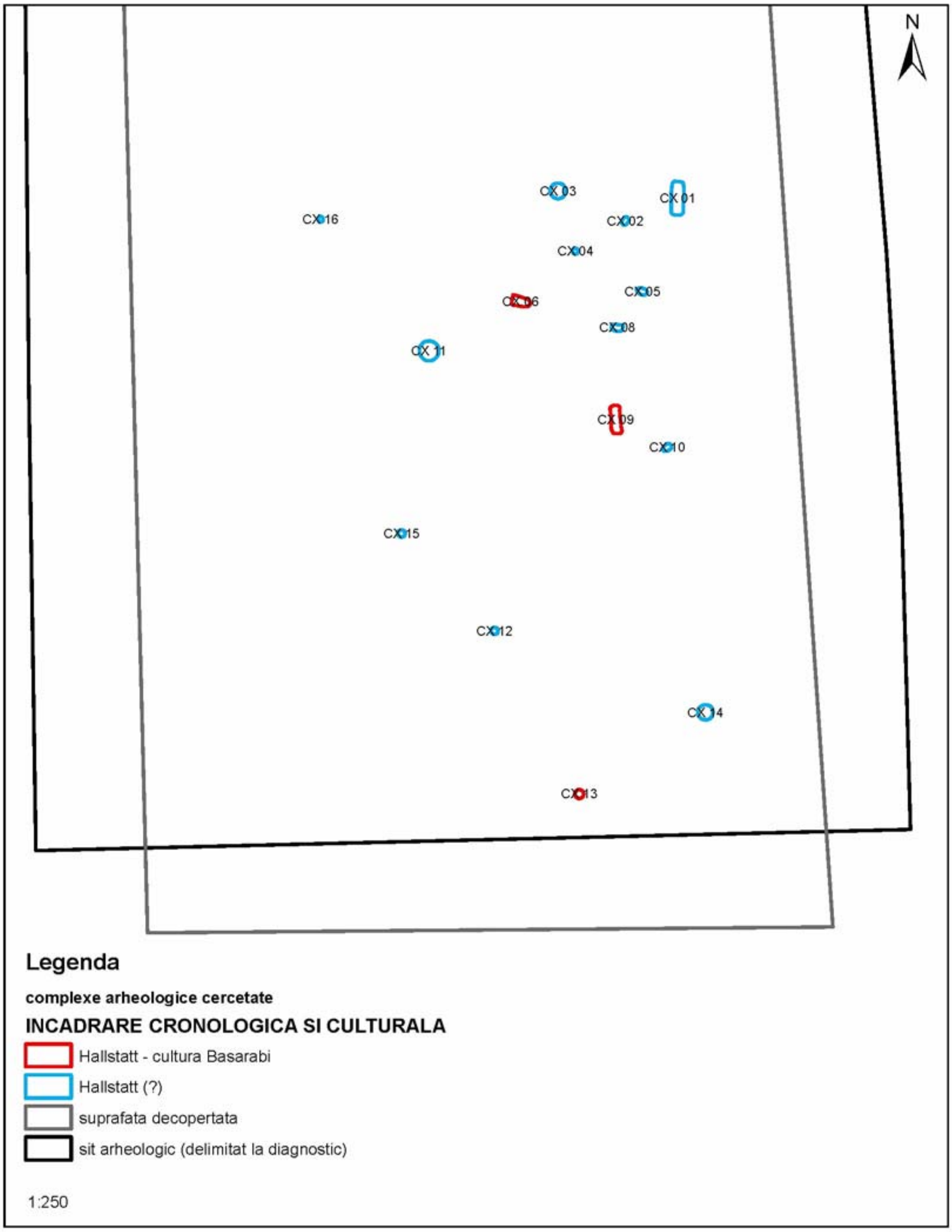

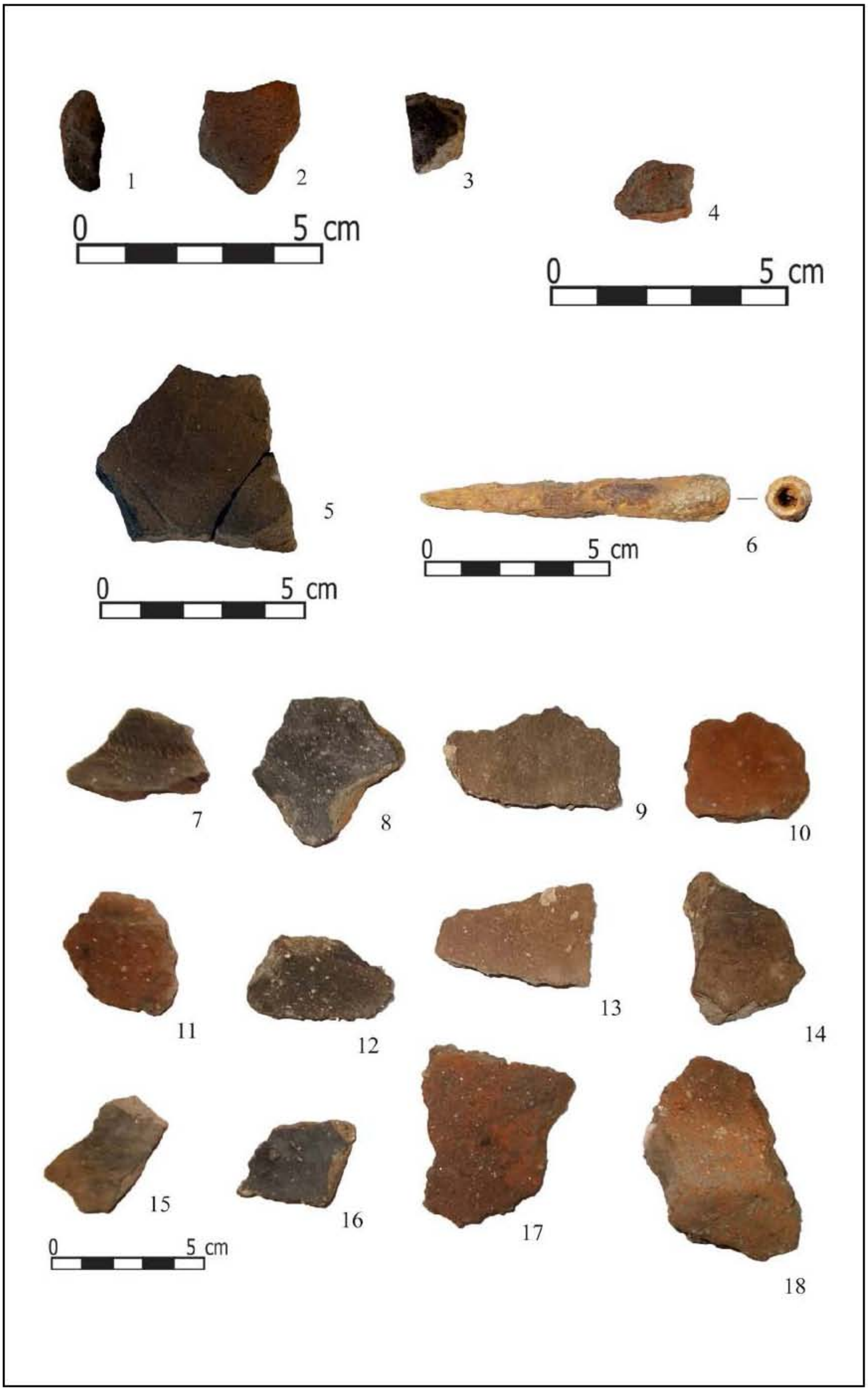

Pl. 1. Materiale arheologice: 1-3 din Cx6; 4 din Cx13; 5 din Cx9; 6-18 din stratul de cultură.

Situl .

Situl numărul 3.

Este situat în punctul numit „Sub Podurile Mici“, din extravilanul localităţii Iezureni, la nord de Târgu Jiu. Suprafaţa sa a fost delimitată între km 12+850 - 12+980 Est a centurii ocolitoare, cercetarea realizându-se pe o suprafaţă de 2.602 m.p ., până la nivelul sterilului (cca. 0,30-0,50 m) şi conturarea complexelor arheologice. Vestigiile arheologice sunt situate pe un platou înalt, cu structură aluvionară, ce reprezintă a doua terasă a Jiului, el fiind mărginit la nord de lunca pârâului Iaz şi având o elevaţie de cca. 247 m.

S-au deschis două suprafeţe de decopertă, notate cu indicativele Su 1 şi Su 2, ambele având formă dreptunghiulară. În suprafaţa notată cu indicativul Su 1, între km 12+850-12+875, în apropierea complexelor Cx12, Cx14 şi Cx16, s-a constatat existenţa unui strat de cultură, subţire, cenuşiu deschis, tasat, pe alocuri cu pigmenţi ceramici. În Su 2 , între km 12+875-12+925, stratul de cultură apare doar sporadic, iar sterilul variază între 0,30 şi 0,50 m. Pentru a înregistra aspectul umpluturii, a inventarului arheologic şi eventuala succesiune a contextelor aflate în relaţie stratigrafică directă, toate complexele au fost secţionate, iar profilul rezultat a fost fotografiat şi desenat. Ulterior s-a realizat cercetarea integrală a complexelor descoperite, urmată de fotografierea finală şi desenarea planului. În unele cazuri (Cx7, Cx31, Cx34, Cx42 şi Cx46), acolo unde s-au descoperit diverse situaţii arheologice interesante (vase sparte pe loc, sau aglomerări de piatră, chirpici ars etc.), acestea au fost curăţate, analizate, fotografiate şi desenate în detaliu.

În situl arheologic numărul 3 au fost cercetate arheologic 56 de anomalii, din care, 51 au fost confirmate ca fiind de natură antropică, ce se împart în 42 de complexe arheologice propriu zise. ogic, un număr de trei gropi de provizii, o posibilă locuinţă adâncită, 13 gropi cu resturi menajere, 22 de gropi de stâlp, patru urme din pereţii unor construcţii şi opt gropi fără inventar, cu adâncimi reduse, diferite ca formă şi dimensiuni, a căror utilitate nu o putem aprecia. Cele mai numeroase complexe (28), în lipsa inventarului, au o datare incertă. Ele sunt urmate de descoperirile celei de-a doua epoci a fierului (La Tène = 18) şi, într-un număr mult mai mic, de complexele ce pot fi atribuite în mod cert Evului mediu (5).

În urma a cercetărilor arheologice efectuate în acest sit, au fost aduse la lumină importante vestigii ale culturii materiale getice şi medievale, vestigii dominate în special de ceramică (în majoritatea cazurilor fragmentară), dar şi vase întregi sau parţial întregibile.

Cea mai numeroasă este ceramica de uz comun, iar ceramica fină şi semifină mai slab reprezentată. Prima categorie (grosieră), cuprinde materiale lucrate din pastă slab omogenizată, având în compoziţie nisip cu granulaţie mare şi pietricele. Din această categorie fac parte vasele de tip sac, cu pereţi arcuiţi probabil spre interior. Decorul lor constă din proeminenţe (apucători unite de brâuri alveolate), sau şiruri de alveole dispuse probabil într-o manieră similară şi brâuri în relief, alveolate, dispuse oblic, ce pornesc din zona gurii vasului Prin modul similar de tratare a suprafeţelor, acestei categorii îi mai pot fi atribuite vasele cu proeminenţe orientate în jos şi unele străchini cu buza trasă spre interior .

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Din categoria semifină se disting vasele bine netezite, iar în unele cazuri chiar lustruite pe una dintre fețe. Degresantul constă din nisip cu granulație mică și pietricele. Pasta este omogenă, iar arderea oxidantă, cu o cromatică fără prea multe variații de brun (cărămiziu și brun închis).

Din punct de vedere al formelor, predomină străchinile cu buza invazată, unele prevăzute cu mici proeminențe aplicate sub diametrul maxim . Tot din categoria semifină fac parte și ceștile cu toarte supraînălțată, unele prevăzute cu mici butoni cilindrici .

Ceramica fină, este redusă numeric, fiind reprezentată doar prin trei fragmente ale aceluiași vas (lucrate din pastă bine omogenizată, având ca degresant nisip fin). Suprafețele exterioare au fost lustruite, arderea de tip reducător (rezultând culoarea neagră și brun-negricioasă la interior). Decorul constă din fațete oblice, cu umăr bine definit, dispus în zona părții superioare a vasului.

Între obiectele de lut ars menționăm și micile fragmente de chirpici și lipitură de vatră fixă, descoperite în complexul Cx26 și fragmentele masive din una sau mai multe vetre mobile, cu gardină înaltă, lobată și prevăzută cu perforații , din Cx32 și Cx34.

Materialul arheologic medieval (sec. XIV – XVI), este reprezentat aproape exclusiv de ceramică, împărțită în două categorii: I) ceramică nesmălțuită și II) ceramică smălțuită.

Prima categorie aparține speciei uzuale și reprezintă cea mai mare parte a inventarului ceramic descoperit de noi. Este lucrată la roata rapidă, fapt atestat de prezența la interior a unui profil ondulat . Pasta din care au fost confecționate este compactă, cu aspect zgrunțuros, dat de degresantul sortat insuficient. Liniile mici, dispuse pe fundul unor vase, atestă că desprinderea acestora de pe roata olarului s-a făcut cu ajutorul unei sfori. Arderea este de tip oxidant, incompletă în majoritatea cazurilor, iar cromatica variază de la brun-cărămiziu, la brun închis, cenușiu sau chiar negru pe alocuri.

Ceramica smălțuită, de tipul ceramicii fine, de lux, reprezintă o apariție foarte rară în lotul nostru de materiale. Arderea lor este oxidantă și de bună calitate. Printre acestea se remarcă în primul rând un fragment de ulcior, rupt din vechime, acoperit la exterior cu smalț verde . Celelalte fragmente par să aparțină unor farfurii sau străchini (unul cu o margine ușor profilată, este neornamentată și acoperită cu smalț brun-gălbui), iar celălalt fragment este decorat prin tehnica sgrafitto (are ca suport un smalț cu o cromatică asemănătoare celui dintâi, peste care s-au aplicat linii mai groase, pictate neglijent, de culoare galbenă, suprapuse de linii fine, maro, dispuse unghiular). Ultimul fragment de mici dimensiuni, are smalțul exfoliat (despre decorul său, destul de elaborat și cu o cromatică bogată, nu putem spune dacă reda motive geometrice sau vegetale). Sub aspectul formei, întâlnim aproape exclusiv „oala-borcan”, simplă sau cu o toartă , de dimensiuni medii sau reduse. Buza, profilată în cele mai multe cazuri, este răsfrântă în exterior. Gâtul este scurt, arcuit puternic, iar corpul proeminent. Motivele ornamentale sunt amplasate în general pe umărul vaselor și constau din una sau mai multe linii incizate, paralele, dispuse orizontal . Nu toată ceramica acestei categorii este însă decorată . O altă

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

formă ce poate fi reconstituită, în ciuda stării fragmentare a materialului, o reprezintă vasele cu cioc de turnare (carafă cu gura lobată descoperită în complexul Cx7), lucrată din pastă bine omogenizată, arsă incomplet și acoperită cu o angobă roșie.

Alături de ceramică au fost găsite doar câteva piese din fier, piatră și oase de animal. Printre obiectele de inventar, menționăm aici următoarele: O lance din fier (deformată și corodată), cu lungimea de aprox. 30 cm și lățimea părții active de 5,5 cm : Fragment dintr-un cui de fier, rupt din vechime și extrem de corodat: Cute realizată dintr-o piatră de râu de dimensiuni reduse, ruptă din vechime în zona părții active, cu urme puternice de întrebuințare. La ambele capete, este prevăzută cu câte o perforație de mici dimensiuni, acestea servind probabil la prinderea piesei cu un șnur .

Existența în zonă a unor construcții de zid este atestată indirect de prezența în stratul de cultură, a unui fragment de țiglă romană , refolosit probabil în evul mediu.

Trebuie precizat că, încadrarea puținelor noastre descoperiri într-un cadru cronologic destul de larg, are la bază lipsa unor piese de metal cu o datare mai strânsă (monede, podoabe etc.).

Orizontul getic de locuire poate fi datat mai ales pe baza unora dintre fragmentele ceramice descoperite în complexul Cx26. Aici se remarcă în primul rând fragmentul de strachină cu umărul fațetat, negru, lustruit la exterior. Datarea lor este destul de largă, cu rădăcini încă din Hallstattul târziu (vezi Telești-Drăgoiești, Bistrița și Ferigile), pentru La Tène propunându-se intervalul cuprins între secolele IV-III/II a. Chr.. Situația este oarecum identică și pentru străchinile simple, cu buza invazată, vasele cu proeminențe orientate în jos sau pentru ceștile cu toartă supraînălțată, prevăzută cu butoni cilindrici. Dintre cele mai vechi exemplare de acest fel menționăm descoperirile de la Ferigile și din mediul scitic din aria intracarpatică. Aplicarea butonilor pe toarte este considerată de V. Vasiliev drept element caracteristic al sciților din spațiul nord-pontic. Datarea lor se înscrie în cadrul general al cronologiei grupului scitic din Transilvania (sec. VI – mijlocul sec. V a. Chr.), continuând însă să existe, într-un număr extrem de restrâns și în etapa istorică următoare. În acest sens avem analogii în necropola getică de la Zimnicea pentru vasele de tip sac decorate cu proeminențe-apucători unite de brâuri alveolate, șiruri de alveole sau brâuri alveolate, dispuse oblic, ce pornesc din zona gurii vasului. Pe baza acestor ultime analogii, considerăm că și descoperirile noastre aparțin culturii getice timpurii, locuirea de la Iezureni putând fi datată în sec. IV-II a. Chr.

În ce privește ceramica medievală, cele mai apropiate analogii pentru formele și decorul vaselor noastre de uz comun, le găsim, în mod firesc, în apropiere, la Polata (la vest de Târgu Jiu), dar și în așezări din Muntenia precum Coconi, Cetățeni, Zimnicea, Curtea de Argeș sau București.

Tot la Polata sunt pomenite și fragmente „smălțuite policrom, decorate prin tehnica sgrafitto, cu motive geometrice”, asemănătoare probabil celor

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

descoperite de noi.. Alte analogii pentru farfuriile sau străchinile smălțuite menționăm la Coconi, Zimnicea sau Enisala.

Ulcioare smălțuite monocrom, cu verde, din care unul cu gât profilat și toarte aplatizate, sunt atestate la Păcuiul lui Soare. O altă analogie, diferită însă ca formă, provine din descoperirile de secolele XVI-XVII de la Timișoara, acesta fiind și momentul generalizării tehnicii de smălțuire monocromă a jumătății superioare a ulcioarelor.

Carafe cu gura lobată menționăm printre altele la Râmnicu Vâlcea – Parc, Coconi, Curtea de Argeş, în Moldova, la Baia, Suceava și Iași, sau în Transilvania, la Sibiu – Piața Huet, Alba Iulia. Prezența ceramicii lucrată la roata rapidă, ce se generalizează la sud de Carpați către sfârșitul secolului al XIII-lea, pledează pentru o datare mai târzie a locuirii de la Iezureni. Lipsa căzănelelor din lut, sărăcia decorului vaselor de uz comun și numărul relativ mare al ceramicii smălțuite, constituie argumente în favoarea unei datări în secolele XIV-XV. Tot în aceeași perioadă se înscriu și formele mai evoluate precum oala cu toarte, carafa cu gură lobată și ulciorul.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 3 - km. 12+850 – 12+930 Est.
Plan de încadrare în zonă 1:50.000

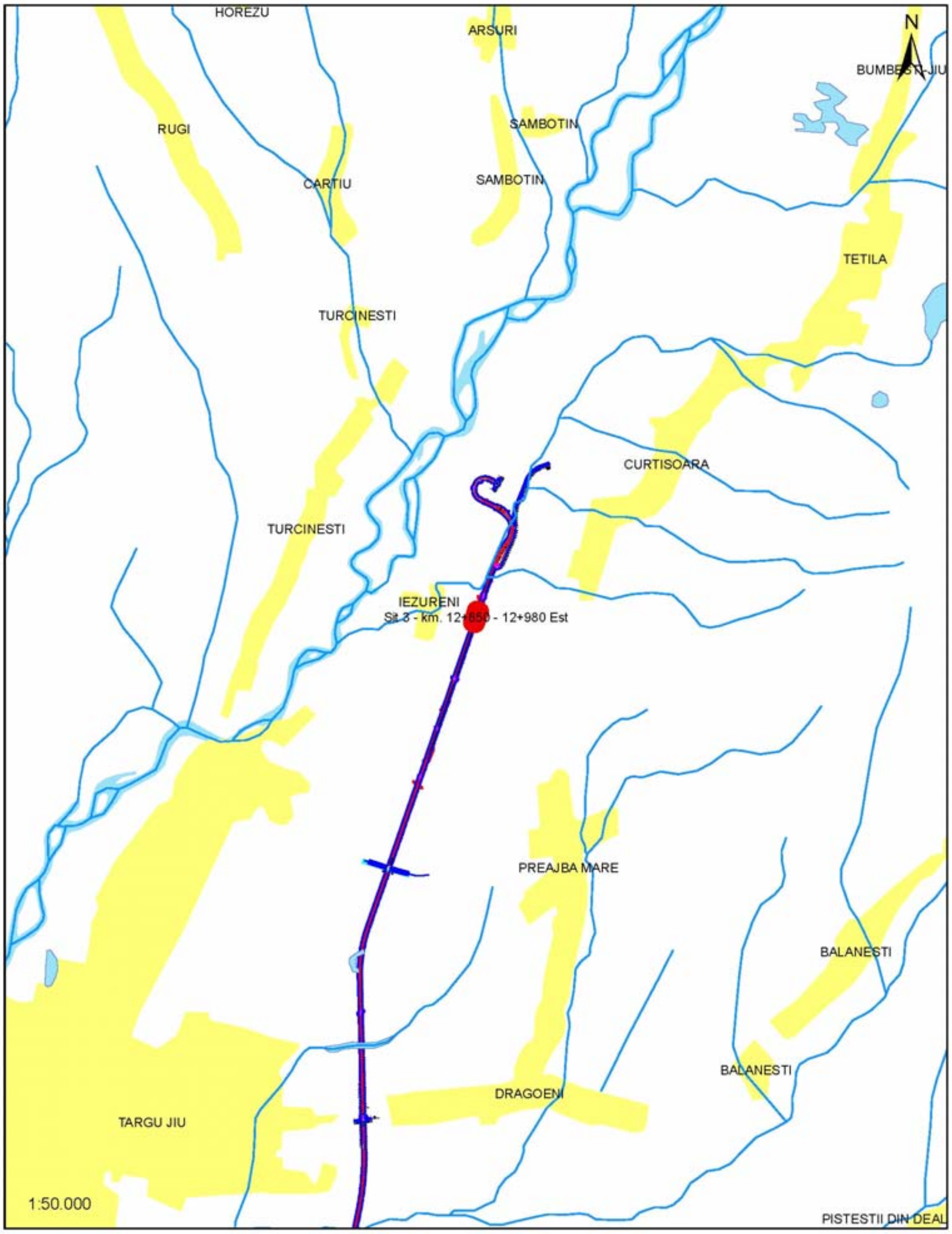

Harta 10

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 3 - km. 12+850 – 12+930 Est.
Plan general. Încadrare cronologică a complexelor cercetate

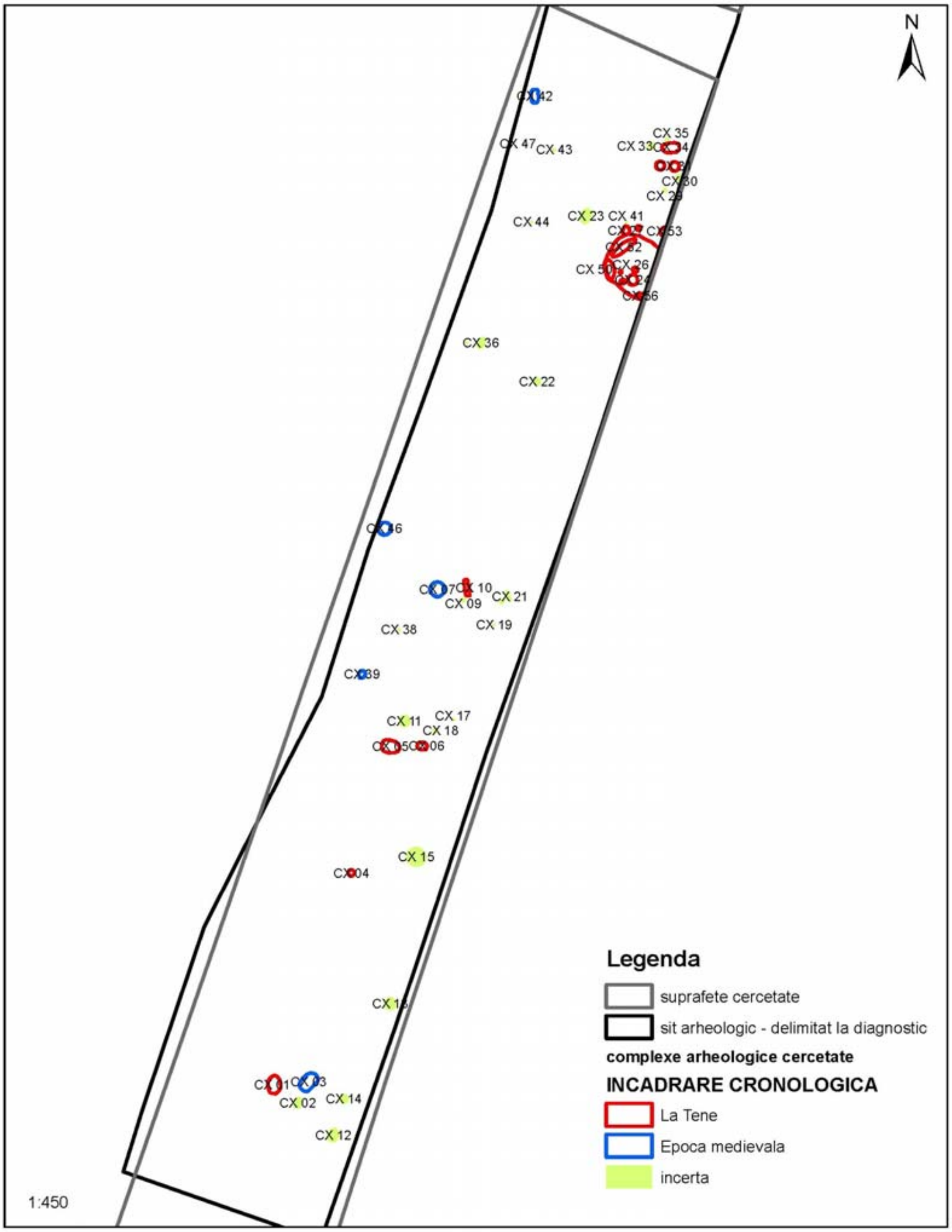

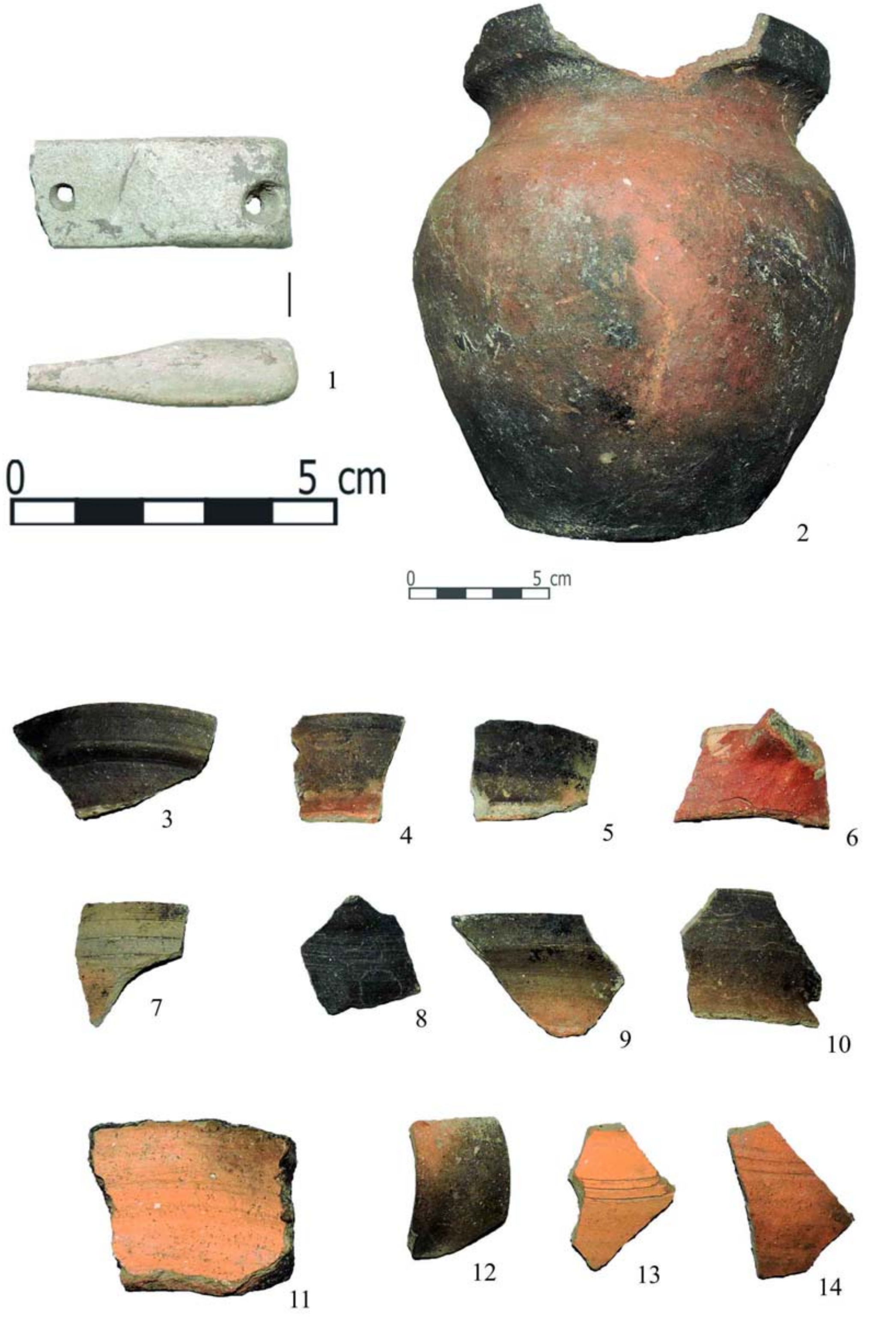

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

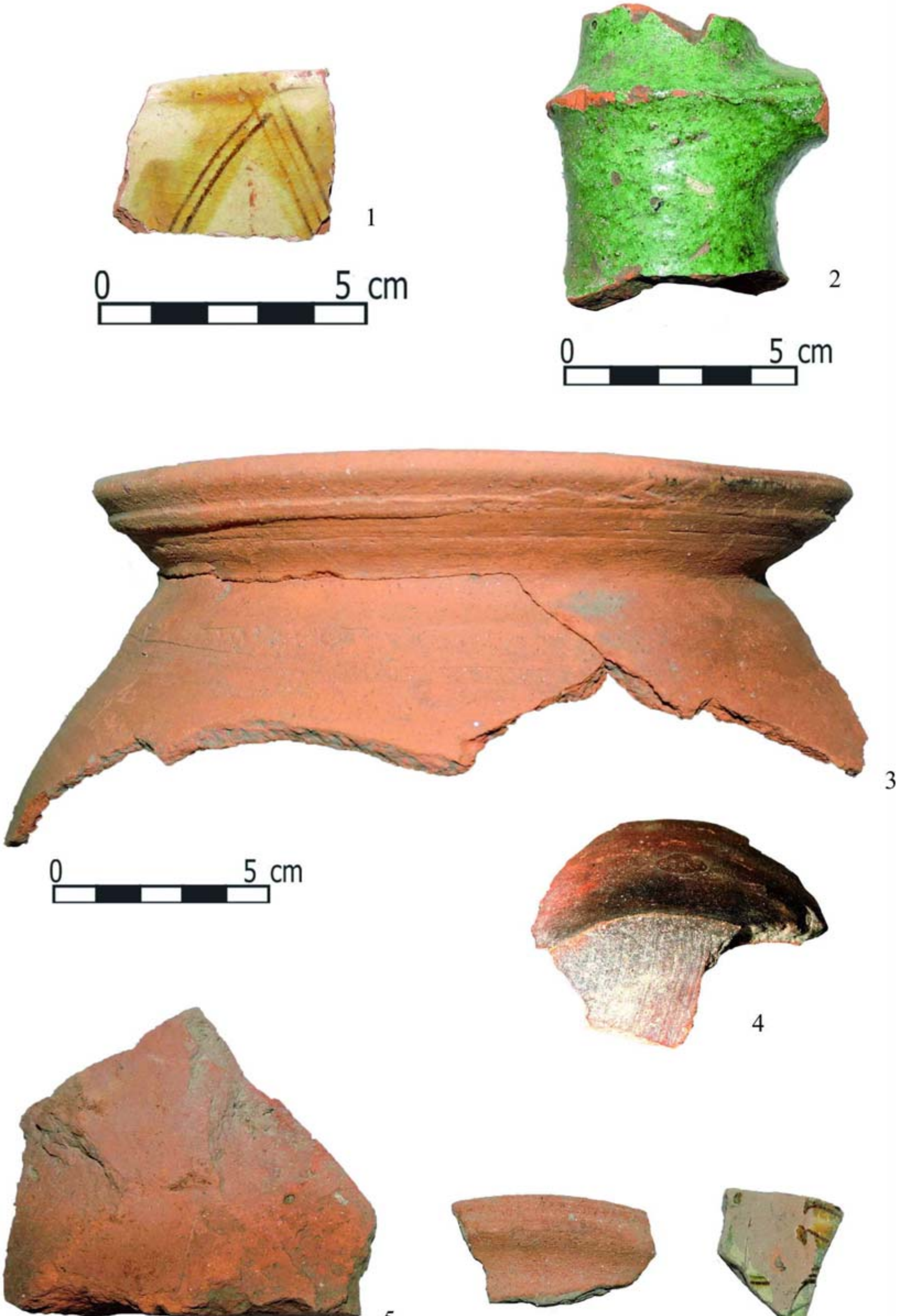

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Situl numărul 4.

Acest sit se află localizat în punctul „Lunca Iezurenilor“, între km 13+530 - 13+600 Est, centura ocolitoare și km 0+100 - 0+160 pe DJ665, pe malul stâng al pârâului Iazului, pe o terasă înaltă cu structură aluvionară. Spre nord este mărginit de un mic pârâu, activ în lunile cu regim pluvial bogat.

Au fost deschise două suprafețe de decopertă (ce însumează peste 3.980 m.p.), notate cu indicativele Su 1 și Su 2, până la nivelul sterilului (cca. 0,30-0,45 m) și conturarea complexelor arheologice. Cercetarea din suprafața Su 1, a pus în evidență existența unui complex arheologic (Cx 15), exact în zona fixată inițial drept limită sudică a sitului (km 0+100 pe DJ665), motiv pentru care decoperta s-a prelungit cu încă 33 m. Această prelungire s-a soldat cu descoperirea a șapte complexe arheologice noi. În ambele suprafețe au fost cercetate arheologic 52 de anomalii, din care au fost confirmate 51 ca fiind de natură antropică. Dintre acestea, 22 au fost descoperite în Su 1 și 29 în Su 2. Datarea complexelor Din punct de vedere cronologic, situaţia se prezintă în felul următor: Culturii Coțofeni îi aparțin cinci complexe, Hallstattului timpuriu 15 complexe, complexe medievale (23), iar 8 complexe sunt cu datare incertă (doar fragmente de chirpici).

O parte dintre acestea din urmă, sunt amplasate în proximitatea unor complexe medievale, fapt care ne face să presupunem o relație de contemporaneitate cu acestea și, implicit, o datare similară. Majoritatea acestora au un plan circular și umplutură brun-cenușie, uneori cu pigmenți de cărbune sau piatră de râu, așezată aici pentru o mai mare stabilitate a stâlpului.

Din punct de vedere tipologic, în Situl arheologic nr. 4, au fost cercetate un număr de cinci locuințe, trei posibile anexe gospodărești (magazii/șoproane), un cuptor de uz menajer, cu groapă de deservire, 25 de gropi cu resturi menajere, o posibilă groapă pentru extragerea lutului și cele 16 gropi de stâlp.

Cea mai mare parte a inventarului arheologic descoperit în cele 51 de complexe cercetate în acest sit, este constituită din ceramică. Starea acesteia, în special a materialelor preistorice, este extrem de fragmentară. În rândul ceramicii medievale există însă și câteva vase întregi sau parțial întregibile.

Descoperirile din Bronzul timpuriu, cultura Coțofeni, sunt constituite din fragmente ceramice, piatră și lut ars. În ce privește prima categorie, aceasta aparține în totalitate speciei uzuale, grosiere. Decorul, destul de rar întâlnit, constă din brâuri alveolate, incizii late, de tip „căpriori” sau „ramuri de brad”, dispuse în registre verticale, cu benzi înguste, cruțate și incizii de tip „triunghiuri îngropate”.

Ca obiecte din piatră, distingem un zdrobitor cu urme de utilizare intensă, descoperit în complexul Cx9 și o așchie din silex , descoperită în colțul de sud-vest al suprafeței Su 2.

Descoperirile Hallstattului timpuriu, nu foarte numeroase, constau din ceramică și câteva obiecte de inventar casnic. Din această categorie fac parte o serie de vase tronconice, cu pereți drepți sau arcuiți spre interior, unele prevăzute cu proeminențe-apucători sau decorate cu brâuri alveolate. Tot aici se încadrează și cele două fragmentele de vas „cuptor” (pyraunoi) descoperite în complexul Cx48,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

din care unul provine din partea inferioară, iar celălalt din zona mediană, fiind decorat cu striuri .

La ceramica semifină se distinge o mai mare atenție în tratarea suprafețelor, acestea fiind bine netezite, iar în unele cazuri chiar lustruite pe una din fețe. Pasta este omogenă, iar arderea oxidantă, cu o cromatică fără prea multe variații (brun sau cărămiziu). Există însă și câteva exemple de ardere parțial reducătoare, rezultând o ceramică neagră la exterior. Ca forme, putem menționa aici vasele bitronconice, negre sau cafenii la exterior, unele decorate cu caneluri, dispuse orizontal, simple (Cx39, Cx49), sau asociate cu caneluri în ghirlandă (Cx25), ori cu caneluri scurte, dispuse unghiular (Cx49). Tot pe acest tip de vase mai apare un decor care constă din nervuri verticale, aplicate, în relief (Cx48) și un altul, cu caneluri semicirculare dispuse probabil sub o proeminență (Cx19) sau fațete oblice, dispuse în zona diametrului maxim (Cx49). Buzele acestora sunt scurte și răsfrânte spre exterior (Cx49). Dintre fragmentele de pereți ai unor vase de dimensiuni reduse, probabil tot bitronconice, mai remarcăm prezența unuia cu decor compus din caneluri fine, în ghirlandă (Cx48). Tot din categoria semifină fac parte și fragmentele unor străchini, de culoare cărămizie sau brună. Unele dintre acestea au buza invazată (Cx14) sau doar trasă spre interior, uneori decorate cu fațete lungi, dispuse oblic pe buză (Cx19) sau cu caneluri oblice, lungi, așa numitele „pseudoturbanrand” (Cx49). Un exemplar deosebit are buza lățită și decorată cu caneluri înguste, sub forma unor cercuri concentrice (Cx48).

Ceramica fină, lucrată din pastă bine omogenizată, are suprafețele exterioare lustruite și arse reducător, rezultând culoarea neagră. Fragmentele aparțin cel mai probabil unor cești, iar ornamentele constau din caneluri înguste, verticale (Cx48) sau semicirculare (Cx19). Solul acid în care au fost păstrate, a dus la degradarea slipului lustruit și a elementelor de decor.

Între obiectele de inventar casnic se evidențiază și o fusaiolă din lut, cu diametrul de 3,5 cm și înălțimea de 2,5 cm, descoperită în complexul Cx39 și o seceră din bronz, de tip „knopfsicheln mit nicht abgeschlossenem Gußzapfen” (cu buton de echilibru la mâner), cu lungimea de 13,4 cm și lățimea maximă păstrată, de 1,8 cm . Tăișul, la fel ca și vârful, sunt degradate încă din vechime. La partea proximală are un buton nefinisat, iar pe exterior se văd resturi de bavuri de turnare, neîndepărtate, îndoite și lipite de corpul piesei.

Descoperirile evului mediu, secolele XIII-XIV, se compun mai ales din vase ceramice, la acestea adăugându-se și câteva piese din bronz și fier. Printre cele mai importante obiecte de inventar, menționăm aici următoarele: Un fragment de ulcior ce aparține categoriei fine, smălțuite. Este vorba despre o toartă în bandă lată, cu o adâncitură pe mijloc, cu mici pastile în relief, decorată cu motive vegetale de culoare verde oliv, pe un fond verde închis . Tot din această categorie, lipsită însă de smalț, sunt și fragmentele de ulcioare descoperite în complexele Cx25 și Cx28 . Acestea provin din buza unor vase cu cioc de turnare, lucrate din pastă fină, bine omogenizată și arsă, acoperite cu o angobă roșie, ușor lustruită. Asemănător ca factură și modalitate de tratare a suprafețelor (angobă roșie, ușor lustruită) este și un fragment dintr-un pahar descoperit în complexul Cx20 .

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cea mai mare parte a inventarului ceramic aparține însă speciei uzuale, lucrată la roata cu învârtire medie sau rapidă și confecționată din pastă compactă. Arderea este în general completă, de bună calitate, iar cromatica variază de la brun-cărămiziu la brun închis, cenușiu sau chiar negru. Unele vase păstrează, mai ales în partea inferioară, urme de funingine, semn al utilizării acestora la prepararea hranei, în direct contact cu focul.

Sub aspectul formei, se remarcă în primul rând „oala-borcan”, simplă sau cu o toartă . Buza simplă sau profilată, este răsfrântă în exterior, gâtul scurt, arcuit puternic, iar corpul proieminent. Motivele ornamentale, amplasate în general pe umărul și pe corpul vaselor, constau din incizii și impresiuni: șiruri paralele de ornamente realizate cu ajutorul rotiței dințate, dispuse orizontal, în registre (Cx10); linii sau benzi de linii, dispuse orizontal, independent sau în registre (Cx2, Cx10, Cx25); crestături oblice scurte, realizate cu un instrument ascuțit (Cx10); fascicule de linii orizontale, asociate uneori cu linii oblice (Cx25); impresiuni ovale, realizate cu un băț sau un alt tip de instrument . Mai menționăm aici, un vas parțial întregibil, decorat cu registre de caneluri orizontale, singurul cu acest tip de ornament (Cx40).

Din categoria așa numitelor „semne de olar”, mai remarcăm, de asemenea, un element în relief, sub formă de cruce, dispus pe fundul unui vas (Cx10).

O altă categorie este cea a capacelor, categorie din care menționăm aici două fragmente care aparțin aceluiași vas, decorat cu alveole pe buză (Cx27).

Pe lângă acestea, destul de frecvent au fost descoperite numeroase fragmente de chirpici ars, unele păstrând încă amprente ale structurii din lemn pe care au fost aplicate și, într-un număr mai mic, fragmente de lipitură de vatră cu gardină (descoperite în poziție secundară), sau fragmente din lipitura/fățuiala unor vetre.

Din obiectele de metal amintim: Un inel de tâmplă, simplu, cu capetele petrecute, realizat din platbandă de bronz (sau un aliaj de cupru), decorat cu striuri/caneluri fine în jur . Piesa este deformată din vechime, dar diametrul său poate fi estimat la aproximativ 1,3 cm. Capetele sunt ușor mai late (0,4 cm) decât corpul inelului (0,3 cm): Un inel (sigilar?), cu verigă din bandă subțire, deformată, pe care a fost sudată un chaton rotund cu diametrul de 1,9 cm. Piesa are un decor format dintr-o cruce cu brațe egale și patru linii tangente, toate înscrise într-un cerc înconjurat de raze scurte, ovale : Fragment de săgeată din fier, păstrată pe o lungime de 5,2 cm, cu tubul de înmănușare de formă ovală (la gură) și dimensiunile orificiului de 1x0,9 cm. Piesa, a cărei parte activă a fost ruptă din vechime, prezintă depuneri puternice de oxizi : Fragmente dintr-o seceră din fier, cu o lungime probabilă de cca. 15 cm : Fragment din lama unui cuțit din fier (L = 11 cm, l max = 1,8 cm): Fragment de cuțit din fier (L = 12 cm, l max = 2,5 cm): Fragment de cuțit din fier (L = 3,7 cm, l max = 2,5 cm): Fragment de amnar din fier (?), păstrat pe o lungime de 4,2 cm.

Ca obiecte din piatră, utilizate în activitățile domestice de preparare a hranei din cereale, avem două râșnițe masive, de tip primitiv, ambele cu urme de utilizare intensă, descoperite în complexele Cx9 și Cx25.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În ce privește materialul ceramic atribuit culturii Coțofeni, se remarcă în primul rând numărul redus de descoperiri și starea deosebit de fragmentară a acestuia. În lipsa unor forme întregibile, relevante din punct de vedere cronologic sunt fragmentele din pereții unor vase decorate cu incizii de tip „triunghiuri îngropate" și cu incizii late, de tip „căpriori" sau „ramuri de brad", dispuse în registre, cu benzi înguste, cruțate. Primul dintre acestea debutează încă din faza Coțofeni I, păstrându-se aproape neschimbat pe tot parcursul celor trei etape evolutive ale acestei culturi. Cel de-al doilea ornament însă, apare doar în prima fază a culturii Coțofeni. Prin urmare, pe baza acestuia, dar și prin lipsa decorului cu împunsături succesive, specific fazelor mai evoluate, concluzionăm că cele cinci complexe arheologice descoperite de noi, aparțin cel mai probabil fazei I a acestei culturi.

Orizontul de descoperiri aparținând Hallstattului timpuriu, poate fi datat atât pe baza unora dintre fragmentele ceramice descoperite, cât mai ales pe baza secerii din bronz. Aceasta din urmă aparține tipului „knopfsicheln mit nicht abgeschlossenem Gußzapfen" („cu ciotul de la turnare neîndepărtat"), având cele mai bune analogii în depozitul de bronzuri de la Dobrinci, atribuit orizontului II de depozite (Ha. A1) din Serbia. În România, cele mai multe seceri de acest tip apar în zona Dunării de Jos, în timp ce din Transilvania se cunosc doar două exemplare. Alte piese apropiate ca formă, provin din Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, fiind încadrate tipului Dičevo din Bronzul D și Hallstattul A1.

În ce privește ceramica, se remarcă în primul rând fragmentul de vas de dimensiuni reduse, decorat cu caneluri în ghirlandă și vasul mare, bitronconic, cu decor compus din caneluri, dispuse orizontal asociate cu caneluri în ghirlandă. În spațiile învecinate, decorul apare încă din bronzul târziu în Banat și mai frecvent pe diverse forme de vase de la Susani. Acest tip de decor este bine documentat și aria intracarpatică unde, în opinia lui H. Ciugudean, este considerat drept un element definitoriu pentru faza timpurie a culturii Gáva. Tot în aria acestei ultime culturi găsim analogii și pentru vasele bitronconice cu nervuri verticale în relief. Buze scurte, ușor evazate ale unor vase bitronconice sau străchini cu marginea invazată și fațetată sunt documentate în așezarea hallstattiană timpurie de la Portărești. Străchini cu decor de tip „pseudoturbanrand" sau derivat, apar în aproape tot Bazinul Carpatic și Peninsula Balcanică. Caneluri înguste, dispuse semicircular, deasupra sau sub unele proeminențe, apar printre descoperirile de Hallstatt A de la Susani. Atât pentru decorul canelat, cât și pentru vasele „cuptor", simple sau cu decor striat, găsim cele mai bune analogii între descoperirile de tip Vârtop sau Susani-Vârtop din Oltenia, cele mai apropiate geografic fiind cele de la Măru și Călugăreni (jud. Gorj). Pe baza analogiilor, considerăm că și descoperirile noastre se înscriu în cadrul acestei culturi sau grup cultural.

Datarea descoperirilor evului mediu, în sec. XIII-XIV, are la bază materialele relevante din punct de vedere cronologic, descrise în subcapitolul anterior. Ne referim aici, în primul rând, la inelul cu chaton rotund, decorat cu cruce, care își găsește o bună analogie la Estergom (Ungaria). Inelele cu cruce descoperite aici, nu prea numeroase, printre care și cel la care facem referire, sunt

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

datate în sec. al XIII-lea. În ce privește ceramica, analogii pentru tipul de oală cu toarte, pentru fragmentul de toarte smălțuită verde-oliv și pentru capacul decorat cu alveole pe buză, găsim la Coconi, în sec. XIV-XV. Carafe cu gura trilobată menționăm printre altele la , Codlea și la Râmnicu Vâlcea-Parc (ultimele două datate în sec. XIII-XIV). Pentru decorul incizat, impresiunile cu rotița și vase cu marcă de olar sau buze profilate, menționăm descoperirile de la Ostrov–Piatra Frecăţei (sec. XI-XII), Bratei (sec. XII-XIII), Șimleu Silvaniei, Codlea și Cetățeni. Având în vedere prezența fragmentelor de carafă cu gura trilobată și lipsa căzănelelor din lut, concluzionăm că așezarea noastră se datează în sec. XIII-XIV.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 4 - km. 13+530 - 13+600 Est.
Plan de încadrare în zonă 1:50.000

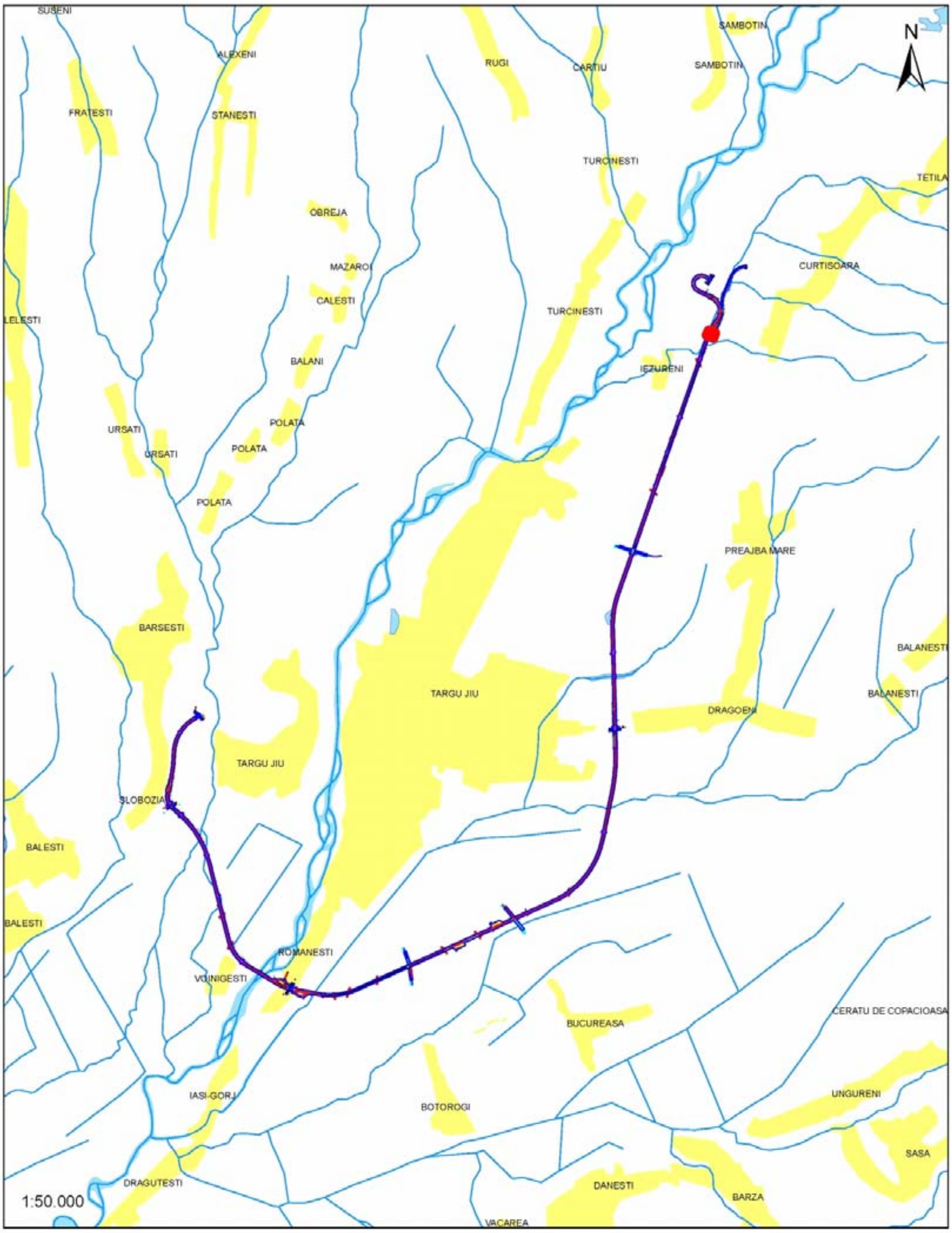

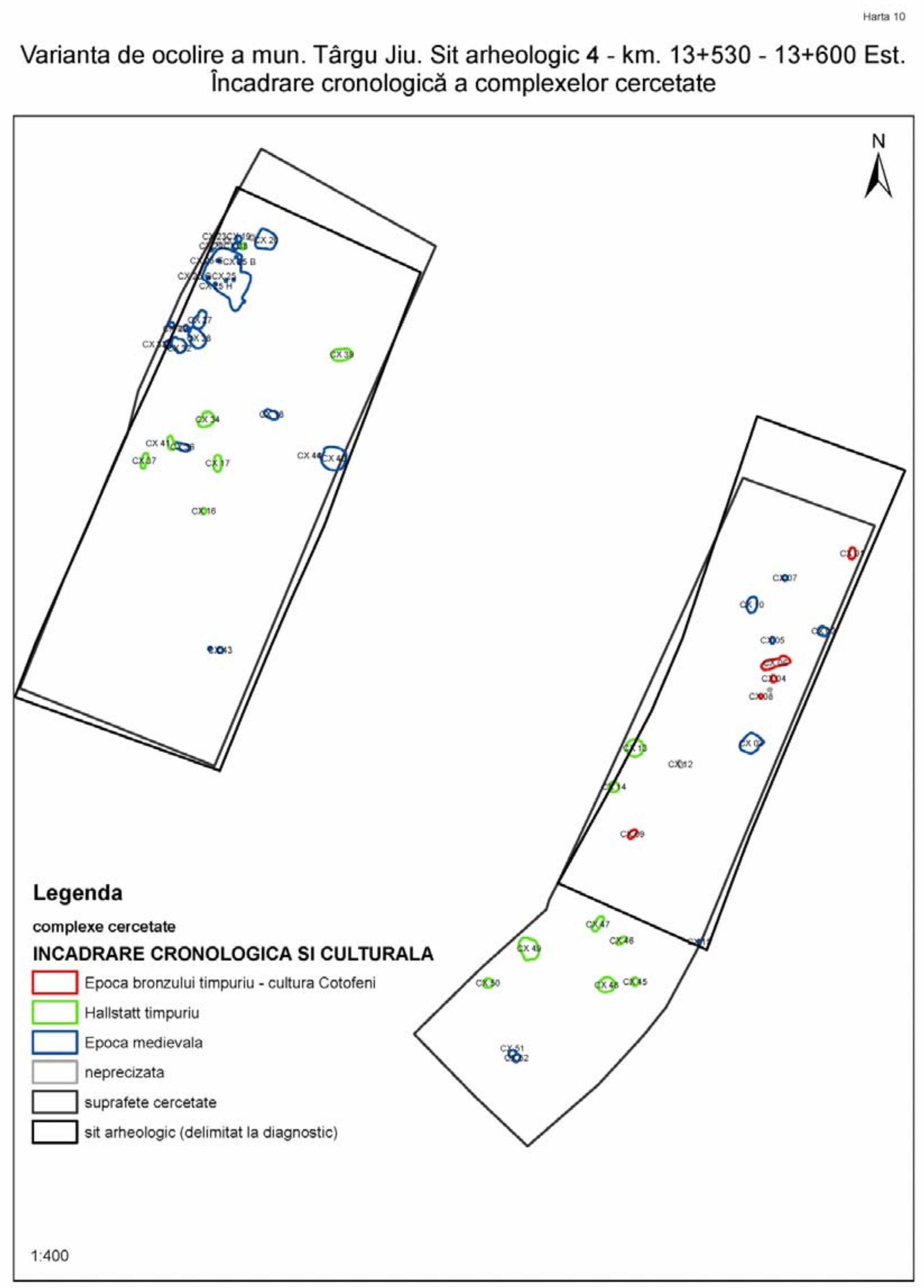
Harta 10
Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 4 - km. 13+530 - 13+600 Est.
Încadrare cronologică a complexelor cercetate
N
Legenda
complexe cercetate
INCADRARE CRONOLOGICA SI CULTURALA
Epoca bronzului timpuriu - cultura Cotofeni
Hallstatt timpuriu
Epoca medievala
neprecizata
suprafete cercetate
sit arheologic (delimitat la diagnostic)
1:400

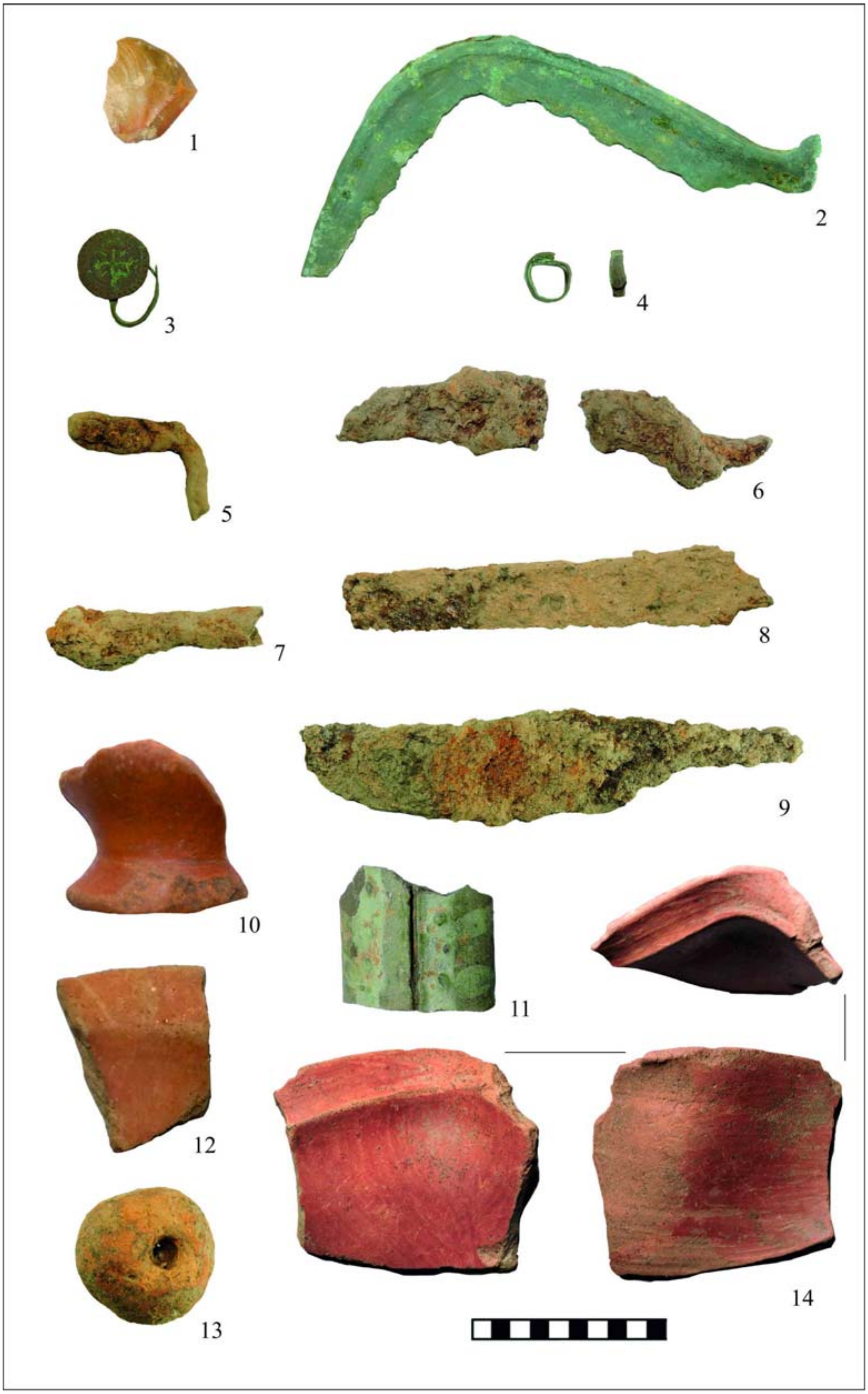

Pl. 1. Iezureni, „Lunca Iezurenilor“, material special.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pl. 5. Iezureni, „Lunca Iezurenilor“, ceramică medievală.

Situl numărul 5.

Vestigiile arheologice din acest sit se află pe malul stâng al pârâului Iazului, în punctul numit „Lunca Iezurenilor" la confluența sa cu un pârâu a cărui albie a fost regularizată. Suprafața cercetată (însumând peste 5.600 m.p.), a fost delimitată între km 13+800 - 13+850 și km 13+950 - 14+030 Est, km 0+350 - 0+405 și 0+517 - 0+605 pe DJ665, care urmează a fi relocat. Ca și în cazul sitului nr. 4 (aflat la numai 200 m sud de acesta), terenul pe care se află amplasat situl nostru aparținea, până în sec. al XIX-lea, din punct de vedere administrativ, de hotarul satului Curtișoara. Urme sporadice de locuire s-au descoperit doar pe terasele înalte, cu structură aluvionară, de-o parte și de alta a acestui pârâu. Între cele două puncte înalte, pe o lungime de cca. 100 m, se află o zonă joasă, cu un excedent de umiditate a solului și cu izvoare de suprafață. Această suprafață, lipsită de vestigii arheologice, a fost și ea verificată prin patru secțiuni de control, cu lungimi cuprinse între 8 și 10 m.

Au fost deschise patru suprafețe de decopertă, notate cu indicativele Su 1-Su 4 , aceasta efectuându-se până la nivelul sterilului (cca. 0,30 – 0,70 m) și conturarea complexelor arheologice. Din punct de vedere tipologic, aici au fost cercetate un număr de trei posibile anexe gospodărești (magazii), o locuință adâncită, cu un cuptor de uz menajer și o vatră, cinci complexe lipsite de inventar, șase gropi cu resturi menajere, două posibile gropi pentru exctragerea lutului și 27 de gropi de stâlp. Nu este exclus ca o parte din gropile fără inventar, sau din cele menajere să fi fost utilizate la origini pentru păstrarea proviziilor. Umplerea acestora din urmă, cu resturi menajere, s-a produs probabil după degradarea și abandonarea acestora.

Cea mai mare parte a inventarului arheologic descoperit în acest sit, este constituită din ceramica din categoria grosieră (de uz comun). Aceasta este destul de friabilă, atât datorită lipsei de omogenitate a pastei cât și a arderii incomplete. În urma arderii, de tip oxidant, a rezultat un colorit cu nuanțe de cărămiziu și brun (unele fragmente decorate cu brâu alveolat, sau altele , din categoria semifină, cu nisip în pastă și lustru slab pe exterior).

În ce privește ceramica medievală, în ciuda numărului redus al materialelor descoperite, aceasta se diferențiază în două loturi distincte. Un prim lot, cu ceramică ce aparține în special categoriei uzuale, lucrată la roata cu turație medie sau rapidă și confecționată din pastă omogenă. Arderea este completă, de bună calitate, iar cromatica variază de la brun-cărămiziu, la brun închis și negru. Ca forme, remarcam prezența unor carafe cu gura trilobată, a capacelor și a „oalei-borcan", cu buza simplă sau profilată. Referitor la ornamente, distingem șirurile de impresiuni oblice, fasciculele de linii fin incizate și canelurile înguste, toate acestea dispuse orizontal. Mai remarcăm de asemenea, un fragment lucrat din pastă fină, bine omogenizată și arsă, acoperite cu o angobă roșie, descoperit în complexul Cx46.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cel de-al doilea lot cuprinde o ceramică lucrată la roata rapidă, din pastă omogenă, cu degresant atent selecționat (nisip fin) și ardere completă, de bună calitate. Cromatica acesteia variază între cărămiziu şi brun închis. Motivele ornamentale, dispuse orizontal, pe umărul sau pe corpul vaselor, constau din linii pictate cu angobă albă, având grosimi variabile.

În cadrul acestor materiale se evidențiază în mod cert, o pipă din lut. Piesa, aproape întreagă, a fost descoperită în complexul Cx4. Aceasta are culoarea neagră, găvanul mic, rotund, fiind decorată aproape în întregime cu motive geometrice incizate. Inelul este proeminent și decorat cu caneluri oblice, care dau un aspect de torsadă.

În încheiere amintim că în cele patru suprafețe decopertate au fost cercetate arheologic 48 de anomalii dintre care, 44 au fost confirmate ca fiind de natură antropică. Distribuția acestora pe suprafețe este următoarea: opt au fost descoperite în Su 1; șapte în suprafața Su 2; 24 în Su 3; 6 în suprafața notată cu indicativul Su 4. Din punct de vedere cronologic, situaţia se prezintă în felul următor: Epoca bronzului = 8; Ev mediu, sec. XIV = 6; Ev mediu, sec. XVII-XVIII = 15; complexe cu datare incertă = 15.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 5 - km. 13+800 - 13+850, km. 13+950 – 14+030 Est. Plan de încadrare în zonă 1:50.000

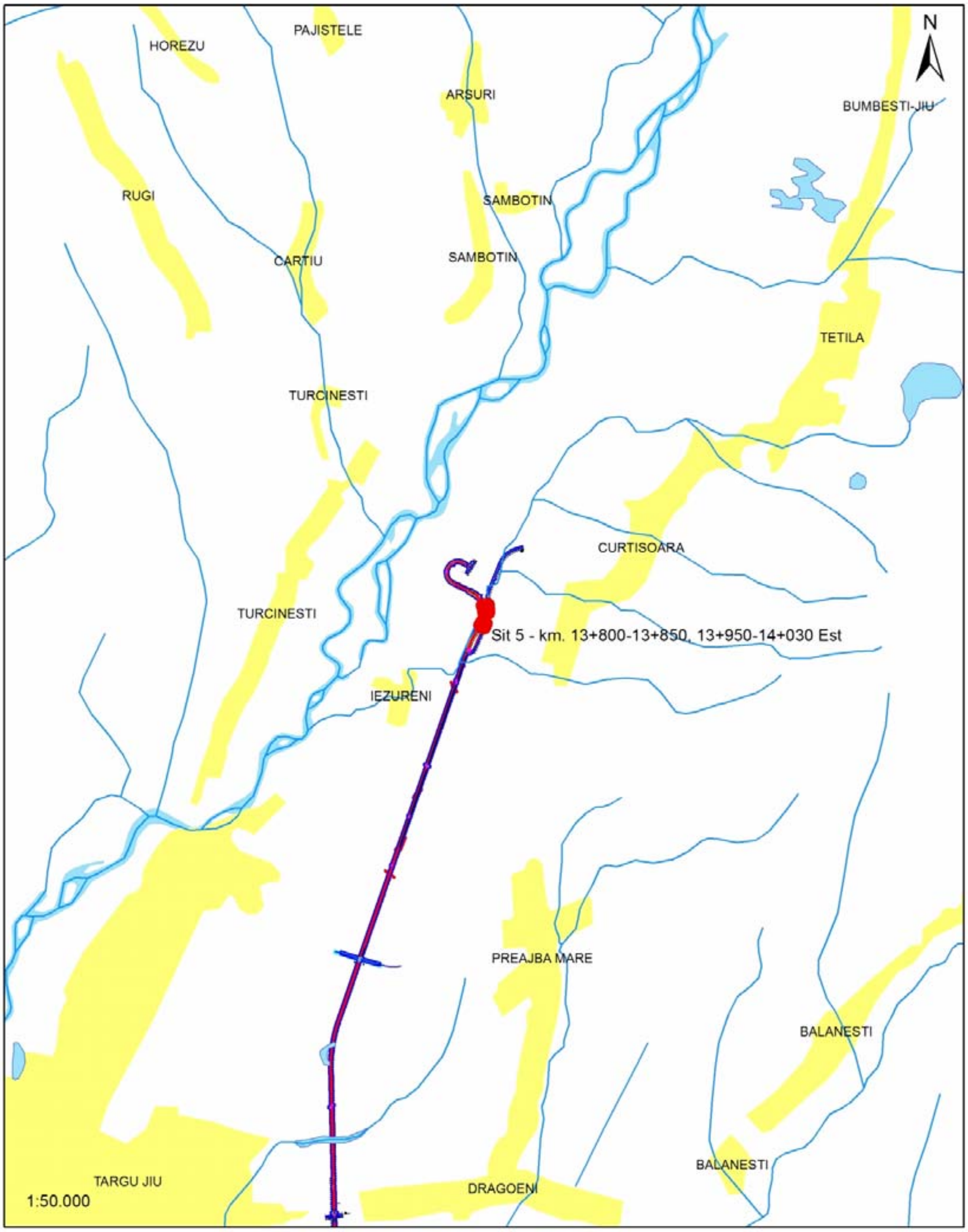

Harta 12

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 5 - km. 13+800 - 13+850, km. 13+950 – 14+030 Est.
Plan general. Încadrare cronologică a complexelor cercetate

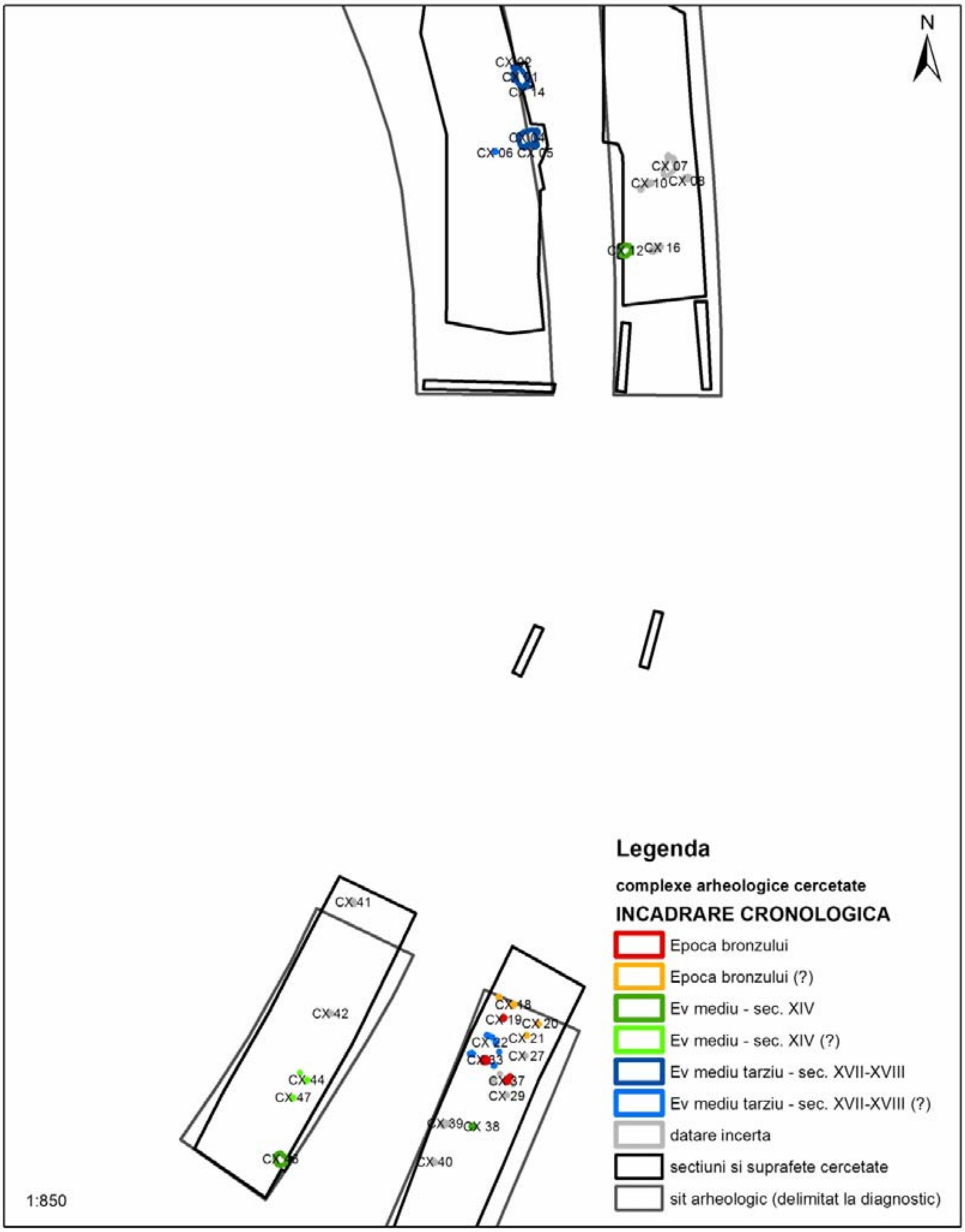

Pl. 1. Iezureni, „Lunca Iezurenilor", materiale arheologice.

Situl numărul 6.

Ultimul sit cercetat de noi, se află la est de localitatea Romanești, în punctul ”Lunca Romanești,, fiind amplasat între km 0+780 - 0+850 și km 0+950 - 1+200 Est,, iar ulterior, datorită descoperirilor rezultate ca urmare a supravegherii arheologice din apropiere, până la km 0+550. Din punct de vedere geografic, situl este amplasat în lunca inundabilă a văii Amaradia, pe o serie de grinduri a căror elevație este de doar 1,2-1,5 m față de restul zonei. Aici este un pârâu regularizat recent, ce suprapunea un curs de apă fosil, cu o lățime de cca. 60 m, colmatat încă din vechime, dar activ în antichitate. Întreaga suprafață a sitului (13.333 m.p.), inclusiv zona fostului curs de apă, a fost cercetată arheologic, aici realizându-se o suprafață de decopertă, notată de noi cu indicativul Su 1. Suprafața de cercetare cu o elevație ce variază între 187 și 190 m față de nivelul mării, se întinde pe o lungime de 420 m și o lățime variabilă, determinată de variația amprizei viitoarei șosele de centură, cuprinsă între 19 și 22 m.

Hidrografia zonei este astăzi una destul de săracă, valea Amaradia, aflată la cca. 500 m vest de sit, fiind cea mai apropiată și mai importantă sursă de apă. La sud de sit, la cca. 200 m, se afla în trecut un alt curs de apă, Amaradia Seacă/Căcacea, al cărui curs a fost și el regularizat . Mai trebuie spus și faptul că inundațiile din trecut au lăsat aici un strat consistent de aluviuni, fapt care a contribuit și el la buna conservare a sitului.

Decopertarea mecanică s-a oprit pe nivelul sterilului arheologic, descoperit între 0,50 și 0,80-0,90 m, adâncime care a permis conturarea complexelor arheologice. Pe alocuri, în zona fostei văi din antichitate, s-a coborât cu o secțiune de control, până la adâncimea de 2 m. Ulterior, ca urmare a descoperirilor rezultate ca urmare a supravegherii arheologice din apropiere (km 0+550), coroborate cu rezultatele diagnosticului arheologic din luna noiembrie 2014 și cu datele unei lucrări similare, realizată în proximitate în iulie 2015, s-a constatat o extindere a vestigiilor acestui sit, spre est. Aceste noi vestigii au fost descoperite la o distanță de cca. 120 m față de nucleul principal al sitului, despărțite fiind de o altă albie fosilă, activă în antichitate. Locuirea din acest punct a fost acoperită spre vest de un strat consistent de aluviuni, care au ridicat cota actuală a terenului. Acest strat aluvionar, pe alocuri cu o grosime de peste 1 m, a suprapus locuirea getică, conservând-o. Aici a fost deschisă o nouă suprafață de decopertă (notată Su 2), pe alocuri coborându-se cu excavația până la -1,20 m adâncime. Excepție fac zonele vechiului curs de apă, unde sterilul coboară mai mult, astfel că, săpătura noastră de control s-a adâncit între -1,40 și 2 m. Îndepărtarea straturilor de sol până la nivelul de conturare, s-a făcut prin decopertări succesive de cca. 0,20 m adâncime pe strat de decopertă și pe segmente de aproximativ 10 x 4-6 m. Singura prezență constantă evidențiată de noi, a fost prezența nivelului de inundație, care acoperă întreaga suprafață cercetată. Sub acest strat, pe alocuri, s-a constat existența unui nivel de cultură, cu grosimi și cromatică variabilă.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Din totalul de 274 de complexe cercetatae, dorim să atragem atenția și asupra câtorva care conțin resturi ale focului (cărbuni, cenușă) sau obiecte asociate lui (fragmente din lipitura unor vetre), acestea reprezentând probabil dovezi ale unor practici care depășesc sfera profană. Descoperiri similare din lumea daco-getică au fost interpretate drept dovezi ale practicării cultului vetrei și al focului. Prezența râșniței din Cx54 sau a vaselor întregi și întregibile în complexe precum Cx145, Cx159, Cx228 sau Cx237, pot să reprezinte dovezi ale unor ritualuri agrare sau de altă natură. Complexele notate de noi cu indicativele Cx3 și Cx59, care conțineau multă ceramică fragmentară, parțial arsă secundar, pot fi considerate drept locuri de depozitare a resturilor unor banchete funerare, nelipsind analogiile în acest sens.

Descoperirile atribuite **culturii Coțofeni** din Bronzul timpuriu, constau aproape exclusiv din ceramică, în marea ei majoritate aflată în stare fragmentară astfel încât nu putem să ne pronunțăm cu certitudine asupra tuturor formelor. Distingem totuși prezența străchinilor și a castroanelor, a vaselor de uz comun și, mai rar, a amforelor sau a ceștilor. Ceramica de uz comun este net superioară, cantitativ, celei fine, de bună calitate.

Decorul cel mai frecvent este cel incizat, întâlnindu-se într-o motivistică destul de variată, printre care amintim aici inciziile de tip „căpriori" și „ramuri de brad", care par să domine, benzile incizate sau „triunghiurile îngropate" ș.a. În numeroase cazuri, ornamentele de tip ramuri de brad apar asociate cu șiruri de impresiuni suprapuse, dispuse pe buza unor vase sau cu aplicații plastice de tip „boabe de linte". Se cuvine să mai menționăm că decorul realizat prin canelura apare extrem de rar, fiind documentată într-un singur caz. Barbotina este documentată prin mai multe fragmente ce par să aparțină aceluiași vas. La acestea se adaugă canelura, benzile incizate, „triunghiurile îngropate", decorul realizat cu pieptenele (Kammstrich), striurile și nervurile în relief. Triunghiurile îngropate realizate prin incizii late, asociate uneori cu șiruri de impresiuni suprapuse, debutează încă din faza Coțofeni I, păstrându-se aproape neschimbat pe tot parcursul celor trei etape evolutive ale acestei culturi. Canelura, aplicațiile plastice de tip „boabe de linte" și nervurile în relief, se numără de asemenea printre caracteristicile ornamentelor din fazei incipiente. O parte din elementele apar însă și în descoperiri din faza târzie din NE Olteniei.

Tot aici s-ar înscrie și primele materiale decorate cu șnurul fals, însă opiniile specialiștilor nu sunt în deplină concordanță. Decorul realizat cu pieptenele în tehnica Kammstrich, apare printre descoperirile fazei Coțofeni II de la Herculane-Peștera Hoților sau, mai recent, la Vințu de Jos-Deasupra Satului, la nivel Coțofeni Ia.

Prin urmare, având în vedere datele de mai sus, coroborate cu lipsa decorului cu împunsături succesive, specific fazelor mai evoluate și prezența fragmentului decorat în tehnica șnurului fals, plasează descoperirile noastre faza Coțofeni I sau cel mai târziu la începutul fazei următoare.

Deosebit de important este și un fragment de plastică antropomorfă, mai precis un fragment dintr-o statuetă cu cap discoidal, neornamentată.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Puţine la număr, însă nu lipsite de interes, sunt descoperirile **culturii Verbicioara** din Bronzul mijlociu. Acestea, ca şi în cazul anterior, sunt reprezentate prin complexe cu un inventar în care predomină ceramica fragmentară, cu excepţia complexului Cx33, unde s-au descoperit şi vase întregi sau parţial întregibile. Lipsesc piesele din metal sau piatră şi oasele de animale, iar chirpiciul ars apare în cantităţi neglijabile.

Revenind la analiza formelor şi ornamentelor ceramicii Verbicioara din acest sit, trebuie subliniat încă din start aspectul său destul de unitar. Striurile sunt considerate elemente timpurii, de tradiţie Gornea-Orleşti sau chiar mai vechi, analogiile acestui decor fiind destul de numeroase. O datare asemănătoare o au şi vasele uzuale, decorate cu grupe de linii incizate, dispuse vertical, uneori asociate cu brâuri crestate sau alveolate pe buză . Vasele de tip amforă, cu corpul bombat, decorate pe umăr sau în zona diametrului maxim cu şiruri de impresiuni alungite, simple sau încadrate de linii incizate dispuse vertical, întrerupte de mici proeminenţe de la care pleacă grupe de linii verticale. Acestora le urmează vasele cu corpul sferic, de tip amforetă sau vasele „clepsidră" cum mai sunt ele numite., din care se păstrează un exemplar întreg şi două fragmentare. Ceştile, de diverse forme şi dimensiuni, majoritatea întregi sau întregibile, sunt şi ele prezente în aşezarea de la Romaneşti. Una dintre acestea, cu corpul uşor arcuit spre interior, este realizată printr-o tratare superficială a suprafeţelor. Decorul său constă din striuri dispuse oblic şi redate într-o manieră neîngrijită. Ce-l de-al doilea exemplar, păstrat întreg, are corpul uşor bombat, gâtul tronconic şi buza decorată cu un brâu crestat. Decorul constă din grupe de câte două linii verticale, realizate prin incizie, dispuse de-o parte şi de alta a micilor proeminenţe, la o oarecare distanţă. Două şiruri de impresiuni mici oblice de tip „boabe de grâu", dispuse orizontal, înconjoară vasul, unul în zona diametrului maxim, legând proeminenţele între ele, iar celălalt în partea superioară. Un alt şir similar porneşte vertical din zona de sub toarte. Ceaşca a suferit parţial o ardere secundară.Toarta pleacă de la nivelul buzei şi se uneşte cu corpul vasului în zona de contact a gâtului cu corpul. Analogii apropiate acestui tip de ceaşcă mai provin de la Locusteni şi Cârcea. Ceştile simple, cu corpul uşor bombat, gâtul tronconic şi buza decorată cu un brâu crestat sunt apariţii destul de rare în mediul Verbicioara, singurul exemplar asemănător provenind din aşezarea eponimă.

Aşa cum se poate vedea, toate analogiile de mai sus aparţin orizontului timpuriu al culturii Verbicioara (fazele I-III), acesta constituind şi momentul la care se datează descoperirile noastre.

Cea de-a treia etapă de locuire şi cea mai importantă prin numărul mare de complexe descoperite, prin diversitatea lor şi a inventarului, este cea **getică din La Tène-ul târziu.** Cronologic, evoluţia particulară a fiecărui complex arheologic cercetat, nu poate avea decât un caracter tranzitoriu. La aceasta se adaugă însă şi cvasi-inexistenţa elementelor de inventar special, cu valoare cronologică ridicată. În rândul acestor ultime categorii de piese, se remarcă în primul rând cele din pastă de sticlă. Atât brăţările cât şi mărgelele descoperite aici, reprezintă probabil importuri din mediul celtic, aşa cum sunt considerate unele dintre descoperirile de

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

acest fel din mediul daco-getic. Contactele zonei cu celții din spațiul intracarpatic, nu reprezintă manifestări singulare, cel mai apropiat exemplu fiind mormântul de la Telești, unde apar și analogii pentru podoabele noastre din pastă de sticlă. Această descoperire a fost datată în a doua jumătatea a sec. III a. Chr. și începutul sec. II a. Chr., în timp ce, piese similare din arealul daco-getic, se înscriu între sec. II-I a. Chr.. Tot din apropiere, mai cităm ca analogie, un fragment de brățară, descoperit în așezarea de la Spahii (Turburea). Piesele din pastă de sticlă, în special mărgelele, sunt bine cunoscute în mediul getic de la sud de Carpați, astfel că, menționăm aici doar câteva descoperiri precum cele de la Socu-Bărbătești, Conțești, Zimnicea, Popești și lista poate continua. Un lot destul de numeros de astfel de podoabe provine din spațiul intracarpatic, din fortificația de la Tilișca, alte piese apărând sporadic și în unele așezări de pe cursul mijlociu al Mureșului.

O piesă deosebit de importantă pentru datarea locuirii getice din acest punct este toarta de cană din bronz, descoperită în Cx74. În ciuda stării sale fragmentare, ea poate fi încadrată în categoria cănilor bitronconice de tip Piatra Neamț, cu analogii la Bâtca Doamnei și în nord-vestul României, la Șimleu Silvaniei. În zona lor de origine (spațiul nord italic), astfel de căni se datează între 125/120 – 50 a. Chr., în timp ce, piesele din Dacia preromană, pătrund aici încă din prima jumătate a sec. I a. Chr..

Vasele borcan, reprezintă o apariție comună în așezările geto-dacice din spațiul intra și extracarpatic, din sec. II a. Chr. – I p. Chr., continuând să fie utilizat chiar și după cucerirea romană. O deosebită importanță, prin caracterul său de unicat, o reprezintă vasul cu reprezentări animaliere. Acesta are corpul arcuit și buza îngroșată, fiind prevăzut cu proeminențe-apucători, de forma unor reprezentări zoomorfe, unite între ele cu brâuri alveolate dispuse în arcadă, din care pornesc altele, verticale. În partea superioară, care se păstrează cel mai mult, decorul constă din pastile aplicate dezordonat. Proeminențele redau stilizat imaginea unor animale domestice din specia ovicaprinelor (berbec și oaie), iar decorul din pastile sugerează lâna acestora. O parte din elementele sale speciale de decor își găsesc însă analogii în arealul daco-getic. Ne referim aici în primul rând la reprezentările animaliere în general și la cele de ovicaprine în particular, dintre care, cele mai numeroase exemple provin de la Brad, ele nefiind însă manifestări singulare. În ce privește decorul realizat din pastile aplicate, acesta este unul nu foarte răspândit, găsindu-și analogii la Piscu Crăsani, Poiana (sec. I a. Chr.) și pe ce ceramica din Muntenia (aici sec. II a. Chr. - I. p. Chr.) și din spațiul intracarpatic.

Vasele dacice de provizii, lucrate la roată, își au originea în exemplarele de tip pithos din lumea grecească, datându-se pe parcursul sec. I a. Chr - I p. Chr..

Străchinile tronconice lucrate cu mâna sau la roata olarului, sunt apariții comune în mediul geto-dacic, fiind lipsite de valențe cronologice ridicate. Excepție fac exemplarele cu buza invazată, prevăzute cu proeminențe întoarse în jos, considerate de tradiție hallstattiană, cu o datare pe parcursul sec. V-IV a. Chr. și IV-III, continuând să existe pe tot parcursul sec. II-I a. Chr.. Trebuie spus însă că acestora din urmă le lipsesc proeminențele, fapt care ne determină, în ciuda asocierii vaselor noastre cu ceramică la roată, pledăm pentru o datare pe parcursul

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

sec. III a. Chr. sau, cel târziu prima jumătate a sec. II a. Chr. Fațetare buzei fructierelor lucrate cu mâna, este considerate de unii autori drept o caracteristică timpurie a ceramicii dacice din Transilvania, datată între sec. III a. Chr. – prima jumătate a sec. II a. Chr.. La sud de Carpați, tehnica fațetării continuă să fie utilizată și în perioada sec. II-I a. Chr., după cum o dovedesc exemplarele descoperite la Spahii sau Vadu Anei, pentru a cita doar câteva exemple.

Cana lucrată cu mâna, cu toartă ușor supraînălțată, cu nodozități, își găsește bune analogii la Sebeș, Brad și în alte așezări similare, datându-se pe parcursul sec. II a. Chr..

După unele opinii, vasele de tip kantharos din mediul geto-dacic sunt forme de inspirație elenistică preluate însă din olăria celtică. Astfel de vase au o datare destul de largă, fiind utilizate din a doua jumătate a sec. al II a. Chr. pe tot parcursul sec. I a. Chr.. Printre analogiile kantharoi-ului modelat cu mâna menționăm descoperirile din dava de la Grădiștea, datate în sec. I a. Chr. și exemplarul de la Sighișoara (sfârșitul sec. I a. Chr. și pe parcursul sec. I p. Chr.).

Descoperirile așa-numitei cești dacice sunt mult prea numeroase pentru a le mai cita aici, fiind specifice majorității așezărilor geto-dacice din faza clasică, continuându-și existența și în epoca romană. Acest lucru ne-o dovedește descoperirile din castrele de la Bumbești Jiu și Cătunele, pentru a le cita doar pe cele mai apropiate. În schimb, motivul „brăduțului”, interpretat de unii autori ca simbol al arborelui vieții, apare destul de rar pe astfel de recipiente.

Vasul strecurătoare din Cx171 își găsește bune analogii în centre precum Popești, Poiana sau în alte așezări din faza clasică.

Amforele având toarte cu profil unghiular sunt specifice lumii rhodiene de la sfârșitul sec. III a. Chr. până în sec. I a. Chr.. Amforele de Rhodos domină numeric descoperirile de acest tip din spațiul getic. Exemplarul nostru, prin analogie cu alte produse asemănătoare, se înscrie în ceea ce specialiștii numesc drept imitație locală a amforelor rhodiene. Acestea sunt produse în zona Munteniei, având legătură cu comerțul cu vinuri. Datarea amforelor de producție locală cu ștampile anepigrafe se înscrie pe parcursul sec. II – I a. Chr., activând aproape în paralel cu vasele rhodiene pe care le imită. Datarea propusă pentru aceste amfore jalonează, în opinia noastră și etapa de locuire getică din așezarea noastră, cu posibilitatea ca începuturile sale să se plaseze chiar de la sfârșitul sec. III a. Chr.

În ciuda numărului mare de complexe cercetate, trebuie să remarcăm totuși sărăcia pieselor speciale, din metal sau sticlă. Din acest ultim material menționăm patru obiecte de podoabă, toate păstrate în stare fragmentară. Două astfel de piese reprezintă brățări, dintre care una provine din complexul Cx210, iar cea de-a doua, descoperită în pământul excavat din suprafața Su 1, provine probabil din stratul de cultură. Primul fragment este confecționat din pastă de sticlă de culoare maronie, având un decor care constă din aplicații albe. Cel de-al doilea fragment este confecționat din pastă de sticlă de culoare albastră, având o parte mediană bine reliefată, ce imită torsiunea și nervuri pe laturi, decorate cu aplicații albe. Tot din pastă de sticlă sunt confecționate și cele două mărgele cu „ochi”, de mici dimensiuni, păstrate fragmentar. Una dintre acestea a fost descoperită în

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cx245, iar cea de-a doua, provine din pământul excavat al suprafeței Su 1. Astfel de piese, sunt asociate în general cu inventare funerare specific feminine, fapt postulat și pentru descoperirile similare din așezările dacice. Însă descoperirile recente de la Hunedoara, unde mărgele din pastă de sticlă apar atât în mormintele unor bărbați, cât și în inventare funerare feminine, vin să contrazică afirmația de mai sus.

Piesele din metal descoperite în această așezare, sunt destul de rare și, în marea lor majoritate, deosebit de prost păstrate. În rândul pieselor din bronz menționăm câteva fragmente din resortul unei fibule descoperite în Cx74, alături de toarta, ruptă din vechime, a unei căni bitronconice. Tot din același metal, însă imposibil de încadrat tipologic și cronologic, mai menționăm un fragment de tablă din bronz, descoperit în complexul Cx210 și un altul, sub forma unui mic bulgăre diform, ce provine din pământul excavat al suprafeței Su 1. Acesta pare să reprezintă un rest de prelucrare a bronzului, atestând indirect, prezența acestui meșteșug în așezarea noastră.

Prelucrarea fierului este și ea atestată pe baza unei lupe din acest metal, descoperită în complexul Cx62, a zgurii din Cx58 și a unui rest de topire, din pământul excavat al Su 1. Cu toate acestea, piesele descoperite aici sunt deosebit de puține. Din contexte clare provine un obiect diform și deosebit de corodat, descoperit în complexul Cx119 și o mică lamă de cuțit, puternic corodată, ce nu a putut fi prelevată (din Cx229). La acestea se adaugă alte două fragmente, descoperite în pământul excavat al suprafeței Su 1 , care provin din stratul de cultură.

Uneltele și ustensilele din piatră sunt, la rândul lor, deosebit de puține. În rândul lor se remarcă o lamă din silex, probabil preistorică, descoperită însă în groapa Cx3, o cute fragmentară din Cx147, realizată dintr-o gresie de bună calitate, cu fețele ușor concave datorită utilizării îndelungate, o altă cute, realizată însă dintr-o banală piatră de râu, de formă alungită, ce provine din Cx154 și câteva râșnițe întregi sau fragmentare, ultimele de factură getică.

Oasele de animale sunt deosebit de puține și de prost păstrate, solul acid al zonei făcându-le uneori imposibil de prelevat. Resturi de dentiție (de cal și porc) și din oasele unor rumegătoare de talie mare (probabil vite), au apărut în complexe precum Cx43, Cx136, Cx156, Cx161, Cx182, Cx226 și Cx236.

Prezența unor „fusaiole” din lut, în câteva dintre complexele getice, chiar dacă în număr destul de redus, relevă existența unor activități de tip tors și țesut. Lipsa perforației la una dintre piesele de formă similară, cum este cea din complexul Cx236, ne îndeamnă să nu excludem utilizarea acestora și în alte scopuri.

Tot în rândul pieselor din lut, demn de remarcat este și un fragment de creuzet, de formă alungită, ce poartă urme de utilizare, descoperit în complexul Cx57.

Pe lângă cele de mai sus, o mare parte a inventarului arheologic descoperit în complexele din situl de la Romanești, este constituită din fragmente de chirpici ars, unele deosebit de masive și lipitură de vatră. Acestea din urmă sunt atestate atât

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

sub forma unor vetre fixe, dispuse direct pe sol, cât și sub formă mobilă, cu gardină înaltă și cu picioare trompetiforme în unele cazuri.

Ceramica, sub aspectul tehnicii de confecționare, (dominare netă a categoriei de uz comun), este lucrată cu mâna, în dauna ceramicii fine și semifine, mai slab reprezentate. Forma cea mai frecvent întâlnită aici o reprezintă vasul borcan, cu buza rotunjită, uneori răsfrântă spre exterior, fundul drept și corpul arcuit. Acest tip de vas este modelat cu mâna, din pastă degresată cu nisip și pietricele. Arderea sa, de tip oxidant, a dus la o cromatică destul de săracă în expresie, dominată în special de cărămiziu sau de diferite nuanțe de brun. Decorul său, destul de variat, constă din: Butoni cilindrici, simpli sau alveolați; proeminențe aplatizate, simple sau alveolate; brâuri simple sau alveolate, dispuse în arcadă sau bastonașe întoarse, asociate în general cu butoni sau cu proeminențe de tipul celor de mai sus; linii incizate, dispuse orizontal, vertical, în semicerc, ondulat sau sub formă de „brăduț”; striuri verticale sau dispuse dezorganizat pe corpul vaselor; șiruri de alveole dispuse orizontal sau ondulat.

O altă categorie ceramică, importantă mai ales prin unele exemplare păstrate aproape întregi, o reprezintă vasele de provizii. Cele lucrate cu mâna, din pastă degresată cu nisip, au suprafețele bine netezite sau chiar lustruite la exterior. În privința formelor ce pot fi reconstituite avem: vase cu gura răsfrântă spre exterior și corpul alungit, de mari dimensiuni, prevăzut cu mici proeminențe conice în jumătatea superioară a diametrului maxim și vase cu corp bitronconic și gura evazată. De asemenea, acestei categorii îi pot fi atribuite și câteva fragmente ale unor vase lucrate la roata olarului, din pastă fină sau semifină. Printre acestea se numără: un fragment dintr-un vas de mari dimensiuni, descoperit în Cx221, decorat cu linii incizate, dispuse orizontal ce încadrează linii ondulate; fragmente dintr-un vas cu buza orizontală și fundul inelar din Cx130; fragmente din peretele unui vas de mari dimensiuni, cu fundul inelar, descoperit în Cx215. Nu în ultimul rând, mai menționăm aici un vas de mici dimensiuni, utilizat probabil la păstratul lichidelor, care provine din complexul Cx160. Vasul are fundul inelar și un decor compus din linii incizate, dispuse orizontal ce încadrează linii ondulate.

O altă formă de vas ce apare frecvent în așezarea noastră este strachina. Exemplarele lucrate cu mâna, sunt realizate în general din pastă semifină, având culoarea cărămizie sau brun-negricioasă. Din punct de vedere tipologic regăsim străchini cu buza invazată, prevăzute în unele cazuri cu proeminențe întoarse în jos, dispuse sub diametrul maxim și străchini tronconice, cu buza îngroșată, răsfrântă spre exterior și umăr proeminent. Exemplarele lucrate la roată sunt puțin numeroase și deosebit de fragmentare. Ele sunt realizate din pastă fină, cenușie, brun-roșiatică sau cărămizie. Ca și caracteristici, vasele de acest tip prezintă buza îngroșată, răsfrântă spre exterior și umărul proeminent, având cel mai probabil corpul tronconic.

O categorie înrudită este cea a străchinilor cu picior înalt, cunoscute drept fructiere. Vasele de acest tip sunt destul de puține printre descoperirile noastre și deosebit de fragmentare. Putem spune totuși că această formă există atât în varianta lucrată cu mâna, cât și la roată. Din prima categorie, confecționată din pastă

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

semifină, de culoare brun-negricioasă, se distinge un exemplar cu buza fațetată, descoperit în complexul Cx74. Cele la roată au pastă fină, de culoare cenușie, buza puțin lățită și piciorul scund, așa cum sugerează fragmentele din Cx147 și Cx168. Cănile reprezintă apariții sporadice în situl de la Romanești. Cele realizate cu mâna, sunt lucrate din pastă semifină, de culoare neagră la exterior, ușor lustruite. Forma lor este bitronconică, iar toarta, la singurul exemplar păstrat întreg, este puțin supraînălțată și prevăzută cu nodozităţi în partea superioară. Cele lucrate la roată, din pastă fină, cenușie, sunt toate imposibil de reconstituit ca formă și dimensiuni, păstrându-se extrem de fragmentar. Doar câteva toarte în bandă lată, cu marginile îngroșate, trădează prezența acestor vase în inventarul așezării noastre.

Ca și în cazul precedent, următoarea categorie, cea a vaselor de tip kantharos, sunt deosebit de puține și fragmentare. Demne de remarcat sunt două exemplare parțial întregibile, dintre care unul, lucrat cu mâna, din pastă de culoare neagră, decorat cu linii lustruite dispuse în unghi și un altul lucrat la roată, din pastă fină, cenușie.

Mult mai numeroase sunt însă descoperirile așa-numitei cești dacice (cățuia) sau cești opaiț. Exceptând vasul din Cx115, lucrat mai îngrijit, restul exemplarelor sunt modelate din pastă grosieră, netezită superficial și incomplet arsă. Revenind la ceașca menționată mai sus, trebuie spus că aceasta are suprafețele bine netezite, fiind decorată cu motive incizate („brăduț”) inclusiv pe toartă. Utilizarea lor la iluminat, idee consacrată în literatura de specialitate, este susținută de prezența urmelor de funingine din interiorul ceștii descoperită în locuința Cx266. Capacele de vase sunt deosebit de puține și fragmentare. Se remarcă aici, fragmente dintr-un vas lucrat cu mâna, de forma unei calote semisferice, prevăzut cu un buton tronconic și un fragment prevăzut cu un prag masiv și toarte ce imită torsiunea. Acest ultim vas, este lucrat la roată, din pastă cenușie, de bună calitate. În zona toartei prezintă o perforație realizată după ardere, menită probabil să folosească la atârnatul său cu ajutorul unei sfori.

Ca și în cazul precedent, strecurătorile constituie apariții rare între descoperirile noastre. Lucrate cu mâna sau la roată, ultimele din pastă fină, cenușie sau roșiatică, prin starea lor fragmentară, permit puține considerații asupra formei. Excepție face vasul parțial întregibil din Cx171, cu partea inferioară de formă conică, umăr bine marcat și gât înalt, terminat printr-o buză ușor evazată.

O ultimă categorie ceramică pe care o discutăm aici este cea a amforelor „locale”, reprezentată în cazul nostru prin două fragmente de toarte. Unul dintre acestea este simplu, lucrat din pastă degresată cu nisip cu granulație mică, brun-negricioasă, arsă incomplet. Cel de-al doilea fragment, este lucrat din pastă fină, cu mult nisip și mică în compoziție, bine arsă, de culoare cenușie la exterior. Toarta are secțiune aproape circulară, profil unghiular și o ștampilă anepigrafă, dreptunghiulară, situată în partea superioară.

Ultimul orizont de locuire cercetat de noi în situl de la Romanești aparține, **epocii migrațiilor**. Inventarul arheologic descoperit în puținele complexe de acest fel constă, într-o proporție destul de însemnată, din ceramică modelată cu mâna, la care se adaugă un fragment din partea inferioară a unei râșnițe (meta) din tuf

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

vulcanic, o fusaiolă de dimensiuni reduse şi un fragment dintr-o tavă masivă din lut, similară vetrelor portative.

Forma caracteristică pentru ceramică este oala-borcan cu buza răsfrântă spre exterior („buza în S”) şi ornamente, în câteva cazuri, de tip alveole sau crestături. Unele fragmente, au în compoziţia pastei, paiete mici de mică sau cioburi pisate. Arderea este oxidantă şi incompletă, iar suprafeţele sunt superficial netezite. Toate aceste caracteristici tehnice, de calitate inferioară, au dus la o fragmentare excesivă a materialului ceramic. Ceramica lucrată la roată înceată, decorată cu linii orizontale şi linii dispuse în val se regăseşte printre altele, în descoperirile de la Dulceanca şi Gropşani. Şi tot de la Dulceanca mai putem cita analogii pentru tăviţele (numite şi tipsii sau tigăi) pe care unii autori le consideră specifice culturii slave. Un interesant reper cronologic pentru descoperirile noastre o constituie dispariţia acestui tip de vas din repertoriul ceramicii din Muntenia secolului VII. Tăvile masive din lut, similare vetrelor portative, din mediul slav, sunt legate probabil de prepararea/uscarea cerealelor pentru depozitarea lor în gropi. Analogii apropiate avem tot la Dulceanca, de unde provin şi destul de numeroase fragmente de ceramică lucrată la roata rapidă.

Alături de ceramica amintită mai sus, s-au descoperit şi vase miniaturale şi tăviţe. Cât priveşte prima categorie, acestea au buza răsfrântă spre exterior Vasele miniaturale sunt reprezentate printr-un exemplar întreg, netezit superficial, înalt de 7,7 cm şi cu o deschidere la gură de 5 cm. Forma sa imită în mod evident vasul-borcan cu buza uşor răsfrântă spre exterior.

În categoria tăviţelor includem două mici fragmente descoperite în complexele Cx14 şi Cx15, care par să aparţină aceluiaşi vas. Acestea sunt lucrate din pastă de calitate inferioară, degresată cu nisip, slab netezită şi arsă oxidant. Marginea lor este joasă şi uşor arcuită. Ele se păstrează sub forma unor fragmente de dimensiuni reduse, fapt ce permite o reconstituire a diametrului iniţial al vasului.

Ceramica realizată cu ajutorul roţii olarului cu turaţie înceată şi medie, variază din punct de vedere calitativ, mai ales datorită compoziţiei pastei. Decorul acestora constă din fascicule de linii orizontale ce alternează cu altele de tipul liniilor în val. Ceramica lucrată la roata rapidă este slab reprezentată în această aşezare, din complexul Cx14 şi Cx255 provenind singurele fragmente de acest fel. Unul dintre ele provine de la un vas de dimensiuni reduse, lucrat din pastă fină, cenuşie, decorat cu mici nervuri în relief, dispuse orizontal. Cel de-al doilea, lucrat de asemenea din pastă fină, degresată cu microprundişuri, este nedecorat şi prezintă la interior canelurile (coastele) datorate turaţiei rapide a roţii.

Analogii pentru ceramica din aşa-numitul tip Korceak, vehiculat de slavi este prezentă şi într-o serie de aşezări precum Bucureşti, Sărata Monteoru sau Dulceanca, la care mai putem adăuga câteva descoperiri recente din nordul Olteniei. Alveolele sau crestăturile pe buza unor vase similare sunt caracteristice culturii slave întâlnindu-se, încă din sec. VI, pe spaţii geografice largi. În concluzie, pe baza analogiilor de mai sus, considerăm că ultimul orizont de locuire al aşezării de la Romaneşti se datează în sec. VI-VII şi poate fi atribuit mediului cultural Ipoteşti-Ciurelu-Cândeşti.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Harta 2

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 6 - km. 0+550 – 0+650, 0+780 – 1+200 Est.
Plan de încadrare în zonă 1:50.000

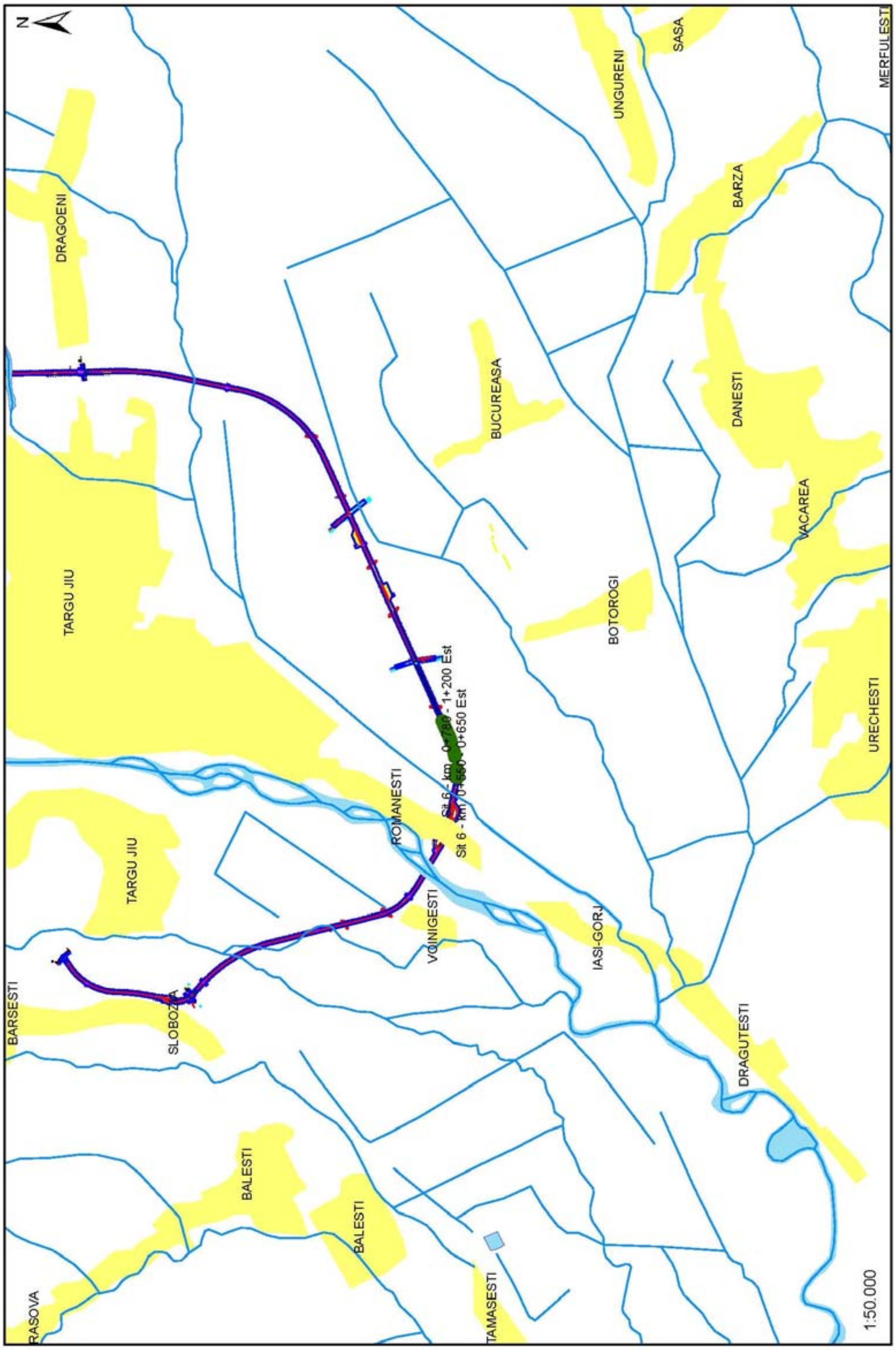

Harta 10

Varianta de ocolire a mun. Târgu Jiu. Sit arheologic 6 - km. 0+550 – 0+650, 0+780 – 1+200 Est.
Suprafața propusă pentru descărcare de sarcină arheologică

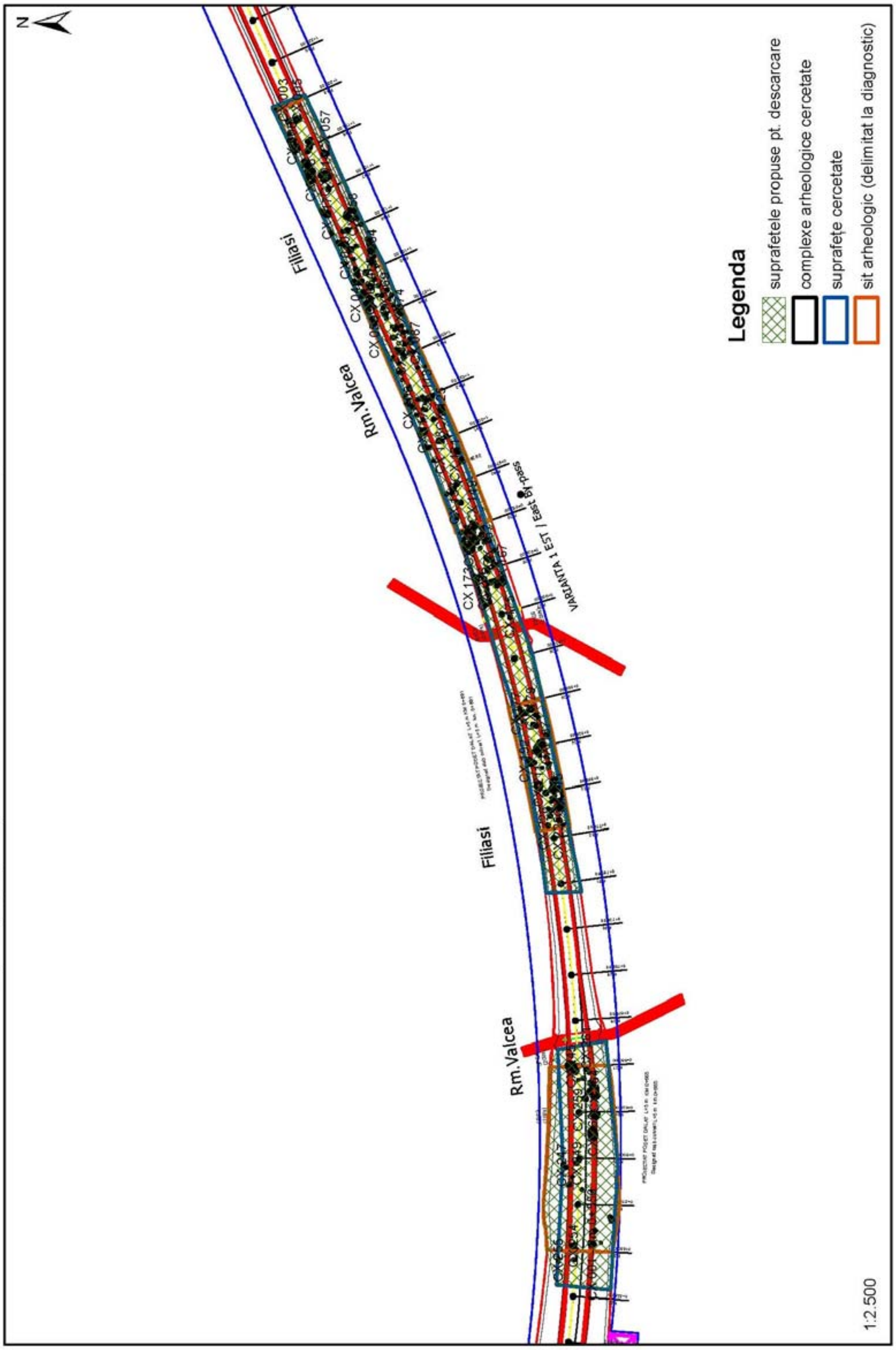

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

0
5 cm

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
0 5 cm

Bibliografie

Alexandrescu 1984: V. Alexandrescu, *Habitatul urban din Oltenia. Considerații geografice asupra structurii teritoriale,* în Terra, XVI, 2, 1984.

Berciu 1961, D. Berciu, *Câteva probleme ale culturii Verbicioara*, în SCIV, XII, 2, 1961, p. 227-239.

Calotoiu 2002: Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, Târgu Jiu, 2002.

Calotoiu 2010: Gh. Calotoiu, *Cultura Verbicioara în județul Gorj*, în Buridava, VIII, 2010, p. 60-83.

Calotoiu 2012: Gh. Calotoiu, *Civilizații milenare în Gorj. Epocile bronzului și fierului,* Târgu-Jiu, 2012, p. 41-77.

Chicideanu, Gherghe 1981: I. Chicideanu, P. Gherghe, *Săpăturile arheologice de la Călugăreni (jud. Gorj),* în MCA, XV, 1981, p. 103-107.

Ciugudean 2011: H. Ciugudean, *Periodizarea culturii Gáva în Transilvania în lumina noilor cercetări,* în Apulum, 48, 2011, p. 69-102.

Crăciunescu 1996: G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în Judeţul Mehedinţi,* în Drobeta, VII, 1996, p. 35-48.

Crăciunescu 1999: G. Crăciunescu, *La culture Basarabi dans la département de Mehedinți,* în Thraco-Dacica, XX, 1-2, p. 139-149.

Gheorghiu 2005: G. Gheorghiu, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului (sfârșitul sec. II a. Ch. – începutul sec. II p. Ch.),* Cluj-Napoca, 2005.

Gherghe 2012: P. Gherghe, *Așezarea și necropola geto-dacică de la Spahii-Câmpul Spahiului, județul Gorj, T*ârgu Jiu, 2015.

Glodariu 1974: I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană,* Cluj, 1974.

Glodariu, Iaroslavschi 1979: I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci,* Cluj-Napoca, 1979.

Glodariu 1981: I. Glodariu, *Contribuții la cronologia ceramicii dacice în epoca Latène târzie,* în H. Daicoviciu (coord.), Studii dacice, Cluj-Napoca, 1981, p. 146-165.

Gumă 1979: M. Gumă, *Date noi privind descoperirile hallstattiene de la Gornea,* în Banatica, 5, 1979, p. 115-180.

Gumă 1983: M. Gumă, *Contribuții la cunoașterea culturii Basarabi în Banat,* în Banatica, 7, 1983, p. 65-138.

Gumă 1993: M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României,* București, 1993.

Hänsel 1976: B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau, I-II,* Bonn, 1976.

Lazăr 2005: S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia,* Craiova, 2005.

Leahu 1966: V. Leahu*, Cultura Tei,* Bucureşti, 1966.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Marinoiu 2004: Vasile Marinoiu, *Romanitatea în nordul Olteniei,* Târgu Jiu, 2004.

Marinoiu et al. 2015: V. Marinoiu, D. Sana, R. Petcu, P. Colțeanu, *Cercetările pentru diagnostic arheologic, desfășurate în lunile noiembrie-decembrie 2014, în perimetrul de construcție a variantelor de ocolire a municipiului Târgu Jiu,* în Litua, XVII, 2015, p. 75-133.

Morintz 1978: S. Morintz, *Contribuții arheolgice la istoria tracilor timpurii. I. Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*, București, 1978.

Nica 1996: M. Nica, *Date noi cu privire la geneza şi evoluţia culturii Verbicioara,* în Drobeta, VII, 1996, p. 18-34 .

Novotná 1980, M. Novotná, *Die Nadeln in der Slowakei*, în PBF, XIII, 6, München, 1980.

Plan 2012: *Planul Local de Dezvoltare Durabilă a Municipiului Târgu-Jiu*, Târgu-Jiu, 2012.

Petre-Govora 1995: Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei,* Râmnicu Vâlcea, 1995.

Petrescu-Dîmbovița 1977: M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România,* București, 1977.

Popa, Plantos 2001: C. I. Popa, C. Plantos, *Asupra vaselor ceramice canelate şi faţetate din cea de a doua epocă a fierului de pe teritoriul României*, în Apulum, XXXVIII, 2001, p. 107-128.

Rădulescu 1997: V. Rădulescu, *Date arheologice referitoare la așezarea medievală de la Polata, municipiul Târgu Jiu, județul Gorj*, în CA, nr. X, București, 1997, p. 249-254.

Ridiche 2008: F. Ridiche, *Cultura Verbicioara în spaţiul carpato-balcanic,* Rezumat la teza de doctorat, Craiova, 2008.

Rustoiu, Egri 2011: A. Rustoiu, M. Egri, *The Celts from the Carpathian Basin Between Continental Traditions and the Fascination of the Mediterranean. A Study of the Danubian Kantharoi/Celţii din bazinul carpatic între tradiţiile continentale şi fascinaţia Mediteranei. Un studiu privind kantharoi-i danubieni*, Cluj-Napoca, 2011.

Schuster 1996: C. Schuster, *Zu den Hallstattzeitlichen Funden im südlichen Teil Mittelmunteniens, în Der Basarabi-Komplex in Mittel-und Südosteuropa, București, 1996, p. 147-163.*

Sîrbu 1979: V. Sîrbu, *Considerații privind importul amforelor elene și elenistice pe teritoriul României,* în Danubius, 89, 1979, p. 123-143.

Sîrbu 1989: V. Sîrbu, A. *Despre semnificaţia unor gropi din aşezări şi complexe de cult geto-dacice. B. Noi observaţii şi ipoteze privind riturile, ritualurile şi practicile funerare ale geto-dacilor în sec. II î.e.n. - I e.n.*, în CCDJ, 5-7, 1988-1989, p. 65-82.

Şandor-Chicideanu 2003: M. Şandor-Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo-Gârla Mare. Contribuţii la cunoaşterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie şi Inferioară*, Cluj–Napoca, 2003.

Ștefulescu 1904: Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Târgu Jiu, 1904

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ţânţăreanu 2009: E. Ţânţăreanu, *Observaţii asupra ceramicii medievale de uz comun de la Zimnicea, jud. Teleorman*, în BMJT, Seria Arheologie, 1, 2009, p. 159-174.

Ursachi 2011: V. Ursachi, *Cetatea dacică de la Răcătău*, în V. Spinei, T. E. Marin (ed.), *Geto-dacii dintre Carpați și Nistru (secolele II a. Chr. – II p. Chr.),* Iași, 2001, p. 324-385.

Vasić 2003: R. Vasić, *Die Nadeln im Zentralbalkan*, în PBF, XIII, 11, Stuttgart, 2003.

Vulpe 1979: Al. Vulpe, *Cu privire la cronologia grupului cultural Ferigile*, în Danubius, 8-9, 1979, p. 93-123.

Vasiliev 1974: V. Vasiliev, *Câteva observații asupra unui tip de vas asemănător ceștii dacice,* în In memoriam Constantini Daicoviciu, Cluj, 1974, p. 395-399.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cercetările de diagnostic arheologic și evaluare de teren de la Bălănești, județul Gorj din anul 2015

Marinoiu Vasile, Sana Daniel,
Georgescu Ștefan

Summary

In November 2015, as a result of random archaeological findings done by various persons with the help of metal detectors on the Bălănești village, Gorj county, we did some diagnostic research and field evaluation around the area.

This archaeological diagnostic determined the presence of the archaeological material, the structure of the complexes, the artifacts from the researched area. In case of the discovery of remnants we tried to determine the delimitation of the site, the stratigraphy of the area, their preservation state but also an evaluation of the risks which can affect the found heritage.

We created five sections with various dimensions in order to reconstitute the archaeological context from which the findings were extracted, together with the identification and delimitation of the archaeological site.

Evoluția rapidă din ultimii ani, a unui adevărat fenomen la scară națională, acela al investigării solului cu detectoare de metale de către nespecialiști în arheologie, a dus la descoperirea a numeroase artefacte din diferite epoci istorice. Nici județul Gorj nu a fost ferit de acest fenomen, astfel că, în anul 2015, nouă deținători ai unor asemenea aparate de detecție (constituiți într-un cerc de pasionați de istorie), au efectuat mai multe investigații în arealul județului (mai ales în zona deluroasă) și chiar în zonele limitrofe (județul Hunedoara). Cu obiectele descoperie s-a amenajat o expoziție la Muzeul Județean Gorj în luna decembrie 2015.

Aceștia, prin acțiunile, lor au dus la descoperirea unor noi situri arheologice în județul nostru, fapt ce a determinat instituțiile de cultură (Direcția județeană de Cultură și Muzeul Județean Gorj ”Alexandru Ștefulescu,,) , cu sprijinul primăriilor în arealul cărora s-au depistat artefactele, să ia măsurile adecvate, cu respectarea legislației în vigoare, prin preluarea , clasarea și evaluarea acestora.

În acest sens, arheologi de la Muzeul Județean Gorj ”Alexandru Ștefulescu,, (dr. Marinoiu Vasile) și de la firma Vanderlay Arheo din Hunedoara (dr. Sana Daniel și drd. Georgescu Ștefan), s-au deplasat într-o zonă forestieră, ce aparține comunei Bălănești, teren ce a făcut obiectul unei investigații cu detectorul de metale, de către Cîrstea Valentin și Maria Doru Sorin. Aceștia, din urmă au predat obiectele descoperite Muzeului Județean Gorj.

Localitatea Bălănești, se află amplasată în depresiunea Târgu Jiu – Câmpu Mare, la cca. 8 km Est de municipiul Târgu Jiu, iar pădurea și punctul Dealul Mare

unde s-au descoperit artefactele geto-dacice, la cca 1,5 km Nord de D.N. 67 Târgu Jiu – Râmnicu Vâlcea și la cca 2 km Vest de DJ 665 A Drăgoieni- Bălănești.

Pentru protejarea arealului prin declararea zonei ca sit arheologic, era necesar să efectuăm aici urgent, o evaluare de teren și un diagnostic arheologic intruziv, acestea fiind determinate de necesitatea identificării, delimitării și protejării sitului arheologic din care provin o serie de descoperiri întâmplătoare (arme, buterolă, aplice, fibule geto-dacice din fier și bronz) și astfel să sistăm orice posibilitate de a se mai efectua detecții neautorizate în acest perimetru.

Valoarea și raritatea unor piese (pumnale tip sica), a impus așadar, necesitatea evaluarii potențialului arheologic al zonei în care au fost descoperite. Acest diagnostic a avut drept obiective determinarea prezenței sau absenței materialelor arheologice, a structurilor complexelor, artefactelor sau ecofactelor din zona afectată de ”detectoriști„ , iar în cazul descoperirilor unor vestigii arheologice, s-a urmărit distribuția spațială a acestora (delimitarea sitului), stratigrafia zonei, caracterul și starea lor de conservare, precum și evaluarea riscurilor care pot afecta patrimoniul arheologic descoperit.

După cum arătam mai sus, suprafața care a făcut obiectul cercetării noastre, are destinația de teren forestier, iar vestigiile arheologice au fost descoperite în zona de sud-est a unui platou cu o elevație de cca 320 m, zona fiind ușor mai înaltă (cu cca 4 -5 m), față de restul platoului. Din punct de vedere geologic, zona este constituită din formațiuni sedimentare de pietrișuri și nisipuri pliocene, suprapuse de argile marnoase.

În ansamblu, am optat pentru o cercetare combinată –invazivă și noninvazivă, precedată de o verificare riguroasă a tuturor datelor disponibile (bibliografice, cartografice, documente administrative și juridice etc.), care fac referire la patrimoniul arheologic al localității sau care indică un potențial arheologic.

Date fiind resursele limitate, cercetarea noastră s-a dorit a fi una cu caracter de sondare, menită să acopere, în primul rând, zona afectată de gropile de detecție realizate de nespecialiști. Pentru întreaga suprafață s-a procedat inițial la o evaluare preliminară de teren, prin intermediul perieghezei, acțiune menită să verifice și să înregistreze eventualele anomalii ale reliefului (diferențe de culoare ale vegetației, amenajări antropice ale solului etc.), sau prezența unor materiale arheologice (ceramică, piese litice, resturi materiale de construcție etc.). Ulterior, s-a trecut la realizarea unor mici secțiuni.

Cercetarea arheologică a constat din executarea a cinci secțiuni de sondaj, cu dimensiuni variabile, realizate manual (de arheologii de mai sus și muncitorii Cernitoiu Jean și Cîrciu Ion de la Muzeul Județean Gorj). Această cercetare a avut drept obiective, reconstituirea contextului arheologic din care au fost extrase piesele, alături de identificarea și delimitarea sitului arheologic, în scopul protejării acestuia de alte agresiuni de orice fel.

Densitatea, lungimea și orientarea unităților de săpătură a fost determinată de particularitățile reliefului și de suprafața afectată de ”detectoriști„. Patru din cele cinci sondaje suprapun zone afectate de descperitorii amatori, urmare a activităților

de detecție. Ultima secțiune a avut ca scop evaluarea potențialului arheologic al uneia din cele patru anomalii antropice, care se prezintă sub forma unor movile cu înălțimea redusă și prăbușite în interior.

Pentru fiecare unitate de săpătură în parte, s-au executat fotografii digitale de ansamblu (la finalizare), de profil, iar după caz și de detalii. De asemenea, pentru unitățile de săpătură în care au fost descoperite vestigii arheologice din categoria mormintelor de incinerație, s-au realizat desene ale planurilor și profilelor relevante la scara de 1: 10. Planul unităților de cercetare arheologică și a întregului sit a fost realizat digital, pe baza punctelor topografice înregistrate cu ajutorul unui aparat GPS marca Hlux M-1200 Bluetooh GPS Receiver (precizie de măsurare mai mică de 2, 2 m). În cazul complexelor arheologice, s-au realizat desene integrate în planul general al secțiunilor de sondaj.

Prezentăm mai jos principalele descoperiri. În cele cinci secțiuni de sondaj s-au cercetat un număr de șapte complexe arheologice, după cum urmează:

Complexul Cx1 ; groapă de formă ovală, cu dimensiunile de 0,40 x 0,35 m și adâncimea maximă de 0,35 m de la nivelul actual de călcare, deranjată parțial de intervenția recentă realizată ca urmare a detecției de metale. Umplutura complexului antic era formată dintr-un sediment brun-cenușiu, iar umplutura gropii de intervenție constă din pământ negru, afânat, rezultat al descompunerii unor resturi vegetale. Inventarul său nu poate fi precizat, groapa fiind răvășită de persoane necunoscute. În lipsa inventarului, datarea complexului este incertă.

Complexul Cx2: groapă aproximativ circulară, cu diametrul de 0,80 m și adâncimea maximă de 0,26 m de la nivelul de conturare, deranjată parțial de o intervenție recentă, realizată ca urmare a detecției de metale. Umplutura complexului arheologic era formată dintr-un sediment brun-cenușiu, cu piatră rulată. Groapa de intervenție a fost umplută cu pământ negru, afânat, rezultat al descompunerii unor resturi vegetale. Inventarul său, extras din context de către „detectoriști” și predat muzeului, a putut fi reconstituit însă pe baza declarațiilor acestora. El consta dintr-un vârf de lance orientat aprox. nord-sud, suprapus de un pumnal curb de tip sica, ambele având vârful orientat spre sud. La vârful pumnalului se afla un fragment dintr-o fibulă din fier. Sub aceste arme au mai fost descoperite o fibulă, o cataramă, o aplică, un piron, o buterolă și părțile metalice ale tecii pumnalului, toate realizate din fier, la care se adaugă o mică verigă din bronz. Pe fundul nederanjat al gropii am descoperit câțiva pigmenți de cărbune, iar în lateralul acesteia, în colțul de nord-est al sondajului, la -0,50 m adâncime, într-o anomalie datorată rozătoarelor („crotovină”), au fost descoperite câteva fragmente mici de oase calcinate. Datare: cultura getică, sec. II-I a. Chr.

Complexul Cx3: groapă ovală, cu dimensiunile de 0,76 x 0,40 m și adâncimea maximă de 0,24 m de la nivelul de conturare, deranjată parțial de o intervenție recentă, realizată ca urmare a detecției de metale. Umplutura complexului era formată dintr-un sediment brun-cenușiu, iar cea a gropii de intervenție din pământ negru, afânat, cu resturi vegetale. Inventarul complexului, consta dintr-un pumnal curb de tip sica și un fragment dintr-un arc de fibulă din fier, descoperit în partea nederanjată a gropii. Pumnalul ca și în cazul precedent, a fost

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

extras de către „detectoriști" și predat muzeului. Datare: cultura getică, sec. II-I a. Chr.

Complexul Cx4: groapă aproximativ ovală, cu dimensiunile de 0,80 x 0,70 m și adâncimea maximă de 0,32 m de la nivelul de conturare, deranjată în mare parte de intervenția recentă, realizată ca urmare a detecției de metale. Umplutura gropii antice era formată dintr-un sediment brun-cenușiu, iar cea a gropii de intervenție, din pământ negru, afânat. Inventarul complexului, consta dintr-un pumnal curb de tip sica, fără mâner și îndoit ritual și o brățară din fier, depuse înspre limita nordică a gropii, la -0,30 m de la nivelul actual de călcare. La mică distanță spre sud, la -0,20 m adâncime, se afla o altă grupare de materiale arheologice, compusă dintr-o fibulă, doi cercei, două aplici și un vârf de lamă de pumnal. Tot din interiorul gropii mai provine un nit din fier, căruia nu-i putem însă preciza cu exactitate poziția. Între cele două grupări, pe fundul gropii aflat la -0, 2 m față de nivelul de conturare, au fost descoperite in situ, mai multe resturi osteologice calcinate alături de un fragment ceramic atipic. Exceptând aceste ultime descoperiri, toate piesele metalice au fost extrase de către „detectoriști" și predate muzeului. Datare: cultura getică, sec. II-I a. Chr.

Complexul Cx5: bordei cercetat parțial, pe o lungime de cca. 5 m și o lățime de 0,80 m, ce avea o formă aprox. patrulateră și dimensiunile de cca. 8 x 5,50 m. În interiorul sondajul nostru au fost identificate resturile degradate ale unui cuptor de tip „pietrar", amplasat spre sud, cu bolta de piatră răvășită și răspândită în toată suprafața cercetată a locuinței. Sub acestea apare un strat de cărbune și fragmente ceramice, iar în caroul 2, chiar arsură la roșu a sterilului lutos. Vatra cuptorului pare să fi avut două nivele de utilizare, dintre care un prim nivel, cu dimensiunile surprinse de cca. 0,60 x 0,50 m. Această primă vatră, astăzi degradată în cea mai mare parte, a fost refăcută ulterior într-o formă mai restrânsă, surprinsă de noi pe o suprafață de cca. 0,45 x 0,40 m. Nu s-au constatat urme de amenajare a podelei locuinței, lentila de lut cenușiu cu pigmenți de cărbune fiind cel mai probabil rezultatul incendierii construcției și a acumulărilor anterioare de resturi organice. În prezent, complexul se prezintă sub forma unei movile cu o perforație în interior. Aspectul acesta se datorează faptului că solul excavat din interiorul locuinței, a fost depus pe margini, jurul pereților, cu rolul de izolator împotriva apei și a frigului. Inventarul antropic al complexului constă din ceramică fragmentară. Datare: ev mediu, sec. XV-XVI.

Complexul Cx6: groapă aproximativ ovală, de mici dimensiuni (0,27 x 0,23 m), cu o adâncimea maximă de 0,38 m de la nivelul actual de călcare, deranjată în mică măsură de intervenția recentă, realizată ca urmare a detecției de metale. Umplutura gropii antice era formată dintr-un sediment negru, afânat, cu pietriș. Inventarul complexului consta din doar câteva resturi osteologice calcinate. Complexul se află la mai puțin de 15 cm sud-est de Cx4. Având în vedere însă apropierea de Cx4, această groapă aparține cel mai probabil orizontului culturii getice din sec. II-I a. Chr. În lipsa unui inventar relevant din punct de vedere cronologic, datarea complexului este incertă. Având în vedere însă apropierea de

Cx4, această groapă aparține cel mai probabil orizontului culturii getice din sec. II-I a. Chr.

Complexul Cx7: groapă ovală, cu dimensiunile de 0,47 x 0,23 m și o adâncime redusă, de numai 7 cm față de nivelul de conturare. Umplutura gropii era formată dintr-un sediment cenușiu, lutos, cu pigmenți de cărbune, aceștia formând întreg inventarul complexului, irelevant din punct de vedere cronologic, astfel că datarea complexului este incertă.

Materialul ceramic descoperit în nivelul vegetal sau în sondajele S1-S4, este unul destul de fragmentar, în majoritate atipic. Ceramica aparține speciei uzuale, iar lipsa decorului și starea de degradare în care se află, nu ne permite considerații pertinente asupra acestora. Cu rezervele de rigoare, apreciem totuși, pe baza facturii, că ea aparține culturii getice.

Nici ceramica descoperită în complexul medieval Cx5 nu se prezintă într-o stare mai bună, aceasta fiind deosebit de fragmentară. Aproape întreg lotul de materiale prezintă urme de ardere secundară, uneori până aproape de vitrifiere, de unde rezultă o culoare albicioasă. Vasele sunt lucrate la roată rapidă, din pastă de bună calitate, degresată cu nisip cu granulație mică. Ca forme se disting oalele cu buza răsfrântă spre exterior, profilată, simple sau cu toarte și castroanele. Decorul constă în general din linii incizate, dispuse oblic pe corpul vaselor. Decorul smălțuit și pictat este atestat și el, însă doar printr-un singur fragment ceramic.

În ce privește piesele din metal, acestea aparțin în mod cert epocii La Tène, caracteristicile lor permițând o serie de nuanțări după cum urmează. Vârful de lance, prelung, cu nervură mediană unghiulară, aparține variantei b, conform schemei propuse de I. Glodariu și E. Iaroslavschi, majoritatea datându-se între sec. I a. Chr. – I p. Chr. În așezarea getică de la Poiana există însă și exemplare mai vechi.

Catarama face parte din tipul dreptunghiular, cu spin simplu sau „spin cap de rață” (Hoch-rechteckige Gürtelschließen mit einfachem Dorn bzw. mit Dorn mit Entenkopf - Variante Thür) din Latène-ul târziu. În schema sa tipologică, A. Rustoiu le include în tipul 2 („catarame rectangulare cu spin”) și le datează „pe toată durata sec. I a. Crh. - I p. Chr.. În România, analogii apropiate avem la Zimnicea, Blandiana, Tilișca și mai aproape de noi, în Vâlcea, la Racovița.

Brățara cu capete trompetiforme reprezintă o apariție extrem de rară în spațiul de care ne ocupăm și aparține probabil tipului 10 după Rustoiu, cu o datare largă, motiv pentru care nu vom insista asupra ei.

Cele mai importante repere cronologice ale descoperirilor de la Bălănești Dealul Mare ni le oferă fibulele. Prima dintre acestea, fibula cu noduri, de schemă La Tène C, descoperită în complexul Cx4, aparține tipului 1a după A. Rustoiu, tip care se datează de la sfârșitul sec. II până la jumătatea sec. I a. Chr. Cea de-a doua, fibula de tip La Tène târziu, cu coardă exterioară, cu arcul simplu, fațetat în secțiune, port-agrafa plină se încadrează în tipul 7a2 după Rustoiu, datată între 75 și 25 a. Chr. Cele două tipuri de piese apar chiar asociate în unele descoperiri mai vechi, fapt care ne îndeamnă să nu excludem o existență a „necropolei” noastre doar pe durata sec. I a. Chr.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pumnalele curbe de tip sica, în ciuda faptului că nu oferă repere cronologice înguste, sunt de departe cele mai importante și mai spectaculoase obiecte de inventar recuperate (nu de noi din păcate) din contextele cercetate de noi. Astfel de piese au fost descoperite într-o serie de așezări și cetăți dacice, ele remarcându-se însă, în special prin prezența lor în contexte funerare specifice unei elite războinice denumită de unii cercetători drept grupul Padea - Panaghiurski Kolonii. După unele opinii, datarea acestora se înscrie, în cronologie absolută, între cca. 150 – 50 a. Chr. Analogiile acestor pumnale sunt mult prea numeroase pentru a le cita aici, motiv pentru care ne rezumăm să amintim o parte din cele mai apropiate piese de acest fel, din punct de vedere geografic.

Revenind la cele patru sondaje, acestea au pus în evidență, pe lângă gropile de „detectoriști", alte cinci anomalii de natură antropică, conturate cu greu însă datorită faptului că acestea au fost bulversate de cele dintâi. La aceasta s-a mai adăugat și lumina naturală a soarelui, filtrată printre frunze și crengi, improprie realizării unor observații fine de natură stratigrafică. În trei dintre aceste anomalii antice, Cx2, Cx4 și G1, au fost descoperite oase calcinate, iar în complexul Cx3, a fost descoperit in situ, un mic fragment dintr-un arc de fibulă din fier, alături de oxizi de fier rămași pe loc după îndepărtarea obiectelor de către „detectoriști". Tot în zona acestor secțiuni de sondaj, a fost documentată existența unor materiale arheologice sporadice (ceramică fragmentară și pigmenți de cărbune) care exced limitele mormintelor propriu-zise fără nicio legătură cu acestea, sugerând astfel prezența unei locuiri getice, anterioare orizontului de înmormântare/depunere.

De asemenea, în secțiunea S5, cercetările au mai pus în evidență și existența unui bordei medieval, prevăzut cu un cuptor de tip „pietrar", complexul fiind distrus ca urmare a unui incendiu.

Evaluarea de teren și diagnosticul arheologic de la Bălănești, punctul Dealul Mare,au condus la identificarea unui nou sit arheologic, complex, care conține probabil o necropolă plană de incinerație ce aparține culturii getice din sec. II-I a. Chr. și care suprapune un nivel de locuire anterior. La acestea se adaugă și o mică așezare din evul mediu (sec. XV-XVI), constituită din câteva bordeie.

Situl arheologic este delimitat la vest și la nord de o serie de drumuri de exploatație forestieră care străbat culmea dealului, în timp ce spre sud și la est, acesta merge până la limita naturală a platoului, în locul de unde terenul începe să coboare destul de accentuat. Din păcate, anterior evaluării noastre și a celor care au descoperit piesele intrate în patrimoniul muzeului județean, acesta a fost braconat intens de căutătorii de metale. Pe parcursul cercetării am reușit să identificăm urmele intervenției lor, care numără în jur de 30 de gropi.

Materialul arheologic descoperit de noi, nu foarte numeros, dată fiind anvergura redusă a cercetării, este unul destul de variat, constituit preponderent din ceramică, la care se adaugă cărbune, oase calcinate și piese fragmentare din fier.

Importanța vestigiilor arheologice identificate, rezidă prin prisma noutății descoperirilor, contribuind la îmbogăţirea topografiei arheologice a comunei Bălăneşti şi a Repertoriului arheologic naţional.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie

Alexandrescu 1983: A. D. Alexandrescu, *Tombes de chevaux et pieces du harnais dans la necropole gete de Zimnicea*, în Dacia N.S., 27, 1983, 67-78.

Bondoc 2009: D. Bondoc, *Descoperirile de epoca La Tène de la Padea, jud. Dolj*, în SCIVA, 59-60, Bucureşti, 2008-2009, p. 137-163.

Borangic , 2015- Cătălin Borangic, *Falx dacorum. Dacorum falces. Armele încovoiate ale dacilor,* Academia Română – Centrul de studii Transilvane, Cluj Napoca, 2015.

Calotoiu 2007: Gh. Calotoiu, *Așezări traco-geto-dacice în bazinul mijlociu al Jiului*, Târgu Jiu, 2007.

Ciugudean 1980: H. Ciugudean, *Mormântul dacic de la Blandiana (jud. Alba)*, în ActaMN, XVII, 1980, p. 425-432.

Glodariu, Iaroslavschi 1979: I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Cluj-Napoca, 1979.

Marinoiu , 2004: V. Marinoiu, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Târgu Jiu, 2004..

Rustoiu 1996: A. Rustoiu, *Metalurgia bronzului la daci (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, București, 1996.

Rustoiu 1997: A. Rustoiu, *Fibulele din Dacia preromană (sec. II î.e.n. – I e.n.),* București, 1997.

Rustoiu 2001: A. Rustoiu, *Ornamentica pumnalelor curbe traco-dacice*, în C. Cosma,

Rustoiu 2007: A. Rustoiu, *Thracian „sica” and Dacian „falx”: The history of a „national” weapon*, în S. Nemeti et al. (ed.), Dacia felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata, Cluj-Napoca, 2007, p. 67-82..

Sîrbu 1993: V. Sîrbu, *Credinţe şi practici funerare, religioase şi magice în lumea geto-dacilor*, Galați, 1993.

Sîrbu, Borangic 2015: V. Sîrbu, C. Borangic, *Paznicii trecătorii. Mormintele dacice de pe Valea Oltului*, în ArheoVest, III, In Memoriam Florin Medeleț, Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, 1, Szeged, 2015, p. 369-390.

Ștefulescu 1904: Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc,* Târgu Jiu, 1904.

Toropu 1976 : O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia*

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Traiană sud-carpatică, sec. III – X, Craiova, 1976.

Teodor et al. 1998: S. Teodor, M. Nicu, S. Țau, *Așezarea geto-dacică de la Poiana, jud. Galați. Unelte, arme, piese de harnașament și alte piese din fier, bronz, lut ars și piatră*, în AM, XXI, 1998, p. 43-133..

Wozniak 1974: Z. Woiniak, *Wschodnie pogranicze kultury Latenskiej*, Wroclaw-Warszawa- Kraków-Gdansk, 1974.

Zirra 1971: V. Zirra, *Beiträge zur Kenntnis der keltischen Latène in Rumänien*, în Dacia, N.S., 15, 1971, p. 171-238.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

ILUSTRAȚII

Localizarea pe harta României, având ca reper municipiul Târgu Jiu.

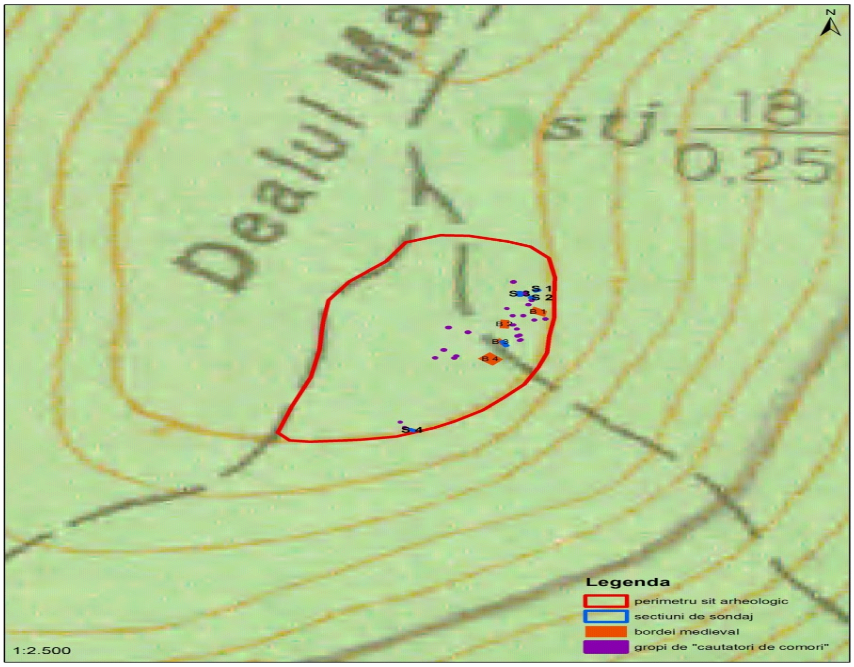

Plan de situație

Aspecte din timpul cercetărilor arheologice de la Bălănești – Dealul Mare.

Aspecte de săpătură - Cx2,

Aspect de săpătură Cx 3

Aspect de săpătură din secțiunea S 4 și G1 (Cx 4)

Ceramică getică din secțiunile S 3 și S 4 (Cx 3 și Cx 4)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ceramică feudală din secțiunea S 5 (Cx 5).

Artefacte descoperite cu detectorul de metale (aspecte din expoziție)

Date arheozoologice asupra resturilor de animale dintr-un bordei hallstattian (Complex Basarabi) de la Putineiu, Judeţul Giurgiu

Georgeta El Susi[*]

Cuvinte cheie: *Putineiu, cultura Basarabi, date arheozoologice, creşterea vitelor, vânătoare*

Rezumat: *Cercetările arheologice ale unei locuinţe Basarabi (hallsttat mijlociu) de la Putineiu (jud. Giurgiu), executate în 2012 au furnizat un lor mi de oase de animale, 93 fragmente. În contextul unor analize de faună Basarabi din România (Tabel 3, Fig. 2), eşantionul de la Putineiu se individualizează prin ponderea majoritară a suinelor şi foarte mică a ovicaprinelor. Oasele* ***porcinelor*** *prevalează cu 50,75% pe resturi şi 33,33% pe indivizi (Tab. 1, Fig. 1). Nu există posibilităţi de estimare a taliei şi conformaţiei corporale a suinelor domestice exploatate în aşezare, cea mai mare parte a oaselor provenind de la exemplare imature corporal.* ***Bovinele*** *înregistrează 29,85% pe resturi şi 25% pe indivizi, plasându-se pe locul secund, în preferinţele culinare ale comunităţii. În locuirile de tip Basarabi se exploata o populaţie de vite mici, pentru femele fiind caracteristice înălţimi la greabăn de 97-107 cm, masculii fiind ceva mai înalţi, spre 120 cm. Să notăm o falangă proximală de vită perforată în plan vertical (Fig. 3, 4), servind probabil ca mâner de fixat o unealtă.* ***Ovicaprinele*** *au o pondere de numai 3% pe fragmente şi 8,33% pe singurul individ identificat. La acest palier cronologic talia ovicaprinelor este mică-medie, cu înălţimi la greabăn de 60-63 cm, valorile mari fiind foarte rare. De la* ***câine*** *s-a păstrat un singur metapod, ce nu poate oferi vreo informaţie utilă demersului nostru. De la* ***cal*** *provine o extremitate distală de metapod, cu Bd= 48 mm, prelucrată. Pe faţa externă a fost şlefuită o porţiune mică a trohleii. Posibil să fi făcut parte dintr-o piesă mai mare (patină?) şi s-a rup, ori a avut altă destinaţie (Fig. 5). Raportul specii domestice/ sălbatice are o valoare de 86,56/13,44% pe resturi (NISP) şi 83,33/ 16,66% pe număr de indivizi (NMI), sugerând ponderea relativ mică a cărnii şi a altor produse obţinute din vânat, piei, blănuri, os şi corn pentru prelucrare. Cerbul era principalul element sălbatic exploatat (10,45% ca NISP şi 8,33% ca NMI). Era încă o prezenţă comună în regiunile joase ale Câmpiei Române, fiind legat de un ambient ceva mai împădurit decât în prezent. Mistreţul era ocazional vânat, procentajul său este mic ca număr fragmente (2,98%) şi identic cu cel al cerbului, ca NMI (8,33%). Se pare că economia animalieră a comunităţii respective nu era prea înfloritoare ci doar una de subzistenţă, cu o pondere mai mică a proteinelor de origine animală.*

Key-words: *Putineiu, Basarabi culture, archaeozoological data, cattle breeding, hunting*

[*] getasusi@yahoo.com

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

***Summary**: Archaeological research of a Basarabi (middle Hallstatt) pit-house at Putineiu (Giurgiu County), during the 2012'campaign have provided 93 animal bones. In the framework of Basarabi faunal analysis from Romania (Table 3, Fig. 2), the sample at Putineiu is distinguished by its largest share of pig and the very low one of small ruminants. The pig bones prevail with 50.75% as NISP and 33.33% as MNI (Tab. 1, Fig. 1). There are no information about pig stature, the most part of the fragments originating in subadult specimens. Cattle rank the second with 29.85% as NISP and 25% as MNI. The Basarabi communities exploited a dwarf cattle population, including cows with 97-107 cm withers heights and males slightly taller, to 120 cm. To note a proximal phalanx, vertically perforated (Fig. 3, 4), possible a handle tool. Ovicaprids account for 3% as NISP and 8.33% as MNI, the specimens were of small to medium size, with heights of 60-63 cm in that epoch. A metapodium preserved from dog, without providing any useful information to our approach. A distal processed metapodium with Bd = 48 (Fig. 5) comes from horse. It could be a broken fragment from a larger piece (skate?). Domestic/ wild report with a value of 86.56/ 13.44% as NISP and 83.33/ 16.66% as NMI, suggests a relatively small share of meat and other products obtained from the game, as skins, fur, bones and horns for processing. Red deer was the main targeted element of the wildlife (10.45% - 8.33%). It was still a common presence in the lower regions of the Romanian Plain, related to a slightly wooded environment than present. The boar was occasionally hunted, his percentage is small as fragments (2.98%) and identical to that of red deer as NMI (8.33%). Obviously, the livestock economy of that community was not too prosperous but a subsistence one, with a lower rate of animal proteins.*

Comuna Putineiu este localizată în partea de sud a judeţului, la nord-vest de municipiul Giurgiu, în Câmpia joasă a Burnasului, având o reţeaua hidrografică permanentă asigurată de „Pârâul ce vine de la Putineiu”. La nivelul acestei zone se remarcă varietatea mai redusă a speciilor vegetale şi animale, domeniul reprezentativ pentru zona studiată fiind cel al silvostepei, pe alocuri dezvoltându-se o vegetaţie azonală, cea a lacurilor. Din arealul silvostepei s-au păstrat doar câteva petice, pâlcuri rare, inegal răspândite, în prezent fiind înlocuite cu culturi agricole. Insulele de păduri rămase în urma defrişărilor masive şi antropizării puternice a peisajului geografic include asociaţii de *quercetum mixtum* cu cer (Q. cerris) şi gârniţă (Q. frainetto). Stratul ierbos conţine numeroase specii xerofile. Pe un spaţiu mai larg din jurul aşezării sunt distribuite, pe lângă solurile aluviale, gleice, soluri de tipul cernoziomurilor, soluri cenuşii închise şi chiar argiloiluviale brun roşcate (dovadă a unor păduri mai vechi). Climatul este continental, caracterizat prin veri calde (peste 23°C, media lunii iulie). Temperatura medie anuală este de circa 11°C iar precipitaţiile nu depăşesc cu mult 500 mm/an[1]. Cu siguranţă zona era mult mai bine împădurită decât în prezent, dovadă resturile de cerb identificate în materialul nostru.

[1] Colectiv 1982, p. 471-474

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cercetările arheologice din toamna lui 2012, în punctul „Vişina”, pe o terasă la sud de sat şi la nord-vest de balta Putineiu I au vizat o locuire aparţinând complexului Basarabi. Cu această ocazie a fost prelevat şi un lot de resturi faunistice, însumând 93 oase de mamifere, distribuţia lor procentuală regăsindu-se în tabelul 1. Materialul provine exclusiv dintr-un bordei, evidenţiat în Secţiunea - SV şi caseta 1, între -0,50-0,70 m[2]. Deşi eşantionul faunistic analizat este redus, analiza sa oferă informaţii indedite asupra unor specii exploatate în hallstattul mijlociu, în Muntenia, cu atât mai mult cu cât epoca respectivă este deficitară în astfel de analize. Resturile mamiferelor domestice prevalează cu un procent de 86,56% pe fragmente (NISP) şi 83,33% pe indivizi (NMI). Oasele **porcinelor** reprezintă jumătate din eşantionul analizat. Acesta înregistrează frecvenţe de 50,75% pe cele 34 resturi şi 33,33% pe cei patru indivizi identificaţi (Tab. 1, Fig. 1). Eşantionul său include mai ales, fragmente de coaste şi resturi maxilare. Cele patru exemplare identificate au fost sacrificate, sub o lună, spre un an, între 20-22 luni şi 24-26 luni. Nu există posibilităţi de estimare a taliei şi conformaţiei corporale a suinelor domestice exploatate în aşezare, cea mai mare parte a oaselor provenind de la exemplare imature corporal. Măsurători s-au executat numai pe doi molari: LM^3 = 33,5 mm şi LM^3 = 36 mm. Probabil că sacrificările se executau cam tot anul, existând condiţii ambientale propice pentru efective ceva mai numeroase decât ale bovinelor.

Tabel 1: Distribuţia speciilor pe resturi şi idivizi

Taxoni	NISP	%	NMI	%
Sus s. domesticus (porc)	34	50,75	4	33,33
Bos taurus (vită)	20	29,85	3	25
Ovis/Capra (oaie, capră)	2	2,98	1	8,33
Equus caballus (cal)	1	1,49	1	8,33
Canis familiaris (câine)	1	1,49	1	8,33
Mamifere domestice	58	86,56	10	83,33
Cervus elaphus (cerb)	7	10,45	1	8,33
Sus s. ferrus (mistreţ)	2	2,98	1	8,33
Mamifere sălbatice	9	13,44	2	16,66
Lot determinat	67	100	12	100
Aşchii	26			
Total	93			

Bovinele înregistrează 29,85% pe cele 20 oase şi 25% pe cei trei indivizi, plasându-se pe locul secund, în preferinţele culinare ale comunităţii. Distribuţia pe regiuni anatomice evidenţiază proporţii egale, de circa 30% între resturile cefalice,

[2] Schuster et alii 2013, p. 155

ale extremităţilor proximale (bogat carnate) ori distale (slab carnate). Elementele coloanei sunt slab reprezentate, deşi în eşantion există numeroase coaste (Tab. 2). Imposibil de atribuit specific[3], le-am introdus în categoria resturilor indeterminabile. Dimensionările pe lăţimile oaselor (puţine de altfel) pun în evidenţă o populaţie de bovine cu numeroase exemplare gracile (probabil femele) şi puţine exemplare robuste (masculi). Pentru această epocă există puţine date asupra tipurilor de animale exploatate, mai ales în locuirile Basarabi din Muntenia. Pentru analogii am utilizat eşantioane din zone mai mult sau mai puţin apropiate sitului nostru. În general bovinele primei epoci a fierului sunt de talie mică, gracile, măsurând chiar sub 1 m la greabăn. Pentru Moldova există o analiză în aşezarea de sec. VI-V a. Chr. de la Curteni (jud. Vaslui), în care s-au identificat exemplare mici, pentru femele estimându-se o medie a taliei de numai 108 cm[4]. O analiză inedită a unui lot faunistic dintr-o locuinţă Basarabi de la Hunedoara - *Str. Pomilor*[5] a permis estimarea unei talii de 105,42 cm (femelă). Pe materialul bovinelor de la Hunedoara - *Grădina Castelului* s-au obţinut două valori ale taliei: 99,2 cm pentru o femelă şi 118,8 cm pentru un taur[6]. Două metapodii din eşantionul faunistic Basarabi de la Bernadea, jud Mureş au evidenţiat valori foarte mici pentru talia vitelor din prima epocă a fierului în Transilvania, 97,3 cm pentru o femelă şi 107, 2 cm pentru un mascul[7]. Nici Dobrogea nu abundă în studii paleofaunistice pentru hallstatt în general şi Basarabi în special. Eşantioanele de la Rasova (sfârsitul culturii Babadag – începutul culturii Basarabi)[8], şi Tichileşti (cultura Basarabi)[9] evidenţiază un pronunţat dimorfism sexual, masculii fiind de mărime medie iar femelele gracile şi scunde. Aşadar, în locuirile de tip Basarabi se exploata o populaţie de vite mici, pentru femele fiind caracteristice înălţimi la greabăn de 97-107 cm, masculii fiind ceva mai înalţi, spre 120 cm. Un studiu relativ recent asupra metapodiilor de bovine din aşezări hallstattiene de pe teritoriul Serbiei a oferit o bază consistentă de date pentru înălţimea la greabăn în epoca respectivă[10]. Potrivit acesteia, vitele primei epoci a fierului din Serbia au valori medii scăzute, predominând femelele. Astfel pe materialul de la Vasica - *Gradina na Bosut* s-a estimat o variaţie de 99,5-127,30 cm (media= 110,56 cm) pe metacarp şi 97,5-135,1 cm (media= 111,2 cm) pe metatars [11], deci valori modeste. La acelaşi palier cronologic, pentru Ungaria, media taliei este 112.1 cm[12], iar pentru Slovenia, 109.3 cm[13]. Materialul bovinelor de la Putineiu provine de la cel puţin trei indivizi, sacrificaţi în următoarele etape: primul sub 24-30 luni (metatars

[3] Întrucât există şi resturi de cerb, spărturile de coaste nu au putut fi separate pe specii
[4] Haimovici 1980, p. 224
[5] Date personale, nepublicate
[6] El Susi 2009, p. 27
[7] El Susi 2002, p. 110
[8] Vasilescu Ureche, Haimovici 1976, p. 34
[9] Haimovici, Bodi 2003, p. 477
[10] Blajić 2008, 133-175
[11] Bokonyi 1981, p. 108, Blajić 2008, 139, tab. 11, 14
[12] Bökönyi 1974, 123
[13] Bökönyi 1981, apud Blajić 2008, 139

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

neepifizat distal)[14], al doilea între 4-6,5 ani (M^2 cu Indicele de uzură= 1,62[15]) şi al treilea între 6,5-9 ani (M^2 cu I=1,34 şi M^3 cu I=1,36). Se pare că, vitele erau preponderent exploatate până la o vârstă avansată, pentru lapte şi forţa de muncă. Exploatarea lor pentru carne se realiza într-o proporţie mai mică, fiind tăiate după reducerea performanţelor economice. Comunitatea respectivă nu va fi avut o economie prea înfloritoare, nepermiţându-şi sacrificări numeroase ale exemplarelor imature corporal. Să notăm o falangă proximală de vită perforată în plan vertical (Fig. 3, 4), servind probabil ca mâner de fixat o unealtă.

Ovicaprinele au o pondere de numai 3% pe fragmente şi 8,33% pe singurul individ identificat. Este vorba de o vertebră axis şi o mandibulă dr. (Pd4 uzură- m, M1- f), a unui animal sacrificat spre 18 luni[16]. Probabil creşterea lor nu era o caracteristică a comunităţii respective, ambientul va fi favorizat o alimentaţie carnată susţinută în principal de suine şi vânat. La acest palier cronologic talia ovicaprinelor este mică-medie, cu înălţimi la greabăn de 60-63 cm, valorile mari fiind foarte rare. De pildă, în situl hallstattian de la Sărăţica (Moldova) s-a identificat o ovină cu înălţimea de 68 cm, probabil un berbec[17]. Pentru Transilvania există câteva date de acest gen, toate evidenţiind populaţii de ovicaprine mici, medii ca statură. Astfel la La Hunedoara – *Grădina Castelului* s-au estimat două talii, de 60,4 cm pentru ovine şi 65,6 cm pentru caprine[18]. Caprinele şi ovinele exploatate în aşezarea de Bernadea erau mici de statură, pentru capre calculându-se valori de 57-60 cm[19]. Nici în siturile dobrogene nu prevalează valori mai mari, deşi condiţiile ambientale erau propice acestor specii. La Tichileşti (57 cm)[20] şi Rasova[21] s-au identificat exemplare mici şi mijlocii.

De la **câine** s-a păstrat un singur metapod, ce nu poate oferi vreo informaţie utilă demersului nostru. De la **cal** provine o extremitate distală de metapod, cu Bd= 48 mm. Piesa are prelucrată faţa internă, fiind perforată. Pe faţa externă a fost şlefuită o porţiune mică a trohleii. Posibil să fi făcut parte dintr-o piesă mai mare (patină?) şi s-a rup, ori a avut altă destinaţie (Fig. 5). Legat de tipul de cabaline exploatat în aşezările Basarabi de la noi informaţiile sunt la fel de lacunare, dimensionările pe lăţimile oaselor indică exemplare mici-medii[22]. O singură piesă întreagă de la Tichileşti (Dobrogea) a furnizat o valoare de 138 cm, apreciată ca medie[23]. Pentru prima epocă a fierul în Serbia se dă o variaţie de 123,7

[14]Barone 1976, apud Udrescu et alii 1999
[15] Index H/DT, cf. Ducos, 1968, apud Lepetz 1996, p. 13
[16] Grant 1982, p. 91-108
[17] Haimovici, Creţu 2001, p. 412
[18] El Susi 2009, p. 28
[19] El Susi 2002, p. 112
[20] Haimovici, Bodi 2003, p. 479
[21] Vasilescu Ureche, Haimovici 1976, p. 33
[22] El Susi 2009, p. 28
[23] Haimovici, Bodi 2003, p. 479

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

- 141,24 cm[24], între aceste limite se încadrează probabil şi populaţiile exploatate pe teritoriul României.

Speciilor sălbatice le sunt atribuite nouă fragmente (13,44%) aparţinând la doi indivizi, un cerb şi un mistreţ. Cele şapte resturi de **cerb** (10,45%) ilustrează atât scheletul cefalic cât şi cel apendicular. Animalele au fost integral aduse în aşezare, după capturare, unde au fost tranşate, cornul fiind utilizat ca materie primă. Astfel în umplutura locuinţei s-a găsit un brăzdar/ săpăligă confecţionat din corn de cerb[25]. Animalul identificat este un mascul matur (mandibulă dr. cu P2-P4 puternic erodaţi); de la el provine şi o tibie distală stg. cu Bd/Dd de 51/37 mm. **Mistreţului** aparţin două resturi, o costă şi un astragal cu GL/Bd de 57,5/31,5 mm. Masculul respectiv va fi avut o înălţime la greabăn de 102.5 cm. Piesa prezintă două urme de tăiere pe extremitatea distală.

Concluzii

Repetăm, la ora actuală nu ştim mare lucru despre economia animalieră a comunităţilor din hallstattul mijlociu în Câmpia Română, de aceea am şi luat în discuţie acest material. Sintetizând cele cîteva date oferite de eşantionul de la Putineiu apreciem că: raportul specii domestice/ sălbatice cu o valoare de 86,56/13,44% ca resturi (NISP) sau 83,33/ 16,66% ca număr indivizi (NMI) sugerează ponderea relativ mică a cărnii şi a altor produse obţinute din vânat, piei, blănuri, os şi corn pentru

Tabel 2: Distribuţia elementelor scheletice ale speciilor identificate

Element	Porc	Vită	Oaie/c	Cal	Câine	Cerb	Mistreţ	Total
Craniu		3						3
Maxilla	3							3
Dinţi superiori		3						3
Mandibula	3		1			3		7
Dinţi inferiori	1							1
Scapula	3					1		4
Humerus	1	1						2
Radius	2	2						4
Pelvis	1							1
Femur		1						1
Tibia	1	2				2		5
Astragal							1	1

[24] Bökönyi 1981, p. 108
[25] Schuster et alii 2013, p. 157

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Metacarp		1						1
Metatars		4						4
Metapodii				1	1			2
Phalanx 1		2						2
Coaste	18					1	1	20
Axis			1					1
Sacrum	1							1
Vertebre		1						1
Total	34	20	2	1	1	7	2	67

prelucrare. Cerbul era principalul element sălbatic exploatat, el însumează 10,45% ca NISP şi 8,33% ca NMI. Era încă o prezenţă comună în regiunile joase ale Câmpiei Române, fiind legat de un ambient ceva mai împădurit decât în prezent. Mistreţul era ocazional vânat, procentajul său este mic ca număr fragmente (2,98%) şi identic cu cel al cerbului, ca NMI (8,33%). În sectorul domestic, porcul era furnizorul principal de carne, şi într-o măsură mai mică bovinele. Vitele contau mai mult ca sursă de produse lactate şi forţă de tracţiune. Procentajul lor reprezintă cam 30% din oase şi un sfert din indivizii prezumaţi. Castrarea lor era o practică în epoca hallstatiană, dar ceva mai rară. Exploatarea ovicaprinelor este nesemnificativă, cel puţin prin prisma datelor pe care le-a furnizat eşantionul de faţă. Cabalinele posibil să fi avut şi ele o utilizare în alimentaţie. Se pare că economia animalieră a comunităţii respective nu era prea înfloritoare ci doar una de subzistenţă, cu o pondere mai mică a proteinelor de origine animală. Dacă avem în vedere rezultatele altor analize arheozoologice (Tab. 3, Fig. 2) se poate presupune că, vânătoarea nu a fost practicată pe scară largă de comunităţile Basarabi. Chiar şi în aşezările din regiunile de deal din Transilvania, Moldova ea nu depăşeşte 15%.

Tabel 3: Ponderea speciilor în aşezări din hallstattul mijlociu

	Putineiu	Hunedoara- 1	Hunedoara- 2	Bernadea	Tichileşti	Sărăţica
Porcine	50,75	20,8	35,85	25,3	11,32	25,77
Bovine	29,85	57,7	25,1	34,7	39,62	30,9
Ovicaprine	2,98	12,9	25,5	19,7	15,1	18,55
Cabaline	1,49	1	1,59	5	18,86	7,21
Canide	1,49	1,4	0,8	1,4	5,66	7,21
Vânat	13,44	6,2	11,1	14	9,44	10,36

1. Hunedoara - *Grădina Castelului*; 2. Hunedoara - *Str. Pomilor*

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bovinele erau crescute prevalent pentru produsele secundare, resturile lor[26] reprezentând cel puţin o treime din eşantioanele avute în vedere. Suinele erau pricipalul furnizor de carne pe tot parcursul anului, acestea înregistrând frecvenţe variabile, cam 11% la Tichileşti (în Dobrogea) şi între 20-35% în aşezările de deal din Moldova şi Transilvania. Notă aparte constituie situl de la Putinei, cu peste 50% resturi de porc. Cota ovicaprinelor este fluctuantă, în general încadrându-se între 10-20%, la extreme plasându-se situl de la Putineiu cu 3%. Cabalinele au procentaje mici peste tot, între 1-5%, este clar că se utilizau în alimentaţie. Excepţie fac siturile de la Sărăţica, cu 7% şi Tichileşti cu aproape 18,86% pondere cal. La eşantioanele mici pe care le comparăm acest „joc" al frecvenţelor este puternic influenţat de numărul redus de oase, cât şi de contextul de prelevare al lor. De pildă, la Putineiu resturile de animale mici (porcul) sunt prevalente în umplutura locuinţelor. Aceeaşi situaţie o avem şi la Hunedoara - *Str. Pomilor*, unde materialul faunistic a fost prelevat în mare parte dintr-o locuinţă (L1)[27]. În schimb eşantionul de la Hunedoara - *Grădina Castelului* provine din nişte gropi menajere, conţinând în umplutură oase de specii mari, aci bovinele sunt notate cu 57,7%. Să sperăm cercetările viitoare vor furniza mai multe materiale osteologice din prima epocă a fierului, mai ales pentru zonele sudice ale României, acestă parte fiind deficitară pe acest palier cronologic.

Lista figurilor/Figures

Fig. 1 – Frecvenţa speciilor la Putineiu/

Species frequencies at Putineiu

Fig. 2 – Frecvenţa speciilor în aşezări hallstattiene

Species frequencies in hallstattian sites

Fig. 3 – Falangă de vită cu perforaţie verticală

Cattle phalanx with vertical perforation

Fig. 4 – Falanga de vită perforată, detaliu al părţii proximale

Cattle perforated phalanx, detail of the proximal end

Fig. 5 – Metapod distal de cal prelucrat

Worked distal metapodium from horse

[26] Am dat doar frecvenţele pe resturi, cele pe indivizi fiind puternic alterate de eşantioanele, în în cea mai mare parte reduse numeric

[27] Date personale

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie/Litterature

Blažić 2008	Blažić Svetlana, The Variation of Metapodial bones in the species Bos taurus L. (domestic cattle), Work of Museum of Vojvodina*, Vojvodinas Museum's Annually*, 50, 2008, Novi Sad, 133-175
Bökönyi 1981	Bökönyi S., *Eisenzeitliche Tierhaltung und Jagd im Jugoslawischen Donau Gebiet,* in P. Medovic (ed.), *Die Ältere Eisenzeit in der Wojwodina und ihre Verbindungen mit anderen donauländischen und benachbarten Gebieten, Materijali*, 19, Symposium Novi Sad, 1981, 105-119
Colectiv 1982	Posea Gr. (edt.), *Enciclopedia geografică a României*, Bucureşti 1982, Academia R. S. R.
El Susi 2002	El Susi Georgeta, Studiul paleofaunistic, Adrian Ursuţiu, *Etapa mijlocie a primei vârsa fierului în Transilvania (Cercetările de la Bernadea, com. Bahnea, jud. Mureş)*, *Interferenţe etnice şi culturale în mil. I a. Chr. – I p. Chr*, vol. 5, p.109-115
El Susi 2009	El Susi Georgeta, The fauna remains at Hunedoara – „Grădina castelului" (Hunedoara County), *Thraco-Dacica*, SN., T. I (XXIV), 1-2, 2009, p. 25-37
Grant 1982	Grant Emilie, The Use of Tooth Wears as Guide to the Age of Domestic Ungulates, *Ageing and sexing animal Bones from Archaeological Sites, B.A.R.*, 109, 1982, Oxford, p. 91-108.
Haimovici, Creţu 2001	Haimovici S., Creţu Corina, Observaţii privind materialul arheozoologic din aşezarea hallstattiană de la Dochia „Sărăţica", com. Girov, jud. Neamţ, *Memoria Antiquitatis*, XXII, Piatra Neamţ, 2001, p. 403-413
Haimovici, Bodi 2003	Haimovici, S., Bodi, G. 2003, Studiul paleofaunei descoperita în trei situri hallstattiene din nordul Dobrogei*, Peuce*, S.N. 1 (XIV), 2003, p. 477-486
Lepetz 1996	Lepetz S., L'animal dans la société gallo romaine de la France du nord, *Revue archéologique de Picardie*. Numéro spécial 12, 1996, http://www.persee.fr.
Schuster et alii 2013	Schuster C., Popa T., Grofu F., O nouă descoperire Basarabi în judeţul Giurgiu. Aşezarea de la Putineiu, *Istros*, XIX, Brăila, 2013, p. 153-177
Udrescu et alii 1999	Udrescu M. St., Bejenaru Luminiţa, Tarcan Carmen, *Introducere în arheozoologie,* 1999, Editura Corzon, Iaşi
Vasilescu Ureche, Haimovici 1976	Vasilescu Ureche R., Haimovici, S. 1976, Studiul preliminar al materialului faunistic din asezarea hallstattiana de la Rasova (Malul Rosu), *Pontica*, 9, 1976, p. 29-36.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

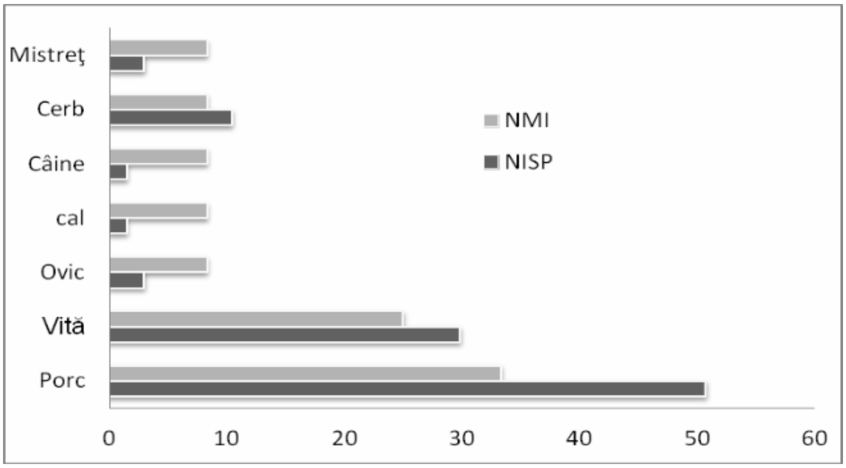
Mistreţ
Cerb
Câine
cal
Ovic
Vită
Porc
NMI
NISP
0
10
20
30
40
50
60

Fig. 1

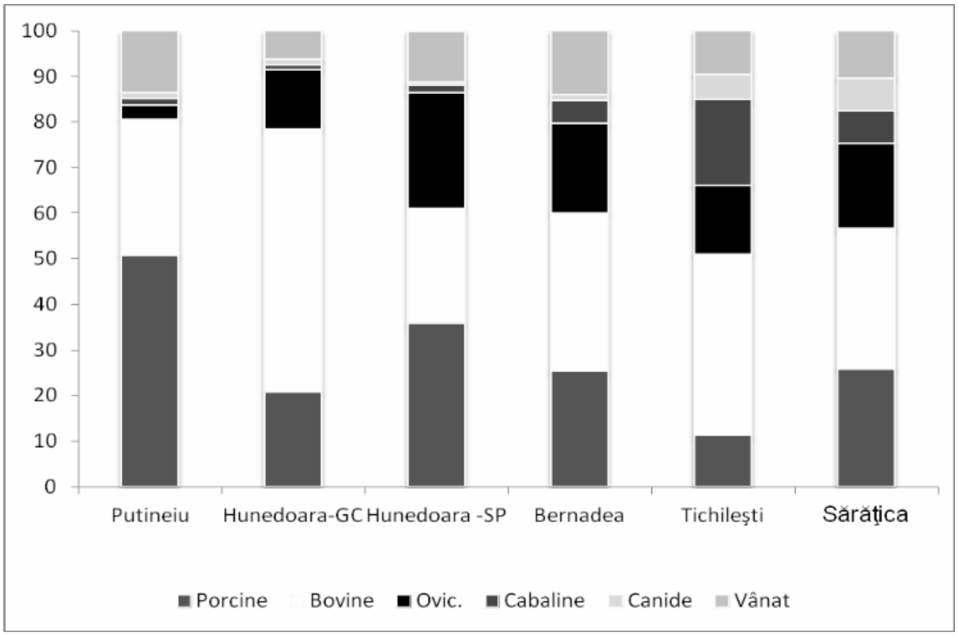
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
Putineiu
Hunedoara-GC
Hunedoara -SP
Bernadea
Tichileşti
Sărăţica
Porcine
Bovine
Ovic.
Cabaline
Canide
Vânat

Fig. 2

Fig. 3

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

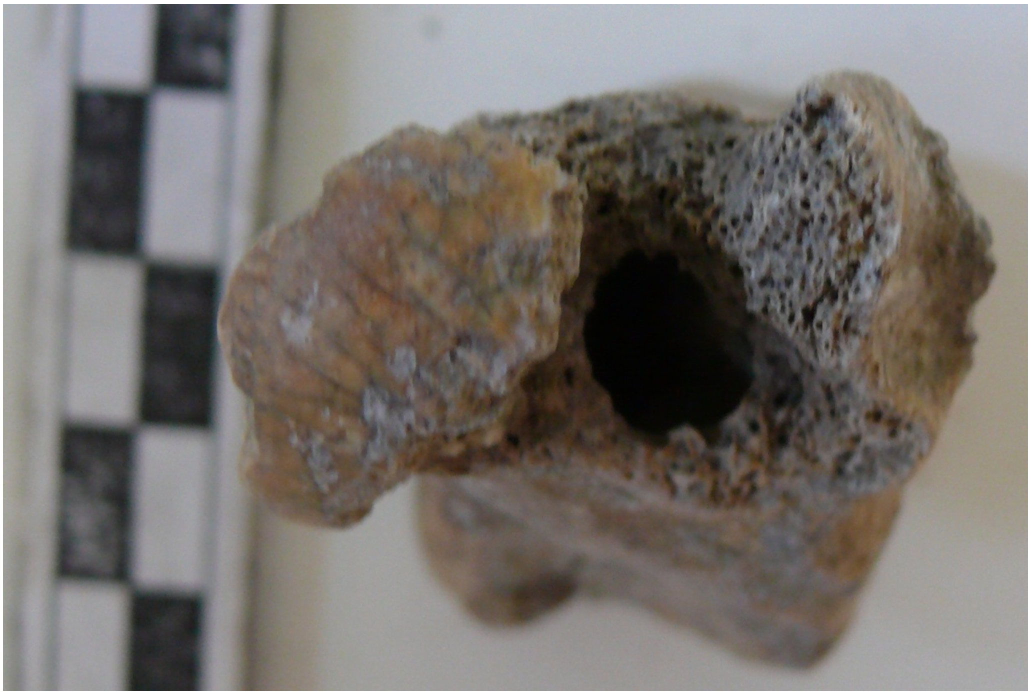

Fig. 4

Fig. 5

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

II. ISTORIE

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Istoricul bisericilor din Parohia Pocruia, oraşul Tismana, judeţul Gorj

Călescu Gheorghe

Pocruia, sat frumos, la poalele Munţilor Vâlcan, situat la 30 km vest de municipiul Târgu-Jiu, judeţul Gorj, cu relief variat, (munte, deal, luncă), cu o vale frumoasă, climat blând, condiţii de cultivat plante şi crescut animale, oameni harnici şi pricepuţi la multe activităţi, cu credinţă în Dumnezeu, care i-a ajutat, mii de ani, să supravieţuiască în acest spaţiu subcarpatic. Despre această credinţă mă străduiesc să scriu în cele ce urmează.

1. Urme ale schitului din Valea Pocruiei

Din cele mai vechi timpuri ale creştinismului, unii călugări trăiau în mănăstiri viaţa de obşte; alţii, pentru mai mare curăţenie a sufletului, se retrăgeau în pustietăţile cele mai adânci, unde trăiau în singurătate prin peşteri şi în lipsurile cele mai mari. Aceste retrageri de bunăvoie în locuri mai depărtate de zgomotul lumii duceau la întemeierea de schituri. Datele cele mai vechi despre schiturile Tismanei, cunoscute până în prezent, sunt din secolul al XVII-lea.

Din însemnările lui Paul de Alep, însoţitorul patriarhului Macarie al Antiohiei (27 iulie 1657), reiese că a existat un schit în Valea Pocruiei: *„O sumă de schituri (din care azi au rămas numai ruinele – sau nici atâta) roiseră din trupul ei cel plin de Dumnezeu, cum e plin de albine stupul, pe toţi munţii din jur. Era unul în partea Pocruiei, două sau trei spre Gornoviţa, două pe Cioclovina şi unul tocmai pe dealul Sporeşti, deasupra satului Hobiţa“*[1].

În *„Descrierea poziţiunii acestei comune după chestionar“*, din 1874, învăţătorul D. Popescu spune: *„Totu pe acea vale sunt uneşte morminţi din vechime, unde se zice că ar fi fostu şi o Biserică ce s-a ruinat, cunoscându-se numai pristolul Bisericii“*[2].

Urmele schitului se află la circa 1 km, în amonte de capul satului, în dreapta drumului, unde este traversate de Ogaşul Schitului – nume dat după schitul ce a existat pe acest ogaş. Acolo exista un mic platou, în prezent împădurit, unde se văd urmele unui cimitir şi ale unei biserici. Şi în prezent, deşi terenul este împădurit, se mai văd pietre, puse în trecut la capul morţilor, cât şi urmele bisericii.

Tatăl meu, Alexandru Călescu (1905 - 1971), fost pădurar al mănăstirii Tismana, mi-a povestit că: *„Mai demult, se îngropau şi morţii din satul Sohodol, care erau aduşi pe crăcană de lemn, târâtă pe poteca ce exista peste râu, pe lângă*

[1] Ion Conea, Constantin Popescu Tismana, *Tismana şi împrejurimile ei*, extras din Buletinul S.R.R. de geografie, tomul L.I., Atelierele Grafice SOCEC Co. S.A., Bucureşti, 1933.
[2] Biblioteca Academiei Române, Manuscrise Române, 226, f. 123.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

primul izvor de la Pişători, de sus, din sat, sau pe cai", neexistând drumuri pe care să circule căruţele.

Într-o notă trimisă de învăţătorul pensionar Matei Popescu (1900 - 1981), directorul şcolii în 1966, se spune: *„Am fost la un cetăţean de peste 80 de ani, fostul pădurar Pantelimon Guran, şi la alţii, pentru a culege date despre biserica de lângă Ogaşul Schitului, unde a fost cimitirul. La morţi se punea cruci din sâgă (tuf calcaros), uşor de cioplit, sau pietrii. Pietrile acelea au stat mult timp, iar pădurarul n-a permis la nimeni să le ridice de pe acel loc. Măsuţa care a fost în altarul bisericii avea picior şi faţă de sâgă şi se numea <<Pristol>>. După distrugerea bisericii, care se zice că a fost lăsată în părăsire, masa aceea a rămas foarte mulţi ani şi, în ultimul timp, ar fi fost adusă la bisericuţa de lemn, care este declarată monument istoric"*.

O altă poveste, auzită de la cei bătrâni, arată că: *„Un turc ar fi prins o femeie şi a dus-o forţat în altarul bisericii, unde a violat-o. Aceasta a mers la preotul care făcea slujbă şi i-a spus ce s-a întâmplat. Preotul a mers la superiorii săi, unde s-a hotărât ca biserica să fie mutată într-un loc cu 2-3 case, unde se va naşte un nou sat"*.

Schitul a fost justificat prin faptul că Pocruia şi Valea Pocruiei au aparţinut domeniului mănăstirii Tismana. Pe drumul din Ogaşul Schitului se ajunge, în 30-40 de minute, în dealul Pocruiei, unde existau vii, pomi fructiferi, castani, şi se ajunge uşor în partea de est a satului şi, apoi, la mănăstire.

Toate aceste privilegii ale mănăstirii au dispărut, de la 1864, prin împroprietărirea ţăranilor din Pocruia şi Tismana.

Au fost construite biserici în satele din jurul Pocruiei şi de aceea, poate, rolul celei din Valea Pocruiei, a scăzut şi, apoi, a fost părăsită. Se crede că această biserică a fost mutată în secolul al XVIII-lea în capătul dinspre munţi şi nu este alta decât biserica veche din Căleşti, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei"*, reparată din nou în 1807.

Peste râul Pocruia, în Pogoane, există un loc cu nişte pietre mari şi urme de ierugă, unde a existat o moară (Moara Turcului), folosită de călugării schitului dar şi de localnici. Se presupune că această moară a dispărut odată cu schitul. A rămas, la circa 100 metri vest, în marginea muntelui, numele unei stânci - *„Stăiul lui Muraru"*. Se mai spune că, la câteva zeci de metri, spre pădure, ultimul morar ar fi îngropat două pietre de moară.

Cred că ar fi bine ca, pe plan local, să se ia măsura de a se marca terenul acesta, pentru a şti, peste secole, că acolo a fost o biserică şi un cimitir înainte de secolul al XX-lea.

2. Biserica veche din Căleşti, monument istoric

În partea de sus a satului (sectorul Căleşti), din şoseaua principală, se deschide *„Uliţa Cot"*. La circa 50 metri în stânga se află una din cele mai vechi biserici de lemn din această zonă, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei"*, monument istoric, în aceeaşi curte cu biserica nouă, construită de enoriaşii satului Pocruia

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Nu are pisanie din care să aflăm date amănunţite despre această biserică, însă, într-un memoriu justificativ, întocmit de un expert, preotul V. Udriştioiu din Târgu-Jiu, privind lucrările de reparaţii la învelitoarea acoperişului bisericii la 13 ianuarie 1976, se spune: *„Biserica monument istoric <<Sfântul Apostol Andrei>> a fost construită în anul 1723 din lemn, neterminată nici în interior nici în exterior, soclu de piatră de râu, pasrdoseala din cărămidă arsă, iar învelitoarea din şiţă de brad. Nu are turlă. Înăuntru este împodobită cu icoane portative. În 1938 i s-au făcut reparaţii la învelitoarea acoperişului, dar, cu vremea, din cauza agenţilor atmosferici, învelitoarea s-a degradat, azi prezentând un grad de 80% uzură“*. În continuare, arată că trebuie să se lucreze cu meşteri locali, care mai ştiu să facă şindrilă şi să şindrilească.

Icoanele portative din interior, de pe catapeteasmă, din altar, cât şi din naos, sunt la fel de vechi precum biserica, degradate, iar lemnul de tei este puternic copt şi cărit. În afară de aceste icoane mai există câteva din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, printre care o icoană, mai mare, a Maicii Domnului cu pruncul în braţe, deasupra umerilor săi fiind pictaţi Sfinţii Arhangheli, Mihail, în dreapta, şi Gavril, în stânga, pictată de I. Zugravul.

Fiind monument istoric, biserica a fost demontată şi remontată mai la nord, în 1934, respectându-se planul renovării şi devizul în valoare de 72 000 de lei, întocmit de Comisia Monumentelor Istorice.

Pe vechiul amplasament s-a construit biserica nouă – Procesul verbal al Consiliului Parohial Pocruia din 4 iulie 1934. Înainte de demolare s-a făcut inventarul bisericii, care a fost dat în primire, sub semnătură, lui Vasile Gh. Văcaru, membru al Consiliului Parohial Pocruia, format din: *„uşile împărăteşti, 2 bucăţi; 13 icoane din tâmplă; 6 icoane Sfinţii Îngeri; una icoană mică de la Prăznicar; un Sfânt Epitaf vechiu; două sfeşnice împărăteşti de lem; un steag vechiu; una icoană lungă din tâmplă – Sf. Prooroci; un pomelnic de lemn, anul 1807“*[3].

Date despre biserica din Pocruia sunt consemnate şi în alte documente. Astfel, în anul 1778, Pocruia era *„sat mic, cu biserică de piatră şi cu vii“*[4].

Într-o Evanghelie tipărită la Bucureşti, în anul 1862, care a aparţinut preotului Petre Ceauşu, erau făcute diferite însemnări: *„Popa Stan ot Pocruia la leatu 1801; un preot Toma servea la Pocruia, la leatu 1837 (G, 30); să se ştie, cân s-au început răbelia lui Tudor, au au fost anul 1820 (sic); în anul 1823 semnează popa Nicolae Leatu de când dres această Sfântă Evanghelie de robul lui Dumnezeu Laţco Dascălul şi cine va citi mă va pomeni 1837 (G, 30); în 1839 era preot la Pocruia Ion Sin Popa Vasile Corbianu“*[5].

În cartea *„Arhitectura de lemn din judeţul Gorj“*, pp. 336-337, apărută în anul 2000 la editura Arc din Bucureşti, Ioana Cristache Panait spune că *„pentru înălţarea bisericii de lemn, bibliografia dă anul 1807, preluat din pomelnice, nici*

[3] Procesul verbal al Consiliului Parohial şi al comitetului de construcţie al bisericii *„Sf. Apostol Andrei“*, Parohia Pocruia, din 13 august 1934.

[4] C. I. Caradja, *Oltenia după memoriile generalului von Bauer (1778)*, „Arhivele Olteniei“, nr. 15/1924, p. 420.

[5] *Istoricul Şcolii Generale din Pocruia, judeţul Gorj*. mss.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

marea sa vechime nefiind sesizată. Către aceasta converge şi tradiţia. În temeiul ei, Anuarul Mitropolitan aprecia că biserica are peste 260 de ani. Pe o bârnă, în dreapta intrării, a fost incizat un text din care se distinge <<văleat 7 280>>, anul 1772“[6].

O inscripţie de secol XVIII a fost şi în lemnul proscomidiei, la exterior, pe aceasta, însă, vremea a ros-o.

Dau acestea certitudinea, nu numai a existenţei, în 1772, a bisericii, dar şi a anteriorităţii ei, însemnările, prin locul lor, marcând reparaţii şi nu înălţare din temelie. Faptul îndeamnă la acceptarea informaţiei după care biserica a fost adusă aici, în capătul dinspre munţi al satului, în secolul al XVIII-lea, de pe dealul de la cruce, de la gura Ogaşului Schitului.

Prispa are elementele crestate: cosoroabele, stâlpii gen *„pom“*. Din tindă se intră în pronaos printr-o uşă cu încuietoare asemănătoare celor ţărăneşti din secolele trecute. În pronaos există icoane, unele pictate de Ion Zugravu (1873), un steag vechi, şi, deasupra uşii este prins în cuie un panou ce aminteşte pe cei care au contribuit la ridicarea acestei biserici, înscrişi pe opt şiruri. În centrul acestuia este scris: *„Pomelnicul logofătului Matei Brat Ioan epistatu“*. Pe tâmpla principală, din naos, de tradiţie post-brâncovenească, din anul 1806, este numele artistului, greu de descifrat, poate Laţco, consemnat pe icoana *„Deisis“*, cu Maria şi Ioan în nouri. Aici sunt icoane din registrul apostolilor şi al praznicelor, uşile împărăteşti, Buna Vestire, Solomon şi David, icoane mari cu câte doi sfinţi.

În altar există o masă şi, pe peretele din sud-est, veşminte vechi ale preoţilor care au slujit la această biserică.

În jurul bisericii a existat şi un cimitir , în care s-au îngropat morţii până la 1860, când a fost terminată şi sfinţită biserica mare, de zid, din Vâneaţă.

Acest cimitir se întindea şi pe o parte a actualelor grădini ale localnicilor Dumitru Răguşitu şi Ion Văcaru. Cu o jumătate de secol în urmă se mai vedeau unele morminte. Astăzi se mai văd, într-un loc, pietre bine înfipte în pământ, la capetele morţilor îngropaţi până în 1860.

În 1997 biserica a fost din nou învelită cu şindrilă, de către meşteri din Sohodol, care au mai ştiut să facă şindrilă şi să şindrilească. Dintre aceştia îi amintesc pe: Nicolae Cârstăscu, Gheorghe Sarcină şi Vasile Tivig. Această lucrare a fost realizată sub conducerea preotului paroh Viorel Virtici. În prezent, acoperişul este în stare avansată de degradare.

Peste drum de biserică a fost casa parohială. Cu acest teren a fost împroprietărit bunicul lui Gheorghe Guran în 1864.

Timpul a trecut, această biserică a devenit neîncăpătoare, şi o altă biserică, mai mare şi mai frumoasă, a fost construită în 1855-1860, în Vâneaţă.

---

[6] Ioana Cristache Panait, *Arhitectura de lemn din judeţul Gorj*, Editura Arc, Bucureşti, 2000, pp. 336-337.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

3. Biserica mare şi cimitirul din Vâneaţă (1860)

Cu trecerea timpului, a fost nevoie de o biserică mai încăpătoare, cea din Căleşti, de lemn, fiind prea mică pentru un sat destul de mare din această zonă.

A fost ales un loc în mijlocul satului, la baza dealului Carpini, unde a fost construită o biserică mare, cu zid gros de 1 metru, cu temelia de sâgă, cu cimitir în jur.

Din pisania ce se găseşte deasupra uşii de la intrarea în pronaos aflăm:

„Ziditusau această Sfântă şi Dumnezeiască Biserică, unde se prăznuieşte hramul Sfinţii Voievozi Mihail şi Gavril şi Sfântul Ierarh Nicolae, din nou, cu toată cheltuiala Domnului Mihail Galeţescu, cu soţia Dumnealui Floarea, unde ajutorându-l şi Staicu Văcariu şi Nicola Cocină, Constantin Văcariu, Dumitru Călescu, Dumitru Paraschivu, cu alergătură şi cu bani, şi alţi blagostomici creştini de aici şi dupin alte părţi. Unde, înfrumuseţându-se şi cu zugrăveala, după cum se vede, în zilele prea înălţatului nostru Domn Alexandru Ioan Cuza întâiul stăpânitori Principatelor Unite Moldova şi Valahia.

Cu binecuvântarea Prea Sfinţiei Sale D. D. Calinic, Episcopul Râmnicului.

1860 ghenarie 25

Ziugraf Tudorache Marinescu ?“

„S-a reparat şi s-a curăţat zugrăveala în anul 1947 de către domnul Ion Andreescu, cu concursul Sfinţiei Sale preot paroh iconom Petre Ceauşu, ajutat de enoriaşii parohiei, pictor executor fiind Iosif Keber din Tg-Jiu, protoiereu P. C. S. Iconom Stavrofor C. Popescu Paţica

S-a refăcut, în anul 1966, <<Pantocratorul>> şi icoana hramului, cu concursul Preotului Paroh Semenescu Ion şi Episcopului Constantin C. Verbancu, ajutat de bunii creştini din comuna Pocruia.

Pictor Gh. Bărbulescu“

O altă reparaţie şi retuşare a picturii a fost făcută în 1999 de pictorul Ion Bărăscu, sub conducerea preotului Viorel Virtici de la parohia Pocruia.

După cum se vede din pisanie, ctitorul principal este din satul Ungureni. De la cei bătrâni am auzit că familia Galeţescu a zidit această biserică în schimbul celei vechi, de lemn, construită de monahul Partenie în anul 1825, care ar fi aparţinut satului Pocruia.

Această biserică a fost demolată de locuitorii satului Ungureni şi construită cea actuală, în anul 1922, şi sfinţită în anul 1932. Un fapt neobişnuit, în pisanie nu este trecut şi numele preotului care slujea în satul Pocruia la acea dată. Pe bolta de la intrare în biserică este pictată Sfânta Treime.

Ctitorii principali sunt pictaţi în pronaos. Familia Galeţescu, pe peretele de la intrare, din vest, de o parte şi de alta a uşii, ţine în mână macheta bisericii, în dreapta (sud), familia Staicu Văcariu, şi pe peretele din stânga (nord), familia Nicola Cocină toţi ctitorii fiind îmbrăcaţi în veşminte de epocă: bărbaţii descoperiţi, cu păr lung şi mustăţi, cizme, cioareci, cămăşi, pieptare şi cojoace deasupra, iar femeile cu: cămăşi, oprege, cojoace deasupra, pe cap purtând cârpe şi în picioare, pantofi.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bolta pronaosului este pictată cu Maica Domnului cu pruncul în braţe. De-o parte şi de alta a uşii de la intrarea în naos sunt două icoane cu Maica Domnului şi Isus Hristos, donate de familia Ion Andreescu.

La intrarea în naos te întâmpină, în faţă, catapeteasma, care are deasupra uşilor de la intrare în altar trei rânduri de icoane: în primul rând de sus sunt proorocii; în al doilea rând sunt cei 12 apostoli, cu Isus Hristos în mijloc, şi, în al treilea rând, cele douăsprezece praznice împărăteşti, care se dau la cununia tinerelor familii.

În faţă sunt: masa (prăznicarul), mărginită de icoana Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, donată de familia Toma şi Ecaterina Jerea în 1910, penticostarul cu 12 icoane, aşezate pe 4 rânduri a câte 3 icoane, care se sărută, şi, în părţile laterale, două strane, unde se pun cărţile bisericeşti pentru a fi citite în timpul slujbei.

Pe boltă este pictat Isus Hristos înconjurat de sfinţi şi îngeri, pe peretele din vest sunt Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena şi Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, care ţin în mână o biserică cu trei turle, deasupra lor şi a uşii este icoana *„Cina cea de Taină“* iar pe peretele de la nord sunt pictaţi Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Sfântul Mare Mucenic, iar, în colţ, Sfânta Ana.

Când intri în altar te întâmpină masa bolta cu Maica Domnului, care ţine pruncul în braţe, şi deasupra căreia este Dumnezeu Tatăl; în dreapta, Sfântul Prooroc David, un înger, în timp ce, în stânga, sunt pictaţi Sfântul Împărat Solomon şi Sfântul Arhanghel Gavril.

Pe pereţi, începând din stânga (nord) spre dreapta (sud), sunt pictaţi: Sfântul Ierarh Vasile cel Mare şi Sfântul Ierarh Ioan, Sfântul Ierarh Calinic, Sfântul Grigore şi alţi sfinţi.

Biserica are în jur cimitirul, în care-şi dorm somnul de veci cei care au trecut în lumea umbrelor după 1860.

În 1927, preotul Petre Ceauşu a împrejmuit cu zid cimitirul, în 1986, preotul Viorel Virtici l-a extins, l-a completat cu zid dea piatră, ulterior, ocupându-se în întregime.

Sub conducerea preotului Popescu Vasile Gheorghe şi cu ajutorul enoriaşilor din satul Pocruia, în anul 2013 cimitirul s-a extins din nou , s-a împrejmuit cu gard de zid şi fier, fapt care va satisface nevoile pentru mulţi ani de acum înainte.

Toto prin strădania preotului amintit, cu ajutorul primăriei oraşului Tismana, în frunte cu primarul Buzianu Constantin, al membrilor Consiliului Parohial şi al enoriaşilor din parohie, în anul 2009 s-au realizat ample lucrări de renovare în interiorul şi exteriorul bisericii (schimbarea mobilierului, gresie, la interior, repararea zidului şi înlocuirea tablei acoperişului, la exterior), precum şi construcţia unei centrale termice destinate încălzirii bisericii.

„În urma acestor lucrări, a fost resfinţită în ziua de 25 aprilie 2010 de către Înalt Prea Sfinţitul Dr. Irineu, Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, Protoiereu al Protoieriei Târgu-Jiu Nord fiind prea Cucernicul Preot Vlădoiu

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Vasile, iar Paroh fiind preotul Popescu Vasile Gheorghe, înconjuraţi de un ales sobor de preoţi şi diaconi"[7].

Pe de altă parte, o dorinţă datând de multe decenii a enoriaşilor din comuna Pocruia, aceea dea se ridica un monument în memoria eroilor căzuţi pe câmpurile de luptă în războaiele din anii: 1877-1878, 1916-1918, 1941-1944, precum şi în memoria celor căzuţi în misiuni ale armatei române (Grindeanu Petre şi Ţintă Paul), s-a împlinit în ziua de 2 iunie 2011, când s-a desvelit monumentul, cu o slujbă de pomenire oficiată de preotul Popescu Vasile Gheorghe.

Ultima lucrare la această biserică a fost recondiţionarea fântânii de lângă cimitir, construită de familia Ion Andreescu, în memoria fiului, sublocotenent Jean Andreescu, decedat în al doilea război mondial, această lucrare fiind realizată în mai 2015 de către doamna Elena Nicolcescu, în memoria soţului său, Ilie Nicolcescu.

Pictura bisericii a fost realizată de către Ecovescu Gheorghe şi Ecovescu Ana, pictori din Târgu-Jiu.

4. Cimitirul satului Pocruia

După construirea şi sfinţirea bisericii cu hramul *„Sfinţii Voievoizi Mihail şi Gavril şi Sfântul Ierarh Nicolae"*, aluat fiinţă şi cimitirul din jurul bisericii. De la acea dată, toţi morţii din sat au fost înmormântaţi în cimitirul acestei biserici.

La început, locurile de veci s-au repartizat după familii: Căleşti, Negreşti, Ioviţeşti, Semeneşti şi Greci. De-a lungul timpului, prin căsătorii, membrii acestor familii s-au amestecat, astfel că, morţii din tot satul sunt dispuşi în toate părţile cimitirului.

Dacă, până prin anul 1990, se punea la capul mortului stâlpul de lemn (o cruce cu două aripi laterale), după această dat, acest stâlp a fost înlocuit, treptat, cu crucea de mozaic şi marmură, încât, în prezent, aproape că nu mai există acest stâlp.

Cu trecerea timpului, s-au adus îmbunătăţiri cimitirului: împrejmuirea, în anul 1927, cu gard de piatră, sub conducerea preotului paroh Petre Ceauşu; extinderea cimitirului şi completarea gardului de piatră al acestuia, în anul 1986, de către preotul Vasile Virtici; pentru ca, în anul 2013, preotul Popescu Vasile Gheorghe să extindă din nou cimitirul, spre vest, şi să construiască un gard de piatră şi fier.

Odată cu lucrările de renovare a bisericii, în anul 2010, când s-a resfinţit biserica, s-a făcut şi curăţirea cimitirului de suliţele de brad uscate, crucile de lemn putrede, şi s-au tăiat arborii care au crescut mari şi, la furtuni puternice, făceau stricăciuni mormintelor.

După toate aceste lucrări, biserica arată foarte bine, cu un cimitir bine organizat şi curat.

---

[7] Actul de resfinţire a bisericii cu hramul *„Sfinţii Voievoizi Mihail şi Gavril şi Sfântul Ierarh Nicolae"* din Vâneaţă.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Mulţi dintre fiii acestui sat au plecat în căutare de lucru în alte zone ale ţării, unii chiar peste hotare, şi au rămas în acele locuri. Alţii au revenit, şi îşi dorm somnul de veci în locul în care s-au născut şi care i-a hrănit, alături de cei care au rămas pentru totdeauna aici. Printre aceştia, îi amintim pe: preotul Matei Constantinescu (1836 - 1935), preotul Petre Ceauşu (1898 - 1995), eroii căzuţi pe câmpurile de luptă din războaiele din anii 1877-1878, 1916-1918, 1941-1944, şi eroii căzuţi în misiuni de luptă ale armatei, senatorul Vasile Văcaru, învăţătorul Matei Popescu, Petre Semenescu, Vasile Văcaru, profesorul Vasile Ioviţa, Vasile Semenescu, căpitanul Bobloi Ion, colonelul I. Stanciu, doctorul Ilie Nicolcescu, brigadierul Chiril Semenescu, Ion Văcărescu, pădurarul Pantelimon Gran, Alexandru Călescu, Ion Văcaru, Nicolae Guran (Pufulete), Nicolae Popescu (Cucu), primarii care au funcţionat de la înfiinţarea comunei şi ceilalţi săteni, care s-au ocupat cu munca la câmp – porumbul, pomii fructiferi, viţa de vie, creşterea animalelor – cu diverse meşteşuguri – dogăria, rogojinăria, croitoria, construcţia de case – şi alte activităţi, care i-au ajutat să supravieţuiască în această zonă frumoasă de la poalele Munţilor Vâlcan.

În semn de respect pentru ei, urmaşii, la diferite date, fac pomeni acasă şi îi pomenesc la biserică.

5. Biserica nouă din Căleşti, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“*

La 8 metri mai la sud de biserica veche din Căleşti (monument istoric datând din 1723, după pomelnic din 1807), se află biserica nouă, cu acelaşi hram, *„Sfântul Apostol Andrei“*. În pisania acesteia se arată: *„Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului, şi cu săvârşirea Duhului Sfânt, s-a zidit din temelie această Sfântă Biserică cu hramul <<Sfântul Apostol Andrei>> din parohia Pocruia, satul Pocruia, raionul Baia de Aramă, Regiunea Oltenia, în anul 1932-1964, ctitor principal fiind domnul Ion Andreescu şi soţia sa, Marioara, ajutat cu muncă şi cheltuială de enoriaşii Parohiei, în timpul păstoriei preotului iconom Petre Ceauşu.*

S-a sfinţit în ziua de 1 noiembrie 1964 de către Înalt Prea Sfinţia Sa Firmilian, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, secretar general al Departamentului Cultelor fiind Dl. profesor Dumitru Dogaru, protoiereu al raionului Baia de Aramă fiind P. C. preot Virgil Cosmulescu, iar preot paroh fiind Haralambie Argintaru.

Pictori: Mihail P. Bălăşescu din Craiova şi Gheorghe Barbu Pârvulescu din comuna Tismana“.

După lucrările de reparaţii, restaurarea picturii şi resfinţirea bisericii, din data de 6 decembrie 2015, s-au adăugat următoarele: *„Ample lucrări de conservare şi restaurare au fost făcute între anii 2011-2015, prin stăruinţa P. C. Preit Ic. Stav. Popescu I. Vasile Gheorghe, sprijinit fiind de către Consiliul Parohial, enoriaşii satului Pocruia şi Primăria Oraşului Tismana.*

S-a resfinţit azi, 6 XII 2015, de către I. P. S. Dr. Irineu, Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, Protoereu al Protoeriei Târgu-Jiu Nord fiind P.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

C. Pr. Mărăcine Marian Valentin, Pr. Paroh fiind P. C. Preot Iconom Stav. Popescu I. Vasile Gheorghe.

Pictor restaurator Ecovescu Gheorghe".

Deşi pisania arată că biserica s-a zidit în anul 1932, din procesele-verbale ale Consiliului Parohial Pocruia, ce se află în arhiva bisericii, reiese faptul că demersurile pentru construcţia unei noi biserici au început în 1932, dar demontarea şi remontarea bisericii vechi, monument istoric, s-a realizat în 1935 de Iosif Onofreiu – căruia îi plăcea să mănânce broaşte şi şerpi – din Târgu-Jiu, cu suma de 72 000 lei[8], iar biserica nouă, cu temelia din piatră de râu, pereţii din beton, bolţile din lemn şi acoperişul din tablă, cu valoarea devizului de 295 000 lei, a fost realizată de către acelaşi constructor în 1936-1937[9]. După ce a fost zidită, a stat mulţi ani, până în 1963-1964, când a fost terminată, zugrăvită şi sfinţită.

Este o biserică nouă, frumoasă, frumos zugrăvitāde pictori foarte buni, printre care şi Gheorghe Bărbulescu din Tismana, la o vârstă înaintată, pensionar, cu foarte multă experienţă.

În prezent se face slujbă alternativ, aici se oficiază botezurile nou-născuţilor, precum şi cununiile religioase ale tinerilor ce întemeiază noi familii.

Dintre picturi amintesc: pe peretele din stânga, de la intrare, este pictat Raiul; pe cel din dreapta, Iadul; în naos, Firmilian, Mitropolitul Olteniei din perioada aceea; Sf. Cuv. Nicodim de la Tismana şi Sf. Cuv. Grigore Decapolitul; Catapeteasma; uşa de la intrare în Altar; Sfântul Mare Mucenic Gheorghe şi Sfântul Mucenic Teodor; Sfântul Mare Mucenic Pantelimon şi Sfântul Mucenic Iacov Persul; Sfântul Mucenic Eustaţie şi Sfântul Mucenic Victor; pe boltă, Isus Hristos; Naşterea lui Isus Hristos şi coborârea în Iad. În Altar este masa şi crucea, Sfântul Ierarh Vasile cel Mare, Sfântul Ierarh Ioan Hrisostom, şi pomelnicul cu enoriaşii care au contribuit la terminarea bisericii. Pe boltă este pictată Maica Domnului cu Isus Hristos, înconjurată de Arhanghelul Mihail şi Arhanghelul Gavril. Pe peretele din sud este Cartea Pomenirii de Veci a credincioşilor, care au ajutat la înfrumuseţarea acestei sfinte biserici, 1964, şi pictorii Ecovescu Gheorghe şi Ecovescu Ana, care au restaurat pictura acestei frumoase biserici în lunile iulie şi august 2015.

În curte, Dumitru Răguşitu, vecin cu biserica, a construit, *„cu toată cheltuiala şi oboseala, clopotniţa bisericii, cu meseriaşii Gheorghe Lala şi Vasile Tilea, în anul 1975".*

Sub conducerea preotului Popescu Vasile Gheorghe, s-a înlocuit tabla veche de pe acoperiş cu alta nouă, iar în anii 2014-2015 s-a construit un zid de piatră prevăzut cu plasă de sârmă ce împrejmuieşte curtea bisericii, precum şi alee cu trepte, care urcă de la poartă până la biserică.

Slujbele religioase se oficiază, planificat, la toate cele 3 biserici ale parohiei Pocruia.

[8] Conform procesului-verbal din octombrie 1934.
[9] Conform procesului-verbal al Consiliului Parohial din 19 octombrie 1936.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

După toate aceste lucrări şi restaurarea picturii, biserica a fost resfinţită la data de 6 decembrie 2015.

6. Biserica din satul Izvarna, cu hramul *„Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“*

Dacă, până la 1864, fiecare sat avea biserica sa şi preotul său, prin reforma din 1864, realizată de către Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, s-au grupat satele şi s-au format comunele, printre care şi Pocruia, alcătuită din satele: Pocruia, Isvarna şi Sohodol.

Date despre biserica din satul Isvarna se aflăm din pisania de pe frontispiciul ei:

„Cu ajutorul Sfintei Treimi, preamărită în trei ipostasuri, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, această Sfântă Biserică, la care se serbează <<Sfântul Mare Mucenic Gheorghe>>, din cătunul Isvarna, comuna Pocruia, ridicată din temelie de zid, în locul celei vechi, de lemn, s-a sfinţit cu binecuvântarea Prea Sfinţiei Sale Părintele D. D. Atanasie Mironescu, Episcop al Râmnicului Noul Severin, astăzi 31 octombrie 1899, de părintele Protoiereu al judeţului Gorj, Iconom Stavrofor Ştefan Nicolaescu, ctitori fiind: Pr. Sachelarie Matei Constantinescu, I. Remetea, D. Tilea, I.Covrig, C. Remetea, Gh. I. Gruiescu, Iancu Gruiescu, D. Buză, V. Remetea, Gheorghe Budică, I. Simescu, Z. Gheorma, cu toată cheltuiala locuitorilor acestui cătun, precum şi a altor creştini din satele învecinate, pictor fiind Gheorghe Bărbulescu. Septembrie 1899.

Între anii 2009-2013, acest Sfânt Lăcaş a fost restaurat prin stăruinţa P. C. Preot Iconom Stavrofor Popescu I. Vasile Gheorghe, sprijinit fiind de Consiliul Parohial, enoriaşii satului Isvarna, Cocină Gheorghe, Sarcină Vasile, Gruiescu Ion, Remetea Petre.

S-a resfinţit acest Sfânt Locaş azi, 23 Sept. 2012, de către I. P. S. Părinte Acad. Dr. Irineu, Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, Protoereu al Protoeriei Tg-Jiu Nord, fiind P. C. Preot Bălan Dumitraşcu, Pr. Paroh fiind P. C. Preot Stavrofor Popescu I. Vasile Gheorghe, restaurator fiind Drăgan Luminiţa Mihaela din Galaţi“[10].

Biserica a mai fost sprijinită de către: prof. univ. dr. Dan Ilie Morega, Primăria Oraşului Tismana, Consiliul Judeţean Gorj şi alţi binevoitori din judeţul Gorj.

Pentru că avea toate gradele, preotului i s-a acordat o *Gramată* de mulţumire pentru efortul depus în slujba Bisericii.

Biserica nouă, în formă de cruce, cu turlă, aşezată în mijlocul satului, în acelaşi loc cu cimitirul, a fost construită în locul celei vechi, din lemn, aproximativ în secolul al XVII-lea.

„Dintre preoţii vechi, de care îşi aduc aminte bătrânii satului, îi amintesc pe: Dumitru Răuţi, cam pe la 1864, moşul familiei Bocean; Constantin Tivig din

[10] Pisania bisericii cu hramul *„Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“* din satul Isvarna.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

satul Sohodol, care făcea slujbă şi la Isvarna: Constantin Ciuvăţ, moşul lui Ilie Covrig din Isvarna; Ioan Constantinescu din satul Isvarna. Aceşti preoţi au fost dintre grămătici, dintre cei care învăţau cucoava, ceaslovul şi psaltirea şi care citeau numai pe cărţi bisericeşti cu litere vechi.

Preotul Matei Constantinescu, nepot adoptat al preotului Ion Constantinescu, a absolvit seminarul şi a slujit, de la construcţia bisericii până în anul 1920, când a fost înlocuit de nepotul său Petre Ceauşu"[11].

7. Biserica *„Sfinţii Voievozi Mihail şi Gavril"* din satul Sohodol

Parohia Sohodol, oraşul Tismana, judeţul Gorj, fosta comună Pocruia, raionul Gorj, regiunea Oltenia, a luat fiinţă în anul 1929 prin dezlipirea de Parohia Pocruia.

Posedă o singură biserică, în formă de cruce, cu hramul *„Sfinţii Voievozi Mihail şi Gavril"*, construită în anul 1901 din piatră şi acoperită cu tablă, iar apoi cu ţiglă. Înfăţişarea bisericii este impresionantă, găsindu-se pe un deal, în partea de răsărit a satului.

Din pisania de pe friontispiciu se pot cunoaşte ctitorii Sfântului locaş de închinare.

Arhitectul bisericii nu se cunoaşte. Bătrânii spun că era un italian al cărui nume s-a uitat. Biserica, la intrare, este prevăzută cu coloane înalte de piatră cu arcade şi cu o tindă exterioară. Inscripţii, în afară de pisanie, nu are.

De asemenea, nu posedă nici obiecte de valoare istorică, culturală sau artistică, doar câteva minee cu litere chirilice din anul 1862, din timpul Episcopului Calinic cel Sfânt.

Slujitorii bisericii vechi şi noi, în ordine cronologică, sunt: Daia ereu, Iovan ereu, Constantin Tivig, Matei Constantinescu, preot Petre Ceauşu, şi Adrian popescu, primul paroh al bisericii. Au mai suplinit: preot Ion Semenescu, preot Pigui Ion (paroh timp de 4 ani), şi preot Viortici Viorel, pe o perioadă mai scurtă.

De la 1 octombrie 1976, până în prezent, parohul bisericii din satul Sohodol este preotul Vasiloniu Ion Ispas, fiul satului, fiind hirotonit pe seama acestei parohii.

Pisania bisericii din satul Sohodol are următorul text:

„Cu ajutorul Sfintei Treimi: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, acaestă Sfântă Biserică, la care se serbează Patronul Sfinţii Voievozi din cătunul Sohodol şi comuna Pocruia, plasa Ocolul Vulcan, jud. Gorjiu, s-a refăcut de zid, în locul celei vechi, de lemn, cu binecuvântarea Prea Sfinţiei Sale Părintelui Episcop al Eparhiei Râmnicu Noul Severin, D. D. Atanasie Mironescu, în al IV-lea an al Arhipăstoriei Sale, şi s-a sinţit astăzi, în anul 1901 octombrie 22, de Părintele Protoiereul jud. Gorjiu, Economul Stavrofor Ştefan Nicolaescu, Paroh Sachelarie Matei Constantinescu, Gheorghe L. Drăghescu, Toma Gh. Drăghescu, Dumitru B.

[11] Ion D. Popescu, *Monografia satului Isvarna*, Arhivele Naţionale Bucureşti, Dosar 598/1942, Inventar 1 072/1942, Cota 598/1942.

Frăţilescu, Pavel D. Drăghescu, Ispas Gh. Drăghescu, Mihail Tivig şi Matei M. Sarcină, cu concursul material al tuturor enoriaşilor din această cătună şi al altor binevoitori creştini de prin satele vecine.

Această biserică este făcută cu bani de la locuitorii acestei cătune, Sohodol, unde a ajutat şi Petre H. Gavrilescu, tot ca şi cei mai de sus, şi s-a zugrăvit de Gheorghe Petrescu din Craiova 1901 octombrie 22 şi s-a renovat în anul 1982, fiind Mitropolit al Olteniei I. P. S. Nestor, Protoereu Neofit Stănculescu, Inspector Culte Dl. Petre Opriţoiu, Preot Paroh Ispas Vasiloniu, cu ajutorul enoriaşilor din acest sat.

Cantori: suplinitor Nistor Vasile şi Frăţilescu V. Vasile.

Consilierii Parohiei: Vasile C. M. Tivig, Gh. P. Drăghescu, Frăţilescu Nicolae, Sarcină Dumitru, Sarcină Gheorghe“[12].

Icoanele şi crucile (troiţele) – loc de închinăciune

În afara slujbelor religioase, în biserici, oamenii se roagă acasă, în faţa icoanelor. Acasă, fiecare familie are câte-o icoană (icoană de vatră), pusă pe peretele dinspre răsărit, cu Maica Domnului sau cu sfântul al cărui nume îl poartă capul familiei, sau în legătură cu praznicul ce-l ia la cununia religioasă. La icoană mai ţin o candelă, sticla cu aghiazmă şi câteva fire de busuioc, luate la Bobotează şi folosite în timpul anului pentru sănătate. Icoane au fost puse şi pe drumul ce urcă în dealul Pocruiei şi, mai departe, în munte.

Mai sunt şi în prezent icoane prinse pe trunchiurile copacilor, la locurile de popas şi pe traseul drumului. Au rămas de la înaintaşi şi nume de locuri precum *„Teiul cu icoană“*.

În trecut au existat pictori (zugravi) care au pictat icoane. Unul dintre aceştia, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a fost Ion Zugravu, de la care au rămas icoane la biserica veche, monument istoric, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“* din Căleşti.

Dumitru Zugravu, care a trăit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a pictat icoane care se găsesc în casele unora dintre săteni.

Pictori (zugravi) care au lucrat în prima jumătate a secolului al XX-leacu Gheorghe (Ghiţă) Bărbulescu din Tismana, pictor de biserici autorizat, au fost Nicolae Călescu şi, nepotul său de frate, Alexandru Călescu (1905 - 1971).

Nicolae Călescu a participat la pictarea mai multor biserici, printre care cea de la Corobăi, judeţul Gorj, despre care îmi povestea tatăl meu, şi cea de la Ungureni, de pe care a şi căzut şi a murit. A pictat icoane care se află la unele familii din sat.

Alexandru Călescu, nepotul acestuia, tânăr talentat la pictură, a fost luat şi învăţat să picteze, sub conducerea lui Gheorghe (Ghiţă) Bărbulescu, la bisericile amintite mai înainte. De asemenea, a pictat icoane pentru familiile din sat,

[12] Ion Bărăscu 1982.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

nesemnate, dar găsite de mine la urmaşi, care mi-au spus că icoane casei este pictată de Alexandru Călescu.

De la Gheorghe (Ghiţă) Bărbulescu a rămas o icoană pictată în perioada în care a participat şi el la pictarea bisericii noi din Căleşti, *„Naşterea Domnului Isus Hristos“*, care se găseşte la biserică.

Aceşti pictori (zugravi) au pictat şi cruci (troiţe) aşezate la intersecţiile drumurilor din sat, unele dintre ele nesemnate: cea de lângă casa lui Dumitru Tomoiu; cea de la intersecţia uliţei principale cu uliţa *„Cotului“*; cea de la Vlau, pictată în anul 1911; cea din centrul satului. Altele sunt semnate, precum: cea din faţa casei lui Nănescu (1910); cea din faţa casei lui Ion Miloiu (10 februarie 1913), realizată de către Dumitru Zugravu; cea din valea Pocruiei, de la gura Ogaşului Schitului (1939); cea din vârful dealului spre Tismana, de *„După Deal“*, realizată de către Alexandru Călescu, locul unde se face slujbă religioasă şi îl cinstesc pocruienii, la 1 februarie, pe Sfântul Trifon, patronul viilor.

Aceste picturi au fost deteriorate de ploi şi vînt, iar, după 1990, au fost retuşate de către pictorul Ion Bărăscu din Târgu-Jiu, care nu a mai respectat pictura veche şi e păcat!

În prezent nu mai există nici un pictor în sat, şi nici în Tismana. Aceştia mai sunt, destul de rar, în oraşele mari şi au studii superioare.

După 1989, au apărut crucile făcute de meşteri lemnari, sculptate, lăcuite, cu două aripi laterale, însă, aceştia nu ţin cont de tradiţia acestor locuri.

Preoţii şi cântăreţii care au slujit la bisericile din comuna Pocruia

Din documentele studiate, nu am găsit încă numele preotului care a slujit înainte de 1860, şi nici după 1860 până în 1870, când, dintr-o plângere a locuitorilor cătunului Isvarna către Protopopia judeţului Gorj, am aflat că la Pocruia era preot Ion Grecu:

„Venim, cu tot respectul, a vă ruga pe Sfinţia Voastră, ca superior alu acestui judeţ să binevoiţi a ordin la Sfinţia lui părintele popa Ion Grecu din Pocruia, care este mai în apropiere de noi a ne servi cele religioase la Sfânta noastră biserică“[13].

Având casa lângă biserica din satul Pocruia, este posibil ca Ion Grecu să fi fost preot şi înainte de 1870.

În 1873 în comuna Pocruia erau patru biserici: Căleşti, cu 87 de familii, mahalaua Greci cu 88 de familii, avându-l preot pe Ion Grecu; cătunul Izvarna, cu 70 de familii, şi cătunul Sohodol, cu 120 de familii, avându-l preot pe Vasile Tivig[14].

În anul 1876, în Parohia Pocruia, pe lângă cele două biserici, *„Sfântul Apostol Andrei“*, cu 87 de familii, 17 pogoane de pământ, şi mahalaua Greci, cu

[13] Arhivele Naţionale Gorj, Protopopia judeţului Gorj, dosar nr. 5/1870.
[14] *Ibidem*, dosar nr. 56/1873-1874.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

biserica *„Sfinţii Voievozi“*, cu 88 de familii, cu 17 pogoane de pământ, apare, pentru prima dată, şi cătunul Izvarna, cu biserica cu hramul *„Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“*, cu 70 de familii, care îl avea preot pe Ioan Şerban Grecu, cu Şcoala de grămătici, cu un salariu de la buget de 100 de lei, cu 14 pogoane de pământ primite.

Cântăreţi erau: Vasile Pârgariu, absolvent prin practică, cu un salariu de la buget de 20 de lei, care a primit 3 pogoane de pământ; Constantin Vasile, absolvent prin practică, cu un salariu de 20 de lei şi un salariu de 20 de lei şi 3 pogoane de pământ primite; Semen Budică, absolvent prin practică, cu un salariu de la buget de 20 de lei.

În cătunul Sohodol, biserica cu hramul *„Sfinţii Voievozi“*, cu 120 de familii şi 365 de enoriaşi, era preot Constantin Tivig, cu Şcoală de grămătici, salariu de 100 de lei de la buget, cântăreţi fiind: Constantin Gavrilescu, absolvent din practică, cu un salariu de la buget de 20 de lei, şi Constantin Gr. Daia, curs din practică şi salariu de 20 de lei de la buget[15].

Pentru ultima dată apare, în documentele ce le-am putut studia, preotul Ion Şerban Grecu, ca memebru al Comitetului Şcolar din comuna Pocruia, în anul 1880[16].

Începând din anul 1890, apare în documente, la Parohia Pocruia, preotul Mathei Constantinescu (1836-1935), de origine din Topeşti, după cum spune nepotul său Mişulică Ciobanu din Izvarna, crescut la o familie din Pocruia. A făcut 4 clase primare şi apoi 4 clase seminariale, hirotonisit la 10 noiembrie 1879[17]. Înainte de a veni la Parohia Pocruia, a funcţionat la Parohiile Boboeşti şi Vâlceaua (Câlceşti).

Din anul 1898 a fost preot la Parohia Pocruia, ce cuprindea toate bisericile din comună: *„Sfântul Apostol Andrei“* din Căleşti, biserică de lemn, în stare rea, cu 100 de familii şi 334 de suflete; *„Sfinţii Voievozi“*, din mahalaua Greci, de zid, sfinţită în 1860, în stare bună, cu 108 familii şi 457 de suflete, şi *„Sfinţii Voievozi“*, din cătunul Sohodol, în stare rea, cu 174 de familii şi 737 de suflete[18].

La începutul secolului al XX-lea (1901), din Parohia Pocruia făceau parte aceleaşi patru biserici, dar cu un număr mai mare de familii şi suflete: *„Sfinţii Voievozi“* (Greci), de zid, sfinţită în 1860, în stare bună, cu 125 de familii şi 479 de suflete; *„Sfântul Apostol Andrei“* din Căleşti, de lemn, dată necunoscută, în stare rea, cu 102 familii şi 436 de suflete, cele două biserici având ca enoriaşi un număr de 222 de familii şi 915 suflete; *„Sfântul Gheorghe“*, din cătunul Izvarna, din zid, sfinţită în 1899, în stare bună, cu 96 de familii şi 370 de suflete, având picturi cu preotul şi familia sa ; *„Sfinţii Voievozi“*, din cătunul Sohodol, din zid, sfinţită în 1901, în stare bună, cu 190 de familii şi 800 de suflete, având picturi reprezentându-l pe preot împreună cu soţia sa, Tatiana.

Preotul Mathei Constantinescu avea un salariu de 540 de lei de la stat şi 12,75 hectare de pământ.

[15] *Ibidem*, dosar nr. 84/1876.
[16] *Ibidem*, dosar nr. 127/1879-1880.
[17] *Ibidem*, dosar nr. 204/1889-1890.
[18] *Ibidem*, dosar nr. 271/1898.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În parohie slujeau cântăreţii: V. Remetea, care avea 4 clase primare şi 4 clase normale, cu un salariu de 132 de lei şi 2 hectare şi 1/8 dintr-un hectar de pământ; V. Văcărescu, care avea 4 clase primare şi cursul de cântăreţi, cu un salariu de 132 de lei şi 2 hectare şi 1/8 dintr-un hectar de pământ, în timp ce, epitropi erau: Mathei Constantinescu, preot paroh, Gheorghe Paraschivu, din partea guvernului, şi Ion M. Văcaru, din partea eparhiilor[19].

Preotul Mathei Constantinescu a avut doi băieţi şi două fete şi a slujit la Parohia Pocruia până la 4 aprilie 1920, la vârsta de 84 de ani, când a fost înlocuit de nepotul său, preotul Petre Ceauşu.

Preotul Petre Ceauşu, născut în 1898, în satul Izvarna, comuna Pocruia, fiul lui Ceauşu, venit din comuna Padeş, abagiu, şi al Domnicăi, fiica preotului Mathei Constantinescu, a făcut şcoala primară la Baia de Aramă, apoi, bunicul l-a trimis să urmeze seminarul la Râmnicu-Vâlcea, absolvind în 1918, cu laude, dovadă că episcopul l-a hirotonisit şi duhovnic, distincţie rară, pe care nu o avea niciun preot din zona noastră, nici chiar bunicul său, preotul Mathei Constantinescu.

Înainte de a fi hirotonisit preot, s-a căsătorit cu Ligia (1903-1935), fiica învăţătorului Gheorghe Popescu Topeşti, ulterior, recăsătorindu-se cu Constanţa, împreună cu care a construit casa familiei de la Pocruia.

A profesat un an într-un sat din nordul Craiovei, iar la 4 aprilie 1920, prin Ordinul Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin cu nr. 23 874/1920, a fost numit preot la Parohia Pocruia (formată din bisericile din Pocruia, Izvarna şi Sohodol), în locul bunicului său, preotul Mathei Constantinescu, şi învăţător în satul Pocruia[20].

A fost căsătorit de două ori şi a avut patru copii (trei băieţi şi o fiică). Sub conducerea lui, s-a ridicat, în anul 1932, biserica nouă din Căleşti, cu pereţii din beton, acoperită cu tablă, terminată şi sfinţită în 1964, sub conducerea preotului Haralambie Argintaru.

Preotul Petre Ceauşu avea să înceteze din viaţă în anul 1955.

Preotul Haralambie Argintaru s-a născut în anul 1931, în satul Cloşani, comuna Padeş, judeţul Gorj, fiind fiu de preot, iar după mamă, era descendent dintr-unul dintre pandurii apropiaţi lui Tudor Vladimirescu.

În anul 1951 a absolvit Şcoala Pedagogică de Băieţi din Târgu-Jiu, ulterior, urmând cursurile Institutului Teologic din Bucureşti, absolvind în 1955 cu rezultate foarte bune.

În anul 1956 a fost hirotonisit preot pe seama Parohiei Pocruia, comuan Pocruia, raionul Baia de Aramă.

S-a căsătorit, în acelaşi an, cu Vâlceanu Al. Elena, din comuna Godineşti, născută la 13 februarie 1938.

Familia Haralambie şi Elena Argintaru a avut trei fete: Ileana, Luminiţa şi Livia, toate născute în Pocruia.

---

[19] *Ibidem*, dosar nr. 294/1901.

[20] În anul 1939 a luat fiinţă Parohia Sohodol, unde a fost numit preotul Adrian Popescu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Timp de 9 ani, până în 1964, când s-a mutat la Parohia *„Sfântul Nicolae“* din Târgu-Jiu, a desfăşurat o intensă activitate pastoral-misionar-socială, străduindu-se, prin cuvânt şi faptă, la continuarea şi terminarea lucrărilor de tencuieli, tâmplărie şi pictură de la biserica nouă, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“*, precum şi sfinţirea acestui nou lăcaş, eveniment ce a avut loc la 1 noiembrie 1964, când a fost răsplătit de Mitropolia Olteniei cu cea mai înaltă distincţie bisericească ce se acordă preoţilor de mir, cea de Iconom Stavrofor.

S-a stins din viaţă în ziua de 7 iulie 2002 şi a fost înmormântat în cimitirul Vădeni în ziua de 9 iulie 2002.

În anul 1964 a fost numit preot paroh la Pocruia preotul Ion Semenescu, născut în satul Ohaba, comuna Şovarna, judeţul Mehedinţi, la 16 februarie 1933.

A urmat cursurile şcolii primare în satul natal, ulterior, Liceul Comercial din Drobeta-Turnu Severin, absolvind în anul 1951. În perioada 1952-1956 a urmat cursurile Facultăţii de Teologie din Bucureşti, după absolvire fiind numit preot în satul Băseşti, comuna Bâlvăneşti, judeţul Mehedinţi.

După despărţirea de prima soţie, preotul Ion Semenescu s-a recăsătorit cu învăţătoarea Aurora Frăţilescu din satul Sohodol, născută în anul 1952, împreună cu care a avut trei copii: Ionuţ, Delia şi Ancuţa.

A slujit la parohia Pocruia până la 15 septembrie 1975, în acest interval de timp realizând reparaţii exterioare la biserica cu hramul *„Sfinţii Voievozi“* din Vâneaţă, în timp ce, la interior, s-a refăcut pictura *„Pantocratorului“*.

La 15 septembrie 1975 s-a transferat la parohia Bala, pentru a fi mai aproape de părinţi, ulterior, transferându-se la parohia Şovarna.

În locul rămas liber la parohia Pocruia, a fost numit preotul Viorel Virtici, născut la 22 martie 1950, în satul Pocruia, comuna Tismana, judeţul Gorj.

A urmat cele 8 clase ale şcolii din satul natal, absolvind clasa a VIII-a în anul 1964. Ulterior, a urmat cursurile Seminarului Teologic de la Craiova, absolvind în anul 1971.

La 18 octombrie 1971, s-a căsătorit cu Marioara Volintiru, născută în anul 1951, fiind hirotonisit preot la parohia Vâlceaua la 2 februarie 1972.

Familia Viorel şi Marioara Virtici a avut doi copii: Olguţa, asistentă medicală, şi Florin, care a lucrat în Bucureşti.

După numirea sa preot la parohia Pocruia, Viorel Virtici s-a străduit să menţină în stare bună bisericile din parohie. Astfel, a acoperit cu şindrilă biserica veche din satul Căleşti în anii 1976 şi 1997; a extins cimitirul prin mutarea zidului de piatră în anul 1986, astfel încât, în prezent, acesta arată îngrijit; a renovat biserica cu hramul *„Sfinţii Voievozi“* din Vâneaţă, fiind restaurată şi pictura, în anul 1999, de către pictorul Ion Bărăscu din Târgu-Jiu.

Preotul Viorel Virtici s-a pensionat în anul 2009, în locul rămas vacant fiind numit preotul Popescu Vasile Gheorghe.

Preotul Popescu Vasile Gheorghe s-a născut la 23 aprilie 1977, în satul Sohodol, comuna Tismana, judeţul Gorj, fiind primul din cei trei copii ai familiei. A urmat cursurile şcolii primare şi gimnaziale în satul natal.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Între anii 1991-1996 a urmat cursurile Seminarului Teologic Ortodox din Craiova, ulterior, în perioada 1996-2002, fiind cântăreţ la Parohia Pocruia, alături de preotul Viorel Virtici.

Între anii 1998-2003 a urmat cursurile Facultăţii de Teologie Ortodoxă, specializarea Teologie Pastorală, în cadrul Universităţii din Craiova. De asemenea, a urmat şi cursurile modulului pedagogic, având dreptul de a preda religia în şcoli.

S-a căsătorit, la 6 mai 2001, cu Luminiţa Gavrilescu, născută la 2 aprilie 1979, absolventă a Şcolii Post-Liceale *„Pro-Humanitas"* din Târgu-Jiu, de educatoare şi învăţătoare, încadrată, în prezent, ca educatoare titulară, la Grădiniţa de Copii din satul Sohodol.

Familia Vasile Gheorghe şi Luminiţa Popescu are două fiice, Georgiana şi Andreea.

Preotul Popescu Vasile Gheorghe a fost hirotonit diacon pe seama Parohiei Padeş, la biserica cu hramul *„Sfinţii Atanasie şi Kiril"*, la 28 septembrie 2002, de către Înalt Prea Sfinţitul Teofan, Mitropolitul Olteniei.

La 12 octombrie 2002 a fost hirotonit preot pe seama aceleiaşi parohii, de către Prea Sfinţitul Nicodim, episcopul vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei.

Preotul Popescu Vasile Gheorghe a terminat lucrările de construcţie a bisericii cu hramul *„Sfântul Ilie"*, cu sprijinul enoriaşilor parohiei Padeş şi al prof. univ. dr. Dan Ilie Morega. Sfinţirea acestui lăcaş a avut loc la data de 20 iulie 2003.

La iniţiativa sa, s-a refăcut pictura, acoperişul, şi s-a reamenajat cimitirul bisericii unde a fost hirotonit (*„Sfinţii Atanasie şi Kiril"*) din Padeş. Acest lăcaş a fost resfinţit la 8 septembrie 2006, prilej cu care preotului Popescu Vasile Gheorghe i s-a acordat titlul de *„Iconom"*.

În perioada 1997-1998, s-au făcut lucrări importante la biserica din satul Văieni, acestea constând în: refacerea picturii în frescă; instalaţia electrică; acoperişul, la care s-a adăugat o turlă; s-a refăcut exteriorul şi s-a reamenajat cimitirul.

Cu acest prilej a primit gradul de *„Iconom Stavrofor"*, cea mai înaltă distincţie bisericească ce se acordă preoţilor de mir, dându-i-se dreptul de a purta Cruce, ca recunoaştere pentru meritele sale şi activitatea depusă.

La 1 mai 2009, la cererea sa, s-a transferat la Parohia Pocruia, mai aproape de casă şi de părinţi.

Cu experienţa câştigată la Padeş, a făcut demersurile pentru restaurarea bisericii din Vâneaţă, având hramul *„Sfinţii Voievozi"*.

Astfel, prin obţinerea unei sponsorizări, s-a fost realizat asfaltarea uliţei care duce din intersecţia de la preotul Virtici până la biserică; cu sprijinul enoriaşilor, a fost dotată biserica cu sfinte odoare (cădelniţă, vase, veşminte, candele, evanghelii, sfeşnice), scaune din frasin, iconostas şi strană dreapta, clopote.

Cu sprijinul primăriei oraşului Tismana şi al enoriaşilor, s-au făcut următoarele lucrări: s-a pus gresie în interiorul bisericii; s-a refăcut temelia, exteriorul bisericii; s-au montat pavele pe aleea ce duce spre biserică; s-a mărit şi reamenajat cimitirul, şi s-a refăcut masa altarului bisericii, care se prăbuşise în noaptea Sfintelor Paşti în anul 2009.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Toate aceste lucrări au fost încununate odată cu slujba de resfinţire, oficiată în data de 25 aprilie 2010 de către I. P. S. Irineu, Mitropolitul Olteniei, înconjurat de un ales sobor de preoţi şi diaconi.

Pentru toate cele arătate mai sus, preotul a fost apreciat, felicitat, şi, nemaiavând ce grad să primească, i s-a acordat o diplomă de apreciere (*„Gramată“*) la data de 25 aprilie 2010.

Ultima lucrare realizată la această biserică a fost recondiţionarea fântânii de lângă cimitir, construită de familia Ion Andreescu, în memoria fiului lor, sublocotenentul erou Jean Andreescu, decedat în al doilea război mondial, şi de către doamna Elena Nicolcescu, în memoria soţului său, dr. Nicolcescu Ilie, în mai 2015.

O lucrare dorită de pocruieni, de mult timp, a fost realizarea unui Monument al Eroilor căzuţi în războaiele din anii: 1877-1878, 1916-1918, 1941-1944, sfinţit la 2 iunie 2011.

La biserica nouă din Căleşti, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“*, s-a înlocuit, în anul 2012, tabla veche de pe acoperiş cu alta nouă, s-a înlocuit, în anii 2014-2015, zidul de piatră şi gardul de sârmă ce o înconjoară, şi s-a refăcut aleea în scări ce urcă de la poartă până la biserică.

În lunile iulie-august 2015 a fost restaurată biserica acestei biserici de către pictorii Ecovescu Gheorghe şi Ecovescu Elena din Târgu-Jiu, astfel că, biserica a fost resfinţită la data de 6 decembrie 2015.

Lucrări de restaurare şi conservare au fost făcute, în perioada 2009-2012, şi la biserica filială din satul Izvarna, având hramul *„Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“*, aceasta fiind resfinţită la 23 septembrie 2012.

În domeniul pastoral, preotul Popescu Vasile Gheorghe a atras multă lume la sfintele slujbe, iar, împreună cu tinerii, a reînviat cântarea în comun (corul bisericesc).

De Sfintele Paşti şi de Crăciun, a organizat grupuri de colindători (copii), cărora le-a oferit în dar dulciuri şi cărţi.

Să revenim la cântăreţii care au slujit la această parohie, începând din 1901, până în prezent, respectiv:

Victor Văcărescu a fost cântăreţ la parohia Pocruia în perioada 1900-1920, preot fiind Mathei Constantinescu, iar după această dată, alături de preotul Petre Ceauşu, până în anul 1940, când a decedat, la vârsta de 56 de ani.

Ion Semenescu a funcţionat începând din anul 1933, anul începând cu care nu mai apare în documentele bisericii V. Remetea, până în anul 1936, când a plecat de la post.

În anul 1936 exista un post vacant la această parohie, pe care l-a ocupat, în anul 1937, Dumitru Mischie.

Născut în anul 1912, absolvent al Şcolii de Cântăreţi din Târgu-Jiu în 1928, căsătorit în Pocruia, transferat de la parohia Sohodol la parohia Pocruia la 15 februarie 1937, unde a slujit până în 1949, când a plecat şi s-a încadrat în alte munci, revenind, în perioada 1964-1975, sub conducerea preotului Ion Semenescu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Nicolae Bocean, născut în anul 1922, în satul Izvarna, absolvent al Şcolii de Cântăreţi din Râmnicu-Vâlcea, în 1947, a fost numit cântăreţ în locul lui Virgil Popescu, care funcţiona provizoriu şi onorific, la 29 ianuarie 1948.

A slujit cu preotul Petre Ceauşu până în 1955, apoi cu preotul Haralambie Argintaru până în 1964, când au plecat împreună la biserica cu hramul *„Sfântul Nicolae“* din Târgu-Jiu, unde a funcţionat până în 1992 la pensionare. Ca pensionar, a mai slujit cu preotul Viorel Virtici din 1992 până în 1998.

Sub conducerea lui Viorel Virtici au slujit, pentru perioade mai scurte: Ion Muciuciora din Tismana, Victor Tiştere, pensionar, care în tinereţe a fost călugăr la Mănăstirea Tismana, Ion Andreescu, din satul Sohodol, şi Vasile Gheorghe Popescu, actualul preot de la parohia Tismana.

Marin Radu Gheorghe, cântăreţ la parohia Pocruia din anul 1999, născut în satul Pocruia, oraşul Tismana, judeţul Gorj, absolvent al liceului *„Tudor Vladimirescu“*, clasă afiliată liceului Tismana, seral, în 1998.

În anul 2013 a absolvit cursurile de asimilare de cântăreţi bisericeşti.

Giungălă Antonie-Claudiu, absolvent al Liceului Teologic *„Sfântul Nicodim“* din Târgu-Jiu, în anul 2012, student al Facultăţii de Teologie din cadrul Universităţii din Craiova, angajat la parohia Pocruia din data de 1 august 2012.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ilustraţii

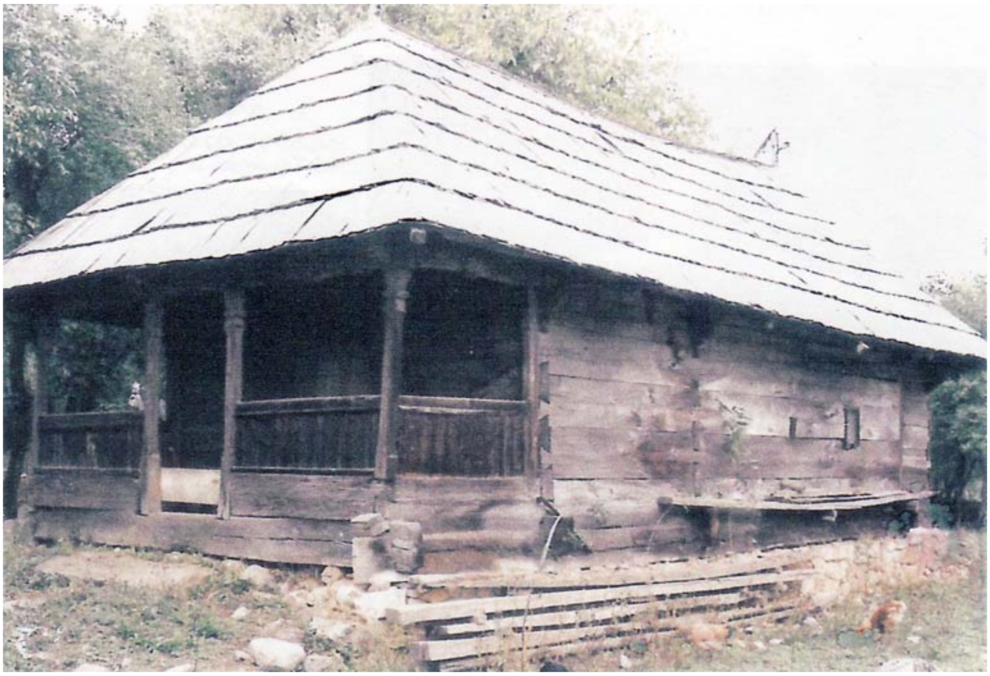

Fig. 1 Biserica veche din Căleşti, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“*.

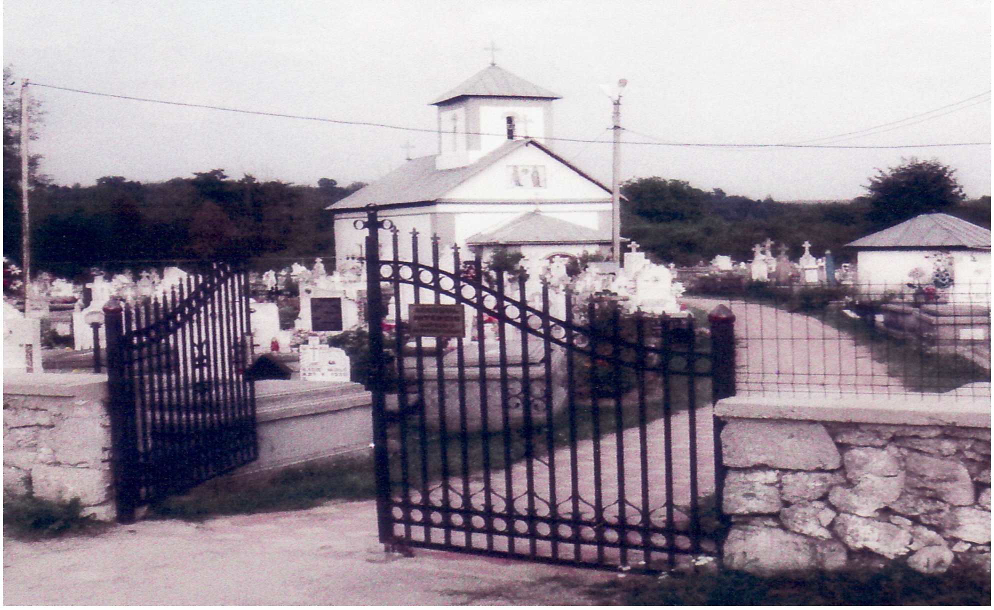

Fig. 2 Biserica cu hramul *„Sfinţii Voievozi Mihail şi Gavril şi Sfântul Ierarh Nicolae“*.

Fig. 3 Familia Staicu Văcariu.

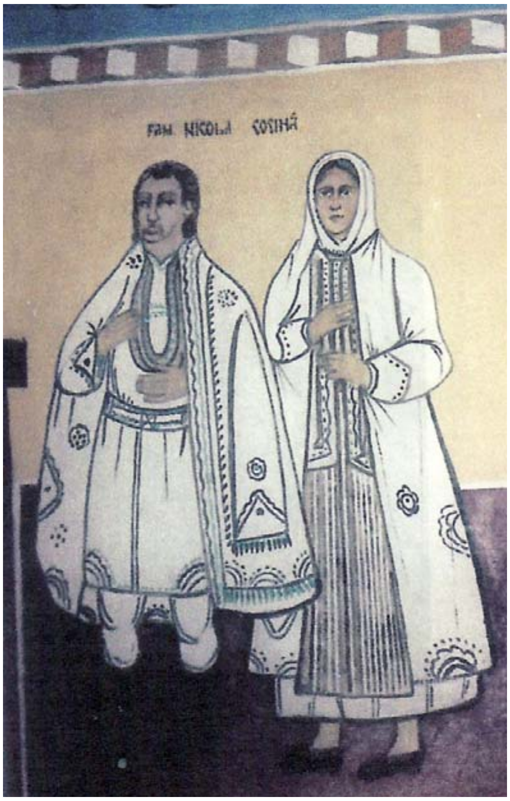

Fig. 4 Familia Nicola Cocină.

Fig. 5 Preotul Matei Constantinescu (1836-1935) şi soţia sa Tatiana (1832-1941). Pictură în biserica din satul Sohodol (1901).

Fig. 6 Biserica nouă din Căleşti, cu hramul *„Sfântul Apostol Andrei“*.

Fig. 7 Biserica *„Sfinţii Voievozi Mihail şi Gavril“* din satul Sohodol, construită în anul 1901.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Fig. 8 Biserica satului Izvarna în ziua resfinţirii (23 septembrie 2012).

Fig. 9 Picturi din biserica satului Izvarna.

COMUNA POCIOVALIŞTEA (1864-1948)[1]

Cristian Grecoiu

Existenţa comunei ca unitate administrativ-teritorială datează din anul 1864 şi a luat fiinţă ca urmare a Legii administrative din 31 martie, promulgată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. În conformitate cu prevederile acesteia, comuna era alcătuită din mai multe sate sau cătune a căror populaţie trebuia să însumeze în mod obligatoriu 500 de locuitori sau 100 de familii. Reşedinţa comunei se stabilea în satul cel mai dezvoltat. Comuna era condusă de un primar şi un consiliu comunal ales pe doi ani, ai cărui membri varia de la 5 la 17 consilieri, în funcţie de numărul locuitorilor.

Instituţia administrativă a comunei Pociovaliştea s-a numit primărie în perioada 1864-1949, comitet provizoriu în 1949-1950 şi sfat popular în anii 1950-1968. Iniţial comuna cuprindea, la înfiinţarea sa în anul 1864, doar satul Pociovaliştea şi cătunul Tomeni. În anul 1875 cătunul Pociovaliştea aparţinea de comuna Piţicu[2]. În anul 1892 comunei Pociovaliştea i-a fost alipit satul Bălani. La 1 iulie 1908 are loc o nouă reorganizare administrativă, în componenţa comunei Pociovaliştea intrând satul Ghebani, preluat de la comuna Novaci şi satul Siteşti, preluat de la comuna Bumbeşti-Piţic[3]. În anul 1928 satul Huluba a trecut de la comuna Ciocadia în componenţa Pociovaliştei[4]. Această nouă organizare va rezista până la 1 iunie 1933, când satul Huluba intra din nou în alcătuirea comunei Ciocadia[5], iar în anul 1938 revine în cadrul comunei Pociovaliştea. La 1 aprilie 1942, prin Decizia Ministrului de Interne nr.48858/18.03.1942, comuna Pociovaliştea a fost desfiinţată, pentru scurt timp şi alipită comunei Novaci[6]. La 18 mai 1942, comuna Pociovaliştea a fost reînfiinţată[7], iar Ispas D. Moţa a fost numit primar la 20 iunie acelaşi an[8]. În urma reformei administrativ-teritoriale din anul 1968 comuna a fost desfiinţată, iar satele Pociovaliştea, Bălani, Ghebani, Huluba şi Siteşti au intrat în componenţa Novaciului, declarat oraş cu această ocazie.

În anul 1882 a fost construit localul primăriei[9]. În anul 1892 comuna Pociovaliştea avea o suprafaţă de 1075 hectare, din care 37 ha vie, 10 ha pădure, 500 ha arabil, 250 ha fâneţe şi 278 ha livezi. Producţia anuală medie era de 1290 hectolitri porumb, 300 hectolitri grâu, 1000 kg fasole, 6 hectolitri cânepă, 4210

[1] Prezentul articol face parte dintr-un studiu monografic mai amplu dedicat fostei comune Pociovaliştea.
[2] Serviciul Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale, Fond „Tribunalul Jud. Gorj", registrul nr. 4/1875, fila 139.
[3] Monitorul Oficial al României nr. 163 din 19 octombrie 1908, pag. 6876.
[4] Muzeul Judeţean Gorj, dosar nr. 4333 „*Monografia comunei Pociovaliştea, raionul Gilort",* pag. 2.
[5] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea", dosar nr. 1/1933, nepaginat.
[6] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Novaci", dosar nr. 2/1941-1942, fila 53.
[7] Monitorul Oficial al României nr. 121 din 28 mai 1942, pag. 4381.
[8] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea", dosar nr. 1/1942, f. 9 şi 28.
[9] Idem, dosar nr. 1/1940, fila 198.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

decalitri vin, 580 decalitri ţuică, 439 kg lână, 40 kg ceară şi 300 tone fân. Populaţia era alcătuită din 175 familii, cu 731 suflete, din care 91 contribuabili, 6 dorobanţi cu schimbul, toţi români, ocupându-se cu agricultura şi creşterea vitelor. Inventarul agricol cuprindea 50 de pluguri, 60 de care cu boi, 2 căruţe cu cai, 637 vite, 293 oi, 145 capre, 80 de stupi şi 135 porci. Venitul comunei era de 875 lei şi 30 bani, iar cheltuielile se ridicau la 819 lei şi 14 bani. Pe teritoriul comunei funcţionau 8 mori, 12 pive, 10 joagăre şi 5 cârciumi[10].

În acelaşi an satul Ghebani, aparţinând comunei Novaci, avea o suprafaţă de 350 hectare şi producea anual circa 394 hectolitri porumb, 48 hectolitri fasole, 329 hectolitri ţuică, 180 kg lână, 1 hectolitru cânepă, 17 kg ceară, 189 tone fân şi 12 hectolitri grâu. Cei 110 locuitori, împărţiţi în 28 de familii, deţineau 7 pluguri, 80 care cu boi, 171 vite, 19 cai, 120 oi, 126 porci şi 49 stupi[11].

Tomeni, cătun al comunei Pociovaliştea, avea o suprafaţă de 400 ha, cu o populaţie de 65 de familii. Locuitorii săi în număr de 290 suflete posedau 20 pluguri, 30 care cu boi, o căruţă cu cai, 280 vite, 20 cai, 100 oi, 80 capre şi 120 porci[12].

Satul Bălani avea o suprafaţă de 250 ha şi producea anual 212 hectolitri porumb, 157 kg fasole, 67 decalitri ţuică, 75 kg lână, 100 kg cânepă, 22 tone fân şi 52 hectolitri grâu. Populaţia sa de 11 familii (41 locuitori) deţineau 5 pluguri, 10 care cu boi, 60 vite, 5 cai, 50 oi, 30 capre şi 30 porci[13].

Siteşti, cătun al comunei Bumbeşti-Piţic, avea o suprafaţă de 150 ha cu o populaţie de 56 familii (245 locuitori), iar inventarul agricol consta în 10 pluguri, 60 care cu boi, 154 vite, 15 cai, 142 oi, 25 capre, 35 porci şi 18 stupi cu albine[14].

Huluba, cătun al comunei Ciocadia, avea o populaţie de 205 locuitori (65 familii), dintre care 45 contribuabili. Locuitori posedau 10 pluguri, 15 care cu boi, 112 vite, 13 cai, 46 oi, 17 capre, 45 porci, 100 stupi cu albine şi o moară cu apă[15].

În anul 1904 comuna Pociovaliştea avea o populaţie de 836 de locuitori (185 bărbaţi, 225 femei, 221 băieţi, 205 fete). Dintre aceştia doar 181 erau ştiutori de carte (71 bărbaţi, 5 femei, 80 băieţi, 25 fete). Majoritatea erau agricultori, dar existau şi 2 dogari, 3 tâmplari, 2 fierari, 1 lăutar, 1 croitor şi 4 zidari. În perioada 1 octombrie 1903 – 1 octombrie 1904 au avut loc 31 naşteri, 16 căsătorii şi 19 decese. Dintre cei 123 copii de vârstă şcolară (70 băieţi şi 53 fete) doar 70 frecventau cursurile şcolare (55 băieţi şi 15 fete). Industria sătească era reprezentată de 7 mori pe apă, 13 pive şi 8 ferăstraie[16].

---

[10] Colonel I. Vasiliu-Năsturel, *„Dicţionar geografic al judeţului Gorjiu”*, Bucureşti, Tipografia Thoma Basilescu, 1892.

[11] Ibidem, pag. 150.
[12] ***, *„Marele Dicţionar Geografic al României”,* vol. V, 1900, pag. 628.
[13] Ibidem, vol. I, pag. 281-282.
[14] Ibidem, vol. V, pag. 410.
[15] Ibidem, vol. III, pag. 747.
[16] *** *„Expunerea situaţiunii Judeţului Gorj prezentată Consiliului General în sesiunea ordinară a anului 1904 de Prefectura Judeţului”,* Tg. Jiu, Tipografia Nicu D. Miloşescu, 1905.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În perioada 1903-1906 Consiliul Comunal era alcătuit din 7 consilieri: Mihail Sitescu, primar, Ion Tomescu, ajutor de primar, Ion Ilie Digulescu, Dumitru Păceag, Dumitru Popescu, Nicolae Răduca, Gh. I. Popa Gheorghe[17]. De la înfiinţarea sa comuna Pociovaliştea a fost condusă până la primul război mondial de următorii primari:
1. Ion Digulescu (februarie 1866 – iunie 1867) ;
2. Petre Tomescu (august 1867 – decembrie 1883) ;
3. Mihail Sitescu (februarie 1884 – februarie 1886, decembrie 1886 – martie 1893, ianuarie 1895 – august 1908, august 1913 – ianuarie 1914) ;
4. Năstasie Enache (martie 1886 – decembrie 1886) ;
5. Gheorghe Bârsanu (martie 1893 – ianuarie 1895) ;
6. Vasile Mirea (august 1908 – noiembrie 1908) ;
7. Ion I. Anghel (decembrie 1908 – octombrie 1909, ianuarie 1914 – iunie 1917) ;
7. Gheorghe Surupăceanu (octombrie 1909 – februarie 1911) ;
8. Constantin Constantinescu (martie 1911 – aprilie 1913) ;
9. Nicolae Moţa (1913) ;
10. Achim I. Cârligeanu (iunie 1917 – mai 1920)[18].

Observăm că mandatul celor 10 primari a variat de la câteva luni la 22 ani (Mihail Sitescu), e drept cu întreruperi. Despre cel mai longeviv primar al Pociovaliştei ştim că s-a născut în noiembrie 1846, a urmat timp de doi ani cursurile şcolii primare din Bumbeşti-Piţic, urmaţi de alţi doi ani la şcoala primară urbană din Târgu-Jiu. În anul 1869 a absolvit Şcoala Preparatorie de Învăţători din Craiova. Numit învăţător încă din anul 1867 în comuna Bumbeşti-Piţic, a fost transferat la cerere în comuna Pociovaliştea în anul 1876. După alegerea sa ca primar în anul 1884, renunţă la meseria de dascăl. A fost membru fondator al Băncii Populare „Românul" şi casier contabil al acesteia în perioada 1912-1918. S-a căsătorit în anul 1875 cu Stanca M. Surupăceanu şi au avut patru copii. Dintre aceştia Pantelimon M. Sitescu va ajunge director al Băncii Generale a Ţării Româneşti din Bucureşti, iar Florian M. Sitescu va urma tatălui său în funcţia de primar în perioada interbelică[19].

După primar, cel mai important funcţionar comunal în această perioadă era notarul. Pe baza registrelor de stare civilă, am reuşit să identific următorii notari ai comunei Pociovaliştea:
1. Gheorghe Bârsanu (iunie – noiembrie 1887) ;
2. Constantin Popescu (noiembrie 1887 – martie 1893) ;
3. Gheorghe Digulescu (iulie 1893 - 1903) ;
4. Petre I. Capotă (martie 1903 – decembrie 1905, decembrie 1923, martie 1924) ;
5. Constantin Constantinescu (1910 - 1917) ;

[17] Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne. Diviziunea Administrativă, dosar nr. 562/1907, fila 8.
[18] Această listă a fost întocmită pe baza registrelor de stare civilă ale comunei Pociovaliştea, aflate la SJAN Gorj.
[19] SJAN Gorj, Fond „Banca Populară Românul'', dosar nr. 2/1912-1945, nepaginat.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

6. Constantin P. Badalea (iunie 1917 – noiembrie 1923, februarie 1924 – decembrie 1926) ;
7. Nicolae Grigore (decembrie 1923).

În anul 1909, după alipirea satelor Ghebani şi Siteşti, comuna Pociovaliştea număra 1736 de locuitori (550 bărbaţi, 500 femei, 346 băieţi şi 340 fete). Dintre aceştia doar 503 erau ştiutori de carte (299 bărbaţi, 34 femei, 121 băieţi şi 49 fete). Meşteşugurile erau reprezentate de 2 croitori, 2 cojocari, 6 dogari, 3 fierari, 3 lumânărari, 8 tâmplari şi 8 zidari. În perioada 15 octombrie 1908 – 15 septembrie 1909 au fost înregistrate 33 naşteri, 10 căsătorii şi 14 decese. Numărul copiilor care frecventau şcoala era de 55 (43 băieţi şi 12 fete) din totalul de 72 (52 băieţi şi 20 fete)[20].

În campania din Bulgaria au fost mobilizaţi şi mulţi tineri din Pociovaliştea, majoritatea întorcându-se acasă, doar Gheorghe Zamfira a murit din cauza epidemiei de holeră[21]. Dacă războiul din 1913 a înregistrat doar o victimă din rândul tinerilor din Pociovaliştea, în schimb primul război mondial a însemnat o adevărată catastrofă prin tributul de sânge pe care o întreagă generaţie a trebuit să-l plătească. Eroii comunei Pociovaliştea morţi pentru patrie în anii 1916-1919 sunt:

1. Picu P. Ion	19. Cazacu Savu
2. Moţa M. Ilie	20. Tătaru Şt. Ion
3. Cimpoeru I. Grigore	21. Bălă P. Ion
4. Speriatu Nicolae	22. Iordache T. Nicolae
5. Bălăcenoiu I. Ion	23. Zamfira Grigore
6. Făsui D. Petre	24. Moldoveanu Ilie Savu
7. Făsui D. Nicolae	25. Măruţă Ilie
8. Dragu Constantin	26. Mierluţă I. Nicolae
9. Dragu Constantin	27. Moldoveanu Alexandru
10. Popa D. Gheorghe	28. Popescu Nicolae
11. Mituţa Dumitru	29. Opriţoiu A. Constantin
12. Păun Popa Gh. Ion	30. Mindoiu Constantin
13. Costreie I. Toma	31. Opran Constantin
14. Predica Petre	32. Neaţă C. Gheorghe
15. Duligean D. Petre	33. Lică Petrichie
16. Găpşoiu E. Ion	34. Negrea Gheorghe
17. Popescu C. Ştefan	35. Duligean Gh. Petre
18. Negreanu Constantin	36. Bocâi Constantin
37. Costreie P. Ion	54. Ilea Vasile
38. Fumărel Dumitru	55. Ştefănescu Cornelie
39. Maria Şt. Ion	56. Dică Petre
40. Dima P. Dumitru	57. Dică Nicolae
41. Cazacu Petre	58. Taiga Nicolae

[20] *** *„Expunerea situaţiunei Judeţului Gorj prezentată Consiliului General în sesiunea ordinară a anului 1909 de Prefectura Judeţului”,* Craiova, Tipografia David J. Benevenisti, 1909.
[21] *** *„Expunerea situaţiunei Judeţului Gorj prezentată Consiliului Judeţean în sesiunea ordinară de la 15 octombrie 1913”,* Tg. Jiu, Tipografia Lumina, 1913, pag. 13.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

42. Predică Gh. Gheorghe
43. Gheorghe Pantelimon
44. Popescu Savu Zaharia
45. Răduca I. Petre
46. Caragel F. Gheorghe
47. Udrea C. Ion
48. Bălaşa I. Constantin
49. Tilea I. Gheorghe
50. Zamfira Gh. Ion
51. Zamfira M. Alecu
52. Ştefănescu Vasile
53. Victor Gheorghe
59. Cazacu Gheorghe
60. Dungu P. Gheorghe
61. Leuştean Gh. Ion
62. Ghibu V. Ilie
63. Cârciu Şt. Constantin
64. Popa C. Dumitru
65. Moţa I. Constantin
66. Cazacu Petre
67. Buduran N. Ion.

Acestora, căzuţi pe câmpul de luptă, li se adaugă şi nouă pociovălişteni, morţi acasă în urma rănilor şi bolilor pe care le-au căpătat pe front:
1. Fumărel Constantin
2. Bodârnea Petre
3. Popescu Atanasie
4. Duligean Gh. Ion
5. Lică T. Gheorghe
6. Duligean Gh. Petre
7. Dănciulescu Ion
8. Ştefănescu T. Nicolae
9. Dragomir I. Dumitru[22].

În perioada interbelică comuna Pociovaliştea a fost condusă de următorii primari:
1. Pavel D. Botan (mai 1920 – februarie 1922)
2. Florian M. Sitescu (feburarie 1922 – aprilie 1926, decembrie 1926)
3. Constantin C. Bălăceanu (mai 1926)

Florian M. Sitescu, fiul lui Mihail Sitescu, s-a născut la 20 martie 1892 în comuna Pociovaliştea. A participat la războiul mondial din 1916-1918, luând parte la retragerea din Moldova, iar în 1918 a fost demobilizat cu gradul de sergent. La 6 august 1918 a devenit casier-contabil al Băncii Populare „Românul”, în locul bătrânului său tată. În octombrie acelaşi an s-a căsătorit cu Maria I. Tomescu. În februarie 1922 a fost numit preşedinte al comisiei interimare a comunei Pociovaliştea, iar la 16 februarie 1926 a fost ales prin votul locuitorilor primar[23].

În anul 1927 Consiliul Comunal era alcătuit din Florian M. Sitescu, preşedinte, Pavel D. Botan, Alexandru Gh. Leuştean, Constantin D. Leuştean, Ioan Popescu, Ion Gh. Vlăduţ, Serghie Leuştean şi preotul Nicolae Săftoiu. La 22 aprilie 1929 Consiliul a decis deschiderea unei şosele în satul Ghebani, din vale prin faţa

[22] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 1/1930, f. 119-120.
[23] SJAN Gorj, Fond „Banca Populară Românul”, dosar nr. 2/1912-1945, nepaginat.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bisericii, începând de la miazăzi din şoseaua vecinală Bnegeşti-Novaci din faţa locuitorului Gheorghe C. Badalea şi mergând prin satul Ghebani spre miazănoapte până în şoseaua vecinală Novaci-Aninişi prin pădurea statului[24]. De asemenea a hotărât să acorde 5940 lei din bugetul comunei pentru împrejmuirea localului de şcoală nou construit[25].

În acelaşi an a fost înfiinţat Comitetul Cultural din Pociovaliştea, instituţie menită să coordoneze întreaga activitate culturală şi educativă din comună, aşa cum rezultă din procesul-verbal încheiat cu această ocazie:

„Astăzi, 10 ianuarie 1929, subsemnaţii membrii ai Comitetului Cultural din parohia Pociovaliştea, împreună cu domnii învăţători ai şcolii primare locale, ne-am întrunit în şedinţă, în cancelaria şcolii, unde am luat în discuţie înfiinţarea Căminului Cultural, care să coordoneze şi să dirijeze activitatea educativă şi culturală a poporenilor din această comună, întrucât munca izolată este grea şi nici n-ar putea da rezultatele dorite, unde toţi factorii culturali colaborează pentru promovarea şi intensificarea educativă şi culturală în popor.

Având în vedere cele de mai sus hotărâm:

Înfiinţarea în comuna Pociovaliştea a unui Cămin Cultural cu numele de «Renaşterea», care va funcţiona respectând statutele şi instrucţiunile Fundaţiei Culturale «Regele Mihai I» şi ale societăţii preoţeşti «Renaşterea». Membrii prezenţi au ales următorul Comitet de conducere: Preşedinte, Preot Nicolae Săftoiu, vicepreşedinte, dl. Serghie Leuştean, secretar-casier, dl. Victor Ţivlea, iar ca membrii pe domnii Florian M. Sitescu, Gheorghe Constantinescu, Ion Dumitrescu, Petre Caragel şi Dumitru Surupăceanu, toţi din comuna Pociovaliştea, Gorj.

Sediul Căminului va fi în şcoala primară. Şezători culturale se vor ţine în fiecare lună din timpul anului, după un program stabilit de membrii Căminului. Căminul va organiza cel puţin odată pe an serbări publice cu scopuri filantropice. La fiecare şezătoare se va face cronica asupra faptelor însemnate şi bine alese din ţară şi străinătate cu învăţături trase din rostul întâmplărilor, povestite de către un membru al căminului cultural, care se va desemna. Se va forma un cor bisericesc din elevi şi adulţi, care va da răspunsurile la Sf. Liturghie, producându-se şi la şezătorile culturale. Biblioteca este dată sub îngrijirea secretarului şi va fi compusă din cărţile şcolare şi ale comitetului cultural, care va forma averea Căminului Cultural.

Căminul se va alimenta din următoarele subvenţii: donaţii, cotizaţii, venitul colportajului, venitul serbărilor date în acest scop. Colportajul va funcţiona potrivit regulamentelor date de Fundaţia Culturală «Regele Mihai I» şi de Sf. Episcopie sub privegherea directă a secretarului. Farmacia Căminului se dă în sarcina secretarului, care va îngriji să aibă întotdeauna medicamente de prim ajutor.

[24] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 1/1927-1932, fila 59.
[25] Ibidem, fila 64.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Membrii Căminului se vor îngriji ca să organizeze expoziţii anuale de produse ale gospodăriilor casnice, şcolare şi agricole şi se vor da premii de încurajare celor mai vrednice gospodine şi eleve. Excursiuni se vor face pentru a se cunoaşte frumuseţile naturii, istorice şi monumentele de artă din vecinătate şi din întreaga ţară. Drept care am încheiat prezentul proces-verbal în triplu exemplar, din care unul se va reţine la cancelaria Căminului, iar două se vor înainta spre aprobare Fundaţiei Culturale «Regele Mihai I» şi Sf. Episcopii a Râmnicului-Noul Severin.”[26].

În anul 1939 Căminul Cultural purta denumirea de „Cuza Vodă”, avea 66 de membri, iar comitetul de conducere era format din: preotul Nicolae Săftoiu, preşedinte, Ana S. Leuştean, învăţătoare şi Dumitru Lăcătuşu, student, vicepreşedinţi, învăţătorul Ion Dumitraşcu, secretar, învăţătorul Victor Ţivlea, bibliotecar şi Florian Sitescu, casier[27].

În anul 1929, cei 1562 de locuitori ai comunei deţineau 558 ha, din care teren arabil 185 ha, fâneţe 230 ha, păşuni 25 ha, vii 3 ha, pruni 45 ha, păduri 40 ha, iar alte întrebuinţări 10 ha. Din totalul terenului arabil, 35 ha au fost cultivate cu grâu, iar restul de 150 ha cu porumb. În comună existau 320 vaci, 300 boi, 94 cai, 1762 oi, 81 capre, 357 porci, 1485 găini, 391 raţe, 226 gâşte, 351 curci şi 115 stupi. Ca unelte de lucru şi utilaj agricol gospodarii deţineau 210 pluguri, 50 grape de lemn, 1200 sape, 500 furci, 100 greble, 400 coase, 3 maşini de treierat, 1 tocătoare de nutreţ şi 5 vânturătoare. Ca mijloace de transport în Pociovaliştea erau 67 care cu boi, 6 căruţe de cai, 4 cabriolete, 5 trăsuri şi 1 autocamion. În comună existau 380 de locuinţe, 14 joagăre, 9 mori şi 4 prăvălii. Bugetul comunal se ridica la suma de 105 987 lei[28].

La 6 aprilie 1929 Prefectura Judeţului Gorj decide dizolvarea Consiliului comunal al com. Pociovaliştea compus din Bârsan Gh. Ion, Bălăceanu C., Botan D. Pavel, Digulescu I., Leuştean C., Leuştean Al., Popescu Sava, Sitescu N. Florian şi Vlăduţ Sava şi înlocuirea cu o comisie interimară a comunei compusă din I. Anghel, preşedinte, Petre M. Constantinescu, Ionescu C. Ion, Petre Caragel, Ion Eft. Colceag, Petre Chisăliţă, Cosma Dumitrescu, Ilie Negucioiu şi C. D. Leuştean[29]. Foştii consilieri erau acuzaţi că: „*…**se desinteresează cu totul de interesele comunei şi cu rea credinţă compromit interesele ei, astfel în această comună construindu-se un local de şcoală cu patru sale de clasă, pentru care comuna a subvenţionat din veniturile ei, comitetului de construcţie în anul 1926 suma de lei 62 500, în anul 1927 suma de lei 40 400 şi în anul 1928 suma de lei 6000, în total suma de lei 108 900, consiliul comunal nu s-a întrunit niciodată spre a hotărâ vreo măsură de control asupra cheltuielilor sumelor ce a pus la dispoziţia comitetului şcolar de construcţie, mai cu seamă când ştia că această lucrarea nu a fost dată în întreprindere prin licitaţie publică, aşa cum prevede***

[26] Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Fond „Fundaţiile Culturale Regale. Cămine”, dosar nr. 1654/1929, fila 2.
[27] Ibidem, fila 3.
[28] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea” , dosar nr. 1/1929, fila 9.
[29] Monitorul Judeţului Gorj, nr. 40 din 27 septembrie 1929, pag. 2-3.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

art.221 din legea pentru unificarea administrativă şi când ştia că pentru construirea acestui local de şcoală nu s-au îndeplinit dispoziţiunile art. 225 şi 226 din menţionata lege, nefăcându-se planul şi devizele prescrise pentru asemenea clădiri şi deci a lăsat mână liberă învăţătorului a cărui gestiune nu i s-a luat prin nici un act.

Între membrii acestui Consiliu comunal existând grad de rudenie, deoarece consilierul ales primar Const. Pr. Bălăceanu este cumnat cu consilierul de drept preotul N. Săftoiu şi consilierul ales Al. Gh. Leuştean este frate cu consilierul de drept învăţătorul Serghie Leuştean, la constituirea consiliului communal prin procesul-verbal no. 7 din 15 martie 1926, cu rea credinţă, în constra dispoziţiunilor art. 27 şi 162 din legea pentru unificarea administrativă, acest Consiliu a constatat că nu există nici un caz de incapacitate, nedemnitate şi incompatibilitate şi pe baza acestei constatări false s-a lăsat să funcţioneze consilieri care trebuiau excluşi încă de la constituire.

Atât consiliul comunal potrivit art. 1 din legea pentru înfrânarea şi reprimarea speculei ilicite cât şi delegaţiunea permanentă comunală potrivit art. 54 din legea pentru unificarea administrativă, nu au fixat preţurile de vânzare pentru articolele de primă necessitate încă de la data de 1 iulie 1928 şi astfel a lăsat populaţiunea expusă la specula negustorilor. Delegaţiunea permanentă n-a inspectat deloc casa comunală în cursul anului 1928 şi Consiliul comunal n-a obligat-o la această îndatorire lăsând mănă liberă primarului şi notarului în mânuirea fondurilor bugetare…”[30].

Conform recensământului din anul 1930, comuna Pociovaliştea avea o populaţie de 907 locuitori grupaţi în 208 gospodării şi 256 clădiri[31].

Majoritatea locuinţelor erau din lemn (450), dar existau şi case de zid (20) şi piatră (7), care aveau două camere (440), trei camere (12), patru camere (8) sau o singură încăpere (16). Domina acoperişul din şindrilă (438), urmat, la mare distanţă, de ţiglă (30) şi tablă (8). Din păcate igiena lăsa de dorit. Astfel în 1932 doar 28 de gospodării aveau latrină proprie, iar în anul 1935 doar 190 de case aveau ferestre mobile, iar restul de 276 aveau ferestre fixe, ce nu permiteau aerisirea locuinţei[32].

Principalele maladii de care sufereau locuitorii în perioada interbelică sunt redate în următorul tabel[33]:

Boala/Anul	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Scarlatină	7					
Pojar			13			
Pelagră		2		1		1
Tuberculoză	1	1	3	3		2

[30] Ibidem, pag.2.
[31] *Indicatorul Statistic al satelor şi unităţilor administrative din România (cuprinzând rezultatele recensământului general al populaţiei din 29 decembrie 1930)*, Bucureşti, 1932, pag. 171.
[32] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea” , dosar nr. 2/1931-1944, nepaginat.
[33] Ibidem.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

pulmonară						
Debilitate congen.		4	1	8		9
Pneumonie	4	5	4	11		6
Boli de inimă		2	4	6		3

Deşi ocupaţia principală a pociovăliştenilor era agricultura, în comună existau şi un mic număr de meşteşugari, care produceau şi reparau bunurile de consum necesare gospodăriei:

Meserii/Anul	1931	1932	1933
Zidari	10	12	14
Lemnari	14	15	16
Rotari	4	6	7
Cizmari	3	3	3
Fierari	2	2	3
Potcovari	2	3	1
Croitori	2	2	4
Cărămidari	7	8	10
Comercianţi	3	2	5
Funcţionari	12	13	12

La 6 iunie 1935, de Ziua Eroilor, a fost inagurat Monumentul Eroilor morţi în primul război mondial, ridicat de un comitet de iniţiativă condus de învăţătorul Serghie Leuştean şi preotul Nicolae Săftoiu. La festivitate au participat şi Octav Lascăr, prim pretor al plasei Novaci, Ion Giugiulan, revizor şcolar şi Miron Constantinescu, preşedintele „Ligii Culturale” şi „Ligii Antirevizioniste” din judeţul Gorj:

„…După serviciul religios a luat cuvântul pr. N. Săftoiu, care a arătat datoria ce avem de a ne cinsti eroii şi importanţa acestor cinstiri pentru viitorime. Dl. Miron Constantinescu îşi esprimă bucuria de a vedea că în fiecare sat se ridică monumente şi cruci în amintirea scumpilor noştri eroi. Arată chipul vitejesc în care au luptat gorjenii şi datoria ce avem de a păstra neatinse hotarele scrise de ei cu sânge. Dl. Ion Giugiulan vorbeşte în numele şcolii, aducând laude comitetului de iniţiativă şi sătenilor care au dat cu mărinimie, obolul lor, pentru cinstirea fiilor satului căzuţi în războiul reîntregirii neamului”. Dl. Serghie Leuştean face o mică dare de seamă a fondurilor cu care s-a ridicat monumentul şi-l predă primarului comunei, care a dat asigurări că-l va păstra cu sfinţenie. Corul şcolar sub conducerea învăţătorului Victor Ţivlea a cântat numeroase bucăţi patriotice.”[34]**.**

[34] *Gorjanul,* an XII, nr. 23-24, 1935, pag. 6.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În seara zilei de 26 februarie 1939, Căminul Cultural „Cuza Vodă” din Pociovaliştea a organizat o serbare în clădirea şcolii primare:

„Serbarea a început cu Imnul Regal, continuând cu coruri, recitări şi piesa „Păcală argat”, executate cu mult succes de către tinerii absolvenţi ai şcolii, împreună cu d-nii Ion C. Dumitrescu, învăţător şi D-tru Lăcătuşu, student teolog. D-na Ana Leuştean, învăţătoare, a vorbit despre „Rostul Serviciului Social în ridicarea satelor”, ascultată cu mult interes şi răsplătită cu aplauze de asistenţi. Cuvântul de închidere l-a rostit pr. Nicolae Săftoiu, care a arătat rostul piesei, combătând obiceiul urât al vrăjitoriilor şi descântecelor precum şi păcatul desfrâului. Îndeamnă pe cei prezenţi să se ferească de păcate şi viţii şi să se apropie de Biserică şi Şcoală, de unde vine îndemn de vieţuire curată”[35].

În preajma celui de-al doilea război modial, comuna Pociovaliştea avea 2137 de locuitori, 5 ateliere de fierărie, 3 de croitorie, 2 de cizmărie şi 1 brutărie. Ca mijloace de transport existau 100 de care, 24 de săni, 5 căruţe şi 3 trăsuri. Şeptelul cuprindea 2337 de oi, 405 porci, 360 bovine, 119 capre şi 44 de cai. În anul 1940 existau opt proprietari de mori în comuna Pociovaliştea: Gh. I. Bârsanu, Ilie D. Moţa, Petre Constantinescu, P. P. Tomescu, I. C. Somnea, C. Bălăceanu, Petre Caragel şi Const. I. Opriţan[36]. Cultivarea pământului reprezenta ocupaţia principală a locuitorilor, suprafaţa comunei fiind împărţită astfel: 636 ha teren arabil, 324 ha fâneţe, 95 ha păşuni, 67 ha livezi, 34,25 ha vii, 11 ha zarzavat şi 68 ha teren neproductiv[37].

În perioada interbelică şi până la instaurarea regimului comunist, una din atribuţiile prefectului era de a inspecta comunele din judeţ pentru a vedea la faţa locului care sunt problemele comunităţii locale şi cum pot fie ele remediate. Cu această ocazie erau vizitate primăria, şcoala, bisericile şi alte instituţii importante din comună, iar procesele verbale de control, întocmite atunci, reprezintă o adevărată radiografie a localităţii din punct de vedere economic, demografic, sanitar, şcolar etc. Un asemenea control are loc la 6 august 1941 în fosta comună Pociovaliştea, care este descrisă în detaliu în rândurile de mai jos:

„Noi, colonelul Teodor Graur, prefectul judeţului Gorj, însoţit de dl. C. Pacoste, şeful Biroului Contabilităţii Judeţene, inspectând comuna Pociovaliştea de la orele 8:30 la 15, am constatat următoarele:

1. Starea sanitară:

Serviciul sanitar este foarte bine asigurat de medicul circumscripţiei Novaci, care inspectează de 4 ori pe lună comuna, luând măsuri pentru buna stare sanitară. Fişele sanitare ale şcolarilor sunt aproape complete (95%). Moaşa comunală activează bine, interesându-se de femeile gravide, precum şi de lehuze, copiii sunt examinaţi la spitalul Novaci, în şedinţele speciale de puericultură. Agentul sanitar patrulează aproape zilnic comuna aplică măsurile ordonate de medic, în comună există 17 fântâni, toate având capace de lemn; analiza bacteriologică a apei nu s-a făcut încă.

---

[35] *Gorjanul,* an XVI, nr. 9-10, 1939, pag. 8.

[36] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 1/1940, nepaginat.

[37] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 3/1941-1943, fila 1.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2. Mişcarea demografică:

De la 1 ianuarie a.c. până în prezent: născuţi 19 (din care 11 au fost asistaţi de moaşă), 37 morţi (din care 5 copii şi 4 sugari). Excedent natural: 18.

3. Şcoala:

Pe întreaga comună nu este decât şcoala din Pociovaliştea. Şcoala are 7 învăţători (din care 2 utilizaţi) şi un maestru lemnar. Localul este compus din 4 săli mari de clasă şi una cancelarie, două din săli sunt astfel construite pentru a servi ca sală de spectacole şi scenă. Sobele fiind de zid este de dorit a fi înlocuite cu altele de teracotă. Întreţinerea întregului local este foarte bună, iar curăţenia bine făcută, astfel că şcoala poate să reînceapă în foarte bune condiţiuni. Cataloagele au fost bine întocmite şi completate. Matricola completată cu toate datele inclusiv fişele. Situaţia şcolară pe anul 1940-1941: înscrişi 286, cu frecvenţă regulată 280 (aproape 98%) şi promovaţi 252, adică 88%. Destoinica directorului şi a învăţătorilor se evidenţiază prin frumoasele rezultate obţinute, iar prezenţa aşa de bună se datoreşte perseverenţei cu care s-au urmărit elevii ce au absentat de la început, dând imediat în urmărire 16 elevi, care prezentându-se nu au mai fost urmăriţi şi amendaţi. Şcoala are un atelier de tâmplărie care funcţionează într-o cameră închiriată, dar prea departe de şcoală; este necesar a fi mutată mai aproape şi a i se completa sculele, dând posibilitatea elevilor de a lucra efectiv. Şcoala nu are teren de lucru. În faţa localului de şcoală este o mică grădiniţă în suprafaţă de 1 870 m.p. plantată cu zarzavaturi şi pepinieră, modul cum este lucrată face cinste şcolii şi elevilor. Cantina a funcţionat prin grija doamnelor învăţătoare, care au reuşit să obţină adeziunea a 70 de gospodării, care pe rând au dat masa la 22-25 de elevi, servindu-li-se gratuit 2-3 feluri. Este de dorit ca din plantele şi florile uscate de elevi să se prepare ceaiul pentru un număr mai mare de elevi, iar cantina aşa cum a fost organizată, să funcţioneze şi în noul an şcolar. Atât elevii şcoalei primare cât şi elevii şcoalei secundare au prestat în mod real munca de folos obştesc.

4. Bisericile:

a) Biserica parohială din satul Pociovaliştea: Sfântul locaş este construit în anul 1909 din paianţă, fiind bine întreţinut, pardoseala din tindă a început să putrezescă, este necesar să fie înlocuită. Curăţenia nemulţumitoare, se constată că nu se dă destulă atenţie curăţeniei, în special la icoane. Sf. vase nu au fost bine pregătite, observându-se pe sf. potir urme de sf. împărtăşanie; preotul aduce scuza că slujba făcându-se în „sobor" a fost un preot însărcinat cu rânduiala sf. vase. Cimitirul este bine întreţinut şi închis.

b) Biserica din satul Siteşti: Construită în 1889 din paianţă, se prezintă ca întreţinere în stare mulţumitoare. În interior curăţenia lasă mult de dorit, icoanele nefiind curăţite de foarte mult timp. Părintele protoereu va obseva aspru pe cântăreţ şi va atrage luarea aminte a preoţilor. Obiectele şi vasele sfinte curate şi bine păstrate. Cimitirul îngrădit cu ştachet se prezintă mulţumitor.

c) Biserica filială Tomeni: Construită în 1927 este din paianţă acoperită cu şiţă. Se prezintă în bună stare de curăţenie, iar întreţinerea este bună. Sfintele obiecte

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

şi vase, bine şi curat păstrate. Se constată că biserica nu mai are sf. mir şi se va interveni la protoierie spre a i se da. Cimitirul se prezintă mulţumitor, fiind nevoie de a pun ordine mai multă. În această parohie fiind 2 preoţi (unul ajutător) şi având 3 biserici, este necesar a se face slujbele de fiecare preot în câte o biserică, astfel că în loc de a se face slujba odată pe lună la fiecare biserică, se va putea face la 2 săptămâni.

5. Primăria:

Localul este din bârne tencuite, având acoperişul de şiţă foarte uzată. Se compune din 2 camere, una din ele utilizată pentru birourile primăriei este mai bine întreţinută, cealaltă trebuie reparată, căci pătrunzând apa va putrezi. Mobilierul suficient este în stare mulţumitoare. Registrul inventar al averilor mobile şi imobile este în valoare de lei 31 080, trebuie refăcut eliminându-se arhiva ce greşit s-a trecut. Registrul de valori şi solduri conţine recipise în valoare de 3 725 lei. Suma fiind prea redusă, serviciul financiar va controla conturile de gestiune pe ultimii 10 ani spre a vedea ce recipise nu sunt înregistrate. Registrul de prestaţii este întocmit, dar primăria nu are încă înaintat spre aprobare regulamentul prestaţiei pe anul 1941-1942. De asemenea planul lucrărilor ce trebuie a fi executate în acest an nu este aprobat de dl. pretor, iar deciziile întocmite de primar nu sunt înaintate. Să se execute în cel mult 2 săptămâni. În procesul verbal de recepţie al lucrărilor efectuate pe anul 1940-1941, se constată că din prestaţiile prevăzute în valoare de lei 119 250 s-au efectuat lucrări în valoare de lei 102 500, realizându-se 548 m³ pietriş şi 13 940 metri de săpături de şanţuri. Planul de cultură a fost detaliat pe gospodării grupate pe sectoare, realizându-se 45 ha grâu şi 605 ha porumb. Ancheta agricolă ce s-a întocmit nu corespunde cu adevărul, întrucât sunt terenuri agricole ce nu sunt înregistrate. Organizarea muncii agricole nu este suficient de cunoscută, deoarece constat că nu există tabele cu braţele de muncă ca fiind disponibile, se repartizează lao anumită gospodărie ajutoare prin braţe s-au dat, dar nu s-a ţinut evidenţa zilnică şi nu s-a centralizat.

Comuna nu are grajd comunal şi nici masculi de reproducţie, cu toate că locuitorii au 115 vaci. Tabelul cu mobilizaţii pentru lucru nu are toate datele prevăzute. Rechiziţiile prevăzute în tabelele Cercului de Recrutare şi Regimentelor, nu are toate mutaţiile ţinute la curent. Nu am găsit tabelul cu bunurile rechiziţionabile, care nefolosindu-se de armată sau stat, urmează a fi impuse conform Decretului Lege din 1939; să se întocmească de urgenţă, să se predea preceptorului şi să se urmărească încasările. Situaţia vitelor este întocmită, dar trebuie ţinută la zi cu toate modificările aduse. Deciziile pentru ajutorarea familiilor de concentraţi s-au întocmit în număr de 146, dar nu se dispune de un tabel cu evidenţa lor. Tabelele cu evidenţa lucrărilor nu sunt aşa cum s-a dat ordin, neputându-se găsi modul şi data când s-a executat ordinele. Tabelul pentru ordinele cu caracter permanent nu are spaţiile neceasare spre a se trece data şi numărul fiecărui raport. Lucrările statistice sunt întocmite, dar prea sumar; se vor lua măsuri de culegerea datelor cât mai complete, pentru ca aceste tabele odată şi complete făcute să servească pentru o perioadă cât mai

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

mare. Repertoriul de legi şi regulamente în curs de întocmire, colecţiile de legi regulamente nu sunt întocmite. Planul de activitate şi planul de lucru al comunei nu sunt distincte, nu sunt selecţionate şi eşalonate pe mai mulţi ani, se vor trimite imediat preturii pentru a stabili de urgenţă ordinea şi ceea ce trebuie a se face în acest an. Procesele-verbale ale şedinţelor Comitetului de conducere nu sunt bine desvoltate, deoarece în majoritate se ocupă numai cu lucrările agricole, neîmbrăţişând toate chestiunile ce interesează comuna. Din toate cele constatate precum şi din reclamaţiile locuitorilor, constatând că primarul comunei nu corespunde aşteptărilor şi nu este un destoinic conducător al comunei se va înlocui cu un altul recomandat de pretură.

6. Situaţia financiară:

Contul şi actele de gestiune pe exerciţiul 1940-1941, au fost întocmite şi înaintate pentru verificare şi aprobare. La comună negăsindu-se un al doilea exemplar, după contul de gestiune, nu s-a putut verifica felul cum s-au ales şi consemnat soldurile. Bugetul comunei pe exerciţiul în curs nici până astăzi nu a fost întocmit şi înaintat spre aprobare. Întrucât în această privinţă s-au dat de Prefectură numeroase ordine, cerem ca dl. Pretor să ceară şi să propună pedepsirea celor vinovaţi. În contul acestui buget s-au făcut conform recipiselor nr. 1-184 suma de lei ... 50 790, în care se cuprind şi soldurile din exerciţiul expirat. Pentru plăţile urgente comuna a avansat pe bază de acte de portofoliu suma de lei 18 151. Soldul rămas de lei 32 643 nu s-a justificat de casierul comunal în numerar şi diferite titluri de rentă. Cum titlurile prezentate drept sold se găsesc înscrise şi în registrul de valori, casierul comunei se va prezenta la Prefectură, pentru ca verificând gestiunile pe ultimii trei ani, să se vadă care este adevărata realitate. S-a constat că la anumite acte eliberate de primărie, nu se încasează taxele prevăzute de legea administrativă. Se va întocmi de îndată regulamentul pentru impozitele şi taxele comunale şi se va trimite spre aprobare Prefecturii.

Dosarele întocmite pentru actele de căsătorie sunt în neregulă, necusute, iar unele din ele cu acte însuficient timbrate şi fără semnături legale. Notarul se va îngriji de punerea lor la punct, prezentându-se domnului pretor spre verificare. În general arhiva şi lucrările sunt cam încurcate şi neclasate la dosare. Domnul Pretor cu ocazia inspecţiunei viitoare, va inspecta dacă s-a executat punerea la punct, aşa cum au dat dispoziţiuni. Gazeta „Cuvântul Generalului” soseşte în comună sâmbăta, în 5 exemplare duble, primăria va întocmi din timp tabele, astfel că distribuirea lor să se facă repede şi cu păstrarea evidenţei. Cutia de reclamaţiuni este în fiinţă, iar cheia este la pretor. Starea de spirit bună, populaţia a cerut şi are porumbul pentru hrană, asigurat de centrul cooperatist Novaci.”[38].

La următoarea inspecţie, din 17 octombrie 1942[39], prefectul Theodor Graur constată următoarele: Acoperişul primăriei s-a prăbuşit în iarna anului 1941/1942

[38] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 1/1938-1942, nepaginat.
[39] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea”, dosar nr. 3/1942-1944, nepaginat.

din cauza zăpezii, iar aceasta funcţionează în prezent într-un imobil închiriat de Ilie D. Moţa[40]. Comuna a fost contaminată de tuse convulsivă, dar numărul bolnavilor a scăzut simţitor. Grădina şcolară a fost bine cultivată şi s-a obţinut o recoltă foarte bună, astfel încât se va asigura o masă caldă la circa 20 de elevi săraci. În ceea ce priveşte prestaţiile efectuate de locuitori, s-a constatat că s-au adus 120 m.c. pietriş, s-au desfundat 1100 m.l. şanţuri şi s-a adus materialul lemnos necesar construcţiei podului peste apa Vâlceaua. La biserica din satul Pociovaliştea s-a pardosit din nou tinda, iar acoperişul de şindrilă al bisericii „Adormirea Maicii Domnului'' a fost reparat[41].

La 27 noiembrie 1943, Sfatul comunal era alcătuit din: preot Nicolae Săftoiu, preot Dumitru Lăcătuşu, învăţătoarele Ana Leuştean şi Aurelia Stamatoiu, Ion C. Dumitrescu învăţător, Constantin I. Opriţoiu agent sanitar, Ion Al. Leuştean agent agricol, Adrian Dobrean perceptor, Nicolae Bălă şef de post, Florian Sitescu cooperator, Ispas Moţa fost primar, Sevastian Surupăceanu cantonier, Constantin P. Badalea şi Gheorghe N. Constantinescu fruntaşi agricoli şi Maria D. Lăcătuşu[42]. Acesta adoptă Planul de activitate pe 5 ani (1944-1949), care prevedea:

„Acţiuni culturale: Continuarea lucrărilor pentru terminarea noului local de primărie, repararea acoperişului şcolii primare cu şindrilă de brad, procurarea mobilierului necesar pentru şcoala primară, împrejmuirea cu gard a localului şcolii, ţinerea a două şezători culturale lunar la Căminul Cultural.

Acţiuni morale şi religioase: împrejmuirea cimitirului bisericii din satul Huluba şi cimitirului din satul Siteşti, predici, conferinţe şi sfaturi de propaganda pentru ridicarea spiritului religios şi ridicarea vieţii morale a sătenilor.

Acţiuni sanitare: construirea unui local de baie comunală, conferinţe, sfaturi şi propagandă pentru combaterea boalelor sociale.

Acţiuni agricole: înfiinţarea unei grădini de zarzavaturi, sfaturi şi îndemnuri pentru cultivarea plantelor furajere.

Acţiuni zootehnice-veterinare: înfiinţarea şi amenajarea unui cimitir de animale în satul Ghebani din deal şi satul Siteşti.

Acţiuni edilitare: construirea de diguri pentru apărarea şcolii primare şi podului mare de furia apelor râului Gilort, care ameninţă pe ambele maluri, continuarea construcţiei drumului comunal Siteşti – biserica „Intrarea în Biserică", plantarea locului viran de la miazăzi de biserica „Adormirea Maicii Domnului"[43].

Din iniţiativa lui I. Dumitrescu, directorul şcolii primare şi a preoţilor N. Săftoiu şi D. Lăcătuşu, s-a zidit o fântână, prin captarea unui izvor, şi s-a ridicat o troiţă în dealul Viilor, la punctul numit „Purcăreţ''. Sfinţirea fântânii şi troiţei, pe care sunt înscrişi numele tuturor eroilor căzuţi pe câmpul de luptă, a avut loc la 25 mai 1944. După intonarea imnului regal, cântat de premilitarii subcentrelor

[40] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea", dosar nr. 2/1942-1944, fila 56.
[41] Ibidem, filele 8-9.
[42] Ibidem, fila 56.
[43] Ibidem, fila 21.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pociovaliștea, Ciocadia, Bumbești Pițic și nr. 10 și 32 Fălciu, refugiați aici, a urmat slujba religioasă efectuată de preoții din localitate. A urmat apoi parastasul pentru pomenirea eroilor, răspunzându-se la apelul nominal de către sergentul Badalea: „Mort pentru Țară și Cruce”. După serviciul divin au urmat discursurile preotului Dumitru Lăcătușu, învățătoarei Aurelia Stamatoiu și lt. Iustin Ionescu, comandantul Centrului 3 Novaci, care au preamărit jertfa acestor eroi[44].

În anul 1945, mai mulți locuitori donează Primăriei comunei Pociovaliștea un teren pe care trebuia să se construiască un local, care să servească drept sediu pentru toate instituțiile importante din comună: Primărie, Căminul Cultural, Banca Populară etc. Gestul lor filantropic este impresionant și constituie un model demn de urmat pentru generațiile viitoare:

„ACT DE DONAȚIE

Subscrișii: Ion Gh. Bârsanu, Sevastian Surupăceanu, Ion I. Mormogeac, Gheorghe Atanasie Enache, Gheorghița D. Hiriza și Constantin R. Boloșin, toți din comuna Pociovaliștea din județul Gorj, declarăm că dăruim irevocabil Primăriei comunei Pociovaliștea, tot dreptul nostru de proprietate ce-l avem fiecare din noi, într-o porțiune de teren lată de 15 metri și lungă de 32 metri, socotindu-se lățimea dinspre răsărit spre apus, iar lungimea dinspre miazăzi spre miazănoapte, situată în comuna Pociovaliștea, lângă grădina școalei și care se va învecina la răsărit cu grădina școalei din Pociovaliștea, la apus cu restul proprietăților noastre din care dăruim porțiunea de teren cu lățimea și lungimile arătate mai sus, la miazănoapte cu Varvara Vâlculescu, iar la miazăzi cu Achim Lică, în stăpânirea căreia Primăria va intra cu începere de astăzi data autentificării prezentului act. Valoarea acestei donațiuni este de lei 10 000.

Această donațiune noi donatorii o facem cu obligațiunea ca Primăria să construiască un local propriu pentru nevoile comunei, atunci când va dispune de mijloace necesare în care se va instala și toate instituțiunile din comună ca: Bancă Populară, Căminul Cultural etc. Acceptarea acestei donațiuni se va face de Primărie ulterior, noi donatorii declarând că renunțăm de a ni se mai comunica de către Primărie acceptarea ei, socotind aceasta acceptare valabilă și opozabilă nouă din ziua când ea va fi făcută în mod legal de către aceasta. Făcut astăzi 20 martie 1945 în comuna Novaci-Gorj[45].”

[44] *Gorjanul,* an XXI, 24 iunie 1944, pag. 3.
[45] SJAN Gorj, Fond „Judecătoria Rurală Novaci”, dosar nr. 4/1945, fila 99, autentificarea nr. 82.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

„DECLARAŢIUNE

Subscrişii: Zachiu Dragu, Petre I. Vâlculescu, Nicolae I. Vâlculescu, Ion I.I. Popa Gheorghe, toţi din comuna Pociovaliştea judeţul Gorj, în calitate de coproprietari ai terenului situat în comuna Pociovaliştea lung de 42 de metri şi lat de 15 metri vecin la răsărit cu grădina şcoalei din Pociovaliştea-Gorj, la apus cu restul proprietăţii noastre, la miazănoapte cu şoseaua judeţeană Pociovaliştea-Bumbeşti-Piţic-Gorj, iar la miazăzi cu Achim Lică, declarăm că dăruim şi noi deopotrivă cu ceilalţi coproprietari asupra acestui teren, prevăzuţi în contractul de donaţie autentificat de Judecătoria Novaci-Români sub nr.82 din 20 martie 1945 Primăriei comunei Pociovaliştea-Gorj, toate drepturile noastre de proprietate, fără nici o rezervă, ce le avem în porţiunea de teren descrisă mai sus, şi care donaţiune o facem în aceleaşi condiţiuni ca cele prevăzute sus menţionatul contract, pe care-l ratificăm şi-l acceptăm în totul fără nici o rezervă sau restricţiune din parte-ne.

Această declaraţiune va face parte integrantă din contractul de donaţie de care se vorbeşte mai sus, imobilul dăruit cu dimensiunile şi vecinătăţile cuprinse atât în acel contract de donaţie cât şi în prezenta declaraţiune, va intra de azi înainte complet în patrimoniul Primăriei comunei Pociovaliştea.

Tot prin prezenta mai declarăm că renunţăm de a ni se mai comunica acceptarea acestei donaţiuni pentru drepturile noastre prevăzute în această declaraţiune din partea Primăriei comunei Pociovaliştea socotind aceasta acceptare valabilă şi opozabilă nouă din ziua când ea va fi făcută în mod legal de către primărie.

Făcut astăzi 2 aprilie 1945 în comuna Novaci-Gorj[46].

O altă instituţie care nu avea un sediu propriu era postul de jandarmi, aşa că, în 1945, Primăria închiriază de la Nichita Vlăduţ un imobil compus din două camere şi dependinţe, contra sumei de 4000 lei anual[47].

Conform Recensământului populaţiei din 25 ianuarie 1948, populaţia comunei a crescut de la 902 locuitori în anul 1930 la 985, cifră înferioară totuşi recensământului din anul 1941 (1000)[48]. La nivelul comunei existau 185 de clădiri şi 260 de gospodării. Structura populaţiei pe grupe de vârstă era următoarea: 120 (sub 7 ani), 197 (7-14 ani), 414 (15-44 ani), 163 (45-60 ani), 91 (peste 60 de ani). Dintr-o populaţie de 865 (peste 7 ani în sus) doar 144 (16,6%) erau neştiutori de carte.

Odată cu instaurarea dictaturii comuniste începe un nou capitol în istoria Pociovaliştei, care va culmina în anul 1968 cu desfiinţarea sa ca şi comună şi alipirea satelor componente oraşului Novaci.

---

[46] SJAN Gorj, Fond „Judecătoria Rurală Novaci", dosar nr. 4/1945, fila 137, autentificarea nr. 100.

[47] SJAN Gorj, Fond „Primăria comunei Pociovaliştea", dosar nr.5/1944-1945, fila 446.

[48] Institutul Central de Statistică, *„Îndreptarul statistic al Judeţului Gorj. Rezultate provizorii ale Recensământului agricol şi al populaţiei din 25 ianuarie 1948",* Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1949, pag. 11.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Locuitorii Satului Hobiţa de sus în perioada 1833-1865

Cismaşu Daniel

Cu toţii cunoaştem adevărata valoare a operelor marelui sculptor universal Constantin Brâncuşi însă prea puţin s-a publicat despre originea acestuia atât din plan familial cât şi în ceea ce priveşte locul naşterii sale. Astfel, prezentăm pentru prima dată, pentru perioada 1833-1865, enumerarea tuturor locuitorilor botezaţi, cununaţi şi morţi din satul Hobiţa de Sus, satul copilăriei marelui sculptor, putând observa astfel că familia Brâncuşi împreună cu familia Blendea, au format acest sat.

În depozitele Serviciului Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale se află depuse spre păstrare registrele mitrice privind botezaţii, căsătoriţii şi morţii tuturor satelor judeţului Gorj întocmite de preoţi în urma impunerii întocmirii acestora în baza Regulamentelor Organice.

Găsim astfel, printre numeroasele sate şi pe cel în care s-a născut şi copilărit marele sculptor gorjean Constantin Brâncuşi, născut la 19 februarie 1876 în satul Hobiţa de Sus, sat care împreună cu Boroşteni care avea biserica cu hramul Cuvioasa Paraschiva, Hobiţa de Jos (Hobiţa Birnici/Hobiţa Clăcaşi) având biserica cu hramul Intrarea în biserică, Peştişanii de Jos (mahalaua Nicolcioi) având biserica cu hramul Sfântul Gheorghe, Peştişanii de Sus având biserica cu hramul Cuvioasa Paraschiva şi Seuca având biserica cu hramul Sfântul Nicolae, unindu-se au format în anul 1864 comuna Peştişani.

Cu toate că majoritatea satelor deţin registrele pentru botezaţi, cununaţi şi morţi începând cu anul 1832, pentru satul Hobiţa de Sus s-au păstrat de către Primăria comunei Peştişani şi depus spre păstrare la Serviciul Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale aceste registre începând cu anul 1833, însă şi acestea cu numeroase lipsuri.

Astfel pentru registrele privind botezaţii, anii: 1832, 1842, 1846, 1849, 1850 şi 1858 lipsesc iar în registrele existente sunt înregistraţi 133 botezaţi, cei mai mulţi în familia Brâncuşi cu 38 botezaţi; Blendea cu 37 botezaţi; Deaconu/Deaconescu cu 12 botezaţi; Săimeanu cu 7 botezaţi; Lolescu, Poenaru şi Şcheau cu câte 4 botezaţi; Bota, Brânzan, Mihăescu, Popescu şi Ungureanu cu câte 2 botezaţi şi Lungoci, Trocan, Ularu şi Unguru cu câte un botezat, însă un număr de 13 botezaţi nu au menţionat numele de familie.

Registrele pentru cununaţi, la fel ca cele de botezaţi, prezintă lipsuri pentru anii: 1832, 1846, 1849-1850 şi 1858 iar în anii 1839, 1841, 1843, 1848, 1852, 1854, 1859-1860 şi 1864 nu sunt înregistrate cununii religioase în satul Hobiţa de Sus. În restul registrelor existente găsim înregistrate un număr de 37 cununii, în rândul mirilor cele mai multe fiind din familia Brâncuşi în număr de 13 urmată de familiile Blendea şi Ghiţan/Ghiţoanea cu câte 3; Deaconescu, Lolescu şi Săimeanu cu câte 2 iar Crânguşi, Mihăescu, Părae şi Ularu cu câte o cununie. Pentru un număr de 8 cununii nu se menţionează numele mirelui. Majoritatea mireselor fiind

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

din alte sate aflate în vecinătatea satului Hobiţa de Sus nu fac parte din familiile acestui sat.

Pentru morţii în intervalul 1832-1865 avem numeroase lipsuri astfel: 1832, 1836, 1846, 1849-1850 şi 1858 iar în registrele din anii 1851, 1855, 1859 şi 1863 nu sunt înregistrate decese. Familiile în rândul cărora au avut loc cele mai multe decese au fost: Brâncuşi cu 21 decese; Blendea cu 13 decese; Săimeanu/Seimeanu cu 5 decese; Deaconescu şi Poenaru cu câte 3 decese; Cornea şi Lolescu cu câte 2 decese; Lungoci, Parmac, Pocşan, Popescu, Şchiau, Trocan şi Ularu cu câte un decedat iar un număr de 23 morţi nu au menţionat numele de familie, în total fiind înregistrate un număr de 83 decese.

Datorită faptului că familia cu cei mai mulţi botezaţi, cununaţi dar şi morţi din această perioadă este Brâncuşi, urmată de familia Blendea iar la o diferenţă foarte mare fiind alte câteva familii, tindem să credem că satul Hobiţa de Sus a fost format din doi moşi cu numele Brâncuşi şi Blendea, totodată şi întemeietorii acestui sat, numele celorlalte familii fiind ori derivate din aceste două familii sau stabilite în acest sat în urma strămutării din diferite motive. În perioada 1832-1865 satul s-a mai numit şi Mahalaua Blendoi sau Mahalaua de Sus iar la biserica satului cu hramul Intrarea în biserică a slujit preotul Brâncuşi Gheorghe care s-a ocupat şi de întocmirea registrelor mitrice. În anul 1860 însă în cuprinsul acestor registre biserica apare ca având hramul Sfinţii Voievozi.

În acest sat mai găsim ca locuitor şi pe preotul Şcheau Nicolae, originar din satul Găvăneşti însă acesta slujea la biserica satului vecin Hobiţa de Jos.

Familia marelui sculptor este prezentă şi ea printre botezaţii, cununaţii şi morţii din această perioadă cu foarte mulţi membrii, cele mai reprezentative date fiind înscrise în actul de naştere din anul 1833 al tatălui său Nicolae dar şi actul referitor la prima căsătorie a acestuia cu Pavel Ilinca din satul Peştişani din anul 1853. Este de menţionat că naşul familiei a fost Blendea Staicu.

NĂSCUŢII: anul naşterii/luna naşterii/ziua naşterii/prenumele/numele/prenumele părinţilor/numele şi prenumele naşilor/observaţii

1833*/7/8/NEGOIŢA/**BRÂNCUŞI**/PĂTRU PĂTRU/BLENDEA NICOLA/naşul din PEŞTIŞANI
1833*/7/8/MARIEA/**ŞCHEAU**/CONSTANTIN NICOLAE/-/MARICA/-
1833*/7/15/NICOLAE/**BRÂNCUŞI**/MIHAI CONSTANTIN/BLENDEA NICOLA/naşul din PEŞTIŞANI
1834/8/19/ANCUŢA/**SĂIMEANU**/MATEI şi PURCEL ZMEREANDA/-/ANCUŢA preoteasa/-
1835/3/16/ION/-/NICOLAE preot şi ION SMARANDA/BUCĂ BARBU/-
1835/3/20/ILINCA/**BRÂNCUŞ**/PETRE şi DAEA FLOAREA/BLENDEA NICOLA/-
1835/4/21/MARIEA/**BRÂNCUŞ**/STAICU şi LOLEASCA MARIEA "văpsitoare"/BLENDEA NICOLA/-
1835/9/7/COSTANDIN/**BRÂNCUŞ**/NICOLA şi ŞERBĂNOAIA MARIEA/-/MARINA văduva/-
1836/9/?/IOANA/-/DUMITRAŞCU şi ILINA/BRÂNCU GHEORGHE/-
1836/9/6/STANCA/-/MIHAI NICOLA şi MĂRIEA/BLENDEA NICOLA/-
1836/11/1/COSTANDINA/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN şi ILINCA/BRÂNCUŞI NICOLA/-
1836/12/26/ILINA/-/GHEORGHE şi MARIEA/BLENDOAEA MĂRINA/-
1837/4/28/STANCA/-/GHEORGHE preot şi OPREA/-/MATEI NICA şi NICU STANCA/-

1837/7/20/NICOLAE/-/DUMITRAŞCU şi PĂUNA/ROŞCA GHEORGHE şi ILINCA/naşul din LELEŞTI
1838/7/2/PANĂ/**ŞCHEAU**/NICOLA şi ZMĂRENDA/BOCA BARBU/-
1838/10/16/MARIEA/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN şi ILINCA/BLENDEA NICOLAE/-
1838/10/20/NICOLAE/-/DUMITRACHE diaconul VASILE şi MARIEA/UDROI NICOLA/-
1839/4/15/GHEORGHE/**BRÂNCUŞI**/NICOLA şi MARIEA/NICOLCEOAIA MARINA/-
1839/8/10/DUMITRAŞCU/**BRÂNCUŞI**/DUMITRU şi ILINCA/BRÂNZAN GHEORGHE/-
1839/10/1/MARIEA/**UNGURU**/STAICU şi ICONIA/UNGUREANU DAN/-
1840/6/9/CĂLINA/**BRÂNCUŞI**/NICOLAE şi OPREA/BLENDEA NICOLA/-
1840/8/10/ANIŢA/**BLENDEA**/GHEORGHE şi ANA/MONGESCU COSTANDIN/-
1840/9/1/SIMION/**BOŢA**/NICOLAE şi MARIEA/UNGUREANU DAN/-
1841/4/25/STANCA/**ŞCHEAU**/NICOLAE şi ZMEREANDA/BOCA BARBU/-
1841/5/16/MĂRIEA/**BLENDEA**/NICOLAE şi ILINCA/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN/-
1841/8/14/MĂRIEA/**BLENDEA**/GLIGORE şi COSTANDINA/MONGESCU VASILE/-
1841/11/8/SANDA/**POENARU**/GHEORGHE şi BĂLAŞA/BRÂNZAN IOAN/-
1843/6/20/NICOLA/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN şi ILINCA/BLENDEA NICOLA/-
1843/7/16/IANA/**ULARI**/GHEORGHE şi OPREA/BRÂNCUŞI GHEORGHE IANA/-
1843/8/15/MĂRIEA/**DEACONU**/VASILE şi MARIEA/UDROIU NICOLA MARIEA/-
1843/11/1/VASÂLE/-/COSTANDIN preot ION şi BĂLAŞA/MONGESCU VASÂLE/-
1843/11/6/FLOARE/**MIHĂESCU**/NICOLAE şi MĂRIEA/BRÂNZAN DUMITRAŞCO/-
1844/4/8/NEAGOE/**BRÂNZAN**/DUMITRAŞCU şi IEANA/MUŞETESCU ION şi RADA/naşul proprietar din CRAIOVA
1844/4/25/STANCA/**POENARU**/GHEORGHE şi BĂLAŞA/-/ION preotul ION şi STANCA/-
1844/5/1/ILINCA/-/NICOLAE preot şi ZMĂRANDA/BOCA BARBU/-
1844/5/10/ION/**SĂIMANU**/ZAMFIR şi ILINCA/-/ION preotul ION şi STANCA/-
1844/8/12/ANIŢA/**LOLESCU**/STAICU şi ANIŢA/UDROIU PÂRVU şi MARIEA/-
1845/4/20/COSTANDIN/**BRÂNCUŞI**/DUMITRAŞCU şi ILINA/BRÂNZAN GHEORGHE/-
1845/6/1/JOIŢA/**BOŢA**/NICOLAE şi CĂLINA/DEACONESCU VASILE/-
1845/6/2/STAICU/**BRÂNCUŞI**/NICOLA şi MĂRIEA/BLENDEA NICOLA/-
1845/7/8/SANDA/**UNGUREANU**/IANCU şi ICONIA/BLENDEA GHEORGHE/-
1845/7/8/POLIPSIŢA/**BRÂNZAN**/DUMITRAŞCU şi IONA/MUŞETESCU IOAN/-
1845/8/20/IOAN/**BLENDEA**/NICOLAE şi ILINCA/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN/-
1845/9/2/COSTANDIN/**BLENDEA**/UDRIŞTE şi STANCA/DOBROTĂ COSTANDIN/-
1847/1/22/ILINCA/**DECONESCU**/VASILE şi MĂRIEA/BRÂNCUŞI NICOLAE/-
1847/5/12/ILINCA/-/NICOLAE preot şi RUCSANDA/BOCA BARBU/-
1847/8/10/ILINCA/**BLENDEA**/UDRIŞTE şi STANCA/DOBROTĂ COSTANDIN/-
1847/9/1/ANIŢA/**LUNGOCI**/DINU şi ILINCA/BLENDEA NICOLA/-
1848/5/15/FLOREA/**TROCAN**/IOAN şi MARIEA/POPESCU PÂRVU/-
1848/5/22/NICOLA/**SĂIMEANU**/ZANFIR şi ILINCA/DEACONU NICOLA/-
1848/6/15/IOANA/**LOLESCU**/COSTANDIN GHEORGHE şi BĂLAŞA/-/GHIŢĂ preot IOAN/-
1848/7/16/DUMITRAŞCU/**MIHĂESCU**/NICOLA şi MARIEA/BRÂNZAN DUMITRAŞCU/-
1848/7/17/ZMĂRANDA/**BRÂNCUŞ**/NICOLAE şi CATRINA/-/NICOLAE preot/-
1848/7/18/IOAN/**BLENDEA**/MATEI MATEI şi ILINCA/UDROAICA EVA/-
1848/8/12/NICOLAE/**BLENDEA**/UDRIŞTE şi STANCA/DOBROTĂ COSTANDIN/-
1848/9/12/BĂLAŞA/**BLENDEA**/DUMITRU şi CATINCA/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN/-
1848/9/25/VASILE/**UNGUREANU**/ZAICU şi ICONIA/BLENDEA MATEI/-
1851/2/11/PĂTRU/**DEACONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTANU PĂTRU şi STANCA/-
1851/3/1/NICOLA/**BRÂNCUŞ**/DINU şi ANCA/BLENDEA STAICU şi SMEREANDA/-
1851/4/8/BARBU/**BRÂNCUŞI**/NICOLAE şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1851/4/15/FLOREA/**BLENDEA**/DUMITRU şi OPRIŢA/-/BRÂNDUŞA văduva/-
1851/4/16/ANCUŢA/**POENARU**/GHEORGHE şi BĂLAŞA/BRÂNZAN IOAN/-
1851/11/1/ANICA/**BLENDEA**/ZANFIR şi FLOREA/GOGA IOAN/-
1851/11/8/ANICA/**BLENDEA**/VASILE şi MĂRIEA/UDROAICA EVA/-

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1851/12/24/ANIŢA/**BLENDEA**/MATEI şi ILINCA/UDROIU ZAMFIR/-
1852/3/16/MARIEA/**BRÂNCUŞI**/DUMITRAŞCU şi ILINCA/BRÂNZAN GHEORGHE/-
1852/4/22/ELISAVETA/**ŞCHIAU**/NICOLAE preot şi ZMEREANDA/BOCA IOAN/-
1852/5/16/COSTANDIN/**BLENDEA**/GLIGORIE şi COSTANDINA/STROEASCA SANDA/-
1852/5/18/IOAN/**BRÂNCUŞI**/NICOLA şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1852/7/9/MARINA/**BLENDEA**/COSTANDIN şi ILINCA/SĂIMEANU ZAMFIR/-
1852/10/6/PARASCHIVA/**BLENDEA**/NICOLA şi BĂLAŞA/TOPALĂ PĂTRU/-
1852/10/18/DUMITRU/**SĂIMEANU**/ZAMFIR şi ILINCA/BRÂNZAN IOAN/-
1853/4/10/SĂMION/**BLENDEA**/NICOLAE şi ILINCA/GOGA ION/-
1853/6/27/AFTĂNASIE/**BLENDEA**/DUMITRU şi CATINCA/GOGA ION/-
1853/7/9/MARINA/**BRÂNCUŞI**/NICOLAE şi CATRINA/ŞCHEAU NICOLAE preot/-
1853/7/14/GHEORGHE/**BLENDEA**/ZAMFIR şi FLOAREA/GOGA GHEORGHE/-
1853/10/18/DUMITRU/**DECONESCU**/MARIN şi PROFIRA/ROŞCA NICOLAE/-
1853/11/12/MARIEA/**BLENDEA**/VASILE şi MARIEA/BRÂNCUŞI ION/-
1853/11/16/ECATERINA/**BLENDEA**/ION şi MARIEA/GOGA GHEORGHE/-
1854/1/16/SÂNIEA/**BRÂNCUŞI**/NICOLAE şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1854/2/26/EVDOCHIEA/**LOLESCU**/GHEORGHE şi BĂLAŞA/BRÂNZAN IOAN/-
1854/7/9/MARINA/**BRÂNCUŞI**/NICOLA şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1854/7/20/PANTELIMON/**BRÂNCUŞ**/DINU şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1854/11/14/MARIEA/**BLENDEA**/VASILE şi MARIEA/-/GG. preot (decedat) MARIA/-
1855/4/22/IRINA/**DECONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTAN PĂTRU/-
1855/10/15/DIMITRIE/**BLENDEA**/NICOLAE şi ILINCA/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN/"mort"
1855/11/5/IOAN/**BLENDEA**/ZAMFIR şi FLOAREA/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN/-
1855/11/6/IOAN/**BRÂNCUŞI**/IOVAN şi ANIŢA/BLENDEA STAICU/-
1855/11/10/MĂRIEA/**BRÂNCUŞI**/DUMITRAŞCU şi ELENA/BRÂNZAN MATEI/-
1856/2/16/IOAN/**BLENDEA**/UDRIŞTE şi STANCA/-/PĂTRA văduva/-
1856/3/1/EVDOCHIEA/-/IOAN preot GLIGORIE şi COSTANDINA/-/ILINCA văduva/-
1856/4/15/TEODOR/**BLENDEA**/DUMITRU şi CATINCA/GOGA IOAN/-
1856/5/6/GLIGHIRIEA/**BRÂNCUŞ**/NICOLAE şi CATRINA/-/NICOLAE preot/-
1856/6/16/MARIEA/**SĂIMEANU**/IOAN şi STANCA/BRÂNZAN IOAN/-
1856/8/2/MATEI/**LOLESCU**/GHEORGHE şi BĂLAŞA/BRÂNZAN IOAN/-
1856/8/10/ANDREI/**BRÂNCUŞ**/MIHAI NICOLA şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1856/11/14/MARIEA/**BLENDEA**/ZAMFIR şi FLOREA/-/MĂRIEA văduva/-
1857/1/2/GRIGORE/**BLENDEA**/ION şi MARIEA/PĂTRĂŞCOANEA MARIEA/-
1857/2/16/IOAN/**BLENDEA**/VASILE şi MARIEA/UDROAICA EVA/-
1857/4/15/GHEORGHE/**DECONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTANU PĂTRU şi STANCA/-
1857/5/17/IOAN/-/NICOLAE şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1857/9/3/GRIGORE/**BRÂNCUŞI**/IOVAN şi ANIŢA/BLENDEA STAICU/-
1859/3/17/MARIEA/**BLENDEA**/IOAN şi MARIEA/GOGA GHEORGHE MARIEA/-
1859/5/14/COSTANDIN/**BLENDEA**/DUMITRU şi OPRIŢA/GOGA GRIGORE/-
1859/6/21/PĂTRU/**BRÂNCUŞI**/IOVAN şi ANIŢA/BLENDEA STAICU/-
1859/10/18/DUMITRU/**BRÂNCUŞ**/NICOLAE şi CATRINA/-/NICOLAE preot SMEREANDA/"mort"
1859/11/5/IION/**DECONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTANU PĂTRU/-
1859/11/28/NICOLAIE/**DECONESCU**/MARIN şi PROFIRA/ROŞCA NICOLAIE/-
1860/2/16/IOAN/**DECONESCU**/GHEORGHE şi MARIEA/ŞCHEAU NICOLAE preot/-
1860/3/18/MARIEA/**BLENDEA**/ZAFIR şi FLOREA/-/MARIEA văduva/-
1860/5/15/COSTANDIN/**BLENDEA**/VASILE şi MARIA/-/EVA văduva/-
1860/9/18/IOAN/**POENARIU**/GHIORGHE şi BĂLAŞA/BRÂNZAN IOAN/-
1860/12/1/NICOLAE/**BRÂNCUŞI**/IOVAN şi ANIŢA/BLENDEA STAICU/-
1861/2/20/VASILE/**BRÂNCUŞI**/NICOLAE şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1861/9/2/MĂRIEA/**BRÂNCUŞI**/IOAN şi STANCA/PIGUI DUMITRU/-
1861/11/6/IOAN/**POPESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/BLENDEA STAICU/-

1861/11/16/MĂRIEA/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN şi ILINCA/BLENDEA COSTANDIN/-
1861/11/17/ECATERINA/**SĂIMEANU**/IOAN şi STANCA/BRÂNZAN IOAN/-
1862/3/25/MARIA/**DECONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTANU PĂTRU/-
1862/6/16/IOAN/**BLENDEA**/DUMITRU şi OPRIŢA/-/MARIEA văduva/-
1862/8/21/IOAN/**BLENDEA**/IOAN şi MARIEA/-/BĂLAŞA văduva/-
1863/2/16/IOAN/**DECONESCU**/MARIN şi PROFIRA/-/ILINCA văduva/"mort"
1863/5/5/IRINA/**BRÂNCUŞI**/DINU şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1863/6/22/PĂTRU/**BLENDEA**/VASILE şi MĂRIEA/UDROIU ZAMFIR/-
1863/7/16/MARIEA/**POPESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/BLENDEA STAICU/-
1863/9/1/MARIEA/**BRÂNCUŞ**/MIHAI NICOLA şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1864/4/4/VĂSÂLE/**BRÂNCUŞI**/IOAN şi STANCA/BLENDEA DUMITRU/-
1864/4/10/GRIGORE/**DECONESCU**/NICOLA şi BĂLAŞA/SULTANU PĂTRU/-
1864/6/21/PĂTRU/**BRÂNCUŞI**/C. NICOLAE şi ILINCA/BLENDEA STAICU/-
1864/11/5/IOAN/**SĂIMEANU**/ION şi STANCA/-/STANCA văduva/-
1865*/3/21/COSTANDIN/-/NICOLAE şi CATRINA/ŞCHEAU NICOLAE preot/-
1865*/10/14/PARASCHIVA/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN şi ILINCA/BLENDEA COSTANDIN/-
1865*/11/16/MATEI/**BLENDEA**/DUMITRU şi OPRIŢA/-/MARIEA văduva/-
* data botezului

CUNUNAŢII: anul, luna şi ziua cununiei/prenumele mirelui/numele mirelui/prenumele părinţilor mirelui/prenumele miresei/numele miresei/prenumele părinţilor miresei/localitatea miresei/numele şi prenumele naşilor/observaţii

1833/5/7/ION/**LOLESCU**/BADEA/CONSTANTINA/POPESCU/NIŢU/-/CEOLOFAN PÂRVU/naşul din DRĂGOEŞTI
1833/11/13/NICOLA/**BRÂNCUŞI**/MIHAI/MARIEA/GOCI/GHEORGHE/PEŞTIŞANI/BLENDEA NICOLA/naşul din PEŞTIŞANI
1834/2/21/BUŞE/**PÂRAE**/-/MARIA/LOLESCU/BADEA/-/CÂRCU IOAN şi PĂGÂNU MARIA soţie/naşii din BRĂDICENI
1834/2/25/GHEORGHE/**CRÂNGUŞI**/-/BĂLAŞA/POCŞAN/IOAN/-/PÂRMAC GHEORGHE/naşul din CEAURU
1834/11/18/GHEORGHE/-/NICOLAE/OPREA/MARCU/IOAN/-/SĂIMEANU MATEI ZAMFIR/-
1835/1/27/VASILE/-/DUMITRU diacon/MARIEA/-/PĂTRU şi MARINA/BRĂDICENI/PESCARI NICOLA şi MARIEA/-
1836/1/23/IOAN/**BRÂNCUŞI**/DINCĂ croitor/STANCA/-/NICOLAE şi CĂLINA/SĂUCA/BLENDEA DINCĂ şi OPRIŢA/-
1836/11/1/GLIGORE/-/IOAN preot/COSTANDINA/-/GHEORGHE diacon şi STANCA/DRĂGOEŞTI/MONGESCU VASILE/-
1837/1/23/PĂTRU/**BRÂNCUŞI**/DINCĂ/ZMEREANDA/BICU?/BARBU şi CĂLINA/TELEŞTI/BLENDEA DINCĂ şi MARIEA/-
1838/9/4/NICOLAE/**BLENDEA**/GHIŢE/ILINCA/-/DUMITRU şi ANIŢA/PEŞTIŞANI/MOŢA NICOLAE/-
1838/10/10/MATEI al preotesei/-/-/RUCSANDA/-/MATEI şi MĂRIEA/TELEŞTI/MONGESCU COSTANDIN şi ANICA boieri/-
1839/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1840/2/13/COSTANDIN/**BRCUŞI**?/PĂTRU/IONA/-/NIŢU şi CĂLINA/PEŞTIŞANI/BLENDOAEA MARINA torcătoare/-
1840/2/13/PĂTRU/**BRÂNCUŞI**/PĂTRU/ILINCA/FUIOREA/RADU şi ANIŢA/PEŞTIŞANI/BLENDEA NICOLAE şi STANCA/amândoi la a doua cununie
1840/2/23/COSTANDIN/-/IOAN preot/DUMITRA/CODIŢĂ/GHEORGHE şi MARTA/STOLOJANI/MONGESCU VASILE/-

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1840/11/24/GHEORGHE/**LOLESCU**/COSTANDIN/BĂLAŞA/CIUTĂ/VASILE şi ANIŢA/STOLOJANI/GHEORGHE preot IOAN/-
1841/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1842/2/2/ZAMFIR/**SĂIMEANU**/MATEI/ILINCA/-/ILIE şi ZMĂREANDA/TELEŞTI/BRÂNZAN IOAN şi STANCA/-
1842/11/9/NICOLAE/**MIHĂESCU**/BADEA/MĂRIEA/-/PĂTRU şi STANCA/-/BRÂNZAN DUMITRAŞCU/-
1843/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1844/11/10/NICOLAE/**BRÂNCUŞI**/DINCĂ/CATRINA/BEGU/MATEI/BRĂDICENI/NICOLAE preot şi ZMĂRANDA/-
1845/2/15/DUMITRU/**GHIŢAN**?/-/ANIŢA/PEŞTIŞANU/PĂTRU şi STANCA/PEŞTIŞANI/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN şi BĂLAŞA/-
1845/2/16/PĂTRU/-/IOAN preot/MARIEA/-/UDRIŞTE diacon şi MĂRIEA/PEŞTIŞANI/MONGESCU VASILE scriitor/-
1845/10/28/STAICU/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN/MARIEA/-/DINU preot şi SANDA/PEŞTIŞANI/BLENDEA NICOLAE şi STANCA/-
1847/1/20/MATEI/**BLENDEA**/MATEI/ILINCA/VINTILEASCA/OPRIŢA/BOAŞCA/UDREASCA EVA/-
1847/1/30/ZAMFIR/**GHIŢOANEA**/CĂLINA/FLOREA/BIVOLARU/I. şi DESPA/GODINEŞTI/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN şi BĂLAŞA/-
1847/1/31/GHEORGHE scriitor/**DECONESCU**/-/RUCSANDA/-/IVAN preot şi ILINCA/BOROŞTENI/NICOLAE preot şi RUCSANDA/-
1847/11/6/DUMITRU/**GHIŢOANEA**/CĂLINA/CATINCA/CHERAN/MATEI şi STANCA/-/PĂTRĂŞCUŢĂ IOAN şi BĂLAŞA/amândoi la a doua cununie
1848/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1851/5/20/GHEORGHE/**DEACONESCU**/-/MĂRIEA/DOBROTĂ/NICOLAE/BRĂDICENI/SULTANU PĂTRU şi STANCA/-
1852/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1853/2/22/NICOLAE/**BRÂNCUŞI**/COSTANDIN/ILINCA/PAVEL/GRIGORE/PEŞTIŞANI/BLENDEA STAICU şi ZMARANDA/-
1853/11/6/ION/**SĂIMEANU**/MATEI mazil/STANCA/-/ANIŢA văduva STANCA/BRĂDICENI/BRÂNZAN ION mazil şi STANCA/amândoi la a doua cununie
1854/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1855/2/2/IOVAN/**BRÂNCUŞI**/STAICU/ANIŢA/-/NICOLAE şi COSTANDINA/PEŞTIŞANI/BLENDEA STAICU/-
1856/2/19/COSTANDIN/**BRÂNCUŞ**/-/ILINCA/-/IOAN preot GLIGORIE/-/BLENDEA NICOLA şi MĂRIEA/-
1857/9/15/IOAN/**BRÂNCUŞI**/-/STANCA/BALTĂ/MIHAI şi MARIEA/BRĂDICENI/BLENDEA DUMITRU şi MARIEA/-
1859/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1860/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1861/2/5/NICOLA (26)/-/GG. preot/BĂLAŞA (20)/GRECU/IOAN preot/PEŞTIŞANI/BLENDEA STAICU şi LĂPĂDUŢA/-
1862/1/23/MATEI (25)/**ULARU**/GHIORGHE/MARIEA (20)/-/ANA văduva/PEŞTIŞANI/SĂIMEANU ION şi STANCA/-
1862/2/9/MATEI (35)/**BLENDEA**/MATEI/MARIEA (21)/-/COSTANDINA văduva/BOAŞCA/UDROI ZANFIR şi MARIEA/el văduv
1863/1/26/STAICU (20)/**BRÂNCUŞI**/NICOLA/PĂUNA (18)/MOCIOI/VASILE/BRĂDICENI/BLENDEA STAICU şi LĂPĂDUŢA/naşii din PEŞTIŞANI
1864/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-/-
1865/10/22/STAICU (22)/**BRÂNCUŞI**/NICOLA/ILINCA (18)/-/PĂUNA văduva/BRĂDICENI/BLENDEA STAICU şi LĂPĂDUŢA/naşii din PEŞTIŞANI

1865/11/8/VASILE (21)/-/ION preot COSTANDIN/SANDA(16)/BRÂNZAN/COSTANDIN/SĂUCA/ MONGESCU C.V. şi DUMITRANA/naşii din BRĂDICENI

MORŢII: anul, luna şi ziua morţii/numele mortului/prenumele mortului/vârsta/prenumele părinţilor/prenumele soţului (soţiei)/observaţii

1833/12/27/-/MARIEA/60/CONSTANTIN/-/de boala "lungoare"
1834*/1/4/-/GHEORGHE/-/LAZER diacon/-/-
1834*/12/20/-/DUMITRA/-/UDRIŞTE/-/-
1835*/7/20/**BRÂNCUŞ/**ILINCA/-/ION/-/-
1835*/12/8/**BRÂNCONOAEA/**ANCUŢA/-/-/-/-
1837*/9/29/**POPESCU/**MĂRICA/-/-/COSTANDIN/-
1837*/12/23/**SEIMEANU/**DUMITRAŞCU/-/-/-/-
1838*/3/25/**CORNEA/**PĂRĂSCHIVA/-/-/DUMITRACHE/-
1838*/3/28/**POCŞAN/**DUMITRU/-/-/-/-
1838*/5/3/**LOLESCU/**ION/-/DUMITRAŞCU/-/-
1839*/3/15/**POENARIU/**BARBU/în vârstă/MATEI/-/-
1839*/3/21/**BRÂNCUŞI/**MARIEA/nevârznică/NICOLA/-/-
1839*/11/30/**BRÂNCUŞI/**FLOAREA/-/-/PĂTRU/-
1840*/8/1/**POENARIU/**SANDA/pruncă/BARBU/-/-
1840*/8/4/**BRÂNCUŞI/**COSTANDIN/în vârstă/PĂTRU/-/-
1840*/8/13/**SEMEANU/**IOAN/în vârstă/MATEI/-/-
1840*/9/6/**BRÂNCUŞI/**GHEORGHE/prunc/NICOLAE/-/-
1841*/5/28/**BRÂNCUŞI/**RĂDUCAN/în vârstă/GHEORGHE/-/-
1842*/2/22/**ULARI/**STANCA/pruncă/GHEORGHE/-/-
1842*/3/1/**LUNGOCI/**STAICU/în vârstă/COSTANDIN/-/-
1842*/12/30/**-/**NICOLA/-/DUMITRU diaconul VASILE/-/-
1842*/12/31/**-/**ION/-/NICOLAE preot/-/-
1843*/1/28/**CORNEA/**DUMITRACHE/în vârstă/-/-/-
1843*/2/8/**-/**FLOARE văduva/în vârstă/-/-/-
1843*/2/14/**-/**ELISAVETA/nevârznică/LAZĂR răzdiaconul/-/-
1843*/5/10/**LOLESCU/**SANDA/nevârznică/GHEORGHE/-/-
1843*/5/15/**BLEDEA?/**MARIEA/în vârstă/-/MATEI/-
1843*/12/25/**BRÂNCUŞI/**OPREA/în vârstă/-/DINCĂ/-
1844*/4/1/**-/**PANA/nevârznic/NICOLAE preot/-/-
1844*/7/30/**BLENDEA/**ANIŢA/-/GHEORGHE/-/-
1844*/8/20/**BLENDEA/**FLOREA/vârznică/-/UDRIŞTE/-
1845*/5/27/**BRÂNCUŞI/**COSTANDIN/nevârznic/DUMITRAŞCU/-/-
1847*/10/4/**BLENDEA/**ILINCA/nevârznic/UDRIŞTE/-/-
1848*/7/4/**-/**BĂLAŞA/-/-/ION preot COSTANDIN/-
1848*/7/9/**SĂIMEANU/**MATEI/-/-/-/-
1848*/7/12/**-/**ILINCA/-/NICOLAE preot/-/-
1848*/11/20/**BRÂNCUŞI/**MARIEA/-/-/MIHAI NICOLA/-
1848*/12/15/**BRÂNCUŞI/**COSTANDIN/vârznic/-/-/-
1851*/-/-/**-/**-/-/-/-
1852*/9/26/**BRÂNCUŞI/**ILINCA/-/-/COSTANDIN/-
1853*/12/1/**ŞCHIAU/**DUMITRANA/nevârznică/NICOLAE preot/-/-
1854*/1/10/**BLENDEA/**GRIGORIE/prunc mic/NICOLAE/-/-
1854*/2/9/**BRÂNCUŞI/**BARBU/prunc mic/NICOLA/-/-
1854*/3/20/**TROCAN/**FLORE/pruncă/IOAN/-/-
1854*/4/12/**-/**ILINCA/-/-/IOAN preot COSTANDIN/-
1854*/4/14/**BLENDEA/**MARIEA/pruncă/ZANFIR/-/-

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1854*/4/16/**SĂIMEANU**/ZANFIR/-/-/-/de la numărul "tabli 55"
1855*/-/-/-/-/-/-/-/-
1856*/2/9/**-/**GLIGORI/-/IOAN preot/-/-
1856*/3/16/**-/**VASILE/-/DUMITRACHE diaconul/-/-
1857*/3/17/**BLENDEA/**IOAN/nevârznic/UDRIŞTE/-/-
1857*/3/20/**BRÂNCUŞI/**STANCA/-/-/IOAN/-
1857*/3/24/**BRÂNCUŞI/**DUMITRAŞCU/-/-/-/-
1857*/3/26/**BLENDEA/**GRIGORE/nevârznic/IOAN/-/-
1857*/4/4/**-/**LAZĂR diaconul/-/-/-/-
1859*/-/-/-/-/-/-/-/-
1860/6/10/**-/**PĂUNA văduva/60/-/-/-
1860/9/21/**BRÂNCUŞI/**ANDREI/4/NICOLA/-/-
1860/9/16/**-/**SANDA/8/NICOLAE preot/-/-
1860/9/20/**BLENDEA/**ZANFIR/32/-/-/-
1860/10/25/**-/**DUMITRA văduva/80/-/-/-
1861/2/7/**BLENDEA/**FLOREA/10/DUMITRU/-/-
1861/2/20/**BRÂNCUŞI/**STAICU/16/NICOLA/-/-
1861/2/29/**BLENDEA/**IOAN/5/UDRIŞTE/-/-
1861/3/7/**-/**MĂRIEA/6/ILINCA văduva/-/-
1861/3/8/**BLENDEA/**DUMITRU/6/NICOLAE/-/-
1861/3/14/**-/**STANCA/9/MĂRIEA văduva/-/-
1861/4/16/**DECONESCU**/ILISAVETA/6/NICOLA/-/-
1861/5/4/**SĂIMEANU**/IOAN/8/IOAN/-/-
1861/12/12/**BLENDEA/**ILINCA/30/-/MATEI/-
1862/10/26/**BRÂNCUŞI/**MARIEA/60/-/NICOLA/-
1863/-/-/-/-/-/-/-/-
1864/1/7/**BRÂNCUŞI/**IOAN/18/GHEORGHE preot/-/-
1864/2/1/**POENARU**/GHEORGHE/45/-/-/-
1864/7/20/**-/**CĂLINA văduva/70/-/-/-
1864/8/16/**BRÂNCUŞI/**IOAN/65/DINCĂ/-/-
1864/8/23?/**-/**SMARANDA văduva/80?/-/-/-
1864/12/1/**-/**DUMITRU/1/ILINCA văduva/-/-
1865/3/2/**-/**SAMFIRA văduva/58/-/-/-
1865/3/22/**PARMAC/**MARIEA/23/-/ALISANDRU/-
1865/7/15/**DECONESCU**/NICOLA/45/-/-/-
1865/8/6/**BRÂNCUŞI/**COSTANDIN/30/-/-/-
1865/9/18/**DECONESCU**/GRIGORE/1/NICOLA/-/-
* data înmormântării

Bibliografie: Serviciul Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale, Colecţia „Registre Stare Civilă" – comuna Peştişani, registrele mitrice (stare civilă): 4/1833, 10/1835, 13/1836, 16/1837, 19/1838, 22/1839, 24/1840, 27/1841, 30/1842, 33/1843, 36/1844, 39/1845, 43/1847, 45/1848, 49/1851, 50/1852, 51/1853, 52/1854, 54/1855, 56/1856, 57/1857, 61/1859, 64/1860, 65/1861, 67/1862, 73/1863, 84/1864 şi 87/1865.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Aspecte referitoare la oraşul Târgu Jiu în timpul ocupaţiei germane din primul război mondial (1916-1918). Secvenţe de viaţă cotidiană surprinse prin cercetări din arhivele gorjene

Gabriel Sarcină[1]

Summary: Issues to the city of Targu-Jiu on during the German occupation of the First World War (1916-1918). Sequences caught in everyday life by researching in Gorj archives.

After Romania entered the war, the city of Targu Jiu passed on army German occupation in early November 1916.

Daily life of the city Targu-Jiu has undergone major changes with the acquisition of Komandantura Stage 264 control. Now, the entire population was forced to wear an "identity ticket" (ausweis), there were introduced cards for basic foods, the officials were forced to learn German language, it was passed to a strict control on civilians coming in or out of the town and also there were imposed restrictive measures for people who were under 17 years old.

Through various ordinances and acknowledgment there were taken into account the cleanliness of the city, the lands and gardens cultivation, the selling of the peasants' products only in the markets, the combat of flies and mosquitoes, the eradication of stray dogs, the introduction of "summer time", the protection against fire or enemy airplanes .

Local Mayor and the Town Council, with the consent of the occupants tried to ensure a minimal support for some disadvantaged categories such as children, the sick civilians from hospitals, the women and children of the mobilizing men, the war prisoners. Also it was championed for keeping "the ancestral traditions".

Keywords: The First World War, Targu Jiu-everyday life, the German occupation, The Komandantura Stage 264, ausweis, bread and meat cards.

Este cunoscut faptul că urbea de pe Jiu a fost una dintre cele mai afectate[2] localităţi din Vechiul Regat în perioada primului război mondial. În săptămânile

[1] Profesor de istorie, Liceul Tehnologic „Constantin Brâncuşi" Peştişani; g-mail: gabisarcina@gmail.com.

[2] În privinţa pagubelor înregistrate de oraş, în primul război mondial, vezi pe larg în „*Declaraţie*" şi „*Memoriu*", ambele aparţinând fostului Primar Constantin Bălănescu, cel care cifra prejudiciul la suma de „1.002.351 lei, în momentul invaziei <sau> 1.779.329 lei după preţurile actuale" (*S.J.G.A.N.*, *Fond Primăria Oraşului Târgu Jiu*, *dos. 35/1918*, f. 41 şi 45 f.v., în continuare Primăria Tg. Jiu), adică 1918-1919. Mai târziu, în anul 1921, în urma deciziei Tribunalului Jud. Gorj, evaluarea totală a pagubelor era stabilită la suma de 1.251.789 lei (*Ibidem*, f. 91).

care au urmat luptelor de la podul Jiului[3] s-a dat ordinul de evacuare[4] pentru ca ulterior, armatele Puterilor Centrale să treacă la ocuparea oraşului şi nu numai.

După instaurarea ocupaţiei germane, Administraţia Militară locală (Militärverwaltung in Distrikts Gorj) a impus o serie de măsuri care au avut în vedere un control strict asupra întregului judeţ şi, implicit, a reşedinţei acestuia. Prin urmare, târgujienii au primit un ausweis (bilet de identitate) al cărui titular era „...obligat a-l purta permanent la el"[5]. Indiferent, dacă era pierdut, în caz de deces sau de căsătorie trebuia să fie anunţată Primăria[6]. Aceasta, la rândul ei, va comunica Komandanturei Etapei[7] (Etappen Kommandantur Nr. 264). De asemenea, legat de acest caz, pentru „...pedeapsa aplicată unui minor sunt răspunzători părinţii şi tutorii"[8].

Concomitent, pentru a îmbunătăţi comunicarea în teritoriul ocupat, dar şi pentru a se face mai bine înţelese, autorităţile germane au angajat translatori[9] şi au impus funcţionarilor publici să frecventeze cursuri „...pentru a învăţa nemţeşte"[10]. Ulterior, obligativitatea învăţării limbii germane s-a extins şi prin modificarea programelor şcolare pentru elevi[11].

Prin diverse dispoziţii[12] emise de Primăria Târgu Jiu, aprobate sau impuse de Komandantură, s-a urmărit „asanarea şi curăţenia Oraşului". Mai precis s-a impus proprietarilor şi chiriaşilor „...să aibă cea mai mare curăţenie la locuinţele lor şi în curte, gunoaele aflate prin curţi şi grădini se vor arde sau se vor duce pe terenul Primăriei, peste podul Jiului, unde se vor îngropa în locuri indicate printr-un drapel

---

[3] Pentru mai multe detalii despre luptele de la podul Jiului, din 14-16 octombrie 1916, a se vedea N. Pătrăşcoiu, *Bătălia de la Jiu, octombrie 1916*, în *Litua*, Anul II, Târgu Jiu, 1982, p. 217-228.

[4] Este vorba despre ordinul cu „No. 4.667 <dat de Autoritatea Militară Română, prin intermediul Diviziei I> cu 2 zile înainte de ocuparea oraşului" (*S.J.G.A.N., Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 35/1918*, f. 45). Cum centralii au intrat în oraş în noaptea de 1/2 noiembrie 1916, ordinul a fost dat, cel mai probabil, la 30 octombrie acelaşi an.

[5] Idem, *dos. 7/1918*, f. 254.

[6] *Ibidem:* încălcarea acestor dispoziţiuni ducea la „...închisoare până la 3 ani, amendă până la 20.000 lei (...) sau amândouă împreună".

[7] Komandantura Etapei Nr. 264 a fost forul tutelar al oraşului Târgu Jiu în timpul ocupaţiei centralilor. Avea sediul în str. T. Vladimirescu, Nr. 12, în clădirea Palatului Comunal şi se subordona „Distrikts Kommandantur Gorj". Între comandanţii săi am identificat pe Oberstleutenant und Komandant Freiher von Seherr-Shoss, Oberleutnant und Verwaltungsoffizier Schimkat, Căpitan de Cavalerie şi Comandant von Itzenplitz, Maior Sauer, Maior und Komandant von Hollenfer.

[8] *Ibidem*.

[9] Postul de translator pentru întreaga plasă Ocolu - cu reşedinţa la Târgu Jiu - a revenit Doamnei Sally S. Iosef care „...cunoştea bine, atât limba germană cât şi limba română" (Idem, *Fond Prefectura Jud. Gorj*, *dos. 2/1917*, f. 14, în continuare Prefectura Gorj).

[10] Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 15/1918*, f. 44. Aceste cursuri au fost organizate în localul „...Gimnaziului (T. Vladimirescu, n.n.) în fiecare Marţi, Joi şi Sâmbătă" (Idem, Fond Secţia Sanitară a Jud. Gorj, *dos. 5/1917*, f. 157).

[11] Idem, *Fond Liceul T. Vladimirescu* (în continuare L.T.V), *dos. 123/1914-1918*, f. 75: „...în clasa I se introduc 2 ore de limba germană, iar în clasa a II-a vor fi 4 ore de limba germană".

[12] Dispoziţii sau ordonanţe. Erau emise de „Autoritate Comunală", reprezentată de Primarul C. Bălănescu şi Secretarul Gh. Cornicioiu, şi aveau girul Komandanturei. Pe larg despre acestea, vezi mai jos nota 67.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

alb, curăţirea de urgenţă a latrinelor caselor, spălându-se deseori scaunul cu leşie fierbinte, repararea ghizdurilor fântânilor, adaptând la ele ciuture fixe, spălarea rufelor în Jiu este cu desăvârşire oprită în sus de abatorul comunal”[13]. Totodată nu au fost uitate străzile, pieţele şi canalele care au fost date în grija „cantonerilor serviciului”. Aceiaşi „cantoneri şi oameni cu carele de corvoadă, care se vor da de către Poliţia Oraşului, vor curăţa de gunoaie şi murdării curţile refugiaţilor care încă nu s-au reîntors la vetre”[14]. Dorindu-se a se evita apariţia unor „focare de infecţiune” s-a decis igienizarea canalului Hodinău, adică „...strada Progresul până la revărsarea în Jiu”[15].

Pentru a contracara o eventuală lipsă de „zarzavaturi şi hrană”, datorate „...plecării în război a zarzavagiilor străini şi a mobilizaţilor orăşeni din localitate”, autorităţile locale româneşti, cauţionate de aceiaşi Komandantură, au decis ca „...toţi orăşenii, proprietari sau chiriaşi, a munci şi cultiva grădinile şi terenurile ce le posedă, nefiind îngăduit să rămână absolut nici o bucăţică de pământ nemuncită”[16]. Ba chiar mai mult, „...terenurile aparţinând refugiaţilor încă neîntorşi la vetre, se vor munci şi cultiva de către vecinii de alături care se găsesc în oraş” iar dacă „...vecinii se găsesc în neputinţă din lipsă de braţe sau mijloace de a munci (...) Primăria va lua măsuri pentru cultivarea acestora”[17]. Nemulţumit de rezultatele obţinute, Primarul C. Bălănescu a revenit cu o nouă încunoştinţare reamintind concitadinilor săi despre obligativitatea de a cultiva grădinile şi terenurile[18]. În pofida acestor măsuri, agronomul Komandanturei[19] a mustrat public Primăria căreia îi amintea de „...neglijenţele din anul trecut”[20] şi îi sugera ca „...grădinile fără stăpân să se închirieze la rudele proprietarului şi unde nu sunt rude la oamenii săraci”[21].

Datorită localnicilor refugiaţi în Moldova, Primăria a fost nevoită să ia măsuri pentru a limita la minimum „...devastările şi prădăciunile din casele”[22] acestora.

[13] Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 11/1918*, f. 9.
[14] *Ibidem*, f. 15.
[15] Idem, *dos. 7/1918*, f. 15.
[16] *Ibidem*, f. 20
[17] *Ibidem*, 21.
[18] *Ibidem*, f. 49: „în această zi (28 mai 1917, n.n.), o comisiune mixtă va proceda la facerea unui control spre a constata executarea acestei dispoziţiuni şi cei ce se vor găsi că nu s-au conformat vor fi aspru pedepsiţi cu amendă şi închisoare”.
[19] Este vorba despre un anume maior Heller.
[20] Agronomul Komandanturei reproşa autorităţilor târgujiene faptul că în anul 1917 rămăsese o suprafaţă mare de pământ necultivată. Totodată, atrăgea atenţia ca în anul 1918 să nu se mai repete această ispravă.
[21] *Ibidem*, f. 51.
[22] Menţionăm aici, ordonanţa din 4 aprilie 1917, conform căreia „...orăşenii în casele cărora se găsesc lucruri sau obiecte care nu le aparţin (...) să le aducă la Primăria Oraşului (...) în termen de cel mult 15 zile” (Idem, *dos. 11/1917*, f. 5). Exista şi posibilitatea păstrării bunurilor cu condiţia ca „proprietarii să fie cunoscuţi” iar păstrătorii acelor bunuri să anunţe „în scris Autorităţile Comunale în termen de 15 zile” (*Ibidem*, f. 5 vs.)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sursele istorice locale[23] abundă în numeroase informaţii pe această temă, bunurile declarate de către târgujieni, găsite în propriile locuinţe sau anexe ale acestora, acoperind o paletă largă de produse[24] al căror inventar însă nu-l constituie obiectul materialului nostru.

O altă problemă stringentă cu care s-a confruntat municipalitatea în această perioadă a fost „lăsarea câinilor liberi pe stradele oraşului”. Posibilitatea răspândirii turbării asupra întregii populaţii a determinat factorii de decizie să impună ca „...toţi câinii să fie legaţi în curte iar cei lăsaţi liberi să fie ucişi imediat, iar proprietari supuşi judecăţii”[25]. Cum nu toţi s-au conformat, unii au fost amendaţi[26]. Ulterior, Consiliul comunal a impus posesorilor de câini să plătească o taxă care fluctua în funcţie de locaţia fiecăruia[27]. Pentru strângerea câinilor vagabonzi de pe străzile oraşului a fost necesar să se apeleze la serviciile atelierului „onor Komandanturei” ca să se adapteze o trăsură pentru „a servi scopului ce i s-a dat”[28].

Un aspect urmărit cu asiduitate pe întreaga perioadă a ocupaţiei a fost controlul strict asupra alimentelor şi implicit a celor care le comercializau, indiferent dacă aceştia erau comercianţi de profesie[29] sau simpli precupeţi. Prin urmare, Komandantura a impus „tuturor locuitorilor din Târgu Jiu a cumpăra de la ţărani produse numai de la gheretele din piaţă şi locurile destinate în acest scop”[30]. Astfel, cel puţin la nivel declarativ, se urmărea diminuarea speculei şi ca „mulţimea să nu păgubească”. În acest sens, pentru ca populaţia să nu ofere preţuri mai mari decât cele fixate a fost publicată o listă de preţuri[31], redată mai jos, la diverse produse:

---

[23] Avem în vedere aici doar informaţiile găsite de noi la Serviciul Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale.

[24] Spaţiul restrâns al acestui material nu ne permite o inventariere precisă a acestor produse. Am dorit să surprindem însă unele justificări ale posesorilor vremelnici de bunuri ale refugiaţilor, care ni s-au părut demne de reţinut, motiv pentru care le-am şi redat: „aduse de către germani în curtea caselor (...) neşte soldaţi germani, la plecare, au lăsat în curtea casei mele obiectele următoare... (...) casa mea a fost locuită de germani. La plecare aceştia au lăsat obiecte străine (...) am găsit acasă obiectele... (...) în casele mele din strada Traian, No. 2 am următoarele obiecte streine...” (Idem, *dos. 17/1917*, f. 2, 5, 15, 17, 18).

[25] Idem, *dos.7/1918*, f. 25.

[26] Este şi cazul lui „Gh. Albulescu din str. Unirei, No. 143 care a fost amendat cu suma de lei 50 pentru că a lăsat câinele seu liber” (*Ibidem*, f. 56).

[27] Această taxă era de 10 lei pentru primul câine, 15 lei pentru al 2-lea câine şi 20 lei pentru al 3-lea câine pentru persoanele care locuiau în Ocolul I sau II. Pentru persoanele care locuiau în Ocolul III, pentru primul câine se plătea 5 lei, pentru al 2-lea câine se plătea 7,5 lei şi 10 lei pentru al 3-lea câine (*Ibidem*, f. 154).

[28] Idem, *dos. 5/1918*, f. 40. Cu siguranţă această trăsură era din metal şi închisă ermetic, de aceea s-a şi apelat la specialiştii Komandanturei, pentru a nu permite „maidanezilor” să evadeze după ce au fost prinşi de hingheri autohtoni.

[29] Aşa numiţii comercianţi profesonişti, pe lângă faptul că le erau impuse preţurile la mărfuri, mai trebuiau să „...facă cereri şi pentru a li se aproba conducerea propriilor magazine de către Secţia Administativă a Komandanturei Etapei 264” (Idem, *dos. 7/1918*, f. 53).

[30] *Ibidem*, f. 52 şi 54.

[31] *Ibidem*, f. 70-71. Această listă a fost completată printr-o alta, la 30 august 1917, care cuprindea preţuri maximale pentru diverse feluri de „...varză, legume păstăi, legume, legume uscate şi legume rădăcini” (*Ibidem*, f. 78 şi 88).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Denumire produs	Preţ produs
Lapte	0,30 lei
Brânză sărată	3,00 lei
Brânză de burduf	4,00 lei
Unt topit	7,00 lei
Ceapă	0,40 lei
Cartofi	0,15 lei
Untură	8,00 lei
Fasole uscată	0,40 lei
Ouă	0,10 lei
Vin	2,00 lei
Ţuică	1,60 lei
Oţet de vin sau esenţă	1,00 lei
Cuie de toate mărimile	3,00 lei
Miere în fagure	4,50 lei
Miere de stup	6,00 lei

Tot în această direcţie, s-a interzis cumpărarea de struguri pentru fabricarea vinului sau pentru vânzarea acestora în magazine[32], s-au stabilit preţurile maximale pentru făina de grâu şi porumb[33], la preparatele Franck-Kafea sau orice alte denumiri[34], la săpun de obraz[35] şi chiar la ouă[36].

Alimentele de bază, precum carnea şi pâinea, au avut parte de un tratament aparte. Atât carnea[37] cât şi pâinea[38] erau raţionalizate şi se puteau obţine doar în

[32] Interdicţia nu era totală, în sensul că era permis a se vinde cantităţi mici de struguri, dar doar în pieţe sau în locuri special amenajate pentru astfel de activităţi.
[33] Acestea erau „...1 Kg-0,50 lei pentru făina de grâu; 0,35 lei-1Kg pentru făina de porumb” (*Ibidem*, f. 126).
[34] *Ibidem*, f. 131: „...lei 4,50 Kg din cea mai bună calitate şi lei 4,00 Kg din celelalte calităţi”.
[35] *Ibidem*, f. 75: „50 grame pe cap de locuitor cu preţul de 15 bani pentru o bucată de 50 grame şi 30 bani pentru 100 grame. Săpunul se poate obţine doar prin arătarea ausweisului personal şi al cartelei de pâine la magazia Comandanturei (Cazarma Artileriei)”.
[36] Populaţia a fost instruită să nu plătească mai mult de 10 bani pe un ou (Idem, *dos. 11/1917*, f. 67).
[37] Cota săptămânală de carne era „150 de grame pentru fiecare cap” aşa cum reiese dintr-o adresă a Primăriei către Komandantură prin care se anunţa că „...numărul locuitorilor oraşului (Târgu Jiu, n.n.) s-a ridicat de la 6.609 la 6.977” (Idem, *dos. 11/1918*, f. 180). De asemenea, printr-o ordonanţă aparţinând Administraţiei Militare din România, datată 16 ianuarie 1917, zilele de luni, miercuri şi vineri deveneau „zile fără carne”. Referitor la acest produs, controlul era foarte strict, ajungându-se să se acorde doar cu aprobarea Biroului Economic (Wirtschaft Schreibtisch) un permis pentru achiziţionarea de suine, cabaline, ovine sau bovine vii: „D-nele Mariana C. Dughelescu şi Polina Popescu-Sachelarie din acest oraş dorind a cumpăra o purceluşă de la femeia Maria Iordache-Proca din comuna Peştişani <solicită> eliberarea cuvenitului permis” sau „...a da permisie D-lui D. Berceanu din Târgu Jiu de a cumpăra 2 cai de la Andrei Dăianu din Tismana” (Idem, *dos. 22/1917*, f. 28 şi 159).
[38] Raţia de pâine pentru o persoană era de 700 grame, „porţiune de 2 zile”. Exista şi posibilitatea, la solicitarea clientului, ca brutarii să dea în locul unei pâini de 700 grame, mălai sau făină de grâu în

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

baza unor cartele. Dacă cel dintâi produs se distribuia pe bază de abonament iar înscrierea se făcea la un măcelar[39], cel de al doilea produs era distribuit de către brutari şi se elibera pe o cartelă care arăta astfel:

Model[40]

<table>
<tr><td>700 gr. pâine sau 300 gr. făină de grâu sau 300 gr. făină de porumb</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td colspan="2">7</td></tr>
<tr><td colspan="8">Cartelă de legitimaţie pentru pâine
Dl. .... din strada .... nu are drept contra unui cupon să primească de la Brutăria .... 700 gr Pâine sau 300 gr făină de grâu sau 300 gr făină de porumb</td></tr>
<tr><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr>
</table>

Prin introducerea cartelelor la pâine se urmărea atât raţionalizarea produsului respectiv, justificat prin greutăţile războiului, cât şi evitarea aglomeraţiunii şi eficientizarea activităţilor în brutării. Cum cartelele erau personalizate pentru fiecare membru dintr-o familie, întreaga populaţie a fost arondată la una din cele 10 brutării existente[41] astfel că „...brutarul va şti muşteriul ce are şi le va reserva pâinea până la ora 10 p.m.”[42].

Pentru că preţul unei pâini era de 0,45 lei iar „...moneda divizionară 0,05 lei şi 0,10 lei lipseşte, pentru ca brutarii să poată da restul la monetărie de 0,50 lei şi 1 Leu”, Primăria a solicitat Komandanturei să aprobe „imprimarea unor bonuri” după următorul model[43]:

Primăria Oraşului Târgu Jiu No. 0.001 1918 BON pentru înlocuirea monedei divizionare 5 BANI Emis din ordinul Komandanturei Etapei 264 pe baza unui deposit în numerar Valabil numai la Brutăriile din Târgu Jiu

aceiaşi cantitate. Totodată, „lucrătorii întrebuinţaţi la munci grele” primeau un surplus zilnic de făină, de 300 grame.

39 Măcelarii care comercializau carnea erau Gh. Ţetz, Anghel Ilie, Ion Nicolau, Ilie Nastovici, Gh. Dumitriu şi Spirea Dumitrescu (Idem, *dos. 7/1918*, f. 204).

40 Idem, *dos. 11/1918*, f. 83 vs.

41 Aceste brutării erau trei în str. Unirea (proprietari Bogdan Gr., Anghel Ilie şi Niculescu Hristea), cinci în str. Victoria (proprietari Anghel Jifcu, Lazăr Velian, Pleanoff Milcu, Schmidt Al. şi Stoianoff Constantin), una în str. T. Vladimirescu (proprietar Stoica Ion) şi una în str. Transilvania (proprietar Anghel Secotă).

42 *Ibidem*, f. 83: „după această oră, dacă nu se ridică (pâinea, n.n.), o poate vinde altuia contra bani”.

43 *Ibidem*, f. 83 vs.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Au fost însă şi legitimaţii comune pentru carne şi pâine. Acestea trebuiau „ţinute absolut curat (...), cine pierde aceată legitimaţie nu mai are drept la o nouă cartelă (...). Cartelele nu sunt valabile decât în mâna titularului sau persoanelor aparţinând acelei familii”[44].

Model[45]

LEGITIMAŢIE PENTRU BONURILE DE CARNE ŞI PÂINE ALE ORAŞULUI TÂRGU JIU D-l ...... din strada ...... No. .... are drept la 150 g CARNE săptămânal pentru cap de om 440 g PÂINE zilnic pentru cap de om

După 1 august 1918, porţia de hrană zilnică pentru o persoană din rândurile populaţiei târgujiene era de „...300 grame făină grâu sau 375 grame pâine de făină de grâu”, cu menţiunea că „dacă este făină de porumb la dispoziţie se poate da până la jumătate făină de porumb”[46]. Tot în această perioadă s-a constatat că unii comercianţi refuză „...primirea în plăţi a monedei Austro-Ungare şi a bancnotelor emise de Banca Generală Română”[47], ca atare s-a impus acceptarea acestor monede mai ales că exista posibilitatea retragerii autorizaţiilor sau chiar închiderii magazinelor pentru comercianţi.

Au fost luate măsuri şi în ceea ce priveşte aşa numita libertate de circulaţie a persoanelor. Prin urmare, civilii care nu rămâneau mai mult de 48 ore în oraş trebuiau să meargă la Poliţia Militară[48] (Militärpolitik), aici primeau cartele pentru pâine şi carne. Indiferent dacă aceştia rămâneau permanent în Târgu Jiu, veneau trecător mai mult de 48 de ore sau stăteau mai puţin de 48 de ore, toţi proprietarii de hoteluri sau locuinţe închiriate[49], unde aceştia rămâneau peste noapte, trebuiau să anunţe Komandantura. Toate aceste persoane, „aflate sub supraveghere”, aveau obligaţia să poarte „ausweisul personal şi biletul de control (Handmeldekarte)”[50]. De asemenea, persoanele civile care părăseau definitiv Târgu Jiul trebuiau să se „desanunţe la poliţia civilă”[51].

[44] Idem, *dos. 5/1918*, f. 177.
[45] *Ibidem*, f. 177 vs.
[46] Idem, *dos. 7/1918*, f. 216.
[47] Idem, *dos. 11/1918*, f. 40.
[48] Poliţia Militară avea sediul în edificiul Komandanturei de Etapă 264, Str. Tudor Vladimirescu, Nr. 12.
[49] Aceşti proprietari de hoteluri dar şi gazdele aveau obligaţia zilnică de a trimite la Komandantură o statistică cu cei pe care îi găzduiau. Aceasta cuprindea, obligatoriu, următoarele date: numele, ziua sosirii, localitatea de unde vine, motivul venirii, cât va sta şi ziua plecării.
[50] Idem, *dos. 7/1918*, f. 239. Ausweisul acestor persoane era marcat de Biroul de control cu ştampila „in Ueberwachung” (sub supraveghere).
[51] *Ibidem*, f. 213.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Măsuri restrictive extinse la nivelul întregului judeţ Gorj, care au afectat şi pe târgujienii, au fost luate după 11 noiembrie 1918[52] atunci când „toate cârciumile şi localurile de distracţie publică s-au închis imediat”[53], a fost interzisă „...mergerea pe stradă odată cu seara, orice adunare de persoane în timpul zilei, arderea de lumină în locuinţe după 10 seara, închiderea tipografiilor şi localurilor unde se vând jurnale, părăsirea oraşului, ţinerea de întâlniri în locuinţe”[54].

Pe aşa numita parte de prevenţie a fost o muncă febrilă şi efervescentă a autorităţilor româneşti care au luat măsuri, atât din proprie iniţiativă cât şi la ordinul germanilor. Astfel, populaţia a fost instruită cum să se comporte dacă santinelele militare germane îi „somau cu cuvântul Halt (Stai)”[55]; de ce să fie atentă şi să se adapteze la timpul de vară[56] care era „...obligatoriu pentru încunoştinţări publice, mersul trenurilor, stabilirea termenelor la judecătorii, la şcoli, fabrici, hoteluri, bănci, prăvăli”[57]; ce îngrădiri aveau persoanele care nu au împlinit 17 ani[58]; de ce era necesară vacinarea tuturor locuitorilor împotriva variolei[59]; ce atitudine trebuie adoptată la apariţia aeroplanelor inamice[60]; cum trebuie supravegheate vitele proprietate personală pentru a nu fi furate[61]; ce măsuri trebuiau luate în vederea „combaterii apariţiei muştelor şi ţânţarilor”[62], altele decât folosirea plasei de la fereastră; care era distanţa faţă de case unde se putea amplasa fânul[63]; de ce trebuie curăţate coşurile caselor[64]; de ce trebuiau supravegheaţi copii

---

[52] La această dată se înregistrează capitularea Germaniei în primul război mondial.
[53] *Ibidem*, f. 269.
[54] *Ibidem*.
[55] În această situaţie, orice locuitor trebuia să se oprească imediat, astfel risca să fie împuşcat.
[56] „Timpul de vară” a fost impus de autorităţile germane pentru întreg teritoriul românesc ocupat şi cuprindea intervalul de timp 15 aprilie-6 septembrie. Practic, asemănător cu situaţia din zilele noastre - se „dădeau ceasurile înainte/înapoi” - adică orele 2 din zorii zilei de 15 aprilie deveneau orele 3, ulterior în 6 septembrie, se revenea la ora devansată anterior.
[57] *Ibidem*, f. 89.
[58] Trebuiau să fie însoţiţi de adulţi dacă frecventau cinematografe, teatre de varietăţi şi localuri publice de consumaţiuni „...de la ora 7 în sus”. Interdicţia de a ieşi pe străzi după orele 23^{00}, exceptând cazul întoarcerii de la reprezentaţiuni teatrale (Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 11/1917*, f. 108).
[59] Având la bază ordinul Komandanturei cu nr. 256/1 februarie 1918, Primarul Bălănescu a hotărât ca „...toţi locuitorii, indiferent de sex, de la etatea de 3 luni şi până la 40 ani inclusiv să fie supuşi operaţiunii de vaccinare şi revaccinare (...) în zilele de sâmbătă 9 şi luni 11 februarie a.c.” (Idem, *dos. 7/1918*, f. 17). După aceste operaţiuni era eliberat un bilet pe care persoana vacinată/revaccinată era obligată să-l păstreze. Cine nu se supunea „primea amendă 100 lei sau închisoare”.
[60] Între măsurile recomandate enumerăm: „tragerea clopotelor, adăpostirea în casele cele mai apropiate sau în pivniţele acestora, depărtarea de ferestre sau porţi, stingerea luminilor noaptea” (Idem, *dos. 5/1918*, f. 182).
[61] Datorită înmulţirii furturilor de vite, Komandatura atenţiona locuitorii că vor fi pedepsiţi „...din cauza prea puţinei supravegheri, fie şi noaptea” (Idem, *dos. 7/1918*, f. 108).
[62] Proprietarii erau obligaţi „...să înlăture gunoaele şi murdăriile din grădini, curţi şi locuri, să astupe bălţile şi şanţurile, latrinele se vor ţine în stare perfectă de curăţenie, bucătăriile şi camerele de aprovizionare se vor apăra contra muştelor prin reţele de muşte” (*Ibidem*, f. 82).
[63] Idem, *dos. 11/1917*, f. 82 şi 84: „...distanţa era de cel puţin 25 metri. Totodată era interzisă păstrarea fânului în şoproane”.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

pentru a nu umbla cu focul[65]. De altfel, temerea faţă de incendii a determinat autorităţile germane să atenţioneze Primăria, în mai multe rânduri, să aibe în vedere achiziţionarea de „...sacale pentru apă şi mai multe scări de incendiu”[66].

În sprijinul acestor activităţi preventive, pentru a fi puse în aplicare cu responsabilitate şi la timp, autorităţile au venit cu numeroase ordonanţe sau încunoştinţări[67]. Fiecare dintre acestea cuprindeau referiri şi la contravenienţi care intrau atât sub incidenţa legislaţiei româneşti cât şi a măsurilor punitive şi unilaterale impuse de autorităţile de ocupaţie. Aşa cum rezultă din cercetărilor noastre, am identificat o sută cinci locuitori din Târgu Jiu care au fost amendaţi pentru că nu au respectat legislaţia aferentă. Motivele pentru care au primit amenzi au fost diverse[68]-unele grave, altele puerile-sumele fiind cuprinse între „...5 lei şi 1.000 lei”. Binenţeles că amenzile nu au fost aplicate doar pentru „educarea populaţiei” în spiritul civic ci, cu siguranţă, au fost şi un mijloc de intimdare a acesteia din partea autorităţilor germane.

Datorită faptului că în Târgu Jiu existau numeroşi „...săraci, schilozi, infirmi, femei şi copii de ai mobilizaţilor, internaţilor şi diferiţilor neputincioşi care nu-şi pot procura hrana”[69], autorităţile române în colaborare cu cele germane au decis înfiinţarea unei cantine pentru nevoiaşi. Aceasta era denumită „Ospătăria populară” şi avea ca model organizaţii cu acelaşi profil din Germania. Ospătăria îşi propunea să asigure hrana zilnică a nevoiaşilor. De aceea s-a făcut apel la oamenii de bine pentru a „subscrie orice sume” dar şi la „gospodine pentru prepararea hranei”. Se preconiza a începe activitatea din data de „...25 decembrie 1917, în localul anume aranjat din strada Sf. Nicolae, Nr. 76-Casele Schuster”[70]. Tot în spiritul acesta de întrajutorare a celor săraci trebuie interpretat şi gestul D-nei Sofia Gârbea care „...dorea să aducă cu carele din cătunul Hurezani la Târgu Jiu un vagon de grâu”[71]. Şi alte categorii defavorizate au fost avute în vedere pentru a li se acorda un sprijin

---

[64] In acest sens, au fost date încunoştinţări în 28 august 1917, 29 octombrie 1917, 2 noiembrie 1917 sau în 28 februarie 1918. Se dorea evitarea izbucnirii incendiilor.

[65] „Constantin Gătan, Str. Agriculturei, No. 8 a fost amendat cu 50 lei pentru că nu a supravegheat copilul care a dat foc la o claie de fân” (*Ibidem*, f. 72).

[66] Idem, *dos. 5/1918*, f. 142. Cu prilejul izbucnirii incendului la Cazarma de Artilerie (24 septembrie 1918) s-a constatat că nu există nici o scară de incendiu, lipsea apa şi sacaua pentru apă.

[67] Atât ordonanţele cât şi încunoştinţările erau tipărite în limba germană şi română. Numărul exemplarelor varia de la un caz la altul. Cuprinsul unei ordonanţe era adus la cunoştinţa tuturor, de obicei, prin baterea tobei sau prin afişare în diverse locuri publice. Responsabili cu executarea prevederilor ordonanţelor sau încunoştinţărilor erau, de fiecare dată, „agenţii administrativi şi poliţieneşti”.

[68] Idem, *dos. 35/1918*, f. 64 f.v.: „pentru că a vândut 1 pereche boi fără ausweis (..) n-a predat arma (...) a înşelat armatele germane (...) a măcinat fără permis (...) nu a rânit zăpada din faţa casei (...) a condus pe stradă câinele fără lanţ” sau pentru „insulte aduse armatei Imperiale Germane” (Idem, *Fond Prefectura Gorj*, *dos. 1/1919*, f. 361).

[69] Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 11/1918*, f. 64.

[70] Idem, *dos. 15/1918*, f. 51.

[71] Acest vagon de grâu era „...oferit spre cumpărare Primăriei acestui oraş pentru alimentarea populaţiuni” (Idem, *dos. 22/1917*, f. 81). Primarul C. Bălănescu solicitând „cuvenita permisiune”, de la autorităţile germane.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

minimal. Amintim aici elevii chiriaşi de la Gimnaziul Tudor Vladimirescu[72], bolnavii din spitalele civile[73] sau prizonierii de război din Lagărul de prizonieri şi Lazaret[74], cei din urmă beneficiind de servicii religioase lunare[75] sau ori de câte ori era nevoie[76].

Au fost necesare aprobări speciale - demersuri iniţiate de către Primărie - de la autorităţile de ocupaţie pentru a li se permite târgujienilor să desfăşoare şi să perpetueze în acelaşi timp „datinile strămoşeşti". Astfel de aprobări au fost necesare pentru achiziţionarea şi folosirea lumânărilor în noaptea Vinerei Mari şi a Învierii Domnului[77], pentru tăierea mieilor de Sfintele Sărbători de Paşte[78] ori distribuirea unui surplus de făină de grâu atât de necesară fabricării de covrigi pentru „Piţărăi"[79] sau colaci pentru ajunul Crăciunului[80].

[72] Este vorba doar despre elevii care frecventau Gimnaziul T. Vladimirescu şi care locuiau în case „...neluminate cu electricitate, să primească câte 2 litri de gaz lunar" (Idem, *Fond L.T.V*, *dos. 123/1914-1918*, f. 24). Interesantă ni s-a părut şi motivaţia acestei solicitări, pretext pentru care o şi înfăţişăm: „...spre a putea să înveţe lecţiile fiindcă gazdele lor luminează cu cantitatea de petrol ce li se dă pentru trebuinţele lor lăsând pe elevii din camerele cu chirii în întuneric" (*Ibidem*, f. 26 vs.).

[73] Pentru hrana acestora „...toţi locuitorii care posedă găini sunt obligaţi să predea în fiecare săptămână la Primăria oraşului câte un ou" (Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 11/1918*, f. 52).

[74] Cu acordul Komandanturei, iniţial cei „380 soldaţi prizonieri ortodoxi" (Idem, *Fond Protoieria Jud. Gorj*, *dos. 391/1917*, f. 1, în continuare Protoieria Gorj) apoi cei „600 de prizonieri (au fost vizitaţi, n.n.) de preoţi, Doamnele de la Crucea Roşie şi elevi de la Gimnaziu" (Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 6/1918*, f. 8 şi 22). Ulterior, Primăria şi Prefectura le-au oferit „...o masă cu pâine din făină de grâu şi carne de porc" (Idem, *dos. 11/1918*, f. 8 şi 13).

[75] Prin adresa cu No. 1.507/9 iulie 1917, Prefectul Culcer solicita Părintelui Protoiereu D. Bardan ca, lunar, un preot să „oficieze în lagărul de prizonieri un serviciu religios" (Idem, *Fond Protoieria Gorj*, *dos. 391/1917*, f. 1).

[76] Menţionăm aici cazul prizonierului rus care a încetat din viaţă în lagărul de prizonieri şi căruia i s-a oficiat serviciul religios pentru înmormântare (Idem, *dos. 395/1918*, f. 52).

[77] „Pentru menţinerea tradiţiei vă rog (eu, primarul C. Bălănescu, n.n.) să permiteţi a se vinde circa 30 Kg lumânări (...) la un preţ stabilit de D-voastră" (Idem, *Fond Primăria Tg. Jiu*, *dos. 6/1918*, f. 365).

[78] Pentru Sărbătorile Sf. Paşti, „Komandantura a aprobat tăierea a 300 miei (...) parte bărbătească" (Idem, *dos. 7/1918*, f. 107 şi 135). Preţurile erau următoarele: „carnea de miel-2,50 lei kg; căpăţâna-0,75 lei bucata; drobul-0,75 lei bucata; măruntaiele (maţele şi picioarele) 0,25 lei" (Idem, *dos. 11/1918*, f. 122). Au fost impuse şi norme de distribuire în sensul că „1 familie până la 4 persoane va cumpăra ¼ miel iar o familie de la 4 membrii în sus va putea cumpăra ½ miel" (*Ibidem*).

[79] Este vorba de „...400 kg făină de grâu distribuită covrigarilor să facă aşa-zişii Piţărăi" (*Ibidem*, f. 5).

[80] Cantitatea de făină de grâu pentru fabricarea acestor colaci era doar de 15 Kg.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Maramureşul din dreapta Tisei, azi Ucraina (1 Decembrie 1918 - 26 iulie 1921). Miracolul primelor alegeri parlamentare (noiembrie 1919)

Ilie Gherheş

Motto: „Războiul încă nu se terminase și tata reveni. Era slab, trist și foarte bolnav. Contractase teribila boală de plămâni care l-a chinuit mult și care l-a răpus în floarea vârstei.

Totuși, îmi amintesc că l-am văzut odată foarte vesel. El venise acasă din Berbești, împreună cu câtiva ofițeri români pe care ținea să-i omenească așa cum știa el și cum se pricepea mama…Am contemplat fețele lor arse de soare și am auzit un grai iute și repezit din care nu înțelegeam nimic, deși aveam șase ani. Ceea ce am priceput, totuși, era că de-acum înainte vom trăi într-o altă țară, care se numește România Mare. Și mă miram de bucuria care pusese stăpânire pe părinții mei și pe celelalte rude, care se înghesuiau pe la uși, să fie și ei martorii acestui eveniment”.[1]

În toamna anului 1918 soarele românismului părea să-i lumineze și să-i ilumineze și pe românii maramureșeni. Epopeea redeșteptării naționale în întregul comitat Maramureș se constituie într-una din cele mai memorabile pagini de istorie românească și culminează cu hotărârea locuitorilor viitorului județ de a-și prelua soarta în propriile mâini. În consecință, după ce Comitetul Național Român Comitatens Maramureș, printr-un „Apel”, i-a chemat pe toți cei care voiau Unirea cu Patria-mamă, la o adunare națională, în Sighet, în reședința de comitat, din întregul ținut s-au strâns peste 5.000 locuitori, iar între aceștia o parte însemnată erau de „peste apă”, adică de peste Tisa. Această afluire a românilor către mărețul eveniment ne este prezentată, cu nostalgie, de către fostul prefect interbelic Mihai Marina, el însuși născut peste apă, în Apșa de Jos. Mărturia documentară inegalabilă ne descrie nu numai bucuria Unirii care i-a animat pe toți participanții, ea anulează, în același timp, anumite clișee istorice: „În ziua de 22 noiembrie (1918 - n.n. I.G.) ora 8 eram la podul de peste Tisa, împreună cu fratele Alexandru. Cam pe la orele 8.30 au trecut românii din Slatina în frunte cu preotul protopop Doroș Ioan, cantorul Roza Victor și învățătorul Bilțiu Ioan. Erau mai mulți de 150 oameni. Purtau vreo trei drapele mari românești și aproape toți purtau cocarde cu tricolorul românesc.

Cam pe la orele 9 au trecut podul peste 50 de căruțe din Apșa de Jos. Am văzut de departe că în frunte se afla căruța noastră la care erau înhămați caii cei mai frumoși pe care îi aveam. În trăsură erau preotul Ștefan Pop, învățătorul pensionar Dionisie Vereș, primarul Vasile Opriș și tata, precum și doi oameni voinici cu arme, Văsâi a Surdeanului și Ion Țiplea, care în timpul războiului ajunseseră plutonieri majori. În a doua trăsură erau învățătorii Mihai și Vasile Botoș, Paul Moiș și încă doi fruntași, precum și alți foști plutonieri majori în timpul războiului,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ilie Opriș și Ion Moiș, tot cu arme. La fel aveau drapele tricolore și cocarde. Erau peste 300 de apșeni.

Ne-am agățat și noi de căruțe. La Palatul Cultural așteptau doi intelectuali români cu banderole tricolore pe brațe. Au întrebat dacă au și arme și muniții. Au răspuns unul din foștii plutonieri majori că au circa 100 de arme și trei mitraliere. Că la toate sunt rânduiți cei mai buni trăgători, împărțiți în plutoane de câte 30 de oameni, sub comanda unui fost plutonier major, mitralierele fiind aparte sub comanda lui Opriș Ilie. Delegațiile au fixat locurile unde vor staționa, iar căruțele cu mitralierele le-au trimis în fața poliției, spunând căpeteniilor să țină contact cu ei”.[2]

Tot legat de voința maramureșenilor din dreapta Tisei de a trăi în hotarele viitorului stat - România se cuvine să mai evocăm, lapidar și episodul de pe Câmpul lui Horea, de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918 când, aflați chiar lângă tribuna unde predica Unirea însuși episcopul ortodox Miron Cristea, românii maramureșeni, cu toții greco-catolici au fost autorii unui deranj organizatoric. În momentul în care viitorul patriarh proclamase „Unirea, de la Nistru până la Tisa!” și în timp ce toată lumea exulta în ovații de bucurie, grupul de maramureșeni, care tocmai ce deschiseseră defilarea delegaților, l-au huiduit, peste larma generală, împotriva devizei, cerând îndreptarea lucrurilor: „Numai o grupă mică, chiar înaintea tribunei striga, protesta din răsputeri, parcă ar voi să strige peste larma făcută de o sută de mii de oameni. Uimiți se uită toți acolo. Se face tăcere. Grupa mică strigă: <<Protestăm în contra devizei De la Nistru până la Tisa>>; nu pentru aceea am venit noi din Maramureș, de peste Tisa aici, ca pe noi să ne lăsați altora! Noi încă voim să fim uniți cu România-Mare! Trăiască România-Mare: de la Nistru până peste Tisa”. [3]

Cu toate că însuși episcopul Miron Cristea îi încredințase că doleanța lor va fi respectată, românii din dreapta Tisei au fost doar auziți și nu și ascultați. Întorși acasă, în Maramureșul lor atât de energizat etnic, românii au parte de alte vicleșuguri ale istoriei, respectiv de tentativa unor trupe ucrainene naționaliste, răzlețe, de a ocupa întregul județ, în vederea constituirii unei formațiuni statale - Rutenia Subcarpatică. În fața acestui pericol, maramureșenii se vor mobiliza ei înșiși solicitând, totodată, și intervenția armatei române: „În preajma Crăciunului din ianuarie 1919, Maramureșul a fost invadat de trupele ucrainene, care au ocupat Valea Tisei împreună cu Sighetul și ținutul din dreapta Vișeului, până din sus de Leordina. La stăruința unei delegații maramureșene conduse, la Sibiu, de dr. V. Filipciuc, Consiliul Dirigent a intervenit ca armata română să ocupe Maramureșul cu un ceas mai devreme. La 16 ianuarie trece peste Gutâi în Maramureș Reg. 14 din Roman, sub comanda colonelului I. Gheorghiu. La 17 ianuarie forțele ucrainene sunt zdrobite în lupta de la Cămara la Sighet, unde cade eroic sergentul Iosif Gabor, apoi începe curățirea Maramureșului de bandele teroriste. La acțiunea aceasta au participat și gărzile naționale, sub conducerea comandanților lor, Mihail Pop din Bârsana, frații Ilie și Vasile Lazăr din Giulești, Ion și Florentin Bilțiu-Dăncuș ș.a. Armata română a ocupat Maramureșul de pe ambele maluri ale Tisei, dar numai

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

până la Câmpulung și Valea Tarasului, restul ținutului rămânând deocamdată în stăpânirea bandelor teroriste maghiare”.[4]

În luptele cu trupele ucrainene conduce de Lt. col. Vorobeț, pe lângă Iosif Gabor, sergentul rănit și la Oituz, din care acum moartea acum mușcase de 17 ori, adică a fost străpuns de 17 gloanțe, și-au pierdut viața încă cinci ostași din trupele Regimentului 14 Roman. În onoarea armatei române și a jertfei acesteia, intelectualitatea județului a organizat serbări grandioase în 19 și 20 ianuarie 1919, odată cu intrarea armatei române în Sighet, iar două străzi, între care una centrală, au primit numele eroilor sergent Iosif Gabor și slt. D, Popescu.

Începând cu 2 decembrie 1918 și până în 4 aprilie 1920, Consiliul Dirigent de la Sibiu și-a desfășurat activitatea ca guvern provizoriu pentru Transilvania. La 25 ianuarie 1919 acest for juridic decreta reorganizarea administrativă a teritoriilor intracarpatice unite cu Regatul România. Sunt organizate, ca atare, 23 de județe în care sunt numiți 23 de prefecți, cărora li se vor adăuga încă trei prefecți pe lângă primarii orașelor Cluj, Arad și Sibiu, considerate ca „orașe principale”.

Lucrurile păreau să pornească pe un făgaș normal și aici în Maramureș, în întreg Maramureșul, adică de o parte și de alta a râului Tisa. Instalarea primului prefect român, ca un gest de normalitate, în persoana lui Vasile Chiroiu s-a petrecut fără incidente, în orașul reședință de județ, Sighet. Mult așteptatul eveniment este descris în detaliu, în ziarul „Sfatul”, oficiosul Consiliului Național Român Comitatens Maramureș: „În seara zilei de 27 aprilie (1919 - n.n. I.G.) la 8 seara a sosit dl. prefect denumit de Cons. Dirigent Dr. Vasile Chiroiu, acompaniat de dl. Dr. Teodor Mihali prefectul Solnoc-Dobâca. La gară l-au așteptat dl. general Olteanu în societatea dlui președinte al Cons. Naț. Rom. dr. Vasile Krindriș. În ziua de 28 Aprilie la orele 11 a.m. s-a conchemat ședința extraordinară a comitetului executiv al Consiliului în sala Consiliului unde s-au adunat toate notabilitățile române din Sighet și jur și unde s-a prezentat dl prefect acompaniat de dl prefect Dr. T. Mihali.

De aici toți au plecat în corpore la casa comitatului spre a prelua oficiul.

Fostul comisar dl. Zombory declară că prezența d-lui prefect nou însemnează forța majoră, la care cedează și predă oficiul. După aceasta steagul nostru tricolor se pune pe edificiul casei comitatului ce înseamnă luarea în posesiune - iar toți, domni și țărani prezenți se adună în sala de sfat, unde dl. Dr. V. Kindriș deschide adunarea. După aceea dl. Dr. T. Mihali accentuează în termine frumoase însemnătatea zilei și situația importantă a Maramureșului în România. După aceea cetește actul de numire a dlui prefect cu voce rogându-l să depună jurământul. Dl. prefect cu voce sonoră joară fidelitate M. Sale Regelui României. Dl. prefect preia cuvântul apoi în vorbirea lui adresată către cei prezenți accentuează că el a venit în semnul democrației și al naționalismului și cere ajutoriul inteligenției din Mar.[amureș]. la munca mare ce ne așteaptă în viitor”.[5]

De asemenea, într-o adresă a Direcțiunei Financiare Maramureș, Serviciul Contabilitate, cu nr. 536/1919 acest moment cardinal, de fracturare a unei lumi, a unei istorii chiar este consemnat sec, lapidar, contabilicește: „Preluarea imperiului s-a întâmplat la 1 mai a.c.” (1919 - n.n. I.G.) [6]

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

La acel moment istoric județul Maramureș era organizat în zece plase (șase în stânga Tisei și patru în dreapta acestui râu). Toate aceste structuri administrative erau gestionate de la Sighet, iar pentru rezolvarea tuturor celorlalte probleme, mai ales de natură financiară, organele competente de la județ au apelat inclusiv la împrumuturi de la Banca „Albina” din Sibiu, operațiuni garantate tot de către Consiliul Dirigent.[7]

În Gazeta Oficială nr. 54 a Consiliului Dirigent, din 13 septembrie 1919 este publicată împărțirea efectivă pe circumscripții electorale a întregului județ Maramureș, în vederea alegerilor celor nouă deputați. Pentru alegerile din luna noiembrie a anului 1919 cele zece plase ale județului au fost reconfigurate în nouă circumscripții electorale, după cum urmează:

„XIII.

Județul Maramurăș.

1. Circumscripția: Vișău.

Constă din comunele secretariatelor Vișăul-de-sus, Vișăul-de-jos, Borșa, Moiseni și Leordina ale plășii Vișău.

2. Circumscripția: Dragomirești.

Compusă din:

a) comunele secretariatelor Dragomirești, Săcel, Săliștea-de-sus, Cuhea, Jod, Rozavlia și Șieu ale plășii Valea.

3. Circumscripția: Rahău.

Compusă din:

a) comunele plășii Valea-Tisei și
b) comunele secretariatelor Crăciunelul-de-jos, Apșa-de-sus, (fără Apșa de Mijloc) ale plășii Sighet

4. Circumscripția: Sighet

Compusă din:

a) orașul Sighetul-Marmației și
b) comunele secretariatelor Handal, Saplonța, Apșa-de-jos, Slatina, Sărăsău și Apșa-de-Mijloc (fără Apșa-de-sus) ale plășii Sighet

5. Circumscripția: Bârsana

Compusă din:

a) comunele secretariatelor Bârsana, Călinești, Oncești ale plășii Sugătag;
b) comunele secretariatelor Glod, Strâmtura ale plășii Valea-Izei și
c) comunele secretariatelor Petrova și Poenele de sub munte ale plășii Vișău.

6. Circumscripția: Șugătag

Compusă din:

a) comunele secretariatelor Ocna-Șugătag, Budești, Desești, Hărnicești, Giulești și Berbești ale plășii Șugătag și
b) comunele secretariatului Rona-de-sus al plășii Sighet

7. Circumscripția: Câmpu-lung

Compusă din:

a) comunele plășii Taras și

b) comunele secretariatului Câmpul-lung al plășii Sighet.

8. Circumscripția: Teceu

Compusă din:

a) comunele plășii Teceu;
b) comunele secretariatului Coloceari-de-jos (Kalocsa-Laz) al plășii Volova (Ökörmezö) și
c) comunele secretariatelor Drăguești, Visk, Saldoboș, Berezna și Săliștea-de-jos ale plășii Hust.

9. Circumscripția: Hust.

Compusă din:

a) comunele plășii Hust, cu excepția celor cari aparțin secretariatelor Drăguești, Visk, Saldoboș, Berezna și Săliștea-de-jos;
b) comunele secretariatului Lipceni al plășii Dolha și
c) comunele plășii Seleușul-mare (Nogyszölös) de sub administrația română (jud. Ugocea).[8]

La o analiză sumară a modului de arondare a localităților la circumscripțiile electorale, respectiv a secțiilor de votare, de remarcat este faptul că pentru alegerile de deputați din 2, 3 și 4 noiembrie 1919, la unele circumscripții sunt cuprinse atât localități de pe un mal al Tisei, cât și de pe celălalt; de precizat că unele așezări chiar îmbrățișează cele două maluri ale râului; votarea urmând să aibă loc în centrul de comună. Cazurile cele mai ilustrative în acest sens sunt cele din Sighet, Câmpulung, Teceu, iar la Hust sunt arondate localități care au aparținut județului Ugocea. De asemenea, la Rahău (actualul Rahiv din Ucraina) a fost organizată o secție de votare.

În urma scrutinului din 2, 3 și 4 noiembrie 1919 au fost declarați ca deputați următorii:

Județul Maramureș

Circumscripția electorală	Deputați aleși
Sighet	Dr. Vasile Lucaciu
Vișeul de Sus..................................	Dr. Găvril Iuga
Dragomirești	Constantin Papuc
Rahău	Vasile Pop
Bârsana	Gheorghe Bilașco
Ocna Șugatag..............................	Constantin Lucaci
Câmpulung.................................	Iosif Pop
Teceu	Teodor Bokotei
Hust	Oreste Ilnitchi [9]

Cea de-a doua rundă a alegerilor parlamentare din aceeași lună a anului 1919, desfășurată în zilele de 10, 11 și 12 noiembrie, respectiv cea pentru alegerea Senatului, privea doar „corpul electoral al <u>tuturor cetățenilor români</u> (s.l.n. I.G.) în vârstă de 40 de ani împliniți” și prevedea alegerea unui „senator de fiecare număr de 70.000 de locuitori și de fiecare fracțiune suplimentară superioară numărului de 47.000 de locuitori” [10]

În consecință, funcție de aceste criterii, teritoriul și populația județului Maramureș au fost împărțite în patru circumscripții:

„XIII. Județul Maramurăș.

1. Circumscripția: Vișău

Compusă din:

a) comunele plășii Visău, cu excepția secretariatelor Petrova și Poienile de sub munte și
b) comunele secretariatelor Dragomirești, Săcel, Săleștea-de-sus, Cuhea, Jod, Rozavlia și Șieu ale plășii Valea-Izei.

2. Circumscripția: Sighet

Compusă din:

a) orașul Sighet;
b) comunele plășii Sighet, cu excepția celor cari aparțin secretariatelor Crăciunelul-de-jos, Apșa-de-sus, (fără Apșa de Mijloc) și Câmpul-lung;
c) comunele plășii Sugătag
d) comunele secretariatelor Glod și Strâmtura ale plășii Valea-Izei și
e) comunele secretariatelor Petrova și Poienile de sub munte

3. Circumscripția: Câmpul-lung.

Compusă din:

a) comunele plășii Valea-Tisei;
b) comunele secretariatelor Crăciunelul-de-jos, Apșa-de-sus, (fără Apșa de Mijloc) și Câmpul-lung ale plășii Sighet și
c) comunele plășii Taras

4. Circuscripția: Teceu.

Compusă din:

a) comunele plășii Teceu;
b) comunele plășii Hust;
c) comunele secretariatului Colociari-de-jos, (Kalocsa-Laz) al plășii Valova (Ökörmezö);
d) comunele secretaiatului Lipceni al plășii Dolha și
e) comunele plășii Seleușul-mare (Nogyszölös), de sub administrația română (jud. Ugocea).[11]

În urma alegerilor, rezultatul votului a desemnat următorii patru senatori:

Județul Maramureș

Circ. electorală	Senatori aleși
Sighet ……………………….	Ilarie Boroș
Vișeu de Sus…………………	Al. Cuza-Anderco
Câmpulung………………….	Dr. Victor Ioanes
Teceu ………………………..	Dr. Iosef Pop senior.[12]

Acest prim exercițiu democratic național de mare anvergură a fost, în același timp și o demonstrație de forță pentru noul stat, Regatul României Mari. El a fost perceput ca atare și de către etnicii ucraineni din Maramureș, unii dintre ei prestând jurământ de credință statului român fără nici o șovăire și cu bucuria de a

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

rămâne integrați unui stat cu regim monarhic, ferit de perspectiva bolșevizării. Acest fapt a fost reflectat chiar în Parlamentul României unde deputatul de Hust (azi în Ucraina), Orest Ilnițki, etnic rutean, la 13 decembrie 1919, imediat după semnarea tratatului de pace cu Austria de către Regatul României (la 10 decembrie 1919) depune următoarea declarație de fidelitate: „Suntem încredințați din partea alegătorilor noștri ruteni a exprima sentimentele de nemărginită mulțumire și loialitate Maiestății sale regelui Ferdinand (aplauze prelungite) și toată recunoștința Consiliului Dirigent pentru respectarea atât de corectă a dreptului minorităților cu ocaziunea alegerilor (aplauze).

Poporul rutean din Maramureș, de când există, prima dată la aceste alegeri și-a putut manifesta liber voința sa și a putut alege reprezentanții săi (aplauze).

Avem toată încrederea că Parlamentul român va respecta totdeauna principiile democratice și va aduce legi bune și folositoare pentru toți cetățenii care ajung între granițele României Mari (aplauze).

Poporul rutean din părțile Maramureșului dorește și cere să se ia toate măsurile necesare pentru a fi anexat definitiv conform linie demarcaționale de azi, pentru totdeauna la România Mare (aplauze prelungite și repetate)”. [13]

Urmare a celor două tratate cu Austria și împotriva voinței populației locale, precum și a fruntașilor județului, prin Jurnalul nr. 863 din 5 aprilie 1920 al Consiliului de Miniștri se autorizează Ministerul de externe și Ministerul de Război în vederea organizării evacuării armatei și administrației române din dreapta Tisei. În consecință, în noaptea 20/21 iulie 1920 s-a încheiat evacuarea trupelor românești și, totodată a administrației noastre din dreapta Tisei.

Promis cu fermitate la una dintre tribunele unde s-a predicat Marea Unire de la Alba-Iulia, la 1 Decembrie 1918, eliberat cu arma și cu prețul mai multor jertfe și chiar după ce au fost atinse cele două „limite etnice naționale”, respectiv, orașele Hust și Rahău, administrat firesc și în integralitatea sa între 1 Decembrie 1918 și 20 iulie 1920, de către statul român, Maramureșul din dreapta Tisei a fost lăsat ofrandă, cedat Cehoslovaciei la masa tratativelor de pace. Ca atare, din totalul de 10.354,9 km^2 au fost cedați statului nou format de la nordul țării noastre, Cehoslovacia, un număr de 6.673,9 km^2, adică două treimi cu peste 100 de localități și peste 100 de munți dintre care unii fiind în proprietatea maramureșenilor din stânga Tisei (România).

Nu mai puțin adevărat este faptul că teritoriul la care facem referință este numit „Rutenia subcarpatică” sau „teritoriul rutean” în unele din documentele Conferinței de pace de la Paris (1919-1920), iar anumite cercuri politice românești enunțau dorința de conciliere, de a păstra măcar două din cele patru plase, iar Hust-ul era considerat „teritoriu rutean”. Cu toate acestea, Forumul diplomatic de la Paris a atribuit Cehoslovaciei întreg teritoriul din dreapta Tisei așa cum prevedea și Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920), în secțiunea a IV a, art. 48, referitoare la „Statutul Ceho-Slovac”: „Ungaria recunoaște, precum au făcut-o deja Puterile aliate și asociate, deplina independență a Statului Ceho-slovac, care va cuprinde și teritoriul autonom al Rutenilor de la Sudul Carpaților”.[14]

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În paralel, este corect să remarc faptul că deși diplomației române i s-a imputat că ar fi beneficiat de un tratament binevoitor, favorabil, totuși ipocrizia areopagului parizian a culminat în mod nefericit când și-a abandonat propriul principiu al „păcii popoarelor", în detrimentul României, invocând argumentul religios împotriva celor de ordin celor etno-istoric.

Pe de altă parte, dacă la începutul pertractărilor de la Paris (1919-1920) Cehoslovacia nu solicitase și, probabil, nici nu se gândise la teritoriul de referință, nici acum, după atribuirea acestui spațiu nu se grăbise să-l ia în stăpânire, până în ziua de 26 iulie 1921. În consecință, între 21 iulie 1920 și 26 iulie 1921 teritoriul din dreapta Tisei, din fostul comitat Maramureș a avut un statul de interregn sau cum, cu amărăciune, dar plastic se exprimă până azi românii lăsați în dosul granițelor: „Au rămas între gazde".

În acest context de maximă bulversare istorică merită amintită butada care circulă în zonă: anume că un bătrân, de etnie română din dreapta Tisei ar fi fost întrebat de către un ziarist, prin câte țări a peregrinat? Omul nostru i-a răspuns acestuia că s-a născut în Austro-Ungaria, a copilărit în România și Cehoslovacia, a feciorit și a făcut războiul la unguri, a viețuit apoi la sovietici, iar de curând se găsește în Ucraina! … Și?... Și, niciodată n-a plecat de acasă, din Maramureș.

Ca o amară ironie istorică să invoc și observația de bun simț că parlamentarii aleși în circumscripțiile și localitățile din dreapta Tisei au jurat credință Regatului România, că aceștia au participat la elaborarea și votarea primelor legi întemeietoare pentru noul stat, fără să li să retragă sau conteste legitimitatea, deși, la Paris, a făcut „să le fugă pământul de sub picioare".

Note:

[1] Radu, Andrei, *Mierea amintirilor*, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2008, p. 33;

[2] Dr. Marina, Mihai, *Pagini alese*, Edituta EIKON, Cluj Napoca,. 2013, p. 200-201;

[3] Bilțiu-Dăncuș, Ioan, *Drumul spre Alba Iulia*, în „Sfatul", oficiosul Consiliului Național Român din Maramureș, anul II, nr. 1 din 7 ianuarie 1919, p. 2;

[4] Filipașcu de Dolha și de Petrova, Alexandru, *Istoria Maramureșului*, Editura „Gutinul", Baia Mare, 1997, p. 202-203;

[5] „Sfatul", oficiosul Consiliului Național Român din Maramureș, anul II, nr. 17 din 2 mai 1919, p.1;

[6] Arhivele Naționale ale României, Fond Consiliul Dirigent, Dos. 36/1919, f. 13, (în continuare A.N.R.);

[7] *Ibidem*, f. 44;

[8] Gazeta Oficială, publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria, nr. 54 din 13 septembrie 1919, Sibiu, p.414, (în continuare G. Of.);

[9] Monitorul Oficial nr. 171 din 18 noemvrie 1919, p. 9941, (în continuare M. Of.);

[10] G. Of., *op. cit.*, p. 407;

[11] *Ibidem*, p. 424;

[12] M. Of., nr. 172 din 19 noiemvrie 1919, p. 9719;

[13] Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 12, p. 109, col. 2-3, apud. Ţineghe Cristina, Dezmembrarea Maramureșului istoric: decizii politice, reacții și consemnări în mărturii contemporane (1919-1923), Editura Centrul de Studii pentru Resurse Românești, București, 2009, p. 47;

[14] Tratatul de pace de la Trianon (4 iunie 1920), text publicat în Monitorul oficial al României din 21 septembrie 1920, în Trianonul între adevăr și ficțiune, Editura Fundației „Universitatea pentru toți", Slatina, 2005, p. 48.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Documente de la Legiunea Jandarmi Gorj despre comunele Vâlceaua, Ciuperceni și Peșteana-Vulcan <1939-1943>

Laurențiu-Ștefan Szemkovics

Dans l'article *Documents de la Légion Gendarmes Gorj concernant les communes Vâlceaua, Ciuperceni și Peșteana-Vulcan <1939-1943>*, l'auteur présente trois documents qui proviennent des Archives Nationales Historiques Centrales de Bucarest, du fond „Corps des inspecteurs Régionals des Gendarmes”, émis par la Légion des Gendarmes Gorj, signés par le commandant C. V. Ionescu, relatifs aux communes Vâlceaua, Ciuperceni et Peșteana-Vulcan.

Mots-clés: Archives Nationales, commandant, communes, Corps des inspecteurs, documents, gendarmes, Gorj, légion.

La Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, în fondul „Inspectoratele Regionale de Jandarmi”, se află un dosar[1], din care redăm integral, mai jos, în ordinea din această unitate arhivistică, trei documente emise de Legiunea de Jandarmi Gorj, semnate de maiorul C. V. Ionescu, comandantul Legiunii, luând în seamă descrierea localităților, starea materială a locuitorilor, posibilități de aprovizionare, considerații de ordin sanitar și polițienesc pentru comunele Vâlceaua (f. 23-23v.), Ciuperceni (f. 24-25) și Peșteana-Vulcan (f. 26-26v.).

I. STUDIU

Asupra descrierii comunei Vâlceaua cu satul său Didilești din punct de vedere al aspectului fizic, al stării materiale a locuitorilor, al stării sanitare, al posibilităților de aprovizionare și al considerațiunilor de ordin polițienesc.

1. DESCRIEREA LOCALITĂȚILOR:

Comuna Vâlceaua cu satul Didilești este așezată la răsăritul apei Tismana. Este așezată pe loc șes, având culmi de dealuri în partea de nord și răsărit.

Dealurile sunt acoperite cu păduri, livezi de pruni, vii și pășuni. Pădurea este seculară și în creștere, la o depărtare de sat la 1000 de metri

Comuna Vâlceaua cu satul său Didilești este așezată la nord de șoseaua T. Jiu – T. Severin și are satele înșiruite pe trei drumuri comunale, care sunt greu de străbătut pe timp de ploaie sau iarna.

Este străbătută de o șosea comunală care face legătura cu comuna Câlnicu de la răsărit și comuna Ciuperceni de la apus, șosea ce este nepietruită care, în timp de ploaie sau când se revarsă Tismana, e inundată și întrerupându-se pe ea circulația.

Comuna Vâlceaua este așezată la o depărtare de 3 km de șoseaua T. Jiu – T. Severin.

[1] Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Inspectoratele Regionale de Jandarmi*, dosar nr. 554 (1939-1942).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Apa Tismanei se găsește la apus de Vâlceaua la 4-500 de metri. Este o apă curgătoare cu debit suficient care, în timp de ploaie și la topirea zăpezilor, se revarsă, inundând locurile locuitorilor.

2. STAREA MATERIALĂ A LOCUITORILOR DIN REGIUNE.

Populația este săracă, aproape nu are nici strictul necesar, fiind nevoită să-și cumpere din comerț, de la Tg. Jiu, 22 km, cele ce au nevoie.

Locuitorii se ocupă parte din ei cu agricultura, iar mare parte din bărbați sunt plecați prin diferite orașe după lucru ca să poată câștiga existența familiei.

Regiunea dispune de 295 ha arabile, 234 fânețe, 235 ha pășune, 4 ha vii, 18 ha livezi de pruni, 234 ha păduri, 20 ha vatra satului și 86 ha coastă.

De asemenea, regiunea dispune de 20 boi, 433 vaci, 124 oi, 109 porci și 80 cai.

Populația nu are surplus de producție și numai strictul necesar.

3. CONSIDERAȚIUNI DE ORDIN SANITAR.

Comuna Vâlceaua și satul Didilești se găsesc într-o regiune sănătoasă, acum 3 ani a fost un caz mortal de scarlatină.

Oamenii sunt sănătoși și nu au în casă încuibată nicio molimă.

În regiune sunt 11 fântâni cu ciutură, cu apă suficientă și bună.

Casele locuitorilor sunt sărace, cu câte două-trei camere, din care una servește ca vatră. Sunt construite majoritatea din lemn.

4. POSIBILITĂȚI DE APROVIZIONARE.

Locale nu sunt. Populația nu are decât strictul necesar, iar în regiunea de 30 km în jur nu se găsește, de asemenea, surplus, decât la Tg. Jiu care se găsește la o distanță de 22 km.

5. CONSIDERAȚIUNI DE ORDIN POLIȚIENESC.

Populația comunei Vâlceaua și satul Didilești a fost și este liniștită. În regiune nu s-au petrecut evenimente de seamă.

Curente sociale, în prezent, nu sunt. Populația, în trecut, era liberală și țărănistă și 10% simpatizanți legionari.

În prezent sunt toți înscriși în F.R.N.

În regiune nu este niciun minoritar, niciun străin și niciun sectant. Populația este pur românească.

Populația ce locuiește aici este de 383 suflete în Vâlceaua și 284 în Didilești.

Stația cea mai apropiată de C.F.R. este Tg. Jiu și de aci se poate merge pe șoseaua Tg. Jiu – T. Severin, ce este o șosea foarte bună.

COMANDANTUL LEGIUNEI JAND. GORJ

Maior, C. V. Ionescu (ss)

Actul este validat cu un sigiliu rotund (35 mm), aplicat în tuș albastru, care are în emblemă stema mică a României de la 1921, iar în exergă, delimitată, la exterior, de două cercuri liniare, legenda: * **REGIMENTUL 1 JANDARMI OLT / CRAIOVA * Legiunea Jandarmi Gorj / Biroul Poliției**.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

II. STUDIU

Asupra descrierii comunei Ciuperceni cu satele sale Priporu, Văianu, Zorzila, Vișoi, Fometești din punct de vedere al aspectului fizic, al stării materiale a locuitorilor, al stării sanitare, al posibilităților de aprovizionare și al condițiunilor de ordin polițienesc.

1. DESCRIEREA LOCALITĂȚILOR.

Comuna Ciuperceni cu satele sale este așezată pe teren șes și puțin pe dealurile din partea M. Zi a râului Tismana.

Dealurile ce se întind în partea de sud și apus sunt acoperite în parte cu pădure seculară și în creștere, precum și cu livezi de pruni și ceva vii.

Distanța de la sate la pădure este de la 500-2000 metri.

Comuna Ciuperceni și satele sale sunt așezate la întretăierea șoselelor Tg. Jiu – Severin – Ciuperceni – Câlcești – Godinești, din care converg diferite drumuri spre apus și nord, pe care drumuri sunt, de asemenea, înșiruite case care formează satele ce intră în compunerea comunei Ciuperceni.

Comuna Ciuperceni se găsește pe șoseaua județeană Tg. Jiu – Severin la km 25 de Tg. Jiu.

Atât șoseaua județeană Tg. Jiu – Severin, cât și cealaltă Ciuperceni – Câlcești – Godinești, care este tot județeană, sunt șosele pietruite și bune de circulat pe ele în tot timpul anului.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Restul drumurilor din interiorul comunei și satelor sale sunt drumuri comunale care în timp de ploaie și iarna sunt desfundate.

Din șoseaua județeană Ciuperceni – Godinești pleacă un drum comunal ce duce la comuna Peșteana-Vulcan, care, în timp de ploaie și iarnă, e desfundat și greu de mers pe el.

Șoseaua Tg. Jiu – Severin străbate pădurea Bujorăscu aflată la apus de comuna Ciuperceni și aci fiind un loc și accidentat e prielnic răilor făcători pentru jefuire și atacuri la drumul mare, cazuri care, până în prezent, însă nu s-au întâmplat.

Comuna Ciuperceni și satele sale se găsește așezată la o depărtare de 2 km de apa Tismana, iar în interiorul comunei nu au decât pârâiașul Peșteana ce se varsă în apa Tismanei.

2. STAREA MATERIALĂ A LOCUITORILOR DIN REGIUNE.

Populația este săracă, nu dispune decât de strictul necesar, întrucât regiunea nu produce un surplus pentru nevoile locuitorilor. Majoritatea locuitorilor se îndeletnicesc cu diferite afaceri de comerț ambulant, acasă rămânându-le mai mult femeile și copii.

Regiunea dispune de următoarele suprafețe de teren: 440 ha arabile, 380 ha fânețe, 150 ha pășune, 19 ha vii, 13 ha livezi de pruni, 925 ha pădure, 46 ha coaste, 92 ha vatra satelor. Regiunea având în total 2092 ha.

Restul locuitorilor rămași în comună se ocupă cu agricultura, folosind 12 pluguri de fier și 158 pluguri de lemn.

Nu au surplus de producție, ba din contră, cei care mai au nevoie cumpără de la Tg. Jiu.

3. CONSIDERAȚIUNI DE ORDIN SANITAR.

Comuna Ciuperceni și satele sale se găsesc într-o regiune sănătoasă. În anul 1937 a fost ceva dezinterie în comună, cu un caz mortal, iar în toamna acestui an, scarlatină, de asemenea, cu un caz mortal. Oamenii sunt sănătoși și nu au prin case încuibată nicio molimă.

În regiune sunt 50 de fântâni cu ciutură și 10 cișmele cu un debit suficient de apă, afară de câteva care, în timp de vară, seacă. Apa este suficientă și de bună calitate.

Râul Tismana, aflat la o depărtare de 2 km, primăvara și toamna se revarsă, inundând terenurile de fânețe și arături.

Casele locuitorilor sunt locuințe sărace, formate din 1, 2, 3 camere, din care una folosită ca vatră, sunt construite din lemn aproape toate.

4. POSIBILITĂȚI DE APROVIZIONARE.

Locale nu sunt. Populația prezentă azi aci nu are decât strictul necesar pentru ea, asemenea și regiunea, după o rază de 30 km în jur, nu are resurse în plus de a alimenta un surplus de populație. Singura cale de aprovizionare pentru un plus de populație, nu e decât piața Tg. Jiu, care este la o depărtare de 25 de km.

5. CONSIDERAȚIUNI DE ORDIN POLIȚIENESC.

Populația din comuna Ciuperceni și satele sale a fost și este liniștită. În regiune nu s-au petrecut evenimente de seamă. Curente sociale nu sunt, iar în trecut

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

populația era majoritate liberală și Național Țărănistă. Au fost și 10 simpatizanți legionari.

În prezent toți sunt înscriși în F.R.N.

În regiune nu sunt minoritari, străini și nici sectanți, populația fiind pur românească.

Populația ce locuiește în comuna Ciuperceni și satele sale este de 1205 suflete.

Stația de cale ferată cea mai apropiată este Tg. Jiu la 21 km și se poate merge pe aci la Ciuperceni pe șoseaua Tg. Jiu – T. Severin care este foarte bună.

COMANDANTUL LEGIUNEI JAND. GORJ

Maior, C. V. Ionescu (s.s.)

Actul este validat cu un sigiliu rotund (35 mm), aplicat în tuș albastru, care are în emblemă stema mică a României de la 1921, iar în exergă, delimitată, la exterior, de două cercuri liniare, legenda: * **REGIMENTUL 1 JANDARMI OLT / CRAIOVA** * **Legiunea Jandarmi Gorj / Biroul Poliției**.

III. STUDIU

Asupra descrierii comunei Peșteana-Vulcan cu satele sale sale Bobăești și Vârtopu din punct de vedere al aspectului fizic, al stării materiale a locuitorilor, al stării sanitare, al posibilităților de aprovizionare și al considerațiunilor de ordin polițienesc.

1. DESCRIEREA LOCALITĂȚILOR.

Comuna Peșteana-Vulcan și satele sale sunt așezate pe Valea Peșteanei și pe dealurile din prejur. Dealurile sunt acoperite cu păduri în creștere, livezi de pruni, vii, fânețe și locuri arabile.

Distanța de la sat la pădure este de circa 1000 metri.

Comuna Peșteana-Vulcan este așezată în partea de nord a șoselei Tg. Jiu – T. Severin, pe trei linii comunale.

Șoseaua județeană Tg. Jiu – T. Severin este șosea bună și pietruită.

Comuna Peșteana-Vulcan este străbătură de pârâul Peșteana ce curge în lungul comunei și care, în timpul verii, seacă.

Apa nu este bună de băut și servește numai la adăpatul vitelor.

În afară de șoseaua Tg. Jiu – T. Severin este un drum ce leagă comuna Peșteana-Vulcan cu comuna Ciuperceni care, în timp de ploaie și iarna, e greu de străbătut.

De asemenea, din șoseaua județeană merge un drum ce străbate satul Vârtopu.

2. STAREA MATERIALĂ A LOCUITORILOR.

Populația este săracă. Regiunea nu produce decât strictul necesar.

Locuitorii se ocupă cu agricultura, olăria și afaceri de comerț ambulant.

Regiunea dispune de următoarele suprafețe de teren: 787 ha arabile, 660 ha fânețe, 300 ha pășune, 1110 ha păduri, 10 ha livezi de pruni, 21 ha vii, 73 ha vatra satului și 279 ha coaste.

Regiunea dispune de 5 pluguri de fier și 211 pluguri de lemn.

Nu au surplus de producție, ba din contră necesitățile și le completează după piața Tg. Jiului.

Locuitorii dispun de 361 boi, 421 vaci, 365 oi, 282 capre, 351 porci și 82 cai.

3. CONSIDERAȚIUNI DE ORDIN SANITAR.

Comuna Peștea<na>-Vulcan și satele sale se găsesc într-o regiune sănătoasă, însă anul trecut și anul acesta a fost scarlatină în comună, fiind anul trecut două cazuri și anul acesta unul mortale.

În regiune sunt 53 de fântâni cu ciutură și 3 cișmele cu apă suficientă și bună, însă câteva din ele seacă vara.

Casele locuitorilor sunt sărace, cu 2-3 camere, din care una servește de vatră. Sunt construite majoritatea lor din lemn.

4. POSIBILITĂȚI DE APROVIZIONARE.

Locale nu sunt. Populația de aci nu se poate aproviziona cu ce ar mai avea nevoie, decât la orașul Tg. Jiu ce este la 28 de km, în restul regiunii posibilități de aprovizionare pentru un surplus de producție.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

5. CONSIDERAŢIUNI DE ORDIN POLIŢIENESC.

Populaţia din comuna Peşteana-Vulcan şi satele sale a fost şi este liniştită. În regiune nu s-au petrecut evenimente de seamă.

În prezent, curente sociale nu sunt. În trecut au fost cam 105 simpatizanţi legionari.

Populaţia ce locuieşte aci este de 1931 suflete, din care 933 în Peşteana-Vulcan, 241 în Bobăeşti şi 757 în Vârtopu.

Staţia de cale ferată cea mai apropiată de această regiune este Tg. Jiu la 28 km şi unde se poate merge pe şoseaua Tg. Jiu – T. Severin, o şosea foarte bună.

COMANDANTUL LEGIUNEI JAND. GORJ

Maior, C. V. Ionescu (s.s.)

Actul este validat cu un sigiliu rotund (35 mm), aplicat în tuş albastru, care are în emblemă stema mică a României de la 1921, iar în exergă, delimitată, la exterior, de două cercuri liniare, legenda: * **REGIMENTUL 1 JANDARMI OLT** / **CRAIOVA** * **Legiunea Jandarmi Gorj** / **Biroul Poliţiei**.

Stema mică a României de la 1921, care apare, fără cromatică, în emblemele celor trei sigilii amintite mai înainte şi care sunt asemănătoare, se găseşte reprodusă color la Arhivele Naţionale Istorice Centrale[2] din Bucureşti, fiind inclusă şi în *Legea pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu ţările surori unite*.

[2] Arhivele Naţionale Istorice Centrale, *Comisia Consultativă Heraldică*, dosar nr. 3.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Redăm mai jos stema mare a României de la 1921[3], așa cum a fost descrisă în legea de la acea vreme, menționată și mai sus, precum și reproducerea color care se găsește la Arhivele Naționale Istorice Centrale[4].

[3] Promulgată prin *Legea pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu ţările surori unite*, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 92 din 29 iulie 1921, p. 3569-3573.; vezi şi Constantin Moisil, *Originea şi evoluţia ei istorică şi heraldică*, Bucureşti, 1931 (extras din „Boabe de grâu", II, 1931, nr. 2), p. 20-21; idem, *Stema României*, în *Enciclopedia României*, vol. I, 1938, p. 70-71; Dan Cernovodeanu, *Ştiinţa şi arta heraldică în România*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p. 162-163; idem, *Evoluţia armeriilor Ţărilor Române de la apariţia lor şi până în zilele noastre (sec. XIII-XX)*, traducere din limba franceză Livia Sîrbu, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2005, p. 413-416; Maria Dogaru, *Colecţiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, Bucureşti, 1984, p. 46-47; eadem, *Stemele României moderne. De la Cuza la Marea Unire*, în „Magazin Istoric", serie nouă, anul XXVII, 1993, nr. 1 (310), p. 3-5; eadem, *Arta şi ştiinţa blazonului. Album*, Bucureşti, 1994, p. 38, poziţia 45; eadem, *Din heraldica României. Album*, JIF, 1994, p. 88, 95; eadem, *Tipare sigilare provenind de la suveranii României 1866-1947*, Edit.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Art. I. – Stema Regatului României, întregit cu ţările surori unite, se compune din trei scuturi puse unul peste altul: scutul mare, scutul mediu şi scutul mic (peste totul).

I. Scutul mare: pe albastru, o acuilă de aur cu ciocul şi ghearele roşii, cu coroana regală de aur pe cap, ţinând în cioc o cruce pedată (pattée) de aur, ascuţită la extremitatea inferioară, în gheara dreaptă o spadă, în gheara stângă un sceptru de aur cu vârful în formă de crin, - acuila României, armele Regalităţii române.

II. Pe pieptul acuilei, scutul mediu, incuartat (ecartelé), cu insiţiune[5] între cartierele de jos (enté en pointe), cuprinzând armele ţărilor surori unite:

1. Sus în dreapta, armele vechiului Principat al Ţării-Româneşti: pe albastru, o acuilă de aur cu ciocul şi ghearele roşii, ţinând în cioc o cruce pedată de aur, însoţită de un soare de aur la dreapta, de o lună-nouă de aur la stânga.

2. Sus în stânga, armele vechiului Principat al Moldovei (cu Basarabia şi Bucovina): pe roşu, un cap de bour negru cu gura închisă, însoţit de o stea de aur (cu cinci raze) între coarne, de o roză de aur (cu cinci foi) la dreapta, de o semilună de aur la stânga.

3. Jos la dreapta, armele Banatului cu vechiul Banat românesc al Severinului (fixate acum): pe roşu, peste valuri naturale, un pod de aur cu două deschideri boltite[6], construit din piatră cioplită (podul lui Traian), din care iese un leu de aur.

4. Jos la stânga, armele vechiului Mare-Principat al Transilvaniei (cu părţile Crişanei şi Maramureşului): albastru şi aur, împărţit prin o fâşie îngustă roşie, din care iese o acuilă neagră cu ciocul de aur, însoţită de un soare de aur la dreapta, de o semilună de argint la stânga; jos, şapte turnuri roşii, câte patru şi trei, cu câte două rânduri de crenele (sus trei, jos patru) şi câte două ferestre, cu porţile închise.

5. În insiţiune (enté), armele Dobrogei: pe albastru, doi delfini de aur afrontaţi, cu cozile ridicate în sus.

III. Peste totul, scutul mic, incuartat de argint şi negru, armele Casei domnitoare de Hohenzollern.

Pe scutul mare, coroana de oţel a României[7].

Scutul e ţinut de doi lei de aur, stând pe arabescuri de aur.

Colanul ordinului „Regele Carol I”.

Bibliteca Centrală Pedagogică, Bucureşti, 2000, p. 14; Cristache Gheorghe, Maria Dogaru, *Simbolurile naţionale ale României*, Editura Sylvi, Bucureşti, 2003, p. 130-131.

[4] Arhivele Naţionale Istorice Centrale, *Comisia Consultativă Heraldică*, dosar nr. 3.

[5] Claude Wenzler, *Le guide de l'héraldique. Histoire, analyse et lecture des blasons*, Éditions Ouest-France, Édilarge SA, Rennes, 2002, p. 118.

[6] *Dicționar de istorie a României*, de Dan Stoica, Vasile Mărculeț, Vasile Valentin, Valentina Bilcea, coordonator: Stan Stoica, cuvânt înainte: Acad. Dinu C. Giurescu, Editura Meronia, 2007, p. 348.

[7] Vezi și Constantin Moisil, *Însemnele regalităţii române*, în *Enciclopedia României*, vol. I, 1938, p. 83.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pe eşarpă albastră cu marginile de aur, de forma cordonului ordinului, deviza Casei domnitoare de Hohenzollern, în litere latine de aur: „Nihil sine Deo”.

Pavilionul de purpură, cu marginile de aur, căptuşit cu ermelin, timbrat cu o coroană regală de aur ornată cu nestemate.

Art. II. – Stema va fi întrebuinţată în trei forme: 1-a, stema cea mare, cum e descrisă mai sus; a 2-a, stema cea medie, fără pavilion; a 3-a, stema cea mică, compusă din cele trei scuturi cu coroana de oţel.

Stema cea mare se va întrebuinţa în actele Statului emanate de la Rege şi în actele oficiale internaţionale, cum şi din Înalt ordin al Regelui în cazuri speciale; stema cea medie, de armată şi autorităţile Statului; stema cea mică, pe sigile şi ştampile oficiale. Pentru alte cazuri se va prevedea în legile şi regulamentele speciale.

Art. III. – Se înfiinţează pe lângă ministerul de interne o comisie consultativă heraldică care va examina cererile de a se întrebuinţa stema în alte cazuri decât acelea prevăzute la Art. II şi va lua măsuri pentru ca actele administrative în legătură cu stemele să se facă în conformitate cu regulile heraldice.

Un regulament special va stabili organizarea comisiunii.

Art. IV. – Art. 1 până la 5 inclusiv din legea pentru modificarea armelor ţării, sancţionată cu înaltul decret regal No. 498 din 1872, se abrogă.

Această lege s-a votat în Senat în şedinţa de la 18 iulie 1921 şi s- adoptat cu unanimitate de *una sută unu* voturi. …

Această lege s-a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa de la 20 iulie 1921 şi s-a adoptat cu unanimitate de *una sută şapte* voturi. …

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată în *Monitorul Oficial*.

Dat în Bucureşti, la 23 Iulie 1921.

FERDINAND[8]

(L. S. St.)

Ministru de justiţie,
M. Antonescu.

Ministru de interne,
C. Argetoianu.

[8] Ferdinand de Hohenzollern, rege al României între 1914-1927; Nicolae Constantin, *Dicţionar de personalităţi istorice româneşti*, ediţia a III-a revizuită şi adăugită, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2011, p. 109; Petru Demetru Popescu, *Vieţile voievozilor, domnilor şi regilor poporului român*, Editura Vitruviu, Bucureşti, 2008, 394-398.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

British-Romanian Trade and Financial Talks: The British Outlook (1955)

Marian-Alin DUDOI[*]

Summary

In the timeframe 14th February-29th June 1955 the two delegations met in London to negotiate a financial and trade treaty.

The first document regards the matters differently noticed by the two delegations (the Romanian delegation had sent the British counterpart their précis concerning the negotiation but the British decided to give their view about the matters differently understood by the Romanians).

The second document details the main respects of the British-Romanian negotiation, according to the British view.

The Romanians hoped to reach to an agreement in order to liquidate all British claims and to increase the export in the United Kingdom. All British claims rose to £177 million (£112 million the nationalisation and Peace Treaty claims, £37 million the bonded debt, including £12 million held in the United Kingdom and £13 million accrued interest, £30 million the Miscellaneous debt and other claims). The British Government Delegation proposed that all Romanian debt should be paid only at a 10 percent level but the British oil companies rejected it. At the wish of the British oil companies, the U.K. Delegation recommended the Romanian Delegation should negotiate separately in order to reach to agreements with the British Oil companies (nationalisation claims), with the Council of Foreign Bondholders and to respect the British law (Miscellaneous debts and other claims) before continuing negotiation with the U.K. Delegation.

The Romanians solicited the postponement of the nationalisation payment for twenty years and the payment of all other British claims by the Romanian assets held in the U.K. and £2 million resulted from the Romanian export in the U.K in the following years. The U.K. Delegation refused to postpone both nationalisation claims and bonded debt and proposed to continue negotiation after six months.

We wonder if the Romanians had thought that liquidating the bonded debt with exports, could they have aimed at a loan over several years?

Keywords: *Economy, Nationalisation, Negotiation, Foreign Affairs, Cold War*

[*]PhD, "Horia Vintilă" Technological Highschool and Secondary School in Segarcea (Dolj County).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Negocierile Comerciale și Financiare Româno-Britanice: Perspectiva Britanică (1955)

Rezumat

Între 14 februarie-29 iunie 1955, cele două delegații s-au întrunit la Londra pentru a negocia un tratat financiar și comercial.

Primul document se referă la probleme percepute diferit de cele două delegații (delegația română trimiseseră britanicilor rezumatul lor referitor la modul cum au decurs toate negocierile, însă delegația britanică s-a simțit nevoită să explice chestiunile, din cursul negocierilor, percepute diferit de delegația română).

Al doilea document se referă la modul cum au decurs negocierile româno-britanice, în viziunea britanică.

Românii au sperat să ajungă la o înțelegere prin care să stingă toate pretențiile britanice și să revigoreze exportul în Marea Britanie. Pretențiile britanice s-au ridicat la 177 milioane de lire sterline (112 milioane naționalizări, 37 milioane împrumuturi, din care 12 milioane bunuri și fonduri românești înghețate în Marea Britanie și 13 milioane dobânzi, și 30 milioane diverse). Delegația guvernamentală britanică a propus ca datoriile României să fie plătite în proporție de 10%, însă companiile petroliere s-au opus. Ca urmare a dorinței companiilor petroliere, delegația britanică a recomandat ca delegația română să înceapă să negocieze separat și să ajungă la acorduri cu companiile petroliere (naționalizări), cu creditorii și să respecte legislația britanică (Diverse) înainte de a continua negocierile cu Delegația britanică.

Românii au solicitat amânarea plății din naționalizări pentru 20 de ani și plata celorlalte pretenții britanice prin bunurile românești din Marea Britanie și 2 milioane de lire sterline rezultate din viitorul export românesc în Marea Britanie. Delegația guvernamentală britanică a refuzat amânarea plății din naționalizări și a datoriei externe și a propus suspendarea negocierilor pentru șase luni.

Ne întrebăm dacă românii nu speraseră ca stingând datoria publică prin exporturi, să nu fi urmărit un împrumut peste câțiva ani?

Cuvinte-cheie: Economie, Naționalizare, Negociere, Relații Internaționale, Războiul Rece

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Document number 1

TREASURY CHAMBERS,

Great George Street,

LONDON, S.W.1

7th July, 1955

Monsieur le Président,

I am replying to your letter of the 28th June in the absence of Mr. Copleston.

2. At our last meeting on the 29th June, I mentioned that the U.K. Delegation had some observations on the record of the proceedings as described in your letter and that we would set out these observations in detail. We came to the conclusion that the simplest course would be for the U.K. Delegation to prepare its own record of the matters discussed during the negotiations and to draw attention to points of difference between their record and your own. I now enclose the record drawn by the U.K. Delegation.

3. For your convenience of reference I will make our observations on the various matters in order in which they appear in your letter:

Section 1

In the last paragraph you refer to the difficulty of the U.K. Delegation in adducing documents. In general, we could not be expected to furnish detailed information because the situation prevailing in Roumania since the war has prevented owners from having free access to their properties. No question of documentation arose on the bonds.

Section 2

In the fifth and sixth paragraph you state that, according to data in the possession of the Roumanian Delegation, the value of the assets was higher than the Administrator's estimate and that the comparison of data on this question was incomplete when the talks were adjourned. We have said in paragraph 4 of the enclosed U.K. record that certain items which the Roumanian Delegation regarded as assets did not come within the scope of U.K. legislation and that in our view no purpose would be served by further discussions designed to account for the discrepancy between the two estimates.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Section 3

Fourth paragraph. The date, according to our records, was 15th April (not 2nd April). At the same meeting the Roumanian Delegation made the offer described in paragraph 8 of the U.K. record.

Fifth paragraph. You refer to a U.K. offer to accept £5 million (in addition to Roumanian assets). The formal U.K. offer was £6 million but the U.K. Delegation intimated they had no authority to accept £5 million they would be prepared to recommend acceptance of this figure if a firm offer were made by the Roumanian Delegation. Similarly the suggestion of a moratorium of 10 years for the oil companies' claims was put forward by the U.K. Delegation informally, without commitment, as a suggestion on which it would be useful to have the views of the Roumanian Government.

Seventh Paragraph. The estimate of "Miscellaneous Claims" originally put forward by the U.K. Delegation was £24 million. This figure was later increased to £30 million because the substantial new claims in respect of commercial debts were received.

Eighth Paragraph. The amount of the assets which would be distributed to bondholders as a class of creditor was estimated by the U.K. Delegation at £2,5 million.

Tenth Paragraph. The reasons why the U.K. Delegation could not accept the Roumanian proposal for settlement of bonded debt are set out in paragraph 12(b) and (c) of the U.K. record. At the end of that paragraph your letter omits to state that the adjournment for a period of six months was to enable both sides to study the outstanding financial problems with the object of facilitating the early conclusion of a financial settlement when the discussions are resumed.

Eleventh Paragraph. You refer to the Roumanian Delegation's request that the Roumanian assets in the U.K. should not be distributed during the period of the adjournment. I should like to take this opportunity of making clear the U.K. position in this matter.

Notwithstanding their rights under Article 27 of the Peace Treaty the U.K. Government invited the Roumanian Government in 1949 to give their views on the disposal of the assets. No reply was received and later in 1949 the U.K. Government informed the Roumanian Government of their intention to exercise their rights under the Peace Treaty. In 1952, the U.K. Government made a public announcement of their decision to distribute the assets in accordance with Treasury Distributions to be issued later. In July, 1954, the Directions for the distribution were issued. In February, 1955, before the recent negotiations opened, the U.K. Government informed the Roumanian Government that there could be no question of the U.K. Government receiving proposals from the Roumanian Government

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

concerning the distribution of the assets, but nevertheless the U.K. Government would have regard in any comprehensive debt settlement to the amounts which creditors would receive from the distribution. Throughout the negotiations the U.K. Delegation have repeteadly informed the Roumanian Delegation that the Administrator would proceed to distribute the assets as soon as the preparatory work of examining claims was completed. This stage has nearly been reached and it is expected that an interim dividend out of the Roumanian assets will be paid to claimants later this month.

Please accept, Monsieur le Président, the assurance of my high consideration.

K.S. Weston

Document number 2

CONFIDENTIAL

ANGLO-ROUMANIAN TRADE AND FINANCIAL TALKS, 1955

Records of the Matters discussed

1.Representatives of the Roumanian Government and of the Government of the United Kingdom and Northern Ireland met in London between 14th February and 29th June, 1955, to discuss facilities for additional trade and the settlement of all debts due to the United Kingdom Government and to United Kingdom nationals and of all the other United Kingdom financial claims against the Roumanian Government.

2. Trade talks. In discussions on trade, some progress was made towards the agreement of a draft text of a trade agreement for twelve months, to which would be attached lists of U.K. imports from Roumania and of Roumanian imports from the U.K. to a value of approximately £8 million each way.

3.Financial talks. In a Note dated 21st January, 1955, presented to the British Legation in Bucharest the Romanian Government expressed the view that the problem of Roumanian funds available in the United Kingdom should be discussed at the forthcoming financial negotiations. The U.K. Government replied in a Note delivered to the Roumanian Government on 8th February, 1955, that -

(a) the U.K. Government had the right to apply Roumanian property seized in accordance with the provisions of Article 27 of the Peace Treaty to such purposes as they might desire;

(b) there could therefore be no question of the U.K. Government receiving proposals from the Roumanian Government concerning the distribution of this Roumanian property;

(c) nevertheless the U.K. Government would have regard in any comprehensive debt settlement to the amounts which creditors would receive from the distribution of the assets.

4. Romanian assets. The Roumanian Delegation exchanged information with the Administrator of Roumanian property on the value of Roumanian assets in the U.K. The Roumanian Delegation stated that in their view the value of these assets was greater than the figure of £7,97 million gross established by the Administrator. The latter explained that his estimate related to Roumanian property as defined by the relevant U.K. legislation and that certain items which the Roumanian Delegation regarded as Roumanian assets did not come within the scope of U.K. legislation. The United Kingdom Delegation considered that no purpose would be served by further discussions designed to account for the discrepancy between the two estimates.

5.The U.K. Government put forward financial claims totalling £177 million. These claims were subsequently revised and regrouped into the following three categories:

	£ million
(a) The oil companies's nationalisation and the Peace Treaty claims	112
(b) Sterling bonded debt (£24* m. capital amount outstanding plus	
£13 m. accrued interest)	37
(c) Miscellaneous debts and claims	30
Total	179

*of which £12 m. estimated to be held in the United Kingdom.

6. The U.K. Delegation stated on 17th February and at the subsequent meetings with the Roumanian Delegation that the U.K. Government could not agree to the inclusion of bonded debt in a global settlement unless the Roumanian Government made an offer which was acceptable to the Council of Foreign Bondholders.

7.The U.K. Delegation offered to recommend acceptance of a sum of £10 m. (in addition to the Roumanian assets estimated at about £7$^{1}/_{2}$ m.) in settlement of all debts and claims. After consultation with the U.K. oil companies, however, the U.K. Delegation suggested that the Roumanian Delegation should negotiate separately –

(a) on bonded debt with the Council of Foreign Bondholders;

(b) on the oil companies' nationalisation and the Peace Treaty claims with representatives of the oil companies; and

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

(c) on the miscellaneous debts and claims with the U.K. legislation.

8. The Roumanian Delegation were unable to agree to negotiate on the basis set out in the preceding paragraph. After consulting the oil companies, the United Kingdom Delegation suggested that the discussion of the oil companies' claims might be postponed for a few years. As regarded bonded debt, the Roumanian Government might decide to make a separate offer through the Paying Agents.

On this basis the U.K. Delegation stated that they would be prepared to recommend the acceptance of a sum of £6 m. (additional to the value of Roumanian assets) in settlement of the miscellaneous debts and claims amounting to about £30 m. The Roumanian Delegation replied that they were prepared to offer £2.5 m. for the miscellaneous debts and claims but this sum was to be taken from the proceeds of Roumanian assets held by the Administrator of Roumanian Property and that the remainder of the assets should be blocked in an account as an earnest of the Roumanian Government's intention to effect a later settlement of the oil companies' claims and of bonded debt. This proposal was rejected by the U.K. Delegation.

9.Subsequently the Roumanian Delegation agreed to consult their Government on the possibility of a settlement under which:

(a) all claims of the oil companies would be excluded from the settlement at present under negotiation and these claims would not be the subject of discussion between the two Governments for a period of 10 years;

(b) the Roumanians would pay £6 million over 10 years (in addition to the Roumanian assets) in settlement of the other claims, the sum of £6 m. to include the amount required to make an offer in respect of bonded debt.

10.The Roumanian Delegation put forward the following counter proposals:

(a) The Roumanian Government accepted in principle the postponement of settlement of the oil companies' nationalisation claims but asked for an assurance that this matter would not be raised by H.M. Government for a period of 20 years;

(b) all debts and claims other than the oil companies' nationalisation claims would be discharged by a payment of £2 million (in addition to the Roumanian assets). The sum of £2 million would be paid by instalments over a period of years out of the proceeds of exports to the United Kingdom.

11. The U.K. Delegation reported that these conditions were unacceptable. They stated however that their Government would be prepared to make a financial settlement on the following lines:

(a) oil companies' nationalisation and Peace Treaty claims to be excluded from the present settlement;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

(b) the status and future handling of these claims to be determined by a formula on the following lines:

"The Roumanian Government affirm their intention to reach to a settlement of these claims of the United Kingdom oil companies for compensation for the nationalisation and expropriation of their interests in Roumania and the claims of these companies under the Treaty of Peace with Roumania; and for this purpose the Roumanian Government will open discussions at an early date with the said companies with a view to agreeing the amount of these claims. Her Majesty's Government will not press the Roumanian Government for payment in respect of these claims whilst the debts and claims mentioned in Article……… of this agreement are being liquidated in accordance with the provisions of this agreement";

(c) bonded debt to be excluded from the present settlement, and left outstanding;

(d) the remainder of the claims, i.e., excluding oil companies nationalisation and Peace Treaty claims and the bonded debt, to be settled at £2 million payment to be made by annual instalments related to the value of Roumanian exports to the United Kingdom.

12. The Roumanian Delegation replied that

(a) they were unable to accept the U.K. conditions for the exclusion of the oil companies' claims;

(b) they must insist that all other debts and claims (including bonded debt) should be discharged in a global settlement in which the U.K. Government should take the responsibility of allocating to U.K. bondholders whatever share of the total sterling sum available for distribution the U.K. Government thought appropriate; and

(c) the U.K. Government should give a discharge for bonded debt settled in this manner.

13. The U.K. Delegation stated that these conditions were unacceptable and did not constitute a basis for continuing the negotiations. The U.K. Delegation therefore proposed, and the Roumanian Delegation agreed, that the negotiations on both trade and financial questions should be adjourned for a period of six months to enable both sides to study the outstanding financial problems with the object of facilitating the early conclusion of a financial settlement when the discussions on trade and financial matters are resumed.

H.M. Treasury,

LONDON, S.W. 1

7th July, 1955.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Căpitanul Grigore Brâncuşi, R.U.I.C. şi extraordinara rescriere a istoriei românilor

Dan Gr.Pupăză, Ion Popescu-Brădiceni,

Am pe masa de lucru, din ionaica-mi bibliotecă, un dosar de urmărire, interogare şi anchetare a R.U.I.C., al cărei principal promotor a fost căpitanul Grigore Brâncuşi, din Peştişanii Gorjului, şi din neamul Brâncuşilor.

Mi l-a încredinţat profesorul Dan Gr.Pupăză, un neobosit cercetător în arhivele Bucureştilor şi Târgu-Jiu-lui, mereu fascinat de marile adevăruri ale istoriei noastre arestate, interzise, trucate etc.

Dintr-o declaraţie din 21 noiembrie 1951, aflăm că Grigore Brâncuşi fusese căpitan de grăniceri şi că în clipa respectivei declaraţii era deja arestat. Documentul face vorbire despre scrisoarea „Distruge după ce citeşti", scrisă în aprilie-mai 1950 în două exemplare, cu un conţinut de «directivă» a mişcării de eliberare a României de sub jugul sovietico-stalinist. Mai indică drept colaborator de nădejde pe învăţătorul Alexandru Stoichiţescu, pe care-l vizitase, de Paşti, în 1949.

Intenţia mea are un vădit caracter restaurator şi recuperator, în numele unui eroism cotidian dar brav, al unor idei excepţionale, aşa cum se desprind ele, de pildă, din «manifestul Distruge după ce citeşti!». Citaţiunea militează pentru retrezirea adormitelor sentimente de mândrie naţională, pentru renaşterea dragostei de ţară şi a credinţei în Dumnezeu. Acest accent revendicativ-revoluţionar era conştient pus ca să se contribuie, într-o oarecare măsură, la câştigarea marelui proces al neamului.

Primiseră citaţii funcţionarii de la securitate, miliţienii, profesorii, învăţătorii, comandantul Şcoale superioare de război, Academia R.S.R., Facultatea de Drept, preşedintele Consiliului de Miniştri. Nucleul ideologic al acestora era solidaritatea patriotică şi cultivarea dorinţei de luptă pentru salvare. Obiectivul ei era – citez din documentul „Distruge după ce citeşti!" – „construirea unui comitet de strângerea fondurilor prin contribuţii lunare" cu scopul pragmatic „pentru procurarea unei maşini de scris, uşor transportabilă, foiţă de maşină, plicuri şi mărci poştale, rezervându-se în acelaşi timp o mică cotă pentru ştafete şi încărcarea acumulatorilor (nu mai mult de 1000 lei (una mie) lunar)".

Acelaşi Sandu (Alexandru Stoichiţescu) era însărcinat să înfiinţeze un nucleu de organizaţie în Târgu-Jiu sau să dibuie modalitatea cea mai potrivită pentru răspândirea manifestelor printre muncitori de la Sadu şi de la întreprinderile din Târgu-Jiu. De asemenea să decidă ce poate oferi organizaţiei R.U.I.C. (Români Uniţi Împotriva Comunismului) din materialele de scris pe care eventual le-a mai salvat.

R.U.I.C. urmărea formarea legăturilor prin propagandă de la om la om. În mesajul către miliţieni – şi ei tot fii de ţărani, oameni cu dragoste de glia străbună şi de Dumnezeu – se subliniază împrejurările grele ce apasă neamul şi au silit – citez „pe o parte din fiii acestui neam să intre în slujba acelui care este duşman părinţilor noştri şi lui Dumnezeu".

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Într-un limbaj, având drept model „proclamaţiile” lui Tudor Vladimirescu, mesajul către miliţieni are calităţile unui document de istorie de preţ care ar trebui tezaurizat. În el este denunţat comunismul ca duşman neîmpăcat al părinţilor, fiindcă urmăreşte în felurite chipuri să le distrugă avutul, răpindu-le prin silire tot ceea ce au agonisit prin muncă grea ei şi înaintaşii lor: pământul, casele, lucrurile din casă, vitele, uneltele de muncă, într-un cuvânt tot. „Comunismul – citez – este deopotrivă duşmanul neîmpăcat al lui Dumnezeu, fiindcă prin propaganda sa şireată, murdară şi neruşinată, stăruieşte să ne lipsească nu numai de bunurile pământeşti, ci şi pe cele sufleteşti smulgându-ne credinţa în Dumnezeu spre a ne trece astfel trup şi suflet de stăpânirea bestiei roşii”, al cărei bârlog este în Kremlin. Această fiară luase chipul Diviziei Tudor Vladimirescu şi al unui alt grup mic de trădători şi avea – citez – „privirea grea şi şireată, şi labele prea mânjite de sânge omenesc şi mulţi ne-am ferit din calea ei sfătuind şi pe ceilalţi să fie mereu cu ochii în patru că fiara este dedată la sânge şi prădăciune.”

Ce idee perversă şi pe stalinişti: să-şi bată joc de simbolul Gorjului revoluţionar: eroul Tudor Vladimirescu! Impresionantul „mesaj către naţiune” dă pe faţă pe puii bestiei staliniste, spusele bestiei sovietice „despre tot felul de fericiri”(?!), încât – citez – „nimeni dintre ceilalţi din ogradă nu au mai putut spune nimic afară de laude despre bestie căci pe loc era sfâşiat de pui şi bestia se bucura şi-i întărâta.” Dezvăluie apoi şiretlicuri şi ispite cu care „ceata bestiei caută mereu a se mări păcălind pe-ai noştri prin tot felul de şiretlicuri şi ispite; şi această ceată, fiind slugă plecată, ascultătoare, începe a împlini cu sârg poftele bestiei. Ea seamănă pretutindeni teroarea şi dezordinea, jafurile şi crimele se ţin lanţ şi lumea se înspăimântă. Bestia se bucură spunând că România calcă cu paşi siguri pe drumul democraţiei şi independenţei sale naţionale, dar de fapt armata este dezorganizată, poliţia aproape desfiinţată, administraţia publică – un simulacru, întreaga armată a ţării se prăbuşeşte, însă bestia nu are încă bine ceata închegată şi începe teribila prădăciune şi jaful prin toată ograda zicând că-şi caută ce s-a luat de la ei, tot gardul dinspre răsărit şi colţul de nord.” Este vorba exact de Basarabia şi de Bucovina.

După armată, se prăbuşeşte marea proprietate, pământurile sunt luate de la ţărani cu diplome semnate de însuşi Primul Ministru dr. Petru Groza, ca apoi să li se ia înapoi intrând în stăpânirea statului nu numai pământul, ci şi omul ca rob într-o născocire drăcească, colhozul (G.A.C., ulterior C.A.P. – n.m.).

Tot felul de înjghebări şirete (Front patriotic, Apărare patriotică, Femei antifasciste, F.N.P., Partidul Plugarilor) i-au înşelat pe cei de bună-credinţă, au falsificat „alegerile libere” şi chiar şi denumirea ţării în Republica Populară România, în care citez „marii noştri oameni politici” fuseseră arestaţi şi omorâţi în închisori. Iar bestia se înfuria „la vederea jurnalelor ce vorbesc despre cinste, omenie, adevăr, dreptate, credinţă în Dumnezeu, iubire de aproape, despre aspiraţiile curate ale neamului nostru”. Şi criminala bestie sovietică cere haitei nemernicite să suprime aceste tradiţionale trăiri „sentimentale”. Astfel ziare precum „Liberalul” şi „Dreptatea” au fost suprimate iar „capii” acestora executaţi, fiind învinuiţi de „mentalitate burgheză învechită şi decadentă”. Iar la conducerea ţării,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

aflată sub ocupaţie sovietică, au fost instalaţi străinii („mânca-le-ar inima câinii” – cum zis-a Eminescu în veac – n.m.), adevăraţii oameni mari fugăriţi, închişi, omorâţi cu o cruzime fără precedent. „Condiţiunile de trai ale muncitorilor sunt necontenit reduse, iar orele de muncă cresc mereu, antrenată de criminalul joc al întrecerilor socialiste şi depăşirilor de normă. Ţăranul este tratat cu o batjocură revoltătoare şi silit să treacă la „colhoz””. „Acest regim zdrobitor de propagandă mincinoasă, crimă şi jaf – indică Manifestul către miliţieni – poartă în adevăr de grijă muncitorului şi ţăranului pe care zice că-i reprezintă; nu (nu-i reprezintă deloc – n.m.), ci îi folosesc numai fiind uneltele cele mai numeroase şi cele mai puternice cu care bestia apocaliptică speră să câştige stăpânirea întregului pământ, întru fericirea adevăraţilor ei pui aflaţi în spurcatul bârlog din U.R.S.S. Muncitorii sunt numai, o unealtă, deoarece când bestia a avut nevoie de ei, ca să ne subjuge pe ceilalţi, îi plătea cu salarii foarte mici, la manifestaţii, iar astăzi când lucrează din greu de dimineaţa până seara primesc un salariu de mizerie şi sunt trataţi cu multă asprime”. Ţăranii sunt şi ei tot o unealtă, dar mai mult a izolării până ce le va veni, şi lor, rândul definitiv. (Vezi imposibilul roman, prost şi lichelist, mârşav, şi manipulator „Mitrea Cocor” al lui Mihail Sadoveanu – n.m.,I.P.B.).

În cele din urmă, miliţienii sunt avertizaţi sec, în termeni categorici, că, în ceea ce-i priveşte pe ei, partizanii au primit instrucţiuni categorice să nu-i atace, dar se vor apăra cu preţul vieţii de vor fi siliţi. Li se arată spre a se autodezmetici că duşmanul le-a creat avantaje trecătoare pentru a-l ajuta la împlinirea scopurilor lui criminale şi sunt consiliaţi de către R.U.I.C. să fie înţelepţi şi să se întoarcă împotriva lui, contribuind fiecare după putere la salvarea neamului din grea robie, cea sovietico-stalinistă.

Finalul extraordinarului document, elaborat de Organizaţia D.16, este apoteotic: „Repetăm: nu uitaţi nici un moment că ne sunteţi fraţi de care duşmanul nostru comun ne-a despărţit prin diferite vicleşuguri – noi printre fiarele munţilor şi hăţişurilor, voi printre fiarele bestiei roşii din Kremlin – şi voi şi noi ca şi întregul neam românesc suntem în pericol. Doar înţelegerea, unirea şi credinţa în Dumnezeu ne vor salva! Fiţi înţelepţi!”

Dintr-o „Declaraţie 044” a lui Gheorghe I. Dincu, din 26 ianuarie 1952, de 44 ani, de profesie plugar, cu 4 clase primare, tismănean din Topeşti, aflăm că respectivul ţăran, de o moralitatea incredibilă (iată-i drept argument depoziţia: „tot timpul cât au stat la conacul meu nu i-am divulgat la nimeni”.) i-a găzduit pe Grigore Brâncuşi şi Gheorghe Martău la conacul său din punctul Gruiul Mare unde se găsea cu oile în timpul iernii la nutreţ. Cei doi – extrag din declaraţie – „erau înarmaţi cu pistoale automate şi purtau în spate câte o raniţă, iar Brâncuşi Grigore purta barbă mare. A doua noapte au plecat cu tot bagajul şi au venit peste două sau trei nopţi, înapoi la conac cu raniţele pline cu alimente şi cu un aparat de radio pe care l-au instalat la conac şi l-au pus în funcţiune.” Pe Brâncuşi Grigore – îşi amintea bietul Gheorghe I.Dincu, de altfel un bărbat de o înaltă şi de necorupt etică – l-a văzut citind cărţi pe care le adusese în raniţă. Pe el l-a sfătuit să nu spună la nimeni că ei doi sunt acolo. Iar el nu i-a spus la nimeni. A dormit cu ei într-un pat, până în ziua de 10 mai 1951, când au fost arestaţi chiar la conac.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Din „Declaraţia 198-200 Rădoi”, din 4 octombrie 1951, disloc, spre nemuritoare aducere-aminte, numele altui membru al R.U.I.C., Constantin Tabacu, din Hobiţa – Peştişani, învăţător, inspectat, în primăvara lui 1946, de Ioan N.Rădoi, care şi el fusese arestat pe 29 septembrie 1945 ca fost P.N.L.-ist (recrutase în Arcani, între 1944-1945, 49 membri pentru P.N.L.), trecându-se imediat la P.S.D. şi rămânând strecurat în P.M.R. Pe Constantin Tabacu îl avusese ca prieten din 1942 căci făcuseră armata împreună, până în 1950. Apoi, o disloc şi pe sora lui Grigore Brâncuşi, din acel timp, Polina Sârbulescu, care în toamna anului 1950 îi dusese un car cu un sac cu cereale în el fratelui, în munţi.

Iar D.Pirici din Arcani,de la care Ioan N.Rădoi cumpărase în toamna anului 1950 câteva duble de grâu, pentru aceeaşi cauză (R.U.I.C. – n.m.), un simplu hamal la Bucureşti, locuind pe uliţa care începea de la Petcu spre stânga cum vii dinspre centrul satului, şi el a fost luat în colimator.

Lui Ioan N.Rădoi i se percheziţionase domiciliul în 29.09.1951 şi i se confiscaseră: lista cu cei 49 membri înscrişi de el în P.N.L. în octombrie 1944, toţi arcăneni bravi şi liberi, şi broşura „România mea” de Victor Valeriu Martinescu, editată de Comitetul de presă şi propagandă al P.N.L., având preţul de 1000 (una mia) lei, pe care o posedase de la alegerile din 1946, când fusese preşedinte al Secţiei de Votare Câmpofeni, alegeri, să nu uit totuşi, grobian trucate/ măsluite de odiosul Dr. Petru Groza.

„Extras din Manifestul-Program întocmit de către Comitetul de Eliberare” este scris de Grigore Brâncuşi în vara lui 1950 cu scopul de a-l trimite la un om de încredere, care să aprecieze măsurile de organizare subversivă, cu un creion chimic. Din el, istoricii iau cunoştinţă că în capitală funcţiona deja Consiliul Suprem de Eliberare Naţională şi că în fiecare judeţ, în capitala-reşedinţă se va constitui câte un Consiliu de Eliberare Judeţean. Misiunea acestuia: salvarea neamului românesc din robia comunistă bolşevică prin întărirea Frontului antibolşevic, care să pună în acţiune toate energiile disponibile, menite „să înfrunte şi să nimicească bestia apocaliptică şi toate sălbăticiunile la care a dat naştere”.

România dă senzaţia de stat ocupat şi astăzi, exact ca pe vremea căpitanului Grigore Brâncuşi. Acelaşi Manifest-program, către români, îi avertizează pe cetăţeni că „urgia ce s-a abătut asupra noastră este mai cruntă decât asuprirea fanariotă” şi mai sălbatică decât „năvălirile barbare” şi că „întreaga fiinţă a neamului este prada unor procedee străine de suprimare lentă”. „Narcotice asiatice ne sunt administrate sub etichete amăgitoare – evaluează starea de lucruri reală ci nu pe cea manipulatoare de naivităţi stupide documentul-sursă – spre a ne adormi conştiinţa şi a ne transforma într-o hoardă gata oricând a săvârşi orice la comanda scamatorilor asasini din Kremlin”. Fiecare Centru de Eliberare Judeţean fusese însărcinat să întocmească şi să distribuie manifestele în care se vor trata de preferinţă următoarele subiecte: cu scopul de a le soluţiona urgent şi de a-i pedepsi pe răufăcători şi de a repara nedreptăţile şi crimele comise de cotropitorii comunişti.

Acest Consiliu revendica drepturile poporului român asupra Basarabiei şi Bucovinei, drepturile fundamentale ale omului spre a fi respectate şi recomanda

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

membrilor spiritul de sacrificiu – condiţie esenţială pentru realizarea marilor înfăptuiri istorice şi păstrarea secretului (pentru care juraseră în faţa preotului care le dădea binecuvântarea) organizaţiei R.U.I.C. ca să fie evitate nenorocirile pe care le-ar cauza indiscreţiunile.

Organizaţia R.U.I.C. avea un Comandament Militar Judeţean cu următoarele misiuni:

„- Împărţirea oraşului în sectoare (cel mai mult patru sectoare) şi sectoarele în cartiere (cel mult patru cartiere de fiecare sector);

- Organizarea grupurilor de comandă de sector şi cartier, în funcţie de misiunea ce le revine şi disponibilul de personal corespunzător;

- Organizarea grupelor speciale, care au următoarele misiuni: dezorganizarea comunicaţiilor (telefoane, telegrafie, poştă); dezorganizarea transporturilor (feroase, rutiere şi aeriene); atacarea sediului central al Partidului Comunist; înlocuirea funcţionarilor administrativ de decizie; numărul, organizarea şi decontarea acestor grupe constituie o preocupare de prim ordin a Comandamentului, conducerea lor se încredinţează specialiştilor (foşti ofiţeri, subofiţeri şi la nevoie chiar grade inferioare care au satisfăcut serviciul militar în unităţi de geniu, de pionieri, sau au primit o instrucţie adecvată în cadrul altor unităţi);

- Organizarea echipelor de infanterie, înlăturătorul unităţilor şi formaţiunilor din garnizoană, folosindu-se de ofiţerii, subofiţerii şi trupa activă ostili regimului. Se menţionează că elementele capabile şi devotate cauzei româneşti sunt cu prisosinţă şi că este necesar doar o voinţă superioară care să le grupeze şi care să le îndrume.

Teoria acestor echipe este de 2 oameni şi au următoarele misiuni:

- propagarea dorinţei de eliberare de sub jugul comunist;

- trezirea şi menţinerea la un grad înalt a sentimentului naţional;

- dezorganizarea birourilor şi serviciilor;

- defectarea sistematică a centralei telefonice şi telefoanelor interioare;

- boicotarea personalului din serviciul E.C.P.

În ceea ce priveşte organizarea interioară a cartierelor, acestea se compun din mai multe grupe (minimum şase) corespunzătoare străzilor sau porţiunilor delimitate cu precizie. Fiecare grupă se compune din: un comandant şi şase oameni constituiţi în două echipe a câte doi oameni şi un şef, grupaţi în principiu pe grade de rudenie sau strânsă prietenie. Pe baza acestor norme Comandamentele de cartier organizează în detaliu cartierele lor folosind la maximum ofiţerii şi subofiţerii deblocaţi, pensionari, şi chiar invalizii.

Comandamentele militare execută prin sectoarele şi cartierele în subordine următoarele misiuni imperative:

- distrugerea în interiorul oraşului a elementelor străine venite în afară pentru susţinerea actualului regim. Distrugerea se va căuta a se obţine mai ales prin atacuri date prin surprindere asupra posturilor de comandă;

- distrugerea serviciilor de transporturi inamice în cazul când acestea ar duce operaţiuni militare pe teritoriul nostru.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În cazul când ar interveni armata democrată se va răspunde prin demonstraţii masive de stradă, la care vor lua parte întreaga populaţie inclusiv bătrânii şi femeile.

Acolo unde există depozite de muniţiuni şi armament precum şi depozite de cereale sau alimente, comandamentele militare vor organiza prin comandamentele de sectoare unităţi speciale, care vor acţiona la ordinul, special al Consiliului deliberativ transmis prin Comandamentul Militar Judeţean.

Dotarea cu armament şi alte mijloace de luptă revine deocamdată fiecărei formaţiuni. Comandanţii de grupe se vor îngriji ca fiecare om să-şi procure o armă oarecare, fie chiar topor sau cuţit.

Organizarea va fi complecta dotare când se va putea, dar formaţiunile trebuie să conteze pe ceea ce pot să-şi procure singure.

În afara îndatoririlor enumerate mai sus, Comandamentele Militare Judeţene coordonează şi îndrumează Comandamentele Militare de plasă, care se organizează în cartiere, grupe şi echipe aşa cum s-a prevăzut mai sus.

Încadrarea Comandamentului Militar de plasă se fixează de către Preşedintele Consiliului respectiv în unire cu Comandamentul Militar desemnat de acestea dintre membrii consiliului. Se va acorda o atenţie deosebită încadrării comenzilor de cartiere cu personalul corespunzător. Aceste încadrări se vor face conform instrucţiunilor ce se vor da de către comandamentul militar judeţean. Pe lângă comandamentul militar de plasă funcţionează o grupă specială cu misiunea prevăzută la pagina 4 punctul b) aliniatul 3. În ceea ce priveşte misiunea cartierelor a se vedea pagina 5 aliniatele 3, 4, 5 şi 6.

Comandamentele militare comunale se organizează după normele prevăzute mai sus sub îndrumarea Comandamentului Militar de plasă, care la rându-i activează conform instrucţiunilor date de Comandamentul Militar Judeţean. Efectivul unui cartier comunal se fixează la 32 oameni (4 grupe şi patru agenţii) numărul cartierelor este în funcţie de disponibilul de personal.

Comandamentul Militar sătesc organizează o cohortă şi o echipă specială (tare de trei oameni) cu misiunea prevăzută la pagina 4 punctul b) aliniatul 3. Efectivul cohortei este în funcţie de numărul grupelor ce se pot constitui în cătunul respectiv. Comanda cohortei o are comandamentul militar sătesc. Misiunea cohortei este identică cu a cartierului. Organizarea cohortelor se face sub îndrumarea Comandamentului Militar sătesc.

Comandamentul Militar Judeţean, care este răspunzător de întreaga organizare militară a Judeţului, vor instrui pe comandanţii militari de plasă în aşa fel ca aceştia să fie în măsură a-şi organiza reşedinţele de plasă şi să îndrumeze organizarea comunelor dând instrucţiuni precise şi clare comandamentelor comunale. Să se facă controlul spre a se convinge de executarea ordinelor şi instrucţiunilor date.

Legăturile între Comandamente se realizează prin personalul Comandamentelor de jos în sus şi de sus în jos, după cum nevoia cere, ce pot folosi şi oameni de legătură dar numai dintre aceia care intră în compunerea consiliilor de eliberare. Legăturile în interiorul Comandamentului şi formaţiunilor se

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

realizează prin contact personal iar agenţii nu se vor folosi decât de cazuri extreme.

c) ***Comitetele Administrative***

Funcţionează numai în cadrul Consiliilor de Eliberare, Judeţene şi Regional, şi au ca misiune achiziţionarea de fonduri prin contribuţiuni benevole. Fondurile se întrebuinţează exclusiv la procurarea materialelor de propagandă, la procurarea unor materiale necesare grupelor speciale precum şi la transportul ştafetelor, repartizarea fondurilor în cadrul prescripţiunii se hotărăşte de către consiliul deliberativ funcţie de nevoi.

6. PRESCRIPŢIUNI

În actuala situaţie, Consiliul de Eliberare Judeţean, constituie adevăratul centru al mişcării de eliberare, calitatea se determină după modul de funcţionare al tuturor organelor în subordine. Să se caute a se prevedea toate ipotezele posibile cu măsurile respective de soluţionare.

Să nu se ia măsuri pripite, nestudiate îndeajuns şi fiecare element al oricărei formaţiuni trebuie stimulat pentru a participa la acţiune cu maximum de randament.

Organizarea prevăzută mai sus va trebui să fie complet terminată cel mai târziu până la data de 10 martie 1951, însă organizarea Consiliului de Eliberare Judeţean, trebuie să fie realizată cel mai târziu până la 28 octombrie 1950, când Consiliul intră efectiv în funcţiune.

Să nu se chibzuiască mai mult decât este strict necesar.

Eliberarea noastră este aproape, să ne străduim a o cuceri, căci numai prin străduire neprecupeţită o vom binemerita şi va fi durabilă.”

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Dayton Ohio 1914 Decembre 28
de când am fost în America

III. ETNOGRAFIE

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Muzee în aer liber din Polonia

Magdalena Filary

Muzeele în aer liber au un rol special în cultura poloneză. Arhitectura din lemn cu satele şi orăşelele încadrate în peisajul pitoresc reprezentativ fiecărei regiuni a fost totdeuana unul dintre simbolurile Poloniei. După urbanizarea oraşelor a început să dispară această parte a culturii populare poloneze. Pentru a păstra tradiționala arhitectură rurală au început să apară muzee etnografice în aer liber care, pe lângă principala lor funcție, aveau să şi prezinte cultura populară poloneză.

Cunoscutul etnograf şi etnolog polonez, Józef Gajek, a spus următoarele:

„Muzeul în aer liber este totdeauna o apropiere, aş zice un model de imagine adevărată a vieții, deci un model complex şi dinamic, al cărui exponate sunt încadrate în mediul asemănător celui în care au luat naştere şi au trăit."

Caracterul acestui complex de obiective este exprimat prin denumirea acestuia – muzeu în aer liber, respectiv în engleză *open-air museum* şi în germană *Freilichmuseum*. În Polonia, precum şi în alte țări slave, muzeul în aer liber poartă denumirea de *skansen*. Acest termen provine de la prima expoziție de teren, făcută în 1891 de către Nordic Museum în Stockholm. Această expoziție a fost creată pe insula suedeză Djurgarden în locul unui şanț vechi (în suedeză - *skansen*) al cărui autor a fost Artur Hazelius.

În Europa sunt peste 2000 de muzee în aer liber, o mare parte dintre acestea fiind incluse în repertoriul instituțiilor muzeale publicate de Adelhardt Zippelius[1] şi Jerzy Czajkowski[2], precum şi în cartea lui Sten Rentzhog[3].

Ideea de a crea muzee în aer liber a apărut în Polonia în secolul al XIX-lea şi a fost inspirată de muzeele în aer liber din Scandinavia şi Germania. La început, acestea au fost exprimate prin expoziții care prezentau imaginea etnografică a țării. Printre cele mai interesante se numără expoziția din Cracovia (1887) şi din Lviv (1894) care prezentau originala arhitectură populară din sudul şi estul Poloniei. Prima idee de a crea un mezeu în aer liber în Polonia a aparținut fondatorilor Muzeului „Tatrzańskie", şi anume lui Ignacy Baranowski şi lui Adolf Scholtze, care în 1888 au transportat în jurul muzeului o casă imobilată din regiunea montană.

Primul muzeu în aer liber a fost înființat în anul 1906 în Wdzydze Kiszewskie de către eminentul cercetător al culturii caşubiene, Izydor Gulgowski, care a expus într-o casă propria sa colecție de meşteşuguri populare din regiunea Caşubia (broderii şi tablouri pe sticlă). Al doilea muzeu în aer liber din Polonia a fost Muzeul „Kurpiowskie" din Nowogród înființat în 1919 de către Adam

---

[1] Adelhardt Zippelius, *Handbuch der europaischen Freilichtmuseum*, Koln-Bonn, 1974.
[2] Jerzy Czajkowski, *Muzea na wolnym powietrzu w Europie*, Rzeszów-Sanok, 1984.
[3] Sten Rentzhog, *Open Air Museums: The History and Future of a Visionary Idea*, Stockholm and Ostersund, Carlsson Jamtli Forlag, 2007.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Chętnik. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial muzeul a fost distrus şi reconstruit în 1950 ca Parcul Etnografic al Mazoviei de Nord-Est. Printre cele mai vechi muzee în aer liber se numără şi cele din Zubrzyca Górna (1957) şi Sanok (1958). Majoritatea muzeelor a fost înfiinţată în anii '70 ai secolului al XX-lea când oamenii şi-au dat seama că urbanizarea satelor aduce de fapt distrugerea monumentelor culturii populare. Atunci au hotărât să protejeze această sferă a patrimoniului naţional prin înfiinţarea mai multor muzee în aer liber.

Prima conferinţă pe această temă a avut loc la Varşovia în decembrie 1963 din iniţiativa Conducerii Mezeelor şi Protecţiei Monumentelor, iar anul 1966 a fost numit „Anul Arhitecturii Populare Monumentale". În acelaşi an a fost infiinţată Comisia pentru Parcuri Etnografice, care a adoptat primul document oficial privind protecţia arhitehturii din lemn şi organizarea parcurilor etnografice din Polonia, numit *Memorial 1966.*

La data de 6 martie 1998 a avut loc o şedinţă la care au participat 40 de reprezentanţi ai mezeelor, care au hotărât să înfiinţeze Asociaţia Muzeelor în Aer Liber din Polonia cu sediul în Muzeul Etnografic din Toruń. Iniţiatorii acestei şedinţe au fost trei etnologi: Jerzy Adamczewski, Jan Święch şi Roman Tubaja. Ei au fost aleşi în Comitetul de înfiinţare, al cărui preşedinte a devenit Roman Tubaja.

Muzeele poloneze în aer liber sunt consacrate culturii populare şi diversităţii ei regionale, sociale şi istorice, prezentând în majoritate arhitectura rurală. Cultura oraşelor mici, precum şi cea de la conace, este prezentată în muzeele din Sanok, Lublin, Kielce, Nowy Sącz, Radom. Elementele reprezentative care fac parte din obiectivele acestor muzee sunt: morile de vânt, mori, şcoli, joagăre, remize, biserici, troiţe. Din peisajul satului polonez, în special din cel de lângă frontiera estică (Sanok, Lublin), fac parte elemente etnice ruseşti, ucrainene, belaruse, iar la Muzeul din Nowy Sącz există singurul sector din Polonia cu elemente ţigăneşti.

În ceea ce priveşte arhitectura interioară a obiectivelor prezentate, aceastea sunt tipice pentru zona culturală prezentată şi condiţiile ei socio-economice. Mult mai rar se întâlneşte interiorul unei case mutat fără schimbări sau reconstruit detaliat în baza relatărilor locuitorilor sau descrierilor păstrate. Cel mai des în muzeele poloneze în aer liber întâlnim expoziţii ce reprezintă interiorul caselor de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

În afară de scopul lor de bază de a păstra cultura tradiţională a satelor şi oraşelor mici, aceste muzee devin în lumea urbanizată un loc nu numai de ştiinţă, dar şi de odihnă, de refugiu de la zgomotul vieţii zilnice. Astfel de locuri mişcă imaginaţia, readucând în amintire imagini din copilărie. Pentru a atrage atenţia vizitatorilor, pe teritoriul mezeelor au loc tot felul de evenimente folcloristice în timpul cărora se pot vedea demonstraţii de meşteşuguri tradiţionale şi tehnicile de artizanat (de exemplu la Muzeul Satului din Opole).

Se pot distinge trei tipuri de bază ale muzeelor în aer liber, şi anume:

1) Muzeul Satului – este o reconstrucţie cât mai fidelă a satului tradiţional şi prezintă atât cultura populară, cât şi problemele socio-economice, precum şi dezvoltarea tehnică a agriculturii;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2) Muzeul Arhitecturii Populare – are ca scop principal prezentarea diferitelor tipuri de arhitectură populară dintr-una sau mai multe regiuni etnografice;
3) Parcul Etnografic – orice formă de prezentare a arhitecturii populare în aer liber.

În Polonia există în prezent doar câteva regiuni etnografice unde se cultivează în continuare tradiţii şi obiceiuri vechi (de exemplu Kaszuby, Kurpie, Podhale). În celelalte regiuni, patrimoniul culturii populare a fost păstrat în muzee etnografice. Astfel încât, în prezent există în Polonia aproape 40 de muzee în aer liber. Vom prezenta trei dintre ele, reprezentative pentru tipurile de muzeu menționate mai sus.

Parcul Etnografic din Caşubia

Este cel mai vechi muzeu în aer liber din Polonia. Se află în regiunea istorică şi etnografică Caşubia din partea de nord a Poloniei. Muzeul a fost înființat în 1906 de către un cuplu de folclorişti Izydor Gułagowski şi Teodora Agata Fathke.

Obiectele provin din colecția lor proprie de pictură pe sticlă, mobilă şi obiecte casnice. În 1969 Muzeul a fost transformat în Parcul Etnografic. Pe teritoriul muzeului se află 50 de obiective adunate de pe tot teritoriul regiunii. Suprafața mezeului are 22 ha şi este împărțit în 6 sectoare, care corespund celor 5 zone din Caşubia. Există şi un sector separat în care se află biserica din lemn din sec. XVII, o şcoală, o fabrică de cherestea, o fierărie. Pe teritoriul muzeului se află şi câteva îngrădiri ţărăneşti din secolele XVII-XIX, câteva conace boiereşti, cârciumi şi două mori. Majoritatea obiectelor este parţial sau complet amenajată înăuntru. Pe teritoriul Parcului au loc evenimente folcloristice, precum şi concerte de muzică populară, prezentarea activităților de meşteşugăreşti. Muzeul a fost nominalizat de National Geographic pentru competiția „7 miracole noi ale Poloniei”.

Muzeul Arhitecturii Populare din Sanok

Este cel mai mare muzeu etnografic din Polonia având în vedere numărul obiectivelor. Este unul dintre cele mai frumoase muzee în aer liber din Europa. A fost înfiinţat în 1958 din iniţiativa lui Aleksander Rybicki şi a lui Jerzy Tura. Are o suprafaţă de 38 ha. Muzeul prezintă cultura grupurilor etnografice polono-ucrainene din zone montane şi din regiunea de est a Carpaţilor polonezi (Munţii Biszczady, Beskizi). A fost primul mezeu etnografic înfiinţat în Polonia după cel de-al Doilea Război Mondial, având statut de muzeu în aer liber, primul act juridic în Polonia de acest gen. Muzeul a fost deschis pentru vizitatori la 25 iulie 1966. În Parcul Etnografic se află şi prima staţie experimentală de mijloace pentru conservarea monumentelor din lemn. La 2 iulie 1994, în urma unui incendiu, au fost distruse 15 obiective din lemn. Printre obiectivele adunate se află o biserică romano-catolică şi trei biserici greco-catolice şi o galerie a icoanelor bisericeşti din secolele XV-XX care este una dintre cele mai mari expoziţii din Polonia (peste 220 icoane). Pe teritoriul parcului etnografic se află peste 100 obiective arhitectonice din lemn din secolele XVII-XX. Aici se desfăşoară periodic festivaluri de muzică, meşteşug şi bucătărie tradiţională la care vin invitaţi din Ungaria, Slovacia şi Ucraina.

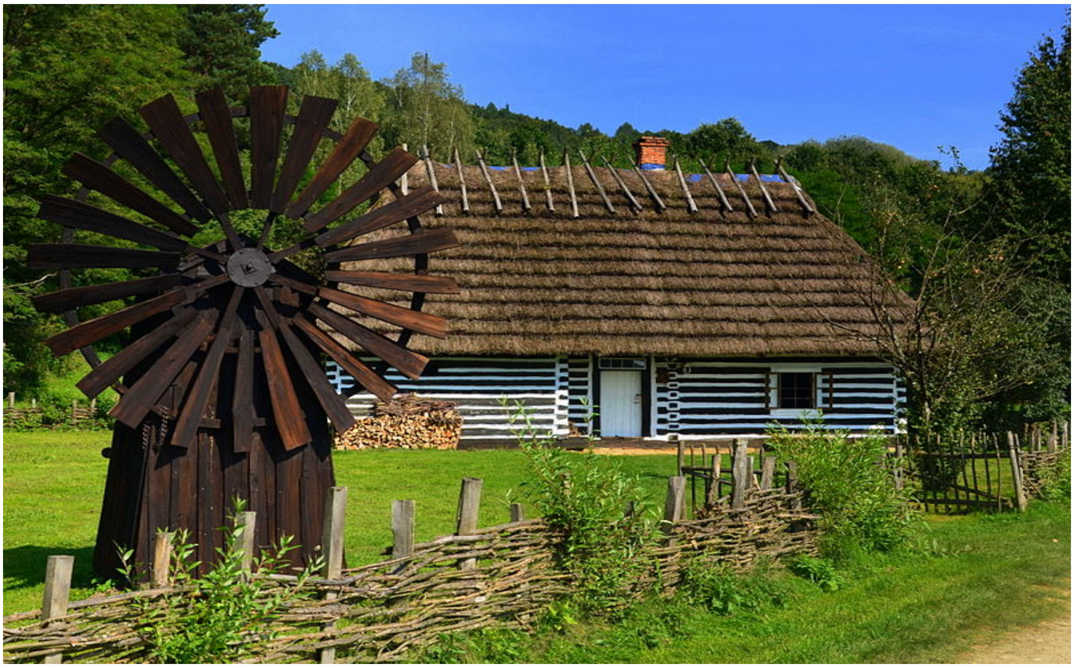

Muzeul Satului din Lublin

A fost înființat în 1970, fiind situat în dealul râului Czechówka. Prezintă diversitatea culturală a județului Lubelskie din estul Poloniei, viața la țară, în conace şi oraşe mici. Expoziția muzeală este împărțită în şapte sectoare, care reprezintă diferite peisaje etnografice ale regiunii. Primul obiectiv adus în mezeu a fost moara de vânt din oraşul Zygmuntów. Dintre obiectivele muzeului atrag atenția pitoreasca biserică greco-catolică şi un conac din secolul al XVIII-lea. Unul dintre cele mai interesante sectoare este sectorul orăşenesc, reconstrucția unui orăşel din anii '30 ai secolului XX-lea. Muzeul a primit numeroase premii. Muzeul este cunoscut şi datorită bucătăriei tradiționale, servită într-o berărie, care se află în vechea clădire a şcolii din 1866.

Bibliografie selectivă:

Borucki, Marek, *Nasz folklor ocalony*, Varşovia, Editura MUZA SA, 2014

Czajkowski, Jerzy, *Muzea na wolnym powietrzu w Europie*, Rzeszów-Sanok, Editura KAW, 1984

Sieraczkiewicz, Jan, *Skanseny. Muzea na wolnym powietrzu w Polsce*, Lesko, Editura Bosz, 1999

Spiss, Anna, *Muzea etnograficzne na wolnym powietrzu w Europie*, Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, Studii şi Materiale, vol. II, filial Varşovia, 1979

Stasiak, Andrzej, „Funkcja turystyczna polskich skansenów”, în revista *Łódzkie Studia Etnograficzne*, nr. 38, 1998

Rentzhog, Sten, *Open Air Museums: The History and Future of a Visionary Idea*, Stockholm and Ostersund, Carlsson Jamtli Forlag, 2007

Zippelius, Adelhardt, *Handbuch der europäischen Freilichtmuseum*, Köln-Bonn, 1974

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Exilul și nostalgia satului românesc

Mihaela Albu

„Ni-i dor de câmp, de cumpene, de turmă,
până ne-ajunge ceasul cel din urmă
și clipa ce ne leapădă de țară…”
Zahu Pană (*Exilații*)

Abstract

Some of the most important intellectuals who managed to escape from the communist Romania spent in exile a life full of pain and longing for the lost country.

Thus, in their literary work we can read many recollections about the home land. One of those intellectuals was Vintila Horia, the writer who gained the prestigious Goncourt prize. In his diary, in his memoires or letters, he often referred to Romania, to the Romanian villages where he spent some years during his childhood and early youth.

In our paper we highlight the most relevant paragraphs from his *memoires* and from *Journal d'un paysan du Danube,* connecting also his memories with those of another Romanian writer from exile, N. Stroescu-Stînisoara.

Key words: Vintilă Horia, exile, intelectuals, Romanian villages, traditions.

Introducere: Fenomenul exilului la români

Exilul este „un fenomen încheiat din punct de vedere istoric” în opinia Evei Behring, o cercetătoare germană care s-a aplecat asupra fenomenului exilului românesc.[1] Dar aceastăafirmaţie nu poate fi considerată un adevăr decât dacă privim expatrierea din unghi de vedere exclusiv politic. „Asuprire, urmărire politică, discriminare, închisoare şi ameninţare cu închisoarea, interdicţie de publicare şi cenzură – cu alte cuvinte motive politice şi cultural politice pentru expulzare sau pentru a lua propria decizie de părăsire a ţării, toate acestea ni se par determinante indispensabile pentru definirea *exilului*”, continua Eva Behring[2]. O aceeași accepţiune dată exilului o întâlnim şi la alţi analişti ai fenomenului, cum sunt Gabriel Dimisianu, în articolul „Exilul din exil”, „România Literară”, 25.06. - 1.07. 1997, sau Adrian Marino în mai multe lucrări. La exilul „asumat din raţiuni de ordin politic” determinat de „utopia negativă” a celor 50 de ani de comunism se referă şi Ştefan Stoenescu în „Destin poetic românesc: 1944-2004 – în Statele Unite şi Canada”.[3]

---

[1] v. Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945-1989,* Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2001, p. 9.
[2] *op. cit.,* p. 12.
[3] v. Prefaţa la vol. *Timpul – rană sângerândă. Poeţi români în Lumea Nouă*, *Criterion* Publishing, Bucureşti, 2006, p. v.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cei siliţi de istorie să părăsească ţara de origine din motive politice constituie numai un „fragment" dintre cei care au fost obligaţi de alte circumstanţe sau au ales ei înşişi să trăiască pe alte coordonate geografice.

Exilul înseamnă așadar expatrierea pe motive politice, întoarcerea devenind un real pericol pentru cel plecat, *fugit*, în terminologia ideologiei comuniste, pericolul pierderii libertății sau chiar al vieții.

Intelectualii români care au reuşit să emigreze în ţările libere de comunism au fost cei care au realizat în mod autentic o permanentizare în plan cultural, reînnodând în alt teritoriu firele înfloritoarei perioade interbelice de acasă. Ne referim așadar la exilul propriu-zis, cel de după 1945 şi până la revoluția din 1989, când cei aflaţi departe de ţară ajunseseră, în ciuda diferențelor de păreri, să înfăptuiască în plan politic şi cultural „un exil aproape unitar şi solidar", după cum îl caracteriza Virgil Ierunca într-o convorbire cu Octavian Paler şi publicată de către editori în continuarea paginilor din jurnalul său.[4]

În ceea ce-i privește pe scriitori și jurnaliști se va observa totodată o vastitate a preocupărilor, o diversitate a problematicilor abordate, o neobosită activitate de promovare a culturii române în locul de adopţie, ca şi o constantă încercare de menţinere în tiparele limbii materne, în paralel, desigur, cu integrarea cultural-lingvistică în noul spaţiu.

Nostalgia locurilor natale, dorul de patrie, de familie, de prieteni au fost însă sfâșietoare. În tot ceea ce au scris, în tot ce au înfăptuit cultural în exil și-au exprimat acest dor, fie direct, în vers, eseu sau proză, fie indirect, prin înființarea de publicații cu titluri cu trimitere clară la acesta – *Ființa românească, Dorul, Cuvântul românesc, Luceafărul, Vatra* ș.a.

Nu rareori dorul de țară se concretizează în rememorarea satului românesc, a unor locuri specifice, a tradițiilor legate de acel loc, a amintirilor învăluite în aburi de firească utopie.

Am ales pentru ilustrarea temei anunțate o personalitate a exilului românesc: Vintilă Horia, autorul celebrului roman, cu titlu de asemenea semnificativ, *Dumnezeu s-a născut în exil*, dar și a unor volume de versuri, eseuri, jurnale și memorii în care transpare adesea dorul de pământul țării. Desigur, selecția este subiectivă, căci pe aceeași temă ar fi putut fi evocați Vasile Posteucă, poetul reprezentativ al micării *Iconar,* Zahu Pană, un aromân trecut prin închisorile comuniste și exilat apoi în Statele Unite, autor al unor mișcătoare poeme pe tema nostalgiei față de locurile în care trăise, scriitorul Stroescu-Stînișoară (care evocă adesea Gorjul și Vâlcea în jurnalul său) ș.a.

[4] Virgil Ierunca, *Trecut-au anii,* Editura *Humanitas*, 2000, p. 351.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Vintilă Horia – scurte date biografice

Scriitorul român Vintilă Horia, încă destul de puțin cunoscut în România, faimos în Europa, în special după câștigarea prestigiosului premiu Goncourt pentru romanul, scris direct în limba franceză, *Dumnezeu s-a născut în exil*, scria:

„Sunt un om al toamnei, născut în plin război mondial. /…/ Am intrat în viață în clipa în care toamna nu-și încheiase încă ciclul, într'un sat din sudul Olteniei".

Așa se autodefinea scriitorul Vintilă Horia în însemnările din 11 noiembrie 1964, date publicității sub titlul semnificativ *Journal d'un paysan du Danube.*

În fapt, Vintilă Horia (Caftangioglu) s-a născut în Oltenia, la Segarcea, într-o locuință de pe Domeniile Regale (tatăl său fiind inginer agronom) în 18 decembrie 1915. „Prin ascendența paternă se trăgea din aromâni, iar din partea mamei – moldoveancă, avea și o rădăcină poloneză", aflăm din notele biografice pe care le inserează Mihai Neagu Basarab în articolul intitulat „A (re)deveni român".[5]

Cum, foarte curând după nașterea sa, România intra în război, iar tatăl se afla pe front, mama își ia copilul și pleacă din Oltenia. „Exilul meu începe deci la vârsta de opt luni. Alt fapt înscris limpede în propria mea istorie", va scrie el în jurnal, considerând această primă desrădăcinare de locul nașterii drept fapt premonitoriu pentru ceea ce va urma.

Fiind atașat de presă la Roma și apoi la Viena, în 1944 este internat în lagăr de către germani. Eliberat, decide să rămână în exil, anticipând viitorul țării ocupat de armata sovietică. De acum, lungul drum al exilului, cu greutățile începutului pe pământ străin, dar și cu realizările cu totul speciale, avea să continuie fără cale de întoarcere. Țările în care s-a așezat, încercând să găsească un loc propice în care să trăiască și să scrie – Italia, Argentina, Franța și, în cele din urmă, Spania (în localitatea Collado Villalba). În 1992, la Madrid, scriitorul se stinge din viață cu dorul de patria în care nu s-a mai putut întoarce niciodată.

Vintilă Horia - „un țăran de la Dunăre" și nostalgia locurilor natale

În ciuda faptului că niciodată nu și-a mai revăzut locurile natale, Vintilă Horia a rămas legat de țară și de limba română, limba „în care visez", cum scria odată, limba în care și-a scris poeziile, dar și o parte dintre romane și nuvele.

Nu e de mirare atunci că titlul ales de autor pentru notațiile pe care le-a făcut din când în când prin diversele locuri pe unde a călătorit, cu gândul la locurile copillăriei și ale tinereții, era *Jurnalul unui țăran de la Dunăre.*

Aflat departe și fără a mai avea vreodată speranța revederii locurilor unde s-a născut, unde s-a jucat, unde a învățat să citească, să iubească și unde își avea părinții, fie că se numeau Segarcea, Râmnic, Aldești, Chișinău sau București, acestea devin pentru el tărâmuri mitice.

[5] v. Mihai Neagu Basarab, „A (re)deveni român", în *Origini*, 4-5, mai, 2010.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Vom exemplifica în continuare cu fragmente din jurnalul și memoriile sale (recent descoperite și publicate sub titlul *Memoriile unui fost Săgetător*) ceea ce a însemnat satul românesc pentru omul Vintilă Horia, pentru formarea sa, dar mai ales pentru opera sa, în care locurile natale vor fi totdeauna prezente.

Primul este, desigur, Segarcea, oraș acum, sat pe atunci, pe care, chiar dacă nu a petrecut parte din viața ce poate fi rememorată (avea, cum am amintit, doar opt luni când a plecat), îl păstrează ca simbol al Țării.

Mai apoi, într-o comună din Moldova, Aldești, Vintilă Horia își va petrece o parte din copilărie, o perioadă scurtă, dar foarte importantă pentru el, cuprinsă între 1922 şi 1923. În exil, după patruzeci de ani, mărturiseşte că nu a uitat nimic: niciun pom, nicio casă, nicio culoare. „*Totul nu este decât memorie*”, afirmă scriitorul la un moment dat. Așa cum va rememora fiecare loc prin care a trecut, va rememora și feeria anilor din copilărie petrecuţi în Aldeşti. „Memoria scriitorului nu este numai vizuală, ci şi olfactivă. Prozatorul evocă scene fabuloase, precum invazia lupilor în plină iarnă sau beţia provocată de parfumul florilor odată cu sosirea primăverii. Reîntoarcerea în trecut evocă o lume, circumscrie un peisaj sufletesc, demonstrând din plin virtuozitatea artistului. Acesta nu scrie un jurnal propriu-zis, ci o carte de amintiri. Aflat în căutarea timpului pierdut, dziaristul evocă scene dintr-o lume apusă, interzisă, accesibilă doar prin intermediul memoriei. O memorie ce are darul de a salva de uitare momentele semnificative ale trecutului.”[6]

În recent publicatul volum (inedit) *Memoriile unui fost Săgetător* (ed. Vremea, 2015), satul Aldești este „un autentic spațiu mioritic”. Așa îl rememorează cel care îl admira pe Blaga, scriind totodată despre opera filosofică a acestuia. Aldeștii, cu „armonia deal vale”, devine – la rememorare – punct de referință pentru întreaga sa existență viitoare: „M-am adaptat acelui ritm din care n-am mai ieșit niciodată./…/ Când mă visez la Aldești, am limpede în minte complexul natură-om din care era făcut conacul și tot ce-l înconjura.” Descrierea casei din Aldești, a drumului către casă, a pârâului cu „sălcii pletoase”, a grădinii, a livezii cu pomi fructiferi se face în ton de duioasă aducere aminte, sugerând și durerea izvorâtă din imposibilitatea revederii.

Alte locuri rememorate sunt Valea Râmnicului, cu satele Poiana Mărului și Neculce, acesta din urmă, „minuscul, pe un vârf de deal mare, cu o bisericuță de lemn în mijloc, un fel de model românesc”. Dar Râmnicul revine adesea în amintire, el devenind în multe privințe spațiul de referință simbolic pentru întreaga formație viitoare, spațiul care-i sugera pământul și cerul patriei, cel cu care legase „prietenia fărăr cusur cu sufletul pământului din care mă născusem și din sevele căruia am fost atât de puternic adăpat și nutrit, ca de o altă mamă, fără chip, însă plină de suflet, de iubire și de îndemnuri de a crește drept. ”[7]

Spațiile străine în care l-a dus viața sunt permanent raportate la cele de acasă: „Cu Valea Ronului la picioare”, memorialistul se lasă „îmbătat de mirosul pajiștii pline de flori și de plante de tot felul, exact *același ca în Bucegi*, am ascultat de pe un mal apa unui *pârâu care-mi aduce aminte de Prahova*, la capătul Buștenilor, în

[6] Gheorghe Glodeanu, în art. „Jurnalul unui țăran de la Dunare I”, *Nord literar*, 9/2012.
[7] Vintilă Horia, *Memoriile unui fost Săgetător*, Editura *Vremea*, 2015, p. 43.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

drum spre Diham./…/ Am adorat Elveția de la prima întâlnire, *pentru că m-a călătorit imediat către Carpați.*”[8]

Aproape orice loc de pe pământ pe care trece declanșează în memoria scriitorului un loc anume din țară. Într-o scrisoare către fratele său scrie, de exemplu, despre Collado, orășelul spaniol în care s-a stabilit în cele din urmă, după mai multe peregrinări prin lume: *„Collado îmi aduce aminte de Râmnic.”*[9] În 1976, din Italia, povestește despre „pădurile de fagi *ca în Bucovina*”[10], dar la fel se va întâmpla și cu exilatul de la Paris, acesta scriindu-i în 1977 despre Sena care, „sub poduri întoarce vâltori amenințătoare, *ca Oltul* jos în coada Ostrovului de la Călimănești. ”[11]

Copilăria în sate românești revine adesea în amintirile aflate în corespondența dintre Vintilă Horia și fratele său, Alexandre Castaing. Iată ce scria acesta din urmă, exilat de asemenea, rememorând anii copilăriei, de pe vremuri, de-acasă și trăind cu nostalgia acelor locuri: „... mi-a venit acolo în minte un alt miros, de care poate îţi vei aminti. În ce vară?, poate prin 33 sau 34, ne întorceam de la câmp, în carul tras de boi sub îndemnul lui Dumitru, zis «jidanul» pentru că era roşcat la păr şi avea ochii albaştri. Bucşele păcăneau rar (...) soarele cobora către crucea Comisoaiei, stoluri de lăstuni se răsuceau cu ţipete subţiri, la limita azurului. Lucerna adunată sub noi, îndesată şi apoi destinsă când roţile treceau peste şleahuri, răsufla în nările noastre un amestec de nenumărate parfumuri. Diferite, dar făcând toate parte din aceeaşi gamă, un fel de miros de camaieu, cu subtile variaţii între amarul ismei şi răcoarea busuiocului. Dar, în bucăţile pe care carul aluneca fără zdruncin, alte mirosuri ne veneau în întâmpinare. Dinspre salcâmii Bălţaţilor şi plopii Dărâmaţilor, călărind miriştile şi porumburile, vălătuci de ceţuri leneşe rostogolindu-se în jurul propriei lor nefiinţe. Le simţeam tot atât de bine şi cu ochii închişi. Miroseau a fum de vreji de viţă, de coceni uscaţi, de cioplitură de salcâm, de fund de ceaun ars şi de mămăligă. Puţin iute la ochi, dar nu supărător. Un miros de cină şi de taină, vizibil ochiului din'năuntru, încă viu după atâtea zeci de ani”.[12]

Iar altădată, în 1975, îi scrie fratelui, referindu-se la vizita fiicei acestuia, Christina, la Paris: „I-am povestit din nou despre locurile copilăriei /…/ locuri care i se par magice și care sunt astfel.”[13]

---

[8] *Idem, op. cit.*, pp. 95-96 (s.n.)

[9] *Scrisori din exil între Vintilă Horia și Alexandre Castaing*, Fundația Culturală Memoria, 2011, vol. I, p. 116.

[10] Idem, p. 49. *Țara fagilor* o rememorase adesea și poetul bucovinean Vasile Posteucă. În volumul *Catapeteasma bucovineana* (1963), de exemplu, el construiește poeme care amintesc de satul blagian în care s-a născut veșnicia, devenit, cu alte cuvinte centrul lumii:

„Acesta-i centrul lumii: satul meu.
La marginea lui Taica Dumnezeu.
De-aicea-ncep cosminele și plaiul
În care mai demult fusese raiul
Aici am stat cioban și-am plâns cu naiul.” (*Satul meu*).

[11] *Scrisori din exil*, vol. I, p. 55.

[12] *Scrisori din exil…*, vol. I, p. 79.

[13] Idem, vol. II, p. 59.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Amintirile vor aduce aproape locuri și oameni, sate și obiceiuri, în memoria tuturor celor siliți de destin să trăiască departe de patrie. Toate aceste amintiri îi leagă, așa cum specificul locurilor din care au plecat și în care s-au format spiritual le-a determinat un fond sufletesc similar, o esență comună.Vorbind despre Vintilă Horia, pe care-l considera „unul dintre vîrfurile spirituale și literare ale creativității și afirmării în lume românești", făcând însă permanent referiri la propria sa biografie, un alt exilat, plecat tot din Oltenia, Nicolae Stroescu-Stînișoară, sublinia „în conținutul gândirii și operei lui Vintilă Horia o mai mare consonanță cu propria experiență interioară, confruntare istorică și viziune întemeietoare în ceea ce privește țăranul român și locul lui în orizontul și în ființa românească. Oricum, chiar și cea mai simplă privire înapoi spre drumurile vieții ar arăta că amândoi am intrat de timpuriu în rezonanță cu universul țărănesc, la trepte de vârstă diferite, dar cu ecou de atunci nestins. La Vintilă Horia începutul a coincis cu frageda copilărie: „Ani de-a rîndul" – scria olteanul Vintilă Horia al cărui tată, inginer agronom, și-a îndeplinit un timp profesiunea în Moldova – „am visat adesea despre casa de la Aldești, în Moldova, unde am petrecut o parte din copilăria mea. Acolo s-a format sufletul meu si acela este peisajul din care s-a zămislit vatra mea de imagini, orizontul și stilul meu, modelându-le în același timp pe măsura propriilor mele instincte. Acolo am început să citesc și am văzut pentru prima oară un mort. Acolo am învățat să iubesc. Natura nu cunoaște jumătăți de măsură. Numai orășeanul e incomplet, vreau să spun unilateral, deci invalid. Țăranul este un întreg, încă din copilăria sa. Mai ales țăranul dunărean." (*Journal d'un paysan du Danube*, Paris, 1966)

Iar mai departe, Stînișoară vine cu o comparație, situându-l pe Vintilă Horia și situându-se, desigur, pe sine, într-o galerie de personalități *desțărate*, care percepeau satul și țăranul drept simbol al armoniei depline: „Aceasta îmi amintește de cum scria Constantin Stere, omul de stînga care îndurase rigorile deportării rusești în Siberia, că țăranul, în ciuda nivelului său cultural mărginit, „...e un tip armonios, el ne poate servi ca imagine, ca *prototip* al unui om «perfect» al viitorului... el muncește, simte, *cugetă*, la el lucrează deopotrivă *trupul*, *inima* si *capul*" (Constantin Stere, *Scrieri*, Editura Minerva, 1979). Nu cunoșteam această carte a lui Vintilă Horia cînd scriam în Jurnalul meu însemnarea din München, Sîmbătă, 1984, referindu-mă la adolescența mea de copil de oraș care mergea în vacanță la moșioara mamei sale din comuna Alunu, Județul Vîlcea: Pe la vârsta de cinsprezece ani începeam să mă atașez impetuos, dar cum s-a dovedit mai tîrziu, durabil, de valorile rurale și țărănești. Factorii care au contribuit la nașterea acestei predilecții esențiale sunt multipli, de la descoperirea inițială, acea explozie de percepții juvenile dintr-o vacanță la țară, concomitent cu o poveste de dragoste acolo, până la peripețiile de mai tîrziu ale rezistenței care la mine, nu întâmplător, au avut o coloratură „național-ţărănească".

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Acum, în pragul bătrâneții, certitudinile încântării inițiale se adâncesc în trăirea mai departe a bucuriei întâlnirii cu natura și în meditația care o prelungește."[14]

Amintirile, rememorarea se constituie în fire de legătură trainică cu trecutul, cu locul de origine. Sintetizează ideea, într-una dintre scrisorile către Vintilă Horia, fratele său: „Nimic nu-i mai trainic decât o amintire. Au, ca radiațiile radioactive, o longevitate care miroase a eternitate.[15]

„Aparțin unui popor de țărani și poeți, al cărui contact cu istoria a fost întotdeauna dureros și tragic. Un popor care adesea s-a retras din istorie". Aceasta ar putea fi fraza de revendicare identitară a autorului *Jurnalului unui țăran de la Dunăre.*

„Poporul de țărani" trimite la satul românesc, evocat adesea, constituit peste timp în referință matriceală. „Poporul de poeți" ne trimite la Eminescu. Într-o însemnare din 6 august, 1964, Vintilă Horia scria: „Am în fața mea, agățat în perete, portretul lui Eminescu, poetul și în același timp expresia cea mai deplină a țăranului dunărean, asa cum îl concep eu. Tocmai mi-a venit prin poștă de la București. Acest portret s-a găsit întotdeauna în camera mea, veghind lucrările mele, meditațiile mele, crizele mele de dragoste și întotdeauna am recunoscut în această privire dreaptă, frumoasă și tristă însăși expresia vieții și a destinului poporului român". În scrierile sale eseistice, numele lui Eminescu, poezia și articolele jurnalistice, ideile și atitudinea acestuia față de societate și istorie sunt des amintite, analizate, dar, mai cu deosebire, continuate. De aceea, putem afirma că printre temele recurente în publicistica lui Vintilă Horia, cea referitoare la personalitatea și opera lui Eminescu ocupă un loc aparte.

Când face apel la „învierea strămoșilor", adică a tradiției culturii latine, eseistul percepe creșterea literaturii române numai „sub uriașa umbră a lui Mihail Eminescu, figură de o complexitate și grandoare pe care puține literaturi au putut-o crea", poetul fiind și un exemplu de formație intelectuală bazată pe cultura greco-latină, ceea ce indica „o însetată dorință de a pătrunde înălțimile trecutului îndepărtat."16 Pentru scriitor, Eminescu însemna preocuparea pentru trecutul istoric, pentru mit, dar și pentru folclorul nostru. Basmele auzite în copilărie se constituiau de asemenea în puncte de sprijin pentru structura identiară. Amintindu-și într-un rând de poveștile din Mehedinți, Vintilă Horia, scrie că, cele povestite de cumnata sa au avut darul apropierii de spațiul pierdut: am fost timp de trei săptămâni aproape de Țară.[17]

---

[14] Fragmentele sunt preluate din volumul *În Zodia Exilului – Întrezăriri*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 98.

[15] *Scrisori din exil*, vol. I, p. 135

[16] v. Vintilă Horia, „Să înviem strămoșii", în *Credință și creație*, Editura *Dacia*, 2003 (ediție îngrijită de Mircea Popa)

[17] *Scrisori din exil*, vol. I, p. 71.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Concluzii

Așadar, pentru scriitorul Vintilă Horia, dar și pentru Stroescu-Stînișoară ori pentru mulți alții plecați în pribegie și trăind cu Țara în gând, locul de origine, al cărei simbol este satul românesc, s-a constituit peste timp în referință matricească.

Exilul nu înseamnă pentru niciunul dintre scriitorii noștri înstrăinarea de Țară, de locul în care și-au format personalitatea, fie acesta sat sau oraș. Pentru cei mai mulți însă, nostalgia după satul românesc, cu tot ceea ce reprezenta el drept chintesență a românismului, se răsfrânge permanent în creația lor literară.

Bibliografie

Mihai Neagu Basarab, „A (re)deveni român”, în *Origini*, 4-5, mai, 2010.

Eva Behring, 2003, *Scriitori români din exil.1945-1989*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române

Gheorghe Glodeanu, în art. „Jurnalul unui țăran de la Dunare I”, *Nord literar*, 9/2012.

Vintilă Horia, *Memoriile unui fost Săgetător*, Editura *Vremea*, 2015.

Vintilă Horia, *Credință și creație*, Editura *Dacia*, 2003 (ediție îngrijită de Mircea Popa).

Virgil Ierunca, *Trecut-au anii. Fragmente de Jurnal,* Editura *Humanitas*, 2000.

Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc,* Compania, 2003.

Nicolae Stroescu-Stînișoară, *În Zodia Exilului – Întrezăriri*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998.

*** *Scrisori din exil între Vintilă Horia şi fratele său Alexandre Castaing*, Editura *Fundaţia Culturală Memoria*, Bucureşti, 2011.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Fenomenul împrejmuirilor. Hotarul de la ancestral la actual. Studiu comparativ: Gorj-Maramureş.

Janeta Ciocan, Albinel Firescu

Întemeierea şi dezvoltarea comunităţilor umane s-a realizat, din cele mai vechi timpuri şi până în prezent, sub auspiciile factorilor *sociali, geografici şi economici.* Aceştia sunt mai mult decât mijloace constitutive în istoria comunităţilor, reprezentând un permanent proces de şlefuire. A face o analiză *sticto-senso* a oricăruia dintre ei este de-a dreptul imposibil, întrucât există nu numai o permanentă întrepătrundere, dar şi o determinare reciprocă. În schimb, obiectul studiului îl pot constitui urmările interacţiunii şi influenţei acestor factori, de fapt o istorie a culturii şi civilizaţiei, cu permanentă raportare la context. Cu alte cuvinte, acolo unde informaţiile sunt lacunare, de pildă în privinţa socialului, cunoaşterea detaliilor de ordin geografic şi economic, coroborate cu structura civilizaţiei la momentul analizei (prin comparaţie), poate aduce lămuriri esenţiale în studiul istoric.

În acest caz, am propus, ca exerciţiu, două zone distincte: Gorj şi Maramureş, iar ca ţintă a preocupărilor, elementul primordial al constituirii comunităţilor, anume: delimitarea proprietăţii. Pornind de la ipoteza că cele două zone cunosc diferenţe de ordin geografic şi social, ajungem la concluzia, într-o veritabilă demonstraţie matematică, prin identificarea structurilor comune de cultură şi civilizaţie cu privire la tipologia locuirii, că cele două elemente invocate (geografic şi social) sunt părţi integrante ale unui adevăr mult mai mare: unitatea de cultură şi civilizaţie dincolo de orice aparenţe.

Cu siguranţă, ideea de hotar a apărut destul de timpuriu în istoria umanităţii. „Ca reper pe scara evoluţiei umanităţii punerea între hotare înseamnă ieşirea din haos şi intrarea în cosmos (înţeles ca spaţiu ordonat, univers bine delimitat) adică întâiul pas dinspre natură spre cultură.”[1]

Hotarul, ca limită convenită, este o noţiune fundamentală în stabilirea spaţiilor. În momentul în care, omul, a pus stăpânire pe un anumit spaţiu, a simţit nevoia să marcheze cu semne clare limitele lui, numai aşa a putut efectiv simţi că-i aparţine. În cazul întemeierii aşezărilor această marcare s-a putut identifica cu elemente naturale propriu-zise, de multe ori memoria colectivă determină hotarul ca fiind inclusiv vecinătatea imediată a delimitării efective. Cu toate acestea hotarul avea valoare absolută, după cum certifică şi pietrele de hotar sau alte semne realizate cu scopul eliminării oricărei eventuale confuzii. Documentele medievale confirmă adesea existenţa unor astfel de semne de hotar. Putem afla dintr-un document de la 1169 că regele Ştefan a însărcinat pe Boleslau prepozitul de Buda

[1] Camelia Burghele, *Hotarul satului. Receptarea valorilor multiple ale hotarului în societatea tradiţională.* În Revista Bistriţei 1998-1999, Editura Clusium, Bistriţa, 1999, p. 219

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

să „hotărnicească prin semne de hotar”[2] limitele posesiunilor mănăstirii Sâniob. În toate documentele medievale din Transilvania, de judecată pentru posesii sau de acordare a unor danii, se stabileşte cu precizie hotarul domeniului respectiv folosindu-se şi elemente geografice. Acelaşi fapt de stabilire precisă a hotarelor moşiilor, menţionându-se pietre de hotar sau alte puncte de reper cum ar fi râuri, copaci, munţi îl întâlnim şi în documentele medievale din Ţara Românească.

În ceea ce priveşte definirea proprietăţilor, întâlnim, cu o deosebită frecvenţă, termenii de *moşie, ocină, dealniţă, sălişte*[3].

În măsura în care proprietatea era determinată în vatra satului, întâlnim expresia „în (din) *siliştea* satului”[4], iar ca moştenire: „…să-i fie lui de *dedină* şi de *ohabă* fiilor…”[5].

Hotarul era stabilit de la … până la …, urmând semne precise: Exemplu „… *hotarul* să se ştie: de la Apa Râmnicului până la *movila* Rezii…”[6]

Întâlnim, de asemenea terminologia de *hotărnicie*, drept acţiune de stabilire a proprietăţii: „… 12 boieri hotarnici […] au luat via lui Negre logofăt” şi „… ispravnic la hotarnicie a fost cinstitul dregător…”[7].

Hotarul cuprindea ca un brâu întreaga comunitate cu oamenii, cu casele, cu pământul agricol, cu păşunea pentru animale, în consecinţă se impunea luarea unor măsuri speciale de protecţie a ceea ce se afla în interiorul lui. Sistemul de credinţe şi practici rituale care privesc hotarul sunt numeroase şi cu mici diferenţe se întâlnesc pe întreg teritoriul românesc. În preajma hotarului puterea maleficului este aproape totală. De aceea la întemeierea localităţilor limita de hotar se stabilea în funcţie de distanţa la care se putea auzi sunetul de clopot, de toacă, cântatul cocoşului singurele care puteau destrama fabulosul dezlănţuit la adăpostul întunericului de către personaje mitice: ielele (ale sfinte, frumoasele), strigoii, necuratul, etc…de aici şi necesitatea sfinţirii hotarului precum şi respectarea necondiţionată a învăţăturii împământenite: să nu construieşti pe hotar, să nu rămâi peste noapte la hotar. Drumurile satului, care ies dincolo de hotare, sunt întodeauna protejate de troiţa aşezată astfel încât obliga trecătorul să privească spre răsărit când se închina, gestul punând persoana sub protecţia divină atunci când părăsea spaţiul protejat al comunităţii[8].

Dacă hotarul reprezintă limita satului, de bună seamă că gospodăria întruchipează microcosmosul familial. De la bun început rolul împrejmuirii gospodăriei a fost în primul rând de protecţie, de apărare a bunurilor, şi recoltelor

[2] *Documente privind istoria României veacul XI, XII şi XIII, C. Transilvania vol. I*, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti 1951, p. 4-5

[3] Documenta Romanie Historica, B. Ţara Românească, vol. XXVII, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2013, doc. 256, 279, 355, 462, 500.

[4] Ibidem, doc. 353.

[5] Ibidem.

[6] Ibidem.

[7] Ibidem, doc. 24.

[8] Ion Pop-Curşeu, Magie şi Vrăjitorie în cultura română. Istorie, literatură, mentalităţi. , Editura Cartea Românească, Polirom, 2013, P. 208 şi urm.; Dumitru Stăniloaie, Reflecţii despre spiritualitatea poporului Român, Editura Elion, Bucureşti, 2002, p. 132.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

şi a membrilor ei împotriva spiritelor rele care ar fi putut aduce degradarea materială, boli, într-un cuvânt insuccese pe toate planurile. Apariţia lui în istoria omului va fi fost una timpurie şi „se leagă de preocupările străvechi, generale, de apărare spre exterior şi de restrângere a circulaţiei interioare. Gardurile s-au diferenţiat în timp datorită materialelor folosite şi tehnicilor de construcţie. La confecţionarea lor s-a avut în vedere nu numai importanţa practică, ci şi dorinţa ca aspectul exterior al gospodăriei să fie cât mai îngrijit, mai frumos”.[9] Gardul cu poarta aveau rol de hotar, dar şi un caracter organizatoric şi de reprezentare. În ce priveşte împrejmuirile Paul Petrescu atrăgea atenţia că „pe elementele de îngrădire şi acces în gospodăria ţărănească”[10] descoperim frecvent imaginea omului. Dacă ne gândim că în timpurile din preistorie, nu de puţine ori, morţii erau înhumaţi în gospodărie, sau chiar în casă, nu ne miră credinţa rămasă în timp că aceştia sunt păzitori ai casei şi gospodăriei şi după dispariţia lor. În acest context putem face o legătură strânsă cu faptul că până în a doua parte a secolului al XX-lea stâlpii de rezistenţă din gard aminteau o siluetă umană, fie ea și foarte stilizată[11], iar prin faptul că o parte importantă a lor se află în pământ fac legătura cu cei plecaţi din această lume. Lucraţi astfel încât să aibă capătul terminat explicit sub forma unui cap de om, sau doar amintind silueta umană aceştia se constituiau în „armata strămoşilor” care veghea ca nici un duh rău să nu pătrundă în interiorul gospodăriei. (Culegător Janeta Ciocan; informatori: Ivan Ianos şi Ivan Marta, în vârstă de 80 de ani în 1980; Mocira) „Credinţa că stâlpii sunt reprezentări ale unor persoane reale, dar plecate în „cea lume” se manifestă în satul românesc în noaptea de Sântandrei [„Sfântul Andrei”] când fetele, pe întuneric total, leagă o fundă de unul din stâlpii gardului (imaginea unei persoane reale în mintea lor) pentru a vedea a doua zi cum va arăta ursitul (tânăr şi frumos dacă stâlpul e drept, mai bătrâior şi urâţel dacă stâlpul e unul cu cioturi).”[12]

În timp gardul, în cadrul gospodăriei a primit o funcţionalitate multiplă. În urma unei evoluţii fireşti, a caracterului mixt al ocupaţiilor, a avut loc compartimentarea curţii prin separarea oborului vitelor sau a grădinii. Uneori gardurile le întâlnim şi în afara gospodăriei, ele împrejmuind şi alte categorii de teren cu scopul de apărare a culturilor. La acestea din urmă nu vom întâlni nici o preocupare legată de aspectul acestuia fiind confecţionate din ceea ce omul avea la îndemână.

În funcţie de destinaţie, de abundenţa materialelor de construcţie sau de starea socială a proprietarilor tipologia gardului este caracterizată de o mare diversitate pornind de la forme arhaice – garduri de mărăcini, de stobori împletiţi

[9] Valer Btură, *Străvechi mărturii de civilizaţie românească,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1989, p 89

[10] Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1971, p. 68.

[11] Janeta Ciocan, *Motivul antropomorf pe obiecte de artă populară din zonele etnografice din nordul Transilvaniei,* în Drobeta XXV, Seria Etnografie, p. 85-108

[12] Ibidem

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

cu nuiele, de lănteţi (la împrejmuirile viilor, grădinilor, livezilor) şi până la gardurile „bune”, de la drum, realizate din scândură (uneori cu ornamente) sau din zidărie utilizând piatra de râu.

Gardului care avea rolul de a compartimenta gospodăria nu i se acorda o atenţie deosebită, nici măcar legat de materialul din care se confecţiona. În schimb, beneficia de un rol mult mai important cel care delimita gospodăria spre uliţa pe care era aşezată casa, atunci când era ridicat, punându-se accent atât pe materialul de construcţie, dar mai ales pe latura estetică. Pentru realizarea lor cele mai modeste materiale de construcţie întâlnite atât în zonele aflate în nordul Transilvaniei cât şi în cea mai mare parte a Gorjului au fost nuielele. Nu numai pentru construcţia gardurilor se foloseau aceste nuiele ci şi pentru unele anexe gospodăreşti: coşare (pătule-adăposturi pentru ştiuleţii de porumb). Materialul de construcţie se obţinea uşor în cadrul lucrărilor de întreţinere a pădurilor sau păşunilor. Gardurile de nuiele şi anexe gospodăreşti ridicate din împletituri de nuiele le întâlnim mai ales în zonele cu păduri de stejar şi fag, în zonele unde creşte alunul şi care, în fiecare primăvară, prin lucrările de întreţinere (curăţare) furnizau suficient material – nuiele lungi, maleabile, uşor de împletit de cel puţin trei metri – pentru ridicarea lui. Pentru perioada cercetată, întregul secol XX, pentru realizarea gardurilor din nuiele se angajau meşteri specializaţi, care aveau o îndemânare deosebită în a da împletiturii un aspect cât mai plăcut. (Foto 1 a şi b) Pentru o mai mare durabilitate în timp aceste împrejmuiri aveau învelitori. În nordul Transilvaniei cea mai întâlnită învelitoare era cea din paie de grâu sau secară, dar cei cu stare materială bună, mai ales în Ţara Maramureşului, acopereau gardurile cu şiţă lucrată meşteşugit sub forma cozii de rândunică. Pe lângă aceste învelitori în Gorj pentru toate tipurile de gard se folosea foarte adesea ţigla.

La fel de des întâlnite sunt şi gardurile din leţuri înguste de lemn. Stâlpii de rezistenţă rămân ciopliţi din lemn pe patru feţe cu o trimitere clară la imaginea stilizată a omului. Între aceştia se băteau, în partea de sus şi în cea de jos, leţuri late de 4-5 cm, pe orizontală acestea devenind suportul pentru alte leţuri la fel de late, dar care în partea superioară puteau fi lucrate artistic. Gardurile din leţuri pot sau nu avea învelitoare care în nordul Transilvaniei va fi întodeauna de şită. (foto 2 a şi b)

Oamenii cu stare materială bună îşi ridicau gardurile din scândură. Şi la acestea întâlnim stâlpii de rezistenţă din lemn cioplit pe patru feţe sau din piatră de carieră, iar după mijlocul secolului al XX-lea acestea se turnau din ciment. Scândura era lucrată în vechime cu barda, apoi la gater şi îmbinarea pe stâlpi, de cele mai multe ori se acoperea cu o scândură lucrată artistic. (foto 3 a şi b)

În zonele din nordul Transilvaniei nu s-au construit garduri din piatră de râu sau carieră pentru gospodăria ţărănească, ele puteau fi văzute doar la biserică şi cimitir. În Gorj prezenţa lor ca garduri ce delimitau perimetrul gospodăriei sunt destul de frecvente. Atât în nordul ţării cât şi în Gorj, materialul se obţinea prin adunarea pietrelor din râuri sau în unele zone din cariere de piatră (zona etnografică Ţara Lăpuşului), iar liantul folosit era pământul bătut. În Gorj, acolo unde se întâlnesc gardurile din piatră, poarta apare integrată în mod firesc arcadele sale

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

venind ca o continuare a zidului împrejmuitor, pe când în nordul Transilvaniei porţile erau obligatoriu din lemn.

După mijlocul secolului al XX-lea aproape toate aceste sisteme de construcţie a gardurilor au fost abandonate şi materialele schimbate. Au apărut gardurile realizate pe fundaţie din ciment cu rame metalice sau din diferite alte materiale cumpărate din comerţ. În ultimii ani gardurile din inox au invadat întreaga ţară şi riscul pierderii identităţii locale este major.

Pentru ca oamenii să poată circula dinspre gospodărie şi spre ea, era nevoie ca împrejmuirea, indiferent care ar fi fost ea, să aibă întreruperi ceea ce ar fi făcut ca rolul de pavăză a gardului practic să dispară. Deschiderile au fost protejate prin **porţi**, ca „elemente comune de comunicare cu obştea”[13], care aveau rolul de a închide spaţiul şi în acelaşi timp de a permite trecerea. În cele ce urmează vom face o paralelă între porţile monumentale întâlnite în două zone etnografice de referinţă în peisajul românesc, îndepărtate geografic, dar atât de apropiate în ce priveşte creaţiile din domeniul artei populare.

Dacă cele mai vechi porţi au fost, cu siguranţă, confecţionate din aceleaşi materiale cu gardul, cu timpul, ca element principal al împrejmuirii ea devine un punct de reper pentru trecător vestind rangul proprietarului ei astfel rolul funcţional se completează cu unul decorativ. Porţile monumentale au apărut în evul mediu şi erau un privilegiu nobiliar, dar cu timpul el a fost acordat şi unor ţărani privilegiaţi.[14]

Trebuie subliniat faptul că latura estetică are un pronunţat rol magico-religios, fiecare element decorativ având rădăcini în credinţe străvechi legate tocmai de rolul protector al porţii împotriva oricărui rău ce ar dori să penetreze în interiorul gospodăriei. De aceea la ridicarea porţilor, la fel ca şi la edificarea casei, se luau măsuri drastice de prevedere. Cu siguranţă la începuturi se vor fi practicat şi sacrificii aşa cum se întâmpla la ridicarea casei. Ne referim aici la sacrificarea unei găinii, de preferinţă neagră, şi lăsarea sângelui în fundaţie, obicei practicat pe aproape întreg teritoriul românesc până după mijlocul secolului al XX-lea. În ce priveşte porţile, chiar şi la ultimele ridicate, s-a putut constata obligativitatea ca meşterul să pună în fundaţia gropilor săpate pentru stâlpi: apă sfinţită (curăţă şi păzeşte de rău mai ales boli), tămâie (de care fugea orice spirit malefic) şi bani meniţi a aduce prosperitate gospodăriei şi membrilor ei.[15] În Gorj se practica sfinţirea porţii după ce era ridicată cu busuioc şi apă sfinţită punându-se şi un prosop. Poarta ca barieră împotriva răului delimita universul familial de cel al comunităţii, chiar al lumii. Ea reprezenta nu doar o limită a spaţiilor deosebite calitativ, ci devenea mai mult o punte, un prag de trecere între sacru şi profan, fără a asocia profanul cu irealul. Uliţa satului este spaţiul deschis, e a tuturor şi a nimănui, răscrucea, cu precădere este locul specific desfăşurării maleficului[16]. Spaţiul domestic este protejat de influenţa externă, nocivă. În curte şi în casă,

[13] Gheorghe Focşa, Ioan Godea, Arhitectura gorjului, Editura de Vest, Timişoara, 2002, p.74
[14] Idem, p. 91
[15] Culegător Janeta Ciocan , informatori: Găvrilă Hotico Herenta mester din Ieud -72 ani în 2010
[16] Paula Popoiu, Etnologie Universală şi Românească, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2003, p. 69.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

elemente creştine sau din vechiul fond acţionează laolaltă cu aceiaşi calitate: crucea, icoana, pristolnicul, busuiocul, agheasma, tămâia, şarpele casei, cocoşul sunt menite a îndepărta orice ar putea dăuna bunăstării familiei.

Meşterii gorjeni şi cei maramureşeni au creat de-a lungul secolelor XVIII, XIX şi XX porţi lucrate cu mare artă care încântă trecătorul şi azi. Dacă în Gorj numărul porţilor care au putut fi studiate de cercetători este mai mic în Maramureş, ele sunt şi azi socotite un brand. De-a lungul secolului al XX-lea au activat în Maramureş peste 15 meşteri vestiţi constructori de porţi.

Un fapt comun ambelor zone este acela că, de foarte multe ori, meşterul care a ridicat construcţia a fost proprietarul gospodăriei sau un om mai iscusit din sat căruia îi plăcea să dea viaţă lemnului. Putem aprecia ca valabilă pentru ambele zone afirmaţia cercetătorului Francisc Nistor că porţile pot fi „considerate ca opere de artă populară deosebit de valoroase şi, într-un anumit sens, ca nişte <<arcuri de triumf>> rustice, frumuseţea porţilor uimeşte cu atât mai mult cu cât creatorii lor au fost meşteri ţărani lipsiţi de o pregătire teoretică specială, care au realizat cele mai variate motive ornamentale din imaginaţie, fără a se folosi de modele. Ei au lucrat în schimb pe temeiul unei tradiţii moştenite de generaţii, conform unui anumit <<model>> şi a unei experienţe acumulate timp de milenii, sporită permanent”.[17] În ambele zone lemnul a avut un rol de primă importanţă în economia rurală şi practic, în trecut, nu găseai bărbat care să nu ştie mânui uneltele de prelucare a lemnului şi să-şi realizeze singur multe din lucrurile necesare în gospodărie şi casă. De aceea porţile ajunse până la noi cataloga drept opere create de: ţărani simpli - membrii ai gospodăriei respective; meşteri ţărani pricepuţi şi care lucrau, în timpul liber, de plăcere (pe aceştia Francisc Nistor îi numeşte „meşteri pe seama lor”) şi „meşterii de meserie”, cei care trăiau practicând acest meşteşug.

Porţile monumentale din ambele zone se construiau din lemn de stejar sau gorun, în Ţara Maramureşului folosindu-se uneori pentru fruntar lemnul de brad. În ambele zone, porţile mai vechi de 1935*, sunt construite, în general, pe trei stâlpi masivi care susţin întreaga construcţie. Că porţile cu trei stâlpi din Maramureş sunt cele mai vechi o demonstrează şi studiul efectuat asupra tuturor construcţiilor maramureşene de acest gen realizat de Francisc Nistor în anii şaptezeci ai secolului trecut. Din cele 785 de porţi inventariate de cercetător în 1977, 572 erau porţi cu trei stâlpi.[18]

---

[17] Francisc Nistor, *Poarta Maramureşeană,* Editura Sport – Turism, Bucureşti, 1977, p.18

* Am menţionat anul 1936, când în Ţara Maramureşului a fost construită prima poartă cu cinci stâlpi şi foarte repede poarta a devenit o modă. Despre această primă poartă pe cinci stâlpi se ştie că a fost construită de artistul plastic Traian Bilţiu Dăncuş. Acesta s-a născut în satul Ieud în familia dascălului Petru Bilţiu Dăncuş. A terminat liceul în Satu Mare şi apoi a plecat la Bucureşti pentru a urma cursurile Şcolii de Poduri şi Şosele pe care a abandonat-o în favoarea celei de Arte Plastice studiind pictura, artele decorative şi grafica. Deşi a trăit în Bucureşti se reîntorcea cu drag în Maramureş, întreaga sa operă fiind influenţată de viaţa în satul maramureşean. Poarta de care vorbim, aflată azi în Muzeul Satului din Baia Mare, a ridicat-o în cadr ul unei tabere de creaţie artistică organizată de Ministerul Culturii în Maramureş.(informaţii primite de la cercetător ştiinţific dr. Lector Univ. Ilie Gherheş)

[18] Francisc Nistor, *Op. Cit,* p 21

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Stâlpii masivi, cioplţi dintr-un singur lemn, sunt puşi în pământ la distanţe inegale între ei. Cei cu distanţa mare între ei au rolul de a susţine o poartă cu două aripi pentru a permite trecerea atelajelor, iar între cei cu distanţa mică între ei folosesc pentru susţinerea portiţei folosită de oameni şi animale. Trebuie să remarcăm că în ce priveşte aceste edificii, Ţara Maramureşului se detaşează între zonele din ţară care au ca specific porţile monumentale: Ţinutul Secuiesc, Gorjul şi Maramureşul. „Porţile maramureşene alcătuiesc un capitol important al civilizaţiei lemnului şi, văzute într-un context mai larg european, ele reprezintă o contribuţie de seamă la îmbogăţirea tezaurului cultural al vechiului nostru continent”[19], la fel cum „din punct de vedere arhitectonic, volumetric şi estetic, porţile din Gorj sunt veritabile nestemate ale patrimoniului artei populare româneşti”.[20]

Cele mai importante părţi ale unei porţi sunt:

- **„stâlpii”** în Maramureş sau **„steneapii”** în Gorj sunt piese impresionante prin dimensiuni şi astfel induc privitorului senzaţia de masivitate. Indiferent de numărul lor, intră în pământ aproximativ 1,20 m, iar ceea ce rămâne la vedere este acoperit cu ornamente sculptate în relief sau doar dăltuite într-o paletă largă de motive decorative pe care le vom descrie mai jos. (foto 1 a şi b)
- **„fruntarul”** în Marameş sau **„coroana”, „florarul”** în Gorj este piesa care leagă stâlpii în partea superioară şi în acelaşi timp suportul pentru acoperiş. Lucrat la fel ca şi stâlpii dintr-o grindă masivă şi el este executat şi decorat în aceleaşi tehnici ca stâlpii. Dacă în Maramureş fruntarul întodeauna va face, la îmbinarea cu stâlpii unghi drept, în Gorj el apare ca o semiarcadă curbă sau obtuză produs al unor elemente de legătură. (foto 2 a şi b)
- **Chituşii,** piese care leagă stâlpii de fruntar au întodeauna şi un pronunţat rol decorativ. (foto 2 a şi b)
- **Aripile porţilor**. Atât portiţa cât şi aripile porţii mari sunt confecţionate din scânduri aşezate vertical fără spaţiu între ele închizând complet posibilitatea ca trecătorul să privească în curte. În general aceste scânduri sunt decorate prin traforare cu diferite motive. În Ţara Maramureşului aripile porţilor sunt cele care fac diferenţa între poartă şi vraniţă. Poarta are aripile confecţionate ca mai sus, iar vraniţa are o singură aripă confecţionată din scânduri aşezate orizontal cu spaţii mari între ele permiţând observarea interiorului curţii. Poarta sau vraniţa indică trecătorului statutul social al proprietarului. Porţi aveau numai nemeşii (oameni liberi – prorietari de pământ), iar vraniţă ceilalţi. (foto 3 a şi b)
- **Acoperişul** este de cele mai multe ori în patru ape, dar se întâlnesc şi cu două ape, iar rolul lui era cel de protecţie a întregii construcţii. În

[19] Mihai Dăncuş, *Arhitectura vernaculară şi alte valori ale culturii populare în colecţiile Muzeului Etnografic al Maramureşului*. Editura Dacia, Cluj Napoca, 2010, p. 35

[20] Gheorghe Focşa, Ioan Godea, Op.Cit, p. 81

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Gorj se întâlnesc şi porţi cu porumbar sau porţi cu pod, unde până toamna târziu se păstrau poame sau struguri. La unele porţi, atât în Gorj cât şi în Maramureş, unul din stâlpi este mai mic şi atunci avem două acoperişuri distincte.

- **Învelitoarea**, la porţile vechi, era întodeauna de şindrilă de brad, gorun, tei sau salcie, dar în secolul XX, mai ales după mijlocul lui, se putea folosi şi ţigla sau tabla.

Am subliniat mai sus că ele se constituie în adevărate arcuri de triumf, având un pronunţat caracter sculptural. ”Punctul de vedere etnografic, multă vreme precumpănitor în abordarea problematicii creaţiei populare şi calificarea obişnuită a artei populare drept artă - decorativă şi aplicată -, au împiedicat multă vreme, şi mai împiedică încă recunoaşterea valorilor sculpturale şi picturale din acest domeniu. Ele au rămas foarte adesea necunoscute, îngropate fiind sub consideraţiile şi interpretările în care funcţionalitatea constituia criteriul dominant dacă nu exclusiv sau sub cele în care însuşirile decorative, fireşte de netăgăduit, înăbuşeau aproape ciudat liniile şi volumele formelor ce evident alcătuiau suportul oricărui decor, oricît de strălucitor”[21].

Am amintit mai sus că în Maramureş, începând cu 1935 s-au construit porţi pe mai mult de trei picioare. Pentru a ne face o imagine corectă legată de tipologia porţilor monumentale din lemn, atât în Gorj cât şi în Maramureş, vom da mai jos numărul de picioare pe care se ridica o poartă.

- Poarta pe doi stâlpi. În Maramureş este rar întâlnită la gospodării şi atunci este destinată atelajelor (vezi foto 10 a), dar cel mai adesea o întâlnim la intrarea în cimitire. În Gorj o întâlnim sub forma unei porţi pe doi stâlpi înaalţi permiţând trecerea atelajelor sau mai mică şi mai îngustă permiţând doar trecerea oamenilor şi a animalelor, dar decorul ei subliniază clar rolul ei protector. (foto 10 b)
- Poarta pe trei stâlpi este cel mai frecvent tip de poartă atât în Gorj cât şi în Ţara Maramureşului. După studiul lui Francisc Nistor, în anii şaptezeci ai secolului trecut, 73,5% din porţile maramureşene aparţineau acestui tip. (foto 11 a şi b)
- Poarta pe patru stâlpi având două portiţe cu acoperiş distinct apare în ambele zone destul de rar.(foto 12 a şi b)
- Poarta cu cinci stâlpi, model apărut în 1935, realizat prima dată de pictorul Traian Bilţiu Dăncuş în satul Mara şi ea se găseşte doar în Maramureş. (foto 13)
- Începând cu anii şaptezeci ai secolului trecut în Maramureş, comanditarii în dorinţa de a demonstra starea materială prosperă comandă porţi tot mai mari şi mai bogat ornamentate, azi ele fiind mai întâlnite la diferite instituţii, pensiuni şi hoteluri. (foto 14)

Pentru privitorul de azi cea mai importantă caracteristică a porţilor este decorul care de cele mai multe ori acoperă suprafeţe însemnate ale porţii. Atât în

[21] Paul Petrescu, *Motive decorative celebre.* Ed. Meridiane, Bucureşti, 1971, p.48

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Gorj cât şi în Maramureş porţile sunt decorate prin sculptare în relief sau prin incizare şi scrijelire cu o variată gamă de ornamente geometrice sau geometrizante şi mai rar redate naturalist. Toate motivele decorative sunt simboluri care, în trecut, puteau fi citite uşor de cei care priveau poarta. Cu timpul înţelesul lor s-a pierdut, dar meşterii le-au pus în continuare pe porţi pentru „că aşa se cuvenea" sau, nu de puţine ori, la cererea comanditarilor.

În cele ce urmează vom face o trecere în revistă a celor mai importante motive decorative întâlnite pe porţile din Gorj şi din Maramureş fără a încerca o descifrare completă a semnelor și simbolurilor de pe porți.

Zig-zagul este un ornament întâlnit în toate cculturile lumii, iar pe teritoriul românesc sunt multe descoperirile arheologice care au scos la lumină obiecte decorate cu acest motiv. Practic el poate fi urmărit constant de-a lungul epocilor istorice. Ornamentului i s-au dat mai multe înţelesuri de către diferiţi cercetători. Astfel este considerat ca făcând parte din motivele cosmomorfe ca reprezentare a fulgerului de către Mărgărita Miller-Verghy şi Nicolae Dunăre.[22] O concluzie interesantă ne oferă sculptorul Ioan Marchiş în teza sa de doctorat: „dacă figura umană este reprezentată în formă de Λ, atunci alăturarea mai multor secvenţe, simbolizând omul (ΛΛΛ) trădează deplasarea figurii înspre dreapta sau invers[23].

Această linie în zig-zag apare foarte ades între ornamentele porţilor atât în Gorj cât şi în Maramureş. (foto 4 a şi b)

Triunghiul, figura geometrică ce apare foarte adesea între ornamentele de pe arhitectura în lemn din cele două zone supuse atenţiei noastre. Simbolistica lui este foarte interesantă fiind legată de cifra trei. Triunghiul echilateral este reprezentarea divinităţii supreme, cel isoscel corespunde numărului de aur, cel orientat cu vârful în sus este reprezentarea bărbatului, iar cu vârful în jos cel al femeii; două triunghiuri echilaterale suprapuse formează pecetea lui Solomon. El apare pe porţi realizat prin cioplire şi scos în evidenţă clar, de multe ori formând baza pentru reprezentarea pomului vieţii, sau incizat alături de cerc şi alte motive geometrice. (foto 5 a şi b)

Rombul ca elemnt decorativ se pierde în negura timpului. „Se pare că pe teritoriul ţării noastre este unul dintre cele mai vechi ornamente dacă luăm în considerare falanga de cal găsită la Dubova, în Regiunea Porţilor de Fier, falangă ce are ca decor un romb cu interiorul haşurat cu linii. El este considerat simbolul feminin prin asemănarea lui cu vulva. În acelaşi timp este format din două triunghiuri şi în cazul în care forma acestora este prelungă poate semnifica legătura între cer şi pământ şi chiar unirea între sexe. Mărgărita Miller-Verghy subliniază vechimea ornamentului în arta populară românească şi face în acelaşi timp o incursiune în istoria umanităţii care poate explica vechimea şi persistenţa lui în mai

---

[22] Mărgărita Miller-Verghy, *Vechi motive decorative româneşti*, Bucureşti, Editura Vestfala, 2007, p. 70, şi Nicolae Dunăre, *Ornamentică tradiţională comparată*, Bucureşti , Editura Meridiane, 1979, p. 81

[23] Ioan Marchiş, *Simbolica artelor non-verbale. Aplicaţii hermeneutice.* Baia Mare, Editura Ethnologica, 2011
p. 124.

multe culturi ale lumii antice. Subliniază prezenţa acestuia încă în scrierea cuneiformă ca semn pentru soare, reprezentarea fiind realizată prin patru linii egale aşezate în jurul unui centru. Rombul persistă şi azi în arta populară românească, fiind redat pe obiecte din lemn, pe ţesături, pe ceramică etc."[24]

Rozeta, de fapt o reprezentare a soarelui, este motivul decorativ nelipsit de pe poartă. „Pornind de la crucea înscrisă în cerc, jocul cu compasul a dus la realizarea rozetelor cu şase sau mai multe braţe. Rozeta este cu adevărat rezultatul jocului cu compasul braţele interioare fiind realizate din unirea unor arce de cerc. Două arce de cerc, aşezate faţă în faţă, şi care pornesc din centrul cercului de bază şi se opresc la periferia lui formează un braţ al rozetei."[25] Privind aranjarea braţelor rozetei în cerc ai impresia că sunt petalele unor flori ceea ce l-a determinat pe Nicolae Dunăre să numească rozetele cu şase braţe „rozete din petale de flori". Acest tip de rozetă este cel mai întâlnit pe porţi indiferent dacă ne referim la cele din Gorj sau la cele din Maramureş. Pe lângă acestea care reprezintă soarele static întâlnim şi soarele în mişcare reprezentat de rozetele-vârtej. (foto 6 a şi b)

Funia care se ridică pe picioarele porţilor în încercarea de a atinge cerul este unul din cele mai vechi motive decorative în arta populară românească. Funia răsucită apare pe aproape fiecare poartă creată în ambele zone supuse atenţiei noastre. Toţi cercetătorii artei populare consideră că acest ornament face legătura între cer şi pământ. Că ea reprezenta încercarea de a accede la cer ne-o spune şi prezenţa ei ca un brâu ce cuprinde aproape toate bisericile de lemn.

Pomul Vieţii rămâne „una dintre cele mai bogate şi mai răspândite teme simbolice". Cu origine preistorică, întruchipând în formă poetică visul irealizabil al „tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără de moarte", evoluţia lui poate fi urmărită de-a lungul timpului în arta tuturor popoarelor lumii[26] şi „este o moştenire a dendolatriei, cultul arborilor, cult de circulaţie universală".[27] Aceasta se datorează faptului că prin rădăcini, trunchi şi coroană el leagă lumea subterană de cea terestră şi de cer[28]. Poate de aceea, în ceea ce priveşte Arborele Vieţii, fiecare popor are aproape de suflet o esenţă proprie, specifică ariei geografice în care trăieşte respectivul popor, specie ce se remarcată în primul rând prin măreţie. Importanţa lui pentru omenire este subliniată şi de faptul că motivul lui a fost preluat de tradiţia creştină. În el stă ascuns cel ce reuşeşte să o ademenească pe Eva şi cu fructele lui o amăgeşte. Din el se va realiza crucea, „instrument de tortură şi izbăvire", având ca semnificaţie „prin moarte spre viaţă; prin cruce spre lumină"[29].

---

[24] Ecaterina Janeta Ciocan, *MOTIVE GEOMETRICE PUNCTUL, LINIA, TRIUNGHIU, PĂTRATUL, ROMBUL, CERCUL pe obiecte de artă populară ale zonelor etnografice din judeţul Maramureş: Ţara Lăpuşului, Ţara Chioarului, Ţara Maramureşului, Ţara Codrului,* în Revista de Lingvistică şi Cultură Românească, limbaromana.org nr. 5/2015

[25] Idem

[26] Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1971, p. 39.

[27] Cristea Gheorghe, Dăncuş Mihai, *Maramureşul un Muzeu Viu în centrul Europei,* Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti 2000, p. 128

[28] Constantin Prut, *Calea rătăcită,* Bucureşti, Editura Meridiane, 1990, p. 79.

[29] Jean Chevalier; Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simbluri,* vol I, ed. cit., pp.131-132.

Atât în Maramureş cât şi în Gorj el apare în toate variantele descifrate de ilustrul cercetător al culturii populare româneşti, Paul Petrescu: traco-dacic, elenistic şi iranian. Tiparul traco-dacic este reprezentat de brad care porneşte de la baza stâlpului şi se înalţă spre cer, pe când cel iranian porneşte de pe cercuri segmentate în patru ramificându-se formând pomul cu coroana simetrică. Pomul vieţii ca tipar elenistic apare ca floare în glastră. (foto 7 a, b şi c)

Motivul antropomorf. Imaginea omului apare destul de rar pe porţi şi doar în Maramureş. El a apărut pe porţi datorită funcţiei sale apotropaice de apărare a gospodăriei, a casei, a celor care o locuiesc de forţele malefice care „abia aşteaptă să poată face rău". Atât meşterii cât şi proprietarii porţilor îi numesc „păzitorii" şi ei apar ca imagine unană integrală, dar fără a putea individualizată; doar prin reprezentarea capului şi aici apar încercări de portretizare; sau apare doar mâna ca reprezentare a întregului. (foto 8 a, b şi c)

Păsările le regăsim pe porţi: sculptate pe stâlpi sau realizate prin traforare pe aripile porţilor. „Păsările au incitat dintodeauna imaginația omului, preț de zeci de mii de ani din istoria omului acestea au fost singurele care aveau privilegiul de a se ridica în văzduh unde se află locuința divinității supreme. Nu e de mirare atunci că omul și le-a imaginat ca mesagere înspre și dinspre acesta."[30] În imaginaţia omului, pasărea este singurul animal care se opune şarpelui, cel pedepsit de Dumnezeu cu lipsa picioarelor şi a aripilor în momentul în care a reuşit să o ispitească pe Eva. Vorbind la general despre păsări, I. D. Ştefănescu consideră că cele ce apar pe porţile maramureşene „înfăţişează sufletele morţilor, care stau de veghe în jurul urmaşilor"[31]. Totuşi pe poartă apar mai multe păsări. Probabil că păsările numite *cuci* reprezintă sufletele la care se referea cercetătorul. (foto 9 b) În cazul în care sunt sculptate ele stau pe o creangă sau pe o frunză, cele traforate între frunze sau ramuri în ambele cazuri fiindu-ne sugerat de fapt pomul vieţii. Una din numeroasele păsări care l-au înconjurat pe ţăranul nostru şi căruia i-a găsit un loc de cinste pe poartă este *cocoşul*.(foto 9 a) Sigur că el este în primul rând un simbol solar, dar are un pronunţat rol de apărare împotriva spiritelor rele, rol explicat sugestiv de Ion Ghinoiu: „având darul de a cânta în preajma miezului nopţii, moment de cumpănă, când se credea că se confruntă spiritele bune cu cele rele, poporul a pus la hotarul dintre ele un paznic de nădejde, cocoşul."[32] Când învelitoarea porţii a fost realizată din tablă, cocoşul a putut fi urcat chiar în vârful porţii de unde vizibilitatea este clară şi totală. *Porumbeii* însă ne trimit cu gândul la duhul sfânt adus şi el aproape de gospodăria ţăranului prin reprezentări sugestive pe poartă. (foto c) *Păunul*, imaginea vanităţii şi a frumuseţii este în acelaşi timp o pasăre solară datorită cozii pe care şi-o poate roti. În compoziţiile ornamentale cel mai adesea este asociat cu Pomul Vieţii aşa cum apare pe poarta din Gorj. (foto 10 b)

---

[30] Janeta Ciocan, *Lumea animală transpusă pe obiecte din lumea satului tradiţional. Motive avimorfe şi sauriene,* în Drobeta XXIV, Drobeta Turnu Severin, 2014, p. 256

[31] I.D. Ştefănescu, *Arta Veche a Maramureşului,* Bucureşti, Editura Meridiane, p. 37.

[32] Ion Ghinoiu, *Comoara satelor*. Calendar popular, Editura Saeculum Vizual, Bucureşti 2009, p 53

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Şarpele ni se pare cel mai interesant dintre motivele zoomorfe. Acesta este un simbol dual „fiind unul din cele mai complexe simboluri, încorporând spiritual binele şi răul”.[33] În zonele din nordul României şarpele casei avea o conotaţie aparte. Prezenţa lui la casa omului însemna prezenţa strămoşilor care vegheau la bunăstarea urmaşilor. Dispariţia şarpelui casei se constituia în avertismente că pentru familia respectivă urmează o perioadă de încercări. Moartea şarpelui casei în culcuşul său însemna că acea generaţie va fi şi ultima din neamul respectiv. Probabil că datorită primei credinţe, atunci când nu aveai un cuib de şarpe la casa ta îl aduceai punându-l pe poartă, pe cerceveaua geamului, pe uşa de intrare din casă, pe masă etc.

Nu putem trece cu vederea şi faptul că el este şi o reprezentare a răului, un slujitor devotat al diavolului. Uneori interpretarea pe care o putem da apariţiei sale pe unele obiecte poate aparţine ambelor simţăminte ale ţăranului legate de şarpe. Pentru o explicaţie clară redăm mai jos o legendă locală care descrie foarte interesant şarpele. În vremea când trăia în Rai, alături de fratele său Dumnezeu, şarpele avea picioare şi aripi. După ce a reuşit să o ispitească pe Eva, drept pedeapsă, i-au fost luate şi lăsat să se târască pe pământ într-o luptă continuă cu oamenii. Şarpele îşi doreşte să ajungă din nou în lumea din care a fost alungat şi o poate face doar în cazul în care nu va muşca nici un om timp de doisprezece ani. Reprimit în Rai, primeşte înapoi aripile, picioarele şi puterea de a stăpânii fulgerele şi tunetele, putere pe care şi-o va manifesta în timpul Apocalipsei. Oricum el va fi cel mai mare duşman al dracilor şi-i va trăzni oriunde îi întâlneşte. Am redat această legendă pentru a prezenta o poartă maramureşeană datată la 1907, din satul Săliştea de Sus aflată azi în Muzeul Satului din Sighetu Marmaţiei. Poarta are doar doi stâlpi pe fiecare apărând un şarpe care se înalţă spre cer, dar el este aşteptat de doi îngeri. „Nu este clar pentru cititorul de azi dacă îngerul are rol de a păzi intrarea în cer de intruziunea <<îngerilor căzuţi>> sau îl aşteaptă pe cel ce şi-a ispăşit păcatul”.[34] (foto 10 a)

Despre porţile din Gorj şi Maramureş se pot scrie multe pagini atât legat de meşteşug cât mai ales în ce priveşte semnificaţia ornamentelor. Dacă zona Gorjului suferă de mult timp de dispariţia meşterilor care să perpetueze meşteşugul, în Maramureş, cel puţin până acum 10-15 ani poarta era considerată un brand. Din păcate, dorinţa de a epata, a demonstra că starea materială este deasupra altora a făcut ca zona să fie împânzită de garduri şi porţi din oţel inoxidabil de un gust cel puţin îndoielnic. Am descoperit de curând, cu deosebită plăcere albumul fotografic ROMANIA publicat la Leipzig în 1933 de către Hielscher Kurt a cărui concluzie ni se pare revelatoare, chiar scrisă în 1933 rămâne pertinentă şi pentru zilele noastre: „de cultura acestei ţări binecuvântate de soare se apropie norii grei ai occidentului: praful civilizaţiei care înăbuşe orice viaţă plină de culoare. Unele sate au şi fost învăluite, norul cenuşiu acoperă tot mai mult uneltele strămoşeşti şi culoarea veselă

---

[33] Ghinea Laura, *Noile modele maramureșene între ficțiune și realitate,* Editura Universității de Vest, 2007, p. 96

[34] Janeta Ciocan, *Op. Cit.* p.264

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

a costumelor, înecându-le în monocromia stinsă a modei de pretutindeni. Aşa îşi pierde treptat, un popor cu simţ artistic, străvechea sa înfăţişare."[35]

Foto împrejmuiri

a. b.

Foto 1. Garduri din nuiele împletite

a. b.

Foto 2. Garduri din leţuri

a. b.

Foto 3. Garduri din scândură

[35] Sursa internet postat în 20.02.2014 de către Augustin Krysta

Foto Porţi

a.
b.

Foto 1 a Poartă din satul Sârbi - Ţara Maramureşului şi b. Poartă din Gorj

a.
b.

Foto 2 a Fruntar şi chituşi la poartă din Ţara Maramureşului şi b. la poartă din Gorj

a.
b.

Foto 3 a. Poartă din satul Breb - Ţara Maramureşului şi b. Vraniţă din satul Mara - Tara Maramureşului

a.

b.

Foto 4 a. Linia în zig-zag pe o poartă din Gorj şi b. Pe o poartă din Maramureş

a.

b.

Foto 5 şi b. Reprezentări ale triunghiului pe porţi

a.

b.

Foto 6 a rozetă pe o poartă din Gorj şi b. Rozetă pe o poartă din Maramureş

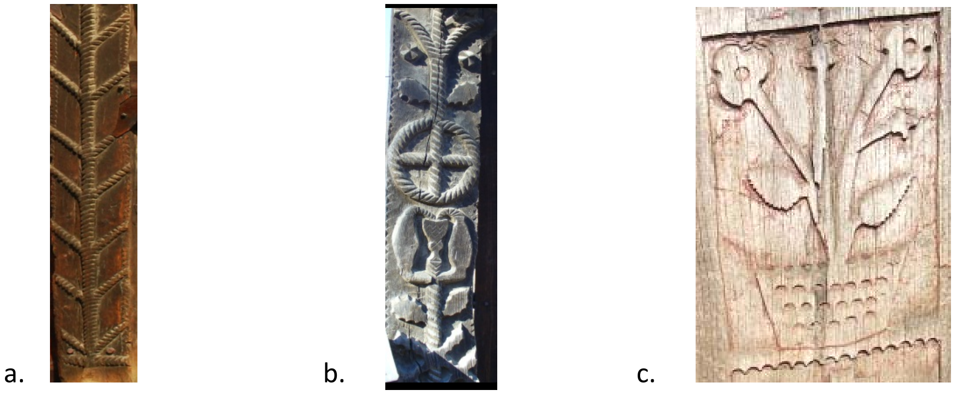

Foto 7. Pomul vieţii a. Tiparul daco-tracic; b. Tiparul iranian; c. Tiparul elenistic

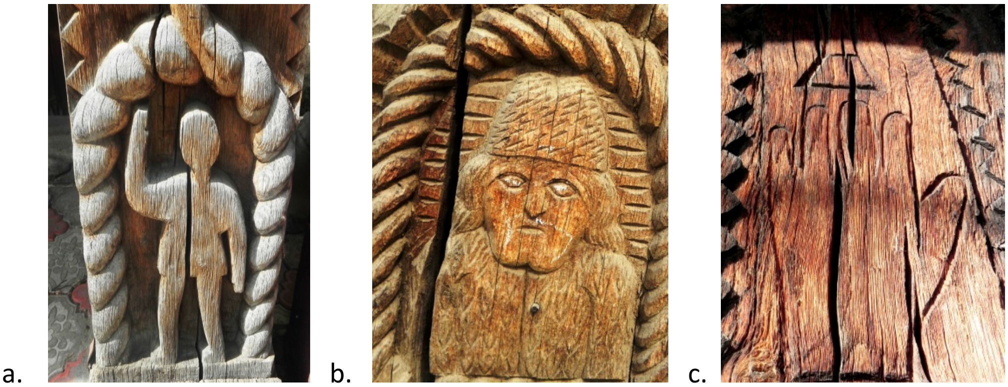

Foto 8. Reprezentări uname pe porţi în Maramureş.

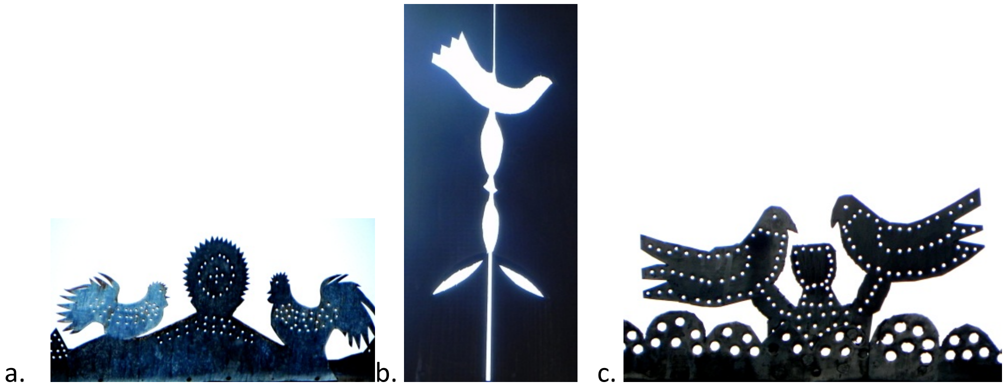

Foto 9. Reprezentări de păsări pe porţi.

a.

b.

Foto 10. a. Poartă pe doi stâlpi din Ţara Maramureşului datată 1907 pe doi stâlpi şi cu motivul şarpelui şi b. Poartă pe doi stâlpi din Gorj cu motivul păunului

a.

b.

Foto 11. Porţi pe trei stâlpi a. din Gorj şi b. din Maramureş

a.

b.

Foto 12. Porţi pe patru stâlpi a. din Gorj şi b din Maramureş.

Foto 13. Poarta Traian Bilţiu Dăncuş, datată 1935,
azi în Muzeul satului din Baia Mare.

Foto 14. Poarta de intrare în Muzeul satului Baia Mare pe şase stâlpi, opera marelui meşter popular Găvrilă Hotico Herenta.

Crucea de piatră de la Ulmet-Stoina, arc peste timp

Claudiu Stancu

Obiceiurile şi tradiţiile sunt sfinte pentru olteni. Când vine vorba de petrecerea sărbătorilor de iarnă, de zile sfinte, sau de ce nu, de pomenirea morţilor, oltenii ştiu că tradiţiile trebuie păstrate şi respectate cu sfinţenie. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu „postarea" unor cruci de lemn la porţi, numite cruci de jurământ, un obicei străvechi, unic în România. În mai toate satele din Gorj, oamenii pun la porţi, pentru cinstirea morţilor, cruci frumos pictate, în culori vi. Dacă te aventurezi, pentru o clipă, să cutreieri judeţul, în lung şi în lat, vei avea surprinderea ca la fiecare poartă să găseşti „înfiptă în pământ" o cruce de lemn, pictată naiv, pentru pomenirea morţilor. Crucile vechi, unele chiar şi sute de ani se pot distinge ca fiind elemente esenţiale pentru cultura gorjenească.

În mai toate zonele judeţului se află astfel de cruci, care poartă, peste ani, tradiţia şi obiceiul gorjenilor. Pe la mai toate porţile, gorjenii şi-au post câte o cruce, alteori mai multe, cruci pentru pomenirea morţilor, aşa cum sunt denumite. Există şi cruci de căpătâi, aşezate la mormântul mortului, dar există şi cruci de trecere, cruci aşezate lângă podeţe, sau ape, amintind faptul că pe acolo se află o trecere, având simboluri care mai de care mai interesante, în funcţie de specificul zonei. Nu în ultimul rând gorjenii nu au uitat de crucile de izvoare, care sunt aşezate, de obicei, în apropierea unei ape, unui râu, sau unei fântâni, amintind că acolo există o sursă de apă. Aceste cruci se pot distinge şi prin specificul mesajelor, care îndeamnă călătorul să vină şi să se „adape" din apa aflată în apropiere. În satele Gorjului se păstrează un obicei vechi, acela de a aşeza, pentru pomenirea morţilor, trei cruci. Prima dintre ele, cea de căpătâi este crucea care îl va proteja pe cel decedat, în lumea de dincolo, cea de-a doua crucea de jurământ, este crucea care se pune la o fântână şi cea de-a treia la o răscruce. Potrivit localnicilor acestei comune, aceste cruci, puse la răscruce sau lângă fântâni simbolizează spălarea sufletului celui mort de păcate. Despre aceste cruci, etnograful Ernest Bernea arăta că pentru ţăranul român ele au reprezentat ... *expresia vieţii anonime a satelor, un îndreptar şi o măsură a drumurilor, un sprijin al urâtului şi al singurătăţii sale lăuntrice..*[1]

Începând cu secolele XVII- XVIII, crucile-troiţe se făceau din piatră, graţie trăiniciei materialului folosit pentru sculptarea lor, multe dintre acestea, scrise cu litere chirilice, dăinuind până în zilele noastre. În Gorj mai există 11 astfel de troiţe, declarate monumente istorice**.** Troiţele au avut un rol bine definit în societatea feudală, fiind ridicate pentru a comemora o bătălie, pentru a marca locul unor foste monumente (ca în cazul Crucii lui Ursache de la Polovragi, ridicată pe locul unei cetăţi dacice), sau pentru a aduce la cunoştinţă o lege sau o hotărâre domnească. De asemenea, crucile de piatră mai aveau rol de hotar între localităţi-cazul crucii de la Stoina- sau acela de a aduce în atenţia comunităţii şi a trecătorilor numele unor

[1] Ernest Bernea, *Civilizaţia română sătească*, Bucureşti, 2006, , p. 122

persoane sau întregi familii ce au avut rol de donatori. Ele se numesc şi cruci de drum, pentru că erau ridicate pe marginea drumurilor, unele dintre ele marcând în prezent drumuri dispărute. La început, numai neamurile de rang boieresc ridicau cruci, dar mai târziu au început şi oamenii de condiţie mai modestă să le ridice.

Obiceiul de a ridica astfel de monumente a continuat şi în secolul XIX, de exemplu crucea din Logreşti, dar aceasta nu mai este scrisă în chirilică şi nici monument istoric nu a fost declarată, cu toate că a fost ridicată în anul 1930. În prezent, troiţele se construiesc din lemn.Cele 11 cruci de piatră scrise în chirilică ce mai există în Gorj se află la: Târgu Jiu, Stoina (sat Ulmet), Turburea (sat Spahii), Turburea (sat Poiana), Polovragi (Crucea lui Ursache), Bengeşti Ciocadia (sat Pereşti), Bengeşti Ciocadia (sat Bengeşti Ciocadia -2), Bengeşti Ciocadia (sat Bălceşti- a lui Popa Ilie), Câlnic (sat Câlnic) şi Prigoria (sat Bucşana).

Crucea de la Ulmet-Stoina

Crucea de piatră de la Stoina se află amplasată în hotarul dintre satele Ulmet şi Mieluşei, lângă baltă, în apropierea casei lui Ion Sandu, fiind o cruce de pomenire ridicată la 9 decembrie 1783, conform transliterării textului slavonesc. În *Lista monumentelor istorice din judeţul Gorj,* unde figurează având codul *LMI 2004 : GJ –m –B -09504 şi LMI 1991 : D0041*, este atestată fie 1782 sau 1784. Are următoarele dimensiuni: 208/67/40/22 cm, literă de 3 cm, în relief, cioplită în piatră. În momentul de faţă, deşi a fost curăţată de curând, textul se poate citi cu greutate,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

în unele părţi fiind ilizibil. Are inscripţii în relief pe toate feţele, inscripţiile fiind, în fapt, un pomelnic dăltuit în piatră şi nu are soclu, fiind prinsă în postament de beton. Crucea a avut deasupra o terminaţie din piatră, de forma unui cap de berbec stilizat, care azi nu se mai păstrează, conform declaraţilor unor bătrâni ai satului Ulmet. De asemenea bătrânii satului mai credeau că ar fi fost ridicată în memoria celor căzuţi dintre localnici,în luptele cu turcii şi tătarii ce invadau adeseori aceste meleaguri[2]

Monumentul de la Stoina a fost studiat în 1960 de istoricul Constantin Bălan, cercetător al Institutului de Istorie Nicolae Iorga din Bucureşti. Are o importanţă deosebită pentru această zonă geografică, atestând existenţa unor comunităţi creştine puternice din cele mai vechi timpuri, pe aceste meleaguri ce au stat la baza formării actualelor sate componente ale comunei Stoina. Crucea cuprinde următoarele inscripţii, practic un *pomelnic* daltuit în piatră pe cele trei laturi ale sale: **1. Faţă:** *.. IIS... (US) HR (ISTOS), MR DUU (MAICA DOMNULUI)…. NI….KA,... MATEI, MARKU, LUKA , IOAN …. Cu vrearia Tatălui şi cu ajutoriu Fiiului cu săvărşiria Duhului Svântu, aminu …obcina ce se cheamă Dealu popa Nicolae Ştireac…..obcina Paraschiva. ………În hramu Svântului Nicolae şi a Priacuvioasa Paraschiva, această svântă Troiţă făcută de Nicola Burlieanu spre pomenirea: Nicola Burlieanu, Nicolae Drăghici, Marica, Mitrică Istratiie, Păuna, Mariia, Bălaşa, Manda, Niţă, Cârstina, Păuna,Constandinu, Ioana, Ilinca, Sofia …Pârvu, Ioana, Radu, Neagoe, Stana, Dinu, Stan, Voica, Dumitru, Petriea, Năsturica, Ionu, Radu, Tudora..-* **2. Latura din dreapta:”** *...Ancuţa, Stanca, Stoica, Olimpia monahia, Andrei, Elina, Ioanid, Melania, Marghialo, Marga, Ionu, Opria, Nicola, Călina, Dionid, Matei erei, Dumitraşco ereu, Nicola, Pătru, Mariia, Costandina, Floarea, Preda, Ancuţa, Liţa, Malcoci, Mariia, Dumitraşco, Marin, Mariţa, Nicola, Preda, Radu, Andronachie, Safta, Dumitraşco, Costandinu, Ioanu, Pârvu …cu tot neamu lor…” –* **3. Latura din stânga** *:”...Dechemvrie 9, leatu 7292 (1783)…Jipan Neagoe, Radu, Todoran, Gheorghe, Muşatu, Mariia, Ioanu, Avramu, Ilinca, Dumitrana, Ioana, Dumitraşco ereu, Safta eriţa, Păuna, Neacşa, Nicola, Preda, Mihartu, Mihai, Nicola, Bunia, Frâncu, Dumitru, Istratie, Mariia, Lazăr, Ioan, Rada, Riza, Pătru, Petra, Idiţa, Gheorghe, Niţă, Ioana, Pârvu, Radu, Costandina, Ioana, Mariina, Ionu, Mateiu , Balea, Mărica, Anca, Mariia, Ioana, Ilina, Dumitra, Istratie, Tărşiţa, Matea… cu tot neamul..”.* [3]

Această cruce a fost restaurată şi resfiinţită la 15 august 1999, cu ocazia Sfintei sărbători a Adormirii Maicii Domnului, prin strădania primarului de atunci, Constantin Vlăduţu. Şi în prezent, creştinii acestor sate continuă tradiţia ridicării de troiţe, de această dată din lemn, la răscruci de drumuri sau spre amintire a celor trecuţi spre veşnicie din neamul lor.

---

[2] Dumitru Hobeanu, *Monografia comunei Stoina 1927*, în manuscris, aflat în colecţie personală , fragment, p.16

[3] Transliterare personală a textului paleoslav.

Valea Artanului
Matcă originară a unor sate de pe văile Amaradiei şi Amărăzuiei

Emanuela Sarcină

Caracterizare geografică

Artanul este un pârâu, afluent pe stânga al râului Amaradia, care are originea într-un torent ce se dezvoltă în partea de sud a variantei scurte a drumului intercomunal, de peste Dealul Busuiocilor numit,, Drumul de la Nuci”

Bazinul hidrografic al său, din punct de vedere al clasificărilor geografice, se încadrează în marea unitate a Piemontului Getic, din care se detașează Piemontul Olteţului cu subunitatea Dealurile Amaradiei.

Valea sa se dezvoltă către sud, aproximativ paralel cu albia râului Amaradia, de care este despărțită de Dealul Artanului la apus, care are altitudinea maximă în vârful Cioaca Popii de 373,7 m. La răsărit este străjuită, la început de culmea Dealului de Mijloc, continuată de Dealul cu viile, apoi de Dealul Băcești și Dealul Voivozii.

Profilul văi este în forma literei „V”, formată din albia sa și malurile laterale, care pe jumătate din traseul este identică cu baza versanților de la dealurile înconjurătoare.

După confluența sa cu vâlceaua tributară Pința, dinspre est, valea se deschide treptat, printr-o albie majoră de mici dimensiuni și o fâșie variabilă de luncă. Terenurile vâlcelei Pința se află la cote mai înalte, în trepte, care domină valea principală, degradate în secolul XX de alunecările de pământ. Urmează tot pe stânga alte două vălcele mai mici numite Iapa și Cornetul, cu lunci dezvoltate pe conurile de dejecție ale torenților, cu terenuri stabile, împădurite, fără alunecări de teren.

În același cadru geografic, la apus de matca Artanului, la poalele dealului se află un reper important al acestui bazin hidrografic, cunoscut de locuitorii satelor din împrejurimi. Acolo apare la suprafață un izvor de coastă, unde de mai multe veacuri a fost amenajată arhicunoscuta „Fântână rece”, evocată în cântece și balade din folclorul satelor de pe valea Amaradiei.

În zona de obârșie, valea Artanu aparține în întregime satului Busuioci al comunei Hurezani.

După aproape 1 km. hotarul coboară pe firul apei și desparte moșiile locuitorilor din satul Hurezanii de Jos și Cordești de pe teritoriul actualei comune Stejari de cele ale satelor Hurezanii de Sus și Pegeni.

De la obârșia văii Cornetu hotarul dintre satele Băcești și Căpreni urcă spre răsărit, în culmea dealului, astfel încât terenurile din micuța luncă sunt stăpânite de sătenii din comuna Căpreni, fiind folosite ca fânețe și pășuni.

Tot pe teritoriul comunei Căpreni, matca Artanului se îndreaptă către apus, după ce ocolește botul de deal ce reprezintă partea finală a Dealului Artanul , trece printre locurile de pe luncă circa 1oo de metri, după care deversează apele în Amaradia.

Versanții sunt acoperiți de păduri formate din majoritatea speciilor de foioase: stejar, gorun, gârniță, fag, carpen, jugastru, frasin,plop, tei. În etajul inferior întâlnim alunul, cornul, păducelul sângerul, iar pe pajiștile neîngrijite maceșul, murul și porumbarul.

În județul Gorj, numele de „Artanu” îl mai găsim la unul din satele comunei Negomir și el este o variantă scurtă a cuvântului „hartan”, adică o bucată mare de carne, sau o bucată de pânză, de îmbrăcăminte, ori o ruptură din acestea. Poate la noi a căpătat acest nume ca ruptură

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

dintr-o moşie veche. Pe unele hărţi topografice găsim trecut cuvântul „Hartanul”, care nu se pronunţă în niciunul din satele vecine. Toată lumea vorbeşte despre „Artanul”, rareori o variantă şi mai scurtă „ Artan”.

Poziția sa ascunsă între matca Amaradiei și bazinul hidrografic al Amărăzuiei, departe de marile drumuri de culme, a permis constituirea unor așezări umane, din cele mai vechi timpuri.

Locuitorii de atunci, feriți din calea hoardelor năvălitoare, aveau șansa de a duce o activitate și un trai liniștit.

Valea sa, deși scurtă, dar locuită din cele mai vechi timpuri, a fost la originea multor sate care vor fi descrise de noi în continuare.

1. Satul Busuioci s-a format, în vechime pe o culme de deal desprinsă din Dealul Busuiocilor, îndreptată către apus și care domină șaua din care pornește valea Artanului. Totodată arealul satului vechi cuprindea și prima parte a Dealului de Mijloc, de circa o jumătate de kilometru, până la marginea unei fâșii de pădure, unde, în zilele noastre, se modifică hotarul dintre comune.

Vatra satului era dezvoltată la anul 1665, când stăpânul satului Vucea, cotropise alt sat Biceştii, care aparţinuse lui Hamza Şufărul, proprietar din Hurezi, de pe valea râului Amărazuia.

În urma unei judecăți la divanul domnesc, cei din Busuioci n-au putut prezenta nici o dovadă că au căpătat acea moșie pe căi cinstite. Hamza Șufarul a prezentat un hrisov din timpul „ Mircii vodă cel bun ” (Mircea cel Bătrân), scris pe o piele de miel prelucrată (numită în act „coajnic”) și astfel și-a recăpătat moșia, semnele de hotar fiind descrise amănunțit, reproduse de Alexandru Ștefulescu

Satul Busuioci a fost trecut pe harta austriacă de la 1721-1722, întocmită de căpitanul Schwantz și în conscripția lui Virmond din aeeași perioadă, căt și într-o situație statistică de la 1727.

A fost apoi înregistrat de generalul rus de origine germană von Bauer la 1778 și în toate catagrafiile și situațiile statistice întocmite după anul 1800.

Măsurile luate în secolele trecute de cârmuitorii acelor timpuri pentru trasarea noilor vetre de sat, activitate numită „alinierea satelor” au condus la coborârea locuitorilor în actuala localitate de la poalele apusene ale dealului.

2. Satul Bicești este alt sat înscris în hrisovul din 4 noiembrie 1665, care a fost obiectul judecății de la divanul domnesc dintre Vucea din Busuioci și Hămza Șufarul din Hurezi.

Hotarele sale sunt bine precizate în actul amintit, mare parte fiind menținute și în zilele noastre : din Crețu până la gura Ursoii trecea Horga și se învecina cu moșiile busuiocenilor pe un hotar oblic, în diagonală, ce unește Piscul Omizii cu obârșia Judelui.

În partea de sud hotarul ajungea până în aproape de biserica monument istoric „Sf. Împărați Constantin și Elena”, urmărind matca vălcelei Larga, trecea Amărăzuia peste o mică mlaștină numită în act „tină” și urca pe piscul Tinoasei, încheindu-se la obârșia Judelui, la distanță de numai un kilometru de valea pârâului Artanu.

Nu știm care a fost neamul Biceștilor vechi de la care venea numele satului. Documentele arată că, după o vreme, proprietari au devenit boierii Hurezeanu. O ramură a Hurezanilor și-a adăugat numele de Bicescu,târziu, în a doua parte a secolului al XIX-lea, spre a fi deosebiți de rudele colaterale la achitarea impozitelor și taxelor. Atunci moșia a fost cea care a împrumutat numele familiei. Următoarea generație a a păstrat ca nume de familie doar Bicescu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Satul a fost întărit în 1665 lui „ Hamza Şufarul, feciorul Manii paharnicul, nepotul Radului postelnicul ot Hurezi, ca să-i fie lui toată ocină din satul Biceşti ot sud Gorj."

La mijlocul secolului al XVIII- lea,înainte de 1751 satul Biceşti a fost ocupat de alţi vecinii, de la miazănoapte, cei din satul Copitani (numit din 1968 Popeşti-Stejari). Stăpân de drept trebuia să fie Barbu Hurezeanu, care avea mai mai multe acte din timpul lui Constantin Brâncoveanu şi de la fosta administraţie austriacă, însă proprietatea sa fusese uzurpată de Udrea şi Ilie feciorii Neanului Hurezeanu.

Cele două documente reliefează că satul Biceşti a fost sub stăpânirea boierilor din satul Hurezi.

A fost simplu ca vatra celor douâ sate să fie unificată, încât în a doua parte a veacului al XVIII-lea apare în documente un singur sat Hurezi, numit mai târziu Hurezanii din Dos, iar din perioada cuprinsă între anii 1820 şi 1835 numele său devenit Hurezanii de Jos.

De remarcat importanţa şi bogăţia satului Biceşti, râvnit din trei direcţii de vecinii săi, pentru moşia sa am identificat şapte momente de judecată.

Mare parte a satului, în veacurile trecute, a fost pe valea Horga, în locuinţe de tip bordei, deoarece s-au menţinut toponimele „Bordeiul lui Coadă" , „Padina lui Bălan", iar pe faţa Horguţei se puteau desluşi gropile de bordeie. Cârmuitorii treburilor obşteşti, din perioada ocupaţiei austriece au trasat alte vetre de sat în care să se mute cei ce locuiau în bordeie.

Aşa a fost cazul cu terenurile din partea de sat Băltina, unde s-a făcut lotizarea pentru noile gospodării, cei în cauză primind câte un lot, numit de localnici „blană", zona respectivă fiind numită multă vreme „Blanele".

Această parte a satului este locuită şi în zilele noastre de urmaşii lor.

3 Cătunul Judele era situat pe vâlceaua cu acelaşi nume afluentă pârâului Amărăzuia, situată la răsărit de valea Artanului, menţionat într-un hrisov emis în perioada 1621-1627, de către Alexandru coconul, prin care întărea stăpânirea acestei moşii lui Cioca din Hurezi, cumpărată de la Gheorghe Dinu Gruia, nepotul său.

Vâlceaua Judele a fost, pentru oamenii acestor locuri, totdeauna o vălcea soră cu Artanul, servind ca vatră şi adăpost pentru multe sălaşuri umane.

Numele acestei vetre de sat ne trimite cu gândul la un conducător cu rang de jude, care avea în subordine aşezările umane de pe valea pârâului Artanu, din Busuioci, Biceşti şi Hurezi.

Poziţia sa geografică era centrală faţă de ele iar versanţii văii erau accesibili din toate direcţiile.

Totodată era o vâlcea scurtă, adăpostită după dealuri, ferită din calea duşmanilor.

Se ştie că la cumpăna dintre primul şi al doilea mileniu existau unele formaţiuni administrativ- judecătoreşti numite judecii avănd căpetenie căte un jude. Poate în această parte de ţară a fost o dinastie de asemenea conducători cu reşedinţa în valea noastră. Aşa s-ar explica fixarea în memoria colectivă a acestui toponim.

Mare parte din terenurile acestei văi, înainte de 1948, erau golaşe, fără vegetaţie forestieră, fapt ce indică un spaţiu de convieţuire a oamenilor. Acolo există trei movile asemănătoare cu cea din dealul Tândăleştilor descrisă de Alexandru Ştefulescu în lucrarea sa „Gorjul ȋstoric şi pitoresc". Două dintre movile, ridicate între matca Judelui şi drumul de acces de pe vale, sunt lipite. Prima s-a conservat mai bine, iar cealaltă s-a aplatizat, diametrul lor fiind identic.

Cătunul Judele a fost totdeuna una din vetrele de sat ale satului Hurezi, arealul său oferind mai multe amplasamente bisericii umblătoare a satului Hurezanii din Dos (Hurezi), care era construită din bârne demontabile, în loc de picturi chipurile personajelor divine şi ale

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

sfinților erau desenate direct pe lemne, executate cu ajutorul unor cuie din fier, speciale, încinse în foc.

În cazul apariției unor dușmani, biserica era demontată, încărcată în care și transportată în locuri ferite, prin păduri, unde se făcea remontarea sa, în apropierea locurilor de bejenie a enoriașilor ei.

Dacă vre-o bârnă se piedea sau se degrada din cauza intemperiilor era înlocuită cu alta nouă și desenul întregit prin aceeași tehnică. Hramul său era la Sfântul Nicolae (6 decembrie), patronul fetelor sărace. Considerăm că acestă tehnică de construcție, se aplica la multe lăcașe de cult de pe teritoriul țării noastre, mutații de populație având loc deseori, în toate provinciile țării.

A rezistat în acest colț de lume, ca un ultim martor, pentru a ne lămuri cum s-a perpetuat credința creștinească de la o generație la alta.

Mutarea ei trebuie să se fi produs, de fiecare dată, în teritoriile de la apus de matca pârâului Amărăzuia, prin pădurile din Judele și Artanul.

Bătrânii satului, printre care Cilica Nicolae născut în 1906, din Judele și preotul Ionel Stanciu, fiu al satului Cordești, după cum reiese din lucarea noastră „STEJARI, comună nouă cu rădăcini străvechi”își aminteau cele povestite de moșii lor despre ultimele locuri unde a fost mutată: Gura Lazului, Piscul Mătușii, ultimul fiind cel din Poiana Judelui, unde a fost adusă în anul 1796, așa cum indică mai multe surse bibliografice bisericești.

Degradată datorită intemperiilor a fost demolată în anii 1970-1971 si în locul său a fost ridicată o nouă biserică din zid de către ctitorii Constantin Ușurelu și ginerele său preotul Popescu Ioan.

4.Satul Hurezi s-a format, sus pe deal, pe podețul desprins din Dealul de Mijloc, care . domină câmpul Lazu și micuța vâlcea cu același nume. Numele său provine de la păsările de noapte numite „ huhurezi”, care trăiau prin copacii pădurilor din apropiere, cu același nume Huhurezi, satul, este trecut în unele acte întocmite după 1528. Pe teritoriul țării noastre am identificat 7 localități care își trag numele de la aceste păsări. Evoluția istorică și lingvistică a dus la multe din ele la transformare numelui din Hurezi în Horezi sau Horezu, iar în cazul nostru s-a menținut litera „u”, în numele satelor Hurezani.

Prima atestare documentară este din 1528, sept- decembrie 15. Radu vodă a dat întru stăpânire lui Balea moșie în satul Hurezi ca să-i fie moștenire înfrățindu-l și pe Staico.

La 28 februarie 1607, Radu vodă întărește lui Stancu cu fii săi, stăpânire peste mai multe cumpărături de la Huhurezi, însă din partea socrului său Otea a 5-a parte.

Un alt document mai cuprinzător datat din perioada 1621-1627, ne arată că la nord se învecina cu moșia Judele, cumpărată de amintitul proprietar Cioca, iar spre apus hotarul cobora pe firul văii Artanu. Din hrisov reiese că Cioca era locuitor al satului Hurezani, dar că luase în stăpânire și terenuri în satul Hurezi iar vânzătorii „să se știe rumâni de moșie toată din satul Hurezi”.

Deci el devenise proprietar pe toată moșia satului, iar locuitorii lui transformați în „rumâni” adică slugi ale sale, cu alte cuvinte iobagi.

Deci la anul 1621,pe valea Amărăzuia, erau două sate.

Ne-am lămurit unde erau Hurezii (Huhurezii), dar unde era satul lui Cioca –Hurezanii- .

Hrisovul arată că „ hotarulu dinu Judele rămâne dinu susu” adică mai sus, în amonte, de vatra așezării unde locuia, iar partea de ocină a lui Tănasie se afla „ dinu susu din Urseni”, deci la o cotă mai ridicată. Rezultă că satul său era situat undeva mai jos, între cele două moșii, poziție ce corespunde cu cea de la Gura Lazului, pe lângă actualul parc de gaze și unde, în partea

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

de sud, s-a menținut până la colectivizare un cimitir vechi, acolo unde bătrânii satului afirmau că a fost una din locațiile bisericii umblătoare.

Satul Hurezi apare într-un alt act emis tot la 4 noiembrie 1665, aceluiaşi Hamza Şufarul, prin care se confirmă stăpânire peste partea lui de moşie din acel sat.

După trecerea a șapte decenii, la 4 noiembrie 1730, s-a făcut partajarea unei moşii din Hurezi, în 7 părți de către un grup de fruntaşi şi slujbaşi din împrejurimi : Mihaiu Gâlcescu, Dumitraşco Roşianu, Gheorghe Popescul, Popa Fiera brat (fratele) popii Bâra și Dumitraşco Poenarul, portar.

Ținutul Olteniei, fiind sub ocupație austriacă, locuitorii din această provincie a țării nu mai aveau posibilitatea să-și rezolve pricinile în divanul domnesc, cum erau rânduielile țării. Hotărârea slujbașilor nominalizați în act înlocuia judecata divanului domnesc.

Deşi menționează mulți benficiari ai partajării în 7 părți, actul nu face referire la proprietățile lui Cioca de 1621 și ale lui Hamza Şufarul de la 1665 și nici despre urmașii lor.

Deducem că partajarea a avut ca obiect o altă moșie din Hurezi.

Ocupanții austrieci au luat multe măsuri organizatorice care să ajute la strângerea impozitelor și dărilor, de la locuitori, fiind primii care au impus strângerea locuitorilor în vetre de sat accesibile slujbașilor, activitate ce a căpătat mai tărziu numele de „aliniere a satelor". Practic oamenii trebuiau să-și părăseacă locuințele tip bordei, răspândite pe multe piscuri și boturi de deal însorite și să ridice locuințe supraterane pe aliniamente stabilite de căpeteniile satelor, numite pe la noi „linii ale satului". Cei din Hurezi au coborât din dealul lor pe două amplasamente, adică în două direcții. Unii au contribuit la dezvoltarea satului de pe valea Amărăzuia, care așa cum arătat s-a extins, după câteva decenii și peste arealele satelor Bicești și Copitani.

Alții au trecut valea Artanul și s-au așezat sub Dealul Artanului, pe stânga râului Amaradia,

întemeind un al doilea sat cu numele de Hurezani, la sud de terenurile satului Busuioci.

În ambele cazuri numele satului a venit de la grupurile de persoane sosite din Hurezi, cei veniți de acolo numindu-se Hurezani, spre a fi deosebiți de alți oameni aduși în noua vatră de sat de pe alte culmi și piscuri vecine . Așa se explică că în cazul satelor noastre nu a fost înlocuită litera „ u" cu litera „o", cum s-a întâmplat la celelalte localități din Gorj, Vâlcea și Dolj.

Modificările numelor Huhurezi ori Hurezi din județele amintite s-au produs datorită evoluției limbii, dar și sub influența asemănării numelui și generalizarea consumului de orez. În lexicul acelor localități nu s-au păstrat referiri la păsările de pradă și numele lor de „ huhurezi".Fonetic se aude mai plăcut un nume apropiat de cuvântul orez. O explicație naivă,nefondată, a dat-o la 1873 învățătorul D.M.Hurezeanu din satul Hurezanii de jos în comunicarea transmisă pentru Chestionarul Odobescu, scriind că numele satului „ derivă de la niște greci care făceau comerț cu orez", -afirmație eronată- departe de evoluția istorică a satului.

Numele satelor noastre s-a impus în zonă și datorită faptului că marii proprietari de pământ au preluat ca nume de familie numele satului, de la Hurezi și Hurezani s-a ajuns la numele

„Hurezeanu" sau„Oresanu" fie că erau moștenitori îndreptățiți, fie că aveau moșii cumpărate.

Se pare că aceste familii boierești fiind numeroase, schimbau grafia numelui pentru a fi deosebiți de administrația din acele timpuri la achitarea birurilor și impozitelor. Unii își scriau numele de familie Hurezeanu, alții Oresanu sau Urezeanu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

După cum reiese din actul de hotărnicie din 1751, satul Hurezani de pe valea Amărăzuia încă nu cuprinsese vetrele de sat din Bicești și Copitani, care erau totuși stăpânite de alți boieri Hurezeanu, care se luptau între ei pentru capturarea de noi terenuri, prezentați mai sus.

În final a fost conturată vatra definitivă a satului Hurezanii de Jos.

Hotarele celuilalt sat Hurezani, de peste dealuri, de pe malul stâng al Amaradiei sufereau și ele un proces de mărire și expansiune. Urmașii lui Hamza Șufarul au facut cumpărături de terenuri pe valea Amaradiei.

Astfel la 1717, Preda Hurezanul, feciorul lui Hamza a făcut cumpărături în hotarul Gruiarilor, peste Amaradia, dincolo de Busuioci.

În 1732, 6 noiembrie, administrația austriacă confirmă stăpânire peste 194 stânjeni de moșie lui Barbu Hurezanu tot în hotarul Gruiarilor.

În a doua parte a secolului XVIII, pe măsură ce actele de administrație se înmulțeau, conducătorii județului Gorj și cei de la plasa Gilort au fost nevoiți să facă deosebirea dintre cele două sate. Deoarece satul de pe Amaradia apărea primul în fața lor când veneau dinspre Tg.Jiu a primit numele de „ Hurezanii din Față”, iar cel de peste dealuri, greu de găsit, a primit numele de „ Hurezanii din Dos ”. În documente publicate de V.A.Urechia, din perioada fanariotă, găsim scris numele „Hurezanii de pe Hămărada” .

Aceste nume ale satelor noastre s-au menținut și la începutul veacului următor, când diploma de boierie a lui Ioniță sin Matei Geamănul, este înregistrată de cârmuirea județului Gorj în martie 1820, la satul Hurezanii din Dos.

Altă diplomă de boierie acordată de domnitorul Gh. Bibescu ,în 1835, noiembrie 9, a fost înregistrată la satul Hurezanii de Jos, deci în intervalul dintre ele s-a modificat numele satului.

Ulterior actele administrative, catagrafiile și situațiile statistice se vor referi la satele Hurezanii de Sus, situat pe lunca Amaradiei și Hurezanii de jos, situat pe valea pârâului Amărăzuia. Mai târziu, în urma reformelor domnitorului Cuza, vor deveni centre adiministrative a două comune.

5. Satul Cordești a fost cel mai mult legat de valea Artanului, deoarece mare parte din . . vechii locuitori ai săi au fost grupați în vâlceaua Pința, bine adăpostită de versanții . ..

laterali, care a oferit condiții bune de adăpost și viață, în secolele trecute, celor ce s-au . așezat acolo.

Vestigii de la bordeiele, sălașurile și locuințele lor s-au menținut până la începutul secolului al XX-lea, deoarece părăsirea totală a așezării din Pința s-a produs târziu, la reluarea măsurilor administrative de mutare în noile vetre de sat, stabilite de Regulamentele Organice. Se cunoaște că după plecarea austriecilor din Oltenia, domniile fanariote nu prea s-au impus în această provincie, iar haiducii și bandele rebele de turci (pazvangii, cârjalii și adalâii) au creat haos și neliniște, timp îndelungat, până la 1821. Cei care locuiau în aceste vălcele erau feriți de atacurile lor și mulți au amânat împlinirea poruncilor venite de la cârmuitori. Abia măsurile exprese de după 1831, i-au determinat, pe ultimii, să treacă dealul și să se așeze în proiectata localitate amenajată cu ulițe orientate est- vest, întersectate de altele direcționate nord-sud, unică în felul ei pe aceste meleaguri.

Au rămas pe loc o parte din acareturile gospodăriilor, din adăposturile animalelor, utilizate în continuare ca sălașe, oboare și conace,pe timpul verii. Plantațiile de pomi s-au menținut până la colectivizare. Vremurile excesiv de ploiase au provocat alunecări și surpări de terenuri, care au distrus

amplasamentele vechilor locuințe și pometurile plantate de ei.

Sus pe culmea dealului înfiinţaseră multe plantaţii de vie, de unde s-a transmis numele „Dealul cu Viile”, iar unii cultivatori şi-au stabilit ca nume de familie, denumirea dată ramurii roditoare a viţei: „Coardă”. Bănuim că aceste familii au trecut primele culmea, către răsărrit, şi s-au aşezat în noua vatră de sat care a primit numele de Cordeşti.

Acest nume a fost trecut prima dată în actul de partajare din anul 1730, descris mai sus, în care s-a scris despre o cumpărătură de „la ceata cordeştilor”.

Noul sat a fost trasat în prelungirea satului Urseni, înscris într-un act din perioada 1541-1543, urmat de altele din 1561, 1572, 1607 şi cel din 1623-1627 prin care se întăresc moşiile lui Cioca.

Satul Urseni era aşezat pe o veche vatră geto-dacică de tipul aşezărilor „deschise” şi ocupa zona care se numeşte de la jumătatea secolului al XIX-lea „Mormintele” şi se continua pe o terasă a dealului, paralel cu actualul traseu al şoselei de la moară şi de accees la partea de sat numită Stoia.

Noul nume al vâcelei, „Mormintele” s-a transmis de la izolarea sa de restul satului, unde erau înmormântaţi cei morţi în perioadele bântuite de epidemii.

Sus, pe culme, la obârşia acestei vâlcele,pe micul platou, unde se desfăşoară panoramic valea pârâului Artanu, este un loc pe care localnicii îl numesc „Casa papei”. S-a transmis de la o generaţie la alta că acest nume se datorează faptului că acolo a fost un mic castru (schit) al călugărilor ce ascultau de Papa de la Roma, înainte de marea schismă de la 1054 , alţii afirmă că a aparţinut mânăstirii Tismana, până ce nişte slujbaşi turci l-au pângărit. În realitate, pe platoul cu acest nume există urme ale unei construcţii făcută din bucăţi de granit, rocă inexistentă în zona noastră.

Admitem prima ipoteză care vine să ateste locuirea din „ zorii istoriei” a văii Artanului, poziţia strategică a castrului permiţând supravegherea terenurilor înconjurătoare.

Poziţia de mijloc a satului Cordeşti a favorizat alipirea Ursenilor şi a părţii de sud satului Hurezi, încât până la organizarea administrativă din 1968 se întindea de la hotarul satului Băceşti, până la canalul din spatele gospodăriei lui Gheorghe (Dodu) Uşurelu.

Unele surse bisericeşti ne arată că în anul 1800 exista o biserică a Cordeştilor, tip bordei, care s-a menţinut timp de un secol, când a fost ridicată pe actualul amplasment noua ctitorie cu hramul

„Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, târnosită în anul 1909.

În timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza satul Cordeşti a căpătat rangul de comună, iar în 1908 poziţia centrală a contribuit la unirea cu comuna Băceşti la sud şi comuna Hurezanii de Jos la nord.

În 1965, când această comună a trecut în subordinea raionului Gilort, a primit numele de Stejaru- Hurezani, iar în 1968 s-a mărit prin unirea cu comuna Piscoiu şi satul Baloşani.

6. Despre satul Hurezanii de sus, numit în documente de pe timpul fanarioţilor . Hurezanii de pe Hămărada (Amaradia) mai adăugăm faptul că două toponime de pe

versantul de apus al Dealului Artanului amintesc şi ele despre locuitori din vechime,

purtând numele de „ Cărămizile Mari” şi Cărămizile mici”.

În anii 1841-1842 pe stânga râului Amaradia, în arealul vechiului sat, s-a construit biserica cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, de către ctitorii Dimitrie Hurezanu-Lipoveanu, Zamfir Gârbea, Dumitrache Gârbea şi alţii decedaţi. Al doilea hram a fost ulterior sărbătorit la „Sfântul Dumitru”. După mutarea tuturor familiilor pe actuala vatră a satului, biserica a rămas singurul martor al localităţii vechi. În anul 2015 Mitropolia Oteniei a aprobat

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

organizarea în jurul ei a unei mânăstiri, cu cele două hramuri: „ Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” şi „Sfântul Dumitru”.

7. Satul Pegeni este continuatorul altor aşezări omeneşti de pe versanţii şi poalele Dealului Artanului, mutate şi ele, în secolul XIX, la şoseaua mare.
Cei mai mulţi veneau din hotarul „Peagu”, trecut într-un document din 1751, notat mai târziu,la 1784, de generalul von Bauer cu cuvântul latin „Pagus”, cuvânt ce în limba română este echivalent cu sat. Deci el a confirmat existenţa pe acele locuri a unui sat. . . Forma în care l-a reprodus este apropiată de numele românesc.

După constituirea actualului sat de pe lunca Amaradiei, cei sosiţi de dincolo de Amaradia, din Peagu, au fost numiţi Pegeni, nume care s-a impus peste tot satul. În unele acte şi situaţii statistice găsim scrise variante ca: Peţenii, Pejenii.

O altă comunitate de la poalele Dealului Artanului, a fost mahalaua Golumbeni-Plopu, formată pe malul opus al confluenţei Amaradiei cu pârâului Plopu. Din acel loc care s-a ridicat Ştefan Golumbeanu, fost al doilea şi al treilea logofăt, care a înălţat acolo o biserică din zid, târnosită „ la leat 1798 iulie 15” , cu hramurile „Sf.Nicolae” şi „Sf. Voievozi”. Preotul istoric Dumitru Bălaşa a scris că a fost ridicată în locul alteia mai vechi, Acolo a fost înmormântat şi ctitorul, în 1825, iar peste mormânt fiul sâu a aşezat o frumoasă piatră în formă de sarcofag. În secolul al XIX-lea , după aducerea caselor la linie, satul s-a mutat pe dreapta Amaradiei. Dintr-o plângere adresată conducătorilor treburilor bisericeşti după 1860 aflăm că majoritatea oamenilor se mutaseră pe linia actualului sat Pegeni, lăcaşul de cult de peste Amaradia rămăsese izolat, iar podul din lemne, rupt de viiturile râului.

Acelaşi autor a consemnat că lângă vatra satului actual sătenii ridicaseră înainte de anul 1785, august 22, o biserică din lemne, refăcută în 1853, iar o inspecţie din 1887 a constatat că era neterminată.

În 1898 au demolat ctitoria lui Ştefan Golumbeanu până la temelie şi au construit, în mijlocul noului sat biserica actuală, din zid, terminată înainte de 30 noiembrie 1895, când a fost sfinţită, folosind şi materiale de cea veche de lemne .

În acelaşi timp a fost adusă la Pegeni, crucea şi piatra lui Ştefan Golumbeanu.

Pe locul altarului de la biserica lui Ştefan Golumbeanu la 1 septembrie 1934 a fost ridicată o cruce care să amintească de vechiul locaş.

8. Satul Căpreni a avut o evoluţie istorică foarte mult legată şi influenţată de valea pârâului Artanu, perimetrul vechi al satului fiind situat pe stânga râului Amaradia la . poalele dealului, pe botul de deal al Dealului Artanului şi pe terasele văii Artanu, ce prezintă o deschidere mai mare, după care matca se îndreaptă către apus şi deversează apele în Amaradia.

Mai sus am enumerat numele topice ale culmilor, din răsăritul bazinului său hidrografic, ultima fiind numită de locuitorii comunei Stejari „ Dealul Voivozii”, iar cei din Căpreni o numesc „Dealul Băceştilor”, unde preotul satului, Popescu Nicolae-Căpreni a comunicat următoarele .

„ La 5-6 km de cetatea Căpreni, pe dealul Băceştilor s-a găsit întâmplător o bucată de vatră de foc cu gardenă”, fapt ce atestă locuire acestui spaţiu geografic din cele mai vechi timpuri.

Reproducem o descriere succintă a satului vechi făcută de preotul- istoric Dumitru Bălaşa, în articolul „ Biserica din Artan”:

„ Aşezată pe malul stâng al Amaradiei, căndva a fost înconjurată de case mari de zid, din care nu au mai rămas decât slabe urme. După ce în prima jumătate a veacului al XIX-lea , casele

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

au fost „aduse la linie” la circa 1 km. pe dreapta Amaradiei, biserica a rămas solitară, în mijlocul câmpului. Căprenii şi-au făcut în sat, în anul 1915, o biserică nouă. Cea veche „ din Artan” a rămas pustie în mijlocul unor morminte, până la urmă şi acestea uitate. Având acelaşi hram

(Sfântul Dumitru şi Sfântul Gheorghe) nu s-a bucurat de slujbă nici o dată pe an.

Lipsa unui pod peste apă şi desele revărsări ale Amaradiei au făcut imposibilă comunicarea cu malul stâng, ceea ce a dus la părăsirea locaşului”.

Mai încolo, autorul scrie că „în 1914 iulie 9, preotul Dimitrie Andreescu făcea un raport către Protoieria judeţului Dolj, de care depindea la acea dată, în care arătă că în noaptea de vineri spre sămbătă(4-5 iulie) , râul Amaradia s-a revărsat, a distrus podurile şi inundat de jur împrejur biserica cea veche-----, unde a rupt gardul şi a luat în valuri –chiar şi morţii cimtirului-. Cere încuviinţare ca să demoleze vechea biserică----să se întrebuinţeze la construirea bisericii noi, cu acelaşi hram – deja pusă în lucrare. La 18 august 1914, protoierul I.Mălăescu comunica Parohiei Căpreni că a aprobat demolarea bisericii vechi şi mutarea morţilor în cimitirul nou. Cu toată aprobarea obţinută Căprenii nu s-au încumetat să dărâme ctitoria lor ”.

In articol este descrisă piatra de mormânt a jupaniţei Despa şi a fiicei sale, având scris anul 1613, care atestă vechimea vetrei de la Artan.

Autorul monografiei „ Căpreni- ieri şi azi”, Gelu Ion, a a scris despre o notă a preotului Niţu Căpreanu, în serviciu în prima parte a secolului XIX, din care reiese că acolo exista o altă construcţie bisericească din anul 1080 .

Altădată preotul paroh Nicolae Popescu- Căpreni a reprodus afirmaţiile unor oameni bătrâni, că acolo era un „târg al arbănaşilor”, adică al negustorilor albanezi.

Tot Dumitru Bălaşa a prezentat mai multe note scrise pe cărţi ce au aparţinut bisericii „din Artan”, pe un penticostar fiind notat „ Leatu când s-au clădit biserica 1808, aprilie 1”. De fapt în acel an „ a fost preînoită de Barbu Socoteanu, fost mare medelnicer, împreună cu fraţii săi. Atunci i s-a adăugat pridvorul şi un contrafort în colţul de nord-est al naosului. Contribuţia fraţilor Socoteni duce la concluzia că vechii ctitori ai bisericii „din Artan” au fost rude apropiate ale episcopului Grigorie Socoteanu, al Râmnicului (apoi mitropolit)”.

Înainte de construirea bisericilor de la Băceşti şi Baloşani, locuitorii de acolo mergeau la biserica din Artanu, iar cărarea urmată de ei se numeşte şi în prezent „drumul bisericii”, croită pe versantul de apus al văi Voevoda iar după depăşirea drumului de culme mergeau pe piscul vâlcelei Oarza, apoi peste matca Artanului, găseau biserica bătrână.

Din alte surse am aflat că importanţa acestui lăcaş de cult a fost mai mare, având rangul de protoierie. Cuprinsul protoieriei nu se ştie, însă toate bisericile din aşezările legate de valea Artanului trebuie să fi fost subordonată acesteia. Vlădicii care aveau în subordine aşezămintele bisericeşti, acordau asemenea ranguri celor mai vechi ctitorii. Aceasta întăreşte afirmaţia că în acest spaţiu geografic, activitatea ecleziastă avea tradiţii seculare.

Într-un articol în care este relevată activitatea înaintaşului Andrei Zăicoianu, preotul Nicolae Popescu- Căpreni, a scris că biserica „Sf. Dumitru şi Sf. Gheorghe”, din Căprenii-vechi a fost schit al Polovragilor, din care înţelegem că era închinată acelei mânăstiri.

Mai informează că Andrei Zăicoianu, a fost hirotonit în 1852, la ceva timp după moartea „ vrednicului protopop C. Căpreanu .

Sub oblăduirea acelei biserici a fost una din cele mai vechi şcoli de pe valea Amaradiei.

În lucrarea monografică-manuscris-,din 1942, aflată la arhivele centrale ale statului din Bucureşti întocmită de C Bujorescu este scris : „ Pe la 1820, când Tudor Vladimirescu ridicase spada contra Fanarioţilor, şcoala Căpreni era condusă de protoierul Ioan Postelnicu, împreună cu

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

dascălii săi de la biserică. Şcoala nu avea local propriu, ci se găsea în casa împărătească din satul Scurtu, lângă biserica din Artanu.

Aci la protoierie, au învăţat bucoavna mai toţi sătenii din diferite sate din judeţele Dolj, Gorj şi Vâlcea cărora de mult li s-a cântat vecinica pomenire. Aci datează până la anul 1855, când se divide în două : una în Căpreni şi alta în satul Scurtu".

Acelaşi autor arată că activitatea lui Ioan Postelnicu, a fost continuată de protopopul Constantin Căpreanu, numele său fiind scris pe clopotul bisericii, urmat de cuvântul protnot (ar), echivalentul cuvântului învăţător, fapt ce confirmă continuarea cursurilor şcolare.

Şcoala din Căpreni a avut o evoluţie descrisă amănunţit de autor, dar noi nu ne îndepărtăm de valea Artanu Şcoala veche din Scurtu a continuat activitatatea , cât timp a activat acolo preotul-învăţător Andrei Zăicoianu, transferat în 1884 la parohia Băceşti.

La şcoala din Scurtu, în epoca aceea, au învăţat carte mulţi tineri din satele noastre, îndeosebi din satul Băceşti, printre ultimii fiind şi Cârlugea C.Gheorghe (Lilă) tătăl domnului profesor Cârlugea Emanoil.

9. Satul numit de autorităţile administrative în 1968 „Aluniş", după vălceaua de la . .. . răsărit de sat, care a înlocuit numele anterior „ Scurtu", despre care am vorbit mai .. . sus, este singura vatră de sat, limitrofă Artanului care şi-a menţinut amplasamentul. . . Sătenii nu şi-au mutat casele peste râul Amaradia, ori pe altă linie de sat, cum s-a ... . întâmplat la aşezările omeneşti prezentate anterior.

Acest sat este situat la mică distanţă spre sud de confluenţa pârâului Artanul cu Amaradia şi întotdeauna a fost legat de valea sa şi evenimentele petrecute între dealurile înconjurătoare.

În trecut, enoriaşii satului aparţineau, după cum am văzut de „ Biserica din Artan" şi după cum am aflat, pe teritoriul său au fost altădată pătulele şi casa împărătească. Înainte de 1800, făcea parte din moşia Baloşani, proprietate a boierilor din neamul Socoteanu.

Această moşie cuprindea terenurile pe care se întind actualele sate Baloşani, Brăteşti, Cornetu şi Aluniş.

Grupul de gospodării de acolo, se numea la începutul secolului XIX, Baloşanii de jos, care împreună cu moşia satului au făcut parte din zestrea (dota), fiicei medelnicerului Gheorghe Socotenu numită Bălaşa la căsătoria acesteia cu Pascale Karagic, care va purta rangul de polcovnic. Fiul lor Ion (Ioniţă) Caragic a preluat moşia şi acareturile de la tatăl său, după căsătoria, la 28 noiembrie 1828, cu Zinca, zisă Zoe Velara, primind ca dotă moşii în Căpreni şi Baloşani.

Catagrafia din 1831 l-a înregistrat, pe Ion Caragic, propietar la Baloşani, Căpreni, la Racoviţa, în judeţul Vâlcea, plasa Horezului, coproprietar la Mierea Birnici.

În 1839, a cumpărat de la cumnata sa Lucsiţa Zavarov, partea acesteia din moşia Mierea Birnicii, vândută mai târziu lui Nicolae Carada.

La 1837 moşia Baloşani era a lui Ioniţă Caragic şi parte megieşească

În 1857 era alegător în Divanul ad-hoc, înscris cu moşii în Baloşani şi Căprenii de jos.

În 1862 era alegător direct, cu un venit de1000 lei

În 1863 a ctitorit biserica veche de la Cornetu, din Căprenii de Jos.

A decedat la 3 ianuarie 1868, după ce rămăsese văduv şi fără copii.

Moştenitor a rămas unul din nepoţii soţiei- Dumitru Măinescu.

Pe la jumătatea secolului XIX , a apărut alt nume al satului: „Scurtu", a cărei origine nu am desluşit-o. Se pare că s-ar trage de la vatra scurtă a satului.

Cu acest nume satul a fost înregistrat în actele administrative până în 1968, când conducerea comunei a modificat numele în Aluniş, preluat de la vâlceaua din apropiere.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Aici se încheie ocolul imaginar și informatic prin geografia și istoria satelor legate de valea pârâului Artanu.

Altele ca Baloșani, Băcești, Cornetu și Brătești, au avut tangență cu acest spațiu, prin hotarele lor, sau prin cuprinsul moșiilor seculare, cele mai multe fiind stăpânite în trecut de boierii din neamul Socoteanu, originari din fostul sat Socoteni, înglobat în satul Slăvuța, din comuna Crușeț.

Moșiile lor cuprindeau în secolul XVII satele: Socoteni, jumătatea de răsărit a dealului Mielușeilor și Ulmetului, hotar marcat de mejdina (hatul) dintre islaz și terenurile parcelate ale sătenilor, urmate de ale pictorului Safta, cobora în Toiaga în vâlceaua afluentă Scoarța și de acolo în jos ajungea pe firul apei râului Amaradia, pănă la hotarul dintre Ciorari și Brătești. Urma vechea și uriașa moșie Baloșani care trecea peste Amaradia și se întindea până culmea Dealului Iclean, cu toate hotarele din Brătești, Gâgâiu, Cornetu și Aluniș (Scurtu). În continuare, vechii Socoteni, stăpâneau toată moșia Căprenilor, de o parte și alta a Amaradiei, până la pârâul Plopu. Peste dealuri, la răsărit de satul Socoteni stăpâneau moșii și sate pe valea pârâlui Plosca, la Soceni și Tălpașu.

În ceea ce privește administația, satele enumerate mai sus au trecut prin multe organizări și dezorganizări teritoriale, între vechile județe Dolj și Gorj, care nu pot fi urmărite în acest material. Din 1968, toate sunt înglobate în teritoriul județului Gorj.

BIBLIOGRAFIE

N.S.Aur = Piemontul Oltețului
Ed.Universitaria. Craiova. 1996

Barbu Paul-Emanoil = Catagrafia județului Dolj. În anul 1828.
Ed. Uniersitaria. 2009. Craiova

Bălașa Dumitru = Biserici din Gorj: 1. Biserica din Artan, comuna Căpreni.2. Biserica Golumbeni- Plopu, comuna Hurezani. Pag. 402
Rev. Mitropolia Olteniei.Nr.5-6. Mai- iunie 1969. Craiova.

xxx = Catalogul documentelor din Țara Românească. Vol. IV și Vol. VII

xxx = Documente privind istoria României. B. Țara Românescă. Vol.I, II, III

xxx = Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească
Vol. I, vol. II, vol.II, vol. III, vol. IV, Vol. V, Vol. VII

Donat Ion, Ciobotea Dinică, Pătroiu Ion = Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831 Ed. Helios, 2000. Craiova

Dinică Ciobotea = Rudele lui Eugeniu Carada.
Rev. Magazin istoric. Nr. 7 (520).2010.Pag. 49.

Gelu Ion = Căpreni, Ieri și azi. Ed. Arvers. 2004. Craiova.

Giurescu C. = Material pentru istoria Olteniei supt austrieci. 1947. București.

Mironescu Atanasie = Istoricul Eparhiei Rămnicului și Noului Severin
Tiparul Gutenberg, București.1906.

Motorga Elena, Daniela Badea, Lili Ecaterina Motorga, Emanuela Motorga, Șurcă Adriana
=Biserica„Sf Împărați Constantin și Elena”- monument istoric- din comuna Stejari, județul Gorj Ed. Măiastra. 2010.Tg.Jiu

Motorga Emanoil, Motorga Elena, Motorga Lili-Ecaterina, Șurcă Adriana, Sarcină Emanuela,

Badea Daniela =STEJARI, comună nouă cu rădăcini străvechi. Studiu monografic.
Ed. Măiastra, 2014. Tg.Jiu
Mrejeru Marcela = Biserică şi societate în județul Gorj. (1864-1900)
Ed. Revers. 2012. Craiova.
Papacostea Șerban = Oltenia sub stăpânirea austriacă
Ed.Academiei. 1971. Bucureşti
Pr.Popescu Nicolae- Căpreni = Despre familia Episcopului Grigore Socoteanu
Rev. Mitropolia Olteniei. Nr.1-2. 1972. Pag. 17 şi urm.
Pr. Popescu Nicolae- Căpreni = Chipul unui preot înaintaș în Căpreni.
Rev. Mitropolia Olteniei.7-8. 1974. Pag. 660
Stoenescu Alex Mihai=Istoria Olteniei. Ed.RAO. 2011. Bucureşti
Ștefulescu Alexandru = Documente slavo- române relative la Gorj (1406-1665)
Tiparul N.D.Miloșescu. 1908. Tg.Jiu
Ștefulescu Alexandru = Gorjul istoric și pitoresc.

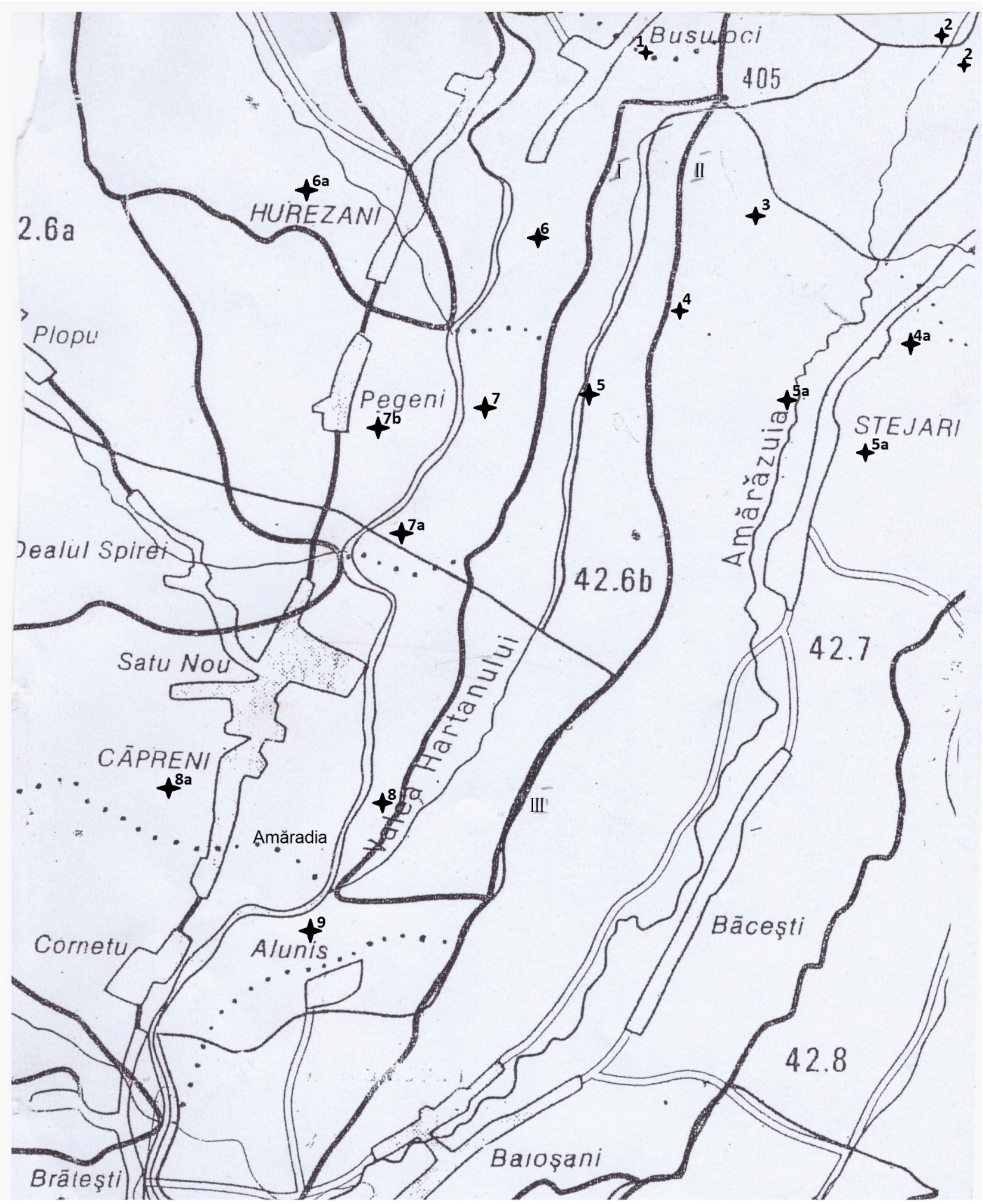

A.CULMILE BAZINULUI HIDROGRAFIC

I. DEALUI ARTANULUI, II. DEALUL DE MIJLOC, III. DEALUL DE BĂCEȘTI

B.SATELE

1.Busuioci, 2.Bicești, 3. Cătunul Judele, 4. Vechiul sat Hurezi, 4a. Hurezanii de Jos, 5. Originea satului Cordești. 5a. Satul Cordești-redenumit Stejari, 6. Fostul sat Hurezanii din Față (de sus), 6a. Actualul sat Hurezani, 7. Hotarul satului vechi Peagu. 7a.Fosta mahala Golumbeni, 7b. Actualul sat Pegeni, 8. Fostul sat Căpreni, 8a. Actualul sat Căpreni, 9. Satul Scurtu redenumit Aluniș

Colectivizarea și viitorul gospodăriei țărănești tradiționale din Câmpia Băileştilor

Irinel Cănureci

Colectivizarea agriculturii româneşti, după modelul sovietic al colhozului stalinist, a fost una din cele mai ample acţiuni menite să transforme economia ţării, spectrul social, politic şi moral al poporului român, să permită perpetuarea puterii partidului unic, a statului comunist.

Desfiinţarea proprietăţii ţărăneşti individuale, spre a nu bloca dezvoltarea agriculturii socialiste, după etatizarea industriei, a avut menirea să excludă, pentru prezentul şi viitorul de atunci, focarele de rezistenţă împotriva statului totalitar comunist. În viziunea partidului, victoria socialismului în România era incompatibilă cu păstrarea proprietăţii particulare asupra pământului. Odată distrusă proprietatea funciară particulară, dispărea şi proprietarul de pământ, un posibil şi morbid aliat al duşmanului din afară, imperialismul. Sistemul comunist a vazut dezvoltarea producţiei agricole doar prin subordonarea micului producător faţă de macrostructura industrială planificată şi supercentralizată, permanent dirijată de partid.

În România, procesul de colectivizare, supravegheat atent, tenace, chiar dur de către organele de partid şi de către securitate, a constituit vectorul principal al politizării satului tradiţional existent până la acea dată. În absenţa unei baze sociale favorabile, mediul rural a fost penetrat printr-un dureros implant ideologic. Cu ajutorul colhozului, consilierilor sovietici şi falşilor apărători ai intereselor celor mulţi, mentalitatea şi practicile comuniste au reuşit să invadeze, în mod lent dar catastrofal, satul tradiţional, un pilon al rezistenţei noastre naţionale în timp şi spaţiu. Desfăşurarea procesului de colectivizare în etape şi în mod lent la începuturi, s-a datorat rezistenţei ţăranului român în faţa valului de dezmoştenire şi deznaţionalizare, de rupere a legăturilor lui cu mediul de convieţuire, de pauperizare forţată şi impunere a statutului de dependenţă faţă de cel mai rapace stăpân, statul comunist. Colectivizarea a însemnat în concepţia liderilor comunişti aşezarea întregii agriculturii pe baza aceluiaşi tip de proprietate-proprietatea socialistă. Generalizarea structurilor colectiviste trebuia să ducă la aşezarea pe principii noi, socialiste, a relaţiilor de repartiţie, produsul muncii fiind repartizat corespunzător nevoilor vitale ale ţărănimii. Colectivizarea trebuia să permită integrarea întregii agriculturi în planul unic de dezvoltare regională, economico-socială a ţării, fapt ce a şi fost îndeplinit. La sfârşitul campaniei, partidul unic s-a lăudat cu faptul că activitatea ţărănească în producţia materială a dobândit un caracter colectiv şi nemijlocit social, ea nemaifiind individuală, răzleţită, izolată, sporadică.

În arealul de care ne ocupăm, cu particularităţile şi specificităţile sale locale, colectivizarea a avut consecinţe negative nu numai de ordin politic şi

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

social, ci şi de ordin economic. Agricultura a devenit o povară, datorită constrângerilor economice excesive la care au fost supuşii ţăranii. Această activitate ocupativă principală, practicată până atunci în satul tradiţional românesc în cadrul gospodăriei ţărăneşti individuale a fost desfiinţată, iar agricultura, ca ramură prioritară a economiei în anii colectivizării, a fost puternic afectată în mod negativ din acest punct de vedere. În arealul Câmpiei Băileştilor unele consecinţe negative ale colectivizării s-au manifestat de la început, altele au apărut şi s-au amplificat pe parcursul cruciadei comuniste a transformării socialiste a satului tradiţional românesc cu componenta sa de bază economică, gospodăria tradiţională românească individuală. Suprafeţe mari de pădure dispar, iar terenurile în pantă sunt luate în cultură; un prim efect al acestei raţiuni „moderne" s-a materializat prin inundaţii catastrofale şi schimbări majore ale regimului pluviometric în arealul nostru cercetat. Deasemeni, suprafeţe mari de păşuni sunt desţelenite, reducându-se baza furajeră, efectul imediat fiind scăderea drastică a şeptelului de animale. Suprafeţe mari, pomicole şi viticole individuale, sunt acaparate de către gospodăriile agricole colective sau de către GOSTATURI, evident în cadrul legislativ abuziv creat de statul comunist, unde au fost în parte defrişate, trecând în folosinţă arabilă, dar în fapt rămânând necultivate, de aici urmarea firească a diferenţelor colosale între suprafaţa totală arabilă şi suprafaţa arabilă cultivată.

Mlăştinizarea datorită pierderilor de apă de pe canale şi folosirea irigaţiilor neraţionale, în prima fază a colectivizării a condus la o serie de neajunsuri cum ar fi ridicarea pânzei freatice la suprafaţă cum a fost cazul Băileştiului, odată cu crearea canalului de irigaţii Băileşti ce deservea şi zona limitrofă oraşului. Totodată, cantităţi mari de sol calcaros sau sărăturos sunt scoase la suprafaţă cu ocazia realizării canalelor de irigaţii construite în arealul agricol al Câmpiei Băileştilor. Acest fapt a condus aproape imediat la pierderea fertilităţii naturale a pământului (1 cm grosime de sol fertil cernoziomic se formează în 100 de ani). Aproape acelaşi efect l-a avut şi procedeul de nivelare a solului realizat cu scopul unei mecanizări uşoare şi irigării simple precum şi acoperirea cu pământ „mort" a interdunelor fertile sau cu pământ nefertil a locurilor ridicate. Aplicarea dozelor de îngrăşăminte, în special reţetele cu azot, pe terenurile nisipoase din Lunca Dunării, subzonă a arealului nostru, zone dealtfel cu pânza freatică la suprafaţă, a condus, în final la poluarea apelor freatice cu nitriţi, fenomen ce persistă şi azi, la circa două decenii şi jumătate de la prăbuşirea sistemului comunist. Aceste lucruri au condus la apariţia în zonă, la copii mai ales, a „bolii albastre", limitele admise ale nivelului de nitriţi fiind depăşite de circa cinci ori.

Nivelul redus al cunoştinţelor lucrătorilor din agricultură a condus la aplicarea necorespunzătoare (doză, uniformitate a distribuirii, epocă de aplicare) a îngrăşămintelor, amendamentelor, erbicidelor şi insecticidelor, având ca efect eficacitatea redusă a acestora, poluarea solului, a recoltelor, îmbolnăvirea oamenilor sau chiar micşorarea producţiilor; desfăşurarea lucrărilor agricole se

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

făcea, de regulă sub controlul şi stricta îndrumare a activistului de partid, după indicaţiile precise ale partidului şi nu după hotărârile specialistului. Neajungându-se la rezultate corespunzătoare nici măcar în U.R.S.S. , unde au fost părăsite,-complexul Wiliams cu ierburi perene, sistemul Malţev, metodele lui Lâsenco, polenizarea artificială, hibridarea vegetativă etc. – cu încăpăţânare revoluţionară au fost aplicate mai mulţi ani în România. Prin G. A. C.-uri s-au perindat fel de fel de comisii de partid care dădeau îndrumări ce se băteau adesea cap în cap şi nu aveau răspunderea rezultatelor. Specialiştii nu puteau să-şi facă meseria, fiind la ordinea tuturor şi a nimănui, purtând, în schimb, întreaga răspundere.

La începutul colectivizării s-a lucrat şablon, după programul agrotehnic sovietic, iar apoi după decrete-legi, care fixau data semănatului, a lucrărilor, cultivatului etc. Specialistul a fost nevoit şi obligat în acelaşi timp, să urmeze dispoziţiile în loc să se adapteze la condiţiile de sol şi climă specifice arealului respectiv. Tot acum, se întreprinde o propagandă negativă asupra culturii porumbului, ca fiind cultura ţărilor sărace şi a numeroaselor boli de alimentaţie, drept urmare reducându-se suprafaţa cultivată cu porumb, ceea ce a influenţat nefavorabil dezvoltarea zootehniei şi a industriei alimentare. Totodată, la indicaţiile consilierilor sovietici, specialişti agricoli eminenţi, se introduce bumbacul în cultură, ajungându-se, de pildă, în anul 1953 la un total de 55042 hectare în Dolj, din totalul de 824924 hectare suprafaţă totală cultivată, ceea ce reprezintă circa 6, 6%; mai mult, uneori, cultivarea bumbacului a provocat mlăştinizarea şi sărăturarea solului. Căruţele, cornutele mari, caii şi oile de la ţărani s-au distrus datorită neîngrijirii şi apei necorespunzătoare. La conducerea G. A. C.-urilor au fost instalaţi muncitori şi ţărani proletari, cu toate că unii dintre cei aflaţi în funcţii de conducere îşi vânduseră terenul pentru a avea bani de cârciumă, mulţi erau dintre cei mai negospodari, neserioşi, beţivi, „golanii satului". Aceştia nu aveau aproape deloc cunoştinţe despre agricultură şi nu aveau nici harul, nici ştiinţa conduceri unei colectivităţi. Totodată s-au realizat combinate de creştere a animalelor, urmare imediată a acestui fapt fiind aceea că deşeurile şi apa ce se evapora conţineau substanţe toxice rezultate de la igienizarea animalelor, fiind colectată ulterior în bazine de evaporare şi fermentare, de unde, în cea mai mare parte, apa uscată a pătruns în sol sau în apa freatică, provocând poluarea solului, a apei freatice, a apei din fântâni, izvoare etc. Acum se realizează marile sisteme de irigaţii, contând doar suprafaţa şi nu producţia obţinută; în loc să se obţină producţii de 2, 3 ori mai mari, de cele mai multe ori s-au obţinut producţii ca şi la terenurile neirigate. În plus, sistemele de irigat erau prost constituite, scoţând din circuitul agricol suprafeţe mari de teren prin săparea de canale, prin mameloanele de pământ excavat, prin mlăştinizarea şi sărăturarea unor soluri deficitare etc. Dacă aratul şi semănatul se executau mulţumitor, întreţinerea culturilor a fost sub orice critică, acestea datorându-se, pe de o parte, lipsei de mână de lucru, pe de altă parte organizării proaste a suprafeţelor mari ce s-au transformat în culturi

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

neplivite, neprăşite, fapt ce a diminuat considerabil producţia. Cointeresarea fiind inexistentă, o mare parte dintre ţărani (de obicei cei mai buni gospodari) şi în special tineretul au luat „drumul oraşului”, forţa de muncă de la sate devenind astfel îmbătrânită şi împuţinată; s-a resimţit astfel lipsa forţei de muncă. Cu toate acestea, ziua de muncă s-a redus simţitor faţă de situaţia când proprietarii pământului munceau la câmp o zi lumină. În colectiv s-a înrădăcinat ziua de muncă de 8 ore şi chiar întoarcerea acasă la miezul zilei. Din cauza lipsei forţei de muncă, numeroase lucrări de întreţinere, şi mai ales de recoltare, s-au făcut cu soldaţii, muncitorii din fabrici, studenţi şi elevi. Aceştia lipseau de la activitatea lor specifică, iar la câmp lucrau puţin şi prost, în timp ce ţăranii stăteau la marginea tarlalei la „taină”. Uneori, cei veniţi la muncă nu şi-au asigurat nici masa, nici transportul cu trenul sau maşinile. O bună parte a producţiei a fost furată de-a valma cu braţele, cu tractoarele, maşinile etc., de către toţi, dar mai ales de către brigadieri, tractorişti, preşedinţi de colectiv etc. Zilele de muncă au fost realizate doar de cei ce lucrau în sectorul zootehnic, iar plata pentru ziua de muncă a fost redusă, nefiind socotită după volumul de muncă. De aici nevoia asigurării necesarului de produse agricole pentru furt, acesta devenind, în scurt timp o maladie naţională. Furau şi cei din zootehnie şi cei din culturile de câmp şi cei din conducere. Producţia a fost valorificată prin intermediari, care şi-au asigurat un preţ mai mare decât producătorii, fiind perisabilă, mare parte din producţie s-a pierdut. Maşinile agricole făcute prost au fost folosite şi mai prost de către oameni nepricepuţi, fiind uzate înainte de termen iar piesele de schimb cereau de fiecare dată efort de procurare. Patrimoniul G. A. C.-urilor a fost mai mereu la discreţia aparatului birocratic provenit din structurile partidului şi ale statului comunist.

Colectivizarea a fost folosită de cei care au guvernat ţara în scopul obţinerii controlului asupra ţărănimii, asupra resurselor în totalitate. Distrugerea oricăror surse de opoziţie la sate, crearea unei clase obediente puterii şi concomitent cu distrugerea proprietăţii particulare a fost visul licerilor comunişti, care nu s-a împlinit. Complexul proces de distrugere a structurii săteşti „învechite” s-a realizat prin oameni coruptibili, de multe ori cu antecedente penale, indivizi care au putut fi şantajaţi, prin informatori şi promisiuni de avantaje economice şi sociale, prin deportări, arestări, ameninţări şi forţă, prin sărăcirea metodică a gospodăriilor ţărăneşti individuale.

Urmările în planul economic, social şi politic, au fost profunde şi de durată. Dispariţia proprietăţii private, apariţia proletariatului agricol, migrarea ţăranului la oraşe, diminuarea unităţii sociale în mediul rural, distrugerea cătunelor, satelor mici, depopularea unor zone întregi, gospodării rurale abandonate, dispariţia industriilor casnice tradiţionale, dispariţia animalelor de tracţiune şi producţie animalieră, dependenţa populaţiei săteşti faţă de stat şi de resursele sale, apariţia „săracului” care, pentru a trăi, fura mai mult sau mai puţin din ce credea că îi aparţine etc., a dus în final la slăbirea puterii economice a statului, la bulversarea dezvoltării fireşti şi normale a întregii societăţi.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Campania de distrugere a proprietarilor de pământ şi a tuturor locuitorilor satului a căror poziţie „de clasă” era socotită duşmănoasă, a fost nocivă pentru întreg potenţialul uman al ţării, ţărănimea tradiţională fiind eliminată din noua ordine socială importată cu multă obedienţă şi sacrificii de la Răsărit. Partidul-stat nici pe departe atotputernic pe cât afirma, cu numeroase grupuri influente în interiorul său în acea perioadă a anilor 1949-1962, a adoptat, după modelul sovietic, o economie pe deplin etatizată, bazată pe o continuă repetată „revoluţie agrară”.

Lipsa de entuziasm a ţăranilor, care nu au fost niciodată convinşi de eşecul lor ca mici fermieri, a constituit o importantă problemă pentru guvernanţi. Propaganda, unul din punctele forte ale regimului comunist, nu a avut efectul scontat în mediul rural, iar „omul nou”, cu virtuţile sale pozitive, s-a lăsat aşteptat în întreaga Oltenie, ca, de altfel, în întreaga ţară, deşi consecinţele negative s-au reflectat şi asupra folclorului, literaturii, poeziei. A fost creat un nou tip de erou. Este înlocuită morala cu ideologia comunistă, fiind răsturnate valorile tradiţionale, valorile reale şi autentice ale neamului românesc.

Cei rămaşi la sate şi-au întemeiat existenţa, ca şi clasa muncitoare, „pe baza mijloacelor socialiste asupra proprietăţii şi mijloacelor de producţie”. Această nouă formă de proprietate a uniformizat, din punct de vedere teoretic, ţărănimea în anii ’70 şi ’80, a micşorat-o numeric şi a îmbătrânit-o. Efectul dorit al acestei forme de proprietate s-a lăsat aşteptat. „Uniformizarea socială” s-a realizat doar prin depopularea şi pauperizarea marii majorităţii a ţărănimii colectiviste.

Procesul colectivizării a constituit o etapă dureroasă a istoriei noastre contemporane, o încercare de deturnare a dezvoltării şi identităţii noastre, un drum presărat cu numeroase victime, a cărei finalitate negativă nu a corespuns cu demagogia propagandistică comunistă.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

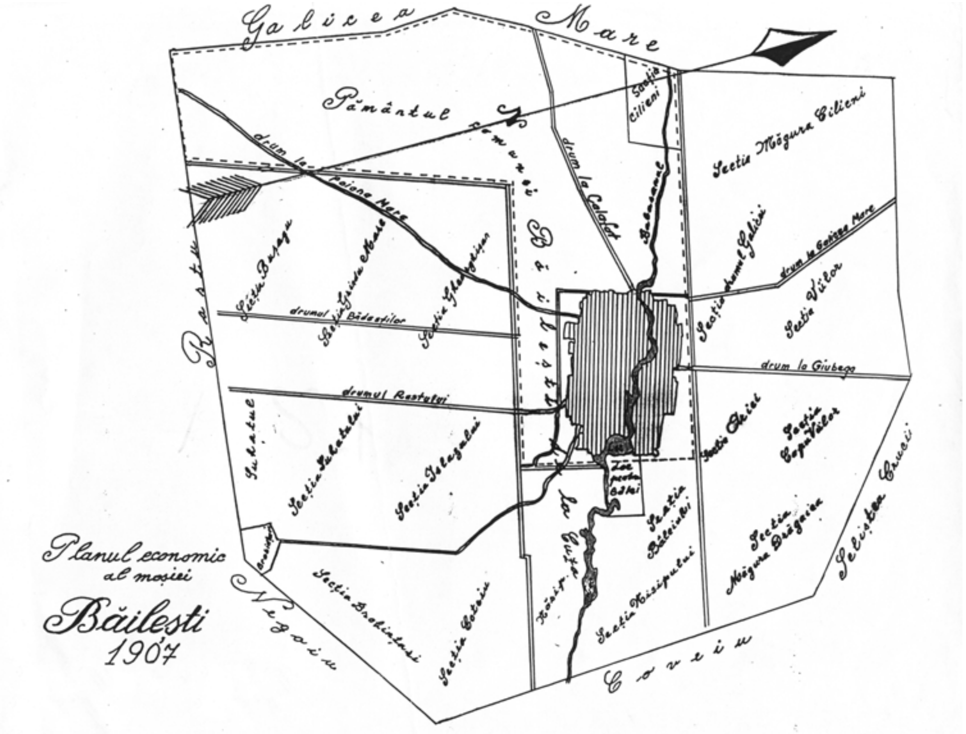
Galicea Mare
Pământul comunei Băilești
drum la Calafat
drum la Poiana Mare
drumul Bădeștilor
drumul Rastului
drum la Giubega
drum la Galicea Mare
Secția Măgura Cilieni
Rastu
Negoiu
Coveiu
Planul economic
al moșiei
Băilești
1907

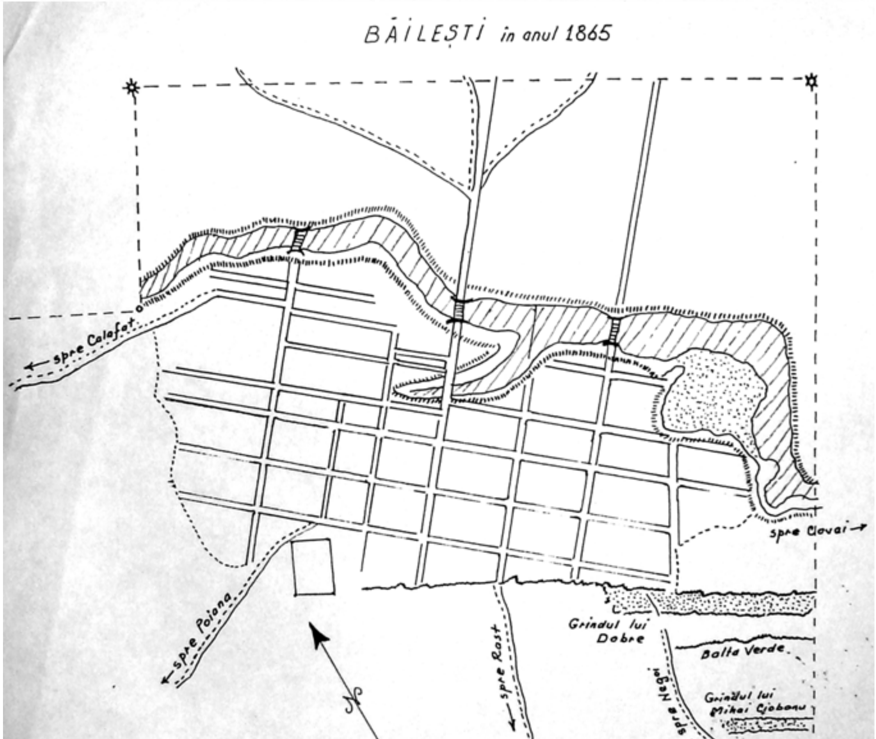
BĂILEȘTI in anul 1865
spre Calafat
spre Poiana
spre Rast
spre Negoi
spre Clovai
Grindul lui Dobre
Balta Verde
Grindul lui Mihai Ciobanu
N

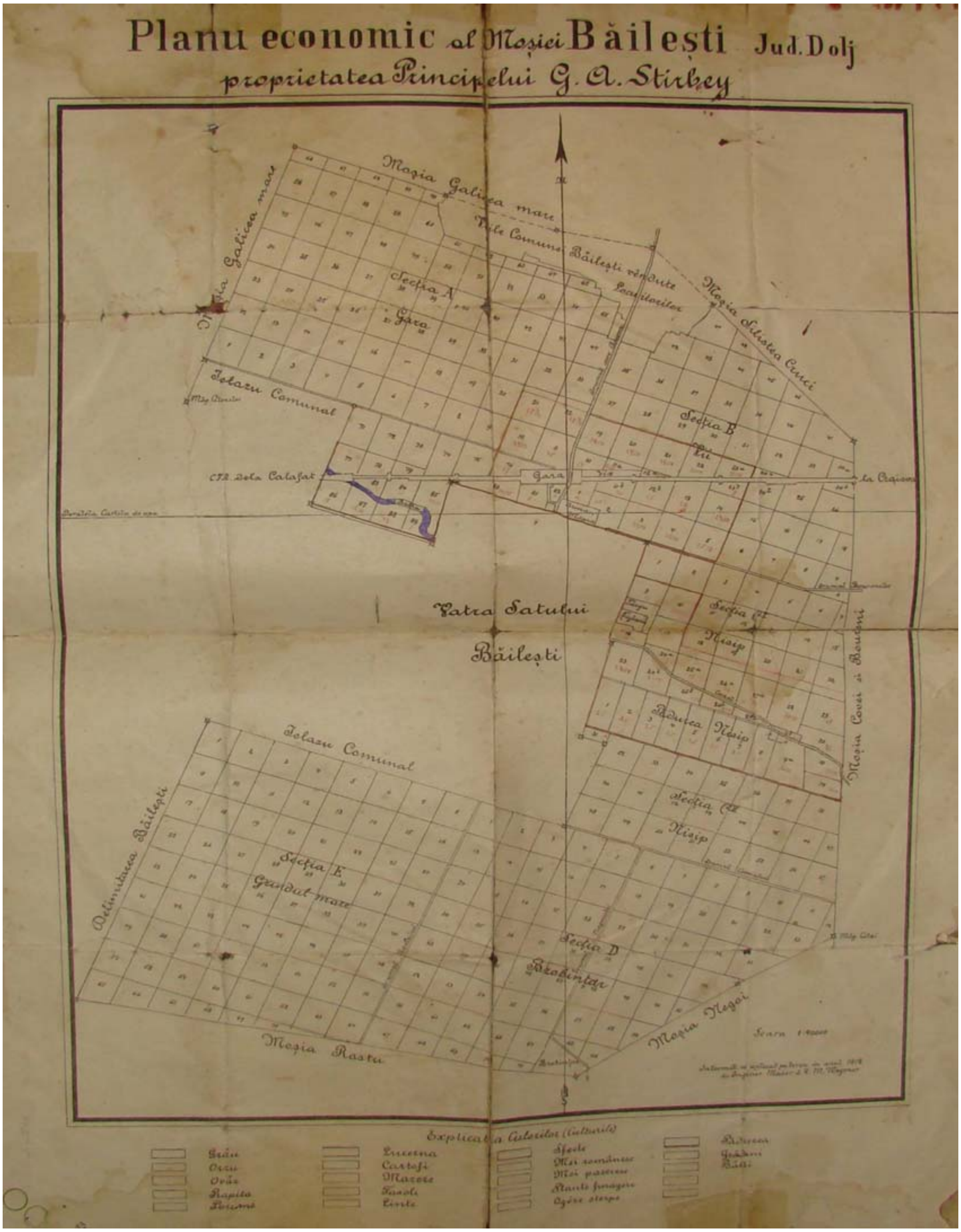
Planu economic al Moșiei Băilești Jud. Dolj
proprietatea Principelui G. A. Stirbey
Moșia Galicea mare
Moșia Galicea mare
Islazu Comunal
Secția A
Gara
Gara
Secția B
Moșia Silistea Crucii
Vatra Satului
Băilești
Islazu Comunal
Delimitarea Băilești
Secția E
Grindul mare
Secția D
Moșia Rastu
Moșia Negoi
Explicația Culturilor

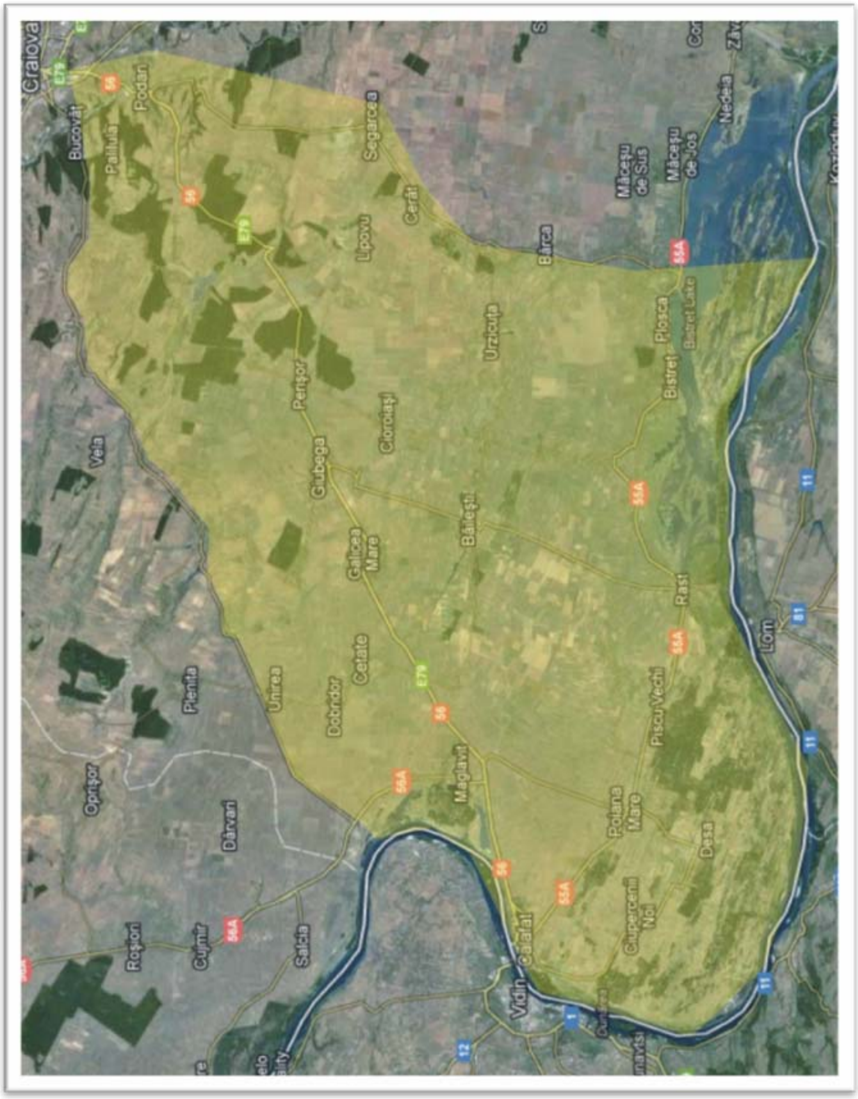
Craiova
Bucovăț
Palilula
Podari
Segarcea
Cerăt
Lipovu
Măceșu de Sus
Măceșu de Jos
Nedeia
Bârca
Urzicuța
Plosca
Bistreț
Perișor
Cioroiași
Vela
Galicea Mare
Băilești
Rast
Lom
Unirea
Dobridor
Cetate
Plenița
Piscu Vechi
Maglavit
Poiana Mare
Dârvari
Desa
Calafat
Ciupercenii Noi
Roșiori
Cujmir
Salcia
Vidin

	Numai bărbaţii	Majoritatea bărbaţi	Şi femei, şi bărbaţi	Majoritatea femei	Numai femei
În gospodărie, în ansamblu					
relaţii instituţionale			x		
contribuţie la buget			x		
organizarea muncii altora				x	
îngrijirea copiilor				x	
cumpărături			x		
În interiorul gospodăriei					
pregătirea mesei					
prepararea alimentelor				x	
gătitul					x
spălatul vaselor			x		
întreţinerea focului			x		
spălatul hainelor					
pregătirea			x	x	
spălarea					
clătitul			x		
atârnatul la uscat			x		
împăturitul			x		
În exteriorul gospodăriei					
strângerea lemnelor	x				
tăierea lemnelor		x			
căratul lemnelor			x		
căratul apei			x		
bătutul covoarelor		x			
Îngrijirea animalelor/grădinărit					
hrănirea animalelor			x		
curăţarea grajdurilor			x		
strângerea ouălor				x	
culegerea fructelor				x	
cositul fânului	x				
săpatul grădinii			x		
Activităţi pe parcela dată în folosinţă de CAP					
îngrijirea vitelor			x		
căratul îngrăşămintelor	x				
împrăştiatul îngrăşămintelor			x		
aratul	x				
plivitul			x		
săpatul cartofilor			x		
Total	4	2	18	6	1

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Simboluri ale confirmării în repertoriul de colinde din Ţara Lovistei: paharul de aur, corabia şi biserica

Cornel Bălosu Ducan

Paharul de aur, ca motiv şi simbol, se regăseşte în conjuncturi narative consuetudinare legate de relaţiile dintre naş şi fin. Cadrul „scenografic" este cel clasic, specific şi acestui tip de colindă (*t.137. Darul naşului*): „Colea jos, Doamne, mai jos/ Din cel câmp verde frumos" sunt case mari de piatră, minunate, văruite, poleite. Nu lipsesc, bineînţeles, cei doi pomi cosmici, nici mesele întinse la care sunt aşezaţi „bunul Dumnezeu", „bătrânul Crăciun", Sfântul Ion şi „domnu-acestor case" care „… închinau dintr-un pahar,/ Dintr-un pahar galben de aur". Dar nu este vorba de orice obiect, ci de unul special: „Din fundu1 paharului,/ Scrisă-i floarea raiului;/ La brâul paharului/ Scrisu-i spicu grâului;/ La uzna[1] paharului,/ Scrisă-i viţa vinului". Dialogul dintre Dumnezeu şi gospodar, implică o situaţie tensionată (convenienţă rituală), datorată refuzului „domnului bun" de a vinde paharul sau de a-l înstrăina „nici în sâlă". Temeiul refuzului este unul cu caracter de normă pentru societatea tradiţională: „Naşu', când m-a botezat,/ Mai mare m-au retezat,/ Mai mare m-a cununat,/ Cu aceasta m-a dăruit;/ Şi pe mine m-a jurat,/ Tot pe floarea raiului,/ Şi pe spicul grâului,/ Şi pe viţa vinului,/ Nici să-l vând şi nici să-l schimb,/ Nici în sâlă să nu-l dau,/ Să mi-l ţin, să-nchin cu el/ Pă su' meri şi pă su' peri,/ Pe la mese de boieri". Aceşti boieri se dovedesc a fi cei din incipitul colindecului, adică Iisus şi sfinţii săi.

În această rotunjime compoziţională, simbolul central, prilej al unor confirmări ale relaţiilor *tabu* din societatea tradiţională[2], rămâne *paharul de aur.* Dezvoltările lui semantice depăşesc împrejurările etnografice ale discursului poetic şi le nuanţează spiritual. Într-adevăr, artefactul în cauză, este o prezenţă certificată în gospodăria lovişteană, cel puţin în secolul al XIX-lea. *Chestionarele Densuşianu* cuprind şi o informaţie de la Călineşti (Loviştea) care atestă că „cei bogaţi, unii, au un pahar mai mare, deosebit, pe care e desemnat figura pâinii şi a viţei de vie"[3]. Şi chiar dacă informaţia nu este adevărată, ea probează oricum,...!

Într-un excelent studiu, documentat cu migală ardelenească, Dumitru Pop constata prezenţa motivului mai ales în Transilvania, dar şi în Muntenia, Oltenia sau Moldova. Îl descoperă însă pe o suprafaţă culturală mult mai mare, în aproape toată Europa. „Punctul de plecare al acestei istorii se situează dincolo de era noastră", iar primele forme ale cupei sacre, susţine D. Pop, au ca motivaţie o superstiţie, o credinţă magică legată de captarea fluidului „miraculos al puterii inepuizabile"[4]. Evidenţa religioasă a motivului îl determină pe autorul studiului să afirme, conform ateistelor vremuri, că… „e vorba, după toate probabilităţile, de o influenţă a potirului din taina euharistiei, despre care se ştie că este aurit, sau de rezultatul unei tendinţe poetice, creatorul popular străduindu-se să dea prestigiosului obiect ritual o cât mai mare strălucire"[5]. Concluziile etnografului clujean susţin originea precreştină a obiectului ritual întrebuinţat în mesele (ospeţele) comunitare, „băutul în comun" al vinului cu rosturi fertilizatoare, pentru

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

că această substanţă este una ...care dă putere, este energică, ceea ce este adevărat. Dar, simbolic, concluzia minimalizează substanţa sacră.[6].

Suntem de acord cu acest bilanţ. Colinda lovişteană cuprinde asemenea descrieri (imagini) ale meselor comune la care sfinţii, gospodarul şi „vecini bătrâni" beau şi se veselesc, dar atunci când este vorba de *paharul cu însemnele sacre (spicul grâului şi viţa vinului)* registrul semnificaţiilor este altul. O întreagă istorie culturală conturează şi ratifică acest conţinut sacru, indubitabil creştin, cu ramificaţii spirituale în agapa secolelor apostolice şi, mai ales, în Taina Euharistiei.

Regăsim cupa rituală frecvent, atât în *Noul,* cât şi în *Vechiul Testament.* În *Ieşirea* ea are semnificaţii sacrificiale: „Atunci Moise, luând jumătate din sânge, l-a turnat într-un vas, iar cu cealaltă jumătate de sânge a stropit jertfelnicul" (24, 4). Şi orientalii aveau obiceiul să-şi treacă din mână în mână o cupă din care beau toţi în semn de împărtăşire şi comuniune: „Gătit-ai masă înaintea mea, împotriva celor ce mă necăjesc; uns-ai cu untdelemn capul meu şi paharul Tău este, adăpându-mă ca un puternic", spune *Psalmul 22 (6)* al lui David. Cupa era folosită şi pentru libaţii şi tot în contextul Împărtăşaniei. Dar sensul profund al cupei este dat de Evanghelii, uneori pentru a exprima condiţia omului în lume prin vorbele lui Iisus: „Nu ştiţi ce cereţi. Puteţi oare să beţi paharul pe care-l voi bea Eu şi cu botezul cu care eu mă botez să vă botezaţi? Iar ei I-au au zis: Putem. Şi El le-a zis: Cu adevărat, paharul Meu veţi bea şi cu botezul cu care Eu Mă botez vă veţi boteza, dar a şedea de-a dreapta şi de-a stânga mea nu este al meu a da, ci se va da acelora care s-au pregătit de către Tatăl Meu" (*Matei:* 20, 22-32).

La *Cina cea de Taină,* Iisus consfinţeşte valoarea de legământ a cupei, păstrătoarea simbolică a Jertfei şi Mântuirii întru Hristos. Scrie Luca: „Şi luând pâinea, mulţumind, a frânt şi le-a dat, zicând: Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi; aceasta să faceţi pentru pomenirea Mea. Asemenea şi paharul, după ce au cinat, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sângele Meu, care se varsă pentru voi" (*Luca:* 22, 19-20). Mai târziu, Sfântul Apostol Pavel, referindu-se la *Taina Euharistiei,* se va întreba în *Epistola întâi către Corinteni:* „paharul binecuvântării, pe care îl binecuvântăm, nu este oare împărtăşirea cu Sângele lui Hristos?" (10, 16) şi „Nu puteţi să beţi paharul Domnului şi paharul demonilor; nu puteţi să vă împărtăşiţi din masa Domnului şi din masa demonilor" (10, 21).

Istoria creştină a potirului se identifică cu cea a Liturghiei şi a Euharistiei. *Cupa, potirul, paharul* sau *calix*-ul traversează, de asemenea, „cu atributele cele mai cinstitoare", *sfânt, mistic, duhovnicesc, împărătesc, mântuitor,* operele Părinţilor Apostolici şi pe cele ale Sfinţilor Părinţi. Informaţii despre potir întâlnim în *Epistola zisă a lui Barnaba,* în epistolele Sfântului Ignatie Teoforul sau în scrierile Sfântului Iustin Martirul şi Filozoful şi apoi la Sfântul Irineu al Lyonului, iar ceva mai târziu la Grigorie de Nyssa şi Vasile cel Mare.

În vechime, declară teologii, când creştinismul era un fenomen de masă, se întrebuinţau mai multe potire, în care „se turna vinul adus de credincioşi ca ofrandă pentru Sfânta Euharistie", în altele se păstra vinul necesar pentru sfinţire, iar altele erau folosite pentru împărtăşirea credincioşilor[7]. La începuturi, potirele euharistice nu se deosebeau de cele comune, folosite în gospodărie, de aceea aveau forme

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

diferite. Treptat, s-a impus cupa rotundă, emisferică, cilindrică cu picior de susţinere. Se foloseau şi pahare scobite în piatră sau marmură de care aminteşte Sfântul Teodor Arhimandritul[8].

Începând din secolul al II-lea şi al III-lea, se constată grija artistică pentru ornamentarea vaselor de cult. Tertullian pomeneşte de cupe de sticlă pe care se picta chipul Păstorului cel Bun, iar din secolul al IV-lea, pe cupolele potirelor de metal se gravau chipul Mântuitorului, ale Apostolilor sau scene inspirate de *funcţia liturgică* a potirului: *Cina cea de Taină, Dumnezeiasca Liturghie* sau evenimente din viaţa lui Iisus[9]. De asemenea, un aspect important pentru demersul nostru, pe acelaşi obiect de cult se cizelau „motive ornamentale diverse, vegetale (frunze de acant, *coarde de viţă*), geometrice, cadre de arhitectură, păsări şi animale simbolice…”[10]. În aceeaşi ordine, istoricii vorbesc despre cupe care se foloseau în timpul agapelor. Fundul acestor obiecte rituale era ornat şi „uneori chiar aurit”. Se pare că, spre sfârşitul secolului al III-lea, creştinii „au urmat această modă, adaptând-o”. Astfel, se pot distinge „cinci categorii de astfel de cupe: cele folosite în *agapele funerare,* cupe pentru *agapele nupţiale,* pentru aniversarea naşterii în cer, cupele onomastice şi „cupele numite euharistice, pentru că fondul lor era mai bine ornat şi prezintă un simbolism mai complex”[11].

Să fie vorba în colindul loviştean despre o astfel de cupă? Într-un subcapitol al lucrării noastre[12] deschideam subiectul unor posibile „descrieri” (mai degrabă sugerări) simbolice ale agapei în textul folcloric al colindei. Nici acum nu ne-am schimbat părerea şi credem că „cinstita adunare” a sfinţilor şi a „domnului bun”, gospodarul, pe care ne-o prezintă adeseori colinda lovişteană poate fi interpretată aşa. Cât priveşte semnele înscrise pe paharul de aur, ele au încărcătură semantică în consonanţă cu Euharistia. Putem face legătura acum între transformarea sângelui, cărnii şi sudorii lui Hristos în substanţele sacrosancte, care, nu întâmplător, se regăsesc pe pocalul agapei şi al Euharistiei. Agapele primelor secole creştine aveau loc seara. Punctul culminant al celebrării de seară, ne asigură Karl Christian Felmy, era o binecuvântare a luminii pe care o aducea diaconul, însoţită de o rugăciune de mulţumire. Urma masa festivă, nu înainte de frângerea pâinii şi binecuvântarea ei. „De asemenea, fiecare (participant n.n.) trebuie să-şi ia paharul şi să-l binecuvânteze şi apoi să bea şi să mănânce. Catehumenii ţin o pâine asupra căreia s-a rostit un exorcism, însă nu pot participa la masa propriu-zisă”[13]. Translând către textul folcloric, constatăm potriviri de netăgăduit: masa întinsă în curtea gospodarului şi sub copacii minunaţi este încărcată cu pahare pline, dar mai sânt făclii aprinse”, probabil pentru că e vorba de seară, iar la acest ospăţ nu participă decât sfinţii, stăpânul casei şi… „vecinii bătrâni”, adică nu fitecine, ci doar cei iniţiaţi. Revenind la descrierea agapei descrisă în *Traditio Apostolica*, aflăm în continuare că în timpul acestei mese festive „se poate şi vorbi, dar dialogul îl conduce episcopul”[14]. Nici în colinda noastră gospodarul nu vorbeşte neîntrebat, răspunde doar la solicitările şi întrebările lui Dumnezeu. O face demn, folosind argumente peremptorii, ce vizează credinţa şi morala.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Traditio Apostolica va descrie şi împărtăşirea propriu-zisă, care, în textul folcloric, lipseşte în forma actanţială, dar care se regăseşte totuşi în simbolurile sacre care sunt „scrise" pe paharul de aur[15].

Corabia intră şi ea în rezonanţă simbolică, prin formă şi conţinut, cu potirul[16]. Tipurile de colindă în care se manifestă acest simbol sunt *tipul 179. Mânăstirea şi corabia* şi *178. Slujba la mănăstire* care intră rar în asocieri cu *t.167. Vestea Naşterii lui Iisus.* Combinaţiile curente în Loviştea sunt între primele două tipuri enunţate mai sus. Naraţia începe printr-o comparaţie între soare şi „o dalbă biserică" în care nouă preoţi bătrâni, nouă diaconei şi 9 grămătici oficiază liturghia la care participă noroadele. Spre această „dalbă biserică" se îndreaptă o… „dalbă corăbioară" în care se află „un domn bun cu doamna lui". Dar perechea aceasta „nu vine cum se cuvine;/ Şi îmi vine tot plângând,/ Tot plângând şi suspinând…". Urmează rugămintea pe care soţul şi soţia o adresează lui Dumnezeu: obţinerea unui loc în Rai lângă cel al divinităţii.

În studiul *Colindul şi marea,* S. Ispas analizează, supune interpretării un colind în care „corabia cu suflete este condusă de «păstorul spiritual», un mare ierarh", adică Sfântul Nicolae[17]. Nuanţa aceasta lipseşte în Loviştea. În schimb, în colinda *Sus în plaiul muntelui* din repertoriul boişorean (I. Piloiu, nr.8) corabia este încărcată de sfinţi care „citesc şi dumbăiesc" despre Naşterea lui Iisus. Adeseori, simbolul apare şi într-un alt context, în cel al Patimilor lui Hristos. De data aceasta, corabia „Încărcată de jidovi,/ Printre ei şi Dumnezeu" se îndreaptă spre locul „muncilor" (caznelor) condamnatului.

În toate aceste cuprinderi simbolice, corabia este un *topos* (de data aceasta în sensul definiţiei lui R. Curtius, adică motiv care migrează) spiritual în convergenţă cu biserica, cu Crucea lui Hristos. Biserica este construită pe trupul şi Jertfa lui Hristos, iar colinda românească înmagazinează simbolic acest adevăr. Silvia Chiţimia ni-l detaliază într-un studiu intitulat *Chipuri ale bisericii spirituale în documentul etnologic*[18].

Odiseea semantică a corabiei este una dintre cele care încep în vremea postapostolică. Sigur, *Vechiul Testament* îşi are şi el istoria Potopului şi a Arcei lui Noe, dar aici corabia este un mijloc al voinţei lui Dumnezeu, ce-l poartă pe om acolo unde vrea El şi unde trebuie, salvându-l şi dându-i o speranţă. În Noul Testament episodul Tiberiadei are multiple semnificaţii, dar „simbolismul eclezial al corabiei", susţine părintele Jean Daniélou, provine de la scriitorii secolului al III-lea. Academicianul francez se întreabă cu acest prilej dacă acest simbolism preia elemente din tradiţia evreiască sau dacă îşi are originile în simbolica grecească. Concluzia la care ajunge este simplificatoare: Hipolit din Roma este principalul autor al acestui simbolism, mai ales când scrie în *Binecuvântările lui Moise* că întotdeauna „corăbiile sunt bisericile care, încercate de tulburările şi de violenţa spiritului străin acestei lumi, se refugiază întru Domnul ca într-un port liniştit". Aproape de Hipolit fusese şi Tertullian. Atât în *De Baptismo* şi în *De Idolatria* uniunea simbolică între corabie şi biserică este explicit formulată şi însoţită şi de exprimarea rolului revelator al bisericii în mântuirea omului. Ceva mai târziu,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Sfântul Ciprian va emite memorabila axiomă creştină: Nu există mântuire în afara bisericii[19].

Corabia, prin conotaţiile ei simbolice, legate de mijlocirea călătoriei iniţiatice şi şansă a mântuirii, intră în aceeaşi sferă semantică şi în angrenări şi agregări cu potirul şi crucea. Iconografia creştină timpurie confirmă şi ea această constanţă simbolică. Imaginea delfinului care poartă corabia spre ţărm este de fapt o alegorie a *Ichtus*-ului mântuitor[20].

Într-o asemănătoare ordine a semnificaţiilor, colinda lovişteană (*t.186. Răstignirea lui Iisus*) ni-l înfăţişează pe Hristos (*Ichtus*) în corabia care îl duce spre locul schingiuirilor şi al răstignirii. Şi aici relaţia corabie-biserică-patimi-cruce – asimilată cu botezul ulterior al credincioşilor este uşor de înţeles.

Această lume a simbolicii colindei loviştene cuprinde multe asemenea nuclee variabile, tulburătoare pentru sensurile pe care le relevă, uneori uşor perceptibile, alteori tainice şi greu de interpretat.

Ne-am străduit în acest capitol să reconfirmăm ideea că simbolul nu este nici semn, nici alegorie, ci conţinut şi formă de o mare diversitate, veşnic în mişcare, care nu se supune unei raţionalităţi didactice sau conformiste. Dar asta nu înseamnă că ne aflăm în faţa unei devieri spirituale, ci, dimpotrivă, ne aflăm în plină realitate culturală.

Nu am interpretat simbolurile premaritale, adică *inelul, cununa, mărul* sau pe cele protectoare, *leagănul de mătase* şi *cetatea,* simbolurile ciclului eroic, *armele voinicului, calul* şi nici bestiarul fabulos, *leul, cerbul, boul negru, vidra* sau *Ziorile.* Motivaţia este simplă. Au fost analizate de cercetători de soi, printre care Petru Caraman, Traian Herseni, Ovidiu Bîrlea, Octavian Buhociu, Monica Brătulescu, Gheorghe Vrabie, Sabina Ispas, Ion Şeuleanu, Petru Ursache, Andrei Oişteanu, Mihai Coman, Vasile V. Filip, Silvia Chiţimia etc. Complexul simbolic loviştean se regăseşte foarte bine în aceste studii. Alte simboluri, spaţii şi acţiuni asemenea, au fost comentate, fie fragmentar, fie unitar, pe parcursul întregii noastre lucrări. Va trebui totuşi să adăugăm că perspectiva interpretărilor simbolice poate fi nuanţată şi că mai rămân încă posibilităţi de îmbogăţire semantică, sau, cel puţin, încă mai rezistă la „lectură" şi interpretări.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

NOTE

1. *Uznă (usnă),* „gura paharului"; cf. C. Mohanu, *Fântâna Dorului. Poezii populare din Ţara Loviştei. Bucureşti, Ed. Minerva, 1975,* p. 671; a se vedea şi Gh. Bulgăr, Gh. Constantinescu-Dobridor, *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme,* Bucureşti, Editura Saeculum vizual, vol.II, p. 428.
2. Nicolae Constantinescu, *Etnologia şi folclorul relaţiilor de rudenie,* Bucureşti, Editura Univers, 2000, p. 41-231.
3. Adrian Fochi, *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu,* Bucureşti, Editura Minerva, p. 221.
4. Dumitru Pop, *Motivul „paharul de aur" în folclorul românesc,* în „Studia", Universitatea Babeş-Bolyai, Series philologia, an XV, 1970, p. 24.
5. *Idem,* p. 26.
6. *Idem,* p. 28; de asemenea, T. Herseni, *Forme străvechi de cultură popular românească, Cluj-Napoca, 1977,* p. 195-196.
7. Ene Branişte, *Liturgica generală,* Galaţi, Ed. Dunării de Jos, 2002, vol.I, p. 229.
8. *Idem,* p. 230.
9. *Idem,* p. 230-231.
10. *Idem,* p. 231; de asemenea, Luc Benoist, *Semne, simboluri şi mituri,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1995, p. 74-79; Romano Guardini, *Despre semnele sacre,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2003, p. 82-83, Maurice Cocagnac, *Simbolurile biblice,* Bucureşti, Ed. Humanitas, 1996, p. 147-150, Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri,* Bucureşti, Ed. Artemis, 1995, vol.I, articolul „cupă".
11. Fr. Tristan, *Primele imagini creştine,* Bucureşti, Ed. Meridiane, 2002, p. 191.
12. A se vedea lucrările citate mai sus.
13. Karl Christian Felmy, *De la Cina cea de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe. Un comentariu istoric,* Sibiu, Editura Deisis, 2004, p. 43.
14. *Ibidem.*
15. A se vedea lucrările citate mai sus pe această temă.
16. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit.,* vol.I, p. 416; de asemenea, G. Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului,* Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 1998, p. 242-247.
17. Sabina Ispas, *Colindul şi marea,* în C. Brăiloiu, S. Ispas, „Sub aripa cerului", Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998, p. 78.
18. Silvia Chiţimia, *Chipuri ale bisericii spirituale în documentul etnologic,* în „Răstimp", anul V, nr.4 (22) 2002.
19. Jean Daniélou, *Simbolurile creştine primitive,* Timişoara, Editura Amarcord, 1998, p. 57-66 (citatele de la p. 65-66); vezi şi Fr. Tristan, *op.cit.,* p. 122-131; G. Durand, *op.cit.,* p. 242-247, Hans Bierdermann, *Dicţionar de simboluri,* Bucureşti, Editura Saeculum I.O.*,2002,* vol.1, articolul „corabie"; Maurice Cocagnac, *op.cit.,* p. 54-55, 70-71 etc.
20. Fr. Tristan, *op.cit.,* p. 122-129; I.D. Ştefănescu, *Iconografia artei bizantine şi a picturii feudale româneşti Bucureşti, Ed. Meridian, 1973,* p. 236.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Cântecul zorilor din comuna Ponoarele între ieri şi azi

Cornel Boteanu

Summary

The song of dawn is one of the archaic species of the folklore. He has the aspect of an incantation through by the three women cry, there are assimilated with fates.

These songs have a strange beauty and guide the soul of the person who disappear for get the heaven. She runs on the entire road of the home up to cemetery. The commune Ponoarele is representative for the conservation these ceremonial songs. She are kept and are cried in villages like Ponoare, Bârâiac, Gărdăneasa. Certainly is the fact that these songs entered in a process slow, but sure of extinction.

Keywords: „dawns, incantations, cry”

Originea acestor cântece numite *zori* este, cu certitudine, ancestrală. Cred că ele constituie stratul arhaic al liricii noastre şi una dintre primele ei forme de manifestare, aflându-se undeva la confluenţa cu *descântecele* şi *colindele,* ca expresie a unui sincretism care s-a manifestat iniţial între speciile liricii populare. Critica de specialitate a sesizat acest aspect bazat pe circulaţia liberă a unor motive, dar noi ne propunem să aducem câteva nuanţări considerând că cea mai veche dintre specii a fost descântecul pentru că el reprezintă încrederea omului primitiv în forţa magică a cuvântului şi a fost utilizat în primul rând pentru valoarea lui curativă. Descântecele se caracterizează prin prezenţa unor *formule,* a unor *motive specifice* precum *conflictul* care se instaurează între starea maladivă şi cea sănătoasă şi se rezolvă în ultimă instanţă prin magia cuvântului (prin invocaţii, incantaţii, repetiţii care sugerează intervenţia forţelor supranaturale).

Asemenea elemente întâlnim şi în *Cântecul zorilor* cu care descântecele prezintă o serie de similitudini: *Presupunem că pe o asemenea treaptă repertoriul – care la acea dată consta dintr-un stoc limitat de motive – alcătuiau un sistem deschis. Apartenenţa la acelaşi sistem se poate deduce şi din titulaturile ceremoniale care aruncă şi astăzi o punte între colindă, descântec, ceremonialul funebru şi nupţial.*[1]

În *Cântecul zorilor* este înfăţişată lumea celor morţi după modelul lumii vii. Prezenţa elementelor comune descântecului ne determină să considerăm aceste cântece un fel de *descântare a mortului*, urări pe care femeile zoritoare, asemenea celor trei zâne care menesc destinul omului, le fac *dalbului pribeag*, călător în *lumea de dincolo,* pentru a putea să depăşească toate piedicile şi să ajungă cu bine.

[1] Monica Brătulescu, *Colinda românească***,** ed. Minerva, Bucureşti, 1981, p.46.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

De la început am fost fascinat de aceste cântece pe care le-am înregistrat pe bandă magnetică încă din anul 1977 din Cracul Muntelui şi Bârâiac pentru a participa la un Simpozion de folclor la Constanţa. Cam în acelaşi moment Pavel Ciobanu publica primul volum al culegerii sale „Plaiul Cloşani" (apărută în patru volume). Pentru că era o perioadă comunistă, de efervescenţă revoluţionară, cercetătorul abia şi-a permis să facă nişte referiri la aceste cântece mortuare în volumul al treilea, apărut în 1981 la aceste cântece cu caracter mortuar, deşi cu siguranţă că le-a sesizat frumuseţea.Chiar în capitolul *Fişe pentru o monografie etnografico-folclorică* sunt cuprinse obiceiuri de înmormântare din câteva sate ale comunei Ponoarele, care ne-au servit drept element de comparaţie în satele investigate de noi mai târziu (Bârâiac, Cracul Muntelui, Şipot). În ultimul volum din 1996[2], chiar dacă apăruse după Revoluţie, cercetătorul Pavel Ciobanul care a realizat prima investigaţie serioasă a folclorului din acest ţinut mehedinţean nu şi-a permis mai mult, pentru că era bolnav şi simţea că şi pentru el se scurtase timpul. Acest lucru m-a obligat să continui cercetarea şi am reuşit să adun şi să public materialul într-o lucrare intitulată"Cântecul zorilor din Plaiul Cloşani-epos funerar mehedinţean"în care am reuşit să cuprindem aproapetot ce mai exista până la acea dată(2008)[3], în Plaiul Cloşani.

Prima dată le-am cules din satele comunei Ponoarele, nu mai puţin de 12 la număr şi ,după ce mi-am dat seama de valoarea lor inestimabilă,am declanşat cercetareapentrutoate satele din Plaiul Cloşani în primul rând pentru simţeam că aceste cântece se află pe cale de dispariţie tocmai datorită transformărilor care se petrec în satele noastre.

În satul Băluţa, în care zorile erau cunoscute înainte vreme de Elisaveta Răduică, Domnica Răduică şi alte femei care le învăţaseră de la baba Ioana lu' Costică, în acel moment al culegerii mai erau cunoscute doar Butaru Nistorica, în vârstă de 70 de ani şi Răduică Aurica(80 de ani) şi de Răduica Maria, (63 de ani). Se poate observa că textele au suferit un proces de sărăcire evident, după cum se poate constata din înregistrarea realizată pe data de 21 noiembrie 2002:

Zorilor, surorilor,/ Nu pripirăţi a zorire,/ Pân' soarile-o răsărire/ Să ia ceaţa muntelui/ Şi pulbăru drumului,/ Ceaţa cân' s-o ridicare/ Cocoşăi negri-or cântare.

Femeia nu şi-a mai amintit textul motivând că nu le-a mai cântat de mult timp şi le-a uitat, dar mi-a spus că acest cântec se strigă afară „cu lumina în mână" şi cu faţa la răsărit,iar următorul se cântă în casă, „la capul mortului":

-Iar firule, fir, /Fir ge trandafir/ Ce mi ţ-o venit/ Ge n-ai înflurit/ Tot şî geazneaţă/ Ca ieri gimineaţă/ - Ră jale-am prăvit, / Rău m-am ofilit,/ Pân' m-am despărţît/ De copiii mei/ Şi de nepoţei, / De vecinii mei/ C-am trăit cu ei.

Când se scotea mortul afară şi se pregătea cortegiul funerar pentru plecarea spre biserică se cânta:

-Scol' cutare, scoală, /Scoală-te-n picioare/ Şi mai strig-o dată tare/ La copiii dumitale,/ Şi mai strig-o dată tare/ La vecinii dumitale/ Ca să-ţi dea bună

---

[2] P Ciobanu, *Plaiul Cloşani*, Centrul Creaţiei Populare Mehedinţi,1996

[3] . C.Boteanu, *Cântecul Zorilor din Plaiul Cloşani,epos funerar mehedinţean*, Ed.MJM, Craiova, 2008

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

iertare/ Că eşti gata de plecare/ Dintr-o ţară-n altă ţară, / Dintr-o lume-n altă lume/ Un'e soare nu apune/ Nici zîuă nu să mai face, / Acolo sufletu' zace.

Femeia şi-a adus aminte că unele cântece se mai ziceau la biserică:

Bucură-te mănăstire, / Că frumos plocon îţi vine/ Şi nu vine cum să vine, / Îi legat, îi ferecat/ Pe scândurele de brad. / Dumnezeu îi bun şi sfânt, / Dă-te cheia de argint, / Descuie raiu-n pământ. / Raiu' cân' îl descuiai/ Ce văzui mă spăimântai:/ Văzui oameni spovediţi/ Ca nişte pomi înfluriţi, / Văzui şi nespovediţi/ Ca nişte buşteni pârliţi.

Se poate observa din aceste variante o reducere a numărului de versuri şi chiar o contaminare a motivelor, dovadă a interesului tot mai scăzut, manifestat faţă de ele. În satul Răiculeşti am putut remarca un asemenea proces de contaminare între variantele: *Cocoşe*i *negri cântară, Cucule, porumbule* şi *Trei surori la flori,* culese de la Nebunu Elena, în vârstă de 78 de ani, dar chiar în acest colaj se pot distinge versuri de o reală frumuseţe:

Plecaşi, cutare, plecaşi/ Pe mine cui mă lăsaşi?/ Şi plecaşi pe cale lungă/ Nimeni să nu te-ajungă,/ Plecaşi pe cale curată / Să nu mai vii niciodată,/ Nici acum şi niciodată,/ Nici cât o fi lumea toată.

În satul Şipot le-am cules cu sprijinul doamnei învăţătoare Dăianu Daniela şi a lui Rogobete Ion din acest sat. Le mai ştiau doar Răduica Domnica, de 75 de ani, Rogobete Maria, de 70 de ani şi Elena Şipoteanu, de 60 de ani. Femeile au precizat că se cântă dimineaţa, „pe prispa casei,la fereastă, cu lumina în mână":

Cocoşei negri cântară, / Zorile se revărsară. / Zorilor, surorilor, / Nu pripireţ a zorire/ Pân' cutare s-o gătire/ Iar cu cărţ' în toate părţ'/ Cu răvaşă în oraşă/ Iar, cutare, iar/ Scoală-te mare-n picioare/ Sus la pragu-ăl mare, / Uită-te la vale, / Jos spre răsărit, / Vezi ce s-o ivit, / Un murg mohorât/ Cu frâul cernit/ Şî scări de argint/ Ca să mi te ducă/ Un'e mai înfloare/ Iar mândru bujoru', / Şi să mi te ducă/ Un'e mai înfloare/ Mândră peliniţa/ C-acolo-i mumiţa, / Şi să mi te ducă, / Mândre viorele/ C-acolo-s surorile mele,/ Şi să mi te ducă/ Un'e-s ghiocei / C-acolo-s fraţî mei/ Un'e mai înfloare/ Mândru busuiocu,'/ C-acolo ţî locu'.

În casă se cântă cântecul numit *Fir de trandafir:*

- Fir de trandafir/Ce n-ai donflorit/Şi azî gimineaţă/Ca ieri gimineaţă?/- Grea jale-am pravit/Pân' m-am despărţît/Ge lumea cu soare, /Ge vânt cu răcoare/Şî ge ape mergătoare. Grea jale-am prăvit/Pân' m-am despărţit,/Ge copiii mei, /C-am trăit bine cu ei. /Grea jale-am prăvit/Pân' m-am despărţît /Ge fetele mele, /C-am trăit bine cu ele./Că eu merg la putrezire /Şî pe-aici n-oi mai venire/Nici acum şi niciodată,/Nici cât o fi lumea toată!.

La plecarea de acasă se cântă *Rămâi casă sănătoasă:*

Rămâi casă sănătoasă/Şi cum ieşti aşa frumoasă/Că eu trec în altă lume/Un'e nu e râs şî glume. /Vai, vai, vai patru păreţi/Pe mine să mă plângeţî!/Plânge-mă bătăturare, /Că de-acu nu m-oi vedeare!/Plânge-mă şî tu prilaz/Că eu nu-ţî mai fac năcaz!/Plânge-mă şî tu grăgină/Că eu nu mai vin la cine. /Plânge-mă şî tu fântână/Că nu iau apă gin cine!/Şî că trec în altă lume/Un'e nu e râs şî glume, /Că eu trec la putrezire/Şî pe-aici n-oi mai venire, /Nici acu şî niciodată,/Nici cât o fi lumea toată.

La groapă se cântă *Lucraţi, lucrători, lucraţi:*

Lucraţi, lucrători, lucraţi/Mie fereşti să-mi lăsaţi, /Fereşti către drumul mare/Ca să ies pe la Rusale/Atunci cân' îi zîua mare, /În cântatul cucului/Şî hăitul plugului,/Să-mi lăsaţi nouă fereşti:/Pe una să-mi vină/Miros de tămâie /Cum îmi place mie, /Pe una să-mi vină/Iar miroasă de bucate/Ca să am de ele parte, /Pe alta să-mi vină/Iar miros de beutură/Ca la mine-n bătătură.

La Valea Ursului zorile le strigau Doandeş Elisabeta,(80 de ani), Toarrgă Elena(78) şi Condescu Elisaveta(70).Conducătoarea grupului era Doandeş Elisabeta âi cântecele au fost înregistrate în toamnaanului 2007la înmormântarea lui Gheorghe Dunărinţu.

Afară se strigă varianta *Zorilor, surorilor* similară cu cele menţionate până acum, iar camera mortului se striga *Fir de trandafir,* o variantă prescurtată. Cea mai interesantă mi s-a părut varianta *Calul mohorât* pe care o reproducem alăturat:

Şî uită-te dragă, la vale, /Zori la răsărit/Şî vezi ce mi- s-o ivit/Un cal mare mohorât, /Cu ţolu de zmirdă,/Scările de-argint/Cum îs bune de suit/Vine, vine-n fuga mare/O, Doamne, la cine vine?/Vine să te ia pe tine,/Vine să te ia legat./Tu să nu te dai legat/Că nu ieşti vinovat/Scoală, (cutare), în picioare/Roagă-te de Hristos/Că pe tine să te ducă/Un'e lume nu munşeşte/Şî numa' de hodineşte, /Iar pe tine se te ducă/Sus pe dealu' cu bujoru', /C-acolo-i maica cu doru', /Iar pe tine să te ducă/Pe dealu' cu peliniţă, /C-acolo e-a ta muichiţă.

La Gheorgheşti am înregistrat zorile pe 20 martie 2003 de la Ularu Domnica poreclită Rusoaica şi de la Doandeş Domnica,atunci în vârstă de de 53 ani. Le-am întrebat de unde le ştiu şi Ularu Domnica mi-a spus:

Noi le strigăm aşa cum le-am auzit de la Paraschiva Buican de aici de noi din Buicani. Zorile se cântă afară înainte de răsăritul soarelui, în curtea celui mort[4].

O variantă a zorilor cunoscută aici, cu mici deosebiri, am cules-o şi de la Domnica Trop din Izverna:

Cocoşei negri cântară/Şi zorile se vărsară. /- Zorilor, surorilor, /Nu pripireţi a zorire/Pân' cutare s-o gătire, /S-o găti, s-o despărţire/Iară de trupşorul lui. /Cocoşei negri cântară/Şi zorile se vărsară/- Zorilor, surorilor, /Nu pripireţi a zorire/Pân' soarele o răsărire/Şi cutare s-o gătire,/S-o găti, s-o pregătire/Cu 9 cuptoari de pâne/Şi cu 9 de mălaiu, /Şi cu 9 buţi de vinu, /Şi cu 9 de rachiu, /Nouă feluri de bucate, /Să treacă în aia parte. /- Zorilor, surorilor, /Nu pripireţi a zorir/Pân' soarele o răsărire/Să ia ceaţa muntelui/Şi pulbărul drumului. /Haine sî nu-i roureze, /Faţa să nu-i pulbereze, /Că cutare-i călătoriu/Dintr-o lume-ntr-altă lume/Un'e soare nu apune, /Nu-i nici apă mergătoare/Şi nici vânturi călătoare. /Să-şi facă scară de ceară/Că pleacă de-aici afară, /Să-şi facă scară de os/Să se suie la Cristos/C-acolo-i locu' frumos. /Tot în gealu' cu bujoru'/Acolo-i mila şi doru', /În gealu' cu peluniţa/Acolo e şi muichiţa, /În gealu' cu brebenei/Acolo-s părinţii mei.

La capul celui mort se cântă *Fir de trandafir*:

---

[4] *Se cântă cân' moare omu' tri zîle la rând: afară, la capu lui, cân' pleacă cu el pe drum şi la groapă*, ne-a spus Doandeş Domnica.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

- Firule, fir, /Fir de trandafir, /Ce mi te-ai lemnitu/De n-ai donfloritu/Iar şî az gimineaţă/Ca ieri gimineaţă?/- Cum o să-nflorescu/Ră jale-am prăvitu/Pân'm-am despărţâtu/De trupşoru meu/Că mi-o fost atât de greu/- Firule, firu, /Fir ge trandafiru'/Ce mi te-ai lemnitu/Ge n-ai donfloritu/Iar şî az gimineaţă/Ca ieri gimineaţă/- Cum o să-nflorescu?/Ră jale-am pravitu/Pân m-am gespărţîtu/Ge copii mei, /Ge nepoţii mei, /Ge vecinii mei, /C-am trăit bine cu ei, /Şî ge lumea toată/Că n-o mai văd niciodată.

La plecare se cânta: *Plângeţi voi patru păreţi* şi *Plâgeţi pomi şi lăcrămaţi:*

Plângeţi, voi, patru păreţi, /Că ge mine rămâneţi, /Plângeţi şî voi ferăstrăle, /Eu vă zîc la revedere./Plânge şî tu bătătură, /Că prin tin' nu mai fac gură, /Plânge-mă şî tu, grăgină/Că eu te las la hogină,/Plânge-mă şî tu prileaz/Că eu nu-ţi mai fac năcaz. /Plângeţi pomi şî lăcrămaţi/Că rămâneţi nesăpaţi/Şi oricât o să rodiţi/Mie nu-mi mai trebuiţi!/Să rodiţi să umpleţi valea, /Mie mi s-o tăiat calea!/Să rodiţi să umpleţi lumea, /Nu-mi mai trebuiţi acuma!

Pe drum, mi-au spus femeile, se cântă: *Rândunică, rândunică,* în care rândunica apărea ca un corespondent al cucului şi era implorată să-l salveze pe cel mort, să-i ducă sufletul în rai:

- Rândunică, rândunică, /Fă-ţi codiţa punte/Şi du-mă la munte. /- Nu pot, nu pot, surioară/Că tu mergi pe picioare/N-ai ca mine aripioare.

La cimitir se cântă *: Lucraţi, lucrători, lucraţi/Nouă fereşti să-mi lăsaţi/Ca pe una tot să-mi vină/Doru' de la ai mei copii, /Şi pe una tot să-mi vină/Miroasele de tămâie, /Şi pe una tot să-mi vie/Miroasele de bucate/C-am trecut în aia parte.*

Pe data de 23.04.2003 am stat de vorbă cu Lăpădătescu Nicoliţa,din satul Cracu Muntelui, în vârstă de 70 ani şi mi-a spus că ea a învăţat zorile de la Buican Paraschiva, mama lui Buican Chirilă, din satul Buicani. Tot de acolo le învăţase şi sora ei, Martinescu Nicoliţa, în vârstă de 85 de ani, căsătorită acum la Balaciu, loc care aparţine de Cracul Muntelui. Comparând cele două variante am constatat că zorile culese de la Nicoliţa Lăpădătescu sunt mult mai bogate şi cuprind câteva variante interesante ca: *La lumini, La tron, La groapă* şi *Cântă cucul pe oblon, Frate, cuce, frate.* Cucul este aici o pasăre-ghid care este implorată să vină în sprijinul celui dispărut:

Frate, cuce, frate/Fă-ţi codiţa punte/Şi du-mă la munte/La umbră de brad/C-acolo mi drag. /Nu pot, nu pot, frate, /Că mă duc mai tare, /Iar tu mergi pe picioare/Pe pământul ars de soare.

Cântecul cucului apare în acest ca un cântec rău prevestitor, al morţii:

Cântă cucu pe oblon/Pe cutare-l pun în tron, /Cântă cucul sus pe leasă/Pe cutare-l scot din casă, /Cântă cucul sus în par/Pe cutare-l duc la car, /Cântă cucul pe fântână/Cutare pleacă din lume, /Cântă cucul pe nuiele,/Cutare pleacă cu jele.

Se poate observa că acest cântec are aspectul unei cunoscute doine din lirica noastră populară şi varianta are în comun cu cea menţionată anterior ideea despărţirii de casă şi de cei dragi. Deosebită este varianta numită *La tron* care reprezintă de fapt un cântec al bradului, deşi acesta este substituit cu stejarul:

- Stejar verde din pădure/Cine- mi te-o poruncit/Aicea de-ai coborât?/- Iar mie mi-o poruncit/Cutare de-am coborât /De la locul ăl frumos/La locul ăl

păcătos. /Mi-o trimis tri săcurele/Şi cu tri bărdurărele/Şi cu tri sfrederele. /Cu barda să bărduiască, /Cu sfredelul să sfredelească, /La cutare casă să-i facă, /Casă bună de vecie/Acasă să nu mai vie. /Casă cu 9 fereşti:/Pe una să-i vină/Miros de legume, /Pe una să-i vină/Miros de turtă caldă, /Pe una să-i vină/Miros de poame coapte, /Pe una să-i vină /Miros de floricele, /Pe una să-i vină/Dor de la copii, /Pe una să-i vină/Dor de la nepoţi, /Pe una să-i vină/Dor de la vecin.

Cea mai interesantă mi s-a părut varianta *La lumini:*

Scoal', cutare, scoală, /Că noi, dragă, am venitu/Iară noi am auzâtu/Că de ieri, de-alaltăieri, /Ne eşti, dragă, călători/Iar pe-o cale-ndelungată/Unde n-ai fost niciodată, /Iar tu dacă vrei/Sama ca să iei, /Să n-apuci la mâna stângă/Că acolo-i calea strâmbă, /Nu-i cale curată /Cu sapa săpată, /Doar cu bivoli îi grăpată/Şi cu spini îi sămănată. /Acolo-s mesele strânsă/Şî făclii nu îs aprinsă, /Iar tu să nu treci/Că-s izvoare săci, /S-o iei la mâna dreaptă, /C-acolo-i calea curată/Şi cu pluguri îi arată/Şi cu grâu îi sămănată. /Numai grâu în răzorele/Se plimbă lumea prin ele, /Acolo-s mesele-ntinse/Şi pahare pline/Şi făclii aprinse. /Acolo să te opreşti/La izvoare reci/Să te răcoreşti/Şi-nainte iar să mergi/Până la luncile verzi. /Acolo să mi-te opreşti, /Apă rece să pofteşti, /Setea să ţi-o potoleşti, /Să te speli până la coate/Să te cureţi de păcate, /De sudorile de moarte. /Şi-nainte iar să mergi/Până la un colţ de rai/Şi-acolo un pic să stai/Şi seama iară să-ţi iai, /Că-nainte ţi-o ieşi/Cete după cete, /Iar cete de tri mâni:/Numai tineri şi bătrâni//Şi băieţi şi fete mari/Dar mai sunt şi militari, /Iar în ceata dinainte/Îs neveste tinerele/Care poartă legănele, /Iar în ceata din mijloc/Acolo-i mai mare foc, /Că-s mamele noastre/Şi rudele noastre, /Şi vecini, da şi străini, /Iar în ceata de pe urmă/Îs maice bătrâne/Cu copii de mână. /Ei, dragă, cân' te-or vedeare/Pe tine te-or întrebare, /De trimis-am noi cevare/Şi tu să le spui/Că noi le-am trimisu/Tot lumini de la stupini, /Lumină de luminat /Şi cu flori de mirosat/Şi cu chiţi de busuioc, /Cu mult dor şi cu mult foc, /Şi cu chiţi de peliniţă, /Şi cu dor de la muichiţă,. /Şi cu chiţi de floricele, /Cu mult foc şi multă jele.

Între această variantă şi cea culeasă de la Drând Nicoliţa din Bârâiac,satul vecin, în vârstă de 64 de ani, exista o apropiere frapantă, datorată faptului că cele două sate sunt vecine. La Bârâiac zorile se strigau de către mai multe femei care veneau la mort, dar una singură îşi asumă rolul de conducătoare şi aceasta era Drând Nicoliţa. La ea am mers în două rânduri: o dată la sfârşitul lunii noiembrie în anul 2002, dar nu le-am putut înregistra pentru că era bolnavă şi a doua oară pe data de 21 martie 2003. Când am întrebat-o de unde a învăţat zorile, ea mi-a mărturisit:

Le-am învăţat de la Elena Bărbuţ care avea bărbatul din partea Banatului şi de aia oamenii din sat o policreau „Băcuica'".

De la ea am înregistrat următoarele variante: *Cocoşei negri cântară, Firule, fir, La lumini, La suliţă, La gulere.*

Varianta numită *La gulere* se cânta pe drum şi era legată de cele trei hodini obligatorii ale mortului când se împarţeau *gulerele (* bucăţi de pânză albă cât palma, la care era legat un bănuţ şi se ataşau la lumânare):

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Scoal', cutare, socală, /Ieşi puţin afară, /Uită-te la răsărit/Şi vezi ce mi s-o ivit/Un pom mare înflurit, /Iar mai jos la rădăcină/Are o lină fântână/Şi cu apă cam puţină/Şi cu scaun de odihnă. /Acolo să hodineşti/Apă rece să pofteşti/Focu' să ţi-l potoleşti/Şi-nainte iar să mergi,/Dar sama bine să iei/Că-nainte-ţi vor ieşire/Iar tri feciori de crai/Şi ei, dragă, îţi vor cere/Ochişorii dumitale. /Ochişorii să nu-i dai/Iar să dai un gulerel, /Să plăteşti vama cu el. /Vama tu să o plăteşti/Şi-acolo să te-odihneşti. /Şi ei, dragă, îţi vor cere/Feţişoara dumitale,/Dară faţa să n-o dai/Ca să mergi cu ea în rai/Iar tot lor să le dai/Numai nouă şerveţele/Cu nouă parale-n ele/Vămile să le plăteşti/Şi tu să te hodineşti.

De o frumuseţe aparte este cântecul care se strigă *La suliţă (*cântecul bradului*()*Unii cercetători îl consideră un cântec separat,dar noi preferăm să-l integrăm în aceeaşi suită pentru că se cântă în momentul împodobirii bradului, personificat şi amăgit să coboare în sat, ca apoi să fie jupuit de coajă, pârlit, împodobit pentru înmormântare şi dus la o margine a satului. Verbul „a crici" specific zonei dă o notă aparte textului, conceput sub forma unui dialog:

- Bradule, brăduţule, /Cine ţie ţi-o cricit/Din munte de-ai doborât, /Din munte, din loc pietros, /La noi, la loc mlăştinos?/- Mie cutare mi-o cricit/Din munte de-am doborât, /Din munte din loc pietros, /La voi la loc mlăştinos, /Că o zis că mă sădeşte/În grădină la fereastă/Ca pe-o floare boierească/La mine să se umbrească, /Dară el că m-o minţît/Şi aici cân' am nimerit, /De coajă m-o jupuit, /La tulpină m-o pârlit, /Cetina mi-o-mpodobit/Ş-o adunat oaste mare/Şî m-o scos din sat afară/La o margine de sat/Unde-i un mormânt săpat/Şî acolo îmi dă mie /Numai fumuri de tămâie/Cetina se vestejeşte/Şi trupu' meu putrezeşte.

Cântecul zorilor s-a conservat şi în satul Ceptureni unde erau strigate de Popescu Maria, Raicu Domnica şi Maimuţ Elena, numită Lena lu' Damaschin care s-a stins din viaţă în toamna anului 2002, după ce am înregistrat cântecele. De la ea le-a mai învăţat doar Tănase Maria împreună cu care le cântaîn momentul în care le-am înregistrat. Comparând variantele am remarcat că sunt asemănătoare cu celelalte din satele comunei: *Fir de trandafir, La lumini, Zorilor, surorilor şi La tron.* Mai deosebită mi s-a părut varianta *Scoal', cutare, scoală:*

- Scoal', cutare, scoală/De ieşi până afară, /De vezi ce s-aude/Vo vidră lătrând/Or cocoş negru cântând:/- Nici vidră nu latră, /Nici cocoş nu cântă/La tin' moartea strigă./Bate moartea din picior/Să te scoată din obor./- Scol', cutare, scoală, /De hai pân' afară. /Uită-te la vale/Vezi ce s-o ivit, /Un cal negru mohorât./Avea pernă în şa/Ş-o venit ca să te ia/Şi are scări de argint/Face brazde prin pământ/Să te ducă la mormânt.

Această variantă cuprinde motivul „calului mohorât" care devenea un cal al morţii, figurat în mitologia prin *Cavalerul Trac*, aşa cum îl înfăţişa Dumitru Tudor.[5].

Multe cântece funerare au păstrat imaginea acestui cal psihopomp. Mai deosebită şi plină de poezie este varianta: *Plecaşi, cutare, plecaşi ,* dominată de motivul dorului, specific creaţiei noastre populare:

[5] D. Tudor, *Oltenia romană*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1968, p. 140.

Plecaşi, cutare, plecaşi, /Da' doru' cui îl lăsaşi, /Îl legaşi, îl ferecaşi, /Ori în piatră-l încuiaşi. /- Nu-l legai, nu-l ferecai, /În piatră nu-l încuiai, /Dar în fân îl aruncai. /O veni vreun călător/Ca să cosască la dor/Şi-n iarbă cum l-o vedea/Doru' îl va cuprindea/Cu el acasă-l va lua. /- Plecaşi, cutare, plecaşi/Dar doru' cui îl lăsaşi?/Îl legaşi, îl ferecaşi, /Cu lacătu–l încuiaşi/- Cu lacăt nu-l încuiai/Da prin grâu mi-l aruncai/Şi cân' vin săcerători/O să secere la dor/C-o veni şî fata mea/Ca să secere şî ea.

Prezenţa acestui sentiment face din cântec o adevărată doină de dor. Din aceeaşi sursă, de la Ceptureni vin şi cântecele pe care le-am găsit într-un caiet pe care l-a păstrat mama Eufrosinei Crăciunescu din Martineşti care mi-a spus că le-a transcris de la Maria Popescu, bunica preotului Grigore Popescu şi a lui Nicu Ploscaru, prietenul meu. În caiete au fost notate mai multe variante ale cântecelor printre care am remarcat şi această variantă care evocă dorul celui plecat din această lume.

- Plecaşi, cutare, plecaşi, /Dar doru' une-l lăsaşi, /În ce piatră-l încuiaşi?/În ce apă-l înecaşi?/-În piatră nu-l încuiai, /În apă nu-l înecai/Şi mi-l aruncai/Printre livezi verzi/Ca să nu-l mai vezi, /Printre grâne verzi/Ca să nu-l mai vezi, /Prin grădini cu flori/Ca să nu mai mori, /Iar fetele mele/În grădină vor intrare/Florile vor culegeare/De pomană îmi vor dare, /Iar mama mea/La săcerat s-o ducea/Doru' îl va săcera/De pomană îmi va da.

Această imagine a dorului secerat,de o mare fineţe, are drept corespondent poezia cultă a lui Lucian Blaga(„Cântecul spicelor")

Se poate observa că, deşi provin din aceeaşi sursă, cântecele diferă prin imaginile poetice au o mai mare încărcătură, dovedind sensibilitatea sufletească a celor care le-au preluat. Părăsirea casei evocată în varianta *Rămâi casă sănătoasă* se conturează ca un moment tragic pentru că cel dispărut nu se mai poate întoarce niciodată în locurile din care a plecat:*Rămâne bătătura/Că eu nu voi mai călca/Şi nici n-o voi mătura/Doar cocoşu' cu aripa, /Vântu' şi vifornița.*

Moartea este înfăţişată, la modul simbolic, ca o luptă între Sâma Samodiva cu Sfântul Soare:

- Scoal' cutare, scoală/Uită-te la vale/Că-i o ceartă mare/Şi vezi ce s-aude/Ca să poţi răspunde:/Sâma Samodiva/Tot cu Sfântul Soare/Ei că se certau/Care mai de care/Au vâlvă mai mare. /Sfântul Soare îmi zicea/Că-i mai mare vâlva lui, /Că el încălzeşte/Toate văile şi dealurile. /Sâma Samodiva/Şi ea îmi zicea/Că a ei vâlvă-i mai mare, /Că la joc se duce /Şi ea îşi alege/După a ei lege/Voinicii pe kitsch,/Fete pe plantici, /Băieţi pe inele/Şi copii din leagănele.

Cu toate că încearcă să îndulcească puţin imaginea morţii *cântecele zorilor* nu reuşesc să înlăture tragismul dispariţiei celui drag. O variantă destul de rar întâlnită s-a păstrat în aceste zori culese de la Maria Popescu:

- Rabdă, maică, rabdă, / Că e pe răbdare, /Nu este pe dare, /Că de-ar fi pe dare/Omul dumitale/Ar da tot ce are, /Ar da şi plugul cu boi/Să te scape de nevoi, /Să te poată scoate/De la neagra moarte. /Rabdă, maică, rabdă, /Că e pe răbdare/Nu este pe dare, /Că de-ar fi pe dare,/Mama dumitale/Ar da turmiţa de oi/Să te poată scoate/De la neagra moarte.

Caracterul imparţial al morţii, care nu cruţă pe nimeni, este cunoscut neamului nostru, pentru că nici o bogăţie nu poate salva omul de la moarte. Sentimentul amarului şi al neputinţei transpare de cele mai multe ori de sub imaginea poetică, potenţând şi mai mult parcă tragismul existenţial. Pentru că aceste cântece ale zorilor un sunt altceva decât nişte scenete care prezintă la modul alegoric anumite momente din ceremonialul înmormântării. Un lucru ni se dezvăluie totuşi cu certitudine şi anume că ele nu sunt încremenite în forme precise, aşa cum se consideră de către majoritatea cercetătorilor, ci ele poartă amprenta celui care le transmite. Încărcătura lor emoţională este expresia sufletului şi sensibilităţii femeilor care *le strigă* la mort.

În satul Martineşti a trebuit să merg de două ori pentru a le culege. Prima dată am stat de vorbă cu Martinescu Domnica, dar n-a vrut să mi le spună, motivând că nu e prea sănătoasă şi nu le poate striga singură şi abia a doua oară, când am mers împreună cu Nelu Dumitraşcu, am reuşit să port o discuţie mai amplă despre credinţele populare şi să le înregistrez. Cea care le conducea pe femei era Martinescu Tudorica, de 78 de ani, urmată de Martinescu Maria de 62 de ani, Nebunu Elisabeta de 54 de ani şi Crăciunescu Eufrosina, de 50 de ani. Martinescu Tudorica începea întotdeauna primul vers şi celelalte cântau după ea. Atunci când Nebunu Elisabeta a început o anumită parte din varianta *Scoală, cutare, scoală* şi-a exprimat imediat nemulţumirea că nu au fost respectate versurile, dar am remarcat că şi Nebunu Elisabeta le cunoaşte bine şi le-ar putea prelua la nevoie. De altfel, aceasta ne-a mărturisit:

Eu le-am învăţat de la mama mea, Martinescu Roxanda care le ştia de la o femeie mai bătrână, Delurinţu Elisabeta, dar fata mea nici nu vrea să audă când am rugat-o să le înveţe.

Cele două femei mai tinere: Nebunu Elisabeta şi Crăciunescu Eufrosina, în mod cert pot asigura transmiterea lor mai departe. Comparând variantele cu celelalte înregistrate la nivelul comunei am constatat că şi acestea au câteva particularităţi care le individualizează. Mai deosebită mi s-a părut varianta *Scoal', cutare, scoală,* în care moartea era prezentată ca o amorţire definitivă a fiinţei:

- Scol' cutare, scoală/De ieşi pân'-afară/Şi vezi ce se-aude:/Ori cocoşii o cântat, /Ori o vidră o lătrat./Nici cocoşii n-o cântat, /Nici o vidră n-o lătrat,/Pe tin' moartea te-o strigat/Ş-un pahar de vin ţi-o dat,/Numai jumătate-o fost vin/Şi jumătate-o fost venin. /Ţi-o dat unu' şi de apă, /Numai jumătate-o fost apă/Şi jumătate-o fost otravă. /- Da cum focului să ies, /Picioru' mi-o-nţăpenit,/Mânile or amurţât,/Ochii mi s-o-mpânjănit, /Nasu mi s-o ascuţât/Şî gura mi-o-nţăpenit.

Dar varianta care conferă originalitate acestor cântece din Martineşti este *Scoal', cutare, un' te duci:*

- Scol', cutare, un' te duci, /Desară un'e te culci, /Cu ce pătură te-astruci?/- Cu plapumă de mătasă/Ca să nu mai vin acasă/Nici acu şi niciodată, /Nici cât o fi lumea toată. / -Grăbeşte, dragă, grăbeşte, /Locuinţa de-ţi găteşte/- Locuinţa mi-am gătit/Sub pământ în iarbă verde,/Nimenea nu mă mai vede, /Nici acu şi niciodată, /Nici cât o fi lumea toată.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Multe cântece au conservat anumite motive care pot fi considerate criterii pentru stabilirea vechimii. Ca procedeu de compoziţie mi s-a părut interesant permanentul dialog al femeilor zoritoare cu cel mort, ca şi cum acesta ar mai fi încă în lumea celor vii. O surpriză a fost să întâlnim între variantele culese din cătunul Martineşti pe cea intitulată: *Trei surori la flori:*

Plecat-o, plecat-o/Tot şî tri surori/În munce la flori. /Ele tot o mersu, /Flori o tot culesu, /Dar o mai grăbitu,/Pân' s-o rătăcitu/Şi o adormitu,, /Cân' s-o deşteptatu/Tot una din ele, /Sora mijlocie/La ele-o strigatu:/- Haida, soră, haida, /Că noi am greşâtu/Tot de-am adormitu. /Auzii pe popa tocândî/Ş-o vidră lătrândî/- Ba io mai aud ş-un cuc, /Hai să ne rugăm de el, /Să-şi facă codiţa scară/Pe noi să ne-ntoarcă-n ţară/- Nu pot, nu pot, surioară, /Că eu merg pe sus cântându,/Iar voi pe jos întrebându:/Cine-o fost bolnav în sat/Ori cine s-o fi văitat./Veni sora cea mai mare/Şi dă-te un buchet de flori /Numai dureri şi fiori. /Veni sora mijlocie/Şi-i dete un pahar de vin, /Numai jumătate-o fost vin/Şi jumătate-o fost venin, /Dăte unu şî de apă, /Numai jumătate-o fost apă/Jumătate-o fost otravă. /Veni sora cea mai mică/Şî-i dăte un pahar de argint/Şi mi-l luă de pe pământ.

Această variantă cu acelaşi nume a mai fost culeasă de către Mihail Gregorian din satul Rudina, de Pavel Ciobanu din satul Prejna şi de Vasile Şişu din satul Runcu , iar eu am cules-o din Obârşia Cloşani de la Maria Iacobescu,în vârstă de 70 de ani pe atunci.. Varianta se aseamănă cu balada cu acelaşi nume care prezenta povestea fetelor care rătăcesc în lumea cealaltă şi cea mică nu se mai poate întoarce de acolo Cele trei fete devin de fapt trei divinităţi ale morţii, aşa cum arată Vasile Şişu:

Asocierea morţii celor trei zeiţe-surori cu moartea persoanei căreia i se strigă cântecul ritual este împlinirea dorinţei comunităţii celor vii ca mortul să urmeze acelaşi destin fericit. Trecerea mortului din lumea noastră spre alt tărâm trebuie să fie şi este dorită să fie de fapt parcurgerea unui spaţiu benefic, a unui câmp plin de flori. Cântarea textului „Trei surori la flori” poate însemna realizarea magică a acestei dorinţe şi cu acest scop se interpretează cântecul[6].

Martinescu Tudorica ne-a spus că zorile se cântă pe tot parcursul celor trei zile până la înmormântare:

Şi aici în casă se cântă tot cu lumina în mână şi cu faţa la mort. Lumina şi batista rămân acolo şi când se termină de cântat, la cimitir, lumina se dă de pomană cu un colac şi o batistă peste groapă. O dă gazda la femeile care or cântat.

Am constatat că atunci când lipsea situaţia înmormântării, femeile se mobilizau mai greu şi existau anumite reţineri. În satul Băluţa iniţial femeile n-au vrut să cânte zorile, dar până la urmă le-au cântat pentru că mă cunoşteau şi le-a fost ruşine să mă refuze. N-au acceptat însă să intre în casă, mai cu seamă una dintre ele, căreia îi murise copilul în mină. Până la urmă au căzut de acord şi le-am înregistrat la marginea drumului. În satul Gheorgheşti de asemenea le-am

[6] V. Şişu, *Odiseea sufletului*.,Ed. Radical, Drobeta Tr. Severin, p. 273.

înregistrat în curtea Nicoliţei Ularu, iar la Martineşti lucrurile s-au desfăşurat mai firesc,după ce m-am dus pentru a doua oară, dar şi aici a fost nevoie să facem mai multe pauze, pentru că femeile s-au mai încurcat şi le-au reluat.

Oricum ar fi înregistrate zorile rămân cântece cutremurătoare, mai cu seamă atunci când sunt strigate direct la mort, aşa cum am reuşit să le înregistrăm în satul Ponoare la moartea Angelicăi Crăciunescu, în februarie 2003, cântate de Tudorescu Maria în vârstă de 64 de ani conducătoarea grupului, Enescu Maria de 52 de ani şi Dumitrescu Gica de 51 de ani. Cântate la moartea unei persoane anume, pe care femeile au cunoscut-o bine şi cu care au convieţuit , zorile şi-au pierdut caracterul lor impersonal devenind expresia unor sentimente de sincer regret, aşa cum se observă chiar din prima variantă:

- Haida, Angelică, hai/- Haida, haida c-o să merg, /Stau să vină toţi ai mei/Să mă sfătuiesc cu ei, /Să-mi facă casă-n grădină/Ca să fiu cu ei la cină. /- Haida, Angelică, hai. /- Haida, haida, c-acu merg/Că veniră toţi ai mei/Şî mă sfătui cu ei/Ca să-mi dea cinci mii de lei/Să plătesc vama cu ei.

Şi aici am întâlnit o variantă prescurtată a celei culese din satul Martineşti, în care apărea motivul cucului:

-Cucule, porumbule, /Fă-ţi codiţa roată/Pestă lumea toată/Fă-ţi codiţa punte, /Suie-mă la munte/Să-mi găsesc tată şi mumă. /Sus la munte mă suii/Tată, mumă nu-mi găsii/Tot cu cucu' mă-ntâlnii:/- Cuce, frate, cuce,/Fă-ţi codiţa scară/Coboară-mă-n ţară, /La fraţi, la surori, /La grădinile cu flori, /La copiii mei, /Că mi-e tare dor de ei, /La bătătura umbroasă, /Că mi-e tare dor de-acasă.

În afara dramatismului generat de dialogul purtat cu cucul se poate observa în finalul variantei motivul dorului, motiv omniprezent în poezia zorilor care ilustrează legătura omului cu locul din care se pregăteşte să plece. Această legătură este şi mai pregnantă în varianta *Scoală, Angelică, scoală:*

- Scoală, Angelică, scoală, /De mai ieşi în prag afară/Să vezi vitele cum zbiară/Şi nu zbiară după fân,/Zbiară dup-a lor stăpân. /Iară, Angelică, iară, /Ia, mai ieşi în prag afară, /Să vezi pomii cum te plângu. /- Plânge-mă să faceţi lacu/Că eu n-am ce să mai facu/Şi mă duc, dragă, mă ducu/În valea cu mormântu'.

Se poate observa cu relativă uşurinţă că există o subtilitate în ceea ce priveşte modul de camuflare al durerii atribuite animalelor care zbiară plângându-şi stăpânul, la fel ca-n „Mioriţa”. Căci natura întreagă în viziunea populară participă la desprinderea de cel drag de şi de lumea lui .În varianta *Pământe, pământe* am remarcat de asemenea câteva versuri care se întâlnesc şi într-o doină de dor:

Lucraţi, lucrători, lucraţi/Da' fereastă să-mi lăsaţi/Ca să ies la primăvară/Cân' toate plugurile ară/Numai pluguşorul meu/L-o-nţepenit Dumnezeu/Bate, Doamne, vântu-ăl mare/Să ia ţărâna la vale. /Ţărână, ţărână, /Lasă-te blajină/Ca viţu de lână, /Ca lâna spălată/De la Dumnezeu lăsată.

Versurile legate de motivul primăverii şi al plugului care s-a înţepenit în brazdă sunt specifice doinelor. Prezenţa lor în cântecul zorilor dovedeşte forţa de contaminare şi circulaţia permanentă a unor motive specifice întregii creaţii populare:

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Pământe, pământe, /Multă lume ai luatu/Şi nu te-ai mai săturatu. /Ai luat oameni tinerei/Şi neveste tinerele/Or rămas, Doamne, de ele, /Copii mici în legănele/Doamne, cin' i-o legănare, /Vântu tare v-o băteare/Pe ei îi vo legănare/Doamne, cin-îi vo scăldare?/Ploile când vo ploiare/Iar pe ei îi vo scăldare.

Când le-am întrebat pe cele trei femei de unde au învăţat cântecele, Tudorescu Maria mi-a răspuns:

Noi le ştim de la baba Lena a lu moş Ion Tihoi de la Prag, care le-a învăţat de la o străbunică a lu' Andrei Tudora.

Privind lucrurile retrospectiv, la ceva mai mult de un deceniu de când le-am adunat, constatat că în satele din comunei Ponoarele zorile nu se mai cântă, considerându-se că e o ruşine să mai fie strigate la mort, deşi femeile nu mergeau la înmormântare pentru vreun câştig, după cum mi-a spus Enescu Maria:

Nu ne ducem pentru bani, ne ducem pentru că aşa ne-am pomenit. Omu' ne dă un batic, un prosop şi ne dă de mâncare în fiecare dimineaţă după ce le strigăm, da' acu' tineretu' nu mai vrea să le înveţe.

Aşadar nu mai au cui să fie transmise, cei tineri nu mai vor să le preia şi dispar odată cu ultimele femei care încă le mai ştiu. Tudorescu Maria, din satul Ponoare, m-a impresionat când i-am făcut o vizită împreună cu echipa de la „Formula As" care venise să le înregistreze. Tocmai murise vecinul ei, Nicolae Pătraşcu şi le-a cântat împreună cu Tudorescu Vetuţa şi Vârzob Maria. Le ştia integral, deşi nu le mai cântase de mult şi mi-a spus:*I-o las cu limbă de moarte să mi le cânte ,da nu credcă mai are cine.*

Nu întâmplător strigatul zorilor este asociat cu acest moment de cumpănă al ivirii luminii care semnifică drumul benefic. Ele reprezintă momentul magic al naşterii zilei asociat cu naşterea mortului pentru o nouă lume, cu care el se va contopi, aşa cum ni se sugerează şi în balada „Mioriţa," prin măreţia acelei nunţi cosmice. Se poate observa prezenţa infinitivului lung ca o trăsătură specifică şi a unor forme arhaice prezente şi în varianta"Ciobănaş de la miori", fapt care ne determină să considerăm că, iniţial, această bijuterie poetică a fost un cântec de înmormântare. Ceea ce dă un farmec este lungirea a sunetelor finale şi felul aparte în care sunt rostite că, din punctul de vedere melodic cântecele acestea au aspectul unor litanii:

Remarcăm, de asemenea, la interpretarea în grup, decalaje subtile de înălţime, durată, accent, intensitate a vocii, chiar formă arhitectonică, decalaje adeseori consemnate în transcrieri. Aspecte ale heterofoniei şi diafoniei abundă în material. Cântarea concomitentă la interval de cvintă (excepţional terţă mică) chiar dacă este rar surprinsă, se înscrie ca o trăsătură stilistică. Accentele capricioase de intensitate variabilă, individual lansate, de multe ori exploziv, de către interpretele din grup"[7].

Astfel cântecele apar ca o expresie a solidarităţii care mai există încă la nivelul comunităţii săteşti, iar femeile sunt ca nişte preotese care vestesc moartea

[7] M. Kahane, Lucila Georgescu-Stănculescu, *Cântecul zorilor şi bradului*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1988, p. 50.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

celui dispărut întregului univers, prezentând de fapt contopirea acestuia cu lumea de dincolo. Zorile apar ca nişte cântece care nu ţin de ritualul strict religios venind mult mai de departe decât acesta, aşa cum subliniază Nicolae Panea şi Mihai Fifor:

Poate şi de aceea grupul de femei zoritoare este recunoscut, pe de o parte, ca un fel de instituţie religioasă a satului, iar, pe de altă parte, ca un fel de intermediar între comunitatea sătească şi acea divinitate difuză, ambiguă, ocultată care nu are nici o legătură cu ideologia bisericii ortodoxe[8]. Cutremurătoare elegii, cu rost magic, aceste cântece reprezintă un tezaur inestimabil care e păcat să se piardă după ce a supravieţuit atâtea milenii.

Ele trebuie să fie păstrate nu numai pentru valoarea lor simbolică, ci şi pentru valoarea poetică deosebită, căci rostul lor este acela de a atenua durerea şi de a da celor rămaşi speranţa că moartea nu reprezintă o dispariţie în neant, ci doar un prag de trecere:

Aceste ritualuri nu se referă la practica cotidiană; ci mai degrabă ele articulează credinţele şi practicele care constituie colectivităţile şi localizează indivizii în cadrul lor. Ele exprimă mai degrabă sociocentrismul decât egocentrismul şi conjugă trecutul cu prezentul. Ritualurile sunt naraţiuni despre ele însele, despre viaţă şi moarte, despre cum se integrează acestea în schema mai largă a universului[9].

Ele sunt , indubitabil,relictele unui cult solar, cu sorginte în calendarul dacic şi pe munte şi a ascensiunii spre cer care au generat numele unor munţi, aşa cum arătau Romulus Vulcănescu[10] şi I. Conea[11].

---

[8] N. Panea, M. Fifor, *Cartea romaneasca a mortii.,* p. 106.
[9] G. Kligman, op. cit.., p. 207.
[10] R Vulcănescu, *Mitologia română,Ed Academiei*, p. 454.
[11] I. Conea, *Plaiuri carpatine,* Bucureşti, 1980, p. 58.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Valenţe apotropaice ale ornamenticii costumului popular din zona etnografică Oltenia

Gabriela Boangiu

Resumé

La fonction protectrice des ornements du costume populaire roumain dans la région ethnographique Oltenia

Cet article-ci souligne le lien entre les représentations du corps humain dans la culture traditionnnelle et la fonction protectrice des ornaments du costume populaire roumain dans la region ethnographique Oltenia. On met en discussion en spécial les aspects symboliques des ornements, les significations magiques de „altiţa" – élément constitutif de la chemise populaire roumain, et des ornements présents sur la ceinture du costume populaire roumain – „brâu", „bete" en roumain.

Mots clé: costume populaire, représentations du corps humain, ornaments, ceinture du costume populaire roumain.
Cuvinte cheie: costume popular, reprezentari ale corpului uman, ornamente, brâu.

Costumul popular românesc impresionează astăzi, mai ales prin măiestria construcţiei, a realizării sale artistice, prin tehnica de execuţie, prin ornamentică şi cromatică. Cercetarea complexelor aspecte ale costumului popular poate fi plasată la confluenţa unor discipline ca etnografia, istoria artei populare, antropologia, sociologia şi cu siguranţă enumerarea poate fi continuată încă, deoarece veşmântul popular poate fi „receptat ca document uman capabil de a comunica în timp un mesaj social"[1].

Activităţile specifice comunităţiilor săteşti arhaice se caracterizau printr-o profundă armonizare cu ritmurile cosmice. Exista o anumită „rânduială" a vieţii, menită să contracareze incertitudinea, neprevăzutul inerent oricărei forme de vieţuire. Astfel, costumul popular reprezenta o manieră – astăzi doar artistică, de investire a practicului cu valenţe magice, Alexandru Dima considera că „ îmbrăcămintea, casa, instrumentele de producţie, micile unelte ale folosinţei zilnice sunt împodobite cu o mare grijă care nu pierde totuşi din vedere, scopul principal al

[1] Olga Horşia, *Costumul popular şi moda,* în REF, tom.43, nr.3, Bucureşti, 1998, p. 190

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

obiectului, constrângând exerciţiul artistic în limite modeste. Motivele ornamentării (…) sunt sau au fost în trecut – în parte – magice şi simbolice”[2]

Vom încerca să subliniem o posibilă legătură între reprezentările corpului în societatea tradiţională şi anumite valenţe apotropaice ale ornameticii costumului popular românesc, respectiv cel din zona etnografică Oltenia. Avându-se în vedere că studiul de faţă este organizat sub forma unor preliminarii la o viitoare cercetare mult mai aprofundată, trebuie să menţionăm că intenţia noastă este de a trasa posibile direcţii de abordare a acestei problematicii.

Referitor la percepţia corpului omenesc în cultura tradiţională, există cercetători care subliniază existenţa unei legături între reprezentările trupului omenesc şi reprezentările legate de organizarea, configurarea spaţiului, de o cosmografie şi cosmologie mitologică; corpul şi părţile sale componente privite drept coduri mitice, participă la crearea şi re-crearea structurii Lumii[3]. În acelaşi timp putem considera demersul sacralizării în dublu sens, şi anume, trupul şi anumite părţi ale sale dobândesc semnificaţii simbolice. Conform constituţiei sale fizice, dar mai ales percepţiei culturale a părţilor constitutive, omul îşi percepe trupul drept un sistem compus din trei părţi, astfel centrul trupului este considerat ombilicul, iar partea de sus – piept, mâini, gât şi cap, este legată mai mult de spiritual, de mental, de curăţenie, de aer, în timp ce parte de jos - de pământ, de mersul pe jos, de murdar/ prihănit, dar şi de fertilitate[4].

Putem înţelege astfel anumite practici magice speciale şi avem în vedere aici „marcarea (tatuarea şi mascarea) unor articulaţii ori părţi ale corpului omenesc, procedeu străvechi destinat a apăra <<porţile>> corpului omenesc <<împotriva spiritelor rele>>„[5]. Astfel de situaţii au fost întâlnite în „cuprinsul unor picturi religioase pe lemn, pe sticlă ori murale: marcare la umăr şi ombilic în icoana Sf. Dumitru de la biserica din Teliu-Ţara Bârsei, marcări cu mască de om pe umăr la icoanele Sf. Teodor Tiron, de la biserica satului Dimiana, com. Beceni-Buzău şi arh. Mihail, de la schitul Poiana Mărului, Jitia-Ţara Vrancei, (...) de asemenea şi motivul *ochiului* a fost utilizat pentru a marca articulaţiile”[6]. Deşi astfel de exemple sunt mult mai numeroase în ornamentica tradiţională specifică altor zone extraeuropene – Australia, Oceania, Noua Zeelandă, Africa[7], putem stabili totuşi o corespondenţă între aceste reprezentări specifice culturii tradiţionale şi elementele componente ale costumului popular românesc.

Este evident faptul că sensul originar al motivelor specifice ornameticii româneşti nu mai poate fi recuperat în totalitate, însă anumite interpertări, conexiuni pot fi încă realizate prin analizarea unui bogat material etnografic provenit atât din zone etnografice autohtone, cât şi din alte spaţii geografice.

---

[2] Alexandru Dima, *Arta populară şi relaţiile ei,* Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p.31
[3] Ljupcho S. Risteski, *Cultural Topography of the Human Body,* în „Symposia. Caiete de etnologie şi antropologie'', 2003, Editura Aius, p. 377
[4] *Ibidem,* p. 377
[5] Nicolae Dunăre, *Ornamentică tradiţională comparată,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 134
[6] *Ibidem,* p. 134
[7] *Ibidem,* p. 134

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Trebuie făcută însă o diferenţiere clară între arta populară şi arta primitivă, precum şi între arta populară şi arta cultă. Diferenţierea dintre arta populară şi arta cultă este evidentă în momentul în care se poate constata cu uşurinţă că „activitatea artistică populară nu realizează numai o intenţiune pur estetică”, ci uneori prin „prezenţa figurativului în plastica populară se urmăreşte în primul rând a mulţumi divinitatea pentru actele de protecţie realizate în trecut şi a solicita acte analoace pentru viitor, de a îndepărta duhurile rele”[8]. O diferenţiere centrală este şi faptul că în arta populară transpar reprezentări colective, în timp ce arta cultă se axează pe reprezentări individuale, originale prin excelenţă.

In ceea ce priveşte arta populară şi cea primitivă, „ambele sunt dominate de imperativul reprezentărilor colective, ci nu de cele individuale”[9], însă există între ele o „diferenţiere graduală”, căci intenţiile estetice ale artei populare sunt mult mai pregnante decât cele magico-simbolice pe care le includ. Mai mult, aceste aspecte magice au supravieţuit mai mult în virtutea respectării unor canoane de execuţie decât din credinţa în valenţele apotropaice ale ornamenticii specifice costumului popular. Trebuie menţionat de asemenea şi faptul că această categorie a decorativului „care este dominantă în arta populară, se dezvoltă în umbra practicităţii obiectelor, cu grijă de a nu le tulbura justa folosire”[10].

Atfel, arta populară poate fi considerată drept un punct de mijloc între inovaţia individuală, specifică artei culte şi presiunea colectivităţii, evidentă în cazul artei primitive, deoarece arta populară respectă canoanele tehnice de execuţie a costumului popular, ornamentica specifică acestuia, însă evită monotonia, uniformitatea care ar putea rezulta din această practică, prin încercarea de a nu realiza, de a nu repeta aceeaşi compoziţie ornamentală, „încercând mereu un model nou”[11]. Această încercare din partea ţărăncii române de a obţine o recunoaştere a măiestriei sale în execuţia costumului popular, impulsionată de o puternică dorinţă de diferenţiere în faţa colectivităţii, apropie arta populară mai mult de arta cultă, elaborată, axată pe originalitate, pe contribuţie individuală.

Având în vedere cele menţionate anterior, vom evita pe parcursul demersului studiului nostru, o reducere strictă atât la aspectele ridicate de utilitatea costumului popular, fie ea practică (protecţie în faţa unor factori naturali, libertate de mişcare etc.) sau magico-religioasă, cât şi la aspectele pur estetice. Costumul popular românesc reprezintă sinteza dintre practic, magic şi estetic, iar orice cercetare întreprinsă în acest domeniu, nu poate ignora aceasta armonie.

In zona etnografică Oltenia, costumul popular femeiesc se compune din îmbrăcămintea capului, cămaşa, vâlnicul sau cele două catrinţe – aici vom întâlni diverse denumiri în cadru diferitelor subzone, brâul, betele şi încălţămintea. In cadrul acestui studiu ne vom opri cu precădere asupra ornamenticii cămăşii, precum şi a vâlnicului, analizând de asemenea şi funcţiile apotropaice pe care le

---

[8] Alexandru Dima, *op. cit.,* p.31

[9] *Ibidem*, p.33

[10] *Ibidem,* p.76

[11] Oprescu, *L'art du paysan roumain, p.44 apud* Alexandru Dima, *op. cit., p.35*

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

îndeplinesc brâul şi betele în cadrul costumului popular românesc, în particular al celui din zona Olteniei.

Zamfira Mihail considera că „din punct de vedere lingvistic, românii au moştenit atât termenul latin <<ie>>, derivând din latinescul <<tunicae lineae>> (tunică subţire purtată pe piele, pentru cămaşa femeiască), precum şi un termen împrumutat de români din fondul celtic (galic), anume <<camisia>>, atestat pentru prima oară în limba latină în secolul al IV-lea, din care provine românescul <<cămaşă>>, denumind deci o piesă purtată în zonele mai friguroase ale Europei”[12].

Există numeroase tipuri de cămăşi, însă principale sunt : cămaşa dreaptă sau bătrânească şi cămaşa încreţită la gât. Structura unei cămăşi cuprinde trei elemente esenţiale : stanii, care constituie faţa şi spatele cămăşii, adică <<trupul cămăşii>>, mânecile şi clinii[13]. Există situaţii în care mânecii i s-a dat amploare prin adăugarea unei fâşii de pânză plasată pe întreaga sa lungime, numită „altoe, altiţă, lărgământ, băgătură etc.”[14].

O importanţă deosebită trebuie acordată cămăşii încreţite, mai complexă decât cea dreaptă, bătrânească, cu care coexistă pe tot teritoriul României cu excepţia Maramureşului, Dobrogei şi a estului Bărăganului, fiind întâlnită şi pe metopele monumentului de la Adamclisi, semn al prezenţei sale îndelungate în spaţiul românesc. Construită din „patru foi drepte, încreţite la capătul de sus, pe o aţă, în jurul gâtului femeii, din care una cade în faţă, alta la spate şi celelalte lateral, fiecare pe câte un umăr”[15], cămaşa încreţită prezintă numeroase aspecte ce reflectă adaptarea ei la mişcările corpului. În acest sens, Paul Petrescu şi Elena Sacoşan considerau altiţa un „element de lărgire a umărului între cei doi stanii”, ea „uneşte stanul din faţă cu cel din spate, acoperind umărul în formă dreptunghiulară”[16]. Fiind denumită în popor şi „umăr”, ea nu aparţinea mânecii, fapt confirmat şi de „denumirea de mânecă dată de ţărani numai porţiunii braţului care porneşte de la altiţă în jos”[17]. La început, altiţa era doar o bucată de pânză dreptunghiulară plasată pe umăr, variantă întâlnită la unele cămăşi cu altiţă din Vrancea, Bacău, în Transilvania – Haţeg, Târnave, Mărginimea Sibiului, dar şi în Olenia – Gorj, Vâlcea. Treptat însă altiţa a fost integrată în structura mânecii care se întinde acum, începând de la gât. Deşi „reducându-se la o simplă suprafaţă decorativă, şi-a păstrat denumirea de altiţă”, şi, mai mult, şi pe cea de „umăr” sau „umerel”. Faptul că era plasată „într-un loc vizibil şi mai puţin expus uzurii”[18], iar la cămăşile vechi era demontabilă – pentru a se putea desprinde la spălat, reprezintă un aspect legat de funcţia practică pe care o îndeplinea cămaşa femeiască, însă putem reaminti aici şi

[12] Zamfira Mihail, „Terminologia portului popular românesc în perspectiva etnolingvisticii comparată’’, Bucureşti, 1978, p.49 *apud* Elena Sacoşanu, Paul Petrescu, *Portul popular de sărbătoare din România,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1984, p. 44
[13] Elena Sacoşanu, Paul Petrescu, *op. cit., p.* 44
[14] *Ibidem, p. 44*
[15] *Ibidem*, p.47
[16] *Ibidem, p.47*
[17] *Ibidem*, p.47
[18] *Ibidem*, p. 48

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

aspectele menţionate anterior, referitoare la valenţele magico-simbolice ale marcării prin tatuare/mascare a unor articulaţii ale corpului omenesc, ale umărului inclusiv. Funcţia apotropaică a altiţei devine astfel evidentă, având în vedere şi faptul că pe altiţă era „amplasat cel mai important ornament al cămăşii”, în realizarea căruia trebuiau respectate anumite reguli de compoziţie, veritabile canoane perpetuate de-a lungul timpului. Ornamentica altiţei prezintă anumite caracteristici care vin în sprijinul acestei idei. Se are în vedere faptul că iniţial decorul era un chenar amplasat la baza altiţei, întâlnit la cămăşile bătrânelor din Oltenia şi Muntenia, precum şi în regiunea Haţegului, în Mărginimea Carpaţilor Meridionali, regiunea Târnavelor, la moţii din Munţii Apuseni, sporadic şi în nord-vestul Transilvaniei[19]. Treptat se va ajunge la „chenarul la trei margini”, care „ocolea mijlocul alb, fără ornament” şi care nu se închidea niciodată sus, acest tip de cămăşă cu „îngrădea” sau „îmbucătura altiţei” pe umăr fiind întâlnit în Câmpia Dunării[20]. Ornamentele specifice altiţei sunt „<<râurile>> orizontale (3 până la 9 rânduri) şi existenţa unui interval alb, despărţitor de altiţă, numit şi „împrejurar”. Un alt aspect important al acestei ornamentici speciale este şi faptul că „motivul altiţei fiind considerat sacru – nu se mai repetă în alt loc pe cămaşă”[21].

Valenţe apotropaice au atât betele, cât şi brâul. Astfel, în costumul femeiesc, brâul, întotdeauna roşu, în zona etnografică a Olteniei, se încinge peste cămaşă, iar betele cuprind mijlocul peste vâlnic sau catriţe[22]. În zona etnografică Dolj, decorul brâului din cadrul costumului femeiesc era „format din vergi divers colorate (...) cu motive geometrice, în special romburi, denumite local „ochi” sau „ochişori”. Vergile şerpuite ce alternează cu celelalte motive sunt tot atât de frecvente”[23]. Şi în cazul costumului bărbătesc din zona Doljului exista brâul roşu, iar alături de acesta un alt tip – brâul „ales <<scorţeşte>>, în război, fiind bogat ornamentat în alesături cu ochiuri, linii în zigzag, figuri geometrice stilizate; brâul roşu era mai lat, ţesut în patru iţe şi fără ornament. Peste brâu se foloseau brăcirile, iar deasupra o curea îngustă[24]. Brâul care înconjoară mijlocul trupului omenesc, îndeplineşte şi el funcţii apotropaice, ocrotind anumite „porţi de intrare”[25] ale corpului, ombilicul – în cazul nostru, care, fiind considerat „centrul microcosmosului uman”[26], reprezintă subiectul a numeroase practici magice în cadrul unor ritualuri de trecere, cum este naşterea, de exemplu. Prin tăierea cordonului ombilical şi formarea ombilicului, o nou entitate este formată, de aceea mama, considerând cordonul ombilical drept extrem de important îl ascunde imediat după ce acesta este tăiat, deoarece orice folosire necorespunzătoare a

[19] *Ibidem,* p.53
[20] *Ibidem,* p. 53
[21] *Ibidem, p.53*
[22] *Ibidem, p.107*
[23] Ileana Fulga, *Aspecte caracteristice ale portului popular din Dolj,* în Oltenia – Studii şi comunicări. Etnografie, Craiova, 1986, p. 307
[24] *Ibidem,* p. 308
[25] Nicolae Dunăre, *op. cit.,* p. 137
[26] Ljupcho S. Risteski, *op. cit.,* p. 378

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

acestuia poate fi fatală copilului[27]. De asemenea, în anumite părţi din Macedonia, existau anumite practici protective menite să împiedice persoana decedată să se transforme în vampir – mortul fiind înţepat cu un obiect ascuţit în ombilic[28]. Este evident faptul că această „poartă de intrare" trebuia protejată pe întreg parcursul vieţii, iar acest lucru este sugerat de numeroase aspecte: culoarea brâului, predominant roşu – simbol al vieţii, valenţa apotropaică a motivului ochiului, precum şi cea specifică motivului şarpelui, inspirat şi de forma brâului, care trimite la „spirala vieţii". Simbolul şarpelui este foarte de întâlnit în cultura tradiţională românească. Ca „ipostaziere a duhului protector al casei (...) şarpele este frecvent sculptat pe stâlpii porţilor, pictat pe fundul blidelor din lut smălţuit sau modelat în tencuiala pereţilor casei. În Olenia şi în unele zone din Transilvania şerpi de argilă smălţuită sunt aşezaţi pe pragul sau pe podeaua caselor"[29]

În cadrul ornamenticii costumului popular românesc există numeroase tipuri de motive ce îndeplinesc funcţii apotropaice. Elena Sacoşanu şi Paul Petrescu[30] realizează o clasificare complexă a ornamentelor în general, dintre care vom prezenta spre exemplificare câteva tipuri de ornamente specifice costumului popular românesc. Întâlnim aşadar ornamente cosmomorfe: romburi solare pe brâurile bărbăteşti, de exemplu, şiruri de roate, sori şi stele pe un cojoc de sărbătoare din zona fostului judeţ Romanaţi – zonă cu puternice caracteristici specifice din punct de vedere etnografic; ornamente zoomorfe: „coarnele berbecului", „dinţii calului", „patru cai"; ornamente skeomorfe (reprezentări de unelte): „furci", „ciuture", „aripile roţilor de moară"; ornamente mitologice: „rozetă solară", „vârtelniţa" – simbol al succesiunii lunilor şi anotimpurilor, „arborele vieţii" pe catrinţele din zona fostului judeţ Romanaţi; ornamente religioase: şir de prescuri, prescurele, cruci şi jumătăţi de cruci, pentru a enumera doar câteva dintre principalele ornamente cu valenţe apotropaice care caracterizează costumul popular românesc.

[27] Ljupcho S. Risteski, *op.cit.,* p.308
[28] *Ibidem,* p.308
[29] Romulus Antonescu, *Simbolistica locuinţei ţărăneşti,* în „Ethos'', 4/1994, Bucureşti, Editura Museion, p.90 *apud* Antoaneta Olteanu, *Şarpele casei,* în REF, tom 43, nr.1-2, Bucureşti, 1998, p. 35
[30] Elena Secoşanu, Paul petrescu, *op. cit.,* p. 49

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Câteva caracteristici ale portului popular femeiesc din Dolj

Roxana Deca

Doljul se află printre cele mai vechi unități administrative din sud-estul României, înglobând, în cea mai mare parte, fâșia de câmpie din lungul Dunării, cu lunca pitorească de lângă Calafat. Specificul de județ de câmpie conferă, în mod firesc, și portului popular din Dolj caracteristici proprii, deoarece, ca element strict utilitar, costumul popular este legat de condițiile geografic-climatice, de ocupațiile și meseriile tradiționale practicate în fiecare zonă.

Funcția utilitară nu epuizează valențele costumului popular, ci, prin forma pieselor, ornamente, culoare, semnificații ale podoabelor, diferențieri ale ornamenticii pe vârste sau în raport cu scopul purtării (la lucru, la ceremonii, la materializarea unor obiceiuri etc.) – ea trece pe un plan secundar. Se accentuează, în schimb, rolul costumului popular de document, de martor al istoriei unui popor, de depozitar al trăirilor lui sufletești și al concepției sale de viață. Expresie a unei viziuni stilistice aparte el devine, de fapt, unul dintre componentele definitorii ale specificului național. Oltenia cuprinde zone etnografice cu o individualitate artistică de mare expresivitate, cunoscând o diversitate de tipuri de costume.

În general, majoritatea pieselor componente ale costumului popular au o origine străveche, iar referindu-ne strict la costumul oltenesc, catrința sau fota se recunoaște pe figurine din cultura Vădastra, iar pe figurinele descoperite în necropola de la Cârna sunt imortalizate opregul în franjuri, catrința și betele.

Diferențierea pe vârste a costumului femeiesc este dată de aspectele ce țin de găteala capului, de ornamentică și cromatică, iar găteala capului la femei ține de tradiții ancestrale. Simbolizează dorința individualizării vârstei. Fetele purtau două cozi sau una singură, cu cărare pe mijloc sau într-o parte. Vara se purta părul descoperit, iar pe timp de iarnă se foloseau broboadele din lână. Înainte de căsătorie, fata purta flori în cosițe, însemn al nubilității. Coafura femeilor tinere și a fetelor mari consta în pieptănatul și aranjatul coadelor, unele pe cap, iar altele pe spate și înnodate la vârfuri cu funde și panglici colorate, cu precădere roșii.

Când treceau într-un nou statut social, nu mai aveau voie să poarte flori în păr. Femeile tinere își pieptănau părul cu cărare pe mijloc sau pe-o parte, îl împleteau de la frunte în două cozi pe care le adunau în coc, în creștetul capului ori la ceafă. Bătrânele adunau părul la ceafă, în două codițe, legate cu baieră neagră sau albă.

De regulă, fetele purtau capul descoperit, însă în Dolj se mai purtau și tulpanele albe cu șiraguri de mărgele pe margine. După căsătorie, încă din noaptea nunții, femeile erau obligate să-și acopere complet părul. În partea de sud a Doljului, acolo unde influențele balcanice au fost foarte puternice, în ritualul de nuntă se folosea fesul. Confecționat din postav roșu, se așeza direct pe păr și se acoperea cu cârpa sau marama. El apare frecvent în găteala capului miresei și înlocuiește marama. În zonele Amărăști, Daneți, fesul putea fi și de culoare albă

sau albastră, iar aici culoarea apare ca marcă pentru starea socială sau vârsta miresei.

În toate localitățile din Dolj s-au purtat „cârpe” de cap și marame. Ștergarele sau „cârpele” de cap erau țesături lungi, dreptunghiulare, confecționate din cânepă, bumbac sau din bumbac și borangic, fiind purtate de persoanele în vârstă. De culoare albă, ștergarele sau „cârpele” sunt ornamentate cu alesături la capete sau în câmpul central al piesei. Motivele decorative mai des întâlnite sunt cele florale și avimorfe. La ștergarele bătrânești, motivele erau mai ales cele formate din grupuri de dungi sau motive geometrice. Maramele sunt țesături fine realizate din fire de borangic de diferite nuanțe, de la alb la galben intens, simple sau cu alesături. Țesute în două ițe, maramele au ornamentație policromă și geometrică spre capetele care erau lăsate să fluture libere pe spatele sau pe pieptul femeii; câteodată maramele se agățau de coc și rămâneau cu capetele suspendate pe spatele femeilor; alteori marama se înfășura sub bărbie și avea un capăt pe spate și altul pe umărul stâng. Se obișnuia ca, în unele localități din Dolj, mai ales în satele limitrofe aflate în vecinătatea orașelor, să se pună înainte o basma, tulpan sau „tesmenel” peste coafura.

Treptat toate piesele pentru acoperit capul au fost înlocuite cu basmale sau broboade procurate din comerț.

Așa cum menționam, una dintre piesele esențiale ale costumului tradițional românesc o reprezenta cămașa. Cea de lucru se țesea, de regulă, în două ițe, din cânepă. Era compusă din foile pieptului, ale spatelui și ale mânecilor, asamblate în mai multe feluri. Specifice Doljului sunt atât cămașa de tip carpatic, cu foile încrețite în jurul gâtului, dar și tipul de cămașă în care mânecile sunt prinse de umăr. Fiecare din aceste tipuri de bază are variante în funcție de alte particularități de croi, un interes deosebit prezentând cămașa sau „ciupagul” cu platcă, des întâlnită în partea de sud a Doljului, mai ales în zilele de lucru.

După destinație și vârstă, câmpii ornamentali ai cămășii, plasați pe piept, mâneci și poale, erau fie numai marcați, la piesele de lucru, sau mult amplificate la costumul de sărbătoare. Cămășile purtate de bătrâne, cusute cu acul la un fir, cu jumătate de punct, sau alese în războiul de țesut, erau sumar decorate, spre deosebire de cele ale fetelor sau femeilor tinere, care aveau decorul bogat, dispus pe piept și mâneci.

Suprafața mânecii este decisivă pentru tipologia cămășii. Obișnuit, decorul acesta se grupează în trei spații: „altița” pe umăr, „încrețul” sub altiță și „râurii” pe braț.

Principalul material folosit în ornamentarea cămășii era arniciul. Motivele dominante erau cele geometrice (romburi, pătrate, triunghiuri, cercuri, spirale în formă de „S”, în combinații diverse, fiind realizate cu acul sau, prin alesătură, în război. Pe piept și spatele cămășilor se prelua un motiv din compoziția altiței, care era repetat și încadrat în registre decorative.

Peste poalele cămășii, femeia punea fota, vâlnicul, catrința sau opregul.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Acestea formează, alături de cămașă sau „ciupag”, piesele de bază ale costumului popular femeiesc. Din punct de vedere al structurii morfologice se identifică:

1. Vâlnicul și zăvelca încrețite, cu care se înfășoară corpul. Vâlnicul reprezintă un fel de fotă de cca 2-4 m lungime și 0,70-0,80 m lățime, care se purta încutat și foarte evazat. În Dolj s-a purtat cel cu fond roșu, decorat cu motive geometrice sau flori stilizate, dispuse în benzi longitudinale (de culoare brun, negru, bleumarin etc.)
2. Catrințele sau boscelele. Specifice zonei de sud, boscelele sunt țesături cu urzeala ascunsă, foarte subțiri în comparație cu vâlnicele și zăvelcile. În general, au fond roșu-vișiniu, pe care alternează registrele alese cu vergi de culoare verde închis, galben, albastru. Inventarul de motive decorative este foarte bogat, fiind alcătuit din figuri geometrizante: romburi, linii frânte, șerpișori, pristornice, racul, cârlige etc.; motive unghiulare: coarnele berbecului, la care se adaugă motivele provenite din ornamentica chilimului, cum sunt: motivele antropomorfe, motivele florale, motivele zoomorfe, motivele avimorfe.
3. Prestelcile, formate din două piese, una mai lată și puțin încrețită, care se poartă în spate și alta îngustă, care se poartă în față.

Pe sub fotă sau vâlnic, corpul se înfășura de cele mai multe ori cu brâul de 2-4 m lungime. La talie, deasupra pieselor de port care acopereau poalele cămășii, femeile încingeau bete înguste, țesute în patru ițe, lucrate din lână cu alesătură în năvădeală. Betele fetelor aveau și mărgele pe margine.

Pentru anotimpul friguros era folosită șuba, confecționată din dimie, evazată la poale prin clini laterali și frontali, cu mânecile prinse de umăr și răsfrânte. Gulerul este drept și îngust, articulațiile piesei sunt evidențiate de găitane de diferite culori. Persoanele mai înstărite foloseau giubeaua. Iar pentru anotimpul rece și ploios se utiliza ipingeaua, de culoare neagră. În partea de sud a județului Dolj, ipingeaua era decorată cu aplicații de postav colorat sau găitane.

O altă categorie de piese de port folosite în zilele de lucru, dar mai ales în cele de sărbătoare, sunt cele confecționate din blană de oaie. Cojocul scurt, pieptarul, sau fundătura sau minteanul sunt piese cu decor specific fiecăreia dintre ele. Aplicațiile din piele vopsită în negru și maro la buzunar, guler și încheieturi, se întâlnesc la pieptarele folosite în zilele de lucru. Broderia pe piele dispusă de jur împrejur, executată cu lânică roșie, vișinie, violet, verde, galben etc., sub formă de merișor, flori, bătaie, peștișori, cosoare, precum și bentița de lână neagră împodobesc cojoacele femeiești din Dăbuleni. De regulă, motivele cele mai des întâlnite pe cojoacele de fetițe sunt păsările, pe cojoacele femeiești motive florale și circulare, iar pe cele bărbătești conuri de brad. Pieptarul și cojocul au avut un rol special în ceremonialul de nuntă, deoarece mirele avea obligația să poarte pieptar, iar cojocul nu lipsea din zestrea miresei.

În picioare, încălțămintea specifică populației din zona Dolj a fost opinca legată de picior cu nojițe din curele de piele. Piciorul era învelit cu obiele din dimie. La sărbători, femeile purtau în opinci „tureci” sau „călțuni”. Pielea din care

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

erau confecționate opincile era cea de bou sau vițel, sau de porc, argăsită sau nu. Cei mai înstăriți purtau cizme sau ghete cu tocuri înalte, ghete cu nasturi sau cu șiret. În general, ghetele se încălțau numai la sărbători sau cu prilejul deplasărilor la oraș.

Satul doljean, asemenea tuturor satelor românești, a fost supus unor norme de drastică depopulare în timpul comunismului, iar sărăcia perpetuată după revoluție a dus, încet și sigur, la o catastrofă demografică. Transformările sociale de după revoluție nu au avut menirea de a păstra satul românesc drept rezervor și sursă culturale pentru viitor, ci dimpotrivă, au transformat satul într-o consecință negativă a modelului socio-cultural actual al României.

Ca urmare a degradării culturii tradiționale, piesele de port au rămas numai în amintire, rar se găsesc și în câte o ladă de zestre a bunicilor, astfel încât costumul popular cu structura sa morfologică poate fi văzut doar în colecțiile muzeului.

Bibliografie selectivă:

Elena Secoșan, Paul Petrescu, ***Portul popular de sărbătoare din România,*** Editura Meridiane, 1984.

Charles Laugier, ***Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară,*** Editura Info, 2010.

Hedvig – Maria Formagiu, ***Portul popular din România,*** catalog tipologic, Muzeul de artă populară al Republicii Socialiste România, București, 1974.

Doina Ișfănoni, Paula Popoiu, ***Costumul Românesc de Patrimoniu din Colecțiile Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”,*** CNI CORESI S.A., București, 2008.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Podoabe în tablouri votive din Oltenia

Ioana Gabriela Duicu

Dacă toate aceste însemnări grafice, precise şi bogate, ar lipsi, multe din aspectele vieţei noastre ni s'ar înfăţişa în contururi mult mai şterse.[1]

Atunci când omul creează, el marchează obiectul realizat de o realitate subiectivă, trecută prin conştienţa proprie, la rândul ei cultivată de cutume, de curente psihologice şi artistice. Analiza acestor mărturii, mai mult sau mai puţin fidele realităţii, aduce un aport important în istoriografia veşmintelor sau a podoabelor, cu condiţia ca respectiva dovadă să fie cât mai corect încadrată contextului în care a fost realizat.

Abordarea din această prezentare a avut în atenţie doar pictura murală (parietală) interioară religioasă. Din acest punct de vedere se impune o atenţie deosebită asupra influenţelor artistice, care şi ele impun, aşa cum şi literatura creează, unele modele umane, pe care orice artist le va interpreta, bineînţeles cu respectarea trendului[2].

Studiul a avut ca punct de plecare mărturii ale portului podoabelor din tablouri votive, realizate de „artiştii cari au trăit înaintea Unirii Principatelor, pe atunci chemaţi zugravi."[3] Prin acest citat am dorit doar să evidenţiem diferenţa care a existat între zugravii de curte sau mănăstireşti, şcoliţi în importate „şcoli de subţire" din Ţara Românească şi Moldova, care nu avuseseră încă o influenţă occidentală.

Oltenia nobiliară şi domnească strâns legată de Oltenia ţărănească vor fi principalele subiecte ale unei atente observaţii a podoabelor, cu rolul de a ilustra spiritul medieval şi premodern, fără de care „modernitatea noastră între Europa şi Orient … ar fi probabil mai greu de imaginat"[4].

O observaţie care ne-a atras atenţia şi ne-a făcut să privim mai atent podoabele din tablourile votive ale bisericilor de sat ne-o oferă tot domnul academician Răzvan Theodorescu: „începuturile unei emancipări …, în secolul al XVIII-lea fanariot, a unei lumi ţărăneşti libere care, ca nicăieri în restul teritoriului românesc, ridică biserici, le împodobeşte într-un duh popular plin de pitoresc – acelaşi ca al textelor folclorice –, din care va ieşi mişcarea revoluţionară de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu, iniţiativa revoluţionară de la 1848 şi, … înainte de toate, însuşi spiritul burgheziei române a secolului al XIX-lea"[5].

Continuând drumul temporal către zilele noastre, se impune şi analiza unor tablouri votive „zugrăvite" de pictori, precum Eustaţiu Stoenescu, pictorul-ctitor al Bisericii *Sf. Gheorghe Nou*, din Craiova.

Astfel, am selectat doar câteva exemple din aria tablourilor votive care prezintă, poate cel mai concludent, veşmântul celor care au contribuit la ridicarea acestor monumente, *mărturii de artă şi cultură ortodoxă*[6].

---

[1] G. Oprescu, *Ţările Române văzute de artişti francezi (sec. XVIII şi XIX)*, Bucureşti, 1926, p. 6.
[2] A se vedea şi Constantin Bălăceanu-Stolnici, Cristiana Glavce, Magdalena Berescu, Adriana Boroşanu, *Antropologia între Ştiinţă şi Cultură*, Bucureşti, 2011, p. 48 – 50.
[3] Gheorghe Popovici, *Expoziţiunea de pictură de la Ateneu*, în *Lupta*, 4 aprilie 1893.
[4] Răzvan Theodorescu, *Genezele unei spiritualităţi*, în *Grădina valahă*, Bucureşti, 1999, format digital.
[5] ibidem.
[6] Sintagmă preluată de la proiectul dezvoltat de Sorin Sebastian Duicu, *Mărturii de artă şi cultură ortodoxă din …* (episcopie, arhiepiscopie sau a unui fond de deţinător).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

1. Biserica *Sf. Voievozi*, com. Braloştiţa, jud. Dolj, *Paniţa Bălaşa Argetoianca*, pronaos, latura V, tronson S, detaliu

Biserica *Sf. Voievozi* din com. Braloştiţa, jud. Dolj, ctitorită de Constantin Argetoianu, biv vel serdar, pictată post 1761, păstrează şi astăzi imaginile originare ale ctitorilor. Pe latura de vest a pronaosului, în tronsonul sudic, Paniţa Bălaşa Argentoianca este redată într-o rochie (sucnă[7]) amplă, cu partea superioară atât de asemănătoare cu cămaşa populară specifică Doljului, cea încadrată în tipologia cu încreţ şi râuri, cu decor geometric în nuanţe de albastru; poalele rochiei, cu falduri ample, sunt într-o cromatică alb-gălbuie. O pereche de paftale de dimensiuni mari (deceniile 7 – 8 ale veacului al XVIII-lea sunt cele care aduc la modă acest tip de podoabe), formată din două tase circulare, marchează talia rochiei suprapuse. Peste rochie, poartă benişul suprapus de un anteriu bleu-vert, bordat pe margini, la mâneci şi cu gulerul de blană albă. Pieptănătura, cu cărare pe mijloc şi strânsă în coc, la spate, este acoperită de o cuşmă înaltă, ce aminteşte de omonimele secolului al XVII-lea[8], din blană de culoare neagră, iar la gât poartă patru şiraguri de perle, urmate mai jos, peste gulerul cămăşii, de o salbă, din care se disting patru monede mari de aur.

Pe latura de nord al pronaosului, Paniţele Marica şi Maria, în veşminte asemănătoare cu ale paniţei Bălaşa, au poalele cămăşilor cu imprimeuri florale („naturale"[9]), în bleumarin şi grena. Talia este marcată, la ambele, la fel ca şi la Paniţa Bălaşa, de un cordon închis cu paftale ample, circulare. La gât au primit ca podoabe, tot câte patru şiruri de „mărgăritare", iar gulerul cămăşii este închis cu câte o broşă circulară, din aur. Peste rochie, constatăm că ambele poartă anteriu cu gulerul, lateralele feţelor şi manşetele înalte, din blană albă; părul, cu cărare pe mijloc şi prins în coc la spate, este acoperit cu căciuli înalte.

2. Biserica *Sf. Voievozi*, com. Braloştiţa, jud. Dolj, *Paniţele Marica şi Maria*, pronaos, latura N, detaliu

[7] súcnă, pl. *e* = *Trans. Mold. nord.* hondroc; *Oltenia* rochie. (sîrb. *suknja,* fustă, *sukno,* postav; rut. *suknĕa,* haĭnă, *suknó,* postav. V. suman). (August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, 1939, subvoce).
[8] a se vedea şi Al. Alexianu, *Mode şi veşminte din trecut*, Vol. II, Bucureşti, 1971, p. 78.
[9] flori aplicate pe rochii, năframe, prostiri. (cf. Al. Alexianu, *idem*, p. 362).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Aceleaşi perioade de realizare a picturii îi aparţine şi **Biserica *Sf. Nicolae*, sat Glogova, com. Iormănești din jud. Gorj**, chiar dacă zidirea ei fusese începută cu circa 30 de ani mai devreme (a se vedea anexa). Şi aici, în pronaos, pe latura vestică, în tronsonul nordic, jupâneasa Maria, soţia celui de-al doilea ctitor Ioniţă Glogoveanu, fiica lui Radu Creţulescu, fost clucer, este redată în veşmânt asemănător paniţelor de la biserica *Sf. Voievozi* din comuna Braloştiţa, jud. Dolj, cu unele mici deosebiri, şi anume: cămaşa preia un decor vegetal stilizat în jumătatea superioară, într-o cromatică bleu pe un fond cărămiziu, iar poalele, cu un croi simplu, nefaldat, deţin un decor geometric – romboidal, grena pe fond galben-verzui. Capotul[10], de asemenea cu un decor vegetal stilizat, păstrează linia cromatică a cămăşii, decor albastru pe fond gălbui, dublat de misade din blană neagră. Manşetele, despicate (?), au un imprimeu albastru, geometric, pe fond alb-gălbui, cu căptuşeala cărămizie. Părul este prins în aceeaşi manieră ca la paniţele de la Braloştiţa, şi acoperit cu acelaşi tip de cuşmă. Podoabele constau tot din 4 şiruri de perle şi paftaua ce marchează talia, aceasta din urmă, fiind de dimensiuni mult mai mici, dar cu tasele tot circulare.

3. Biserica *Sf. Nicolae*, sat Glogova, com. Iormănești, jud. Gorj, *COCO<A>NA JUPÂNEASA MARIA GLOGOVEANU*, pronaos, latura V, tronson N

Biserica *Sf. Ştefan* din Preajba, com. Malu Mare, jud. Dolj, ce i-a avut ca principali ctitori pe: Hagi Stan Jianu, mare paharnic, 1778 – 1779 şi pe Constantin şi Tudor din Preajba, 1833, are înfăţişaţi pe pereţii pronaosului şi ceilalţi membrii ai familiilor lor.

Despre reprezentarea doamnelor putem spune că ele poartă două tipuri de veşminte, în funcţie de evoluţia costumului, cerute de timp şi rang. În tabloul votiv, în stânga intrării sunt reprezentaţi părinţii primului ctitor, respectiv, *Hagi Voicu Jiianu, tatăl dumnealui* (postelnicului) şi *Hagiica Ivana, muma dumnealui* (postelnicului) (conform tabloului votiv). Aceasta poartă o rochie croită la baza gâtului, tăiată în talie, bogat faldată, ce se apropie foarte mult de cămăşile populare, aşa cum am arătat la bisericile anterioare; pe şolduri fiind aşezată cureaua încheiată cu paftale. Peste rochie şi beniş întâlnim capotul cu misadă neagră, iar pe cap poartă o căciuliţă roşie, cu borurile de blană albă, specifică modei timpului ei; alte podoabe nu i-au mai fost atribuite.

4 şi 5. Biserica *Sf. Ştefan*, Preajba, com. Malu Mare, jud. Dolj, tabloul ctitorilor, pronaos, latura V, detalii

[10] Al. Alexianu, *idem*, p. 88.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În dreapta intrării, *Hagi Stan Jiianu Vel Postelnic* (ctitorul) este urmat de *Hagiica Manda Jiianca Vel Postelnicească* şi copiii, din care menţionăm pe *Ilinca Jiianca Velichi Şetrărească, nora dumnealui Postelnicu*, soţia lui *Zanfir Jiianu Vel Şetrar sin ego dumnealui Postenicul*. (conform tabloului votiv)

Cele două boieroaice poartă rochii cu tăietură sub bust şi cu guler şal la decolteul adânc, de stil otoman; peste rochie şi beniş au anterie sau capoate cu misadă. Ca podoabe identificăm câte patru şiruri de perle sau patru lanţuri cu pandantiv; capul îl au acoperit cu şubara[11] (un fel de işlic, din catifea sau postav, ce seamănă cu o mitră arhierească, de cele mai multe ori roşu sau verde, mărginit de găitane din fir metalic auriu, uneori împodobit cu stele), cu câte o stea; au taliile marcate de cordoane încheiate cu paftale, realizate în aceeaşi manieră. Paleta cromatică este bogată.

Pe latura de vest, a pronaosului **bisericii *Sf. Îngeri* şi *Sf. Nicolae* Almăj, jud. Dolj** (vezi anexa), sunt redate *Paniţa Safta a Sa Pan Constantin, mare sluger; Paniţa Ancuţa a Sa; Pan Barbu Poen<aru> mare sluger*, ultimii fiind chiar ctitorii de la 1787. Paniţele sunt îmbrăcate în rochii de factură otomană, încheiate, în faţă cu nasturi, cu poalele faldate bogat, în cromatica roşu-gri, urmată de scurteică sau malotea; ca singure podoabe au paftalele cordoanelor din talie, redate în manieră simplistă, cu o singură tasă circulară, cu decor concentric; cea a Paniţei Ancuţa, probabil lucrată în filigran, are în centru un caboşon grena. Acest tip de pafta este adesea întâlnit în ansamblul vestimentar al aromâncelor[12]. Paniţa Safta poartă la gât o eşarfă scurtă, iar paniţa Ancuţa, decedată la acea dată, datorită crucii pe care o ţine în mâna stângă, un guler de dantelă albă, iar ambele au pe cap şubara.

Soţia lui Pan Vasilie, mare vistier, Paniţa Maria[13], reprezentată pe latura sudică a pronaosului şi ea decedată la data realizării tabloului votiv, ţine tot o cruce albă în mâna stângă, este înfăţişată în rochie galbenă cu imprimeuri florale şi dungi ample verticale, maronii; are şoldurile marcate de un cordon închis cu pafta circulară, decorată concentric, cu un motiv vegetal stilizat. Peste rochie, i-a fost redată o scurteică sau malotea roşu-vişinie, dublată cu misadă de blană bej. Pe cap, peste părul cu cărare pe mijloc şi lăsat liber pe spate, are şubara, tot roşu-vişinie. Alte podoabe nu i-au fost redate.

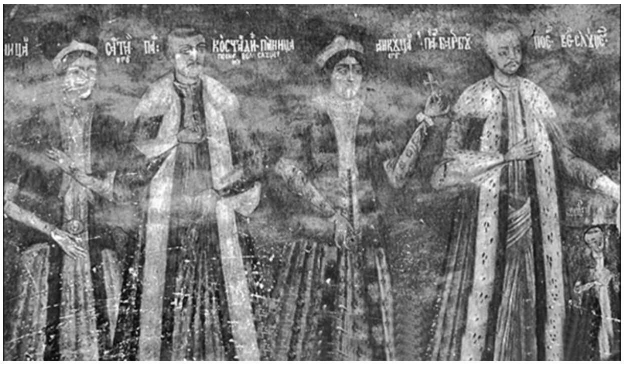

6 şi 7. Biserica *Sf. Îngeri* şi *Sf. Nicolae*, com. Almăj, jud. Dolj, dreapta: *Pan Barbu Poen<aru> mare sluger*; *Paniţa Ancuţa a Sa*; *Pan Constantin Poen<aru>, mare sluger*; *Paniţa Safta a Sa*; stânga: *Pan Vasilie, mare vistier, Paniţa Maria a Sa*, tablou votiv, pronaos, latura V (dreapta) şi S (stânga), detalii

În **biserica *Sf. Nicolae* cunoscută şi ca „Belivacă" sau „Amaradia", din Craiova**, construită la 1794, sunt reprezentaţi, pe peretele de vest al pronaosului, loc predilect lor, ctitorii. În tronsonul sudic, *Pan Hristea Belivacă*[14] având-o în partea dreaptă pe *Paniţa Bălaşa*, iar în faţă, trei

[11] Al. Alexianu, *idem*, p. 365.

[12] a se vedea Ioana Gabriela Duicu, *Podoabe din metal: istorie şi tradiţie în Ţara Românească*, Craiova, 2014, cap. Paftale

[13] Nu este vorba despre Mărioara Scanavi-Mavrogheni, aşa cum greşit o identifică Al. Alexianu, *idem*, p. 112.

[14] negustor vestit, originar, pare-se din Motoci, ocupându-se cu comercializarea vitelor, pieilor şi a seului; „bogatul măcelar Hristea", se număra printre prietenii şi sprijinitorii lui Tudor Vladimirescu (* * *, *Istoria Craiovei*, Craiova, 1977, p. 38)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

fii, decedaţi la acea dată, datorită poziţiilor mâinilor – încrucişate pe piept; poziţionate în faţa Bălaşei, uşor stânga, dar în urma lui Hristea, două fete.

Zugravii *Marcu* şi *Tudor*[15] au înfăţişat personajele cu trăsături specifice picturii post-brâncoveneşti îmbinate cu tradiţia locală, cea a şcolii olteneşti de pictură de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, caracterizată prin culori vii şi decoraţii cu bogate elemente florale.[16]

Veşmintele femeilor, în tonuri de roşu-carmin - portocaliu, alb şi gri, au pe şolduri cordoane lejere încheiate cu paftale, vizibile doar la două dintre ele; peste părul lăsat liber pe spate are o „coafă turcească", din mătase, în culori deschise, de formă conică, cu un canaf în vârf, specifică modei timpului şi rangului constantinopolitane.

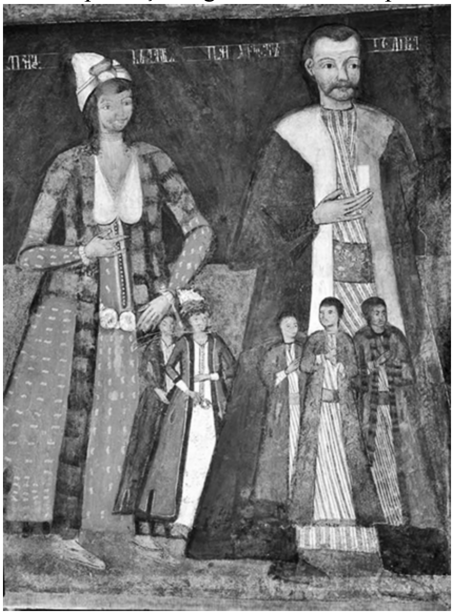

8 şi 9. Biserică *Sf. Nicolae* „Belivacă" („Amaradia"), Craiova, stânga: Hristea Belivacă, cu familia; dreapta: Mihail Socolescu, cu familia

În partea dinspre nord al aceluiaşi perete de vest, este înfăţişat al doilea ctitor, Mihail Socolescu şi el redat cu soţia, Cheraţa, un fiu decedat la data pictării tabloului votiv, având în vedere aceleaşi consideraţii prezentate mai sus şi alţi 5 copii, după veşminte, probabil băieţi. Interesantă este vestimentaţia boieroaicei, realizată în tonuri reci de verde-gri şi albastru-gri. Acoperitoarea de cap constă într-o maramă roşie-gălbuie, cu flori albe, montată, putem observa, după conturul pe care-l ia pe cap, peste un fes, frecvent întâlnită şi la costumul popular din zona Romanaţiului. Talia o are marcată, şi ea, ca şi „paniţa Bălaşa", de cordonul cu paftale, rochia fiind tot în stil osmanlâu. Vestemul celor 5 copii, şi el tributar aceloraşi influenţe, cu imprimeuri în dungi verticale, au talia susţinută de cordoane late, textile, aşezate în manieră orientală, cu nod la mijloc – ceea ce ne-a determinat să considerăm că sunt băieţi.

O intervenţie ulterioară, mai exact din anul 1867, ne înfăţişează pe Doamna Bălăşica, pe Epitropul Ioan Socolescu[17], pe Paniţa Maria şi Paniţa Marica. Aceasta din urmă, probabil fiica soţilor Socolescu, este înveşmântată, la fel ca şi mama, în rochie aurie şi ea raportată aceluiaşi stil.

---

[15] nume păstrate în pomelnicul pictat în proscomidiar.

[16] Răzvan Theodorescu, în discursul susţinut cu ocazia acordării titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Craiova, 3 martie 2002.

[17] Pe lângă aceştia doi, printre contributorii intervenţiei mai sunt şi Epitropul Ioan Niţu Marin şi „mahalagii". La 1858, Ion Socolescu era pitar, alegător direct, informaţie ce o avem de la Dr. Mite Măneanu, *Boierii din Oltenia în secolul al XIX-lea*, Drobeta-Turnu Severin, p. 216.

Imprimeul din rochia ei prezintă un decor vărgat, alternând auriul cu maro-roşcatul, iar la cea a mamei, alternanţa se realizează între auriu şi alb; dungile albe, mult mai ample deţin un decor floral, roşu şi verde, denumit „cu naturale”. Dacă talia mamei este marcată de o eşarfă bordată cu ciucuri, ce se dezvoltă pe şoldul drept, la Marica întâlnim o pereche de paftale, montate pe o curea maronie. Decorul paftalelor, minuţios redat, constă în motive florale, pe o formă circulară – pentru fiecare tas. Ele, practic, susţin şirul de nasturi de pe piept, care, datorită modului cum au fost redaţi, putem considera că sunt bumbi metalici. Ambele poartă la gât salbe din bani „mărunţei”, probabil mahmudele, iar capul îl are acoperit, la fel ca şi Paniţa Bălaşa, de coafă turcească, terminată în vârf cu un canaf, ca cel purtat la fes.

10. Biserică *Sf. Nicolae* „Belivacă” („Amaradia”), Craiova, Doamna Bălăşica, Epitropul Ioan Socolescu, Paniţa Maria şi Paniţa Marica, detaliu

Tabloul votiv al bisericii este mult mai amplu, fiind reprezentate şi alte rude al ctitorilor, în redarea cărora trebuie să remarcăm prezenţa paftalelor, uneori chiar policrome, ceea ce presupune redarea unor caboşoane colorate, dar şi lipsa altor podoabe. Cu toate acestea, înfăţişarea lor este mult simplificată, acordându-li-se o atenţie mai scăzută, comparativ cu cea a vestemului, care păstrează aceeaşi linie, de influenţă orientală.

Poate cel mai amplu tablou votiv[18] este cel redat în pronaosul **bisericii *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului* şi *Sf. Ioan*, din Urşani, jud. Vâlcea**, ai cărei ctitori sunt Ioan Urşanu – Popescu, vătaf de plai, şi alţii, construită la 1800 şi zugrăvită între 1804 – 1805; la ei portul popular se îmbină armonios cu veşmântul boiernaşilor. Bărbaţii au specificele şube vâlcene, din dimie albă, peste cămaşa albă, dreaptă, ce capătă odată cu creşterea în ierarhia socială, împodobiri cu bârnaş şi chiar blană pe margini, ajungând până la a lua forma veşmintelor boiereşti, care îşi schimbă cromatica, devenind cărămizii. Femeile, toate, pe cap au testemele albe, ici-acolo presărate cu mici motive florale, „naturale”, în culori pastelate, cu o înfăşurare cu capetele petrecute pe sub bărbie şi lăsate liber pe spate. Odată cu creşterea în ierarhia socială, pe sub ştergar apare fesul roşu, bordat pe frunte cu reţele de monede, aşa numitele „fruntare”. Singurele podoabe, nelipsite în aproape orice vestimentaţie, sunt paftalele ce închid cordoanele de la brâu, aici redate cu tasele circulare sau migdalate. Lipsa altor podoabe poate fi interpretată şi ca un atribut al smereniei enoriaşelor.

[18] sunt reprezentaţi 19 bărbaţi, 18 femei şi 6 copii.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

11, 12 şi 13. Biserica *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului* şi *Sf. Ioan,* com. Urşani, jud. Vâlcea, pronaos, detalii

Revenind pe plaiuri gorjene, în **biserica *Ioachim şi Ana*, din Logreşti, jud. Gorj** ce i-a avut ca ctitori pe: Costache Pandia, fost mare serdar, Constantin Oteteleşanu şi preotul Ioan Tăndălescu, 1807, pe latura de sus a pronaosului, o întâlnim, zugrăvită post 1807, pe *Dumneaei ... Tăndălescu*, boiernaşă în a cărei amintire zugravul îi redă înfăţişarea într-o vestimentaţie ce se aseamănă foarte mult cu cea purtată de paniţele de la Braloştiţa, jud. Dolj, în care rochia asemănătoare cea a cămăşii populare, are în jumătatea superioară, binecunoscutele râuri, aici redate în nuanţe de cafeniu, iar poalele, drepte, fără falduri, deţin un imprimeu floral în aceleaşi nuanţe cafenii. Anteriul dublat de misadă, care suprapune rochia, roşu, acoperă parţial şi paftaua care închide brâul. Paftaua formată din două valve, din câte se poate observa, de formă migdalată, sunt din sidef, montate pe o placă subţire de metal. Nu poartă alte podoabe. Capul şi umerii sunt acoperiţi de testemel.

14. Biserica *Ioachim şi Ana*, com. Logreşti, jud. Gorj, pronaos, detaliu

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Un an mai târziu, în 1808, în tabloul votiv de la **biserica *Sf. Voievozi*[19], Groşerea, jud. Gorj**, ctitorită de Barbu Cocoş, vistier, sunt înfăţişate *<Cocoa>na Dumitrana a D<umnea>lui vistia<rul>*[20] şi *Jupăneasa Bălaşa*. Interesantă redarea Cocoanei Dumitrana, deoarece ca soţie şi viitoare mamă, are părul despletit, lăsat liber pe spate. Pe cap, poartă un fes alb cu aplică roşie, de care atârnă mai multe lănţişoare cu monede (specific era fesul cu canaf auriu în vârf). La gât identificăm patru şiruri de mătcal (salbă sau şirag presărat cu pietre scumpe). Croiala rochiei şi modul de împodobire a capului ne conduce spre o reprezentare de puternică influenţă orientală. Redarea într-un asemenea veşmânt a tinerei soţii, probabil că a avut ca scop prezentarea ei ca o tânără aflată „în pas cu moda".

Jupâneasa Bălaşa este redată în veşmântul de acum devenit obişnuit în lucrarea de faţă, cu testemel împodobit cu pontale sau „fluturi" de aur şi „mărgăritare", ca un mesal, cămaşă cu croială pe lângă gât, marcată în talie de brâul cu paftale peste care este suprapus anteriul cu misadă.

15. Biserica *Sf. Voievozi*, Groşerea, jud. Gorj, *<COCOA>NA DUMITRANA A D<UMNEA>LUI VISTIA<RUL>; JUPĂNEASA BĂLAŞA*, pronaos, latura V, tronson N, detaliu

16. Biserica *Sf. Apostoli,* sat Cartiu, com. Turcineşti, jud. Gorj, ... *TEODUR; ZUP DUMITRA ŞI COCOANA* ..., pronaos, latura S, detaliu

Pentru a putea identifica în continuare influenţa orientală a veşmântului, mai ales în modul de acoperire a capului este suficient să privim tabloul votiv al **bisericii *Sf. Apostoli*, sat Cartiu, com. Turcineşti, jud. Gorj**, ctitorită de P. Cartianu şi alţii, în anul 1817. Aici, în pronaos, pe latura de sud, jupâniţa Dumitra, cu vestemul obişnuit, cămaşă, încinsă cu colan cu paftale şi anteriu, poartă pe cap cealmă[21] (turban de şal, probabil din ceatmă[22]). Paftalele sunt de formă migdalată, din sidef montat pe suport metalic, auriu.

---

[19] Drăghiceanu, Virgil, *Monumentele istorice din Oltenia – raport din anul 1821*, în *BCMI*, Fasc. 69, Bucureşti, 1931, p. 109

[20] soţia lui Barbu Cocoş, vistier, ctitorul bisericii.

[21] turban, fişie de pînză înfăşurată în prejuru [!] capuluĭ, cum obişnuĭesc să poarte orientaliĭ (turc. *čalmá*). August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, Bucureşti, 1939, subvoce.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

17. Biserica *Sf. Gheorghe – Nou*, Craiova, *Elena*, tablou votiv, detaliu

Pictorul-ctitor Eustaţiu Stoenescu (1884 – 1957), în perioada 1918 – 1941, realizează fresca specială a **bisericii *Sf. Gheorghe-Nou***, din **Craiova**, moştenită de la Milcu Stoenescu şi de la nepotul lui Milcu, Hagi Constantin Stoenescu, cei care în 1754 – 1755, o construiesc din cărămidă, în locul celei de lemn, anterioare. Despre calităţile acestei picturii, motiv pentru care am considerat important să o cuprindem, V. Georgescu-Paleolog, ne spune „căci de cu jugrăvirea bisericii Sf. Gheorghe-Nou din Craiova de către Eustaţiu Stoenescu se deschide, hotărât, un drum nou şi o epocă nouă istoriei picturii religioase româneşti”[23].

Din tablourile votive, pentru tema noastră, trei personaje se evidenţiază:

Elena, copilă, poartă o diademă de bani mici şi flori prinse în părul brunet, pieptănat cu cărare pe mijloc şi lăsat liber pe spate. Poartă cercei, probabil tot din bani mici, în formă de „ciorchine”; la gât, salbă, în maniera celor greceşti numite *skaletta*[24] iar talia îi este marcată de o pereche de paftale circulare, bordate în filigran, cu un decor în formă de rozetă, punctată central de câte un caboşon verde, iar pe contur de câte 17 şi, respectiv, 13 caboşoane albe, prinse peste rochia de culoare alb-gălbui cu motive florale roşii şi verzi. Pe umeri poartă un anteriu verde, cu motive vegetal-stilizate albe, bordat cu blană neagră.

Jupâniţa Ilinca, soţia lui Jupan Milcu Stoenescu, cel care în 1754 – 1755 avea să reconstruiască, din zid, biserica ridicată, din lemn, la 1722, de un alt Milcu[25], este reprezentată cu părul brunet prins în coc şi descoperit (?) cu o rochie, după croiala de la gât (cu dantelă) de influenţă occidentală, specifică sfârşitului de secolul al XIX şi începutul secolului XX, marcată în talie cu un cordon cu pafta, mai mult cu o soluţie artistică personală decât una balcanică (probabil că pictorul s-a lăsat influenţat de curentul artistic în care s-a manifestat), iar pe umeri, la fel ca şi Elena, întâlnim anteriul, în aceeaşi cromatică verde cu motive vegetale stilizate, albe.

18. Biserica *Sf. Gheorghe – Nou*, Craiova, *Jupâniţa Ilinca*, tablou votiv, detaliu

[22] ţesătură fină, mătase; basma. Gh. Bulgăre şi Gh. Constantinescu-Dobridor, *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme*, Bucureşti, 2002, subvoce

[23] V. Georgescu-Palelog, *Biserica Sf. Gheorghe-Nou din Craiova. Introducere critică la opera picturală*, în *Arhivele Olteniei*, An XVIII, ian. – iun. 1939, p. 175.

[24] Skaletta = colier format din trei ochiuri triunghiulare lucrate în „reţea” în tehnica filigranului; pentru mai multe detalii a se vedea Loukia Hadjigavriel, Demetra Theodotou, *Diary 2010*. Iar pentru clarificare anexez imaginea. Ideea pictorului de a reprezenta o astfel de podoabă, probabil, a fost aceea de a sublinia faptul că el însuşi provenea dintr-o alianţă cu puternice influenţe greceşti, bunica lui, Atena, fiind o descendentă a renumitei familii aromâne Dumba (pentru faima familiei a se vedea personalitatea lui Nikolaus Dumba – industriaş vienez, de origine aromână, important contributor la dezvoltarea artei de la mijlocul secolului al XIX-lea.

[25] negustor de frunte din Craiova, a fost înainte de 1752 staroste al negustorilor; mai multe vezi în Cezar Avram, Dinică Ciobotea ş.a., *Bisericile Craiovei*, Craiova, 1998, p. 35.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

19. Biserica *Sf. Gheorghe – Nou*, Craiova, *Maria*, tablou votiv, pronaos, detaliu

Vestimentaţia Mariei[26] pictorul o reprezintă în întregime în manieră occidentală; o rochie portocalie, cu „râuri" verticale, în zigzag, vegetal-stilizat, pe poale, cu crinolină. Are mâneci scurte şi decolteu adânc, în „V", acoperit cu dantelă albă. Talia foarte subţire este marcată de paftale de formă circulară, cu un decor concentric stilizat. Părul, prins la spate, într-un coc format pe ceafă, este împodobit, pe frunte cu o diademă de flori albe. La ambele mâini poartă brăţări şi în dreapta ţine un buchet de flori galbene.

Concluzii succinte:

Analiza vestimentaţiei feminine din cele 10 biserici, 5 din judeţul Dolj (2 din Craiova), 4 din judeţul Gorj şi una din judeţul Vâlcea, toate datate pe parcursul unei perioade de circa 100 de ani[27], ne-au permis să identificăm anumite elemente comune:

În cele 19 imagini analizate, dintre rochii, 10 se subordonează unui stil putem spune autohton, dacă ne raportăm la impunerile, forţate sau benevole, ale modei osmanlâi, prin filieră fanariotă, 8 în stil otoman, 2 mai apropiate de stilul grecesc (dar mult interpretat) şi una de factură occidentală. Când facem referire la stilul autohton avem în vedere tipul de rochie amplă, croită pe lângă gât, cu încreţ şi râuri, cu decor geometric şi cu poalele cu falduri ample, tipologie ce poate fi identificată încă din secolul al XVII-lea. La acest tip de rochie paftaua marca talia. Stilul otoman, cu tăietură sub bust şi cu guler şal la decolteul adânc, se caracterizează prin prezenţa unei succesiuni multiple de nasturi. Croiul este dreapt şi urmează formele corporale. La acest tip colanul se fixa pe şolduri. Tipul grecesc este sugerat mai mult de tipul de podoabe folosit, el fiind o interpretare a ctitorului-pictor, la fel şi rochia de influenţă occidentală; ambele tipuri ar trebui să poată fi încadrate, dacă este să luăm în considerare perioada în care au trăit fetele sau jupâneasa, secolului al XVIII-lea. Capul descoperit al jupânesei este de neimaginat într-o reprezentare votivă a secolului al XVIII-lea, cu atât mai mult abordarea unui tip de coafură.

Privită în ansamblu, podoaba în pictura votivă din Oltenia are ca element distinctiv, indiferent de perioada când a fost zugrăvit tabloul, paftaua, aşa cum se poate vedea în sinopticul de mai jos. Celelalte podoabe, cu o frecvenţă mai mare sau mai mică, vin doar să marcheze o etapă a costumului sau un atribut al unei origini ori influenţe. Facem aici referire la prezenţa paftalelor cu o singură tasă, specifice aromâncelor ori prezenţa colierului de sorginte grecească cu care Eustaţiu Stoenescu le împodobeşte pe ctitore, poate şi din dorinţa de rememorare şi a descendenţei aromâne, din renumita familie Dumba. Influenţele orientale, precum fesul sau coafa turcească, pot fi considerate ori elemente la modă, cu reveniri, ori elemente pentru rang, bineînţeles, în primul rând al soţului, tatălui etc.

Sinoptic – Privire de ansamblu

Imagine	*Localitatea*	*Jud.*	*Datare pictură*	*Tipologie rochie*	*Tipologie paftale*	*Alte tipuri de podoabe*	*Acoperitori de cap*
1	Braloştiţa	DJ	1761	stil autohton	paftale mari	4 şiruri de mărgăritare	cuşmă înaltă

[26] Dacă urmărim reprezentarea personajelor din tabloul votiv, precum şi pisania din pronaos din jurul uşii de la intrare (redată în * * *, *Bisericile Craiovei*, Craiova, 1998, p. 36), putem observa că pictorul Eustaţiu Stoenescu şi-a reprezentat în primul rând ramura lui descendentă, ceea conduce către concluzia că Maria este soţia lui Enache Stoenescu, nepotul de fiu al lui Milcu Stoenescu, şi nu fiică, aşa cum s-ar părea la o primă analiză, şi străbunica pictorului.

[27] la estimarea perioadei am avut în vedere şi personajele prezente, cum ar fi părinţii postelnicului Hagi Stan Jianu, dar şi pictura realizată de Stoenescu, care chiar dacă o reface după circa 150 de ani încearcă să folosească, în tehnica şi cu noile cunoştinţa, imaginile bunicilor sau chiar ale străbunicilor.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

2	Braloştiţa	DJ	1761	stil autohton	paftale mari	4 şiruri de mărgăritare	cuşmă înaltă
3	Glogova	GJ	1762	stil autohton	pafta format mediu	4 şiruri de mărgăritare	cuşmă înaltă
4	Preajba	DJ	1779	stil otoman	pafta format mediu	4 şiruri de mărgăritare	şubara
5	Preajba	DJ	1779	stil autohton	pafta format mediu	-	căciuliţă autohtonă
6	Almăj	DJ	1789	stil otoman	pafta format mediu	-	şubara
7	Almăj	DJ	1789	stil otoman	pafta mono-tasă	-	şubara
8	Belivacă	DJ	1794	stil otoman	pafta format mediu	4 şiruri de mărgăritare	coafă turcească
9	Belivacă	DJ	1867	stil otoman	pafta format mediu	-	testemel
10	Belivacă	DJ	1867	stil otoman	pafta	mătsal şi şal	coafă turcească
11	Urşani	VL	1804 - 1805	stil autohton	pafta format mediu	-	testemel
12	Urşani	VL	1804 - 1805	stil autohton	pafta format mediu	-	testemel
13	Urşani	VL	1804 - 1805	stil autohton	pafta format mediu	-	testemel şi fes
14	Logreşti	GJ	1807	stil autohton	paftale cu sidef	-	testemel
15	Groşerea	GJ	1808	stil otoman	-	mătsal	fes
			1808	stil autohton	pafta format mediu	-	testemel
16	Cartiu	GJ	1817	stil autohton	paftale cu sidef	-	cealmă
17	Sf. Gh. Nou	DJ	1914 - 1940	stil grecesc	paftale cu caboşon	skaletta, 4 şiruri de mărgăritare	flori
18	Sf. Gh. Nou	DJ	1914 - 1940	stil grecesc	paftale cu caboşon	skaletta, 4 şiruri de mărgăritare	-
19	Sf. Gh. Nou	DJ	1914 - 1940	stil occidental	paftale cu caboşon	skaletta, 4 şiruri de mărgăritare	flori

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Tablouri votive cuprinse în lucrare:

Nr. crt.	*Proveniență – biserica*	*Zugravul*	*Datarea picturii*	*Personajul*
1.	*Sf. Voievozi* și *Sf. Nicolae*, Braloştiţa, jud. Dolj; Ctitor: Constantin Argetoianu, biv vel serdar, 1761		1761 post	Paniţa Bălaşa Argetoianca; Pan Costandin Arg<etoianu> fost mare pit<ar>; Pan Costandin Arg<etoianu>, fost mare sărdar – pronaos, latura V, tronson S (Filitti, I. C., 1929, p. 43 – 44.)
2.				Pan Mihail Argetoianu, fost mare paharnic; Paniţa sa Marica; Pan Radu Bengescu, fost mare sărdar; Paniţa Sa Maria (Filitti, I. C., 1929, p. 43 – 44.) – pronaos, latura N
3.	*Sf. Nicolae*, s. Glogova, com. Jormăneşti, jud. Gorj; Ctitori: 1. Matei Glogoveanu (Lecca, Octav-George, <1999>, p. 311), consilier imperial, 1730 2. Ioniţă Glogoveanu, biv vel sluger, fiul său, 1761 – 1762		1734 şi 1762 post	*Coco<a>na Jupâneasa Maria Glogoveanu* (soţia celui de-al doilea ctitor, Ioniţă Glogoveanu, fiica lui Radu Creţulescu, fost clucer; Drăghiceanu, Virgil N., 1934, p. 118.) - pronaos, latura V, tronson N
4.	*Sf. Ştefan* şi *Sf. Gheorghe*, Preajba, com. Malu Mare, jud. Dolj Ctitori: 1. Hagi Stan Jianu, mare paharnic, 1778 – 1779 2. Constantin şi Tudor din Preajba, 1833		1778 – 1779; post 1833	*Hagi Stan Jiianu Vel Postelnic*, în faţa lui, 2 copii: *Zmfira* şi *Maria*; la dreapta lui, *Hagiica Manda Jiianca Vel Postelnicească*, în faţa ei, doi copii: *Maria* şi *Dumitrana*; la dreapta ei, *Zanfir Jiianu Vel Şetrar sin ego dumnealui Postelnicul*, în faţa lui, un băiat, *Ioniţă*; la dreapta lui Zamfir, *Ilinca Jiianca Velichi Şetrărească*, pronaos, latura V, tronson S.
5.				*Hagi Voicu Jiianu, tatăl dumnealui*, în faţă un băiat, *Radu*; la stânga lui Voicu, *Hagiica Ivana, muma dumnealui*, înaintea ei o fată, *Voichiţa*; la stânga Ivanei, *Niculae Vlădăianu Vel Pitar zed dumnealor*, lângă el, 3 copii: *Barbu, Scarlat* şi *Stanca*, în imaginea prezentei lucrării sunt cuprinşi doar băieţii, pronaos, latura V, tronson N
6.	Sf. Îngeri şi Sf. Nicolae Almăj, jud. Dolj; Ctitor: Barbu Poenaru, sluger, 1787		1789	Paniţa Safta a Sa; Pan Constantin, mare sluger; Paniţa Ancuţa a Sa; Pan *Barbu Poen<aru> mare sluger* (Filitti, I. C., 1929, p. 44.) - pronaos, latura V, tronson S;
7.				*Paniţa Maria a Sa* şi *Pan Vasilie, mare vistier* (Filitti, I. C., 1929, p. 44.) - pronaos, latura S;

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

8.	*Sf. Nicolae* „Belivacă” („Amaradia”), din Craiova	*Marcu* şi *Tudor* (nume păstrate în pomelnicul pictat în proscomidiar.)	1794	*Paniţa Bălaşa*, soţia lui Pan Hristea Belivacă” (negustor originar din Motoci, Dolj; se ocupa cu comercializarea vitelor, pieilor şi a seului; „bogatul măcelar Hristea”, se număra printre prietenii şi sprijinitorii lui Tudor Vladimirescu – *Istoria Craiovei*, 1977, p. 38).
9.			1867	*Cheraţa*, soţia lui Mihail Socolescu;
10.				Paniţa Marica
11.	Intrarea în Biserică a Maicii Domnului şi Sf. Ioan, Urşani, jud. Vâlcea Ctitori; Ioan Urşanu – Popescu, vătaf de plai, şi alţii, 1800	Dinu Zugrav Sud Gorj, 1806	1804 – 1805	Detaliu tablou votiv, pronaos, latura N-V
12.				Detaliu tablou votiv, pronaos, latura S
13.				Detaliu tablou votiv, pronaos, laturile S şi V
14.	*Ioachim şi Ana*, Logreşti, jud. Gorj Ctitori: Costache Pandia, fost mare serdar; Constantin Oteteleşanu şi preotul Ioan Tăndălescu, 1807		1807 post	Staico Logofătu. Sin Popa Ioan Tăndălescu; A Dumnealui Jupăniţă Anuca (?) soaţ<a> lui Fătu Staico Tăndălescu; Dumneaei … Tăndălescu – pronaos, latura S.
15.	*Sf. Voievozi*, Groşerea, jud. Gorj Ctitor: Barbu Cocoş, vistier, 1808 (Drăghiceanu, Virgil, 1931, p. 109).		1808	<Cocoa>na Dumitrana a D<umnea>lui vistia<rul>; Jupăneasa Bălaşa
16.	*Sf. Apostoli*, sat Cartiu (Catagrafia din 1840, înregistrează două biserici: *Adormirea Maicii Domnului*, din 1750 şi cea care ne interesează, *Sf. Apostoli*, din 1817, în *Mahalaua Breascur*, cu „înnoitori” *Petra Lăzăroiu şi Ioniţă Cămărăşescu*, din Stoicescu, N., 1970, p. 172; 262), com. Turcineşti, jud. Gorj Ctitori: P. Cartianu şi alţii, 1817		1817	… Teodur; zup Dumitra şi Cocoana …
17.	Sf. Gheorghe – Nou, din Craiova (Georgescu-Paleolog, V., 1939, p. 59 – 175.)	Eustaţiu Stoenescu[28]	1918 – 1940	Elena
18.				Jupâniţa *Ilinca*, soţia lui Milcu Stoenescu[29]
19.				*Maria*, soţia lui Enache Stoenescu[30]

[28] A studiat la Academia Julian şi la Şcoala naţională de arte frumoase din Paris cu J. P. Laurens. Pictor de mare talent, socotit de critică unul dintre cei mai mari portretişti ai vremii, în anul 1936, Eustaţiu Stoenescu este numit în funcţia de profesor de pictură la Academia de Arte Frumoase din Bucureşti, iar în 1941 devine rectorul Academiei.
[29] Cel care între 1755 – 1756, construieşte noua biserică din cărămidă, în locul celei ridicate de Milcu Stoenescu, în 1722.
[30] Conform pisaniei pictorului Eustaţiu Stoenescu; ca descendenţă, jupâniţa Maria este străbunica pictorului.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie:

1. * * *, *Istoria Craiovei*, Craiova, 1977.
2. * * *, *Bisericile Craiovei*, Craiova, 1998.
3. Alexianu, Al., *Mode şi veşminte din trecut*, Vol. II, 1971.
4. Bălăceanu Stolnici, Constantin, *Incursiune în lumea sufletului*, <Bucureşti>, 2004.
5. Bălăceanu-Stolnici, Constantin, Glavce, Cristiana, Berescu, Magdalena, Boroşanu, Adriana, *Antropologia între Ştiinţă şi Cultură*, Bucureşti, 2011.
6. Bulgăre, Gh.; Constantinescu-Dobridor, Gh., *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme*, Bucureşti, 2002
7. Drăghiceanu, Virgil N., *Monumentele Olteniei. Al III-lea raport*, în *BCMI*, Fasc. 31, Bucureşti, 1934.
8. Drăghiceanu, Virgil, *Monumentele istorice din Oltenia – raport din anul 1821*, în *BCMI*, Fasc. 69, Bucureşti, 1931.
9. Duicu, Ioana Gabriela, *Podoabe din metal: istorie şi tradiţie în Ţara Românească*, Craiova, 2014.
10. Filitti, I. C., *Comunicări. Inscripţii şi ctitori din Bisericile Doljului*, în *BCMI*, Fasc. 59, Bucureşti, 1929.
11. Georgescu-Palelog, V., *Biserica Sf. Gheorghe-Nou din Craiova. Introducere critică la opera picturală*, în *Arhivele Olteniei*, An XVIII, ian. – iun. 1939.
12. Hadjigavriel, Loukia, Theodotou, Demetra, *Diary 2010*.
13. Lecca, Octav-George, *Familiile boiereşti române*, Bucureşti, <1999>.
14. Măneanu, Dr. Mite, *Boierii din Oltenia în secolul al XIX-lea*, Drobeta-Turnu Severin.
15. Oprescu, G., *Ţările Române văzute de artişti francezi (sec. XVIII şi XIX)*, Bucureşti, 1926.
16. Rezeanu, Paul, *Eustaţiu Stoenescu*, Bucureşti, <1998>.
17. Scriban, August, *Dicţionaru limbii româneşti*, Bucureşti, 1939,
18. Stoicescu, N., *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România*, Vol. I, Bucureşti, 1970.
19. Theodorescu, Răzvan, *Genezele unei spiritualităţi*, în *Grădina valahă*, Bucureşti, 1999, format digital.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Maşina de treierat (batoza) ungurească din satul Piscoiu, comuna Stejari, judeţul Gorj

Dumitru-Valentin Pătraşcu
Daniela-Liliana Pătraşcu

Abstract

The beating machine is a unique exhibit of this kind found in the collections of the Gorj Folk Architecture Museum from Curtisoara. It was produced in the workshops of the Hungarian Railways from Budapest in 1853 and it was brought in the Gorj County in 1990, having been acquired by priest Dumitru N. Frunza and his associates from the Piscoiu village, Stejari commune and brought from Varadia de Mures commune, Arad County.

In the period 1990-2011, it was functional and it was used by its owners to threshing cereals in the villages of the Stejari and Danciulesti communes from the Gorj County.

Keywords: agriculture, Budapest, Arad, Piscoiu, Gorj County.

În cursul lunii septembrie 2014 colecţiile Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtişoara s-au îmbogăţit cu o valoroasă piesă de patrimoniu – o batoză pentru treieratul păioaselor – achiziţionată de la un grup de locuitori din satul Piscoiu, comuna Stejari, care o deţineau în proprietate.

Batoza a fost fabricată în atelierele Căilor Ferate Ungare de la Budapesta (*„M.K. ALLAMVASUTAK BUDAPESTEN"*), fapt specificat atât pe o plăcuţă metalică fixată pe partea de lemn a batozei, cât şi pe cele 4 osii metalice ale batozei. De altfel, pe două dintre osiile batozei, alături de denumirea atelierelor unde a fost construită batoza, se află inscripţionat anul *„1853"*, ceea ce, în situaţia în care roţile nu au fost înlocuite ulterior fabricaţiei, denotă că acesta este anul fabricaţiei batozei.

Iniţial, batozele erau acţionate cu ajutorul animalelor, prin intermediul unor dispozitive care transmiteau mişcarea şi energia de la animale la batoză[1]. Aceste dispozitive erau platforma rulantă şi manejul. Platforma rulantă (banda de alergare) era acţionată de animale. Acţionarea batozei de la platformă se realiza printr-o transmisie de curea. Manejul era un dispozitiv alcătuit din transmisii de roţi dinţate care transforma mişcarea circulară a animalelor în mişcare de rotaţie a unui arbore ce acţiona batoza[2].

[1] Adrian Stroe, *Unelte şi maşini de secerat, treierat, vânturat. Batoze şi combine*, în „Ialomiţa", nr. 793/26 noiembrie 2014.
[2] *Ibidem*.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, batozele au fost dotate cu dispozitive de alimentare automate, organe de curăţire a boabelor, transportoare de boabe, transportoare de pleavă şi de paie[3].

La începutul secolului XX, batozele erau cele mai eficiente maşini de treierat. Acţionarea acestora era realizată de locomotive, tractoare cu motor cu abur, ulterior, acestea din urmă fiind echipate cu motoare cu ardere internă[4].

Batoza achiziţionată pentru Muzeul Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtişoara în vara anului 2014 are mai multe inscripţii în limba maghiară, traduse, ulterior, şi în limba română, ce atestă faptul că a fost construită la Atelierele Căilor Ferate Ungare din Budapesta (*„Magyar Királyi Allamvasutak Cépcyáranak Vezérücynöksége Budapest“*), având inscripţionat numărul 11 680, şi fiind datată în anul 1853. De altfel, pe partea exterioară a două dintre roţile metalice ale batozei este inscripţionat următorul text în limba maghiară: *„L C M K ALLAMVASUTAK CEP CYARA BUDAPESTEN 1853“*, fapt ce confirmă construirea batozei la Atelierele Căilor Ferate Ungare din Budapesta în anul 1853.

Batoza a fost achiziţionată în anul 1990 de către preotul Dumitru N. Frunză, împreună cu asociaţii săi, Costel Codreş şi Dumitru Militaru[5], de la un locuitor al comunei Vărădia de Mureş, judeţul Arad, conform informaţiilor furnizate autorilor acestui studiu de către domnul Dumitru Militaru din satul Piscoiu, comuna Stejari, cel care a păstrat batoza staţionată pe proprietatea sa din satul Piscoiu până în momentul achiziţionării acesteia de către Muzeul Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu“* din Târgu-Jiu, cu scopul expunerii sale în cadrul Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtişoara. Aceste informaţii ne-au fost confirmate şi de către preotul Dumitru N. Frunză.

Comuna Vărădia de Mureş este situată în zona de contact a Munţilor Metaliferi cu munţii Zarandului şi, parţial, pe culoarul Mureşului, la 81 km de municipiul Arad şi la 110 km de municipiul Timişoara, agricultura fiind principala îndeletnicire a locuitorilor, alături de creşterea animalelor.

Batoza este unicul obiect de patrimoniu de acest fel deţinut de Muzeul Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtişoara, muzeu în aer liber inaugurat la 18 august 1975, ce cuprinde gospodării ţărăneşti tradiţionale specifice Gorjului, cula Cornoiu, şi complexul constând în locuinţă şi biserică ce a aparţinut familiei fostului prim-ministru al României Gheorghe Tătărescu, complex arhitectonic strămutat la Curtişoara de la Poiana-Rovinari.

Restaurarea batozei pentru treierat păioase va permite ca aceasta să fie pusă în stare de funcţionare, având în vedere că informaţiile oferite autorilor acestui studiu de către domnul Nicolae Militaru din satul Piscoiu arată că batoza a fost utilizată pentru treieratul păioaselor din satele comunelor Stejari şi Dănciuleşti din 1990 până în vara anului 2011. În ultimii ani de funcţionare, batoza era acţionată de către un tractor de tip UNIVERSAL 850, fabricat la Uzina de Tractoare de la

[3] *Ibidem*.
[4] *Ibidem*.
[5] Vezi Gheorghe Sinescu, *Şi noi, piscoienii…Monografia etnografică-folclorică a satului Piscoiu, comuna Stejari, judeţul Gorj*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2013, pp. 10-11.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Braşov şi deţinut de către Staicu D. Marin din satul Bibuleşti, comuna Dănciuleşti, asociat al proprietarilor batozei.

În cercetarea realizată în colecţiile Secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu“* din Târgu-Jiu, am identificat o fotografie alb-negru în care este surprinsă o scenă din timpul treieratului păioaselor în Oltenia la începutul secolului XX. Treieratul se realiza cu ajutorul unei batoze acţionate de un motor cu abur. Pe verso, fotografia are un text manuscris semnat de către domnul Richard Măcelariu, text ce atestă că a fost realizată în anul 1911 şi că două dintre persoanele din fotografie sunt *„boierul Pepile Popescu, fostul proprietar al casei pitarului Măldărăscu“*[6] din Târgu-Jiu, şi *„sora lui (...) cocoana Ecaterina“*[7]. Referitor la locul realizării fotografiei, domnul Richard Măcelariu notează pe verso-ul fotografiei că aceasta ar fi putut fi realizată la *„moşia de la Jupâneşti, sau (...) la Olt, unde aveau o altă moşie“*[8].

Vasile Popescu-Pepile s-a născut în anul 1881 în oraşul Târgu-Jiu, unde a urmat cursurile şcolii primare. Şi-a continuat studiile la Craiova şi Bucureşti, urmând facultatea de Drept la Universitatea Bucureşti şi obţinând diploma de licenţă în anul 1905[9]. După o scurtă carieră în magistratură, s-a înscris în baroul avocaţilor din Gorj[10].

Intrând în viaţa politică, s-a înscris în Partidul Conservator Democrat fondat de către Take Ionescu în 1908. După moartea lui Toma Cămărăşescu – şeful organizaţiei Gorj a Partidului Conservator Democrat – avocatul Vasile Popescu-Pepile a devenit preşedintele filialei Gorj[11].

La 17 octombrie 1912 Vasile Popescu (Pepile) a fost numit prefect al judeţului Gorj, funcţie pe care avea să o deţină pentru mai bine de un an, până la 5 ianuarie 1914, când a fost înlocuit cu domnul Numa Frumuşanu[12]. Cel de-al doilea mandat de prefect al judeţului Gorj avea să dureze mai puţin de o lună, începând la 22 decembrie 1921 şi încheindu-se odată cu demisia domnului Vasile Popescu din funcţia de prefect la data de 20 ianuarie 1922[13]. După 1918 domnul Vasile Popescu-Pepile avea să conducă filiala gorjeană a Partidul Naţional Român al cărui preşedinte era Iuliu Maniu, devenit, ulterior, Partidul Naţional Ţărănesc[14].

---

[6] Inscripţie aflată pe verso-ul fotografiei aflate în colecţia de documente a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu“* din Târgu-.Jiu sub nr. de inv. 3 648.

[7] *Ibidem*.

[8] *Ibidem*.

[9] Jean Bărbulescu, *Calendarul Gorjului*, Tipografia „LUMINA“ – Fraţii Niculescu, Târgu-Jiu, f.a., p. 71.

[10] *Ibidem*.

[11] *Ibidem*.

[12] Titu Pânişoară, Vasile Marinoiu, Gheorghe Roibu, *Gorjul administrativ-teritorial*, Editura DRIM EDIT, Târgu-Jiu, 2001, p. 385; Vasile Arimia, Pantelimon Manta, Nicolae Mischie, *Instituţiile judeţene ale administraţiei de stat. Prefectura şi Consiliul Judeţean Gorj*, Editura Hermes, Bucureşti, 2000, p. 339.

[13] *Ibidem*.

[14] Jean Bărbulescu, *op. cit.*, p. 71.

În opinia lui Jean Bărbulescu, fondatorul săptămânalului *„Gorjeanul“*, în perioada în care a fost prefect al judeţului Gorj, domnul Vasile Popescu (Pepile) *„a lăsat amintirile cele mai frumoase, despre o administraţie model, din toate punctele de vedere“*[15].

Pentru meritele sale în domeniul administrativ, domnul Vasile Popescu (Pepile) a fost decorat cu ordinul *„Coroana României“*, în grad de ofiţer, cu medalia *„Răsplata muncii pentru şcoală şi biserică“*, cu medalia *„Meritul sanitar“*, precum şi cu medalia *„Bărbăţie şi credinţă“*[16].

În concluzie, achiziţionarea batozei pentru treieratul păioaselor conduce la îmbogăţirea colecţiilor Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj de la Curtişoara, noua piesă integrându-se armonios în colecţiile Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu“* din Târgu-Jiu, fapt ce va conduce la o mai facilă reconstituire a modului de viaţă şi prezentare a îndeletnicirilor specifice locuitorilor Gorjului şi Olteniei şi, în mod special, la prezentarea procesului de pătrundere a maşinilor şi uneltelor mecanice în agricultura locală în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi în secolul XX.

---

[15] *Ibidem*, p. 72.
[16] *Ibidem*.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Fig. 1 Treierat cu batoza pe moşia boierului Vasile (Pepile) Popescu.

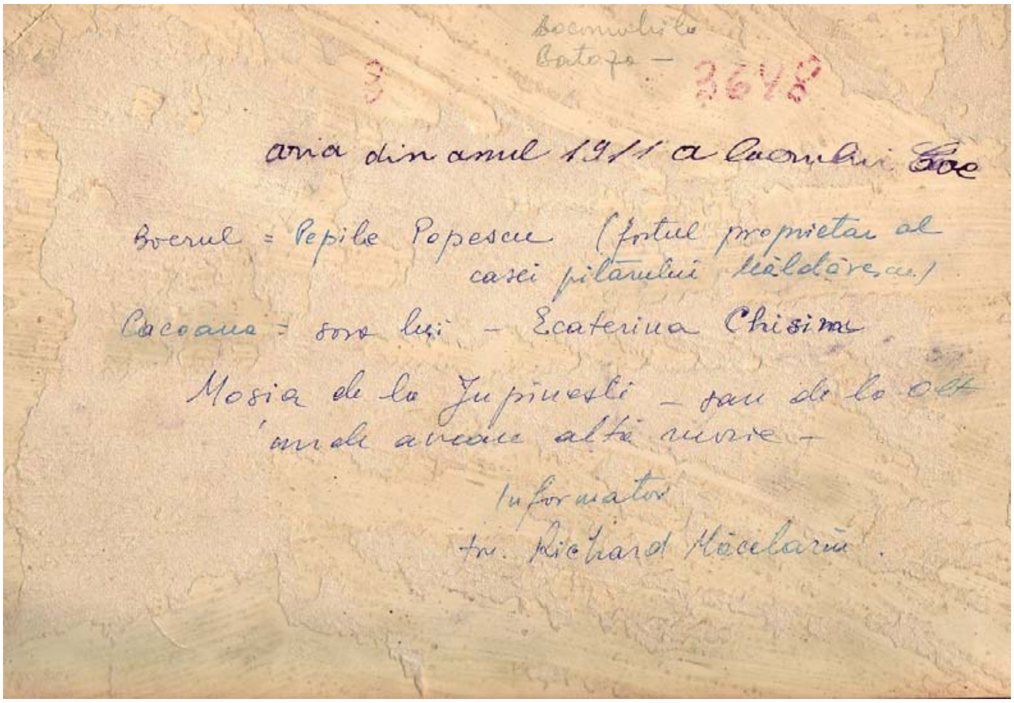

Fig. 2 Textul de pe verso-ul fotografiei.

Fig. 3 Avocatul Vasile Popescu (Pepile) din Târgu-Jiu, prefect al judeţului Gorj.

Fig. 4. Batoză pentru treierat păioase achiziţionată din satul Piscoiu, comuna Stejari.

Mesteca (Guma de mestecat a ciobanilor Jieni)

Dumitru Gălăţan Jieţ

Guma de mestecat nu le-a fost străină nici crescătorilor de oi, folosind în acest scop o răşină specială pe care au numit-o simplu: MESTECĂ. Mesteca folosită de către oieri prezintă calităţile gumei de mestecat obişnuite, cu menţiunea că este un produs sută la sută natural, fiind o răşină aparte, care apare separat de răşina obişnuită a coniferelor. Ea apare sub forma unor picături rotunde sau ovale, de mărimea „buricului" unui deget, având culoarea gălbuie cu o uşoară nuanţă de roz, nelipicioasă (spre deosebire de răşina obişnuită, de consistenţă mai mare decât a răşinii, limpede ca aspect, cu miros specific, plăcut, neînţepător, aromat. Aceste picături poartă numele de „pticui". Ei pot fi mai mulţi la un loc aşezaţi unul sub altul longitudinal „adevărate filoane" sau sub formă de ciorchine.

Pentru a putea fi folosită ca gumă de mestecat, această răşină specială de pe coaja brazilor, trebuie formată. În acest scop, se iau mai mulţi pticui, se mestecă în gură până se „leagă". Fiind termoplastici, prin mestecare la temperatura cavităţii bucale, se omogenizează, obţinându-se o pastă moale, nelipicioasă, având o culoare asemănătoare cafelei cu lapte. Mesteca nu se lipeşte de dinţi, se mestecă uşor, având o aromă specifică, plăcută, calităţi asemănătoare până la identificare cu ale gumei de mestecat obişnuite. Răşina obişnuită are cu totul alt gust, mai înţepător, fără aroma specifică mesteca şi odată introdusă în cavitatea bucală se lipeşte de dinţi „îţi încleştează fălcile".

Odată, mesteca formată din mai mulţi pticui, se pune la păstrare, urmând a fi folosită la nevoie. Păstrarea ei se face prin mijloace care stau la îndemâna păstorilor, învelind-o în diverse frunze mari de plante montane: frunze de ştevie sau de steregoane (steregoanie). Odată cu apariţia chibriturilor, mesteca a început să fie păstrată în cutiile acestora, în condiţii mai bune. Spre a fi „ocoşi", duminică, atunci când coborau de la oi din munte, ciobanii o lipeau pe partea exterioară a brâului (chimirului), într-unul sau în mai multe locuri la vedere sau chiar la „primbura" (panglica) pălăriei.

Procedeul de „formare a mestecii nu este igienic şi de aceea nu era oferită decât membrilor apropiaţi din familie: soţie, copii, iubite, fiind darul ciobanului pentru familie la coborârea de la munte.

Această gumă de mestecat a ciobanilor, poate fi mestecată aproximativ două ore. În acest timp se poate întinde prin efilare la exterior ca orice gumă de mestecat, în fire subţiri, lungi, singura deosebire fiind aceea că nu se pot face şi balonaşele pe care le fac copiii cu guma de mestecat obişnuită, pe care le sparg apoi, distrându-se. După acest timp de utilizare de aproximativ două ore, mesteca devine casantă, fărâmicioasă, fără aromă, iar culoarea tinde spre „liliachiu" (mov), devenind inutilizabilă, spunându-se că a „îmbătrânit".

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În lumea satelor circulă şi o legendă cunoscută de toţi oierii din satele din estul Văii Jiului, de unde au cules-o.

Se spune că în vremea când Dumnezeu a făcut bradul, l-a făcut înalt, cu coaja netedă, neavând cioturi şi crengi, doar la vârf un smoc de crengi verzi de cetină, care se termină în formă de cruce. Avea un aspect distins, fiind fala pădurilor de la munte. Cum dracul se străduia din răsputeri să bage beţe în roate, spre a compromite creaţia, cu forţele sale malefice, când a căzut bradul aşa falnic, a început să bată piroane (cuie mari) în trunchiul acestuia, simulând crengile, pe care a început să se urce, bătând în continuare altele, spre a ajunge la vârf pentru a-l rupe. Când a ajuns aproape de vârf, a văzut crucea, care l-a speriat atât de tare încât „s-a scăpat” asupra lui, murdărind pe o anumită porţiune coaja bradului. Când a văzut acest lucru, Dumnezeu a scuipat de trei ori în direcţia bradului:

- Ptiu, ptiu, ptiu drace, ce-ai făcut?

Din stropii de scuipat ai Creatorului au rezultat picăturile de mestecă, iar din mizeria Satanei a luat naştere răşina.

SPOVEDANIA LA BRAD

În lumea ciobanilor, mai ales a acelora care nu părăseau muntele pe toată durata verii, o perioadă destul de lungă, s-a întâlnit şi această practică a spoveditului la brad. Dimineaţa pe nemâncate, se spălau pe faţă cu apă „neîncepută” apoi mergeau să se spovedească la un brad, nu înainte de a rosti rugăciunile ştiute de fiecare cioban. Alegeau pe cât posibil un brad cât mai înalt pentru ca acesta să fie cât „mai aproape de Dumnezeu”. În coaja bradului era crestată o cruce. În convingerea oierilor, bradul prelua asupra sa păcatele. Unii considerau că atunci când era vorba de păcate grele preluate de la cel ce se spovedea (săvârşirea unei crime), atunci bradul se usca într-un an. Când era vorba de păcate mai uşoare şi bradul nu s-a urcat în decurs de un an, atunci păcatele au fost iertate.

Spovedania la brad, se pare că a fost întâlnită doar la oierii din zona Novaciului şi a celor mai spre est, din Oltenia. Am discutat în diferite ocazii cu oieri de la Jina, Tileşca, Sălişte, Poiana Sibiului etc. dar niciunul nu deţinea date despre acest tip de spovedanie. Auziseră doar de el. Acelaşi lucru l-am constatat şi la oierii din Valea Jiului.

La Uricani funcţionează biserica „Înălţarea Domnului” păstorită de părintele protopop Petrache Creţu. Aceasta a fost construită în anul 1870, zugrăvită în anul 1874 de Ion şi Isidor Oprişan de la Orăştie, preot fiind Nicolae Zugravu. Biserica a fost refăcută din temelie în anul 1970 fiind sfinţită la 27 mai 1982.

În parohia Câmpului Neag găsim biserica „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil”. Aceasta este printre bisericile nou construite în Valea Jiului. Construcţia ei s-a încheiat în anul 1991, fiind sfinţită în anul 1992 pe vremea părintelui Dumitru Băloi. În anul 2011 a fost introdusă instalaţia de încălzire termică, iar în ultimii ani au fost executate mai multe lucrări de întreţinere şi reparaţii. În aceste condiţii în ziua de 11 octombrie 2015, biserica a fost resfinţită de către P.S. Gurie episcopul

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Devei şi Hunedoarei şi un sobor de preoţi, avându-i în componenţă pe părintele protopop Petrache Creţu şi pe preotul paroh Dănuţ Gărgan.

Biserica cu hramul „Sf. Mc. Gheorghe” din Filia Valea de Brazi a fost zidită din temelie în anul 1937 sfinţindu-se la 29 mai 1941 de către P.S. Ioan Bălan episcopul Lugojului. Între anii 1972-1973 (pr. Paroh iconom Bociat Lucian), pictorul Ion Gravan din Novaci – Gorj a executat pictura în tehnica fresco. În prezent preotul slujitor al sfântului locaş, Gorgan Dănuţ a demarat lucrările de reparaţii exterioare.

Până şi folosirea tutunului, un drog obişnuit al zilelor noastre, a avut unele particularităţi în satul tradiţional. În perioada bunicilor şi a străbunicilor noştri, tutunul se găsea mai greu în Valea Jiului. Aceştia aduceau frunze de tutun din „ţară” (Oltenia, Banat) pe care le uscau şi apoi le tăiau cu cuţitul precum laşca, fără nicio altă prelucrare, fără a îndepărta nici măcar cotoarele mai subţiri, care după ei, „conţineau seva” dohanului. În acele vremuri, dohanul se mesteca, procedeul numindu-se „a mesteca băgău”. Aşa s-a făcut că bunicii şi străbunicii nu au folosit ţigări, ci mestecau tutunul aşa cum se mestecă acum guma de mestecat. Frunzele de tutun uscate şi „feliate” se introduceau în cavitatea bucală şi se mestecau uneori chiar ore, fără a fi înghiţite, până îşi pierdeau concentraţia şi apoi se aruncau sub forma unor cocoloaşe. Esenţa rezultată în timpul mestecatului nu se înghiţea ci se elimina prin scuipat, dar acest mestecat des al tutunului îl făcea pe cel ce-l practica să miroase de la distanţă a băgău. Pe urmele acestor „fumători” găseai prin casă, pe unde nu te aşteptai cocoloaşe uscate de tutun folosit la mestecat.

Bunicii actualei generaţii au fost ultimii care au folosit acest obicei, trecându-se la fumatul din ţigară. Trebuie menţionat însă, faptul că pe vremea bunicilor şi a străbunicilor, numărul celor care foloseau tutunul la sate, era extrem de redus.

Părinţii noştri, care fumau, aveau tabachere metalice în care îndesau tutunul tăiat mare, din care ajutorul hârtiei de ziar îşi confecţionau propriile ţigări. Pentru aprinsul acestora, până aproximativ prin anul 1950, se folosea: amnarul, cremenea şi iasca.

Au apărut apoi chibriturile şi pachetele cu ţigări: Plugar, Tractor, Mărăşeşti, Naţionale, Olt etc.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Istoricul cercetărilor etnologice derulate de Muzeul Tehnicii Populare din Sibiu în Oltenia Subcarpatică şi în judeţul Gorj. Cercetarea și dezvoltarea expozițională a grupelor tematice viticultură și pomicultură

Lucian Robu, Teodor Boroş

Premisele cercetării:

Cultivarea viței de vie și a pomilor fructiferi, precum și obținerea vinului și a țuicii, au constituit, datorită condițiilor favorabile de temperatură și de sol, una dintre cele mai vechi și mai răspândite ocupații ale locuitorilor acestui areal geografic. Relieful format din dealuri înalte și păduri întinse, cu puține lunci de-a lungul văilor, a favorizat dezvoltarea viticulturii și pomiculturii în multe zone de pe cuprinsul țării. În civilizația tradițională această ocupație a generat, pe plan arhitectonic, specializarea unor construcții, de la cramele simple monocelulare până la gospodăriile viticole, propriu-zise.

Analiza cercetărilor științifice ce au în vedere constituirea grupelor tematice de viticultură și pomicultură ale muzeului etnografic din Dumbrava Sibiului sunt în măsură să releve calitatea expozițională a muzeului și să constituie un model pentru cercetările viitoare.

Din păcate, datele existente despre modul de desfășurare a cercetărilor au ajuns la noi destul de fragmentar, acest lucru fiind de natură să îngreuneze conturarea unei imagini coerente asupra acestora. Informațiile pentru lucrarea de față fiind extrase din diferite documente aflate în cadrul arhivei M.C.P. ASTRA, din dosarele de monument ale aceluiași complex muzeal și dintr-o serie de articole publicate de-a lungul istoriei acestei instituții, de la fondarea sa, în 1963 și până astăzi.

În cadrul acestei lucrări vom încerca să trasăm liniile generale din punct de vedere al metodologiei cercetărilor efectuate, zonele preponderente în care au fost realizate acestea și nu în ultimul rând, rezultatele din punct de vedere expozițional.

Planul tematic de constituire a muzeului. Discuții legate de pomicultură și viticultură.

O analiză a cercetării pentru dezvoltarea celor două grupe tematice nu poate fi completă fără o scurtă privire asupra obiectivelor și direcțiilor de dezvoltare care au fost discutate de-a lungul timpului și transpuse în planurile tematice ale muzeului.

Analizând cele afirmate în proiectul de plan pentru organizarea sectorului etnografic muzeal din Dumbrava Sibiului, în timpul ședințelor de lucru din zilele de 26 – 28 decembrie 1961, primele discuții cu referire la acest subiect au avut loc

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

în anul 1956 în cadrul unor consultări la București între delegații sibieni și specialiștii din capitală.[1]

Ulterior discuțiilor care au avut loc la București între anii 1957 – 1960 au debutat o serie de cercetări științifice, în sudul Transilvaniei și în regiunea Argeș care au constituit fundamentele științifice ale muzeului etnografic în aer liber.[2] În următoarea fază a constituirii muzeului etnografic s-a trecut la măsuri practice care s-au concretizat în obținerea terenului și construcția unor spații necesare funcționării expoziției proiectate.

În urma discuțiilor purtate în cadrul unui cologviului amintit desfășurat la Sibiu în decembrie 1961, muzeul din Dumbrava Sibiului își propunea să înfățișeze aspecte esențiale ale culturii materiale populare din sudul Transilvaniei, nordul Olteniei și Munteniei, în principal din zonele Carpaților Meridionali, precum și unele aspecte din regiunile limitrofe acestora, prin instalații, ateliere, meșteșuguri țărănești, unelte, obiecte de uz și produse de artă populară, monumente de arhitectură etc.[3] În cadrul grupelor tematice preconizate se avea în vedere, încă de la început, realizarea sectoarelor pomiculturii și viticulturii.

Ulterior, în anii 1961 – 1963 a fost modificat planul tematic inițial, acum acesta preconiza, ca profil expozițional, pentru sectorul etnografic ilustrarea meșteșugurilor și instalațiilor tehnice populare pe o bază sistematică și grupate tipologic, care urmu să vină în completare Muzeului Satului din București.[4] Un element discordant față de primul proiect discutat în 1961 era reprezentarea națională a problematicii instalațiilor de tehnică populară spre deosebire de discuțiile inițiale care doreau o reprezentare zonală.

În ceea ce privește sectoarele pomiculturii și viticulturii se preciza că, plecând de la materia primă obținută, să se prezinte unelte și instalații de prelucrare cum ar fi: crame, teascuri, poverne.[5]

Între anii 1963 – 1964 se constată o activitate intensă în vederea finalizării planului tematic, la nivel teoretic. Deja din anul 1963 au început să se transfere monumente de tehnică populară. În acest sens se remarcă două liste cu referire la monumentele care se doreau a fi aduse în sectoarele pomicultură – viticultură.

Listele vor fi expuse evolutiv, de la cea mai simplă la cea mai complexă. Primul document prezenta următoarea situație:[6]

---

1 *Dare de seamă asupra ședințelor de lucru din zilele 26, 27, 28 decembrie 1961 cu privire la proiectul de plan pentru organizarea sectorului etnografic muzeal din Dumbravă și cercetările științifice* în Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA , Fond Istoricul Muzeului ASTRA. Etape de organizare, 6347/ 2008, f. 5.

2 *Ibidem*.

3 *Ibidem*, f. 6.

4 A.Ș. CNM ”ASTRA”, „Proiect de plan pentru organizarea Sectorului muzeal în Dumbrava Sibiului 1961 – 1963”, Fond: Istoricul Muzeului ASTRA. Etape de organizare, număr dosar 2, număr înregistrare 2169/ 1998, f. 37.

5 *Ibidem*, f. 42.

1. **Pentru pomicultură:**
- Stand – pavilion (pregătire, solului, cultura plantelor, recoltarea, prelucrarea și conservarea)
- Sitău, complex de prelucrarea a fructelor – Baia Mare.
- Povarnă – Oltenia.
- Gospodărie pomicolă cu anexele ei – Loviștea, Argeș.
2. Pentru viticultură:
- Stand – pavilion (pregătirea solului, creșterea viței, valorificarea produselor).
- Gospodărie viticolă cu anexe și inventar – Moldova.
- Cramă cu interior complet – Moldova – Huși.
- Pimniță cu interior complet – Oltenia – Gorj.
- Gospodărie viticolă cu anexe și inventar – Transilvania – Târnave.

În cel de-al doilea document monumentele avute în vedere au sporit atât din punct de vedere cantitativ cât și în ceea ce privește acuratețea datelor geografice și ocupaționale. Astfel în acest caz situația se prezintă în felul următor:[7]

1. **Pentru pomicultură:**
- Teasc și zdrobitoare de fructe – Rășinari, jud. Sibiu.
- Cuptor de uscat prune – Bărbuleţ, jud. Dânbovița.
- Cuptor de uscat prune – Moldova.
- Povarnă de ţuică – Sârbeşti, jud. Gorj.
- Povarnă semi-îngropată – Muntenia.
- Cramă cu etaj – Polovragi, jud. Gorj.
- Gospodărie pomicolă – Oltenia.
2. **Pentru viticultură:**
- Cramă viticolă – Bălăneşti, jud Gorj.
- Cramă dublă – jud. Gorj.
- Cramă viticolă cu beci – Huşi, jud. Vaslui.
- Cramă în mal – Moldova.
- Gospodărie viticolă – Moldova.
- Gospodărie viticolă – Mureş – Sibiu.

O modificare parțială a planului tematic a survenit în anul 1971,[8] după organizarea unui colocviu național axat pe această problemă. În urma acestuia s-a arătat că, datorită realităților din situ, ieșite la lumină odată cu adâncirea

[6] A.Ș. CNM ASTRA, *Tematica Sectorului în aer liber din Dumbrava Sibiului varianta II, iunie 1964* Fond Istoricul Muzeului ASTRA. Etape de organizare, număr dosar 23b, număr înregistrare 1857/1996, f. 26.

[7] Arhiva Ştiinţifică C.N.M. ASTRA, *Dosar proiect de plan pentru organizarea Sectorului Etnografic Muzeal din Dumbrava Sibiului*, 1963, 311-315, document dactilografiat (n.ed.).

[8] A.Ș. a Muzeului ASTRA, *Programul ședinței de lucru lărgită a Consiliului Științific al Muzeului Brukenthal din 11 – 13 martie 1971*, Fond, Istoricul Muzeului ASTRA. Etape de organizare, dosar 67, 6464/2009, f. 15.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

cercetărilor se impune o extindere a tematicii, fără a fi vorba de o schimbare a profilului. În acest sens, din acest moment, instalațiile de industrie meşteşugărească au început să fie dublate de gospodării care să ilustreze viata satului în toată complexitatea sa.

Un alt subiect important care a fost discutat în cadrul acestui colocviu a fost cel al ilustrării unei serii de fenomene etnografice prin intermediul unor pavilioane specializate sau a unui pavilion central. Acestă subiect a avut repercursiuni în dezvoltarea ulterioară a sectoarelor de pomicultură și viticultură, în anul 1984 fiind realizat un pavilion care ilustra procesul de tescuire în toată complexitatea lui tipologică.

În ceea ce privește problema gospodăriilor din cadrul acestor două sectoare, deși au fost prevăzute a fi aduse încă din primele planuri tematice acest lucru nu s-a putut realiza anterior anului 1989.

Cercetările realizate în vederea constituirii grupelor viticultură și pomicultură.

În primă instanță este oportun să identificăm principalele caracteristici ale modul în care echipele de cercetători au realizat expedițiile de identificare a monumentelor și de cercetare a fenomenelor etnografice din jurul acestora.

Date care relevă caracteristicile cercetării sunt prezente în unele articole ale celor care au participat direct în cadrul acestor expediții de cercetare dar și în rezultatele acestora având în vedere că, o pare a muncii de cercetare a ajuns la noi prin intermediul documentelor rezultate (fise, carnete, fotografii etc.) prezente și astăzi în arhiva științifică a muzeului ASTRA.

Un lucru evident în istoria de început a muzeului este faptul că acesta a fost dominat din punct de vedere al cercetării științifice de personalitatea lui Cornel Irimie. Acest lucru nu a putut duce decât la asumarea metodelor folosite de acesta în ceea ce privește cercetarea. În această ordine de idei metodologia școlii monografice fondată de Dimitrie Gusti a avut un rol fundamental în constituirea colecției muzeului.

Acest lucru este evidenţiat de acelaşi C. Irimie și în cadrul unui articol în care acesta afirmă că experiența școlii sociologice de la București poate fi luată în considerare și valorificată în primul rând prin metoda de cercetare.[9]

Întrucât jumătate din obiectivele ce urmau să formeze muzeul din Dumbravă erau complexe și instalații de industrie țărănească acționate cu ajutorul forței motrice a apei, Muzeul Brukenthal a solicitat și abținut de la Comitetul de Stat al Apelor posibilitatea de a întocmi o evidență a tuturor instalaților care se încadrau în această categorie.[10] În urma acestei ample anchete, realizată în anul 1957, au fost identificate 5518 instalații de industrie populară care foloseau forța motrică a apei.

[9] A.Ş. a Muzeului ASTRA, Cornel, Irimie, *Metoda de cercetare etnografică expediționară în activitatea muzeului Brukenthal*, Fond special Dr. Cornel Irimie, număr dosar 109, 332/ 1964, f. 3.

[10] A.Ş. CNM ”ASTRA”, *Proiect de plan pentru organizarea Sectorului muzeal în Dumbrava Sibiului 1961 – 1963*, Fond Istoricul Muzeului ASTRA. Etape de organizare, 2169/ 1998, f. 50.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

De asemenea a fost constituită o unitate arhivistică de mare însemnătate istorică prezentă și astăzi în colecția muzeului.

Utilizând viziunea metodologică a Şcolii Gustiene, în cadrul muzeului s-a acordat o importanță preponderentă observației directe. Acest lucru nu exclude și cercetarea indirectă, având în vedere anvergura națională a muzeului care se conturează acum, o acoperire națională din punct de vedere al cercetării directe nu era posibilă datorită costurilor umane, materiale și temporare pe care le-ar fi implicat. Rezultatele cercetării indirecte din primii ani sunt și astăzi vizibile prin multitudinea de fișe semnal și chestionare care au fost completate de colaboratori în primii ani de constituire ai muzeului.

În concordanță cu afirmația celui care va conduce destinul muzeului până în 1983: „munca de cercetare științifică este nu numai proprie oricărei activități muzeistice, ci trebuie să o preceadă și să o întemeieze”,[11] noul muzeu, în prima jumătate a deceniului șase a întreprins o serie de cercetări, 15 la număr, pentru identificarea celor mai valoroase complexe muzeistice care urmau a fi transferate în Dumbrava Sibiului și pentru studierea diferitelor fenomene etnografice de civilizație și cultură tradițională. În acest sens au fost cercetate cu preponderență centrele specializate în diverse meșteșuguri.[12]

Analizând relatările despre aceste expediții și locul de unde au fost achiziționate monumentele care constituie cele două grupe tematice suntem îndreptățiți să afirmăm că, aceste expediții, cel putin pentru grupele care fac obiectul analizei de față, au fost cruciale pentru conturarea peisajului expozițional.

Din perspectiva pomiculturii și viticulturii, cele mai fructuoase expediții au fost cele efectuate în Oltenia subcarpatică, zona Gorj și în zona Huși din județul Vaslui.[13] Grupele care au început să fie constituite ulterior, cu începere din 1966, au pus accentul pe reprezentarea celor două activități din aceste zone și parțial din zona Sibiului care din motive evidente a fost mult mai ușor de cercetat. De menționat aici este și o anchetă de teren desfășurată în anul 1966,[14] ulterior cercetărilor menționate mai sus, menită să aprofundeze problema povernelor din Oltenia subcarpatică[15]. Cercetarea a fost realizată de către Gheorghe Dinuță și s-a soldat cu o serie de propuneri de achiziții de poverne, cea prezentă astăzi în muzeu fiind identificată în cadrul acestei cercetări.

[11] A.Ș. a Muzeului ASTRA, Irimie, Cornel, *Metoda de cercetare etnografică expediționară în activitatea muzeului Brukenthal*, Fond special „Dr. Cornel Irimie”, 332/ 1964, f. 1.

[12] *Ibidem* f. 5.

[13] *Ibidem*, f. 5-13.

[14] A.Ș. CNM ”ASTRA”, Dinuță, Cheorghe, *Raport de cercetare a povernelor în Oltenia subcarpatică*, Fond Cercetare românească, 443/1967.

[15] S-ar putea spune că, alături de Moara cu şase ciuturi din Găleşoaia, judeţul Gorj, Complexul de industrii ţărăneşti (moară cu ciutură, pive de haine, joagăr etc.) din Polovragi, judeţul Gorj, încununează şirul uneltelor, atelierelor şi instalaţiilor tehnice prezente în Muzeul din Dumbrava Sibiului, şir pe care cercetările viitoare îl vor putea îmbogăţi şi amplifica, căci dimensiunile geniului creator al poporului român se dovedesc a fi mult mai adânci şi mai ample decât ni le puteam închipui în trecut.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Din punct de vedere al expedițiilor din zona Gorj, care au fost axate pe instrumentarul viticol și pe construcțiile specializate pentru depozitarea produsului finit, ne parvin câteva însemnări din perioada inițială de dezvoltare a muzeului sibian.

Cercetările realizate în vederea constituirii grupelor viticultură și pomicultură.

De a lungul anului 1962 au avut loc dezbateri academice care au implicat specialişti ai Instituţiilor academice dar şi reprezentanţi ai forurilor cultural de la nivel central cum ar fi Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă. Înainte de adoptarea de către Academia Republicii Populare Române a Proiectului tematic şi a Proiectului de plan privind organizarea sectorului etnografic în aer liber al Muzeului Brukenthal, s-a realizat o *Comisie de coordonare a cercetării ştiinţifice* formate din specialişti ai Ministerului Învăţământului şi Culturii, ai Academiei RPR, ai Muzeului de Artă din capitala României, ai Muzeului Satului şi, evident, specilişti ai Muzeului Brukenthal coordonaţi de Cornel Irimie. Rolul declarat al comisiei era acela de a desăvârşi cercetarea ştiinţifică pentru configurarea iniţială a celor 4 sectoare tematice, deci pentru a finaliza proiectul tematic general. din rândurile colectivului de specialişti, organizaţi pe tematici de investigare corelate sectoarelor amintite. planul şi Proiectul de plan au fost aprobate de către CSCA în iulie 1962 iar în aprilie 1963 s-a obţinut acordul favorabil al Academiei Române pentru organizarea muzeului din Dumbrava Sibiului.

Între specialiştii convocaţi de Cornel Irimie amintim câteva nume reprezentative pentru ceea ce au însemnat cercetările expediţionare-itinerante în Oltenia de Nord, implicit şi în cercetarea patrimoniului etnografic (inclusiv industriile populare ale judeţului Gorj)[16]. Astfel se remarcau Gheorghe Dinuţă, cercetător Muzeului de etnografie al Moldovei din Iaşi, Paul Petrescu de la Institutul de Artă al Academiei RPR (un remarcabil colaborator al lui Cornel Irimie), Nicolae Mironescu, Ştefan Palada de la Muzeul Brukenthal, arhitectul Andrei Pănoiu cu remarcabile contribuţii în ceea ce priveşte cercetarea arhitecturii populare gorjeneşti vechi (secolele al XVIII - lea şi al XX-lea). Acesta din urmă împreună cu Nicolae Mironescu şi Gheorghe Dinuţă au participat la ample campanii de cercetare în Oltenia şi Muntenia, din postura de colaboratori ai Muzeului Brukenthal, rapoartele întocmite ca urmare a expediţiilor „la teren” reprezentând astăzi repere ale cercetării etnologice de după cel de al doilea război mondial.

Astăzi, asemenea contribuţii ştiinţifice puţin valorificate sunt de un real folos în reamenjarea peisagistică, dar şi în restaurarea monumentelor şi instalaţiilor provenite din arealele etnologice ale judeţului Gorj[17].

[16] Vom anexa mai jos un articol reprezentativ elaborat şi publicat de Cornel Irimie relativ la modul de concepere şi aplicare a incursiunilor de teren,în vederea identificării, cercetării şi transferului în Muzeului Tehnicii Populare a patrimoniului material- tehnic, inclusiv a celui provenit din zonele etnografice ale judeţului Gorj.

[17] Este cazul să relevăm aici şi faptul că în cadrul categoriilor de instalaţii de tehnică populară există, nu numai o mare diversitate de soluţii, ci şi situaţii în care s-a ajuns la interesante forme

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Astfel, un prim raport realizat de către Nicolae Mioronescu şi Paul Petrescu[18] (ce va lua forma unui amplu studiu publicat în 1968 în periodicul sibian *Cibinum)* îşi propune să analizeze practicile viticole ale podgoriilor gorjene, şi corelat cu acestea vizează şi o prezentare analitică a construcţiilor (arhitectura) specifice ce individualizau sub raport planimetric şi al funcţionalităţii aceste construcţii, astăzi dispărute. Studiul /raportul menţionat valorifică informaţii istorice şi antropologice din cercetări mai vechi, de la începutul secolului al XX-lea dar şi din corpusurile documentare ale Şcolii sociologice gustiene. la fel de importante la acest studiu sunt concluziile care scot în evidenţă evoluţia planimetrică a pimniţelor de vie din zonele viticole de deal din Runcu, Dobriţa, Polovragi şi Bălăneşti, ultimele două zone fiind reprezentate monumental în cadrul Muzeului Tehnicii Populare, în contextul configurării tematice a Sectorului Alimentar, cu grupele sale dedicate pomiculturii şi viticulturii. Sunt amintite aici formele simple de pimniţe, din cununi de stejar, plasate în zonele de mijloc ale viilor, apoi sunt menţionate conacele cu încăpere adosată pentru adăpostirea cazanului de fiert ţuica şi, o a treia categorie de anexe viticole, în ordinea complexităţii, fiind reprezentată de conacele extinse planimetric, cu pătuiage de fân, cu pimniţă cu rol de depozitare a instrumentarului viticol şi chiar cu grajd pentru animalele de povară. Este vorba deci de o veritabilă replică a gospodăriilor din vatra satului, ceea ce în limbaj specific poartă denumirea de aşezări dublet[19]. Raportul semnalează şi formele de împrejmuire a pimniţelor, deci şi a viilor, din pari legaţi, având dispusă o coamă de vrejuri de vie, ce asigura protecţia materialului lemnos.

Una dintre cele mai importante concluzii ale studiului este aceea că, în fapt construcţiile profilate pe un specific economic şi destinate unei ocupaţii bine delimitate - viticultura, au determinat un aspect aparte al arhitecturii gorjeneşti.

Un alt colaborator al cercetărilor de definitivare a sectoarelor tematice a fost Gheorghe Dinuţă, şi el participând la expediţiile etnografice din Oltenia Subcarpatică, tocmai în ideea studierii instalaţiilor hidraulice care urmau să reprezinte ocupaţii străvechi, în spectrul expoziţional al Muzeului Tehnicii Populare. una dintre primele campanii de cercetare derulate în judeţul Gorj în anul 1967 a vizat identificarea şi repertorierea sistemelor de producţie a alcoolului (ţuicii) în instalaţiile de tip povarnă. Au fost menţionate şi tipurile de roţi de irigat,

---

mixte şi complexe. Bineînţeles, prima situaţie este aceea în care apare un grupaj de unelte-instalaţii de acelaşi gen, cum ar fi două sau mai multe „mori”, două sau mai multe perechi de pietre (un exemplu concludent este cel al morii cu trei ciuturi, de la Arcani-Gorj, adusă şi reconstruită în muzeu).

[18] La solicitarea lui Cornel Irimie raportul intitulat *Amenajări arhitectonice asupra viticulturii in Gorj. Studiu etnografic asupra viticulturii* a fost tradus şi în limba germană, tocmai pentru o mai redutabilă circulaţie a realităţilor etnologice detectate pe teren, în mediul academic - muzeal german, având în vedere corespondenţa ştiinţifică pe care savantul sibian o întreţinea cu personalităţi ale culturii germane, vezi Arhiva Ştiinţifică a Muzeului ASTRA (se va abrevia A.Ş), Fond Cercetare românească, 2199/ 1998, 23 file.

[19] Autorii folosesc chiar termenul de „sate din vii” şi avansează ipoteza că, iniţial, s-ar fi putut ca vatra satelor studiate să fi fost chiar în zonele colinare cu vii, explicaţia fiind coroborată şi cu prezenţa bisericilor de lemn gorjeneşti, rămase izolate pe dealuri, la vii.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

pentru sistemele de legumicultură. Cercetările s-au derulat în comunele Polovragi, Baia de Fier, Novacii Ungureni apoi în satele Runcu, Alimpeşti şi Sârbeşti. Fişele de repertoriere întocmite pentre acele instalaţii au reprezentat temeiuri pentru completarea colecţiilor Muzeului Tehnicii Populare cu instrumentar pomiviticol necesar grupei tematice pomicultură - viticultură.

La rândul său, Ştefan Palada, specialistul sibian căruia i-a revenit cu precădere configurarea tematică a Sectorului Lemn, a realizat între anii 1975 şi 1976 cercetări de teren pentru evidenţierea aspectelor care reliefau remanenţa industriile populare gorjene, în contextul disoluţiei acestora în deceniile de după cel de al doilea război mondial. Pe baza observaţiilor şi propunerilor lui Ştefan Palada s-a putut contura Sectorul tematic lemn, parte integrantă a Muzeului Tehnicii Populare şi ulterior a Muzeului Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA[20].

Astfel, „Pimnița” cea mai importantă construcție viticolă și pomicolă a Gorjului, prezintă un puternic caracter local din punct de vedere al tehnicilor și arhitecturii constructive fiind echivalentul a ceea ce în multe zone din țară se numește cramă, construcție specializată în pregătirea și depozitarea produselor alcoolice și a instrumentarului necesar pentru această activitate.

Așezate izolat sau în șiruri ordonate aveau aspectul unor adevărate sate în zona dealurilor Bălăneștilor, aspectul de așezare locuită era dat și de faptul că unele din aceste construcții prezentau și anexe (șoproane, grajduri). Construcțiile erau amplasate, pe trei rânduri, fiind identificate la momentul cercetărilor 48 de pivinițe (pe primul rând 11, pe al doilea 13 iar pe ultimul 24). În prezent numărul acestora s-a diminuat considerabil, mare parte din ele fiind distruse în anul 1962, datorită procesului de colectivizare.[21]

Din punct de vedere al amplasamentului au fost identificate două moduri de dispunere, una prezentă în vie sau livadă, iar alta în gospodărie. Ambele tipuri sunt prezente în cadrul expoziției din Dumbrava Sibiului.

O altă clasificare a acestor construcții poate fi realizată folosind ca și criteriu elevația. Cea mai simplă și totodată cea mai arhaică formă este pimnița pe un singur nivel (fără conac) și în general monocelulară, care putea fi găsită atât în vatra satului cât și în afara hotarului (reprezentat în muzeu prin monumentele de la Bălănești și Pisteștii din Deal) și un al doilea tip, mai evoluat, care se găsea preponderent în afara vetrei satului, respectiv pimnița pe două nivele, numită și pimniță cu conac care prezenta la nivelul superior spații destinate locuirii. Totuși pimnița cu conac putea fi găsită și în cadrul unor gospodării. Un exemplu elocvent din acest punct de vedere este pimnița de la Polovragi transferată în 1967 muzeului

[20] Ştefan Palada, *Dinamica transformărilor arhitecturii populare în zona Subcarpatică a Gorjului* în A. Ş., Fond Cercetare românească, 5565 / 2004, ff. 1-4.

,[21]Radu Părean , *Cramele viticole și pomicole din Gorj. Reprezentare muzeală și completare tipologică* n A.Ş. CNM ”ASTRA”, Fond Cercetare românească, 7124/2011, f. 2.

sibian care, la momentul descoperiri, era dispusă în cadrul gospodăriei lui Iancu Nicolae.[22]

În toate satele din zona subcarpatică a olteniei, țăranii au avut instalații simple pentru distilarea țuicii. Aceste instalații erau reprezentate de un cazan de capacitate mică (5 - 6 vedre), cu un capac de lemn de doage și o putină folosită ca și sistem de răcire.[23] Alimentarea cu apă se făcea și ea în mod rudimentar, fiind folosită o găleată pentru extracția apei din fântână și pentru alimentarea în permanentă a răcitorului.

Ulterior, în satele cu o economie în care distilarea țuicii avea un loc important au apărut construcții specializate și cu un randament crescut, respectiv povernele. În acest caz instalația era montată pe tot cuprinsul anului spre deosebire de tipul de instalație mai arhaic care era montat doar în momentul utilizării sale.

Povarna reprezintă o construcție tradițională în prepararea băuturilor spirtoase. Județul Gorj era, prin excelență, o zonă pomi – viticolă unde asemenea construcții erau frecvente și de unde o povarnă folosind pentru răcire o roată de irigat a fost transferată în Muzeul Tehnicii Populare în anul 1966. În ceea ce privește datarea acesteia povarna a fost construită în anul 1933 de către Belu Petre, fiind una dintre cele mai mari poverne din zonă.[24]

Aceasta este compusă dintr-o construcție de formă patrulateră, simplă, fără elemente decorative, cu un scheletul format din grinzi masive din diverse esențe lemnoase. Spațiul interior este închis cu ajutorul scândurilor de stejar la nivelul pereților și de un acoperiș în patru ape acoperit cu șiță. Un element caracteristic acestor construcții este hornul înalt care facilita evacuarea mai eficientă a fumului rezultat în urma procesului de distilare. Povarna era completată de o roată hidraulică așezată pe cursul de apă din apropiere (râul Olteț) care facilita aducțiunea apei în instalația de răcire prin intermediul unui jghiab.

La nivel de inventar, povarna prezintă două cazane, unul cu capac de lemn și altul cu capac de aramă care foloseau aceeași putină de răcire. Pe lângă aceste elemente principale în inventarul povernei se mai regăsesc vase de diverse dimensiuni pentru manipularea lichidelor și a materiei prime[25].

---

[22] *Crama pomicola cu etaj din Polovragi, jud. Gorj*, în Arhiva dosarelor de monument ale Muzeului ASTRA, dos. nr. 27, f. 3.

[23] A.Ș. a Muzeului ASTRA", Gheorghe Dinuţă, *Raport de cercetare a povernelor în Oltenia subcarpatică*", Fond *Cercetare românească*, 443/1967, f. 2.

[24] Arhiva tehnică CNM "ASTRA", Povarnă cu roată hidraulică din Sârbești, jud. Gorj, număr dosar 25, f. 12.

[25] În urma cercetărilor efectuate până la nivelul anilor 70, cele două grupe prezentau ca și monumente valorificate expozițional, doar crame sau pimnițe, o povarnă, un cuptor pentru uscarea fructelor și o serie de teascuri; deci construcții specializate pentru prelucrarea și depozitarea fructelor, construcții corelate pe specificul muzeului aprobat în anul 1962. În anul 1984 a fost realizată o seriere tipologică a teascurilor la granița a trei grupe tematice pomicultură, viticultură și uleit a fost realizat un pavilion de prezentare a teascurilor, în felul acesta fiind completată o problematică importantă a procesului tehnic de prelucrare a fructelor și a semințelor oleaginoase.În scopul completării expoziționale a celor două grupe tematice, ulterior anului 2000 au fost achiziționate două gospodării, una de pomicultor din Bălănești, județul Gorj iar alta de viticultor din

Concluzii.

Definitivarea teoretică a tematicii expoziționale a muzeului sibian a fost realizată prin intermediul unei munci susținute de cercetare științifică de teren, preponderent directă. Această muncă trebuie atribuită unor generații întregi de cercetători din diferite sfere ale științelor socio-umane și nu numai, fiind cert faptul că, în elaborarea tematicii și ulterior a expoziției permanente a muzeului au colaborat o sumedenie de cercetători cu diferite specializări și de la muzee și instituții de cultură de pe întreg cuprinsul țării. În acest sens trebuie subliniat faptul că muzeul din Dumbrava Sibiului este o instituție de cultură reprezentativ națională nu doar prin reprezentativitatea patrimoniului care îl compune ci și din perspectiva oamenilor care și-au adus aportul la structurarea sa.

La nivelul de metodologie, şcoala gustiană a avut un aport crucial în cea mai importantă perioadă de structurare a expoziției existente. Acest lucru este explicabil atât prin faptul că, în speță, C. Irimie a fost personalitatea cea mai importantă în perspectiva elaborării noului proiect muzeal dar, în același timp, și prin faptul că şcoala monografică a avut punctul maxim de propagare în a doua parte a perioadei interbelice şi în consecință, mare parte a cercetătorilor din anii '60 fuseseră influențați de metodele acesteia încă din primele momente ale carierei lor.

Din perspectiva cercetărilor pentru constituirea colecției etnografice sibiene, cercetările s-au efectuat în mai multe stagii și pe mai multe paliere. Cele mai importante asemenea cercetări au fost realizate în anii 1957, prin Ancheta Comisiei de Stat a Apelor pentru identificarea instalațiilor de industrie meşteşugărească, apoi cele derulate între anii 1957 – 1960 cu accentul pus pe sudul Transilvaniei și în regiunea Argeș, urmate de cele din 1962 - 1964 în care au fost implicați mai mulți colaboratori externi, cercetări care a avut ca și scop sondarea așezărilor specializate în diferite meşteşuguri.

La nivelul cercetărilor pentru constituirea grupelor pomicultură și viticultură se remarcă, prin analiza dosarelor de monument și însemnărilor de teren o activitate intensă în anul 1966, an ce coincide cu debutul organizării celor două grupe tematice.

Eforturi susținute pentru definitivarea sectoarelor tematice sus menționate au fost făcute și mai recent, în anii 2006 – 2008 când în urma unei munci susținute de documentare și investigații de teren au fost identificate și reconstruite în muzeu

comuna Vlădești judeţul Vâlcea. Aceste două gospodării sunt menite să completeze în bună parte planul tematic preconizat în faza de început a muzeului din Dumbrava Sibiului.

Cercetările în vederea identificării posibilelor monumente ce urmau a fi aduse în Muzeul Civilizației Populate Tradiționale au fost realizate în anul 2006 când au fost și identificate cele două gospodării care astăzi, după reconstrucțiile realizate în anul 2008, completează peisajul tradițional al acestor două activități de mare însemnătate și vechime.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

două gospodării, una de viticultor iar alta de pomicultor care completează în mod fericit peisajul expozițional.

Această enumerare a perioadelor de timp în care s-au remarcat intensificări ale cercetărilor nu trebuie să ducă la ideea că aceste acțiuni au fost singulare ci, dimpotrivă, cercetări etnografice de teren în vederea studierii și completării grupelor tematice în ansamblul lor au fost efectuate fără încetare, în fiecare an de la fondarea muzeului și până în zilele noastre.

Anexe

Metoda de cercetare etnografică expediţionară în activitatea Muzeului Brukenthal. Expediţiile etnografice ale Muzeului Brukenthal[26] Obiective, metode și tehnici de cercetare, rezultate

A devenit evident pentru oricine faptul că munca de cercetare științifică este nu numai proprie oricărei activități muzeistice, ci trebuie să o preceadă și să o întemeieze. În cadrul muzeelor etnografice, ultimii ani au marcat o dezvoltare deosebită a activității de cercetare în legătură cu formarea și creșterea colecțiilor, precum și cu valorificarea lor în diferite forme (expoziții de bază, expoziții tematice speciale, staționare sau itinerante, publicații de popularizare sau cu caracter documentar-științific, diafilme sau filme științifice ș.a.m.d.)[27].

Spre deosebire de alte ramuri, cum ar fi cazul cu muzeele de științe ale naturii, cele arheologice și istorice, de ex., unde există nu numai tratate, manuale și alte lucrări fundamentale, ci și o metodă a cercetării științifice pusă la punct, transmisă și mereu împrospătată, chiar prin procesul de învățământ universitar, etnografii au fost puși în situația de a face experiență pe cont propriu în cadrul diferitelor colective, în funcție de situațiile specifice în care au lucrat, în raport cu mijloacele de care au dispus și, desigur, ținând seama în primul rând de problemele care se cereau rezolvate.

Se poate spune că, într-o largă măsură, etnografia s-a dezvoltat ca știință, în țara noastră, din împletirea strânsă a muncii de colecționare și studiu asupra operelor muzeale, fapt care poate fi considerat bine venit, munca practică îmbinându-se perfect cu cea teoretică. De altfel, aproape toate cadrele etnografice de la Academia Republicii Populare Române au lucrat inițial direct în muzee, sau cel puțin au colaborat cu acestea, așa cum, la rândul lor, numeroase cadre muzeale desfășoară activitatea științifică în diferite colective și institute academice.

Teoretic privind lucrurile, problema cercetării etnografice, deci studiul modului de trai și al culturii populare materiale și spirituale, precum și al formelor

---

[26] Arhiva Ştiinţifică a Muzeului ASTRA, Fond Special „Cornel Irimie", dosar 109, 1964, ff. 1-14, document dactilografiat (n.ed.).

[27] Studiul selectat ilustrează detaliile metodologice aplicate de Cornel Irimie, în investigarea ştiinţifică complexă asupra comunităţilor tradiţionale, de unde proveneau instalaţiile ce au alcătuit primele sectoare tematice ale Muzeul Tehnicii Populare (n.ed.).

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

specifice de viață socială, sub raportul dezvoltării lor istorice, este aceeași, fie că e vorba de cercetări teoretice, fie practice, cu scop aplicativ. Nu există deci deosebiri de esență în cercetarea etnografică, ci doar de scop și, ca atare, însăși metodele de lucru sunt aceleași. Rolul hotărâtor îl joacă, desigur scopul cercetării și obiectivele pe care și le propune; în raport cu acestea există, se înțelege, o diversitate în ceea ce privește felul de abordare a problemelor și de metoda de cercetare.

Fără a neglija documentele scrise sau materialele arheologice privind trecutul mai îndepărtat, pe care le studiază pentru a încadra și explica fenomenele de care se ocupă, etnografia rămâne în primul rând o știință de cercetare concretă, de preferință pe viu. Se folosește, în acest scop, metoda observației, atât pentru cercetări tematice, cât și pentru cele monografice, ambele putând fi locale sau zonale. Precum se știe, metoda de cercetare tematică se aplică în cazul studiilor privind un singur fenomen sau manifestare, în schimb, monografia presupune studiul întregului complex de manifestări dintr-o localitate, zonă sau grup social. Se înțelege că și în cazul cercetării tematice, fenomenul în cauză e privit în relație cu celelalte fenomene și raportat la condițiile social-istorice în care a apărut și s-a dezvoltat.

Deși în toate cercetările etnografice concrete, observația rămâne principalul mijloc de investigație, aplicarea ei se face în mai multe feluri. În același timp, este de reținut faptul că și în cadrul etnografiei sunt valabile aceleași reguli în legătură cu metoda observației, cu deosebirea că aici, într-o măsură mai largă, rolul cercetătorului are un caracter special, deoarece fenomenele pe care le cercetează sunt adeseori manifestări proprii. De aici, nevoia ca observația să se facă în condiții care să asigure exactitate și obiectivitate, pentru ca ea să oglindească realitatea și să dea posibilitatea la explicare și interpretare.

Fie că este vorba de observația directă a cercetătorului, sau de materiale indirecte, pe care acesta la folosește, datele respective trebuie să fie controlabile. Din acest punct de vedere credem că experiența *şcolii sociologice* de la Bucureşti (unde etnografia era implicată direct) poate fi luată în considerare şi valorificată în primul rând prin metoda de cercetare, aceasta fiind rezultatul unei îndelungate experiențe de teren, la care și-au adus contribuția specialiști din numeroase discipline. Trebuie să arătăm, totuși că dacă observaţia este principala cale de cercetare a fenomenelor și manifestărilor etnografice, ea nu poate rămâne singura, ci se completează în mod necesar cu rezultatele altor științe și folosește, ca mijloace auxiliare, metoda statistică.

Referindu-ne la experienţa făcută de colectivul Muzeului Brukenthal în domeniul cercetărilor etnografice, într-o largă măsură similară cu cea a celorlalte muzee sau institute etnografice, se poate constata că, de la caz la caz, s-a aplicat metoda de cercetare tematică sau monografică, în funcție de scopul lucrării întreprinse. Fie că cercetarea a precedat o acțiune, fie că a fost asociată cu munca de achiziții, s-a dat prioritate studiilor concrete, la teren, lucrându-se în colective de la 2-15 persoane.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Practicând cu preferință cercetarea directă, nu a fost neglijată, atunci când era cazul, îndeosebi ca mijloc de informare preliminară sau de urmărire a răspândirii și frecvenței unor manifestări, nici cercetarea indirectă, pe bază de fișe și chestionare.

Lăsând la o parte cercetările legate de munca de achiziții, menționăm că s-au făcut numeroase studii cu caracter tematic local, cum sunt cele cu privire la unele centre ceramice (de exemplu Săsciorii, Agnita, Ocna Sibiului), apoi cele cu caracter tematic zonal (exemplu studiile privind portul popular al diferitelor zone din sudul Transilvaniei, cele referitoare la instalațiile tehnice de prelucrare a textilelor). Între cercetările cu caracter complex, monografic, se înscriu cele referitoare la o localitate (exemplu, studiul complex al zonei mărginenilor Sibiului, efectuat în colaborare cu Institutul de Istoria Artei al Academiei R.P.R.).

Un capitol aparte îl formează, în ultimii ani, cercetările cu caracter expediționar, cu o tematică profilată în special pe problematica tehnicilor populare (așa zisele meșteșuguri și industrii țărănești, ocupații specializate), acțiunea fiind impusă de necesitatea de a identifica într-un timp relativ scurt, obiectivele ce trebuie salvate ca documente pentru sectorul în aer liber care se organizează în Dumbrava Sibiului.

Pentru a putea aprecia metoda de cercetare tematică expediționară, în lumina obiectivelor propuse și a rezultatelor obținute, este necesară o scurtă analiză a câtorva expediții de cercetare efectuate în condiții diferite.

Deși deosebite ca întindere teritorială, durată, componența colectivului, pregătire și dotare, expedițiile și-au propus, în primul rând, să efectueze cercetări de recunoaștere pentru caracterizarea generală etnografică a unor zone, precum și să ducă la identificarea de obiective valoroase pentru istoria culturii noastre populare. Ca atare, itinerariile au dat preferință centrelor specializate într-una sau mai multe îndeletniciri.

Dintre cele peste 15 expediții efectuate vom analiza, pe scurt, câteva, diferite din punct de vedere al criteriilor amintite, tocmai pentru a se putea desprinde mai ușor concluziile generale, hotărâtor fiind în apreciere, rezultatele obținute.

Între primele expediții, se numără cea din *Țara Loviștei*, care a durat 20 de zile, participând 7 specialiști de la Muzeul Bruckenthal (5 cercetători-muzeografi, 1 grafician și 1 fotograf), fiind cuprinse principalele localități din dreapta și din stânga Oltului, pregătită pe bază de bibliografie, cu protocol tematic detaliat, aplicându-se o fișă specială de anchetă, ținându-se apoi ședințe speciale de lucru chiar la teren, pe etape. Expediția a dus la acumularea unor date interesante și inedite. Propunându-și însă un număr prea mare de teme, ce depășesc forțele colectivului, fapt care a obligat chiar la dispersarea lor la un moment dat pe localități, expediția s-a resimțit puternic din această cauză. Pe baza fișelor completate, apoi a celor peste 600 de fotografii și 200 de desene efectuate, precum și a datelor obținute de la Sfaturile Populare, se poate conchide că scopul a fost atins mai ales în ceea ce privește posibilitatea unei caracterizări generale a specificului zonal.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

O altă expediție pe care o menționăm, este cea din *Oltenia subcarpatică*, care s-a desfășurat timp de 15 zile, cu mașina, și la care a participat un colectiv de 10 persoane, în marea lor majoritate colaborări externi (de la Academia R.P.R.: R. Vulcănescu, P. Petrescu, N. Mironescu; de la Muzeul Satului: G. Dinuță; de la Muzeul Etnografic al Moldovei: G. Bodor; de la Muzeul Regional al Olteniei: Ileana Diaconescu; de la Casa Regională de Creație din Oradea: T. Mozes, plus delegații Muzeului Brukenthal: C. Irimie, I. Drăgoescu și R. Terschak). Cercetarea aceasta s-a desfășurat pe o linie paralelă cu munții în toată Oltenia subcarpatică, cu opriri în principalele localități specializate în meșteșuguri, și în special unde existau instalații tehnice populare. S-au obținut rezultate edificatoare cu privire la viticultură, creșterea vitelor și păstorit, pescuit, morărit, prepararea uleiului, cuptoare de pâine, sisteme de alimentare cu apă, piuărit, olărit etc., înregistrându-se fișe, făcându-se numeroase fotografii și desene. Itinerarul prea lung, cu mult mai multe obiective identificate decât se presupunea inițial, cu un colectiv nu suficient de unitar, din care unii membri au venit sau au plecat la date diferite, ne-au făcut să tragem anumite învățăminte pentru expedițiile viitoare. Este de reținut, în mod special, informarea generală despre acest traseu și despre o regiune prea puțin cunoscută din punct de vedere etnografic, Oltenia subcarpatică putând fi, cu îndreptățire, considerată un mare zăcământ de documente etnografice a căror cercetare sistematică nu trebuie să mai întârzie.

Cercetările făcute în *zonele sud-estice ale Banatului*, în raioanele Lugoj, Caransebeș, Bozovici, Reșița, Oravița, Moldova Nouă și Orșova, timp de 23 de zile în luna iulie 1962, de către doi cercetători de la Muzeul Brukenthal (H. Hoffmann și R. Wiener) au avut ca obiectiv tematic problema morilor cu ciutură și instalațiile tehnice pentru prelucrarea textilelor. Aplicând un ritm susținut deplasării și mergând strict pe centrele specializate, s-au obținut rezultate frumoase, înregistrându-se rețeaua de instalații și stabilindu-se tipologia lor. Se înțelege că s-a făcut descrierea construcțiilor, a uneltelor-instalații și a modului lor de funcționare, cu terminologia respectivă, precum și unele aspecte privind viața social-economică legată de acestea. Revenindu-se, în luna octombrie a aceluiași an, în unele localități, cu o echipă mai mare, s-au făcut completări. Putem considera că obiectivele cercetării au fost atinse, atât ca cercetare și chiar mai mult, materialul cules fiind suficient pentru determinarea pieselor cu valoare muzeală, dar și pentru lămurirea generală a problemelor.

Expediția întreprinsă în luna August 1963, timp de 14 zile, în *zona Sebeș-Orăștie, până la Hunedoara*, sub munte, în satele de pe văile Pianului, Sibișelului, Cugirului, Grădiștei și Cincișului, cu un colectiv de 5 lucrători de la Muzeul Brukenthal (H. Hoffmann, R. Wiener, C. Irimie, M. Iuga, R. Terschak), deplasarea făcându-se cu mașina, și-a propus de asemenea să realizeze o documentare generală etnografică și, în special, identificarea unor obiective de tehnică populară. Observațiile și constatările au fost concretizate în numeroase fișe, fotografii și desene. Trebuie să spunem că, deși în unele localități au fost făcute deplasări anterior, și alte muzee sau cercetători de la Academia R.P.R., nu s-au făcut nici achiziții și nici studii sistematice, problemele principale constituind o necunoscută.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Așa se explică faptul că s-au cules date inedite despre tehnica prelucrării lemnului prin sistemul de zdrobire în vălău rotund cu 1-3 roți mari de piatră acționate de om sau prin tracțiune animală; la fel despre pivele de ulei cu maie acționate cu apă, despre morile cu cupe sau lopeți, sau chiar urme de mori cu ciutură (în satul Costești, chiar sub dealul cetății dacice), despre pivele cu „maie”, iar în altă ordine de idei, descoperirea în masă a stâlpilor-coloane cu porumbei sculptați în lemn, de mare interes istorico-etnografic și artistic. Reținem faptul că în câteva centre specializate (exemplu Ludești, Costești, Vinerea ș.a.) va trebui să se revină pentru studii în profunzime; la fel pentru unele probleme de veche organizare pastorală, în legătură cu sistemul șesenal, în Munții Orăștiei. Ca urmare a acestei expediții, Muzeul Brukenthal a achiziționat ulterior o serie de materiale și unele instalații, așa cum a început să facă acest lucru din anul 1964 în mai multe zone cercetate anterior.

O expediție restrânsă ca număr de participanți (B. Zderciuc, V. Butură, H. Formagiu), într-un timp relativ scurt (12 zile) deplasându-se cu mașina în unele *zone aparținând regiunilor Clujului, Crișanei, Hunedoarei și Banatului*, având o tematică restrânsă și bine precizată (instalații tehnice pentru prelucrarea țesăturilor de lână, construcții şi mecanisme, precum și problema prelucrării lânii, fazele anterioare datului la piuă, inclusiv țesutul). S-a ajuns la rezultate concludente în ceea ce privește recunoașterea de centre specializate, unde s-au identificat instalații valoroase pentru sectorul în aer liber al Muzeului Brukenthal (Scrini-Răchițele, Preoteasa-Vălcăul de Sus; Pădureasa, Fânațe, Bulzești, Curtea, Rusca etc.). În unele centre din Banat, expediția a constituit o revenire, în scop de precizare și confirmare. Rezultatele obținute constituie în același timp jaloane pentru studii viitoare.

Cercetările expediționare din *nordul Dobrogei* au durat 18 zile, luna iunie 1964, participând 5 persoane (C. Irimie, H. Rușdea, A. Hotomancea, M. Iuga, [indescifrabil]). Echipa s-a deplasat tot timpul cu microbuzul, având ca bază de plecare orașul Tulcea, iar câteva zile Babadagul. În afară de recunoașterea în zona acestor două raioane, s-a făcut și o deplasare de 3 zile in Deltă. În plus față de tema instalațiilor tehnice şi a meșteșugurilor, s-a cercetat problema pescuitului precum și cea a mijloacelor de transport și comunicații. Consemnând în sute de fișe de constatare, observațiile făcute, luându-se peste 1.000 de imagini fotografice în alb-negru și color, precum și peste 250 de desene, bagajul de date și cunoștințe noi, chiar atunci când se refereau la teme care au interesat anterior și pe alți cercetători (din păcate, arhivele pe care am fi dorit să le cercetăm nu conțineau materiale) poate fi apreciat ca valoros. Concluzia generală este că avem de-a face, din punct de vedere etnografic , cu o regiune prea puțin cunoscută, cu vechi tradiții de cultură autohtonă, împănată desigur cu numeroase elemente alogene adăugate în cursul istoriei. Merită să fie citate vestigiile unor vechi mijloace de transport pe apă sau uscat (luntrile monoxile, patinele de os, cobilițele etc.), aratul cu cai, râșnițele de mână, precum și morile de vânt, ca temă principală, a căror cifră trecea de 500 de unități la începutul sec. al XX-lea și aflate astăzi pe cale de dispariție. Menționăm în seria tipologică morile cu corpul pătrat, cu sau fără balcon (fie numai cu parter,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

fie și cu etaj, cu transmisie dublă sau cu transmisie simplă) apoi rămășițele de mori rotunde „cu căciulă”. Mai mult decât se putea presupune, în această parte a Dobrogei există încă unele exemplare interesante de mori cu roată mânată de apă, precum și o instalație de pive, de tipul celor bănățene, cu ciocane mari și cu bătaie laterală. De mare însemnătate credem că sunt și datele referitoare la piuăritul cu mâna pe un scaun cu lese, de tipul celor care s-au găsit și în Munții Apuseni. După închiderea campaniei de teren s-a continuat munca de documentare arhivistică și bibliografică, care și ea va trebui să fie urmată de unele studii în adâncime, pe teme, în centrele specializate.

Tot o expediție amplă trebuie considerată cea întreprinsă în două *zone din Moldova* (Raionul Focșani și Raionul Rădăuți, iar parțial în Regiunea Bacău), în lunile septembrie-octombrie 1964, timp de 16 zile. Din unele rapoarte preliminare se poate trage concluzia că s-a cules un bogat material, deși expediția propunându-și un teritoriu prea mare pentru cercetare și fiind întreprinsă de un colectiv mai puțin omogen, a avut de întâmpinat greutăți. Expediția, la care au participat permanent 7 specialiști (de la Muzeul Brukenthal: H. Hoffmann, A. Hotomancea, M. Iuga etc. de la Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei R.P.R.: I Drăgoescu și R. O. Maior; de la Comisia Muzeelor Științifice din C.S.C.A. N. Sfârlea) s-a bucurat de un substanțial sprijin din partea muzeelor de la Focșani și Rădăuți, pe lângă rezultatele de cercetare teoretică fiind evidente rezultatele practice de identificare a unor instalații și ateliere.

O categorie aparte o formează *câteva expediții de scurtă durată*, cu colective restrânse (2-3 persoane), care și-au propus doar recunoașterea preliminară cu obiective limitate. De obicei, expedițiile de acest gen ale Muzeului Brukenthal, au pornit de la unele sesizări sau de la ipoteze de lucru și care se cereau rezolvate în mod operativ. De multe ori, de la aceste expediții preliminare s-a trecut la cercetări mai ample sau la lucrări de interes muzeal excepțional, cum ar fi cazul referitor la identificarea și achiziționarea celor două exemplare de mori plutitoare pe vase ce au fost aduse ulterior în Dumbrava Sibiului, și pentru care, se înțelege, s-a făcut apoi o documentare etnografică și tehnică mai amplă. În aceste cazuri s-a acordat importanță filmului etnografic-documentar, fotografierii și desenării obiectivelor.

Desigur că, așa cum arătam mai înainte, lista expedițiilor etnografice, pornite de la Muzeul Brukenthal, este mult mai mare, fiecare dintre ele aducând o experiență în plus. Nu în ultimul rând, ele au făcut posibilă conturarea unui tablou general necesar acțiunii muzeistice de salvare a exemplarelor tipice și de conservare a lor ca documente ale istoriei culturii noastre populare.

În cazul de față, este evident și se poate demonstra cu ușurință faptul că rezultatele practice sunt implicate în cele teoretice, tocmai datorită faptului că scopul și programul cercetărilor au fost subordonate unui colectiv principal și concret.

Pe baza cercetării expediționare, putem afirma că e posibilă determinarea cu mai multă ușurință a ceea ce este tipic, esențial și caracteristic pentru o anumită perioadă și în anumite condiții în legătură cu un grup de fenomene sau manifestări. Se pot da, în această privință, exemple din toate capitolele etnografiei, cele care

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

interesau însă în primul rând, în cazul de față, fiind instalațiile tehnice și unele meșteșuguri. Relevăm că deosebit de interesante sunt descoperirile privind viticultura (din zona Gorj și zona Huși), ustensilele pentru preparat uleiul cu variate tipuri de teascuri (în Oltenia subcarpatică), apoi zdrobitoarele cu vălău rotund, acționate de om sau de cal (zona Orăștiei), precum și pivele de ulei cu ciocane mânate de roți hidraulice (Valea Cincișului). În continuare, cităm marele capitol al morilor de apă cu sute de instalații de mori cu ciutură sau făcaie, descoperite nu numai în Banat, Oltenia și Muntenia subcarpatică sau pe Valea Buzăului, ci chiar, sub formă de urme, în sudul Transilvaniei, de o mare varietate în ceea ce privește construcțiile, numărul de ciuturi și detaliile mecanismelor; apoi morile cu cupe sau cu aripi, morile plutitoare pe vase (de pe Someş, Mureş și Olt), morile de vânt din Dobrogea și din Banat etc. Același lucru se poate spune despre diferite instalații pentru prelucrarea lemnului, argilelor, pietrei și metalelor etc. În sectorul textile și pielărit, pe lângă meșteșugurile de prelucrare a fibrelor și pieilor, o atenție specială s-a acordat întregii game de instalații, ceea ce a făcut posibilă stabilirea tipologiei generale a acestora.

Din punct de vedere metodologic, avantajele cercetărilor expediționare sunt în primul rând derivate din munca în colectiv, ceea ce prilejuiește un larg schimb de experiență, iar pentru cadrele tinere constituie o școală extrem de utilă. Aplicând în general formula de marșrut, cu etape, fie desfășurate radial, sau liniar, expedițiile se bazează aproape exclusiv pe observația directă, cu înregistrări în fișe și chestionare, pe fotografie și desen, ca și pe notări asupra unor aspecte de ordin calitativ, semnificații și înțelesuri, fără a neglija, se înțelege, statistica.

Metoda de cercetare expediționară este proprie și duce la bune rezultate dacă este folosită pentru studii de orientare generală pentru caracterizare zonală, și în special, pentru determinarea tipologică, în vederea studiilor comparative. Nu întotdeauna și în toate cazurile rezultatele sunt cele scontate, ele fiind condiționate de mai mulți factori.

Din experiența căpătată cu ocazia expedițiilor organizate de către Muzeul Brukenthal, de cele mai multe ori în colaborare, rezultă că reușita lor este cu atât mai deplină cu cât se face în prealabil o temeinică pregătire teoretică, organizatorică și tehnică; de asemenea reușita lor este condiționată de componenţa echipei și de spiritul de muncă în colectiv aplicat cu consecvență, în sensul de a se realiza în mod continuu informări reciproce, semnalări și discuții. Alături de înregistrarea uniformă, pe bază de chestionare și fișe, se face posibilă compararea datelor culese de către diferiți cercetători în diferite zone, cercetările expediționare trebuie să facă uz de cât mai multe înregistrări pe peliculă fotografică, pe bază de magnetofon și pe film, plus cât mai multe desene. Din punct de vedere tematic, cu cât lista problemelor este mai restrânsă şi mai bine acoperită de numărul cercetătorilor, cu atât mai completă şi mai ştiinţifică poate fi observarea şi interpretarea fenomenelor. În acelaşi sens, trebuie să se acorde o atenţie deosebită alegerii zonelor şi timpului acordat pentru cercetare. La buna reuşită nu trebuie neglijată contribuţia organelor locale, care pot sprijini în diferite feluri, acţiunile de cercetare.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În ceea ce privește pregătirea și aplicarea formularisticii, Muzeul Brukenthal a încercat diferite soluții începând cu unele formulare-program de cercetare (de exemplu *Mic îndreptar pentru studiul unor îndeletniciri-industrii țărănești, meșteșuguri și ocupații*), continuând cu fișe speciale ce se completează pentru anumite unități sau fenomene, fie de către cercetători direcţi, fie de către corespondenți (de ex. fișa semnal pentru obiective-instalații, ateliere, unelte etc., care ar interesa organizarea sectorului etnografic în aer liber din Dumbrava Sibiului). Aplicarea formularisticii s-a dovedit necesară în toate cazurile, rezultatele fiind însă condiționate de omogenitatea colectivului și de felul în care s-a desfășurat expediția respectivă, având în vedere și buna selecționare a informatorilor.

Fără a avea deloc pretenție că aceste concluzii pot constitui o călăuză pentru cercetările viitoare, ele formează totuși o experiență utilă pentru acei care își propun să studieze tematic, în colectiv, manifestări de cultură populară bine precizate tematic.

Dr. Cornel Irimie

I. Documente inedite. Fonduri arhivistice

Arhiva Ştiinţifică a Muzeului ASTRA, Fond B I ***Cercetare românească:***

Gheorghe Dinuţă, *Raport de cercetare a povernelor în Oltenia subcarpatică*", 443/1967;

Paul Petrescu, Al. Mironescu*, Amenajări arhitectonice asupra viticulturii in Gorj. Studiu etnografic asupra viticulturii,* 2199/ 1998;

Ştefan Palada*, Dinamica transformărilor arhitecturii populare în zona Subcarpatică a Gorjului* în, 5565 / 2004;

Radu Părean, *Cramele viticole și pomicole din Gorj. Reprezentare muzeală și completare tipologică* 7124/2011;

Dosar de monument, *Povarnă cu roată hidraulică din Sârbești, jud. Gorj*, număr indicativ 25;

Fond A II ***Istoricul Muzeului ASTRA Etape de organizare:***

Dare de seamă asupra ședințelor de lucru din zilele 26, 27, 28 decembrie 1961 cu privire la proiectul de plan pentru organizarea sectorului etnografic muzeal din Dumbravă și cercetările științifice, 6347/ 2008;

Dosar proiect de plan pentru organizarea Sectorului Etnografic Muzeal din Dumbrava Sibiului, nr. 14/ 1963, document dactilografiat;

Programul ședinței de lucru lărgită a Consiliului Științific al Muzeului Brukenthal din 11 – 13 martie 1971, nr. inv. 899/ 1991.

II. Bibliografie generală:

1. Dunăre, Nicolae, *Răspândirea satelor specializate în meşteşuguri populare pe teritoriul României*, în „Cibinium 1967/1968”, pp. 23-70.
2. Dunăre, Nicolae, *Sate din Zărand specializate în meşteşuguri ţărăneşti*, în „Contribuţii la cunoaşterea regiunii Hunedoara”, 3, 1956.
3. Irimie, Cornel, *Anchetă statistică în legătură cu reţeaua de instalaţii tehnice populare acţionate de apă pe teritoriul României*, în „Cibinium 1967/68”, pp. 413-487.
4. Irimie, Cornel, *Pivele şi vâltorile din Mărginimea Sibiului şi de pe valea Sebeşului*, Sibiu, Muzeul Brukenthal, 1956.
5. Irimie, Cornel, *Tipuri tradiţionale de instalaţii tehnice populare în zonele sudice ale Hunedoarei*, în „Sargetia”, V, 1968, pp. 551-548.
6. Irimie, Cornel; Hoffmann ,Herbert, *Ceramica din Săsciori*, Sibiu, „Muzeul Brukenthal Studii şi comunicări”, 1958.
7. Kos, Karoly, *Arta lucrului în fier în Rimetea (Torockó) din regiunea Cluj*, în: „Studii şi cercetători de istoria artei”, nr. 3-4, 1956.
8. Palada, Ştefan, *Contribuţii la cunoaşterea dezvoltării istorice a meşteşugarilor legate de prelucrarea pieilor în Săliştea Sibiului*, în „Cibinium 1967/68”, pp. 343-354.
9. Pamfile, Tudor, *Industria casnică la români*, Bucureşti, 1910.
10. Rădulescu, Liviu, *Centre de olari în Ţara Făgăraşului*, în „Cumidava”, 3, 1969, pp. 529-534.
11. Scarlat, Mihnea, *Centre specializate în confecţionarea mobilierului de pe Valea Topologului – judeţul Argeş*, în „Studii şi cercetări Muzeul Satului”, 1970, pp. 303-310.
12. Slătineanu, Barbu, *Ceramica feudală românească şi originile ei*, Bucureşti, 1958.
13. Slătineanu, Barbu; Stahl H. Henri; Petrescu, Paul, *Arta populară în RPR. Ceramica*, Bucureşti, 1958.
14. Sofronie, Mihai şi Palada, Ştefan, *Aurăritul, un meşteşug străvechi ilustrat în Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului*, în „Cibinium 1966”, Sibiu, 1966, pp. 97-112.
15. Stoica, Georgeta, *Centre specializate în confecţionarea mobilierului în Oltenia*, în „Studii şi cercetări de istoria artei. Seria artă plastică”, nr. 2, 1968, pp. 233-241.
16. Tiţa, Andrei, *Contribuţii la studiul meşteşugurilor în lemn de la Budureasa (Regiunea Crişana)*, în „Anuarul Muzeului Etnografic Transilvaniei” 1962-1964, pp. 367-385.
17. Turcu, Constantin, *Şteaza, instalaţie primitivă sătească pentru perfecţionarea unor ţesături casnice*, în „Studii revistă de istorie”, nr. 4, 1955, pp. 113-118.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

18. Vuia, Romulus, *Tocălia şi începuturile torsului*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei” 1957/58, Cluj, 1958.
19. Zderciuc, Boris, Stoica, Georgeta, *Crestături în lemn în arta populară românească*, Bucureşti, 1967.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexe foto

Crama de vie, cu acoperiş de viţă de vie, Voiteşti, Gorj (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Pimniţa cu etaj lui Iancu Nicolae din Polovragi (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Crama Runcu, judeţul Gorj (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Grup de crame Voiteşti, judeţul Gorj (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Crama din Bălăneşti, judeţul Gorj în gospodărie (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Casă cu poartă şi cerdac, Sârbeşti,judeţul Gorj (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Povarna lui Ciugulete Maria, Sârbeşti, judeţul Gorj (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

Sârbeşti, judeţul Gorj, pe Olteţ la bateria de răcire a instalaţiei alambicului (Arhiva foto a Muzeului ASTRA)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

IV. GEOLOGIE

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Aportul geologului Ion Popescu Voiteşti adus asupra paleontologiei

Adela Cochină

În domeniul paleontologiei, Voiteşti a studiat forme fosile ale Terţianului, în special din Eocen, publicând patru lucrări dedicate numuliţilor,pentru prima dată, în România acest grup de foraminifere intrând în atenţia specialiştilor. Această preocupare a savantului a dus la recunoaşterea sa printre specialişti mondiali ai foraminiferelor Congresul internaţional de la Madrid 1926, numindu-l preşedinte al secţiei pentru „Studiul foraminiferelor terţiare". Între anii 1926-1927 la Cluj şi la Madrid a prezentat o schiţă paleogeografică cu aria de distribuţie a două cupluri de numuliţi de talie mare, la interiorul catenei dacice şi la interiorul acesteia:una cuprinzând geosinclinalul carpatic şi platformele Albeşti, Cândeşt, Nămşti, Crimeea, Platforma prebalcanică, Dobrogea de sud. Ion Popescu Voiteşti rămâne primul cercetător care a abordat grupul foraminiferelor mari din ţară la nivelul specialistului, cu diagnoze figuri în text şi cu încercări de interpretare paleogeografice, (Gh. Bobiţă 1980). Ion Popescu Voiteşti a studiat şi alte grupe de fosile eocen ca lamelibrnchia, gasterpodepode, echinoderme, precum şi specii din Tortonianul subcarpatic de actidacyle miocen, unionide din Ponţianul inferior de la Dolani pe Ialomiţa a primit numele soţiei sale: Unio Lunae.

Acest taxon şi repartizat ulterior de I.C Motos paracdanelor: Lunadacna lunae VOITEŞTI. Din Eocen Aref, (Argeş) Voiteşti a descris numeroase forme fosile care datorează depozitele respective de vârste luteţian - aniversară: Nummulites distans (B) N. tachihatescheffi (A), N, tacicus N, gallenssis, Asilina mammilata, A. granulosa, Orthophragmino papyracea, Aveolina granum festucae, A. elongata Melanopis haugi, Mancillaroi des Mcaputinensis, Campanile, Cerithium, Natica, Turritella, Terebratula. Aceleaşi forme fosile au fost identificate de Voiteşti şi in bazinul Loviştei la care se adaugă Congeria bitneri, Velates schmdelianus, Cerithium eonoideum, C. vivari , C. vulcani Ovula Hanteki, Ampulina, parisiensis Fusus, atestându-se atât vârsta luteţian-anversiană a depozitelor cât şi o puternică îndulcire a apelor marine. La Schiuleşti, pe valea Crasnei, în conglomeratele de Brebu, Ion Vopescu –Voiteşti, împreună cu D. Preda şi H. Grozescu, au identificat Pecten beundati, P. pseudobeudanti şi P. hornensis din Cămpulung, în conglomerate de la Măţău Pecten solarium, precizându-se prin această vârstă burdigaliană a depozitelor respective. Descoperire de către Voiteşti a punctului fosilifer de la Ogretin-Mierla (jud Prahova) cu numeroşi taxoni necunoscuţi încă din Eocen neogenul din Depresiunea getică Ervila, trigonula, pleurotoma (Clavatura) schreilersi, Buccinum (Nassa).

Turitella a dus la vaste reconstituiri palogeografice privind depozitele tortoniene. Fauna din Tortonianul de la Ogretin-Mierla a fost figurată în doua planşe şi 30 de figuri. În timpul cercetărilor de teren Voieşti a surprins forme fosile cu anumite caracteristici de specie pe care le-a ca specii noi, îmbogăţind astfel inventarul paleontologic, al ţării. Lista noilor 14 specii de fosile descoperite de savant:

1) Pyrina mrazeci Voiteşti
2) Rumanaster uhiligi Voieşti
3) Turittela Murgoci Voiteşti
4) Turittela Savea, Voiteşti
5) Mellanopsis Haugi Voiteşti
6) Certhium Titestensis Voiteşti
7) Cerithium Busaci Voiteşti
8) Certhium Reinhari Voiteşti

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

9) Certhium Heptagonatum Voiteşti
10) Drillia Popovici Voiteşti
11) Drilia Macovei Voiteşti
12) Bersonia nov sp Voiteşti
13) Ryncolenlites Albeşti Voiteşti
14) Unio Lunae Voiteşti

Pe lângă speciile menţionate, Ion Popescu Voiteşti a semnat existenţa unor urme de paşi ale unui ungulat Aetiodactyl DICROCERUS.

Studiul Numuliticului, căruia Voiteşti i-a rămas dator toată viaţa îşi rezervă dreptul de a descoperii specii necunoscute până la aceea dată în literatura paleontologică românească.

Din zona Valea Mare - Valea – Corlăneştilor vârfuirile (Dămboviţa), Voiteşti descrie cele două specii noi pentru Eocen din Depresiunea Getică. Pentru prima dată, Voiteşti a reuşi să determine din brecia tectonică mediteraneană a masivului de sare de la Ocna Mureşului o faună de vârstă avitaniană reprezentată prin Ervila pusilla, Congeria subcarinate Pectunculus fich, Pecten Turiitella turris, Matica millepunctata. A rămas de la Voiteşti un studiu critic asupra speciei Melanopoils caputinensis, creată de SABA STEFĂNESCU, care reprezintă în realitate o varietate a speciei M. parkinseni. Ion Popescu Voiteşti este autorul primului tratat de paleontologie de nevertebrate din România cu următoarea dedicaţie înscrisă pe prima pagină: „Dedic această primă carte de paleontologie, soţie mele, Elena Voiteşti pentru grija totdeauna caldă şi gata de sacrificiu şi pentru priceperea cu care a ştiut să mă îmbărbăteze la munca neîntreruptă şi de multe ori istovitoare ce a trebuit să prestez pe ogorul ştiinţei române.” În lucrare, (360 pagini şi 458 figuri) apărută la Cluj în anul 1928 sunt descrise forme fosile după modelul al lui Zittel, ilustrate cu numeroase exemple din ţara noastră.

Casa memorială Ion Popescu - Voiteşi construită între anii1930-1940 după planurile arhitectului Iulius Doppelreiter, casa adăposteşte exponate ce evocă opera şi activitatea marelui geolog şi profesor universitar: Ion Popescu Voiteşti (1878-1944), transformată în 1976 în casă memorială aceasta adăposteşte lucruri care evocă opera sa, obiecte personale precum şi o strânsă dar valoroasă colecţie de malacologie şi paleontologie.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

V. PERSONALITĂȚI

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Arethia Tătărescu – un dar cultural nepreţuit pentru Târgu Jiu[1]

Ion Catană,

Fiică a unui proprietar de suprafeţe agricole, Arethia Tătărescu (Piteşteanu) s-a născut la 16 septembrie 1889 în Bucureşti. Rămasă orfană de la vârsta de 8 ani, pleacă împreună cu bunica şi cu cei doi fraţi în Belgia. Cei doi fraţi, Gheorghe şi Alexandru, şi-au făcut studiile de agricultură în Belgia, respectiv, de drept şi filozofie la Paris, iar Arethia a studiat, potrivit uzanţelor educaţionale ale vremii, artele (pianul şi pictura). Deşi a absolvit conservatorul de muzică, („*pentru că aşa a vrut bunica*”[2]), pasiunile ei au fost pictura şi arta în general.

Revenită în ţară, în 1916, din pricina războiului, bunica cu cei trei nepoţi şi-au găsit adăpostul, un timp pe Valea Tismanei, la o pensiune. Aici, Arethia îl cunoaşte pe tânărul sublocotenent Gheorghe Tătărescu, al cărui regiment era cantonat în zonă: *„şi a fost să fie ca soarta să-i unească pe aceşti doi oameni în preajma războiului, într-o mănăstire din Gorj”.* În acelaşi an, 1916, are loc şi căsătoria tinerilor, la Craiova – *„şi aşa au pornit o viaţă de adâncă dragoste şi de susţinere unul pentru celălalt”.*

După terminarea războiului, soţii Tătărescu au făcut o vizită unei rude din Gorj şi plăcut impresionaţi de pitorescul locurilor, unde tradiţia era ţinută cu sfinţenie, au răscumpărat moşia de la Poiana (Rovinari). Aici au amenajat reşedinţa de vară a familiei, având în componenţă: Cula Poenaru – Tătărescu, casa de vacanţă (casa Antonie Mogoş din Ceauru), biserica strămoşilor şi mormintele acestora. Ansamblul Arhitectural Tătărescu a fost mutat ulterior de la Poiana la Muzeul de Arhitectură Populară din Gorj de la Curtişoara (21 iulie 2002).

Arethia a luat contact cu satul tradiţional însoţindu-şi soţul în călătoriile din timpul campaniei electorale din Gorj şi după ce acesta a devenit preşedinte al filialei judeţene a P.N.L. Interesată de viaţa materială şi spirituală a Gorjului, ea a încercat să conserve şi să valorifice tot ce-i reprezentativ şi valoros, ocupând funcţiile de preşedinte al Ligii Femeilor Române din Gorj începând cu anul 1921, Preşedinte al Societăţii Naţionale „*Crucea Roşie*” – Filiala Gorj, înfiinţată la 3 noiembrie 1939[3], în scopul desfăşurării unor acţiuni de binefacere, şi preşedinte al Societăţii Femeilor Ortodoxe din Gorj.

Prin *Liga Femeilor Române*, Arethia Tătărescu a realizat în Gorj conservarea artei naţionale, dezvoltarea industriei casnice, atragerea femeilor la alte activităţi, îngrijirea monumentelor istorice etc. Concret, a promovat „*mişcarea de redeşteptare a gustului pentru arta şi portul românesc*”[4], prin atelierul de ţesătorie, unde s-au realizat covoare apreciate în expoziţii din ţară şi din Paris, Bruxelles, New-York ş.a. Liga a strâns fonduri pentru construirea unei clădiri noi a muzeului (*Foto* 5), şi s-a implicat în cinstirea memoriei eroilor judeţului, ridicând Mausoleul Ecaterinei Teodoroiu[5] din piaţa Primăriei, realizând ridicarea din paragină a casei în care s-a născut Ecaterina Teodoroiu[6], situată în Vădeni (*Foto* 6), restaurarea casei memoriale Tudor Vladimirescu din Vladimiri-Gorj (*Foto* 7).

Din iniţiativa Arethiei şi a Ligii s-a ajuns la crearea, de către sculptorul *Constantin Brâncuşi* a Ansamblului Sculptural Monumental de la Târgu-Jiu, inaugurat la 27 octombrie 1938.

---

[1] Material prezentat la Muzeul „*Casa Mureşenilor*” Braşov, în Sesiunea ştiinţifică „*Ţara Bârsei”, ediţia a XIV-a* având tema „***DINASTII CULTURALE***”

[2] ***Sanda Tătărescu Negropontes***, în ***Brâncuşi versus Brâncuşi***, Editura Fundaţiei *„Constantin Brâncuşi”*, Târgu Jiu, 2006, pp. 185-186.

[3] ***Inaugurarea localului şi Adunarea Generală a Societăţii „Crucea Roşie” – Filiala Târgu Jiu***, Gorjeanul, XX, nr. 5 -6, 8-14 februarie 1943, p. 5.

[4] ***Doamna Arethia Tătărescu, ocrotitoarea muncii şi tradiţiilor populare***, Mircea Smântânescu, *Gorjeanul*, anul XV, nr. 1, 1.8 ianuarie 1938, p. 5.

[5] ***Miliţa Petraşcu***, Petre Popescu Gogan, *Portal Măiastra,* Târgu Jiu, , Anul I, nr. 3, 2005, p. 31.

[6] ***Ecaterina Teodoroiu***, Ion Mocioi, Editura *Scrisul Românesc,* Craiova, 1981, p. 119.

Arethia Tătărescu s-a adresat primarului Târgu-Jiului: „*… Liga Naţională a Femeilor Gorjene… a hotărât să dăruiască oraşului o Coloană şi un Portal de piatră, opere ale marelui sculptor Brâncuşi…Dorinţa ligei este ca donaţiunea să aibă următoarea destinaţie: crearea unei străzi care va purta numele «Calea Eroilor», cale care va porni din preajma Jiului, trecând prin grădina publică, pentru a merge până la actualele cazărmi… La începutul acestei căi se va aşeza portalul, iar pe promotorul ei lângă cazărmi, se va ridica «Coloana recunoştinţei», legându-se astfel amintirea locurilor pentru care au luptat Eroii gorjeni, cu ideea recunoştinţei fără de sfârşit, simbolizată prin Coloană*”[7]. Împlinirea creştinească a „*Căii Eroilor*”[8] (*Foto 8-10)* s-a realizat prin construirea bisericii Sfinţii Apostoli, desăvârşită cu contribuţia şi implicarea doamnei Arethia Tătărescu.

În manifestarea interesului pentru istoria Gorjului, conform presei vremii, Arethia Tătărescu a hotărât să cumpere prin Ligă terenul pe care se găseau rămăşiţele Castrului Roman de la Bumbeşti-Jiu, în vederea efectuării de săpături pentru reconstituirea vechii cetăţi romane. Liga Femeilor Române din Gorj s-a implicat şi în protecţia şi conservarea Peşterii Baia de Fier.

La 3 noiembrie 1939, Arethia Tătărescu a fost aleasă preşedinte al *Filialei locale a Societăţii de Crucea Roşie*. În această calitate ea a propus, printre altele, organizarea spitalului pentru vremuri de război, implicându-se şi în strângerea fondurilor pentru dotarea acestuia. Acţiunile Societăţii de Crucea Roşie din Gorj au devenit exemplu pentru întreaga ţară, iar meritul acestei activităţi, remarcată naţional, revine în mare măsură preşedintei, care a ştiut „*să îmbine utilul cu frumosul, discretul cu dărnicia, energia cu executarea*”, meritând respect şi recunoştinţă.

Memoria Arethiei Tătărescu, cea care a dăruit simbolul municipiului Târgu-Jiu, este păstrată astăzi prin acordarea statutului de cetăţean de onoare al municipiului (statut primit şi în anul 1935) şi prin denumirile date unui parc şi unei străzi.

Casa (*cula*) familiei Gheorghe şi Aretia Tătărescu a fost refăcută în 1924, pe moşia Poiana - Rovinari, judeţul Gorj, proprietate cumpărată la 23 iunie 1919 de la Paulina Carabatescu (care la rându-i o cumpărase, în 1898 de la Dincă Schileru). Iniţial aici fusese o construcţie, intrată în tradiţie sub numele de „*Cula Poenarilor*”, denumire datorată lui Dincă Poenaru, descendent al lui Dragotă din Poiana care a refăcut cula pe la 1821[9]. Se presupune însă că ea ar fi fost ridicată de un Dobre Sârbu, probabil pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, însă tradiţia şi documentele i-au păstrat denumirea amintită mai sus.

Din punct de vedere arhitectural cula de la Poiana se încadrează într-un întreg program - răspândit în toată Oltenia, acest tip, specific secolului al XVIII-lea şi a cărui destinaţie era de supraveghere şi apărare în acele vremuri nesigure.

Familia Tătărescu a refăcut această construcţie, împreună cu biserica ce are hramul Sfântului Gheorghe şi casa din lemn a vestitului meşter popular Antonie Mogoş din Ceauru-Gorj. Familia Tătărescu a amenajat aici un parc şi l-a înzestrat cu câteva antichităţi romane aduse din judeţ, dar mai ales De la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, transformând locul într-un spaţiu autentic popular, de odihnă şi relaxare. Între anii 1919-1950 familia va cunoaşte aici clipe fericite dar şi triste.

Biserica complexului Tătărescu a fost ridicată iniţial la începutul secolului al XIX-lea. Renovată şi pictată în 1934-1935 (*frontonul a fost pictat de Iosif Keber*), ea a devenit paraclis al familiei. Aici lângă biserică în 1935 au fost aduse rămăşiţele pământeşti ale bunicilor şi părinţilor lui Gheorghe Tătărescu (Gheorghe şi Dumitrana, respectiv Nicolae şi Speranţa Tătărescu), peste mormântul acestora fiind aşezată o placă de marmură neagră cu un ancadrament sculptat cu motive vegetale.

În 1937 în incinta complexului a fost strămutată şi casa meşterului Antonie Mogoş din Ceauru, cumpărată de Aretia Tătărescu de la acesta.

---

[7] ***Arhivele Statului Târgu Jiu***, inv. 41 – Fondul Primăriei, Dosar 41/1937, f. 45; cf.. Ion Mocioi, ***Brâncuşi – ansamblul sculptural de la Târgu Jiu***, Comitetul pentru Cultură şi Artă al judeţului Gorj, Târgu Jiu, 1971, p. 184.

[8] Ion Mocioi, ***Brâncuşi – Ansamblul Monumental „Calea Eroilor”***, Târgu Jiu, *reeditare,* Editura Spicon, 2002, p. 123

[9] ***Gorjeanul***, XVI, nr. 48, 25 decembrie, 1939, p. 12.

După confiscarea proprietăţii de către autorităţile comuniste casa şi întreg complex au devenit casă de oaspeţi pentru Întreprinderile miniere din zonă, care au efectuat şi câteva modificări, care însă n-au afectat construcţiile propriu-zise.

După prăbuşirea regimului comunist în 1989 complexul a fost lăsat în paragină.

Prin protocolul încheiat la 5 martie 1997 între Compania Naţională a Lignitului Oltenia cu sediul în Târgu Jiu şi doamna Sanda Maria Tătărescu Negropontes (fiica Aretiei şi lui Gheorghe Tătărescu), s-a hotărât ca întregul complex arhitectural de la Poiana-Rovinari să fie strămutat în cadrul Muzeului Arhitecturii Populare din Gorj, de la Curtişoara, oraş Bumbeşti Jiu, judeţul Gorj. Aceasta era necesară, deoarece existenţa sa era periclitată de exploatarea minieră, din imediata sa apropiere. Operaţiunile de demontare, strămutare şi reconstrucţie s-au desfăşurat în cursul anilor 2001-2002, de către firma de construcţii *S.C. EDUARD S.R.L.* din Târgu Jiu.

Inaugurarea întregului complex şi deschiderea lui spre vizitare a fost făcută în ziua de 21 iulie 2002, prilej cu care s-a vernisat şi expoziţia întocmită în memoria Aretiei şi lui Gheorghe Tătărescu.

În programul manifestărilor din acea zi au fost incluse: sfinţirea bisericii Sf. Gheorghe şi a celorlalte monumente, precum şi un simpozion având ca temă viaţa şi activitatea lui Gheorghe şi Aretia Tătărescu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Bibliografie:

Gorjeanul, XVI, nr. 42-43, 10-17 noiembrie 1939, p. 5;
Gorjeanul, XVII, nr. 24, 29 iunie 1940, p. 4;
Gorjeanul, XIX, nr. 30-31, 25-31 august 1942, p. 1-2;
Gheorghe Tătărăscu, ***Mărturii pentru istorie***, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996;
Cornel Şomâcu, ***De la Poiana la Curtişoara – Reşedinţa din Gorj a familiei Tătărăscu este astăzi muzeu***, ***Vertical***, I, nr. 6, 7-13 decembrie 2005, p. 13;
Zenovie Cârlugea, Zoia Elena Deju, ***Arethia Tătărăscu, Marea Doamnă a Gorjului interbelic***, Editura Măiastra, Târgu Jiu, 2007;
Alexandru Doru Şerban, ***Personalităţi care au fost în Gorj***, Editura Măiastra, Târgu Jiu, 2009;
Arethia Tătărăscu – ***Wikipedia***;
Arhiva Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu”* Târgu Jiu.
Ion Mocioi, ***Brâncuşi – Ansamblul Monumental „Calea Eroilor”***, Târgu Jiu, *reeditare,* Editura Spicon, 2002, p. 123

PLANŞE

Fig. 1. Arethia Tătărăscu în apartamentul ei
din conacul Tătărăscu

Fig. 2. Liga Femeilor Gorjene la inaugurarea ansamblului de la Târgu Jiu
Constantin Brâncuşi, Arethia Tătărescu (rândul al doilea din mijloc)

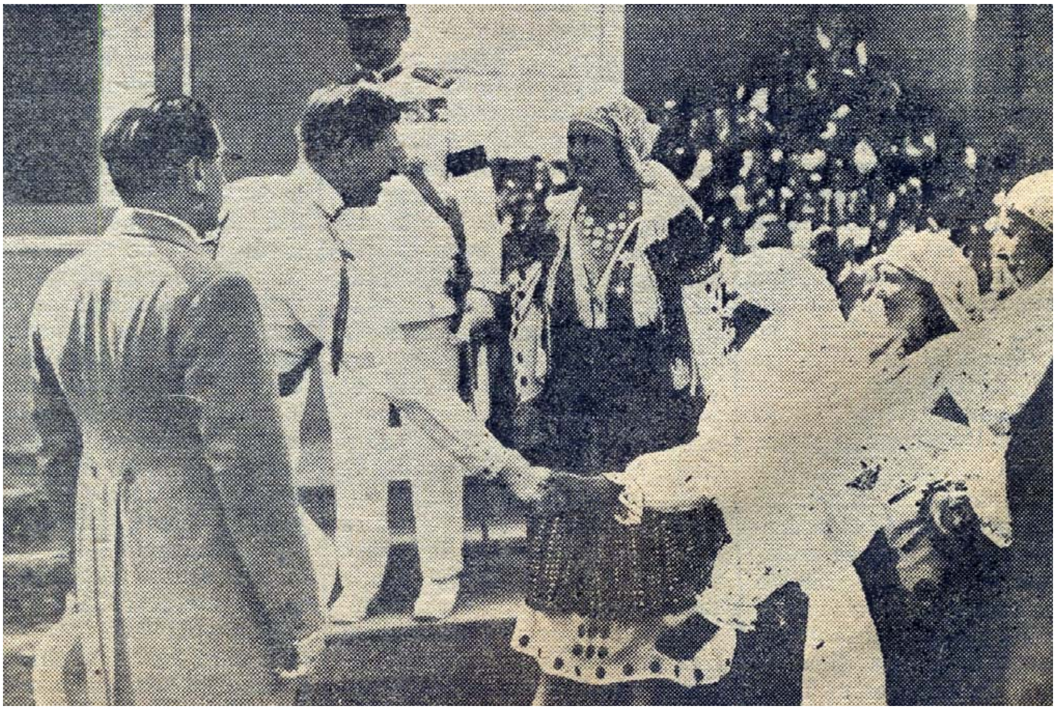

Fig. 3. Regele CAROL AL II-LEA, salutând-o pe mama Eroinei, încadrat de Gheorghe şi Arethia TĂTĂRESCU

Fig. 4. Arethia Tătărescu, Nisa Cămărăşescu, oficialul Eugen Titeanu mama Eroinei de la Jiu pe treptele Mausoleului realizat de Miliţa Petraşcu, la inaugurarea din 8 septembrie 1935.

Fig. 5. Liga condusă de Arethia Tătărescu a strâns fonduri, pentru construirea unei noi clădiri a Muzeului Gorjului

Fig. 6. Ridicarea din paragină a casei în care s-a născut Ecaterina Teodoroiu, situată în Vădeni – Gorj.

Fig. 7. Restaurarea Casei memoriale Tudor Vladimirescu din Vladimir – Gorj

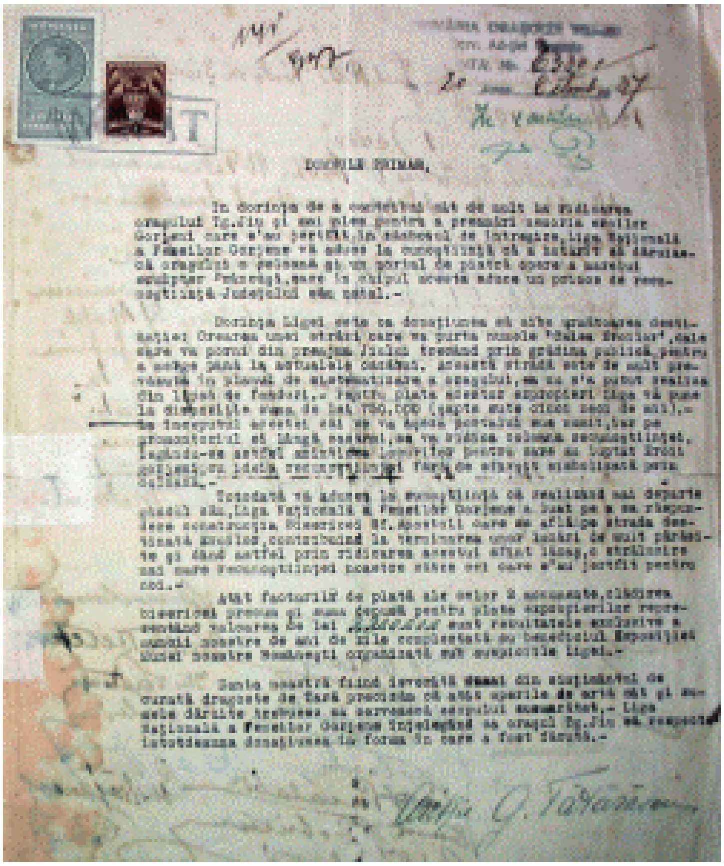

Fig. 8. Scrisoare de donare a operelor de artă ale lui Brâncuşi primăriei oraşului Târgu Jiu.

Fig. 9. Masa tăcerii
Fig. 10. Poarta sărutului
Fig. 11. Coloana Infinitului

Iosif Keber

Zenovie Cârlugea

Mai puţin cunoscută pentru biografi şi, evident, pentru marele public este pictura monumentală ecleziastică în stil neobizantin a renumitului artist târgujian Iosif Keber.

Însăşi părerea că arta de şevalet e mult mai „căutată” decât arta monumentală fusese împărtăşită, încă din timpul vieţii, de marele artist:

„Astăzi doar pictura de şevalet este căutată şi aceasta doar pentru piese de muzeu sau pentru colecţionari, pentru că locuinţa civilă şi-a micşorat proporţia. Pictura bisericească este tot mai puţin cunoscută.”

În ciuda faptului că i s-au dedicat chiar două monografii (una publicată în 1980, la Tg.-Jiu, de dr. Ion Mocioi, cealaltă aparţinând publicistului piteştean Octavian Ungureanu), încă nu se cunoaşte, în mod exhaustiv, întreaga prestaţie picturală de acest gen.

Aşadar, care sunt bisericile pictate de Iosif Keber în ţară şi străinătate? Cât de pătruns de spiritul evanghelic era artistul şi în ce perspectivă creştină crea cel ce avea cunoştinţă de prigoana confesională a etniei din care venea? Către ce mit biblic se îndrepta, cu precădere, spiritul său şi cât de frecvente sunt reprezentările acestea în pictura murală ecleziastică? A fost Iosif Keber un simplu pictor de biserici, în eventualitate că i-ar fi lipsit geniul picturii laice?

La toate aceste întrebări – care nu se vor deloc „retorice” – se poate răspunde numai după o bună cunoaştere a omului şi a operei. În ciuda faptului că locuiam pe aceeaşi stradă cu pictorul (devenită azi „Iosif Keber”) şi că, în multe dimineţi, drumurile noastre se întretăiau (ani de zile, cât timp îmi duceam copiii la cămin, având chiar ore la şcoala din apropierea reşedinţei sale), nu pot spune că l-am cunoscut îndeajuns de bine pe Iosif Keber sau că aş fi fost unul din apropiaţii săi. O discuţie mai aplicată a avut loc la fostul *Comitet de Cultură* din str. „Tudor Vledimirescu”, actuala „Casă Mischie”, unde opera sa era fişată în vederea monografiei ce i s-a dedicat în 1980..

Când am realizat adevărata dimensiune a operei sale, era, oarecum, târziu, - pictorul îşi pierduse auzul. Cu toate acestea, îşi punea cu mare atenţie ordine în biografia sa, pregătindu-şi cu grijă posteritatea.

Lovit crunt de viaţă, supravieţuise după pierderea soţiei şi a fiului său Adrian, artist el însuşi. În ultimii ani, cercul amicilor se micşorase şi comunicarea artistului cu lumea din jur devenise dificilă (rămas fără auz, comunicarea se făcea prin scris).

Aş fi dorit mult să discut cu Iosif Keber despre pictura monumentală ecleziastică, să aflu de la arist „motivaţia” (desigur, estetică) a acestei vocaţii, „secretul” acestei revelaţii artistice.

În lipsa acestor date, pe care, desigur, le-am fi obţinut uşor, a trebuit, iată, să apelez la unele izvoare documentare (de epocă) şi să întreprind unele cercetări de teren. După o primă investigaţie, pot să spun că Iosif Keber este unul dintre cei mai

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

de seamă pictori de biserici în stil neobizantin, lucru ce se poate vedea, într-o primă fază, la muzeul amenajat în **Casa memorială**, în legătră cu unele icoane şi reprezentări biblice(custodele Muzeului: prof. Ileana Romanescu).

În perioada interbelică, între pictorii şi zugravii autorizaţi de Ministerul Culturii să execute împodobirea lăcaşurilor sfinte figurau, la loc de cinste, gorjenii **IOSIF KEBER** (Târgu-Jiu), **VASILE BLENDEA** (Târgovişte) şi **ILIE ARJOCA** (Bucureşti), ca pictori, şi **G. Bărbulescu** (Tismana) ca zugrav. În iulie 1940, numele acestora se regăsea în ***circulara*** adresată de sus-numitul minister către toate mitropoliile şi episcopiile ortodoxe, cuprinzând în detaliu precizări privind pictografia bisericească, de reprezentare erminică.
Recunoaşterea aceasta oficială i-a adus, desigur, şi unele „neplăceri", la care artistul a reacţionat cu promptitudine. Spre exemplu, când în iarna lui 1941, în timpul guvernării antonesciene, un ziar antisemit din Capitală îl acuzase că *„ar fi de origine evreu",* artistul a sesizat preşedinţia Consiliului de Miniştri, care, în urma verificărilor făcute, a precizat că *„dl. Iosif Keber nu este evreu, tatăl d-sale fiind sas, de religie evanghelică, iar mama romăncă ortodoxă"* (precizarea s-a făcut în chiar ziarul care publicase insinuanta „informaţie" - *„PORUNCA VREMII"*).

O primă lucrare pentru o biserică datează din vara lui 1920, adică din perioada studenţiei sale la ***ŞCOALA DE ARTE FRUMOASE DIN BUCUREŞTI***, unde va obţine calificative maxime în specializările: ***pictură, artă decorativă*** şi ***gravură*** (fiind, după Brâncuşi, primul artist din Gorj care reuşeşte să frecventeze cursurile acestei şcoli).

Bun cunoscător al tehnicilor privind pictura murală, Keber a atras atenţia lui Constantin Brâncuşi, care l-a şi numit cândva *„un Puvis de Chavannes al nostru",* adică un înnoitor al picturii monumentale la noi.

Zecile de biserici şi monumente pictate de Iosif Keber (chiar locuinţe particulare în Gorj şi în ţară), din 1920 până la bătrâneţe, însumând zeci de mii de metri pătraţi de **frescă monumentală**, de pictură în ulei şi tempera sunt dovada cea mai de preţ a unui artist stăpân pe tehnicile pictural-decorative, în acel stil neobizantin din care nu lipseau influenţe ale specificului autohton şi ale unei îndelungate tradiţii decorativ-iconografice româneşti.

Pictorul avea cunoştinţe temeinice şi chiar o teorie a lui, personală privind trăinicia execuţiei murale, mărturisită astfel monografistului său din 1980:

„Taina ca pictura în frescă să înfrunte cu dârzenie veacuri întregi şi inamicii atmosferici se datoreşte în primul rând varului crud, mai precis carbonatului de calciu, care, în contact cu acidul carbonic din aer, dă formula marmurei, apoi altor trei fapte sau trăsături ale muncii pictorului: rapiditatea de executare a picturii, sclivisirea insistentă a porţiunii de studiu în timpul şi după terminarea lucrării, nerevenirea cu coloranţi peste lucrul terminat. Se înţelege, fresca este o pictură judicios gândită anterior lucrului, studiată pe desenuri ce se aplică pe mărimi precizate". (**op. cit**.,p.**34**).

La 31 ianuarie 1938, **„CURENTUL"** lui Pamfil Şeicaru consemna, într-o cronică de expoziţie semnată de un anume George Nichita, că Iosif Keber *„este*

cunoscut mai mult prin pictura sa bisericească şi mai puţin prin tablourile expuse, din când în când, pe la Saloane…"

Iar sculptorul Vasile Blendea afirma în 1967: *„De la pictorii lui Constantin Brânxcoveanu până astăzi, nimeni n-a cucerit tehnica, podoaba şi luxul artei picturii iconografice ca Iosif Keber din Tg.-Jiu şi din întreaga ţară."*

Într-o viitoare monografie, acest capitol al picturii monumentale trebuie să fie, cu siguranţă, unul distinct, în care să se regăsească, la un loc, întreaga iconografie ecleziastică, fie că aceasta se află în lăcaşurile de cult din Asia, din Occident sau din ţară.

Să menţionăm aici bisericile ***„Sfântul Mihail şi Gavril", „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"*** şi ***„Sf. Nicolae şi Sf. Andrei"*** din Tg.-Jiu. Apoi, biserica ***„Sf. Elefterie"*** din Bucureşti (obţinând *Premiul I* la concuirsul de pictură pentru decorarea bisericii, în 1941, şi atribuindu-i-se suma de 75. 000 lei). Să amintim, apoi, **biserica din Novaci**, dar şi una mai puţin cunoscută până acum: e vorba de biserica de la Brăila, **din cartierul Radu Negru** (suburbie în 1941 cu aproape 1000 de familii de demobilizaţi din primul război), împodobită după modelul Mănăstirilor de la Arthos. După cercetările noastre, pictorul a executat şi tâmpla sfântului locaş, iar la sfinţirea acestuia, din noiembrie 1941, vicarul Eugen Suceveanul de la Sfânta Episcopie a Buzăului a adus mulţumiri şi cuvinte de laudă renumitului artist gorjean. Aflăm, de asemenea, că numele pictorului Iosif Keber *„este încrustat în marmură, cu cinste, pe frontispiciul Mănăstirii Cernica",* alături de cel al prim-ministrului de atunci, patriarhul Miron Cristea" (anunţ comemorativ dat de familia Pătruică Alexandru, la 17 aprilie 1996, în „Gorjeanul").

Sunt, desigur, şi alte lăcaşuri de cult în care penelul inspirat al Marelui Artist şi tehnica utilizată au dat naştere la sute şi sute de metri pătraţi de pictură monumentală şi artă decorativă.

Să remarcăm, în toate acestea, atât naturalitatea chipurilor cât şi o anumită expresivitate ideatică, un echilibru, aşadar, între realitate (conturată riguros) şi transfigurarea (de tip „expresionist"). Pe această idee a umanizării miturilor biblice, în general, a iconografiei ecleziastice, merge pictura monumentală în stil neobizantin, a lui Iosif Keber, o pictură de contur impresionist, de o pensulaţie caldă, echilibrată, de un realism liric şi destul de expresiv pe latura ineluctabilului mister al „Clipei" oprite.

*

Într-o evocare intitulată ***„CINE ESTE PICTORUL IOSIF KEBER ?",*** semnată de Jean Bărbulescu în propria-i gazetă din 18 noiembrie 1937, marele gazetar de altădată preciza că, după absolvirea Academiei de specialitate a Artelor Frumoase din Bucureşti, *„d-sa a căutat să aprofundeze arta bisericească, studiind atât monumentele istorice din ţară cât şi din străinătate, unde a avut prilej să-şi desăvârşească cunoştinţele şi talentul său".* Sunt amintite lucrările monumentale, mai toate obţinute prin concurs, de la bisericile : **„Spirea Veche", „Precupeţii Vechi", „Popa Chiţu"** şi **„Delea Nouă"** (BUCUREŞTI), **„Sf. Arhangheli"** şi Catapeteasma **Catedralei „Sf. Dumitru"** din Craiova, **„Sf. Apostoli"** din Caracal,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Biserica Mănăstirii Cernica, cea din **Turcheş**-Braşov, precum şi trei lăcaşuri de cult gorjene la **Novaci, Urdarii de Jos** şi **Săcelu.**

La această primă listă, întocmită de Jean Bărbulescu, acum 60 de ani, putem adăuga, iată, acum, următoarele lăcaşuri de cult înzestrate cu frescă în stil neobizantin şi artă decorativă de artistul care, chiar trecut de 90 de ani şi complet lipsit de auz, nu pregeta să urce pe schele. **Biserica „Sfântul Elefterie"** – Bucureşti, **Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril"** – Craiova şi **Biserica din Gherceştii Noi** (Dolj), **Catedrala din Drăgăşani**, **Biserica Mănăstiri Dealu** (altarul şi catapeteasma), **Catedrala Episcopală** din Sibiu, **Catedrala din Rădăuţi**-Suceava, **Catedrala din Tg.-Jiu** (restaurarea frescelor lui Mişu Pop), **Biserica-paraclis** a Familiei Tătărescu de la Poiana-Rovinari (frontispiciul), reconstruită, iată, odată cu aducerea ***Ansamblului arhitectural „Gh. Tătărescu" la*** Curtişoara (inaugurarea având loc la 21 iulie 2002).
Se adaugă la acestea zugrăvirea catapetesmei la Biserica Ortodoxă Română din **Ierusalim**, precum şi panourile pentru Biserica Ortodoxă din **Mǜnchen** – panouri care au ajuns, din pricina războiului, să împodobească, la Strehaia, catedrala din localitate.

Multe din proiectele şi schiţele de pictură bisericească au ajuns, cu voia artistului, în **colecţiile Patriarhiei Române**.

O pictură de 1x2 m , „ADAM ŞI EVA" – pe tema păcatului, a izgonirii şi remuşcării – a fost achiziţionată, de la Salonul Oficial din Bucureşti (1925), de un colecţionar american din Philadelphia (Schor), împreună cu un tablou „NATURĂ MOARTĂ" (a se vedea monografia **„IOSIF KEBER",** semnată de publicistul piteştean Octavian Ungureanu, în 1996, apărută sub egida Bibliotecii Judeţene „Christian Tell").

Opera monumentală a lui Iosif Keber – aprecia Jean Bărbulescu, comentând cu talent iconografia în stil neobizantin de la Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" din Târgu-jiu, cu prilejul târnosirii din 1937 – este *„impunătoare prin simplitate cât şi prin măreţie, două noţiuni ce se întregesc într-un tot armonios",* fiind vorba de *„scene luate din iconografia noastră ortodoxă, compuse şi studiate în armonia cadrului arhitectural, scene care trăiesc sufletul mistic al acţiunii lor."*

*„Câtă linişte şi câtă seninătate se desfăşoară din scen**a Naşterii Domnului**, de exemplu – compoziţie verticală, cum se zice în limbajul tehnic – şi cât de înfricoşătoare se prezintă cealaltă scenă, **Învierea Domnului**, o compoziţie dezvoltată pe principiul diagonalei!*

Aici, de o parte şi alta, vezi grupuri de soldaţi trântiţi la pământ (păgânismul), lăsând liber centrul bolţii Mântuitorului. Nimic forţat, totul normal, ca o realitate.

*În turlă, Mântuitorul (<**Pantocrator**>) predomină sfântul locaş. O figură magistrală, străjuită de cele două cete îngereşti, ca un zid de cetate. Dar **Sfânta Născătoare** din interiorul altarului? Cât de minunat este înfăţişată!"*
Toate frescele sunt „uimitoare ca execuţie artistică" şi „durabil lucrate".

„Din opera sa – încheia gazetarul, intuind exact dimensiunea exprimată a spiritualităţii evanghelice – *se degajă nu numai arta picturală şi artistică, dar mai*

ales latura morală, care dă acel simţământ mistic de care sunt pătrunse bisericile strămoşilor noştri.”

Că Iosif Keber este un neîntrecut pictor de biserici au spus-o mulţi specialişti şi oameni de cultură din epocă, fără însă a insista asupra chestiunii sau a i se dedica exegeza ilustrativă.

„A face artă – scria artistul în 1982 – *este rezultatul lucrului animat de iubirea pentru frumos şi adevăr, care, unite fiind, ating sublimul.”*

Această **„iubire pentru frumos”** şi acest **„adevăr”** le exprimă dimpreună pictura sa monumentală, artistul fiind, prin excelenţă, *„un temperament liric”* (**PAUL REZEANU**, 1982, ***Expoziţie omagială la Muzeul de Artă din Craiova*** - O. Ungureanu, ***„IOSIF KEBER”,***1996).

Un alt comentator, **GHEORGHE COSMA**, consemna în Catalogul Expoziţiei de grafică, din 1986, organizată la ***Muzeul de Artă*** din Craiova:

„Preţuit mai cu seamă ca pictor monumentalist, ca autor a numeroase fresce ce împodobesc adificii bisericeşti în mai toate zonele ţării, Iosif Keber, venerabilul pictor gorjean, a fost mai puţin ştiut ca desenator, gravor şi pictor de şevalet. S-a uitat adesea de marea lui vocaţie şi pasiune de grafician, rod al unei munci tenace, de o conştiinciozitate exemplară, manifestată cu succes încă din anii adolescenţei, activitate care, de fapt, constituie cheia succesului său în pictura murală şi în aceea de şevalet.

Toate acestea arată că pictura lui Keber este îndelung pregătită, meticulos elaborată, relevând o mare disciplină de lucru şi o înaltă probitate profesională(…).

Studiile făcute la Bucureşti şi Mũnchen îi deschid noi orizonturi artistice, îmbogăţindu-i cunoştinţele despre figura umană şi compoziţiile despre proporţie, echilibru plastic şi armonie cromatică” (apud O. Ungureanu, **Op. cit.,** p. 46-47).

Arta lui Iosif Keber dovedeşte siguranţa omului modest şi maturitatea spiritului echilibrat, care trăieşte în acord cu lumea din jur şi în armonie cu natura însăşi.

Ca pictor monumental, eseistul de mare valoare care este **GRIGORE SMEU** apreciază că Iosif Keber *„este cunoscut şi recunoscut, având realizări de prestigiu”,* ca desenator însă rămânând *„un necunoscut în raport cu publicul”:*

„Mapele cu schiţe, cu sutele de schiţe, ne relevă în Iosif Keber un mare artist al desenului, al acelui desen „din mers” – în special – peisaj cu o tuşă, deopotrivă graţioasă şi nervoasă, abundând în spontaneitate şi lirism”.

Acelaşi *„sentiment de curat, de tonic, de vitalitate”,* exprimat *„fără ambiguităţi ieftine sau încifrări savante”* îl sesizează în arta lui **Keber FLORIN ROGNEANU**. Pentru ca **AMELIA PAVEL** să fie mai categorică:

„Un capitol de o importanţă cu totul deosebită – şi o noutate în istoria artei româneşti moderne – este cel al desenelor şi gravurilor lui Iosif Keber. Expuse, unele din ele, cu decenii în urmă, la Saloanele oficiale bucureştene, aceste desene, şi în special schiţele, vorbesc despre o spontaneitate a simţirii şi a gestului grafic, revelatoare a unei ascuţimi artistice de prim rang (...). Uneori aceste desene sunt

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

colorate, cu materia uşoară a acuarelei, pe care Keber ştie s-o mânuiască îndemânatic şi precis."

În monografia sa din 1980 dedicată pictorului, istoricul de artă ION MOCIOI scria cu privire la arta monumentală executată de marele artist gorjean următoarele, relevând distincţia şi originalitatea viziunii şi spiritualităţii keberiene:

„Numai un talent viguros şi meticulos, insistent şi bine pregătit , putea aduce un suflu înnoitor după succesul trecut al pictorilor realişti Mişu Popp, Tattarescu, Grigorescu şi al altor artişti români. Urmaşii acestora în pictura monumentală copiau fără discernământ opere străine, fără a avea măcar meritul unor reproduceri de calitate (...)

Tehnica dificilă, unele cunoştinţe intime ale acestei capricioase îndeletniciri artistice, descoperite prin cercetări personale, cât şi studiul asiduu al compoziţiei monumentale i-au conferit lui Keber locul înnoitorului, dacă nu al reformatorului – aşa cum îl considera Brâncuşi(...).

Culoarea frescei pictate de Keber este caldă, desenul este degajat de detalii, compoziţia este o profunzime de scene, figuri şi ornamentaţii armonios asociate, ambianţa fiind dominată de o tonalitate temperată dată de galbenul în tonuri ce resping întunecimea zidurilor afumate. E o pictură ce ne aduce în faţa unui creator care a ştiut să facă, nu numai din munca de şevalet, dar şi din aceea de pe schelele frescelor bisericeşti, o împlinire de artist ce-şi revendică dreptul consemnării în pagini de istoria artei româneşti.

Keber, alături de Brâncuşi şi de urmaşii lor, face din Târgu-Jiu un centru artistic al plasticii secolului XX..." (**Op.cit**.,pp.33-34).

*

Într-o ***AUTOBIOGRAFIE*** în 200 de pagini dactilo, care s-a pierdut (?!), autorul intenţiona să publice *„al doilea capitol, cel cu pictura monumentală, ca pe urmă să revedeţi **Cap. III** cu reflecţii sau cugetări picturale"* (din scrisoarea datată 4 iulie 1985, Tg.-Jiu, adresată prietenului său de la Piteşti, gazetarul Oct. Ungureanu).

Într-o altă scrisoare către acelaşi amic, Keber îi sugera acestuia să scrie despre „colega de breaslă" Anca Zgarbură, afirmând că el însuşi deţine „multe taine în ale picturii biosericeşti" şi că fusese *„calificat cu nota <excepţional> în tehnica frescei..."*

O **gafă memorabilă** făcută de autorităţile regimului totalitar în legătură cu arta sa monumentală datează din perioada când Keber picta altarul şi tâmpla de la **Mănăstirea DEALU,** lucrare pe care ***Comisiunea Monumentelor Istorice*** (din care nu făcea parte nici un specialist în pictură!) a găsit-o „neinspirată", decretând abuziv:*„Pictorul Keber să şteargă ce-a făcut!"*

La aflarea telegramei cu pricina, Prea Fericitul Părinte **JUSTINIAN MARINA**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ia apărarea pictorului şi o atitudine fermă: *„Pictorul Keber să continue lucrarea..."*

În semn de preţuire şi recunoaştere a întregii sale arte monumentale, împodobind cu măestrie lăcaşuri de cult de pe întreg cuprinsul ţării, dar şi în

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

străinătate, cu o impresionantă iconografie în stil neobizantin, **Patriarhia Română** acordă Pictorului, la 4 august 1988, cu prilejul împlinirii a 91 ani de viaţă, distincţia bisericească **„CRUCEA PATRIARHALĂ”** pentru mireni.

Iată textul înştiinţării semnat de episcopul Vasile Târgovişteanul, vicar-eparhial:

,,Avem deosebita plăcere de a Vă face cunoscut că, pentru deosebitele merite tehnice şi artistice de care aţi dat dovadă în peste 50 de ani de practicare a picturii bisericeşti, timp în care aţi înveşmântat cu pictură un mare număr de biserici din cuprinsul ***PATRIARHIEI ROMÂNE,*** *pentru aportul pe care l-aţi avut la formarea de noi cadre de pictori, precum şi pentru activitatea depusă ca membru al* ***Comisiei de pictură bisericească****, la popasul aniversar al celor 91 de ani de viaţă al dv.,* ***Prea Fericitul Părinte TEOCTIST*** *v-a acordat distincţia bisericească* ***CRUCEA PATRIARHALĂ pentru mireni****. Înalta distincţie de care v-aţi învrednicit, v-a fost înmânată în ziua de 20 iunie 1988.*

Urându-vă în continuare ca Bunul Dumnezeu să vă dăruiască viaţă îndelungată, cu sănătate şi putere de muncă, vă împărtăşim arhiereşti binecuvântări...”

Această publică recunoaştere din partea înaltului for al B.O.R. încununează munca de o viaţă a Marelui Keber la împodobirea şi înzestrarea atâtor şi atâtor locaşuri de cult, de pe cuprinsul ţării şi, în câteva cazuri, şi de peste hotare. El rămâne în istoria picturii româneşti unul din clasicii manierei neobizantine, condtituind, totodată, un model puternic pentru generaţii întregi de pictori şi restauratori de frescă monumentală bisericească.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Centenar Brezulescu

Adelin Ungureanu

Moto: „Am voit numai să provocăm mintea şi inima
mai multora pentru a găsi mijloacele de tămăduirea relelor"
Dumitru Brezulescu

În fiecare localitate, memoria oamenilor readuce-n contemporaneitate figura ori rezultatele faptelor unora dintre înaintaşi, dintre fiii de altă dată ai locurilor. Aici, pe plaiurile din preajma Gilortului de sus, sub streaşina munţilor pe lângă mulţi alţi înaintaşi de vază, ce au rămas veşnic în istoria locală, de aici a plecat Brezulescu. El este cel ce a repoziţionat localitatea sa natală, sub aspect socio-economic, cel ce a schimbat faţa Novaciului la începutul veacului trecut şi a creat, ceea ce s-a numit în epocă *Minunea de la Novaci*.

Pe parcursul anului 2016 se împlinesc 100 de ani, de la decesul prematur, la nici 37 de ani al lui Dumitru D. Brezulescu. Însă până la tristele zile de iulie 1916, când cel mai de preţ fiu al Novaciului pleca pentru totdeauna, către lumea străbunilor voi efectua o trimitere în timp către câteva repere.

Era 20 septembrie 1879. La Novaci în casa Ioanei şi a învăţătorului Dumitru Breazu trebuie să fi fost mare bucurie. Se năştea cel dintâi copil al familiei, pe care părinţii l-au botezat Dumitru şi i-au zis Matache. Familia învăţătorului după câte se pare a avut şi o fetiţă, Elisaveta, care însă nu a trăit nici măcar până la vârsta la care copiii mergeau la şcoală, în anul 1885 aceasta a încetat din viaţă.[1]

Dumitru Breazu a mai avut doi fraţi pe Ionică şi pe Năiţă, cel dintâi decedând înecat în vreme de iarnă, iar Năiţă sfârşind de asemenea de tânăr. Sub aspectul succesorilor, Matache a fost ultimul descendent direct pe linie bărbătească din familia Breazu de la Novaci. Ioniţă a avut o singură fiică (Lia), care deşi a trăit mai mult, nu a avut urmaşi, iar Dumitru (Matache) tot o singură fiică (Ivona) căsătorită cu Antoniade[2] Gheorghe care a locuit mult timp în vestul Europei, cu precădere în anii comunismului, familia Antoniade având un fiu, nepot al lui Dumitru Brezulescu de la Novaci.

Dumitru Brezulescu, după moartea tatălui său, pe cândva avea sub cinci ani împliniţi a beneficiat de sprijinul unor familii din sat Preoteşescu şi Ciungu, apropiaţi poate şi rude ale sale dar şi de învăţătura pe care a primit-o în şcoala primară de la învăţătoarea Paulina Răduţescu. Ulterior porneşte pe linie educaţională din Novaciul natal şi ajunge la Târgu Jiu, unde absolvă Gimnaziul Tudor Vladimirescu, pentru ca apoi să să-şi continue studiul la Liceul Traian din Drobeta Turnu Severin. Mai departe se înscrie la facultatea de drept din Bucureşti pe care o încheie cu teza de licenţă din 1905 intitulată *Contribuţiuni la studiul proprietăţii în devălmăşie a munţilor noştri. O pagină din „chestiunea ţărănească"*

[1] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj – Colecţia Stare civilă Comuna Novaci, Dos.158/1882-1887, f.14 verso

[2] Gheorghe Ciorogaru – Dumitru Brezulescu, Editura Centrului Judeţean pentru Conservarea şi promovarea Culturii Tradiţionale Gorj, Târu Jiu, 2010, p.8 (note de subsol)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

despre care mai târziu Nicolae Iorga scria „Broşura domnului D. Brezulescu … e, apoi, strigătul de alarmă (cam multe se tot aud de la o vreme) al unui tânăr iubitor de ţară şi de ţărani împotriva anarhiei sălbatice în care se învârte viaţa acestei proprietăţi în devălmăşie. Sunt aşa de mulţi, de răspândiţi, de săraci şi de neluminaţi moşnenii, încât îi fură cine vrea”[3] Deşi avea puţin peste 20 de ani, Brezulescu era citat de marele Iorga iar mai târziu lucrarea sa de licenţă era utilizată pentru redactarea proiectului de lege, în domeniul silviculturii.

Totuşi Dumitru Brezulescu a rămas în memoria oamenilor pentru alt gen de preocupări şi totodată mari realizări. Era Ziua de Bobotează a anului 1902, când ţinând cont de faptul că mai toţi sătenii veneau la Biserică, le vorbeşte acestora, din postura de student la drept, despre utilitatea asocierii, în vederea creării unui cadru juridic şi economic funcţional prin fondarea unei instituţii de tip bancă populară. Planul lui avea să prindă contur şi peste puţin timp avea să şi apară Banca Populară Gilort cu sediul în comuna Novaci. În câţiva ani, sub administrarea directă a fondatorului său, banca se plasează pe primul loc în regat şi ajunge să atragă capital din toată ţara, devenind un model al vremii, iar rezultatele încep să apară.

La cinci ani de la înfiinţare prin intermediul instituţiei bancare, Dumitru Brezulescu reuşeşte să cumpere, nu fără emoţii şi artificii Moşia Novaci, munţi şi alte pământuri din partea locului, realizând ulterior o formă atipică de împroprietărire, oferind parcele îndeobşte pentru cei din satul Novaci-Străini, urmaşii ardelenilor veniţi de dincolo de crestele carpatine, iar din activitatea propriu-zisă a Băncii Gilort, finanţând aproape toate obiectivele ce au fost create în următorii anii la Novaci şi totodată susţinând financiar pe tinerii locului pentru a continua învăţătura, marchează statutul comunei sale.

În volumul *Cum putem scăpa de nevoie şi cum putem dobândi pământ*, Mihail Sadoveanu scrie referindu-se la Banca Gilort din Novaci „a fost o bancă mică, întemeiată de câţiva oameni sărmani. Tot capitalul lor la început a fost numai 70 lei… au ascultat de un om de ispravă, d-l Dumitru Brezulescu… în opt ani banca a crescut, s-a împuternicit şi are peste 2500 de tovarăşi şi, cum spuneam, un capital de 2 milioane lei. Se pare o minune, dar nu e minune, ci lucru adevărat!”[4]

---

[3] Nicolae Iorga – în Semănătorul nr.48, anul IV din 27 noiembrie 1905, apud Gheorghe Ciorogaru – Dumitru Brezulescu, op. cit, p.24

[4] Mihail Sadoveanu - Cum putem scăpa de nevoie şi cum putem dobândi pământ, tipărită de Ministerul şcoalelor, 1909, apud Gheorghe Ciorogaru – Dumitru Brezulescu, op. cit, p.27

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Familia Brezulescu la Novaci

Banca fondată de Dumitru Brezulescu şi condusă de acesta a reprezentat într-adevăr un fenomen economico-social fără precedent. Pe lângă faptul că a fost creată din nimic, prin asocierea câtorva consăteni la zi de mare sărbătoare a creştinătăţii, în câţiva ani, ai începutului secolului trecut, instituţia bancară de la Novaci devenise captivantă pentru mari investitori ai ţării, crescându-şi capitalul după o reţetă pe care nimeni nu o aplicase-n paralel, cu asemenea succes.

Privind astăzi retrospectiv şi analizând la aproximativ un veac, putem înţelege cât de mult a însemnat fapta tânărului de atunci pentru locurile sale natale, pentru contemporanii săi şi generaţiile de urmaşi ai acestora din urbea novăceană. Într-un fel sau altul, multe dintre obiectivele actuale ale micului oraş, din aspectul acestuia ori din conduitele urmaşilor sunt conexionate preocupărilor lui Brezulescu, în scurta-i viaţă de nici 37 de ani împliniţi.

Astfel clădirea din centrul localităţii ce a fost de-a lungul vremii sediu de bancă, hotel, restaurant ori alte activităţi a fost inaugurată de către personalul Băncii fondate de Brezulescu, cu destinaţia de sediu propriu, după moartea sa, inaugurată în 1936; clădirea Primăriei a fost ridicată de către Brezulescu în timpul vieţii sale şi azi pe frontispiciul acesteia se pot citi două substantive proprii: Brezulescu şi Vlădoianu, familii ce au influenţat major viaţa comunităţii cu mulţi ani în urmă; Spitalul din Novaci, ce a început să funcţioneze la 1926 a avut drept spaţiu tot casa clădită de Brezulescu, apoi Banca Gilort s-a implicat şi în amplasarea ori ridicarea localului şcolii şi a târgului săptămânal şi tot după

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

planurile sale cu implicarea şi a arhitectului Diaconovici, s-au retrasat căile de comunicaţie centrale, pentru a crea centrul civic de mai târziu. Tot Brezulescu a îndemnat pe cei ce poposeau la Novaci să viziteze zona Rânca, anticipând probabil potenţialul turistic generat de frumuseţea muntelui.

Revenind la Spitalul din Novaci, acesta a funcţionat zeci de ani, în casa ridicată de către fiul Novaciului, în timpul vieţii sale. Azi clădirea serveşte drept sediu al administraţiei publice locale şi nu puţini sunt cei din partea locului, care consideră că totuşi crearea unui muzeu în casa ridicată de Brezulescu ar fi în concordanţă cu trecutul istoric şi cu sufletul oamenilor, amintind astfel de novăcenii de vază de odinioară.

Ziarul Gorjanul de la mijlocul lunii februarie a anului 1926 anunţa conjudeţenii, că la Novaci în cea dintâi zi de primăvară s-ar deschide Spitalul ce poartă numele Dimitrie Brezulescu[5]. Nu durează mult şi deja Ministerul de resort desemnează drept medic al Spitalului de la Novaci un doctor ce activa la Horezu, în persoana medicului Dworschak, cu menţinerea aceluiaşi nivel al salarizării [6] prezentarea efectivă a acestuia la postul de la noul Spital nou înfiinţat fiind confirmată la data de 20 aprilie acelaşi an[7] aceasta fiind data în care bolnavii puteau beneficia şi de aportul unui doctor, ale cărui activităţi erau destinate integral muncii medicale din spitalul înfiinţat în casa ce nu a mai apucat să trăiască Brezulescu şi familia sa.

Marea operă a continuat aşa cum am şi făcut trimitere prin modul în care Brezulescu a regândit împroprietărirea sătenilor. În perioada 1908-1911, aproape 1000 hectare de teren sunt parcelate drept loc de case şi gospodărie ori păşunat şi vândute exclusiv sătenilor, la preţuri pe care aceştia să le poată acoperi în timp, realizându-se o formă de împroprietărire, ce pentru Novaci înseamnă mai mult decât făcuse şi Cuza[8] prin reforma agrară din 1864. Este vremea în care mica industrie bazată pe prelucrarea lemnului lua un avânt fără precedent, exploatarea pădurii şi a munţilor se făcea pentru prima dată pe baza unor planuri de investiţii gândite şi cu obţinere de profit, de care aveau parte toţi cei implicaţi direct ori indirect.

Brezulescu a fost în relaţii excelente cu I. Gh. Duca şi Dr. Nicolae Hasnaş, fiind totodată rudă apropiată cu Nicolae Titulescu, în urma căsătoriei cu fiica cea mică a familiei Burcă dintr-alt judeţ dar şi cu familia Frumuşanu, cu care a şi cooperat foarte bine. A reuşit prin propria-i activitate şi prin intermediul cercului de apropiaţi să-şi promoveze localitatea de baştină aşa cum nimeni nu o mai făcuse vreodată. Despre I.Gh. Duca aflat-am că în urma colaborării excelentei de la actul cumpărării Moşiei Novaci dar şi pentru consolidarea activităţii bancare, acesta a şi fost desemnat drept preşedinte onorific al Băncii Populare Gilortul din Novaci[9]

[5] S.J.A.N. Gorj – Colecţia presă, Gorjanul nr.6-7, an III, pag.5
[6] S.J.A.N. Gorj – Secţia sanitară Gorj, Dosar nr.1/1926, f.259
[7] Ibidem, f.294
[8] Constantin Lianu – Monografia comunei Novaci-Gorj, Institutul de Arte Grafice „Nicu D. Miloşescu” Târgu Jiu, 1935, p.34
[9] Cristian Grecoiu – Viaţa şi opera lui Dumitru Brezulescu, Edit. Arves, 2014, p10

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

fapt ce nu trebuie trecut cu vederea. Este meritul novăceanului nostru de a fi ştiut să atragă, în demersul său de a recupera pământurile novăcenilor, personalităţi distincte, din prim planul activităţii de specialitate dar şi politică a ţării. Poate dacă timpul i-ar fi permis să trăiască mai mult, alături de Duca, cel cu care se înţelegea cum nu se putea mai bine, având în vedere şi legătura de rudenie cu Titulescu, ţara ar fi avut un aport substanţial venit şi din implicarea în activităţi generale ale fiului învăţătorului Breazu din nordul Gorjului.

Cu toate astea şi chiar dacă-i trist, merită a fi rostit faptul că a fost şi o vreme în care lumea uitase de Brezulescu, de fiul satului care schimbase soarta comunităţii într-un mod ireversibil. Recunosc personal, că în primii ani de şcoală, nu auzisem aproape nimic de acest om, iar pe la începutul anilor '90, atunci când ici-colo se pomenea numele său, îmi era greu a-l asocia cu ceva anume, dat fiind şi faptul că numele nu mai exista în localitate, deci rezonanţa sa era una fără reper concret. A trebuit aşadar să treacă multă vreme, să vină şi să plece generaţii, pentru ca oamenii să-l redescopere şi să-l aprecieze aşa cum se cuvine ori măcar să nu-l uite, fiindcă nu merită asta. În perioada interbelică, cei ce s-au ocupat pe mai departe de administrarea societăţii bancare creată de el, împreună cu autorităţile şi prietenii săi i-au ridicat în centrul localităţii un bust, în scop de eternizare. Dar acel bust a fost cândva dislocat şi a trebuit să se scurgă încă circa o jumătate de veac, până ce altul i-a luat locul, ca semn de respect pentru opera sa.

Sunt multe lucruri pe care nu le ştim despre cel ce a fost nominalizat şi de către Ion Cepoi, directorul actual al Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Gorj, pe bună dreptate, ca fiind creatorul Novaciului modern. Aproape că nu există domeniu de interes public să nu fi fost atins de implicarea fondatorului băncii populare, administraţie, economie şi turism, drumuri, cultură, culte şi altele beneficiind de aportul concret şi consistent al activităţi lui Brezulescu.

După revoluţia din Decembrie '89, la reîntoarcerea la Novaci, după multe zeci de ani a fiicei sale, nu mică a fost surpriza, atât pentru urmaşa lui Brezulescu şi soţul acesteia dar şi pentru noile autorităţi locale, care descopereau fotografii şi documente originare cu şi despre familia Brezulescu, trecute prin vremurile postbelice şi păstrate cu sfinţenie în Casa inginerului Gheorghe Cuţuliga din aceeaşi localitate. Dar gândindu-ne la vârsta încetării din viaţă, uneori ne punem întrebarea, câte ar mai fi avut de făcut Matache Brezulescu dacă ar fi trăit mai mult şi cum ar fi arătat comuna sa natală, la care a ţinut atât de mult şi în care s-a întors de la toate studiile: Târgu-Jiu, Severin, Bucureşti, Paris şi unde alesese să trăiască împreună cu soţia, venită dintr-alt judeţ, inclusiv în ultimii ani de viaţă, când drumurile îl duceau în capitala vechiului Regat, aproape săptămânal.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Lucia (Luceta) şi Dumitru (Matache) Brezulescu
fotografie realizată în anul 1910, în Zăvoiul din Novaci

În ultimi ani de viaţă, Dumitru Brezulescu pe colegiul al treilea este ales deputat, înlocuindu-l iniţial pe Dincă Schileru;[10] câtă similitudine iată, primul ţăran ajuns în parlament era înlocuit cu apărătorul ţărănimii, originar din acelaşi judeţ. Ca membru al autorităţii legiuitoare, acesta nu uită locurile natale şi decide să revină acasă şi să coordoneze pe mai departe societatea bancară pe care o crease şi care devenise reper în lumea cooperatistă a acelor vremuri. Viaţa însă, la doar patru ani după ce-şi întemeiase familia i se încheie spre uimirea şi regretul atâtor oameni. În primăvara anului 1916, nu se simţise prea bine şi făcu-se câteva investigaţii, fiind internat în spitale din capitală. Convins şi poate chiar asigurat că n-ar fi ceva grav se retrage o vreme acasă la Novaci, aşteptând şi sperând la o însănătoşire în aerul curat din preajma Gilortului de sub munte. Doar că situaţia, în loc a se îmbunătăţii se acutizează şi apar complicaţii.

În preziua morţii lui Brezulescu, deducem că acesta fusese vizitat de bunul său prieten, Doctorul Nicolae Hasnaş, care deşi ştia că-n urma tratamentelor administrate în acord cu cele indicate de doctorii din capitală, bolnavul ar fi trebuit să se vindece, Hasnaş îşi dă seama că diagnosticul nu fusese bine stabilit şi observând că starea se acutizează decide să plece la Târgu Jiu, pentru a-şi lua cele

[10] Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor – Nicolae Hasnaş – „Medicul” liberalismului gorjean, vol.I, Editura Arves, Craiova, 2012, p.45

necesare, ca să-l opereze chiar în casa de la Novaci. Din nefericire, drumul dus-întors în urmă cu o sută de ani se făcea în cu totul alte condiţii, iar durata era mult mai mare. Până la revenirea acasă la Brezulescu, acesta decedase.[11] Sosise trista zi din miez de vară, când cel ce făcuse ca nimeni altul atâtea lucruri benefice pentru consătenii săi şi aşa cum se va vede şi pentru generaţii de urmaşi ai acestora pleca pentru totdeauna.

La înmormântarea din data de 14 iulie au participat după unele surse 3000 de oameni, deşi altele spun că numărul ar fi fost cu mult mai mare, greu de cuantificat. În cimitirul satului Hirişeşti, fost sat central al administraţiei comunei, lângă Biserica parohială cu hramul Sfinţilor Voievozi a fost înmormântat Dumitru Brezulescu.

Au fost prezenţi prefecţii din câteva judeţe, precum şi parlamentari colegi ai acestuia, reprezentanţi ai diverselor instituţii şi mii de ţărani. N-a lipsit nici I.Gh. Duca. În memoriile scrise mult mai târziu, cel ce a fost Primul ministru al României Mari, amintindu-şi de ceea ce simţea la Novaci în acele clipe la căpătâiul lui Brezulescu, fiind în cunoştinţă de cauză în privinţa intrării în război peste puţine săptămâni a României, aşternea pe hârtie următoarele „în ce vâltoare de foc erau să fie peste câteva săptămâni toţi acei aflători acolo plini de viaţă, de speranţe şi de nepăsare. Privirea mea întâlnea vreun falnic cioban al Gorjului senin şi fericit şi fără voie mă întrebam dacă peste vreo lună nu va fi şi el nesimţitor şi rece ca Brezulescu, fără ca la căpătâiul lui să poată plânge cei care-l iubeau… Mereu aveam asemenea senzaţii"[12] Într-adevăr nu a durat mult şi ţara a intrat în război, iar printre cele mai straşnice lupte au fost pe Jiu, unde s-a afirmat pentru întâia oară Ecaterina din Vădenii Gorjului, iar Generalul Dragalina de pe câmpul de luptă şi mai apoi de pe patul de spital îşi coordona corpul de armată spre victoria de la Jiu, pe care nimeni nu o mai aştepta. După război, Novaciul lui Brezulescu înceta a mai fi localitate de graniţă, însă din nefericire, el n-a apucat să trăiască această zi. Dar poate că, dacă viaţa-i hărăzea zile multe, până dincolo şi de cel de-al doilea război mondial, deşi a făcut atâtea lucruri bune, ar fi fost catalogat asemenea altora şi probabil ar fi avut mult de suferit în noul context politic şi nu numai.

Despre Brezulescu, despre opera şi a personalitatea lui, iată ce scria un coleg de profesie, avocatul Virgil Slăvescu din Târgu Jiu „el nu aparţine trecutului recent, prezentul nu are nimic a revendica de la el decât o moştenire de arginţi şi o bancă populară – ce trebuie să fie numai a poporului; posteritatea va şti să dezgroape în dreapta altarului bisericuţei din Hirişeşti pe omul care nu lăsase urmaşi asemenea lui. Până atunci, peste mulţi din noi se vor fi şi aruncat bulgări de ţărână! Această întreită durere a zilei de 12 iulie 1916, pentru gorjeni, îmi evocă nu atât nimicnicia vieţii cât nemernicia ei"[13] Vorbele expuse prin scris ne par azi,

[11]Ibidem, p.46
[12] I.G. Duca – Memorii, vol II, Bucureşti, 1994, p.154 apud Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor – Nicolae Hasnaş – „Medicul" liberalismului gorjean, vol.I, Editura Arves, Craiova, 2012, p.48-49
[13] Unirea Neamului, an III, nr,146, apud Cristian Grecoiu – Viaţa şi opera lui Dumitru Brezulescu, Edit. Arves, 2014, p136

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

asemenea împliniri unei prorociri, iar ceea ce făcuse acel fiu al Novaciului îl unicizează în timp, fapt cu care putem fi azi, după atâta timp întru totul de acord.

Dumitru Brezulescu rămâne reper sub aspectul personalităţii sale, pentru partea de nord est a Gorjului de la începutul secolului al XX-lea, iar pentru cei de la Novaci reprezintă cel mai de seamă fiu al localităţii din cei cunoscuţi. Cu greu cineva vreodată, într-un timp atât de scurt va mai reuşi a face atâtea pentru localitatea de sub geana Parângului. Azi o stradă şi chiar un locaş de cultură-i poartă numele, iar un bust, un altul decât cel din 1936 veghează centrul localităţii. Pe cel de-al patrulea rând al Cimitirului din Hirişeşti, regăsim locul său de veci, loc în care şi-a găsit liniştea, cel ce n-a fost liniştit, până când a putut, cât de cât să facă ceva pentru cei mulţi, pentru cei trataţi atât de superficial de mai toate regimurile, ţăranii români (oamenii de rând)!

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

100 de ani de la trecerea în neființă a poetului Emanoil Părăianu (1860 - 1916)

Daniela-Liliana Pătraşcu

Abstract
Emanoil Părărianu was one of the most important poets at the turn of XIXth and XXth centuries in Gorj County. He was born into an important family of boyars; the first known boyar of his family being Danciu Zamona, who owned Părăieni Estate at the the middle of the XVth century. Emanoil Părărianu passed away on December 4th, 1916, in the Bucharest Sanatorium „Elisabeta" ["Elizabeth"] and he was buried in the „Sfânta Vineri" ["Holy Friday"] Cemetery.
Keywords: Emanoil Părăianu,Will, Târgu-Jiu Military Circle, Captain, Poet.

Emanoil Părăianu a fost, alături de Nicolae Burlănescu-Alin, unul dintre cei mai importanţi poeţi gorjeni la cumpăna secolelor XIX-XX.

S-a născut la 11 martie 1860 în comuna Izvoarele din judeţul Gorj, fiind fiul lui Constantin Părăianu, născut în anul 1823 la Târgu-Jiu[1], şi al Mariei Pleşoianu-Dobrescu[2], fiica lui Dumitru Pleşoianu (1811-1880)[3]. Botezat la biserica cu hramul *„Sfântul Nicolae"* în data de 25 martie 1860[4], avea să primească numele *„Manolache"*.

După absolvirea liceului la Craiova, a urmat cursurile Şcolii Fiilor de Ofiţeri de la Iaşi, la absolvirea căreia, în 1886, avea să se înroleze în armată[5].

Emanoil Părăianu provenea dintr-o importantă familie boierească, primul membru al familiei atestat documentar fiind Danciu Zamona, amintit la mijlocul secolului al XV – lea ca posesor al moşiei Părăieni[6].

În secolul al XVII – lea cel mai important membru al familiei Părăianu a fost Danciu Părăianu din Mileşti, dregător al lui Matei Basarab şi al lui Constantin Şerban. Acesta era fiul lui Hamza, Banul din Părăieni[7].

---

[1] Ion Mocioi, *Trei poeţi gorjeni*, în „Litua. Studii şi Cercetări", nr. IV, Târgu-Jiu, 1988, p. 359.
[2] *Ibidem*.
[3] *Ibidem*.
[4] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj, Condică pentru botezaţi, cununaţi şi morţi din satul Isvoarele, biserica cu hramul *„Sfântul Nicolae"*, plasa Jiului, judeţul Gorj pe anul 1860, ff. 1-2.
[5] Iuliu Moisil, *Căpitanul Emanoil Pârăianu. Poetul Gorjului (1860 - 1916)*, în „Arhivele Olteniei", an VIII, nr. 45-46/septembrie-decembrie 1929, p. 409.
[6] Vasile Arimia, Nicolae Mischie, *Familii şi neamuri boiereşti din judeţul Gorj*, Editura Rhabon, Târgu-Jiu, 2002, p. 219.
[7] *Ibidem*, p. 222.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

În 1648 Danciu Părăianu era capuchehaie a Ţării Româneşti la Constantinopol, iar în 1651 era ispravnic la zidirea bisericii cu hramul *„Sf. Dumitru“* din Craiova de către domnitorul Matei Basarab[8].

Soţia sa, Constanţa, era fiica lui Tache Frumuşanu, fost preşedinte de maghistrat (primar) al oraşului Târgu-Jiu, sora Ecaterinei, soţia lui Ştefan Dobruneanu, fost primar al oraşului Târgu-Jiu şi senator în parlamentul României[9].

Emanoil Părăianu a scris primele sale poezii în perioada în care se afla în Şcoala Fiilor de Ofiţeri de la Iaşi. Ulterior, a publicat poezii şi povestiri în presa bucureşteană. După căsătoria sa cu fiica lui Tache Frumuşanu, Constanţa, în casa familiei Părăianu din Târgu-Jiu avea să se reunească un salon literar. De altfel, familia Emanoil şi Constanţa Părăianu poseda una dintre cele mai mari biblioteci din oraşul Târgu-Jiu[10].

Odată cu stabilirea profesorului Iuliu Moisil la Târgu-Jiu, între acesta şi căpitanul Emanoil Părăianu avea să se statornicească o prietenie ce va conduce, printre altele, la publicarea revistei *„Jiul“* (1894-1895), în paginile căreia au fost inserate 30 de poezii aparţinându-i poetului Emanoil Părăianu[11]. Ulterior, aceste poezii au fost adunate în volumul cu titlul *„Umbre şi lumini“*, editat la tipografia lui Nicolae Miloşescu din Târgu-Jiu în 1896[12].

Prima lucrare editată în tipografia lui Nicolae D. Miloşescu din Târgu-Jiu a fost nuvela intitulată *„Nicu Steluţă“* a scriitorului gorjean Emanoil Părăianu, unul dintre prietenii apropiaţi ai lui Nicolae D. Miloşescu, care l-a ajutat pe acesta din urmă să se stabilească definitiv la Târgu-Jiu[13]. Aceasta a văzut lumina tiparului în decembrie 1880[14].

Emanoil Părăianu şi Alexandru Ştefulescu au avut iniţiativa editării, la tipografia lui Nicolae D. Miloşescu din Târgu-Jiu, a primului ziar din oraşul Târgu-Jiu, intitulat *„Vulcanul“*[15]. Acesta apărea săptămânal, fiind editat în perioada ianuarie – octombrie 1882, la tipografia lui Nicolae Miloşescu din Târgu-Jiu[16].

În 1897 a fost editată la tipografia lui Nicolae D. Miloşescu din Târgu-Jiu culegerea de nuvele intitulată *„Cartea Săteanului“* de Emanoil Părăianu[17].

Iuliu Moisil aprecia, referindu-se la poetul Emanoil Părăianu, că *„în mişcarea culturală din judeţul Gorj între anii 1894-1906, (...) se reliefase un om cu idei frumoase, nobile, generoase, un literat, un poet: Emanoil Părăianu. Pe atunci locotenent în Regimentul 18 de Infanterie Gorj, el se alipise imediat la*

---

[8] *Ibidem*.
[9] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 361.
[10] Nicolae Mischie, *Gorjul cultural. 1890 – 1910*, Editura Rhabon, Târgu-Jiu, 2003, p. 193.
[11] *Ibidem*, p. 194.
[12] Daniela-Liliana Pătraşcu, *Nicolae Miloşescu*, Editura PIM, Iaşi, 2013, p. 90.
[13] *Ibidem*, p. 11.
[14] Alexandru Doru Şerban, Nelu Vasile, *Istoricul tipografiilor şi tipăriturilor din Gorj*, Editura Ager, Târgu-Jiu, 2001, p. 12.
[15] Daniela-Liliana Pătraşcu, *op. cit.*, p. 11.
[16] Vasile Cărăbiş, *op. cit.*, p. 23.
[17] Daniela-Liliana Pătraşcu, *op. cit.*, p. 16.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

această mişcare culturală şi contribui în mare măsură la dezvoltarea şi intensificarea ei"[18].

Emanoil Părăianu a publicat poezii satirice în revista *„Ardeiul"*, poezii *„în care se combăteau şi satirizau ticăloşiile celor mari din guvernarea takistă, care, în loc să ajute, au stingherit pe cât au putut mişcarea noastră culturală şi economică din Gorj"*[19]. Referitor la talentul de prozator al lui Emanoil Părăianu, profesorul Iuliu Moisil aprecia că acesta *„mânuia şi proza cu aceeaşi îndemânare şi căldură ca şi versul"*[20].

În acest sens, Iuliu Moisil se referă la povestirea intitulată *„Din viaţa unui veteran"*, în care sunt prezentaţi gorjeni veterani ai războiului de independenţă, unii dintre ei cunoscuţi de către autor în perioada în care a activat în cadrul Regimentului Nr. 18 Gorj[21].

În perioada noiembrie 1899 – 15 iunie 1906, precum şi în iulie 1907, a fost editată publicaţia *„Bazarul"*, aceasta promovând produsele comercializate prin intermediul magazinului de papetărie şi librărie deţinut de către Nicolae Miloşescu în Târgu-Jiu. Printre colaboratorii acestei publicaţii s-au numărat: Emanoil Părăianu, Nicolae Gane, Alexandru Vlahuţă, D. R. Rosetti şi George Coşbuc[22].

Îmbolnăvindu-se, în iunie 1913, Emanoil Părăianu a fost internat la Sanatoriul *„Elisabeta"* din Bucureşti[23]. În ciuda acestui fapt, a continuat să publice în ziarul *„Românismul"* editat la Târgu-Jiu.

La începutul anului 1914 Emanoil Părăianu a publicat lucrarea intitulată *„Suflete din popor"*, cuprinzând nuvele. Avea să trimită un exemplar reginei Elisabeta a României, precizând că nu a putut edita mai mult de 2 000 de exemplare din lipsa banilor[24]. Primind lucrarea, regina Elisabeta aprecia: *„Cartea dumneavoastră este un foarte bun mijloc de luminare a ţăranului nostru şi cred că răspândirea ei va fi de mare folos"*[25].

În decembrie 1914, căpitanul Emanoil Părăianu, alături de medicii Dumitru (Tache) Culcer şi Nicolae Hasnaş, precum şi de Numa Frumuşanu, Gheorghe Tătărescu şi Grigore Iunian au pus bazele legiunii de cercetaşi *„Domnul Tudor"* din Târgu-Jiu[26].

Emanoil Părăianu a încetat din viaţă la 4 decembrie 1916 în Sanatoriul *„Elisabeta"* din Bucureşti, fiind înmormântat în cimitirul *„Sfânta Vineri"*[27].

---

[18] Iuliu Moisil, *loc. cit.*, p. 407.
[19] *Ibidem*, p. 410.
[20] *Ibidem*, p. 415.
[21] Nicolae Mischie, *op. cit.*, p. 196.
[22] Daniela-Liliana Pătraşcu, *op. cit.*, p. 15.
[23] Iuliu Moisil, *loc. cit.*, p. 418.
[24] Nicolae Mischie, *op. cit.*, p. 196.
[25] *Ibidem*.
[26] Gheorghe Nichifor, *Intelectualitatea Gorjului şi Marea Unire*, Editura *„Alexandru Ştefulescu"*, Târgu-Jiu, 1995, p. 33; Dumitru-Valentin Pătraşcu, *100 de ani de cercetăşie în România. Participarea cercetaşilor la bătălia de la Amzacea*, în „Litua. Studii şi Cercetări", nr. XVI, Târgu-Jiu, 2014, pp. 193-194.
[27] Nicolae Mischie, *op. cit.*, p. 196.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Ulterior, în decembrie 1926, osemintele sale au fost exhumate şi aduse la Târgu-Jiu, unde au fost reînhumate în cimitirul oraşului[28].

Jean Bărbulescu aprecia în 1925, la câţiva ani de la dispariţia lui Emanoil Părăianu, că acesta a fost *„un eminent fiu al Gorjului, ale cărui calităţi desăvârşite, pot fi oricând o vie pildă nouă şi urmaşilor noştri“*[29]. Referindu-se la talentul literar al lui Emanoil Părăianu, acelaşi Jean Bărbulescu aprecia: *„Ca literat, atât de dulce şi natural i-a fost scrisul, încât citind o bucată a lui, simţi cum se duce de-a dreptul la inimă şi ai vrea să-l tot citeşti“*[30].

Cu puţin timp înainte de moarte, printr-un testament scris la data de 2 martie 1914 la Târgu-Jiu, *„pentru propăşirea şi întărirea armatei; care este sprijinul, mărirea şi fericirea neamului românesc“*[31], căpitanul Emanoil Părăianu a donat *„Ministerului de Război: casele mele, rămase moştenire de la mătuşa mea Efima Pleşoianu, împreună cu dependinţele, grădină şi curte situate în acest oraş, strada Parângul, cu îndatorire de a înfiinţa în trânsele un Cerc (club) militar pentru ofiţeri de toate armele din Garnizoana Târgu-Jiu“*[32]. Acest fapt era reliefat şi de către jurnalistul Jean Bărbulescu, cel care nota în 1925, referindu-se la căpitanul Emanoil Părăianu, că acesta donase *„căsuţa lui bătrână, de lângă Prefectură, singura avere ce-i rămăsese de la părinţi – căci el, în viaţă, nu s-a gândit să strângă averi – a lăsat-o prin testament Garnizoanei Tg-Jiu, pentru a se face din ea <<Cercul Militar>> “*[33].

Totodată, conform prevederilor aceluiaşi testament, căpitanul Emanoil Părăianu preciza că *„las de asemenea Ministerului de Război, biblioteca mea, compusă în prezent aproape din 800 de volume, mai toate opere de valoare, scrise în diferite limbi, de autori celebri, clasici şi moderni, cuprinzând mai cu seamă întreaga literatură română, precum şi albumurile, revistele, hărţile şi atlasele şi dulapurile în care se păstrează, cu îndatorirea de a forma o bibliotecă la Cercul (Clubul) militar, care se va înfiinţa în casele donate pentru cultura şi recrearea ofiţerilor de orice armă din Garnizoana Târgu Jiu“*[34].

Ofiţer de carieră, Emanoil Părăianu a fost unul dintre cei mai importanţi poeţi gorjeni, colaborând la numeroase publicaţii locale în paginile cărora şi-a inserat operele poetice. A fost şi un talentat prozator, publicând, în special, nuvele dedicate ţăranilor şi veteranilor de război, contribuind astfel la promovarea culturii la sate, fapt apreciat chiar de către regina Elisabeta a României.

---

[28] Iuliu Moisil, *loc. cit.*, p. 420; Ion Mohor, *Aducerea osemintelor căpitanului Emanoil Părăianu în Târgu-Jiu*, în „Gorjanul“, an IV, nr. 1-2/1-8 ianuarie 1927, p. 5.

[29] Jean Bărbulescu, *Calendarul Gorjului*, Tipografia „Lumina“ – Fraţii Niculescu, Târgu-Jiu, 1925, p. 55.

[30] *Ibidem*.

[31] Vezi Anexa 2.

[32] *Ibidem*.

[33] Jean Bărbulescu, *op. cit.*, p. 55.

[34] Vezi Anexa 2.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexa 1

Prim Preşedintele Tribunalului Gorj

Proces verbal

Anul una mie nouă sute paisprezece, luna martie, ziua trei. Înaintea noastră I. Mănescu, judecător de şedinţe la Tribunalul Gorj, secţia I, în Camera de Consiliu, s-a prezentat dl. Emanoil Părăianu din Târgu-Jiu, cunoscut de noi personal, care cu petiţiunea reg. la nr. 5157 de astăzi, ne-a prezentat prezentul plic închis şi sigilat cu cinci peceţii aplicate pe ceară roşie cu iniţialele E. P. împreunate cu o coroană deasupra. Aceste peceţii sunt aplicate pe partea din dos a plicului, unde se face închiderea şi deasupra lor pe plic este scrisă următoarea vorbire:

„Aici este închis testamentul meu, care conţine ultimele mele voinţe din viaţă. Scris şi subscris de mine, căpitan Emanoil Părăianu“. Ne-a declarat şi verbal depunătorul că atât testamentul închis, cât şi vorbirea din dosul plicului sunt scrise şi subscrise de dânsul. Pentru constatarea starei acestui (testament) plic şi declaraţiunile făcute de depunător, am adresat acest proces verbal semnat de noi, grefier şi depunător

Prim Preşedinte,

I. Mănescu

Căpitan,
Emanoil Părăianu

Grefier
C. F.

Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj, Fond Tribunalul Judeţului Gorj, dosar nr. 53/1914.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexă 2

Testamentul căpitanului Emanoil Părăianu

„Cunoscând nestatornicia lumii aceştia şi neştiind ceasul când voi părăsi-o – în amintirea a tot ce mi-a fost drag şi scump –, am hotărât următoarele după încetarea mea din viaţă:

În semn al iubirii ce am simţit pentru tovarăşa şi scumpa mea soţie Constanţa, născută T. Frumuşeanu – şi pentru devotamentul, îngrijirea şi mângâierea cu care m-a fericit trăind – o las stăpână peste averea mea mişcătoare şi nemişcătoare ca să se bucure cât va trăi de uzufructul ei – afară de cinci mii de lei pe care îi las scumpei mele surori Emilia Doctor Urbeanu, pe care îi va primi la expirarea celui dintâi act ipotecar, din valoarea cărui va fi suficient ca să primească această sumă.

După încetarea mea din viaţă, banii care se vor găsi în casă fie în numerar, fie în efecte publice, fie înscrisuri ipotecare; soţia mea Constanţa va fi obligată la expirarea contractelor de împrumut să transforme toţi banii în efecte publice garantate de stat şi depunându-le la casa de consemnaţie, să beneficieze de venit.

După încetarea soţiei mele din viaţă, toată averea mişcătoare rămasă de la mine, se va împărţi deopotrivă între nepoatele mele Maria şi Constanţa, fetele fratelui meu Constantin Pârăianu. Dacă soţia mea ar înceta din viaţă înainte de măritişul sau la majoratul lor, averea rămasă, să nu poată fi ridicată de nimeni, rămânând spre fructificare până la majoratul sau măritişul lor, când fiecare va avea dreptul să-şi ridice partea sa.

După moartea soţiei mele Constanţa – pentru propăşirea şi întărirea armatei; care este sprijinul, mărirea şi fericirea neamului românesc – las Ministerului de Război: casele mele, rămase moştenire de la mătuşa mea Efima Pleşoianu, împreună cu dependinţele, grădină şi curte situate în acest oraş, strada Parângul, cu îndatorire de a înfiinţa în trânsele un Cerc (club) militar pentru ofiţeri de toate armele din Garnizoana Târgu-Jiu.

Tot după moartea soţiei mele, las de asemenea Ministerului de Război, biblioteca mea, compusă în prezent aproape din 800 de volume, mai toate opere de valoare, scrise în diferite limbi, de autori celebri, clasici şi moderni, cuprinzând mai cu seamă întreaga literatură română, precum şi albumurile, revistele, hărţile şi atlasele şi dulapurile în care se păstrează, cu îndatorirea de a forma o bibliotecă la Cercul (Clubul) militar, care se va înfiinţa în casele donate pentru cultura şi recrearea ofiţerilor de orice armă din Garnizoane Târgu Jiu – cu următoarele condiţiuni:

a) Cercul (Clubul), care se va stabilii în casele mele să poarte numele *‹‹Cercul (Clubul) militar Căpitan Emanoil Părăianu››*, care se va scrie pe frontispiciul caselor şi se va păstra pentru totdeauna.

b) Biblioteca se va instala într-o singură cameră, care se va alege pentru acest scop – deasupra uşii la intrare, se va pune o tablă de metal sau de marmură pe

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

care se va incrusta sau săpa cu litere mari *‹‹Biblioteca Emanoil Părăianu››* – în interiorul camerei pentru a mai retrăii printre cazărmi, mi se va aşeza pe un părete o fotografie a mea, pe care am semnat-o în acest scop şi am lăsat-o în păstrarea soţiei mele – fie aşa cum se găseşte în original, fie reprodusă în mai mare, după aprecierea membrilor clubului la înfiinţarea lui – sub această fotografie se va pune o placă de metal sau de marmură pe care se va incrusta sau săpa într-un mod citeţ următoarele: Căpitan Emanoil Părăianu Cavaler al Coroanei şi al Stelei României şi al ordinului Rus Sfânta Anna – descendent al Marelui Postelnic Danciu Părăianu, fondatorul Mănăstirii Polovragi (1633-1654) – născut la anul 1860 martie 11 – în satul Isvoarele (Gorj).În anul 1903 a reprezentat pe Majestatea Sa Regele nostru Carol I ca delegat al Regimentului Gorj nr. 18, la sărbătorirea Centenarului Regimentului Rus de Wolagda nr. 18
al cărui comandant onorific era Majestatea Sa.

În 1907 ca comandant al unui detaşament compus din trei companii din Regimentul Gorj nr. 18, din 2 tunuri şi 100 călăreţi din Regimentul 1 de Artilerie – întrebuinţând cuvântul şi sfatul în locul glonţului şi al baionetei, a restabilit ordinea pe valea Gilortului, unde se răsculaseră 17 comune fără vărsare de sânge.

Ca poet. A scris şi a publicat *„Umbre şi Lumini“* (poezii), *„Nicu Steluţă“*, *„Suflete din popor“*, *„Cartea săteanului“* (nuvele) şi diferite articole prin reviste şi ziare pentru luminarea şi ridicarea Neamului Românesc.

În retragere – 1911 – A fost ales deputat al Colegiului al 2-lea de Cameră şi un factor însemnat al mişcării culturale din Gorj.

c) În faţa Cercului/Clubului se va menţine grădina sau se va transforma într-un mic parc, în care se va aşeza pe un piedestal simplu, bustul meu în bronz sau în marmură în mărime naturală, ca un stimulent iubiţilor mei gorjeni, de iubirea, care am avut-o pentru armată. Bustul va fi turnat sau cioplit după o fotografie a mea de Căpitan însemnată de mine şi lăsată tot în păstrarea soţiei mele;

d) Toate cheltuielile, care vor necesita pentru reparaţiuni, modificări sau transformări în interesul instalării Cercului (Clubului) precum şi pentru îndeplinirea obligaţiunilor care le-am pus – va privi Ministerul de Război sau regimentele din localitate după cum se vor hotărâ între dânşii. Am însă credinţa că cu puţine resurse şi cu mijloacele de muncă de care dispun regimentele din localitate, se va îndeplini cu multă înlesnire, dorinţa mea înfocată de a dota armata cu un edificiu frumos pentru cultura şi recrearea ofiţerilor din toate armele care vor trăii în oraşul meu natal din Garnizoana Târgu Jiu.

Dacă Ministerul de Război nu va accepta donaţiunea făcută prin acest testament în condiţiunile stimulate în trânsul, atunci casele mele, prevăzute la nr. 4 din acest testament, rămase moştenire de la mătuşa mea Efima Pleşioianu, împreună cu dependinţele, grădină şi curte, situate în acest oraş, strada Parângul – după încetarea din viaţă a soţiei mele Constanţa – las Comunei Urbane Târgu Jiu, pentru a înfiinţa întrânsele o şcoală primară de băieţi sau de fete, sau o şcoală de meserii, după cum se va simţi nevoie pe acea vreme – cu condiţie de a purta numele *„Şcoala Căpitan Emanoil Părăianu“*, care se va scrie pe frontispiciul clădirii şi se va păstra totdeauna.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

„De asemenea Biblioteca, care am citat-o în acest testament, compusă aproape din 800 volume, precum şi albumurile, revistele, hărţile şi atlasele şi dulapurile în care se păstrează, o las Regimentului Gorj nr. 18 în semn de dragoste şi pentru a mai retrăi cu numele printre camarazii din acel corp în care am servit neîntrerupt ţării ca ofiţer 23 de ani.

Cu deosebire că Regimentul se va pune în stăpânirea ei, imediat după încetarea mea din viaţă, fără obligaţiunea prevăzută la nr. 5 alineatul b tot din acest testament, de a-i rezerva în special numai pentru ea o cameră de instalare – însă în camera sau în sala în care se va pune în locul tablei de metal sau de marmură deasupra uşii, se va instala în interiorul sălii sau al camerei, deasupra dulapurilor cu cărţi, această tablă pe care se va incrusta sau săpa cu litere mari *„Biblioteca Căpitan Emanoil Părăianu“*, iar celelalte condiţiuni prevăzute tot la nr. 5, alineatul b relativ la fotografie şi la placa de inscripţiune, se va executa întocmai.

Soţia mea Constanţa cu executarea testamentară se va încredinţa dacă dorinţele mele au fost îndeplinite întocmai de către Regiment şi în caz de neîndeplinire va avea dreptul să desfiinţeze donaţiunea aceasta, reluând înapoi Regimentului Biblioteca pe care va deveni stăpână şi va dispune de dânsa în alte vederi, pe care ştie că le-am avut în viaţă.

Doresc dacă se va putea să fiu înmormântat în cimitirul oraşului Târgu Jiu – din avutul, care îmi va rămâne – să mi se ridice un monument modest de piatră sau de metal; o piramidă cu cruce pe care să se încrusteze sau să se sape citeţ: Căpitan Emanoil Părăianu – Cavaler al *„Coroanei“* şi al *„Stelei României“* şi al ordinului rus *„Sfânta Anna“* – descendent al marelui postelnic Danciu Părăianu, fondatorul Mănăstirii Polovragi (1633-1654) – Militar şi Poet. Născut la anul 1860 martie 11 – Isvoarele (Gorj) Mort…Acestea sunt dorinţele mele în viaţă pentru care rog pe Dumnezeu să ajute oamenilor să le îndeplinească.

Las executor testamentar pe scumpa mea soţie Constanţa născută T. Frumuşeanu; fiind încredinţat, că şi după moartea mea îmi va îndeplini dorinţele pentru mângâierea sufletului meu, cu aceiaşi credinţă şi iubire, cum mi le-a îndeplinit în viaţă.

Acest testament l-am făcut astăzi la 2 martie, anul 1914 în oraşul Târgu Jiu scris şi subscris de mine Căpitan Emanoil Părăianu“.

Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj, Fond Tribunalul Judeţului Gorj, dosar nr. 53/1914.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexa 3

Proces verbal

Anul 1916 Februarie 23

Înaintea noastră I. E. Ionescu, Prim Preşedinte al Tribunalului Gorj s. I, s-a prezentat de căpitan Emanoil Părăianu din Târgu-Jiu, asistat de dl. avocat V. Hortopan, persoană cunoscută nouă, care cu petiţiunea ce s-a înregistrat la nr. 4113 de astăzi, ne-a depus testamentul său în formă mistică, într-un plic deschis, pe care dânsul l-a strâns şi sigilat în faţa noastră, aplicându-i cinci peceţi cu ceară, cu iniţialele *‹‹E. P.››* şi declarându-ne atât verbal, cât şi înscris, că în plicul astfel sigilat este testamentul său mistic, scris, datat şi subscris de dânsul, după cum se vede că pe faţa plicului a scris cuvintele:

„Acesta este testamentul meu şi a subscris căpitan Em. Părăianu“.

În baza art. 864 Codul Civil noi, prim preşedinte, luând act de toate acestea şi constatând cele arătate mai sus am adresat acest proces verbal care s-a semnat şi de depunător şi grefier.

Căpitan,
Em. Părăianu

Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj, Fond Tribunalul Judeţului Gorj, dosar nr. 62/1916.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexa 4

Testament

Subsemnatul căpitan Emanoil Părăianu din Târgu-Jiu las după moartea mea, casele mele din acest oraş, strada Parângul, cu toate dependinţele lor şi cu întreaga silişte pe care se află, oraşului Târgu-Jiului pentru a amenaja şi a întrebuinţa această clădire pentru o şcoală primară de fete care să poarte numele defunctei mele mătuşe Efima Pleşioianu.

Las uzufructul acestei averi soţiei mele Constanţa Părăianu pe tot timpul vieţii ei, şi numai după încetarea ei din viaţă, Urbei Târgu-Jiului, care până atunci este numai nudă proprietară, va intra în deplinătatea drepturilor sale.

Făcut în Târgu-Jiu, astăzi 23 februarie 1916, scris în întregime, datat şi subcris de mine.

Căpitan,
Emanoil Părăianu

Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Gorj, Fond Tribunalul Judeţului Gorj, dosar nr. 62/1916.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Anexa 5

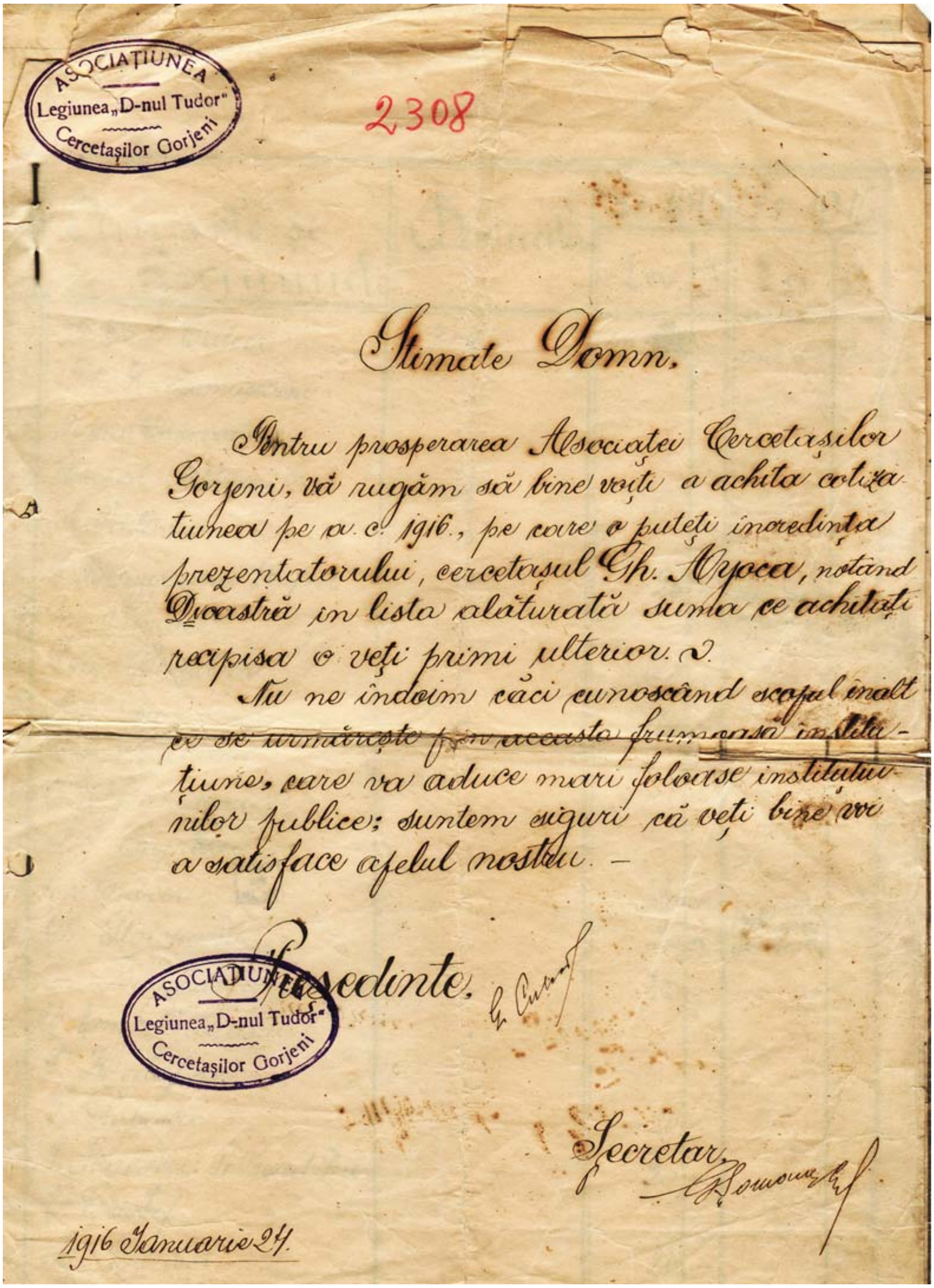

Stimate Domn.

Pentru prosperarea Asociaţiei Cercetaşilor Gorjeni, vă rugăm să bine voiţi a achita cotizaţiunea pe a. c. 1916., pe care o puteţi încredinţa prezentatorului, cercetaşul Gh. Myoca, notând D-voastră în lista alăturată suma ce achitaţi recipisa o veţi primi ulterior.

Nu ne îndoim căci cunoscând scopul înalt ce se urmăreşte prin această frumoasă instituţiune, care va aduce mari foloase instituţiunilor publice; suntem siguri că veţi bine voi a satisface apelul nostru. —

Preşedinte.

Secretar

1916 Ianuarie 24.

Adresă prin care preşedintele Asociaţiei Cercetaşilor Gorjeni Legiunea *„Domnul Tudor"* din Târgu-Jiu îi invită pe membrii asociaţiei să îşi achite cotizaţia corespunzătoare anului 1916. Documentul se află în colecţia de documente a secţiei Arheologie-Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu sub nr. inv. 2 308.

Nr. Crt.	Numele şi prenumele	Domiciliu	Pe 1915 lei	Pe 1915 bani	Pe 1916 lei	Pe 1916 bani	Semnătură
1.	Dl. Dr. D. Culcer	Tg. Jiu	40	-	douăzeci	-	
2.	Titu D. Frumuşanu	Tg. Jiu					
3.	Toma Cămărăşescu	Tg. Jiu					
4.	General Tătărescu	Tg. Jiu					
5.	I. Săftoiu	Tg. Jiu					
6.	N. Frumuşeanu Prefect	Tg. Jiu	20	-	douăzeci adică 20	-	
7.	Grig. Iunian	Tg. Jiu					
8.	Dem. Brezulescu	Tg. Jiu	100	-	-	-	
9.	Alex. Pojogeanu	Tg. Jiu	20				
10.	Eug. Părăianu	Tg. Jiu					
11.	C. C. Danieleescu	Tg. Jiu					
12.	I. I. Căprescu	Tg. Jiu					
13.	Gr. Culcer	Tg. Jiu	20				
14.	Gh. Stolojeanu	Tg. Jiu	20		plătit la 9 februarie 1916 douăzeci		
15.	C. Bumbulescu	Tg. Jiu	20				
16.	C. Em. Părăianu	Tg. Jiu					
17.	V. Hortopan	Tg. Jiu					
18.	V. Popescu	Tg. Jiu	20				
19.	I. Ionescu Pr. Preşed. Trib.	Tg. Jiu	20				
20.	E. Cristof	Tg. Jiu					
21.	Al. Caribol	Tg. Jiu	20	-			
22.	Dincă Schileru	Tg. Jiu					
23.	Pantelimon Voiculescu	Tg. Jiu	20	-			
24.	Col. Jippa	Tg. Jiu					
25.	Dr. Hasnaş	Tg. Jiu	20	-			
26.	Aug. Crainic	Tg. Jiu	5				

27.	**C. Bălănescu**	**Tg. Jiu**	**10**	**-**	**10**	
28.	**Gh. Ionescu**	**Tg. Jiu**	**5**	**-**	**5**	
29.	**A. D. Bumbeşti**	**Tg. Jiu**				
30.	**M. Popescu**	**Tg. Jiu**	**5**			
31.	**N. Drăgoescu**	**Tg. Jiu**				
32.	**Locot. Col. I. Neagu**	**Tg. Jiu**	**10**			
33.	**Al. Spiru**	**Tg. Jiu**	**5**			
34.	**I. Georgescu**	**Tg. Jiu**	**5**			
35.	**Gh. Tătărescu advocat**	**Tg. Jiu**				
36.	**Gh. Eftimopol**	**Tg. Jiu**	**5**		**5**	
37.	**Al. Mihuleţ**	**Tg. Jiu**	**5**			
38.	**Dr. M. Cruceanu**	**Tg. Jiu**	**5**		**5**	
39.	**David A. Petrescu**	**Tg. Jiu**	**5**		**5**	
40.	**I. Rizu**		**5**			
41.	**Tiberiu Popescu**					
42.	**Ef. Ştefănescu**		**15**		**zece lei**	
43.	**Şt. Bobancu**		**5**			
44.	**V. Demetrescu**		**10**		**cinci lei**	
45.	**Stelian Sterescu**		**5**			
46.	**G. Ardeleanu**				**plătit 5 lei pentru 1915**	
47.	**N. Andreescu**					
48.	**C. I. Roibănescu**					
49.	**C. Dănău**					
50.	**V. Roşca**		**25**			
51.	**Lt. Col. Dancovici**		**25**			
52.	**Dr. Gălăţeanu**					

Tabelul anexat adresei de mai sus, cuprinzând numele membrilor Asociaţiei Cercetaşilor Gorjeni şi cotizaţiile achitate de către aceştia în anii 1915 şi 1916. Printre membrii se afla şi căpitanul Emanoil Părăianu.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Emanoil Părăianu (1860-1916)

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Generalul de Divizie Gheorghe Anghelescu (1839-1915) Comandantul Diviziei Active

Dumitru-Valentin Pătraşcu

Abstract

The study reveals main aspects of Major General Gheorghe Anghelescu's military career. Gheorghe Anghelescu was born in Bucharest in a family whose estates and origins go back to Gorj County. He commanded the IIIrd and IVth Infantry Divisions that took part in the conquest of Griviţa, Plevna, Vidin and Belogradcik during the War of Independence (1877-1878).

Even from the beginning, Anghelescu became the commander of the Active Division, a unit that participated, on October 8th, 1878, to the triumphant entry of the Romanian Army in Bucharest and it was the first unit that entered in Dobruja on November 14th, 1878, next to the reigning prince Carol I of Hohenzollern-Sigmaringen.

For a short time, in early 1882, General Gheorghe Anghelescu became the War Minister in the Liberal Government headed by Ion C. Brătianu and he was a Liberal Senator in the Parliament of Romania between 1882 and 1885. Anghelescu received many Romanian and Russian orders and medals and he died in Târgu-Jiu on April 3rd, 1915.

Keywords: War of Independence, War Minister, Dobruja, Active Division, Târgu-Jiu.

Gheorghe Anghelescu s-a născut la data de 6 ianuarie 1839 la Bucureşti, fiind fratele generalului Alexandru Anghelescu[1].

A urmat cursurile Şcolii Militare de la Bucureşti în perioada 1854-1856, după absolvire, la 7 aprilie 1856[2], fiind avansat la gradul de sublocotenent şi repartizat la Regimentul I Infanterie de Linie[3]. Participă cu unitatea sa la taberele de instrucţie organizate de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, la 20 februarie 1860 fiind avansat la gradul de locotenent şi numit în Statul Major General al armatei române[4], ulterior, la 6 iunie 1862 fiind avansat la gradul de căpitan[5].

Totodată, a fost membru al comitetului de redacţie al revistei *„România Militară"*, remarcându-se prin publicarea studiului intitulat *„Organizarea sistemului militar al României"*, în cuprinsul căruia susţinea necesitatea întăririi armatei permanente şi organizarea militară a populaţiei[6].

[1] Lucian Predescu, *Enciclopedia României – Cugetarea – Material românesc. Oameni şi* înfăptuiri, Editura Saeculum I. O. & Ed. Vestala, Bucureşi, 1999, p. 35.
[2] Constantin Ispas, *Nemuritorii. Generali gorjeni, valori ale neamului românesc*, Editura Centrului Judeţean al Creaţiei Gorj, vol. I, Târgu-Jiu, 2002, p. 51.
[3] *Ibidem*.
[4] *Ibidem*.
[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Avansat la gradul de maior la 4 septembrie 1865[7], este numit şef de Stat Major al Diviziei a II-a teritoriale[8]. În anul 1866 a fost numit comandant al Batalionului I Vânători cu garnizoana la Iaşi, iar la 2 octombrie 1867 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel şi mutat la Regimentul 7 Infanterie de Linie[9], ulterior, în cursul anului 1868, devenind comandant al Regimentului 2 Infanterie de Linie[10].

La 1 ianuarie 1870, în mod excepţional, a fost avansat la gradul de colonel[11], iar în timpul manevrelor militare din toamna anului 1876 a îndeplinit o funcţie superioară, cea de comandant de brigadă în cadrul Diviziei a III-a Infanterie[12].

La 6 aprilie 1877, odată cu decretarea mobilizării armatei române în vederea implicării României în războiul ruso-turc şi declanşării războiului de independenţă împotriva Imperiului Otoman, colonelul Gheorghe Anghelescu a fost numit comandant al Diviziei a III-a Infanterie, având ca principală misiune apărarea punctului strategic Barboşi până la sosirea trupelor ruse[13].

Ulterior, Divizia a III-a Infanterie a fost dislocată la Giurgiu, cu misiunea de a supraveghea garnizoana otomană din Rusciuc şi de a acoperi trecerea trupelor ruse în sudul Dunării pe la Zimnicea[14].

În perioada 15 mai – 24 iulie 1877 Divizia a III-a Infanterie s-a aflat în observaţie între Bechet şi Desa, cu misiunea de a împiedica eventuale tentative otomane de trecere în nordul Dunării[15].

Între 12 şi 14 august 1877 trupele Diviziei a III-a Infanterie au supravegheat lucrările de construcţie a podului de vase de la Siliştioara-Măgura, ulterior, generalul Gheorghe Anghelescu trecând Dunărea în fruntea trupelor pe care le comanda şi luând parte la atacul asupra redutei Griviţa[16].

După data de 16 august 1877, când întregul efectiv al Diviziei a III-a Infanterie a trecut la sud de Dunăre, până la 27 august 1877, trupele Diviziei a III-a, aflate sub comanda generalului gorjean Gheorghe Anghelescu, asigură afluirea spre Plevna[17].

În ziua de 30 august 1877, la orele 15^{00}, trupele Diviziei a III-a Infanterie, împreună cu trupele Diviziei a IV-a Infanterie, comandate de către generalul

[7] Dimitrie R. Rosetti, *Dicţionarul contimporanilor*, ediţia I-a, Editura Lito-Tipografiei „Populara“, Bucureşti, 1897, p. 11.
[8] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 51.
[9] *Ibidem*.
[10] *Ibidem*.
[11] Dimitrie R. Rosetti, *op. cit.*, p. 11.
[12] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 51.
[13] *Ibidem*, p. 52.
[14] *Ibidem*.
[15] *Ibidem*; Dumitru-Valentin Pătraşcu, *Dobrogea. Evoluţia administrativă (1878-1913)*, Editura Institutul European, Iaşi, 2014, p. 72.
[16] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 52; Dumitru-Valentin Pătraşcu, *op. cit.*, p. 72.
[17] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 52.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Alexandru Anghelescu, declanşează atacul asupra Plevnei, pornind de pe poziţiile înaintate pe care le ocupaseră pe malul râului Bucov[18].

După căderea Plevnei, la 28 noiembrie 1877, generalul Gheorghe Anghelescu a fost numit comandant al Diviziei a IV-a Infanterie, primind misiunea de a încercui şi asedia cetatea Vidin[19].

Ulterior, la 1 decembrie 1877, generalul Gheorghe Anghelescu a fost avansat la gradul de general de brigadă[20].

La 12 ianuarie 1878 Divizia a IV-a Infanterie a ocupat fortificaţia otomană de la Tatargic, precum şi Novoselo, facilitând, astfel, încercuirea Vidinului de către armata română[21]. După încheierea armistiţiului, trupele comandate de către generalul Gheorghe Anghelescu au ocupat Vidinul şi Belogradcic.

La 5 august 1878 a luat fiinţă la Piteşti, sub comanda generalului Gheorghe Anghelescu, Divizia Activă, unitate a armatei române ce urma să intre în Dobrogea, teritoriu cedat României ca urmare a prevederilor tratatului de pace de la Berlin. Aceasta era compusă din următoarele unităţi: Batalionul 4 Vânători, Regimentele 4, 5 şi 7 de Linie, Regimentul 2 Roşiori, Regimentul 1 Artilerie, Compania a 2-a de Geniu, Escadronul 2 tren, o secţie de infirmerie şi ambulanţa divizionară.

Divizia Activă a participat, la 8 octombrie 1878, la intrarea triumfală a armatei române în Bucureşti, ulterior, îndreptându-se spre Brăila, unde ajunge la 24 octombrie 1878.

La 14/27 noiembrie 1878 Divizia Activă, comandată de către generalul Gheorghe Anghelescu, a trecut Dunărea în Dobrogea pe un pod de vase, într-o atmosferă festivă. În seara zilei de 13 noiembrie 1878, Domnitorul Carol de Hohenzollern Sigmaringen al României, însoţit de suita sa militară, s-a îndreptat, cu un tren special, de la Bucureşti spre Brăila, ajungând în oraşul dunărean în dimineaţa zilei de 14 noiembrie 1878, la orele 9 dimineaţa[22].

După primirea oficială, Carol I a trecut în revistă trupele de operaţiuni compuse din regimentele 4, 5 şi 7 Infanterie, un regiment de Artilerie şi Regimentul 2 Roşiori, aflate sub comanda generalului Gheorghe Anghelescu, după care a dat citire unei proclamaţii către armata română[23]. După citirea proclamaţiei, episcopul Melchisedec al Dunării de Jos a celebrat un *Te Deum*[24].

Ulterior, Domnitorul Carol, aflat în fruntea trupelor, se îndreaptă spre centrul oraşului, unde are loc defilarea în onoarea sa. Odată încheiată defilarea, trupele se îndreaptă spre portul oraşului Brăila, unde fusese ridicat un arc de triumf în cinstea solemnităţii unirii Dobrogei cu România[25].

---

[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*; Dumitru-Valentin Pătraşcu, *op. cit.*, p. 72.
[20] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 52.
[21] *Ibidem*.
[22] Dumitru-Valentin Pătraşcu, *op. cit.*, p. 72.
[23] *Ibidem*, p. 73.
[24] *Ibidem*.
[25] *Ibidem*.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

La orele 12[00], Domnitorul Carol I s-a îmbarcat pe iahtul *„Ştefan cel Mare“* însoţit de către Ion C. Brătianu, primul ministru al României, de episcopul Melchisedec al Dunării de Jos şi de către reprezentanţi ai autorităţilor civile[26].

La orele 13[00] au trecut Dunărea: un detaşament de Roşiori, o companie de Vânători, o baterie de Artilerie, şi Regimentul 5 Infenterie de Linie. În momentul debarcării în Dobrogea, atât Domnitorul Carol I cât şi trupele române au fost întâmpinaţi cu urale de bucurie de către localnicii prezenţi la festivitate[27]. Fanfara militară a intonat imnul naţional, după care episcopul Melchisedec al Dunării de Jos a binecuvântat noul pământ al ţării[28].

La 17 noiembrie 1878 generalul Gheorghe Anghelescu, însoţit de Statul Major al Diviziei a III-a Infanterie, a sosit în portul Tulcea la bordul vaporului *„Ştefan cel Mare“*. La debarcare, generalul Gheorghe Anghelescu a fost primit cu onoruri de către guvernatorul rus al Dobrogei. În după-amiaza aceleiaşi zile au acostat în portul Tulcea şi vasele *„Arpod Foscolo“* şi *„România“*, precum şi 16 şlepuri ce transportau trupe ale Regimentului 7 Infanterie, 3 baterii de artilerie şi două escadroane de cavalerie.

Ceremonia de intrare a trupelor române în Tulcea s-a desfăşurat începând cu orele 15[00] ale zilei de 18 noiembrie 1878. În fruntea trupelor s-a aflat generalul Gheorghe Anghelescu, însoţit de Statul Major, coloana fiind compusă din: Regimentul 7 Infanterie, comandat de către colonelul Cantili, batalioanele comandate de către maiorii Pega şi Jipa, trei baterii de artilerie şi un escadron de roşiori. Comandantul trupelor române, generalul Gheorghe Anghelescu, a fost primit cu pâine şi sare de către Costache Boambă, cel mai în vârstă dintre fruntaşii comunităţii româneşti din Tulcea.

Iniţial, Divizia Activă a avut comandamentul la Tulcea, însă, odată cu adoptarea Înaltului Decret Nr. 373 din 22 februarie 1879, prin care era înfiinţată Divizia Activă *„Dobrogea“*, unitate aflată tot sub comanda generalului Gheorghe Anghelescu, comandamentul acesteia avea să fie stabilit la Constanţa.

În perioada 25 ianuarie – 1 august 1882 generalul Gheorghe Anghelescu a fost ministru de Război în guvernul liberal condus de către Ion C. Brătianu, preluând portofoliul chiar de la primul ministru, care fusese *ad-interim* la ministerul de Război[29].

Ulterior, începând din cursul anului 1882, până în anul 1885, generalul Gheorghe Anghelescu a fost senator liberal în parlamentul României. Concomitent cu activitatea sa parlamentară, începând cu anul 1883 generalul Gheorghe Anghelescu a fost numit comandant al Corpului I Armată. Activitatea sa de militar

[26] Romulus Seişanu, *Dobrogea, Gurile Dunării şi Insula Şerpilor. Schiţă monografică. Studii şi Documente*, Editura Ziarului „Universul“, Bucureşti, 1928, p. 189.
[27] Dumitru-Valentin Pătraşcu, *op. cit.*, p. 73.
[28] *Ibidem*.
[29] Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi până în zilele noastre*, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1999, p. 58.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

avea să ia sfârşit în anul 1894, ca urmare a punerii sale în indisponibilitate, la vârsta de 55 de ani[30]. Avea să înceteze din viaţă la 3 aprilie 1915 la Târgu-Jiu[31].

Pentru calităţile de comandant de care a dat dovadă în timpul războiului de independenţă al României, generalul Gheorghe Anghelescu a fost decorat cu: Ordinul *„Steaua României"*, în grad de comandor, medalia *„Virtutea Militară"* în aur, medalia *„Trecerea Dunării"*, medalia *„Apărătorii Independenţei"*, Ordinul rus *„Sf. Vladimir"*, clasa a IV-a, Ordinul rus *„Sf. Ana"*[32].

Generalul Gheorghe Anghelescu (1839-1915)

[30] Dimitrie R. Rosetti, *op. cit.*, p. 11.
[31] Constantin Ispas, *op. cit.*, p. 53.
[32] *Ibidem*.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

„Poeţi după gratii"

Ion Popescu-Brădiceni

1. Gândul şi memoria"

Prin bunăvoinţa familiei CRISTI ŞI CLEOPATRA PINTEA, care mi-a înţeles multiplele preocupări şi a avut răbdare cu mine, am tot citit dintr-o masivă şi monumentală antologie de poezie editată de Mănăstirea Petru Vodă, în 2010. Antologia cuprinde grupaje aparţinătoare „poeţilor de după gratii", poeţilor din închisorile comuniste. Pentru aceştia poezia a însemnat rugăciune, hrană sufletească, scară către cer, întărire şi izvor de trăire în mijlocul unui regim inuman. Valoarea ei – se scrie în prefaţă – constă în „aceea de mărturisire a suferinţelor şi condiţiilor de detenţie şi mai ales a modului cum s-au reflectat acestea asupra sufletelor, asupra stării interioare a celor întemniţaţi". Interiorizarea le-a determinat refacerea legăturii cu Dumnezeu, i-a îmbogăţit sufleteşte. Poezia lor e plină de simţiri curate şi gânduri înalte şi ni-i recomandă ca pe nişte aleşi ai neamului, însărcinaţi cu sacra misiune de a-i reprezenta pe cei încă adevăraţi în acea epocă de prigonire şi asasinat politic. Poezia lor – şi poezia autentică în genere – a fost excomunicată. Pentru că se scria doar în minte, în memorie, hârtia şi creionul fiind interzise, s-a cerut ca şi acestea (mintea, memoria) să le fie mancurtizate, şterse, abrutizate. O depoziţie, în acest sens, a lui Zahu Pană, mi-a îngheţat fiinţa, căci teroarea comunistă părea (a fost) diabolică şi pentru un petec de hârtie de mărimea unei foiţe de ţigară erai maltratat şi ţinut, zile înregi, dezbrăcat în celula neagră, fără pat şi fără raţie de mâncare. Pentru recitarea unor poezii în închisori, s-au dat condamnări între 10 şi 25 de ani, pentru difuzarea lor s-a dat muncă silnică pe viaţă, iar pentru trcerea lor în lumea liberă s-au inventat comploturi unde s-au dat sentinţe de condamnare la moarte.

Zahu Pană a trecut prin închisorile de la Jilava, Ocnele Mari, Aiud şi Canal, executând 13 ani de închisoare ca deţinut politic. În 1976 a emigrat în S.U.A., unde a publicat volumul de versuri din puşcărie „Cu acul pe săpun". În poezia „ Autoeliberare", dedică studentului Miron Chiraleu, care s-a spânzurat cu şase săptămâni înainte de expirarea pedepsei, denunţă tot cortegiul de nedreptăţi comise de politrucii gradaţi care „vindeau libertatea pe preţul trădării, tiranic şi crud". Poemul e de-o frumuseţe unică, tragică, existenţială. Sinuciderea bietului tânăr e o cascadă de imagini cutramurătoare, de un lirism pur: „ Regeasca plecare prin curtea-nchisorii, / cu jerbe de lacrimi pe unde trecea, / iar targa ducea voievod din istorii / şi robi gardienii purtându-l în ea" (Autoeliberare, pag.562)

Trebuie reamintit că poezia concentraţionară ca dimensiune comunicaţională şi ca valoare litarară, este un fenomen românesc, recunoscut ca unic în lume, căci s-a afirmat ca armă de rezistenţă a deţinutului, una spirituală fireşte, căci, cei închişi erau , fizic, dezarmaţi şi oricând posibili schingiuirii comuniste.

Condamnaţilor politic – cităm din „memorialul durerii" datorat lui Mihai Rădulescu – li se interzicea dreptul la lectură, iar *conversaţia, comunicarea interumană*, se purta şoptit şi cu risc. O asemenea poezie o percep eu, umilul

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

cercetător şi universitar, eu orgoliosul scriitor şi savant, ca pe o sublimare a Golgotei acestui neam românesc, blestemat să cadă mereu sub şenilele masacratoare, sacrilegice, ale unor dictatori ori ale unor pături de politicieni ticăloşiţi, vânduţi, nesimţiţi, incompetenţi etc.

„În umbra celulei – relatează un alt martir, Viorel Gheorghiţă- sub bolta fără lumină a minelor de plumb, alături de libărci şi trupuri schiloade, neînsufleţite uneori, împreună cu rugăciunea, poezia a fost un asemenea cuvânt, nu mântuit, prin rostire ci mântuitor, cât hartic”. În temniţele din România comunistă, poezia a fost realmente metamorfozată în pâine şi vin, în trup şi sânge sacru. Şi cât de bine şi frumos ar fi fost ca această convertire să fi rămas un bine câtigat! Dar nu s-a întâmplat aşa!? Literatura proletcultistă – pe care o comentează şi Eugen Negrici şi Alex. Ştefănescu, şi Vasile Spiridon s-a vădit a fi catastrofică estetic, stilistic, critic.

Aspazia Oţel Petrescu, deţinută politic şi beneficiară din plin a poeziilor de după gratii, pune semn egal între rugăciune şi poezie. Poezia era calea de a se ajunge la *sentimentul de comuniune* (s.m.I.P.B.), de solidaritate în luptă şi în suferinţă. Poeţii închisorilor – o citez pe A.O.P. – „au fost apostolii care au făurit un climat de frăţietate, de trăiri comune, de plâns împreună, de suferit şi de răbdat împreună, de visat şi de sperat împreună, de retrăit amintiri împreună”.

Versurile poeţilor întemniţaţi i-au ajutat pe „prizonieri” să descopere calitatea harică, mistică, duhovnicească a suferinţei sublime, i-au salvat de la „programul”de imbecilizare şi i-au condus prin trăiri speciale la transfigurarea acestei suferinţi atroce, i-au învăţat să accepte suferinţa ca pe un dar divin, însufleţindu-le un sens transcedental, al existenţei lor înlocuindu-le clipele de revoltă cu o trăire în duh, cu semnificaţia sublimului înalt, transfinit.

Dar cum se comunica o asemenea poezie cutremurătoare? Instrumentele cu care a fost concepută au fost doar gândul şi memoria. Citez iarăşi edificator din textul doamnei A.O.P. intitulat „Cuvântul unei deţinute politic”, care conchide asfixiant: „Astfel, prin memoria unora şi altora, s-au păstrat mărturii despre ce a însemnat teroarea comunistă, deslănţuită fără încetare, hăul temniţelor, gheena în care a ars fără încetare suferinţa”.

2. Sângele temniţei

Poezia lui Radu Gyr (1905 - 1973) este produsul poverii durerilor sfinte. Strivit de cătuşe la glezne, străpuns de cuţitul trădării, în cântec cu toţi laolaltă, cunoaşte „frumuseţea înaltă”, iar „ dorul irumpe, cum inima saltă / gonind după harfele vieţii”. Orfismul din atitudinea poetului transpare, oferind lectorului „învierea din moarte”. Închinând un imn morţilor, Radu Gyr, ghidat de dimensiunea superficială, fenomenologică a existenţei de un şuvoi subpământean curgând sub glie celebrează „ ascunse-n lut, ca o comoară, / morminte vechi, morminte noi” . Martirii închisorilor comuniste s-au transformat în sfinţi purtând „pe frunţi cununi”.

Cruciada luptei anticomuniste anticipează, transmoderm, „Ierusalimul altor aurori”. De printre litanii, se iţeşte , specifică, o tranestetică de provenienţă sacrificială. Creaţia – una transpoetică – pare contribuţia unui Don Quihote care

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

poticnit „ sub platoşe schiloade / în vechi armuri, cârpite strâmb cu sfori”, „ cu trupul supt de răni ce se usucă”, nu pregetă în a aduce „vreo ţandără de chivără din cer” ca drept ţintă spre Meca: „”Cetatea utopică a izbăvirii”. Un „Cântec de leagăn” „l-au zvârlit în temniţă duşmanii”, dar ultimul vers al acestuia reclamă răzbunarea, însă pentru mine, cronicar întârziat, reabilitarea unui lirician de-o rară muzicalitate şi imaginări, stăpân al unei prozodii rafinate: „ Apele, facă-te / apă ca ele, / lacrimi din lacăte / plâns din zăbrele /”. (Blestemul Aiudului). Aceşti „eroi” au aşternut „trepte altor noi destine, / o seară de argint peste dezastre, / s-o urce paşii lumii care vine/” . „Din orice răstignire mai adâncă / au pus armuri pe piepturi viitoare /şi-o spadă grea în mâini ce nu sunt încă”. „Din mărăcini, din lacrimi şi din cuie / vor creşte mângâierile fraterne / pe care, mâine, alţii le-or aşterne / pe frunţile ce-n urma noastră suie” (Ofrande).

Fantomatică, foamea îi bântuie... famelică şi bestislă, ea însă-şi slăbănoagă „nălucă de oase şi piele” încât puşcăriaşul se roagă transfigurat, delirând: „de ce nu se face-aşa o lumină,/ să văd că-n pragul celulei răsare / Maica Domnului c-o strachină mare / cu lapte şi azimă plină”. Chipul Maicii Domnului, aureolat, se izbeşte de realitatea oamenilor înlănţuiţi, ca Prometeu pe un munte „ priponit de granituri”: „ în plumbul topit al amiezii”, „ vulturii de foc să rupă aşchii” din trupul său a cărui perspectivă e un „cimitir de deţinuţi” în care aşteaptă la rând, sicrie sărace cu număr de smoală scrise pe capace”. „Reportajul pare descins din Dante şi Camus: „Cimitir fără iarbă – doar humă - / ocolit ca o molimă neagră de ciumă”.Până şi crucile, strâmbe şi şchioape au fost puse în fiare pentru încercare de evadare. „ Cât îi seară şi umbră, / frunzele toamnei tot umblă, / tremură-n cer, cad pe morminte, / scrise cu sânge fierbinte ,/ ca nişte flori roşii, amare. / matricole de-ncarcerare // Cât îi noaptea înaltă,/ cimitirul cu haine tresaltă. / Cât îi lună pe coame,/ Crucilor parcă li-e foame:/ din gropi, din nămol, osîndiţii, / uscaţii, flămânzii, lihniţii, / cu braţele-ntinse spre lună / îi cer pâinea caldă şi bună” (Cimitir de deţinuţi).

Radu Gyr e un poet moral, un Kantian, un „apocaliptic, nostalgiind arcadicul”. Încercând misionarismul, e un vaticinar, intuindu-şi şansa postumă, îl reîncarnează pe aendul de la Troia, din homeriadele moştenite de el în Ulise „rămas sub zidurile Troii”, sângerând încă-n luptă cu ciclopii/ dată când pe mări de oseminte. Poema „Întoarcerea lui Ulise” e o capodoperă, baladească, anunţându-i pe Ştefan Augustin Doinaş, pe Radu Stanca, pe Nichita Stănescu şi Cezar Ivănescu Citez spre irefutabilă argumentaţie: „Îmi povestiţi de temple cu pilaştri, / despre noi zei ce-n lipsa mea crescură-/ eu vă băsmesc de morţii mei albaştri,/ rămaşi sub Troia sau prin mări de zgură,/ şi moarte un cuvânt aveam pe gură/.../ Uleiuri cu miros adânc de floare/ sângele Troii de pe hoit nu-mi spală, /că dincolo de orice scăldătoare/ port morţii scumpi pe mine, tencuială, ”. Ba, se pare, pe alocuri, emergent, ni se reliefează şi stilul unui Emil Botta „Ci eu sunt tot o rană nevăzută,/ şi răni mi-s ochii, crâncenii şi goii.../ Femeia mea sau morţii mă sărută,/ Veniţi în pat de sub cenuşa Troiii”. Prn urmare poemul traversează stări oarecum izomorfe, deşi, tragic/ sublim diferite: spumă ontică – fruct de otravă – boemă –spin –aur din soare – stropi de foc – încântare – sânge – horă –lacrimi – zâmbet – blestem –

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

osândă – vis –moarte. Prin urmare – reiau ideea –poemul acesta autosacrificial e cenuşă fierbinte a patriotismului autentic, jertfelnic, înviere, iluminare, mântuire, curăţire de zgură, transsubstanţiere, izvor, cină şi zidire/ patrafir şi cuminecătură, agonie, drum către zări de miere, pernă pentru tâmpla fumegândă, rugă Ţării pentru biruinţă, mistrie-n aur ferecată. „dalta de foc înfiptă în credinţă”, mormânt, torţă şi spadă, duh miruitor, mireasmă de grădină, medalie, „lumina sfintelor vedenii” care „să despice/pângăritoarea nimicnicie” (Mormântul Căpitanului).

Închei această a doua parte a notelor mele de lectură pe marginea antologiei „Poeţi după gratii” propunând spre recitire, din lirica de revoltă a lui Radu Gyr, un text extraordinar „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!”, în oglinda căruia actualitatea României anului 2014, reflectându-se, ar trebui să cadă în angoasă, în frică, în reculegere, în reorientare a politicii sale „întemniţate” în egoism, în autodevorantă lăcomie, în „mârâiala” pentru „osul de ros”, în epuizantă luptă, interpartidică, pentru puterea ce va fi utilizată cu mârşăvie antinaţională.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

VI. PEDAGOGIE MUZEALĂ

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Contribuții etnografice la procesul de învățare în programul Școlii de vară - 2015

Florentina Pleniceanu

Motto: "Muzeul e cea mai înaltă și totodată cea mai simplă dintre școli. Pentru cel ce-i ghicește rostul, muzeul devine școala cea mai vie din care poate trage multe și neînchipuite învățăminte."

Alexandru Tzigara Samurcaș

Una dintre cele mai interesante reevaluări ale conceptului de muzeu în zilele noastre, când instituția muzeală nu mai este destinată doar celor care au pregătire și cultură deosebite, este aceea că se pune accent pe funcția sa instructiv – educativă.

Însuflețiți de scrierile atât de actuale ale înaintașilor noștri, ne străduim să completăm educația tradițională cu o altă formă de educație dinamică, formativă, centrată valoric și ca toate muzeele din lume căutăm soluții muzeografice care să răspundă dorințelor publicului. Chiar dacă muzeografii nu sunt educatori, devin educatori de muzeu folosindu-și calități precum spiritul ludic, spiritul de lucru în echipă, flexibilitate, empatie, cunoștințe de pedagogie dobândite în diverse programme de formare profesională sau schimb de experiență cu muzeografii din alte muzee și chiar cu dascălii. Nemaifiind o noutate în acest moment, învățarea în și prin muzeu are atât caracter formal cât și nonformal. Sub aspect nonformal educația este liberă, centrată pe dorințele și interesele participanților la acțiune.

Program educativ început în anul 2009, *Școala de vară* a devenit o tradiție la care nu se mai poate renunța grație recunoașterii de care se bucură Muzeul Regiunii Porților de Fier în rândul școlilor mehedințene și a întregii comunități, școala și comunitatea știind azi că muzeul înlesnește cunoașterea prin percepția concret senzorială a obiectelor ca sursă de informație. Prin urmare, pentru noi sensibilizarea și recrutarea tinerilor prieteni nu mai reprezintă un deziderat.

Deși condițiile de funcționare nu sunt cele mai bune, muzeul severinean găsindu-se încă în procesul de reabilitare, activitățile muzeale și cele cu caracter educativ au continuat să se desfășoare în spații neconvenționale, în școlile județului Mehedinți și în cele două spații disponibile, Muzeul de Artă și Muzeul Hidrocentralei PF I.

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Şcoala de vară a anului 2015 s-a desfăşurat în două perioade datorită numărului mare de copii înscrişi, fapt care a angajat aproape tot personalul de specialitate în acţiuni educative şi de relaxare (copil şi joc sunt noţiuni care nu se exclud). Cum n-a fost vorba de acţiuni ale proiectelor educaţionale în care ţinem seama de programa şcolară, de solicitările dascălilor, am decis că vom crea lumea cea mai îndrăgită de copii, lumea basmului fără să pierdem din vedere patrimoniul faţă de care trebuie să cultivăm respect. Piesele de teatru au susţinut activităţile etnografice, astfel că poveştile prezentate au condus la acţiunile pe care le-am propus: Şezătoare mehedinţeană, Povestea pâinii, Mâini dibace – olăritul.

Personajele poveştii *Fata moşului şi fata babei* au purtat costume populare ceea ce ne-a permis să vorbim şi să prezentăm piese ale costumului popular mehedinţean din colecţiile secţiei de Etnografie şi Artă Populară, mai mult, să încercăm reproducerea unor puncte de cusătură pe bucăţi de etamină în cadrul şezătorii care s-a desfăşurat fără efort. Interpreta de muzică populară Anica Ganţu, originară din satul Gornoviţa, comuna Balta a adus cântecul, portul şi poveştile din nordul judeţului Mehedinţi. Povestea, costumul, cântecul, interesul pentru lucrul manual atât din partea fetiţelor cât şi a băieţilor, cadrul de desfăşurare a acestor activităţi, curtea Muzeului de Artă, au făcut ca toţi cei prezenţi să fie impresionaţi de un *modus vivendi* al celor două lumi, tradiţională şi cea modernă.

Şezătoarea mehedinţeană

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Categoria de vârstă dominantă, 5 – 10 ani, ne-a permis să spunem povești populare, istorice, religioase, povești spontane și cum programul Școlii de vară venea imediat după seceriș, *Cinci pâini și Povestea pâinii* au ținut trează atenția copiilor devenind respondenții unor întrebări despre semnificația grâului, despre *pâinea care râde (*pâinea de sărbătoare, colacul de ursitori, colacul de nuntă), *pâinea care plânge* (colacii de înmormântare, pâinea de înstrăinare, pâinea de război), *pâinea cultică*, pâinea – simbol al creștinătății alături de vin și untdelemn, însă momentele foarte apreciate au fost frământarea, modelarea și mai ales cel al degustării produsului obținut.

Povestea pâinii

De-a lungul timpului în activitățile secției de Etnografie și Artă Populară colaboratori au fost meșteșugarii deja cunoscuți din satul Noaptești, comuna Șișești, în vara aceasta alăturânduni-se Maria Cățea.

De fiecare dată lucrul la roată și povestea vaselor până la forma în care le folosim i-au fascinat pe copii. Dincolo de jocul în care au petrecut ziua la muzeu lucrând fiecare după imaginație sau după indicațiile meșterului, considerăm că

plusul, câştigul activităţii a fost, după buna dispoziţie a copiilor, cunoaşterea, aprecierea acestor elemente de artă populară atât de simple în aparenţă, însă destul de complicate în realitate.

Mâini dibace – olăritul

Deși educația muzeală este susținută de obicei de raportul direct al copilului cu obiectul de patrimoniu iar mediul expozițional determină implicarea emoțională și permite însușirea cunoștințelor în manieră facilă și solidă, soluțiile găsite de muzeografii severineni pentru condițiile actuale de funcționare a muzeului sunt bune instrumente de pedagogie muzeală, afirmație ce vine ca urmare a feed-back-ului primit, și anume solicitări numeroase din partea părinților, însoțitorilor adulți – o altă categorie de vârstă care participă la activitățile muzeului. Considerăm că acțiunile etnografice din programul Școlii de vară desfășurată în perimetrul muzeului într-o atmosferă care nu poate fi replicată în sala de clasă ajută la dezvoltarea unor sentimente pozitive față de obiecte și lumea înconjurătoare și oferă momente de experimentare și satisfacere a unor curiozități.

Cuprins

I. ARHEOLOGIE 5
Ion Tuţulescu - **Câteva contribuţii la istoricul cercetărilor orizontului toartelor pastilate din zona deluroasă şi montană a Olteniei..7**
Cătălin Nicolae Pătroi - **Repertoriul aşezărilor şi descoperiririlor Culturii Coţofeni în Oltenia**..17
Cristian Schuster - **Some considerations regarding the bone, antler and dental-bone objects of the Bronze Age from Central and Western Muntenia **94
Andrei-Cosmin Mocanu-Irimiţă - **Notă cu privire la plastica zoomorfă a culturii Glina **104
Gabriel Crăciunescu - **Cercetări arheologice la Tismana, județul Mehedinți** 110
Carol Terteci - **Din nou despre cultura Verbicioara pe teritoriul oraşului Râmnicu Vâlcea şi un nou sit de Epoca Bronzului...**126
Marinoiu Vasile, Sana Daniel, Colțeanu Petre, Georgescu Ștefan - **Cercetările de diagnostic arheologic desfășurate în 2015 în gropile de împrumut din zonele Romanești și Curtișoara, pentru proiectul „Varianta de ocolire a municipiului Târgu Jiu”...**139
Sana Daniel Vasile, Marinoiu Vasile, Georgescu Ștefan Viorel, Colțeanu Petre - **Date preliminare privind cercetările arheologice preventive din anul 2015 în siturile de pe ”Varianta de ocolire a municipiului Târgu Jiu„ județul Gorj **157
Marinoiu Vasile, Sana Daniel, Georgescu Ștefan - **Cercetările de diagnostic arheologic și evaluare de teren de la Bălănești, județul Gorj din anul 2015** 211
Georgeta El Susi - **Date arheozoologice asupra resturilor de animale dintr-un bordei hallstattian (Complex Basarabi) de la Putineiu, Judeţul Giurgiu......**226
II. ISTORIE...239
Gheorghe Călescu - **Istoricul bisericilor din Parohia Pocruia, oraşul Tismana, judeţul Gorj **241
Cristian Grecoiu - **Comuna Pociovaliştea (1864-1948) **264
Cismaşu Daniel - **Locuitorii Satului Hobiţa de sus în perioada 1833-1865** 280
Gabriel Sarcină - **Aspecte referitoare la oraşul Târgu Jiu în timpul ocupaţiei germane din primul război mondial (1916-1918). Secvenţe de viaţă cotidiană surprinse prin cercetări din arhivele gorjene** 288
Ilie Gherheş - **Maramureşul din dreapta Tisei, azi Ucraina (1 Decembrie 1918 - 26 iulie 1921). Miracolul primelor alegeri parlamentare (noiembrie 1919)** ..298
Laurențiu-Ștefan Szemkovics - **Documente de la Legiunea Jandarmi Gorj despre comunele Vâlceaua, Ciuperceni și Peșteana-Vulcan <1939-1943>** 306
Marian-Alin Dudoi - **British-Romanian Trade and Financial Talks: The British Outlook (1955)..**317
Dan Gr.Pupăză, Ion Popescu-Brădiceni - **Căpitanul Grigore Brâncuşi, R.U.I.C. şi extraordinara rescriere a istoriei românilor..**325

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

III. ETNOGRAFIE 333
Magdalena Filary - **Muzee în aer liber din Polonia** 335
Mihaela Albu - **Exilul și nostalgia satului românesc** 341
Janeta Ciocan, Albinel Firescu - **Fenomenul împrejmuirilor. Hotarul de la ancestral la actual. Studiu comparativ: Gorj-Maramureş**..............................349
Claudiu Stancu - **Crucea de piatră de la Ulmet-Stoina, arc peste timp**..........367
Sarcină Emanuela - **Valea Artanului matcă originară a unor sate de pe văile Amaradiei şi Amărăzuiei**..370
Irinel Cănureci - **Colectivizarea și viitorul gospodăriei țărănești tradiționale din Câmpia Băileștilor** 383
Cornel Bălosu Ducan - **Simboluri ale confirmării în repertoriul de colinde din Ţara Loviştei: paharul de aur, corabia şi biserica** 392
Cornel Boteanu - **Cântecul zorilor din comuna Ponoarele între ieri şi azi** 398
Gabriela Boangiu - **Valenţe apotropaice ale ornamenticii costumului popular din zona etnografică Oltenia**..413
Roxana Deca - **Câteva caracteristici ale portului popular femeiesc din Dolj.**419
Ioana Gabriela Duicu - **Podoabe în tablouri votive din Oltenia** 423
Pătraşcu Dumitru-Valentin, Pătraşcu Daniela-Liliana - **Maşina de treierat (batoza) ngurească din satul Piscoiu, comuna Stejari, judeţul Gorj**.............................437
Dumitru Gălăţan Jieţ - **Mesteca (Guma de mestecat a ciobanilor Jieni)**........443
Lucian Robu, Teodor Boroş - **Istoricul cercetărilor etnologice derulate de Muzeul Tehnicii Populare din Sibiu în Oltenia Subcarpatică şi în judeţul Gorj. Cercetarea și dezvoltarea expozițională a grupelor tematice viticultură și pomicultură** 446
IV. GEOLOGIE..471
Adela Cochină - **Aportul geologului Ion Popescu Voiteşti adus asupra palontologiei**..473
V. PERSONALITĂȚI 475
Ion Catană - **Arethia Tătărescu – un dar cultural nepreţuit pentru Târgu Jiu**
..477
Zenovie Cârlugea - **Iosif Keber** 486
Adelin Ungureanu - **Centenar Brezulescu** 493
Pătraşcu Daniela-Liliana - **100 de ani de la trecerea în nefiinţă a poetului Emanoil Părăianu (1860 - 1916)**..501
Pătraşcu Dumitru-Valentin - **Generalul de Divizie Gheorghe Anghelescu (1839-1915) Comandantul Diviziei Active** 515
Ion Popescu-Brădiceni - **„Poeţi după gratii”**..520
VI. PEDAGOGIE MUZEALĂ 527
Florentina Pleniceanu - **Contribuții etnografice la procesul de învățare în programul Școlii de vară – 2015** 529

Cuprins..531

I.S.S.N. - 1582-7151

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro